

Γ. Π. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ

1154

ΤΑ ΕΞΕΙΔΙΑ

ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΚΟΡΙΝΝΗΣ»

5 — Ὀδὸς Φωκίωνος — 5

1895

40

Ε. Π. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΕΡΓΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἐκδότην

Φίλτατε,

Μὲ ἐρωτᾷς ἂν πρέπει νὰ ἐκδώσης τὰ ταξειδιά σου εἰς βιβλίον. Λυποῦμαι ὅτι μὲ προλαμβάνεις. Διότι ἐγὼ αὐτὸς ἐσχεπτόμην νὰ σοὶ ὑποδείξω τὴν ἀνάγκην ταύτην. Εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη; Βεβαίως. Γνωρίζομεν τόσον ὀλίγον τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἐρωτῶ τί πταίει εἰς τὴν τοιαύτην ἀμάθειάν μας· διότι ἀπὸ τῶν βάρθρων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τῆς διδακτορικῆς ἀναγορεύσεως νομίζω ὅτι τὰ πάντα πταίου. Καὶ ἂν ἐξαιρέσωμεν τοὺς ναυτικούς, τοὺς ταξειδεύοντας ἐμπόρους καὶ τοὺς δικηγόρους, οἱ ἄλλοι Ἕλληνες γνωρίζομεν τὸν τόπον μας ὅσον καὶ τὴν Ἀβυσσινίαν ἢ τὴν Μαδαγασκάρην. Κρίνω δὲ περιττὸν νὰ σημειώσω ὅτι οἱ δικηγόροι δὲν περιηγοῦνται τὴν Ἑλλάδα οὔτε μὲ τὸν Βαίδεκερ οὔτε μὲ τὸν Πausanίαν ἀνὰ χεῖρας, ἀλλὰ μὲ τὸν ἐκλογικὸν νόμον. Καὶ κατὰ τοῦτο εἶνε οἱ εὐτυχέστεροι Ἕλληνες περιηγηταί, ἀφοῦ ταξειδεύουν δαπάναις τοῦ δημοσίου ταμείου. Ὑπάρχει ἀληθῶς ἐλπίς μετ' οὐ πολὺ νὰ σπουδάσωμεν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐκλογεῖς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν καὶ χωρίον τοῦ Βασιλείου μας δαπάναις τοῦ δημοσίου ταμείου· καὶ τοῦτο θὰ ὀφείλεται εἰς τὴν πολιτικὴν

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΦΙΛΑΤΤΕ

ἡμῶν ἐξέλιξιν, προάγουσαν ὅσημέραι τὰ πολιτικά ἡμῶν ἦθη καὶ αὐξάνουσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπὸ τοῦ Ταμείου σιτιζομένων καὶ συχνὰ διὰ Β Διατάγματος ταξειδεύοντων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν νομίζω ὅτι καθιστᾷ περιττὴν τὴν ἐκδοσὶν τῶν ταξειδίων σου.

Εἶπον ὅτι δὲν γνωρίζομεν τὴν Ἑλλάδα. Παρηκολούθησα τὰ ταξειδιά σου δημοσιευόμενα εἰς τὴν « Ἀκρόπολιν », καὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι πολλήν, ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἀπεκόμισα τὴν ὠφέλειαν. Ἡ εἰς βιβλίον ἐκδοσίς των μοὶ λέγεις ὅτι δὲν θὰ εἶνε κατὰ γράμμα ἐκείνων ἀναδημοσίευσis, ἀλλ' ὅτι θάφαιρεθῶσι μὲν τὰ προσωπικὸν ἔχοντα χαρὰκτῆρα, θάναπτυχθῶσι δ' εὐρύτερον ἢ κατάστασις καὶ αἱ ἀνάγκαι ἐκάστης πόλεως. Τόσον τὸ καλῆτερον. Διὰ τοῦ βιβλίου σου αὐτοῦ δύνασαι νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τέρψῃς μόνον τοὺς ἀναγνώστας· ἀλλὰ καὶ θὰ διδάσκωνται τερπόμενοι. Διορῶ δὲ τὴν ὠφέλειαν ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας τὰς περιγραφόμενας πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κατοίκους ἐκάστης αὐτῶν. Θὰ ἴδουν καὶ αὐτοὶ ὅποια φαίνεται ἡ πόλις των εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ξένου, ὅποια ἐκτιμῶνται αἱ ἀρεταὶ της, ὅποια θεωρεῖται ἡ πρόοδός της, ὅποια καταφαίνονται αἱ ἐλλείψεις της, τί ἐπιβάλλεται εἰς τὸν δῆμον νὰ πράξῃ, τί ἀπόκειται εἰς τὴν ιδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, καὶ ἐν γένει θὰ ἔχουν πρὸ αὐτῶν πιστὴν τῆς καταστάσεώς των ἀπεικόνισιν, καὶ θὰ κεντρίζεται ὁ ζῆλός των πρὸς τὴν πρόοδον καὶ θὰ ἐξεγείρεται ἡ φιλοτιμία των πρὸς θεραπείαν τῶν ὑποδεικνυομένων ἐλλείψεων τοῦ τόπου των.

Ἄλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον δὲν περιορίζεται ἐνμόνῳ τῷ κύκλῳ τούτῳ. Φαντάζομαι τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα σχεδὸν ὅλην ἐγκλειομένην ἐν τῷ βιβλίῳ σου καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς παρελαυνούσας πρὸ τοῦ ἀναγνώστου ὡς εἰς πανόραμα. Ἄλλὰ πανόραμα λαλοῦν, ὁμιλοῦν, ἐκδηλοῦν ὅλην τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἀλήθειαν πάσης ζωγραφηθείσης πόλεως. Τὸ φαντάζομαι ἀνὰ χεῖρας τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ἕλληρος· δὲν νομίζεις ὅτι παραδιδόμενος εἰς τὰς σελίδας αὐτοῦ θὰ τχξειδεύῃ μαζύ σου, βλέπων ὅ,τι βλέπεις, μελετῶν ὅ,τι μελετᾷς, ἀπολαύων ὅ,τι ἀπολαύεις, μανθάνων ὅ,τι μανθάνεις; Τὸ φαντάζομαι ἀνὰ χεῖρας τοῦ πέραν τῶν συνόρων μας Ἕλληρος, τοῦ ξενιτευμένου· ἰδοὺ μέγα κέρδος, τὸ ὅποιον οὐδεὶς δύναται νᾶρνηθῇ, κέρδος εἰς ἡμᾶς ὅλους, ὅτι ἀναρριπίζει ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκείνων τὸ συναίσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ, ὅτι ἐξεγείρει τὸν πόθον τῆς νοσταλγίας, ὅτι διασκεδάζει τὴν λήθην τῆς πατρίδος, ὅτι προλαμβάνει τὸν ἐκπατρισμόν, ὅστις— ἄς ὁμολογηθῇ— εἰς τὸν Ἕλληνα δὲν εἶναι δύσκολον πρᾶγμα. Ἐχομεν κανὴν τούτου πεῖραν, καὶ σὺ αὐτὸς ἀντελήφθης ἰαμέσως τοῦτο, μάλιστα ἐν Ρουμανίᾳ.

Ἰδοὺ διατὶ θεωρῶ ἀναγκαίαν τὴν ἐκδοσιν τῶν ταξειδίων σου. Οἱ ἐδῶ θὰ σπουδάζωμεν τὸν τόπον μας. Οἱ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος θὰ ἔχουν τὴν εἰκόνα τῆς πατρίδος των, ἵνα διατηροῦν ἐν τῇ καρδίᾳ των τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἀγάπης τὸ πῦρ.

Μοὶ λέγεις ὅτι δὲν ἀξιοῖς διὰ τοῦ βιβλίου σου οὔτε γεωγραφίαν νὰ διδάξῃς, οὔτε ἱστορίαν, οὔτε δὲ πλήρη τὴν σύγχρονον ἐκάστης περιγραφομένης.

πόλεως κατάστασιν δίδεις· ἀλλ' οὔτε καὶ ὡς φιλο-
λογικόν τι ἔργον τὸ θεωρεῖς, εἶνε δ' ἀτημέλητοι μό-
νον ἐντυπώσεις, σημειώσεις ἐσπευσμέναι, καθόσον δὲν
εἶχες τὸν ἀναγκαῖον χρόνον πρὸς πλήρη ἐκάστης
πόλεως μελέτην. Τοῦτο φρονεῖς σύ· ἀλλ' οἱ ἀνα-
γνώσταί σου νομίζω ὅτι ἄλλως φρονοῦν. Καὶ ἐγώ,
εἰς ἐξ αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἀντιτείνω εἰς τὰς δηλώσεις
σου, τολμῶ ὅμως νὰ εἶπω ὅτι καὶ παρὰ πᾶσαν αὐ-
τῶν ἐνδεχομένην ἔλλειψιν τὰ ταξεῖδιά σου ἀπο-
τελοῦν βιβλίον χρησιμώτατον, οὔτε εἰδόν που,
ἐγὼ τοῦλάχιστον, παρόμοιον ὁδηγὸν τῶν ἐλληνι-
κῶν πόλεων. Ὅμιλῶ δὲ μόνον περὶ τοῦ χρησίμου.
ἀφοῦ περὶ ἄλλης τοῦ βιβλίου ἀρετῆς δὲν θέλεις
νάκούης λόγον. Καὶ ἐν τῇ ἰδέᾳ μου ταύτῃ φιλι-
κώτατα σε προτρέπω νὰ προβῇς εἰς τὴν ἔκδοσιν
αὐτοῦ, ἐλπίζων ὅτι τάχιστα θὰ ἴδωμεν καὶ τὸν
δεύτερον τόμον, τὸν ἐπίσης ἐνδιαφέροντα, τὸν
μᾶλλον ἐνδιαφέροντα, περὶ τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

ΕΜΜ. ΡΕΠΟΥΛΗΣ

ΤΑΞΕΙΔΙΑ

ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΟΛΥΜΠΟΥ

Δέν εἶνε ἴσως ἄδικος ἡ μομφή τὴν ὁποίαν μᾶς ἀπο-
δίδουν οἱ Εὐρωπαῖσι. «Σεῖς οἱ Ἕλληνες δέν γνωρίζετε
τὴν Ἑλλάδα σας». Ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν δυσκόλως θά
δυνηθῇ κανεῖς νά τὴν ἀντικρούσῃ. Εἴτε ἐξ ἰδιοσυγκρασίας,
εἴτε λόγῳ ἐλλείψεως μέσων συγκοινωνίας καὶ ἀναπαύσεως,
εἴτε καὶ διὰ λόγους πλημμελοῦς ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώ-
σεως, οἱ Ἕλληνες ἀγνοοῦμεν τὸν τόπον μας. Μᾶς λείπει
ὁ ζῆλος ὅστις κεντρίζει ἄλλους λαοὺς, ἄλλων χωρῶν.
Ἔχομεν τόσον ὠραῖον τόπον, μὲ ποικιλωτάτην φύσιν, μὲ
πολυποίκιλον τὴν χλωρίδα, μὲ ὀρυκτολογικοὺς θησαυροὺς,
μὲ ἱστορίαν κλασικὴν, μὲ ἱστορίαν πρόσφατον, ὅπου κάθε
βράχος, ἡ λόφος, ἡ ὕψωμα, ἡ χαράδρα, ἡ ρεμματαριά, ἡ
κάμπος, ἔχει κάτι νά σε φωτίσῃ, κάτι νά σου ἀνακαλύψῃ,
κ' ἐν τούτοις πολλοὶ ἐξ ἡμῶν, εὐμοιροῦντες γνώσεων καὶ
χρόνου καὶ χρήματος, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν μόνον τὸν τό-
πον ὅπου εἶδον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ὅπου ἐγεννήθησαν
πλέον, οὐ. Ὁμολογῶ ὅτι δέν ὑπελειπόμην κ' ἐγὼ ἐκείνων
οὓς κακίζω ὡς ἀγνοοῦντας τὴν πατρίδα των, χάρις ὅμως
εἰς τὴν εὐγενῆ πρότασιν τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς «Ἀκροπό-
λεως» ἐπεχείρησα περιοδεῖαν ἀνά τὴν Ἑλλάδα ὡς ἰδιαι-
τερος αὐτῆς ἀπεσταλμένος, τὰς ἐντυπώσεις τῆς ὁποίας

ἐκθέτω ἤδη ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς καθ' ἣν σειρὰν ἔγειναν τὰ ταξείδια.

* *

Τί ἦτο μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὁ Πειραιεύς ; Ἀσήμεντος ὄρμος, τιποτένιο χωριό; μικροσκοπικὸς συνοικισμὸς, ὅπου, ἐκτὸς ὀλίγων σποραδικῶς ὑπαρχουσῶν μικροκαλύβων, ὑπῆρχε καὶ τὸ ἱστορικώτατον μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος — σωστὴ ντάπια τῶν πολεμιστῶν — εἶδος φρουρίου δυσαλώτου, ὅπου ἀμοιβαδὸν ἐμάχοντο ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων, ὑπὲρ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Πατρίδος, καλόγηροι καὶ ἀρματωλοί, ρασοφόροι τοῦ κομποσχοινιοῦ καὶ ἥρωες τοῦ καρυοφυλλιοῦ, καλογηρικὸς σκοῦφος μὲ τὸ αἵματόχροον φέσι, τὸ ράσο μὲ τὴν φουστανέλλα, οἱ μυσταγωγοὶ τῆς θρησκείας μὲ τοὺς μυσταγωγοὺς τῆς πατρίδος, κατὰ τοῦ πατροπαραδότου ἐχθροῦ, τῆς Ἡμισελήνου.

Τί εἶνε σήμερον ; Τὸ Μάντζεστερ, ἡ Τεργέστη, ἡ Μασσαλία τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἤρχισεν ὁ συνοικισμὸς τοῦ Πειραιῶς. Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ τότε φυγαδευομένου Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὑποδοῦλου, συνέρρευσαν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ οὕτω βαθμηδὸν ἐπεξετάθη ἡ πόλις.

Ἄλλ' ἀπὸ τὸ 1884 ἐπὶ κατοχῆς τῶν Ἀγγλο-Γάλλων ὁ Πειραιεύς ἀπέκτησε τὴν λαμπρὰν ρυμοτομίαν καὶ τὸ ἐξαίρετον σχέδιον, τὸ ὁποῖον οὐδεμία Ἑλληνικὴ πόλις κατέχει. Καὶ ἤρχισεν ἡ συρροὴ τῶν ἀποίκων, τῶν οἰκιστῶν, ἰδίως Πελοποννησίων. Οἱ εὐφυεῖς καὶ φιλόπονοι κ' ἐπιχειρηματίαι Μωραΐται ἐθήκαν αὐτοὶ πρῶτοι τὰς βέ-

σεις τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς προόδου τοῦ Πειραιῶς. "Οἱ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργήσαντες στάδιον, πλούτη, κεφάλαια. "Οἱ ἀπροστάτευτοι, ἀνυποστήρικτοι ἐλθόντες ἀπὸ τὰς μικρὰς πατρίδας των εἰργάσθησαν, ἡγώνισθησαν καὶ ἀποκχτεστάθησαν τρανοὶ ἔμποροι, γεροὶ βιομήχανοι.

Ἄλλ' ἔτυχεν ἡ πόλις οἰκοκυραίων Δημάρχων, φιλοτίμων ἀρχόντων. Ἀπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ράλλη, τῶν Μουτσοπούλων, τοῦ Σκυλίτση μέχρι τοῦ Ρετσίνα, ὅλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐργασθῶν πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως καὶ νὰ τὴν καταστήσουν πόλιν Εὐρωπαϊκὴν, λιμένα ἀσφαλίστατον. Καὶ προώδυσαν οἱ κάτοικοι εἰς ἐπιχειρήσεις, εἰς ἐμπορίαν, ἀνεγείροντες λαμπρὰς οἰκοδομάς, λαμπρὰ ἐργαστήρια, εὐμεγέθη ἐργοστάσια.

Ἄλλ' ὅ,τι ἐκπλήσσει τὸν παρατηρητὴν εἶνε ἡ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς πόλεως, ὑπὸ ἔποψιν δημοτικῶν καὶ λιμενικῶν ἔργων. Λόγῳ ὁδῶν, πλατειῶν, κρηπιδωμάτων, λιμένος, κατέστη πρότυπον Ἑλληνικῆς πόλεως, ἀντίτυπον δὲ Εὐρωπαϊκῆς. Ἐπεξετάθη ὁ λιμὴν, ἐξεβλήθη, ἡσφαλίσθη διὰ προεκτάσεως τῶν δύο βραχιόνων, ἐφ' ὧν οἱ φανοὶ τῆς ἐξόδου, ἐκυκλώθη ὑπὸ ἀσφαλοῦς καὶ ἰσχυροῦ κρηπιδώματος ὥστε νὰ καταστῇ ἐκ τῶν ἀσφαλεστέρων ὁρμητηρίων τῆς Ἀνατολῆς.

"Αν κάμετε ἓνα γῦρον ἀνά τὴν πόλιν θὰ ἀντιληφθῇτε τὴν λαμπρὰν συντήρησιν τῶν ὁδῶν, μὲ τὰς δενδροστοιχίας των καὶ τὰ λαμπρὰ κηπάρια. Τί ἦτο πρὶν ὁ Τιτάνειος ;

Ἔνα ἀκαλαίσθητο ρουμανι. Σήμερον δὲ τὸ ἀναφυκτικώ-
τερον καὶ τερπνότερον καταφύγιον τῶν κατοίκων, χειμῶ-
νός τε θέρους τε. Τί ἦτο ἡ Τερψιθέα ; Μία γυμνοτάτη
ἀπὸ πρασινάδα πλατεῖα· σήμερον δὲ ἓνας μπαξές μὲ κα-
λαίσθητον ταξινόμησιν φυτῶν, ὀδονδρυλλίων, ἀνθέων.

Ἡ Μουνυχία ἐξ ἄλλου ἐτετραγωνίσθη, ὃ δὲ ὁρμίσκος
τῆς ὁ κυκλοτερῆς ἐστολίσθη μὲ τὸ λαμπρὸν ὁλοστρόγγυ-
λον κρηπίδωμα διῆκον σχεδὸν μέχρι τῆς Φρεαττύος καὶ
ἐτέρωθεν μέχρι τῆς συνοικίας Τσιλλερ.

• •

Τὸ ζήτημα τῆς ἐδρεύσεως τῆς πόλεως σχεδὸν εἶνε λε-
λυμένον· ἀλλ' ἡ λύσις ἐκ τῶν ἐνόντων. Ἀρτεσιανὰ
φρέατα ἐπρόλαβον τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως· ἂν ὑπῆρχον
ὑδάτα ἐπαρκέστερα καὶ καλλιτέρας ποιότητος εἰς τὴν
περιφέρειαν τὴν Πειραιϊκὴν, βεβαίως θὰ ἐχρησιμοποιουτο.
Ἀλλ' ὅπως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ φρεάτων ἦντλουν
οἱ Πειραιεῖς, οὕτω καὶ τὴν σήμερον. Ἄν βραδύτερον προ-
νοήσῃ κάμμία κυβέρνησις νὰ ἐξεύρῃ ἄφθονα νερά διὰ τὰς
Ἀθήνας, θὰ εἰκονομηθῇ δι' αὐτῶν καὶ ὁ Πειραιεύς. Γιὰ
τὴν ὥραν μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι εἶνε αὐτάρκης.

*
* *

Πλὴν τῶν δημοσυντηρητῶν Σχολῶν, τῶν ἀπὸ τοῦ
Δημοτικοῦ Σχολείου μέχρι τοῦ Γυμνασίου, ὁ Πειραιεύς
ἀπέκτησε τέλειον διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Δημοτικὸν Θεά-
τρον, κομψόν, εὐπρόσωπον, εὐρύχωρον. Καὶ λίσχην ἐμπο-
ρικὴν πολυτελεῖ κα' εὐμαρεστάτην.

*
* *

Σκέψις γίνεται νά ἐπεκταθῇ καὶ ἡ συγκοινωνία ἐντὸς τῆς πόλεως διὰ τροchioδρόμων· συνδεομένου τοῦ Νέου Φαλήρου διὰ τῆς συνοικίας Τσίλλερ, Μουνυχίας, Φρεατύος καὶ κυκλοτερῶς διὰ τῆς Πειραιϊκῆς χερσονήσου μέχρι τοῦ τελωνείου. Ἡ γραμμὴ αὕτη κατ' ἀρχὰς θὰ εἶνε γραμμὴ τέρψεως, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου θὰ συνοικισθοῦν αἱ ἀραιοκατοίκητοι αὐταὶ συνοικίαι καὶ ἡ γραμμὴ αὕτη θ' ἀποβῇ πλέον ἀναγκαιοτάτη.

Κατὰ σχέδιον τοῦ κ. Ρετσίνα, ἡ γενικὴ ὕδαταποθήκη τῆς πόλεως μετεφέρθη ἐπὶ τῆς Καστέλλας· θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο δὲ ἡ δύναμις τῶν ὑδάτων ὅπως εἰσαχθῇ εἰς τὴν πόλιν τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς. Ἄλλ' αὐτὰ εἶνε ζητήματα χρόνου, ἰδίως δὲ θελήσεως.

Παραλλήλως τῆς προόδου τῆς πόλεως, ἔβαινε καὶ τῶν ἰδιωτῶν ἡ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὀρᾷσις καὶ βιομηχανία. Διάφοροι ἐπιχειρηματαὶ ἐρρίφθησαν εἰς κατασκευὴν ἐργοστασίων ποικίλης παραγωγῆς, ἐπωφεληθέντες τῶν εὐκολιῶν τὰς ὁποίας κατὰ τὸ 1880 τοὺς προσεπόριζεν ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα. Ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας ἀνηγέρθησαν εἴκοσιν ἐργοστάσια· ἀλλὰ, ἐπελθούσης τῆς κρίσεως μετὰ διетίαν, μεγάλοι ἐμπορικοὶ καὶ βιομηχανικοὶ οἶκοι κατέρευσαν, τὰ ἐργοστάσια ἢ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῆς Τραπεζῆς ἀπέναντι ὑποχρεώσεων τῶν ἰδιοκτητῶν των ἢ περιήρχοντο εἰς χεῖρας τρίτων. Ὅπως δὴποτε μετὰ παρέλευσιν τριῶν τεσσάρων ἐτῶν ἡ κρίσις ἐξέλειψε, τὸ ἐμπό-

ριον ανέλαβε, ἡ βιομηχανία ἐζωντάνευσε καὶ ὁ Πειραιεύς ἀφίχθη εἰς τὴν ὑψίστην κλίμακα τῆς ὀρασεώς του.

*
* *

Ἀνεπτύχθησαν σιτεμπορικὰ γραφεῖα μεγάλης ἀκμῆς. Ξυλεμπορεῖα τὰ πρῶτα ἐν Ἑλλάδι, ἀποικιακὰ γραφεῖα ἐξαίρετα, πρακτορεῖα διάφορα ἐμπορικὰ ἢ ἀτμοπλοϊκὰ, πάντα δὲ ταῦτα παρέσχον εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ θάρρος νὰ αὐτοκαλῇται ὁ Γενικὸς Τροφοδότης τῆς Ἑλλάδος. Καὶ πράγματι τοῦ ἤξιζεν ὁ τίτλος οὗτος, ἀφοῦ κατῴρθωσε νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὴν ἀκμαιοτάτην Σῦρον, ὅπου ἀφθονώτερα τὰ κεφαλαια καὶ συστηματικώτερον τὸ ἐμπόριον. Ὅταν μάλιστα περατωθῇ ἡ Διεθνὴς σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πειραιῶς — Λαρίσσης, δι' ἧς νὰ συγκοινωνῇ ἀπευθείας καὶ συντομώτατα μετὰ τῆς Εὐρώπης, ὁ Πειραιεύς θὰ ἀποδῇ τὸ σημαντικώτερον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον τῆς Ἀνατολῆς.

*
* *

Ἄν ὑπὸ ἔποψιν πόλεως προώδευσεν ὁ Πειραιεύς ἀμερικανικῶς, ὑπὸ ἔποψιν ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας ἀνῆλθεν εἰς ὕψος ἀκμῆς καὶ δόξης. Ὅπως ὁ λιμὴν του παρουσιάζει ὅψιν δάσους μὲ τ' ἀναρίθμητα σκάφη τὰ ὅποια προσορμίζονται εἰς τοὺς τρεῖς ὅρμους του, οὕτω καὶ ἡ τῶν Ἐργοσιastiῶν συνοικία ἐκπλήττει μὲ τὴν πληθὺν τῶν δίκην μιναρédων ὑψουμένων ὑψικαρήνων καπνοδόχων του. Κάθε βῆμα καὶ ἀνά ἓν πολυδαίδαλον ἐργοστάσιον ποικιλωτάτης βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Καὶ ὅλα ἐργαζόμενα, ὅλα κερδαίνοντα. Βασιζόμενα δέ, ὅχι ὅπως μέχρι τοῦ 1884 ἐπὶ ἄμμου, ἀλλὰ ἐπὶ γρανίτου. Ἐπὶ πρᾶγμα-

τικῶν κεφαλαίων, ὄχι ὀνομαστικῶν, ὄχι ἀερωδῶν. Σήμερον κάθε βιομηχανικὴ ἐπιχειρήσις ἔχει ἐδραίαν τὴν πίστιν, ἀσφαλῆ τὴν εὐδοκίμησιν, βέβαιον τὸ κέρδος. Τὸ ἀπαισίας μνήμης κράχ τοῦ Ὀγδοηντατέσσαρα ἄλλους μὲν ἔχανδάκωσε, ἄλλους ἀνύψωσε· ἄλλους μετέβαλεν εἰς πενήστας, ἄλλους ἐδημιούργησε Κρίσους· ὅσοι τότε παρεσύρθησαν ἀπὸ τὴν λαιλαπα τῶν χρεωκοπιῶν, τῶν πτωχεύσεων, ἔχαθησαν, ἐτάφησαν· ἀλλ' ὅσοι ἦντλησαν διδάγματα ἐκ τῆς κρίσεως ἐκείνης, ἐμεγαλύνθησαν.

* *

Τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τότε τὸ ἐγονάτισεν ἡ οἰκοπεδομανία καὶ ἡ κτιριομανία· ὅποιος εἶχε πέντε χιλιάδες δραχμὰς, ἡγόραζε ἓν οἰκόπεδον, ἐχάραττε τὰ θεμέλια, ἐκτίζε τὴν βάσιν καὶ, ἐξαντλουμένων τῶν δραχμῶν, ἐμπρὸς εἰς δάνειον ἐπὶ ὑποθήκῃ αὐτοῦ τούτου τοῦ οἰκοπέδου! Μὲ τὸ δάνειον αὐτό, συνέχεια τῆς οἰκοδομῆς· ἐτελείωναν τὰ χρήματα, νέα δάνεια, νέα ὑποθήκαι καὶ εἰς τὸ τέλος τὸ σφυρὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ. Αὐτὸ ἦτο τὸ σύστημα καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν πλείστων οἰκοδομῶν ὅσαι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνηγέρθησαν· δὲν ἐκτίζοντο ἐκ τοῦ περισσεύματος τῶν κεφαλαίων, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὑστερήματος· ἐψαλίδιζον τὰ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις προωρισμένα χρήματα, διὰ νὰ οἰκοδομήσουν· κ' ἐπειδὴ ἐμειοῦτο τὸ ἐνεργητικὸν κεφάλαιον τῆς κυρίας ἐργασίας, ἡ ἐπιχειρήσις ἐναυάγει, παρασύρουσα καὶ οἰκόπεδα καὶ κτίρια καὶ τὸν δημιουργόν των. Μέχρις οὗ ἐπῆλθεν ἡ ἄρσις τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας τῷ 1885, ὡς ἡ διακοπὴ πῶν πιστώσεων τῆς Τραπεζῆς ἐπέφερε τὸν σεισμόν ἐκείνον.

* *

Ἄλλα μία καταβύθις ἀναγκαίως θὰ μᾶς παρουσιάσῃ μίαν ἀνάδυσιν. Τοιοῦτοι οἱ νόμοι τῆς φύσεως. Ὅ,τι γίνεται εἰς τὰς καθιζήσεις τοῦ ἐδάφους, ἀπαράλλακτα. Παντοῦ ἓνα εἶδος φασουλοβρασμοῦ, ποῦ ἄλλα κατέρχονται, ἄλλα ἀνέρχονται. Ἡ πτώσις ἢ τότε, μᾶς ἔφερε τὴν ἀνύψωσιν τῆς σήμερον. Ποῖος ἤλπιζε κατόπιν τοιαύτης πτώσεως, ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπιστρατεία μὲ τὴν ἐμπορικὴν τῆς ἀκινήσιαν καὶ κατόπιν ἡ τόση νομισματικὴ ἀνωμαλία, μὲ παντελῆ ἔλλειψιν χρυσοῦ, μὲ αὐξήσιν τῶν ἀναγκῶν, μὲ ὀξύτατον συναγωνισμόν νὰ ἀντισταθῇ, νὰ παλαίσῃ ἡ ἀρτιγενὴς βιομηχανία μας μὲ τὰ βιομηχανικὰ κατορθώματα τῶν Εὐρωπαίων ; Μολαταῦτα. Ἀπὸ τοῦ 1885, ὅποτε ἐσταμάτησεν ἡ πτώσις, ὅλα τὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια τοῦ Πειραιῶς εὐδοκίμουν, προκόπτουν.

Καὶ ἐργοστάσια ποικιλωτάτης παραγωγῆς. Πρωτεύουν τὰ Ὑφαντουργεῖα καὶ νηματουργεῖα, μὲ τὸν πολυδαίδαλον μηχανισμόν των. Τὰ τῶν ἀδελφῶν κκ. Ρετσίνα θαυμασίου μηχανισμοῦ. Τὰ ὑφάσματά των μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεῖς ὅτι καθίστανται ἐθνικῶς πολύτιμα· ὅπου γῆς Ἑλλάδος, χρῆσις γίνεται αὐτῶν, διὰ τε τὸ εὖνον καὶ στερεόν, ἀπὸ τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Ἄλλα καὶ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν ἀκόμη μεγάλαι αἱ ἀποστολαί, νημάτων, πανίων καὶ ὑφασμάτων. Ἰδίως εἰς Βουλγαρίαν. Ἀπασχολοῦν δὲ χιλιάδας χειρῶν τὰ ἐργοστάσια αὐτά. Πόσοι νέοι δὲν ἐμορφώθησαν ἐκεῖ λαμπροὶ τεχνῖται ; Πόσα πτωχὰ κοράσια ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, δὲν εὖρον εἰς αὐτὰ ἐντιμον ἐργασίαν καὶ ἐκ τῶν μικρῶν οἰκονομιῶν των δὲν συνέπηξαν τὴν προῖκά των, ἀποκατασταθεῖσαι λαμπρά ;

Πρόμοιον Νηματοργεῖον λειτουργεῖ ἐπίσης ζηλευτόν, τὸ τοῦ κ. Κ. Λυγινού. Μικροτέρας βέβαια ἀκτίνος δράσεως, ἀλλὰ ἱκανῆς παραγωγικότητος.

*
* *

Θέλετε Μηχανουργεῖα ; Ἴδου τὸ ἀρχαιότατον καὶ τελειότατον τῶν ἀδελφῶν κκ. Βασιλειάδη, καὶ τὸ τῶν κκ. Γζῶν-Μὰκ-Δούαλ-Βαρβούρ. Καὶ τὰ δύο πρώτης τάξεως. Ἀπασχολοῦντα ἕκαστον ἀπὸ ὁλόκληρον σύνταγμα τεχνιτῶν, μηχανουργῶν κλπ. Καὶ τί μηχανικὰ ἔργα δὲν σφυρηλατοῦνται ἐκεῖ ; Λέβητες, πιεστήρια, ἀτμομηχαναί, βαροῦλκα, ἀτμόπλοια. Καὶ τὰ δύο ἀπέκτησαν φήμην εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τὴν Σμύρνην, τὴν Κων)πολιν, τὴν Αἴγυπτον, καθημεριναὶ παραγγελίαι. Καὶ ἐκπληροῦν καὶ ἄλλον σπουδαῖον προορισμόν. Μορφώνουν ἑλλήνας μηχανικούς. Ὅλοι οἱ μηχανικοὶ τῶν διαφόρων ἐργοστασίων, σιδηροδρόμων, ἀτμοπλοίων ἐμπορικῶν καὶ πολεμικῶν, εἶνε τρόφιμοι τῶν δύο αὐτῶν γιγαντομηχανουργείων. Οἱ Ἕλληνες μηχανικοὶ ἀντικατέστησαν ὅλους τοὺς εὐρωπαϊοὺς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς διαφόρους μηχανικὰς ἐπιχειρήσεις.

Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, ὡς τὰ τῶν κκ. Κούπα, Ἀργυρίου, Βραχνοῦ, Περράκη κλπ.

*
* *

Τρίτη σπουδαιότατη βιομηχανία εἶνε ἡ τῶν ἀτμομύλων. Καὶ πολλὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ μεγίστης παραγωγῆς. Ἐκ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως φημίζονται τὰ δύο πρώτης γραμμῆς ἐργοστάσια τοῦ κ. Δ. Δούμου, τοῦ εὐτόλμου, τοῦ ριφοκινδύνου, τοῦ ἀμερικανίζοντος ἐργοστασιάρχου.

Ἡ ἑτησία ἀλευροπαραγωγή του ἀνέρχεται εἰς ἑκατομμύρια ὀκάδας. Μὲ ὑποκατασιήματα πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος· μὲ κατανάλωσιν πρώτης τάξεως· μὲ εὐθηνίαν τιμῶν καὶ ποικιλίαν εἰδῶν καταπληκτικὴν.

Πλὴν αὐτῶν λειτουργεῖ ἐντὸς τῆς πόλεως ὁ ἐπίσης ἀρχαῖος ἀτμόμυλος τῶν υἱῶν Καπράνου.

Ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως ἄλλοι ἐπίσης σπουδαῖοι ἀτμόμυλοι, ὁ τοῦ κ. Πατσιιάδου παμμέγας, τοῦ κ. Ν. Σεφερλή, Ν. Σταματοπούλου, Παναγιωτοπούλου, Σκλαβούνου, Σαρηγιάννη κλπ.

Προοδευτικωτάτη ἐπίσης βιομηχανία εἶνε ἡ τῆς κατασκευῆς τῶν Κονιάκ, καὶ ἐν γένει τῶν οἴνοπνευμάτων. Ἐκ τῶν τελειότερων λογίζεται τὸ ἐργοστάσιον τῶν κ.κ. Κοτσώνη Κολοσούκα, ἀπέραντον, συστηματικόν, ἐξοχον ἐργοστάσιον. Μὲ τελειοτάτους μηχανισμοὺς καὶ παραγωγὴν ἀρίστης ποιότητος. Κονιάκ ἀγνῆς σταφυλῆς, βραβευθὲν ὑπὸ πλείστων εὐρωπαϊκῶν ἐκθέσεων. Ἐξαγωγή δὲ ὅπου Ἑλληνισμὸς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Εἰς Αἴγυπτον εἰσάγεται ἀφθονώτατα, καταλαβὼν τὴν πρώτην γραμμὴν μὲ τὰ ἐκεῖ καταναλισκόμενα ἑλληνικά. Εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν τὴν αὐτὴν διάδοσιν. Φημίζεται διὰ τὸ ἄρωμά του καὶ τὴν ἀγνοτάτην διασκευὴν του. Ἐσχάτως δ' ἐβραβεύθη διὰ ἀργυροῦ βραβείου ὑπὸ τῆς ἐν Βορδὼ τῆς Γαλλίας ἐκθέσεως.

Ἄλλο παρόμοιον ἐργοστάσιον οἴνοπνευματοποιίας εἶνε καὶ τὸ τῶν κ. κ. Φινοπούλων, ἐπίσης ἀξιοσύστατον καὶ ἀρχαιότατον.

Πλὴν τούτων λειτουργοῦν κα' ἐντὸς τοῦ Πειραιῶς πλεῖστα τοιαῦτα κονιακοποιεῖα· τὰ γνωστότερα εἶνε τὸ

τῶν ἀδελφῶν Μεταξᾶ εἵτινες πρῶτοι ἔδωκαν τὴν ὥθησιν νὰ εἰσαχθῇ τὸ ἐλληνικὸν κονιάκ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ εἶνε οἱ μόνοι οἱ ὅποιοι μυθώδη ποσὰ κιβωτίων ἐξῆγον μέχρι τινὸς—προτοῦ ἐργασθοῦν καὶ ἄλλοι συνάδελφοί των διὰ νὰ τὸ διαδώσουν—καὶ ἄφθονα τὰ κέρδη προσεπόρισαν. Οἱ ἀδελφοὶ Πιπινέλη μὲ τὸ κομψότατον παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ ΣΑΠ ἐργοστάσιόν των, τὸ ὅποιον ὅσην λαμπρότητα ἔχει ἐξωτερικῶς, τόσην κομψότητα καὶ ἐσωτερικῶς. Τὸ τοῦ κ. Δ. Πουρῆ, Μπαρμπαρέσου, Βατίστα, Ἀραχωβίτου κλπ. Ἐν γένει ἡ βιομηχανία τοῦ οἶνοπνεύματος καὶ ἰδίως τοῦ Κονιάκ βαίνει καταπληκτικῶς αὐξανομένη ἐν Ἑλλάδι, ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ βιομηχανικῶν προϊόντων ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαία ἡ εἰσαγωγή χρυσοῦ ἐπιτυγχάνεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Προσοχὴ μόνον μήπως ἀνακοπῇ ἡ κατανάλωσις καὶ προτιμηθῶν τὰ εὐρωπαϊκά.

* *

Βυρσοδεφεῖον ἓν, ἀλλὰ . . . λεόντειον. Παρὰ τὴν Δραπετσῶναν, τοῦ κ. Δ. Μιχαλινού, μεγάλης παραγωγῆς, καὶ καταπληκτικῶν ἐργασιῶν. Τὰ δέρμντά του ἔχουν διαδοθῇ πανταχοῦ.

Σαπωνοποιεῖον δ' ἐξάριτον τοῦ κ. Ζαβογιάννη.

* *

Εἰσῆχθησαν ἐπίσης καὶ νέου εἶδους βιομηχανίαι. Ὡς τὸ ἐργοστάσιον Χημικῶν καὶ Βιομηχανικῶν προϊόντων, τῶν κ. κ. Δάλη καὶ Βακατάτση, κατασκευάζον κάλυκας καὶ ἄλλα πρῶτό-τυπα βιομηχανικὰ εἶδη.

Τὸ ἐπίσης κιννοφανὲς ἐργοστάσιον Μωσαϊκῶν πλακῶν τοῦ κ. Εὐσταθίου Δηλαβέρη, ἐν ᾧ κατασκευάζονται ὡ-

ραιόταται ἐγχρωμοὶ πλάκες ἀμιλλώμεναι μ' αὐτὰς τὰς Εὐρωπαϊτάς.

* *

Πληθὺς δ' ἄλλων μικροβιομηχανιῶν εὐδοκιμώτατα λειτουργουσῶν προσδίδουν εἰς τὸν Πειραιᾶ πραγματικὴν ὄψιν πόλεως ἐκτάκτου βιομηχανικῆς κινήσεως, ἀπαντωμένης μόνον εἰς εὐρωπαϊκὰς μεγαλουπόλεις. Σημειώσατε δὲ ὅτι ἅπαντες οὗτοι οἱ βιομηχανικοὶ κλάδοι βαίνουνσιν ἐν προκοπῇ καὶ προόδῳ, αὐξανόμενοι ἀπὸ ἑτους εἰς ἑτος καὶ ἐπεκτείνοντες καταπληκτικὰ τὰς ἐργασίας των.

* *

Ὡς χαρακτηριστικὴ δ' ἐκφάνσις τῆς ἐν τῇ ἐμπορίᾳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ ἐπιδόσεως τοῦ Πειραιῶς παρουσιάζεται ἡ πρὸ διετίας συσταθεῖσα Βιομηχανικὴ καὶ Ἐμπορικὴ Ἀκαδημία. Σύλληψις καὶ ἐκτέλεις καὶ δημιουργία ὅχι κυβερνητικὴ ἀλλὰ ἰδιωτικὴ. Εὐρέθησαν δύο πρακτικώτατοι Ἕλληνες ἐπιστήμονες οἱ κ. κ. Ρουσόπουλος καὶ Γεράκης οἵτινες, μελετήσαντες τὸν βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν χαρακτῆρα τοῦ Πειραιῶς καὶ τὸ εὐρύτατον μέλλον τὸ ὁποῖον διανοίγεται εἰς αὐτόν, ἀπεφάσισαν τὴν σύστασιν τῆς μοναδικῆς διὰ τὴν Ἑλλάδα Σχολῆς, μὴ φεισθέντες οὔτε ὑπερόγκων κεφαλαίων, οὔτε θυσιῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων.

Ἐν αὐτῇ καταρτίζονται ἔμποροι, χημικοὶ βιομήχανοι καὶ βιομήχανοι, εἰδικῶς δὲ ζυμοτέχναι, ἐλαιουργοὶ καὶ ζωοτέχναι.

Τοῦ Προπαιδευτικοῦ Σχολείου ἡ φοίτησις διετής, τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς διετής, καὶ τῶν Βιομηχανικῶν Σχολῶν ἐπίσης διετής.

Προσόντα πρὸς εἰσαγωγὴν μαθητῶν ἀπαιτεῖται τοῦλάχιστον ἀπολυτήριον Σχολαρχείου. Οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον Γυμνασίου εἰσέρχονται εἰς τὴν Α' Ἑμπορικὴν τάξιν, εἰς δὲ τὴν τῶν Βιομηχανῶν μετὰ δοκιμασίαν, διανύοντες οὕτω διετεῖς σπουδᾶς. Διδάκτρα, διὰ μὲν τὴν Α' προπαιδευτικὴν τάξιν 15 ὀρ., διὰ δὲ τὰς λοιπὰς 30 μηνιαίως. Δέχεται ἡ Ἀκαδημία καὶ ἐσωτερικοὺς οἰκοτρόφους.

Τὸ προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐκ δύο διευθυντῶν καὶ 40 καθηγητῶν.

Ἡ Ἀκαδημία ἐκδίδει καὶ μηνιαῖον δελτίον παρακολουθοῦν τὰς προόδους τῶν Ἐπιστημῶν, τῆς Βιομηχανίας καὶ τοῦ Ἑμπορίου. Εὐρωπαϊκῶτάτη Σχολή.

Ὑπὸ ἔκψιν κοινωνικοῦ πολιτισμοῦ ὁ Πειραιεύς εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν παράλληλον μὲ τὰς βιομηχανικὰς προόδους του.

Συνεστήθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη λαμπρὰ σωματεῖα. Ἡ Φιλαρμονικὴ τοῦ Δήμου, ὁ Ὅμιλος τῶν Φιλομούσων, οἱ Ἑρέται, οἱ Ποδηλατηταί, οἱ Πεζοπόροι, ὁ Ὅμιλος τῶν Κυνηγῶν κλπ. Εἰς ταῦτα πάντα πρωτηγωνίστησεν ἡ εὐέλπις Πειραιϊκὴ νεολαία, ἡ συνδυάζουσα τὴν ἐργασίαν μὲ τὰς ἐλευθερίους ἀσκήσεις, τὰς μορφωτικὰς καὶ διαπλαστικὰς ψυχῆς καὶ σώματος. Πράγματι αὖραι καλλιτεχνικαὶ καὶ φιλομουσικαὶ τὰ Σωματεῖα αὐτά.

Ἐκ τῆς ὅλης λοιπὸν ἐπισκοπήσεως τοῦ Πειραιῶς, τῆς προνομιούχου θέσεώς του ὡς ἐπινείου τῆς πρωτευούσης, τοῦ ἀσφαλεστάτου λιμένος του—ἐκ τῶν καλλιτέρων τῆς Με-

σογείου — τῆς ἐπικειμένης κατασκευῆς τοῦ Σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Λαρίσσης, προώρισται νὰ κατατῇ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐν ἓκ τῶν σπουδαιοτέρων ὑπὸ διεθνῇ ἐμπορικῇ ὁρᾷσιν ὁρμητηρίων τῆς Μεσογείου.

ΑΙΓΙΝΑ

Ὡς πρώτην θηλασσοεκδρομὴν ἐπροτίμησα τὸ ταξειῖδι τοῦ Ἀργολικοῦ· εἶνε τὸ ποικιλώτερον, τὸ φειδώτερον τῶν ταξειδιῶν. Ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Νάυπλιον διὰ θηλάσσης ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας· εἰς τὰς ἐπτὰ το πρῶτῃ ἐκκινεῖς, εἰς τὰς ἐπτὰ τὸ βράδυ φθάνεις· καὶ κάθε δύο ὥρας προσέγγις· λείπει ἡ μονοτονία καὶ τὸ πληκτικὸν τῶν πελαγίστων ταξειδιῶν. Ἡ συγκοινωνία δὲ πυκνοτάτη, καθημερινή. Μὲ ἀτμόπλοια μικρὰ μὲν, ἀλλὰ περιποιητικὰ, καθάρια, εὖπλοα. Τὰ δημοτικώτερα δὲ τούτων εἶνε ἡ εὐδρομος «Σίφνος Εὐβοία» τοῦ κ. Σερπιέρη καὶ αἱ «Σπέτσαι» τῆς ἀτμοπλοίας Γουδῆ. Καὶ τὰ δύο μὲ τὰς συμπαθείας καὶ προτιμήσεις των.

*
* *

Ἐπιβαίνοντες μίαν πρωίαν τῆς «Σίφνου-Εὐβοίας» ἐξερχόμεθα τοῦ λιμένος Πειραιῶς, τοῦ παντοτε πολυθορύβου λιμένος, ὅπου τὴν ὥραν πέντε προσορμίζονται καὶ δέκα ἐκπλέουν, ἀτμόπλοια καὶ ἰστιοφόρα, διαυλακίζοντες τὰ ἤσυχά νερά τοῦ Σαρωνικοῦ, καὶ ἐνθεν μὲν ἀφίνοντες τὸ κομψὸν βασιλικὸν περίπτερον, ἐκεῖθεν δέ, τὸ βάθος τοῦ ἱστορικοῦ κόλπου τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου σήμερον ὁ Ἀρά-

πης, σεμνυνόμενοι μὲ τὸν ἑδῶ κ' ἐκεῖ σκορπισμένον εἰς τὰ μαρμαίροντα νερά τοῦ Ναυστάθμου εὐελπιν στολίσκον μας. Μετὰ δῖωρον δὲ κυματοχαρμονίην, φθάνομεν εἰς τὴν ὁρσερὰν καὶ κατάφυτον Αἶγιναν.

*
* *

Ἡ πρώτη ἀντίληψίς μου ἀποβιβασθέντος εἰς Αἶγιναν ἦσαν αἱ κυκλοτερώς ἡγκυροβολημέναι παρὰ τὸ κρηπίδωμα σπογγαλιευτικαὶ μηχαναὶ, δὴ τρεῖς δεκάδες.

Ἐρωτῶ κάποιον Αἰγινήτην:

— Τί βρατσέρες εἰν' αὐτές, παρακαλῶ;

Κ' ἐκεῖνος, μὲ φιλότιμον καὶ σεμνὸν τόνον ὑπερφηναίως:

— Δὲν εἶνε βρατσέρες αὐτές, κύριε! Εἶνε ὁ στόλος μας!

Πέριξ δὲ τῆς προκυμαίας τρία-τέσσαρα ἐργοστάσια, εἶδος σπογγαποθηκῶν τῶν ἐν Αἰγίνῃ σπογγεμπόρων κ.κ. Μπογιατζῆ, Λουγγῆ, Μράουν κλπ. ἐν οἷς ἐργάζεται περικόπτοντες, ψαλιδίζοντες καὶ ταξινομοῦντες ἐντὸς κιβωτίων τὸ πολύτιμον θαλασσινὸν προϊόν.

Αἱ Αἰγινητικαὶ καταδυτικαὶ μηχαναὶ ἀριθμοῦνται εἰς 40—50, τῶν ὁποίων ὁ ἀπόπλους διὰ τὸ ταξεῖδι ἀποτελεῖ εὐελπιν εἰρηνικὴν ἐκστρατείαν. Συνήθως εἰσέρχονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς Αἶγιναν ἀντίτιμον σπόγγων περὶ τὸ ἑν ἑκατομμύριον δραχμάς, εἰς εὐτυχεστέρους δὲ χρόνους ὑπερβαίνει καὶ τὸ ποσὸν τῶν δύο.

Ὁ σπόγγος διὰ τὴν Αἶγιναν εἶνε πλοῦτος ἀσφαλῆς, πάγιος, μοσχοπωλούμενος ὑπὸ τῶν σπογγεμπόρων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀντὶ 25—30 χρυσῶν φράγγων κατ' ὅκαν.

Δὲν ἔχουν μόνον αὐτὸν τὸν πλοῦτον οἱ Αἰγινῆται, τὸν θαλασσινόν ἔρχεται εἰς αὐτὸν ἐπίκουρος καὶ ὁ χερσαῖος. Ἡ Αἰγινητικὴ γῆ εἶνε πραγματι ἐριβῶλαξ, παχειά, εὐφορωτάτη. Ἀπόδειξις αἱ ἀμπελοφυτεῖαι αἵτινες παράγουσιν οἶνον — τὸν ὄνομαστὸν Αἰγινήτικον — ἐξ οὗ προμηθεύονται πλείστα τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχίαι. Ἄλλ' ἔχει καὶ τὸ εὖγεστον, τὸ διαυγέστατον λάδι. Ἐπωφεληθεῖς δὲ μιᾶς χλιχωτάτης φθινοπωρινῆς καλοκαιρίας ἐξεδραμον ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ εὐρεθεῖς πρὸ ἐλαιοτριβείου, εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ γαργαλισθεῖς ἀπὸ τὸ ἄρωμα τοῦ παρασκευαζομένου ἐλαίου.

— Καὶ τί ποσὸν θὰ κάνη τὸ νησί σας φέτος, φίλε μου; ἐρωτῶ τὸν ἐπὶ τῆς μυλόπετρας ἐπιστατοῦντα εἰς τὴν καταθλιψιν τῶν ἐλαιῶν.

— Ἄμ φέτος δὲν ἔχουμ' εὐτυχία, μοῦ ἀπαντᾷ, δὲν μᾶς ἔβρεξε καὶ μόνον ὅσῳ χρειάζεται γιὰ νὰ πάρουν στὸ ταξεῖδι ἡ μηχανές. Ὁ τόπος πρέπει νὰ κάνη ἑκατὸν πενήντα χιλιαδοῦλες ὀκάδες διὰ νὰ οἰκονομηθῇ.

Ἐζή-ησα ἐντὸς ποτηρίου ὀλίγον ἐλαιον καὶ ἀπήλαυσα τὸ λαμπρὸν χρῶμά του.

— Σὰν φλουρί καὶ κεχριμπάρι εἶνε τὸ λάδι μας, κύριε.

Ὡστε τρεῖς οἱ ἐπικρατέστεροι πόροι τῆς Αἰγίνης· τὸ λάδι, τὸ κρασί, ὁ σπόγγος· καὶ τῶν τριῶν δ' αὐτῶν ἐξαγωγή ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ νῆσος εἶνε αὐτάρκης, καὶ εἰσοδήματα ἔχει, διατί νὰ ὑστερῇ καὶ πρὸς τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, καὶ ἐν γένει πρὸς ἔργα δημοτικὰ καὶ δημόσια; Διατί οἱ κατὰ καιροὺς πολιτευταὶ τῆς νήσου νὰ μὴ κατορθώσουν ὥστε αἱ ἐλλείψεις αἱ σημεριναὶ νὰ μὴ ὑφίστανται, ἐνῶ ἡ νῆσος ἔχει τόσα λαμ-

πρᾶ φυσικά προτερήματα, χάριν τῶν ὁποίων ἄλλοτε
 πολλαὶ οἰκογένειαι ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διεθέριζον
 ἐκεῖ, σήμερον δὲ προτιμοῦν ἄλλας νήσους νὰ περάσουν
 τὸ καλοκαίρι των; Δὲν ἦτο δυνατόν τάχα νὰ ὑπάρχῃ τοῦ-
 λάχιστον ἓνας δρόμος σκιρροστρωμένος, καλοσυντήρητος ;
 Δὲν ὁμιλοῦμεν βέβαια περὶ σχεδίου τῆς πόλεως, διότι ὅλαι
 σχεδὸν αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἢ πολίχναι τοιοῦτον ἐλάτ-
 τωμα παρουσιάζουν, διὰ λόγους πολλοὺς καὶ ποικίλους.
 Ἄλλ' αὐτοὶ τοῦλάχιστον οἱ κεντρικώτεροι πρέπει νὰ
 στρωθοῦν, διότι ἐν ἡμέραις βροχῆς ἄλλοι μὲν πλημμυροῦν,
 ἄλλοι δὲ εἶνε ἀδιάβατοι ἀπὸ τὸν βόρβορον. Πρόκειται δὲ
 περὶ δαπάνης ἀσημάντου ἢ ὁποῖα εὐκόλως εὐρίσκεται ὅταν
 ὑπάρχῃ διαθεσις καὶ φιλοκαλία ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων.
 Ὁ νέος Δήμαρχος κ. Ζαφειρίου πολλὰ ὑπεσχέθη εἰς τοὺς
 Αἰγηνίτας, ἐκ τῶν πραγμάτων δὲ θὰ πείσῃ τοὺς συμπο-
 λίτας τοῦ ἂν ὅ,τι λέγει καὶ πράττει.

Διδακτήρια εὐρίσκονται εὐπρόσιτα ὅπως οὖν εἰς τὴν
 Αἶγιναν· ἰδίως τὸ Παρθεναγωγεῖον καινουργές, εὐήλιον,
 εὐαερον. Ἀλλὰ ὅταν τὸ ἰδῇτε καὶ ἐσωτερικῶς, θὰ ἐνθυ-
 μηθῇτε τὸ τραγουδάκι: «Σὰν ἐκκλησιὰ στὴν ἔρημο . . .»
 Μὲ τέσσαρας τοίχους γυμνοὺς, χωρὶς ἓνα ζωολογικὸν πί-
 νακα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν κάποιου φιλοζώου καὶ μορφωτι-
 κοῦ αἰσθήματος εἰς ὁλόκληρον τάγμα κορασίων ποῦ καταυ-
 λίζεται ἐκεῖ, χωρὶς ἓνα μαυροπίνακα, τὸ δὲ τραπέζι τῆς
 διδασκαλίσσης καὶ αὐτό... δανεικό. Κ' ἐννοεῖται ὅτι ἐγει-
 ναν ἐκθέσεις καὶ κοντρα-ἐκθέσεις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς
 Παιδείας, ἀλλ' οὐκ ἦν ἀκρόασις, εἶνε δὲ πολὺ πιθανὸν καὶ
 μεχρι τῆς σήμερον ἢ αὐτὴ γυμνότης νὰ διακρίνῃ τὸ Παρ-
 θεναγωγεῖον. Κρίμα εἰς τὴν φιλομουσίαν σας, ὦ Αἰγινῇ-

ται, ἄν, ἐλλείψει ἑκατοντάδων τινῶν δραχμῶν ἀφίνετε τὰ παιδιὰ σας παρθένα ἀπὸ τέτοιας ζωολογικᾶς ἀντιλήψεως.

Ἡ Αἶγινα εἶνε γνωστὴ καὶ διὰ τὰς σωφρονιστικὰς φυλακὰς τῆς, ἐκ τῶν ὀλίγων ἐν Ἑλλάδι. εἰς τὰς ὁποίας μποροῦν νὰ μὴν ἀποθηριωθοῦν καὶ νὰ σαπίσουν οἱ κρατούμενοι ἐγκληματαῖαι. Ἐνα παλάτι βασιλικὸ καὶ φυλακαὶ αὐταί, εὐρύχωροι, εὐφωτοί, ἄνυγροι, μὲ νερὰ ἀφθονώτατα, μὲ τὰ προαύλιά του τὰ ἀπαστράποντα ἀπὸ καθαριότητα καὶ εὐπρέπειαν. Μὲ ἀναπαύσεις διὰ τοὺς κρατούμενους, τροφοδοτούμενους ἀνθρωπινὰ καὶ ὄχι ληστρικά, μὲ καλόφητο χάσιχο ψωμί, μὲ ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ὄψιν ἀπιστεύτου λεβεντιάς. Δὲν ὁμοιάζει τὸ κτίριον αὐτὸ μὲ φυλακὰς, ἀλλὰ μὲ στρατῶνα, μὲ Λύκειον, δι' αὐτὸ καὶ οἱ 360 καθειργμένοι ἐξέρχονται μετὰ τὴν θητείαν των ἐξημερωμένοι, κρείττονες ἑαυτῶν· δι' αὐτὸ καὶ τὸ μεταφύρεσθαί τινα τῶν κρατουμένων εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Αἰγίνης θεωρεῖται ὡς τραχὺν ρουσφέτι τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας.

* *

Ἡ Αἶγινα ἐξάγει καὶ τὰ γνωστότατα εὐμορφα ἀνοικτόχροα κανάτια. Ἄν δὲν ἔχουν χάριν κομψότητος, φημίζονται ὅμως· εἶνε ἡ γῆ, τὸ χῶμα καταλληλότατον διὰ τοιαῦτα ὑδροαγγεῖα, ἔνεκα τῶν συστατικῶν του ἄλλως τε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ Αἰγινητικὰ ἀγγεῖα ἦσαν περιζήτητα· ἀπόδειξις τὰ μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενα μὲ τὰς ὥραιας ἐγχρώμους παραστάσεις των. Φορτία δλόκληρα δὲ ἐξάγονται ἀνὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτὸς δὲ τῆς Αἰγίνης ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι τοιαῦτα ὑδροδοχεῖα ἐξά-

γει καὶ ἡ Σιφνος, μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι οἱ Σίφνιοι κανατάδες τρέχουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ στήνοντες τὰ καμίνια των, κατασκευάζουν τὰ δοχεῖα, παντὸς σχήματος καὶ πάσης χωρητικότητος δοχεῖα.

Μὴ λησμονήσωμεν καὶ τὸ Μοναττηρι τῆς Αἰγίνης, μὲ τὸν ἀθανάτου μνήμης ἡγούμενόν του Ἄνθιμον, τὸν πολιτισμένον καὶ μορφωμένον καὶ φιλοξενον ἡγούμενον, εἰς τὸ ἀρχονταλίκι τοῦ ὁποίου ἐξενίσθησαν Ὑπουργοὶ καὶ Πρωθυπουργοί, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου.

*
* *

Καὶ ἀποχαιρετίζω τὸ εὐμορφον νησί ἀποκομίζων θερμὸν πόθον νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ καὶ πάλιν.

Π Ο Ρ Ο Σ

Ὅταν ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ τὴν Αἶγιναν δύο-τρία ναυτικά μίλια θ' ἀντικρύσης δεξιὰ σου τὸ Ἀγκίστρι, τὸ πευκοστολισμένο νησί, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξάγεται τὸ ρετσίμι τοῦ ὁπείου χρῆσις γίνεται εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ κρασιά· ἂν μάλιστα πνέῃ ὁ μαῖστρος, σοῦ ἔρχεται μυρωμένο τὸ ἀγέρι ἀπὸ τὸ πευκόφυτο νησί.

Μετὰ ἄλλα τόσα θαλασσινὰ βήματα εὕρισκεσαι εἰς τὸ Βίσι-Βάδεν τῆς Ἑλλάδος, γὰρ Μέθυνα, μὲ τὰ μεταλλικά των νερά ὅπου κατ' ἔτος ἑκατοντάδες νευρασθενικῶν καὶ

νεφριτικῶν τρέχουν καὶ λούονται ὡς εἰς κολυμβήθραν Σι-
λῶαμ εἰς τὰ μεταλλοῦχα νερὰ τὰ ἱποῖα ἐκβλύζουν οἱ βρά-
χοι. Ἐκεῖ εἰς τὰ Μέθανα γίνεται ἀρκετὴ συγκέντρωσις τὸ
καλοκαίρι ἐξ ὅλων των μερῶν τῆς Ἑλλάδος, εὐρίσκεις δὲ κα-
ταλληλὰ εἰκήματα διὰ νὰ περάσῃς τὴν saison τῶν λου-
τρῶν σου· ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια καὶ θέατρον ἀκόμη.

Ἀπὸ τὰ Μέθανα ἰδοὺ εἰς τὴν ἀρχαίαν Καλαυρίαν,
τὸν Πόρον.

Ὅποιοι θέλει νὰ ἰδῇ ἓνα κομματάκι μεσημβρινῆς Ἰτα-
λίας ἢ, διὰ νὰ ἔλθωμεν στὰ δικὰ μας, ἓνα τμῆμα Κερ-
κύρας, πρέπει νὰ πάγῃ εἰς τὸν Πόρον. Πλοῦτος φύσεως
δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ. Πρασινάδες, ἀρώματα, ἐσπεριδοειδῆ,
δένδρα, βράχοι, κῦμα, πέλαγος, ὀρίζων, οὐρανός, τετρά-
ποδα, δίποδα, φέρουν ὅλα τύπον Κερκυραϊκόν. Πρῶτῃ
καὶ βράδῃ τὰ διάφορα πορθμεῖα καὶ ἀκάτια μεταφέρουν
ἐργάτας καὶ ἐργατρίας καὶ ὑποζύγια ἀπὸ τῆς νήσου εἰς
τὴν ἀπέναντι ξηρὰν διὰ νὰ συγκομίσουν τὸν ἐλαιοκαρπὸν
ἢ τὰ ξυλοφορτία τῶν ζευγιτῶν ἢ μικρογεωργῶν· σοῦ
κάμνει ἐντύπωσιν εὐάρεστον τὸ πειθήνιον τῶν τετρα-
πόδων αὐτῶν· μόνα των ἐμβαίνουν καὶ μόνα των βγαί-
νουν ἀπὸ τὰς λέμβους φορτωμένα με ἐλαιοκαρπὸν, με
ξύλα τοῦ δρυμοῦ διὰ τὴν χειμωνιάτικην ἀνθρακίαν, με
κανένα ἀρνάκι φειτεινὸ βυζιανιάρικο, με δύο-τρεῖς τορ-
βάδες λεμονοπορτόκαλα, μανδαρίνια κλπ.

Ὡς τόπος διαμονῆς καὶ εὐάρεστος καὶ ἀπαλὸς καὶ
χλιαρὸς καὶ συγκερασμένος τὸ κλίμα ὁ Πόρος· μπορεῖ
κανεὶς νὰ τὸν ὠνομάσῃ Φυσικὸν Θεραπευτήριον. Ὁ
Πόρος χαρίζει χρῶμα, ὑγείαν, σφριῆος εἰς ἐξησθενημένους
καὶ ἐμπαθεῖς ὀργανισμούς. Καὶ ἄσχημον εἶνε τὸ θέλγη-

τρον, τὸ ὁποῖον σοῦ ἐμπνέει τὸ ἄνω-κάτω τῶν οἰκιῶν τοῦ Πόρου ; Νομίζεις, ὅταν βλέπης μακρόθεν κ' ἐξ ἀπόπτου τὸν Πόρον ὅτι τὸνα σπίτι εἶνε καθάλλα στ' ἄλλο. Ἐπειτα τί σοῦ λέγει ὁ ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος περίπατος, ἡ λαμπρά τοῦ Μοναστηρίου θέσις μὲ τ' ἀθάνατο νερό του, ὅπου μάλιστα ἀπὸ τινων ἐτῶν πολλοὶ οἰκοκυραῖοι ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας κτίζουσιν τὰς μικροεπαύλεις των, περνῶντες ἐκεῖ μὲ τὰς οἰκογενείας των τοὺς θερινοὺς μῆνας, ἀναπνέοντες ἄρωμα βουνίσιο καὶ δροσιζόμενοι μὲ τὰ κρυσταλλώδη νάματα τοῦ βουνοῦ, ἢ ὁ ἀπέναντι Γαλατᾶς μὲ τὰ περιβόλια του, τὰς ἐλαιοφυτείας του καὶ τὴν πληθὺν τῶν εὐγενῶν λεγομένων δένδρων τῶν ὁποίων τὰ ἐλαφρὰ μεθυστικὰ ἀρώματα σὲ ἀναζωογονοῦν καὶ σὲ ξανανειόνουν ; Κᾶποιος προτιμᾷ νὰ μετονομασθῇ ὁ ἀντίπεραν τῆς νήσου Γαλατᾶς εἰς Ἀντίπορον, ἐπὶ τὸ ἀκριβολογώτερον. Κακῶς νομίζομεν. Διότι Πόρος λέγεται ἀρχῇθεν τὸ στενὸν αὐτὸ τῆς θαλάσσης πέραμα, ἐξ αὐτοῦ δὲ συνεδραχικῶς ὠνομάσθη τὸ νησὶ ὀλόκληρον Πόρος, ὁ ὁποῖος ὅμως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν διηρεῖτο εἰς δύο νησίδια, κατὰ Πausaniān, εἰς τὴν Καλαυρίαν καὶ τὴν Σφαιρίαν. Ὅπως δὲ καὶ ὁ Γαλατᾶς εἶνε ἐφαρμόσιμος τίτλος διὰ τὸν Πόρον, ὡς καὶ ὁ Βόσπορος, ἢ καὶ Ἀντίπορος.

Τοῦ νεροῦ τὸ ζήτημα θεωρεῖται λελυμένον ἀρχικῶς μὲν ἀπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἱατροδημάρχου τοῦ Πόρου Καραμάνου, ὅστις δαπανήσας 80 χιλ. δραχ. διωχέτευσεν αὐτὸ ἐκ τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς εἰς τὴν νῆσον ποσὸν ὕδατος δραμίων 150 ἥδη ὅμως ὁ κ. Κορυζῆς, φιλοτίμως συνεχίζων τὴν ὑπὲρ τοῦ τόπου μέριμναν τοῦ προκατόχου του, ἀντι-

κατέστησε τοὺς μικροῦ διαμετρήματος σωλήνας δι' ἄλλων εὐρυτέρων, χάριν τῆς ἀνετωτέρας ἐξασφαλίσεως τῆς ὑδρονομῆς, διὰ δαπάνης 40 χιλ. δραχ. Ἀλλ' ἔχει καὶ τὰς ἐλλείψεις τοῦ ὁ Πόρος. Καὶ πρώτη εἶνε ἡ μὴ ἐκβαθυνσις τοῦ περάσματος, ἔνεκα τοῦ ὁποίου συχνότατα ἐπικάθηνται ἀτμόπλοια μετρίας ὁπωςδήποτε χωρητικότητος, δευτέρα δὲ ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ κρηπιδώματος μέχρι καὶ πέραν τῶν πρὸς τὴν ἐξοδὸν οἰκίσκων. Δι' αὐτὰ ὅμως ἀπαιτεῖται δαπάνη γενναία, καὶ ὁ Δῆμος εἰσοδήματα πολλὰ οὐκ ἔχει, τὸ λιμενικὸν ταμεῖον ἐπίσης, εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον καὶ τὴν στρεβλὴν καὶ ἐπίμονον ἄρνησιν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία καλὰ καὶ σώνει παρασυρομένη ἀπὸ τοιάσδε ἢ τοιάσδε παραστάσεις, κομματικοῦ βεβαίως ἐλατηρίου, ἀρνεῖται νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Δῆμον τὴν συμπλήρωσιν ἔργων ὅχι ἀπλῆς πολυτελείας, ἀλλὰ τελείας χρησιμότητος, ἐξ ὧν θὰ αὐξήσῃ ὁ συνοικισμὸς καὶ ἡ συγκοινωνία καὶ φυσικὰ θὰ πλουτίσῃ ὁ τόπος ἀπὸ τοῦς παρεπιδήμους ξένους.

Τὸ μόνον προϊόν τῆς νήσου ταύτης εἶνε τὰ ἐσπεριδοειδῆ τῶν ὁποίων δὶς καὶ τρίς γίνεται ἡ καρποσυλλογὴ κατ' ἔτος. Ταῦτα δὲ προέτρεψαν τοὺς κατοίκους νὰ καταγίνωνται μὲ ἐνθουσιασμὸν εἰς τὴν γεωργίαν, κηπουρικὴν καὶ δενδροκομίαν· ἀλλὰ τί δὲν ὑπέστησαν τὰ δένδρα αὐτὰ ἀπὸ τὴν κομμίαςιν ἐν τῷ παρελθόντι· σχεδὸν κατεστράφησαν ἅπαντα, ἀποξηρανθέντα· ἀλλ' ἀνεφυτεύθησαν τὰ περιβόλια ὅλα. Ἐσχάτως ὅμως ἐν ᾧ ἐξέλιπεν ἡ καταστρεπτικὴ αὐτὴ νόσος ἐπῆλθεν ἡ ψωρίασις! Ἀλλὰ κατάρχα αὐτῇ· προσβάλλει τὸ λεμόνι, τὸ ἐξαδυνατίζει, τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν δύναμιν τῆς ἀναπτύξεως, καὶ ἐπειτα

προσβάλλει καὶ τὰ φύλλα, τοὺς κλάδους, τὰς ρίζας, τὸ ὅλον δένδρον. Εφέτος κατεπολεμήθη ὑπὸ θεραπευτικοῦ τινος μέσου ὅπερ ἐπρότεινεν ὁ κ. Γεννάδιος, καὶ τὸ ὅποιον ἐπέδρασεν ὠφελίμως ἐπὶ τῶν δένδρων· μίγμά τι διαλύσεως πετρελαίου, σάπωνος καὶ ὕδατος. Ραντίζονται διὰ καταβρεκτηρίων τὰ προσβεβλημένα δένδρα, δις ἢ καὶ πλέον τῆς ἐβδόμαδος· ἀλλ' ἡ μέθοδος αὐτῇ, εἶνε ὁπα- νηρὰ μὲ ὅλα τὰ καλὰ τῆς ἀποτελέσματα. Ἐν τοσοῦτῳ γίνεται παρ' ἅπασιν τῶν ἐν Πόρῳ κτηματιῶν χρῆσις.

*
* *

Ἐκτὸς ὅμως τῆς γεωργικῆς ταύτης ἐνασχολήσεως τῶν Ποριωτῶν ὑπάρχει καὶ θαλασσινὴ τοιαύτη. Σχεδὸν τὰ 4)5 τῶν ὑπαξιωματικῶν τοῦ Β. Ναυτικοῦ εἶνε Ποριῶται. Τοῦτο δ' ὀφείλεται εἰς τὴν ἀρχικῶς ὑπαρξίν τοῦ ναυ- στάθμου ἐν Πόρῳ καὶ τὴν σύστασιν αὐτόθι τῆς σημερινῆς προπαιδευτικῆς σχολῆς. Ἀλλ' ὑπάρχουν πολλοὶ οἱ παρα- δεχόμενοι ὅτι ἡ ἐν τῷ Β. Ναυτικῷ κατάταξις τῶν Ποριω- τοπαίδων δὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῶν, διότι αὐτοὺς τὸ ναυτικὸν τοὺς κατέστησεν ἀργοσχολοὺς, φυγοπόνους, ἐνῷ εἰς κατεγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν δένδροφυτείαν θὰ καθίσταντο καὶ εἰς ἑαυτοὺς χρησι- μώτεροι καὶ διὰ τὸν τόπον παραγωγικώτεροι. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ εἰδησις ὅτι πρόκειται ν' ἀρθῇ ἐκ Πόρου ἡ ναυτικὴ αὕτη σχολὴ δυσηρέστησε πάντας.

*
* *

Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ προπαιδευτικῆς Σχολῆς, πᾶς ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν τὴν εὕρισκει ἄριστα συντηρουμέ- νην καὶ παρέχουσαν πάντα τὰ μέσα πρὸς ἐκγύμνασιν τῶν

ναυτῶν μας. Φαίνεται ἰδρυμα πολὺ εὐρωπαϊκὸν καὶ διόλου Ρωμαϊκόν. Οἱ κσιτῶνες του, τὸ λεμβαρχεῖον, τὸ μαγειρεῖον, αἱ ἀποθῆκαι, τὸ νοσηλεῖον, ἡ στοὰ γυμνασίων, τὸ διοικητήριον κλπ. τὰ πάντα πνέουν ἀέρα πειθαρχικώτατον. Ἴσως εἶνε ἡ μόνη ἐπιτυχὴς σύστασις ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Λεζέν. Θὰ διατηρηθῇ ἄρά γε ;

Τὸ ἀγαπημένον τῆς Ἀθηνᾶς δένδρον τὸ εὐρίσχετε πλουσίως φυτευμένον εἰς τὸν Πόρον. Ἐλαιόδενδρα ἅπειρα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι στερεᾶς, διότι τὸ νησί ἐφ' οὗ ὁ Πόρος εἶνε φαλακρὸν καὶ ἀνεπίδεκτον καλλιεργείας ἔνεκα τῶν βραχωδῶν ὑψωμάτων του· κάπου ἀναφύονται δένδρα καὶ βλάστησις τις σποραδικῶς ἀπαντᾶται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἀσήμαντα αὐτὰ διὰ τὸν γεωργικὸν χαρμηλῆρα τῆς νήσου. Ἡ παραγωγή τοῦ ἐλαίου ποικίλλει· συνήθως ὑπερβαίνει τὰς 500 χιλ. ὀκάδας, ἐξ ὧν αἱ 150 δαπανῶνται ἐπιτοπίως, αἱ δ' ἄλλαι ἐξάγονται εἰς ξένας ἀγοράς. Ἐλαιοπιοστήρια ἐπὶ τῆς νήσου μᾶς ἡρίθμησαν περὶ τὰ εἰκοσιπέντε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι Γαλατᾶ.

*
* *

Ὡς πρὸς τὴν καθαριότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς πόλεως δὲν εὐρίσκει κανεὶς ἀφορμὰς ὅπως κακίση τὴν δημοτικὴν ἀρχήν, διότι ἅπασαι αἱ ὁδοὶ εἶναι λιθόστρωτοι, καλδερμοειδεῖς, αἵτινες δὲν ἔχουν καὶ τόσην ἀνάγκην συντηρήσεως· ἡ παραλιακὴ ὁμως ὁδὸς πρέπει νὰ γείνη σωστὸν βουλευθάρτον, ἔστω καὶ ἄνευ δενδροφυτείας, κύριε Κορυζῆ· νὰ κομψευθῇ χάριν τοῦ τόπου ἰδίως, ἀλλὰ καὶ χάριν τῶν παρεπιδημούντων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θέρους.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐκβαθύνσεως τοῦ μικροῦ πορθμοῦ ἡδύνατο, νομίζομεν, νὰ λυθῇ διὰ τῆς ἐνοικιάσεως τῆς βυθοκόρου τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς, ἀφοῦ οὔτε βράχοι ὑπάρχουν, παρὰ ἀπλῆ μόνον ἰλὺς συσσωρευθεῖσα ἐκατέρωθεν ἐκ τῆς ξηρᾶς.

Εἶνε σπουδαιότατη ἔλλειψις διὰ τὸν Πόρον τὸ ἀβαθὲς αὐτοῦ τοῦ Πορθμοῦ. Ἐπειτα τί χάνει ὁ Πόρος νὰ στερῇται τῆς διελεύσεως μεγάλων σκαφῶν ἐκ τοῦ στενοῦ αὐτοῦ, Ἄν ἡ Κυβέρνησις δὲν ἀποφασίζει τὴν δαπάνην ἀσημάντου ποσοῦ διὰ τὴν ἐκβάθυνσιν αὐτοῦ, τότε ὀφείλουν ὅλαι αἱ ἀτμοπλοῖκαὶ Ἐταιρεῖαι μας νὰ ἀναλάβουν τὸ ἔργον, δαπανῶσαι κατ' ἀναλογίαν ἐκ τοῦ ταμείου τῆς ἐκάστη. Ὅπωςδὴποτε πάσῃ θυσίᾳ πρέπει νὰ λείψῃ.

Θέλετε καὶ βιομηχανίαν εἰς τὸν Πόρον; Ἰδοὺ λαμπρὸν ὑφαντήριον, ὅπερ πρὸ ἐτῶν ἡ φιλοτιμία τοῦ Καραμάνου ἀνήγειρε, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ εὖρον ἄρτον πολλὰ ἄπορα κοράσια. Περίεργον ὅμως εἶνε διατὶ νὰ μὴ καταναλίσκωνται αὐτὰ τὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα παρὰ μόνον ἐπιτοπίως. Δὲν γίνεται καμμία ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν πολιτευομένων Πόρου; τοῦλάχιστον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν κεντρίζεται;

*
* *

Διὰ νὰ ἔχῃ τόσα φυσικὰ προτερήματα ὁ Πόρος, δι' αὐτὸ καθίσταται ἐντευκτήριον πολλῶν Ἀθηναίων καὶ

Πειραιωτῶν κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον. Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν διαμένουν εἰς τὰ καθάρια Ξενοδοχεῖα τῆς νήσου, ἄλλοι ἐνοικιάζουσιν οἰκήματα ἰδιαίτερα καὶ ἄλλοι, οἱ ὀλιγώτεροι, εἰς τὰ ιδιόκτητα σπιτάκια των, τὰ ὅποια ἐγείρουν ἢ ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ἀκτῆς τῆς νήσου ἢ καὶ ἀπέναντι εἰς τὸν Γαλατᾶν.

Ὡς ἐπισφράγισιν τῶν ἐκ Πόρου ἐντυπώσεων μας, σᾶς προσθέτομεν ἓνα ταξειδάκι στερειανὸ ἀνὰ τὰς λεμονεῶνας τοῦ Γαλατᾶ. Ἐνα τμήμα φύσεως — παρὰ τὸ κτῆμα τοῦ δημάρχου Πόρου — μᾶς ἀνέμνησε τὸ Ἑβραιοπούλι τῆς Κερκύρας, μὲ κᾶτι ρεμματαριαῖς, καὶ μέσ' σ' αὐταῖς δένδρα παχύκλωνα καὶ ἀρώματα λεμονιάς περίσσια καὶ τὰ νερὰ νὰ κυλίωνται καὶ παρακάτω ὀλίγα ἀρνάκια κ' ἓνας τσοπάνης κουκουλωμένος στὴν κάπα του καὶ ἄλλα κάλλη καὶ θέλγητρα καὶ σκηνογραφίαι ποῦ δὲν λέγονται, ἀπολαμβάνονται μόνον.

Υ Δ Ρ Α

Κάμπτοντες τῆς Τσελεβίταις (τὸ Σκύλλαιον) ἀντικρύζομεν τὴν ὡς λευκὸν τι ὄλον, σχεδὸν νεφελῶδες, προσπίπτουσιν ἀπὸ ἀποστάσεως ὀλίγων μιλλίων ἱστορικὴν νῆσον. Εἶνε ἡ ἀρχοντικὴ Ὑδρα, τῆς ὁποίας τὰ μεγαλοπρεπῆ μέγαρα μὲ τοὺς περιβόλους των καὶ τοὺς ναῖσκους τοὺς

γραφικούς, διασώζουν λείψανα ἀρχαίας εὐκλείας καὶ πλούτου παροιμιώδους. Αἱ παρὰ τὴν παραλίαν ἰδίως οἰκοκυρεύμεναι οἰκίαι τῶν πρώτων εὐπατριδῶν τῆς Μεγαλῶνιμου μεταφέρουν ἐν πτήσει τὸ πνεῦμα εἰς τὴν λεοντόκαρδον ἐκείνην γενεάν τῶν ἀπὸ καρδιᾶν καὶ πλοῦτον πλημμυρούντων ἀληθινῶν Ὑδραίων πατριωτῶν. Ἰδίως ἐκπληξιν καὶ θαυμασμόν γεννᾷ τὸ φιλόθρησκον τῶν φιλοπατριδῶν ἐκείνων Ἀλβανοφώνων. Ὅπου καὶ ἂν στρέψῃς, βλέπεις εἰς ἕκαστον λοφίσκον ἢ βράχον ἢ χαράδραν ἐξοχικὴν, καὶ ἀπὸ ἑνὸς καθάριον, λευκάζοντα ὡς ἡ χιὼν, ναῖσκον. Λέγουν ὅτι ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα ἐνοριακοὶ ναοὶ ἐντὸς τῆς νήσου, περίξ δ' αὐτῆς ὑπὲρ τοὺς ἑκατόν. Ἴδού ἐν ἀξιοθαυμάστῳ ἁρμονίᾳ συνδυασμένον δισυπόστατον στέμμα ἀδαμάντινον· *Θρησκεία—Πατρίς*. Τώρα φαντασθῆτε τί γίνεται κάθε πρωὶ μὲ τὴν κωδοнокρουσίαν καὶ τὴν παπαδοлогиάν!

*
* *

Πράγματι ἀρχοντότοπος ἡ Ὑδρα. Ἴσως εἶνε ἡ μόνη πόλις εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἀκούει κανεὶς τὴν συνήθη ἐπώδον· *Φτώχεια, πεινουῦμε!* Καὶ ξεύρετε πῶς ἐσώθη αὐτὸ τὸ ξερόνησο, τὸ ὁποῖον μόνον φασκομηλιὰ καὶ θροῦμπι παράγει; Εὐρέθησαν δύο τρεῖς πατριῶται, μὲ ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα, οἵτινες ὕψωσαν εἰς περιωπὴν τὴν σπογγεμπορείαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη, ἀντικαταστήσαντες τὴν ἐκπεσοῦσαν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν. Ὁ πυρὴν τοῦ σπογγεμπορίου τούτου ἐτέθη ὑπὸ τῶν μεγαλεμπόρων κ. κ. Βερβενιώτη, Νεβρούζου, Λεμπέση, Τσίπη, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐκινητοποίησαν δύο τρεῖς σπογγαλιευτικὰς μηχανάς, ἡ εὐδοκίμησις δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπέφερε τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν μηχανῶν,

ἐκάστης τῶν ὁποίων ἡ προμήθεια καὶ ἡ ἐκκίνησις στοι-
χίζει περὶ τὰς 25 χιλ. δραχμῶν. Σήμερον δὲ μετρῶνται
ὕπὲρ τὰς 70 μηχαναί, ἅλλαι τόσαι περίπου γκαγκάβαι
καὶ ἀρκεταὶ ἐταιρίαι. Ὡστε τριχῶς συγκομίζεται καὶ
ἀλλιεύεται ὁ σπόγγος διὰ δυτῶν, διὰ τῆς γκαγκάβας καὶ
διὰ τοῦ καμακιού.

Δὲν πρέπει νὰ ἐκπλαγῇτε εἰάν μαθητε, ὅτι κατ' ἔτος
περὶ τὰ τρία ἑκατομ. δραχμῶν εἰσέρχονται εἰς αὐτὸ τὸ
Ξερόνησο, τὰ ὁποῖα σκορπίζονται καθ' ὅλας τὰς κοινω-
νικὰς τάξεις τῆς ἝΥδρας καὶ δὲν θησαυρίζονται. Πολλοὶ
ψέγουν τὴν πρὸς σπατάλην τάσιν τῶν σπογγαλιέων·
ἀλλὰ ὅταν σκεφθῇ κανεὶς ὅτι αὐτοὶ εἰ ἄνθρωποι κυματο-
παλαίουν ἐπὶ ἕξ μῆνας θαλασσοδερόμενοι καὶ ἡλιεψηνό-
μενοι διὰ νὰ ἀποκτήσουν κατι τι ἀμφιβάλλοντες ἂν τοῦ
χρόνου θὰ χαροῦν τὴν ζωὴν τὴν γλυκειὰ τῆς πατρίδος,
δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀδικήσῃ· ἐξ ἄλλου αἱ δαπάναι καὶ
αἱ πολυτέλειαι καὶ τὰ ξεφαντώματα καὶ ἡ λεβεντιαῖς,
συντελοῦν, ὑποθέτομεν, εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνικῆς
βιομηχανίας, τοῦ παραγωγικοῦ πλούτου τῆς ἐργασίας.
Ἄνευ καταναλώσεως ἀδύνατος ἡ παραγωγή, ἡ ἀνανέω-
σις, ἡ πρόοδος. Βεβαίως πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται ἐν παντὶ
τό : «πᾶν μέτρον ἄριστον»· ἀλλὰ τὰ θαλασσοπούλια
αὐτὰ τῆς ἝΥδρας εἶνε ἱκανὰ νὰ παράξουν τὰ διπλάσια
ἐκείνων ὅσα ἐξοδεύουν.

Μεθ' ὁποίου ὅμως ἐνθουσιασμοῦ καὶ λατρείας σοῦ ὁμι-
λοῦν διὰ τοὺς κεφαλαιούχους των. Ἴσως εἰς οὐδεμίαν τῆς

Ἑλλάδος πόλιν εὐρίσκειε τὴν ἀμοιβαίαν αὐτὴν ἐμπιστοσύνην μεταξύ δανειστοῦ καὶ ὀφειλέτου. Ὁ δανειστὴς χορηγεῖ εἰς τὸν σπογγοπλοίαρχον διὰ νὰ ἐκκινήσῃ 20—25 χιλ. δραχμῶν ἐπὶ συμπεφωνημένῳ τόκῳ καὶ ὠρισμένῃ ἐπιστροφῇ τῶν χρημάτων. Καὶ ἐὰν μὲν ἐργασθῇ ἐπικερδῶς, τὸ πρᾶγμα εἶνε εὖλυτον. Μετὰ τὸ ταξεῖδι, ὁ πλοίαρχος ἐπιστρέφει τὸ δάνειον καὶ τοὺς τόκους. Ἀλλ' ἐὰν ἀτυχῇ εἰς τὴν σπογγαλιείαν καὶ δὲν ἐργασθῇ, ὅχι μόνον δὲν προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ κεφαλαιούχου εἰς ἐξόφλησιν, ἀλλὰ πρσστατεύεται καὶ ἐνθαρρύνεται καταβχλλομένων ὑπ' αὐτοῦ νέων κεφαλαίων πρὸς ἑναρξιν νέου ταξειδίου. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν τις — ὅπερ σπανιώτατον — καταχρασθῇ τοῦ κεφαλαιούχου, οὗτος δὲν καταδιώκει αὐτὸν οἰκαστικῶς, προτιμᾷ δὲ νὰ χάσῃ τὸ χρῆμά του, παρὰ νὰ ἐναγάγῃ αὐτόν. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὅλος ὁ σπογγαλιευτικὸς κόσμος εἶνε φιλονομώτατος, ἀπέχων δικῶν καὶ ἀγωγῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἐλάχιστα δίκαι παρουσιάζονται διὰ τὰ Δικαστήρια.

Οἱ σπογγαλιεῖς τῆς Ἰδρας εἶνε οἱ φιλοπονώτεροι τῶν συναδέλφων των ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Κάμνουν χειμερινὸν ταξεῖδι τετράμηνον καὶ θερινὸν ἐξάμηνον. Φεύγουν τὴν ἄνοιξιν μετὰ τὸ Πάσχα καὶ ἐπανέρχονται τὸν Αὐγουστον· ἐπειτα, δεύτερον ταξεῖδι ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τῶν Ἀπόκρεω. Δυστυχῶς, δὲν λείπουν τ' ἀτυχήματα, καὶ οἱ ἐξ ἀσφυξίας καὶ ἄλλων λόγων θάνατοι τῶν θυτῶν, ὅλα δὲ αὐτά, διότι δὲν ὑπάρχει ὄριον κανονίζον τὴν ἐν τῷ πυθμένι παραμονὴν τῶν θυτῶν καὶ τὸ βάθος εἰς ὃ κατέρχονται. Ἀκούοντες ὅτι εἰς βάθος εἰκοσιπέντε καὶ τριακοντα ὀργυιῶν προχωροῦν οἱ μηχανικοί, ὅπως κοινῶς ἀποκαλῶν τοὺς θυτάς, ἐκπλήττεσθε. Τοῦτο δὲ γίνεται ἢ διότι δὲν εὐρίσκειν εἰς μικρότερον βάθος καλὸν σπόγγον ἢ ἐκ φιλοτιμίας ἢ συναγωνισμοῦ, ἢ καὶ κατ' ἀπαίτησιν

ἀκόμη τῶν πλοιάρχων, ἐνῶ ἴσα ἴσα αὐτοὶ ὤφειλον ν' ἀποτρέπουν τοὺς δούτας νὰ μὴ καταβυθίζωνται πλέον τῶν εἴκοσιν ὀργυιῶν. Τοῦτο ὅμως ἐπρεπε νὰ τὸ καθορίσῃ ἡ κυβέρνησις, διότι εἶναι θλιβερόν κατ' ἔτος νὰ χάνωνται δύο-τρεῖς νέοι ἐξ ἐκάστης ναυτικῆς ἐπαρχίας ἐνεκα αὐτῆς τῆς καταστρεπτικῆς ἀμίλλης των.

*
* *

Ἄλλ' ἐνῶ ὁμιλοῦμεν περὶ πλούτου καὶ ἐκατομμυρίων, διατί ἡ Ὑδρα νὰ ἔχῃ μερικὰς ἐλλείψεις, αἵτινες ἡδύναντο νὰ μὴ ὑφίστανται ἐὰν δραστηριότης μεγαλειτέρα ἐκέντριζε τοὺς ἐκάστοτε ἀντιπροσώπους τῆς νήσου ; Καὶ πρῶτον διατί νὰ μὴ ὑπάρχῃ μία εὐρυχωροτέρα ἀποβάθρα πρὸς ἀποβίβασιν, ἀλλὰ μικρὰ θυρὶς λιθόκτιστος κλιμακωτὴ δι' ἧς μόνος εἰς ἄνθρωπος νὰ διέρχεται, ἐνῶ διὰ δαπάνης ἀσημαντοῦ συνεπληροῦτο ἡ ἐλλείψις ; Μᾶς εἶπον ὅτι διὰ τοῦ νεωτέρου σχεδίου τοῦ λιμένος, ὅπερ θὰ ἐφαρμοσθῇ μετ' ὀλίγον, θὰ περατωθῇ ὁ κυματοθραύστης, θὰ συμπληρωθῇ τὸ κρηπίδωμα, θὰ κατασκευασθῇ ἀποβάθρα εὐπροσωποτέρα. Ναί, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ πράγματα ἐπείγουν, διότι μὴ ὑπάρχοντος λιμένος ἢ ὄρμου τινός, τὰ ἀτμόπλοια μὲ κίνδυνον προσεγγίζουν εἰς Ὑδραν, εἰ ἐπιβάται ἐν τρικυμίᾳ, ἰδίως πνέοντος τοῦ βορρᾶ, ἐξομολογοῦνται πριηγουμένως διὰ νὰ ἀπο — ἢ ἐπιβιβασθῶν, τὰ μικρὰ ἱστιοφόρα δυσκολεύονται νὰ προσορμίζωνται, αἱ πέριξ οἰκίαι κυματοβρέχονται καὶ ἐν γένει ἐπικρατεῖ μία κατάστασις ὑποβιβάζουσα τὴν περὶ τῶν Ὑδραίων κρατοῦσαν φιλόκαλον φήμην. Ἐπειτα τὰ πυχραλικά κρεπωλεῖα καὶ ἐν γένει ἡ ἀγορά, πρέπει νὰ λείψῃ, νὰ λείψῃ ἐκεῖθεν, διότι ἡ ὑπαρξίς της ἐκεῖ, ἐκτὸς τῆς ἀσχημίας, χρησιμεύει καὶ ὡς φορεὺς μiasμάτων.

Ἵδου στάδιον ἐργασίας ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἵδρας ποῦ προυνιάζεται εἰς τὸν Δήμαρχον Ἵδραίων κ. Βερβενιώτην.

* *

Καὶ μία ὅασις διδασκαλικὴ ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας δὲν ἀπαντᾷ κανεῖς συχνὰ εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῶν διδασκάλων μας. Συνήντησα ἐκεῖ σχολάρχην, τὸν πρῶτον βουλευτὴν Ἄρτης κ. Ἀμβράζην, ὅστις οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐκάστοτε ὑπουργοὺς τῆς παιδείας. Ἀκούσατε πῶς ἐργάζεται αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος κινούμενος ὅχι ἀπὸ ζῆλον κουφοτάτης ψευδεπιδείξεως καὶ μωροεγωῖσμοῦ, ἀλλ' ἀπὸ αἴσθημα καὶ καθῆκον καὶ ἀγάπην καὶ λατρείαν πρὸς τὴν ἐπιστήμην, πρὸς τὴν σπουδάζουσιν νεολαίαν, πρὸς τὴν κοινωνίαν καθόλου.

Οἱ μαθηταὶ του—τοὺς ὁποίους ἤκούσαμεν καὶ ἐψυχολογήσαμεν—ἀξίζουν καλλίτερα ἀπὸ διδάκτορας εἰς τὴν σύνταξιν, τὴν ὀρθογραφίαν, τὴν ἐλληνομάθειαν. Δὲν τοὺς φορτόνει μὲ κανόνας παπαγαλιστικούς, δυσμνημονεύτους, δυσκολοχωνεύτους, σχολαστικούς. Ὅχι· λίγους κανόνας καὶ πολλὰς γνώσεις, πολλὴν ἐφαρμογὴν, πολλὴν πρᾶξιν. Τοὺς ὁμιλεῖ στὴν καρδίαν, 'στὸ μυαλό, ὅχι 'στὸ στόμα, 'στὸ μάτι· τοὺς ἐμφυσᾷ ζῶπυρον ἐθνισμοῦ, φιλοπατρίας, φιλοθρησκείας, χρηστοθηείας.

Αὐτὰ κάμνει ὡς διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖόν του. Ἀλλ' ἐλθωμεν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ πρῶτον κατὰ Σάββατον καλεῖ τοὺς βουλομένους τῶν κληρικῶν, πρὸς οὓς ἐξηγεῖ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Κυριακῆς, τὴν δὲ Κυριακὴν ὁ ἴδιος τακτικὰ καὶ ψάλλει καὶ κηρυττεῖ. Κηρύττει, δηλαδὴ ἐμπνέει, παραινεῖ, ἐνθαρρύνει, νουθετεῖ εἰς γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, εὐνόητον, ὅχι μακαρονικὴν, σχετίζων τὰ καλὰ

τοῦ Εὐαγγελίου λόγια μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ καθημερινοῦ βίου· καὶ τὸ πλῆθος συμφύρεται, τρέχει πρωὶ-πρωὶ μὲ τὰ χαράμματα, νὰ ἀκούσῃ τὸν Διδάσκαλον, νὰ ἐνωτισθῇ, νὰ ὠφελθῇ, νὰ παρηγορηθῇ. Καὶ ἐννοεῖται ὅτι διὰ νὰ λέγῃ τόσα πράγματα καὶ νὰ ἐκτελῇ, καὶ νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ παιδαγωγῇ, θὰ πῇ ὅτι εἶνε κατηρτισμένος· βεβαίως εἶνε ἐγκυκλοπαιδικώτατος, γλωσσομαθής, θεολόγος, συγγραφεὺς κλπ.

*
* *

Ὡς εἶνε γνωστὸν ὁ σπόγγος μεταφέρεται ἐξ Ὑδρας εἰς Εὐρώπην ὅπου ἐκεῖ καταναλίσκεται πρὸς τὴν καθαριότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων καὶ ὅχι χάριν ἄλλης βιομηχανίας, ὡς λέγουν. Ἐκ τῶν ἐν Ὑδρᾷ κεφαλαιούχων, οἱ μὲν κ. κ. Νέβρουζος καὶ Βερβενιώτης, μεταφέρουν αὐτὰ εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ταξιδεύουν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των, παρεπιδημοῦντες ἐκεῖ ἐπὶ μῆνας πολλοὺς κατ' ἔτος. Ὁ δὲ αἰμίνηστος Λεμπέσης εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐξ μῆνας εἰς Νέαν Ὑόρκην, καὶ ἄλλους τόσους εἰς Ὑδραν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Λεμπέσης ἔφερε τὴν Ἀμερικὴν εἰς Ὑδραν! Τοῦλάχιστον διήλθομεν τότε ἐν στενῷ φιλικῷ κύκλῳ, ἐν τῷ φιλοξένῳ οἴκῳ του, ἀμερικανικωτάτην ἐσπερίδα, μετέχουσαν ἀμερικανισμοῦ καὶ καλλιτεχνίας. Ἀπὸ τελειοτατοῦ συστήματος φωτογραφικῆς μηχανῆς ἐρρίπτοντο, ἐσθραμένων τῶν φώτων, ἐπὶ μεγάλῃς ἐκκρεμοῦς λευκῆς ὀθόνης περιεργόταται φωτογραφικαὶ φωτειναὶ εἰκόνες, τῆς μηχανῆς χειριζομένης ὑπὸ τῆς ἀγγλομόρφου καὶ ἀγγλομαθοῦς θυγατρὸς τοῦ Λεμπέση κυρίας Ἀδμαντίας Λεοῦση.

Πρὸ ἡμῶν παρήλασαν ἀπὸ τῆς ὀθόνης ἀποτυπούμενα τὰ σπουδαιότερα τῆς νέας Ὑόρκης ἰδρύματα, ἡ ἐκθεσις

τοῦ Σικάγου ἐν ἀμιμῇτῳ φυσικότητι, ὁ καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἐκροῆς του, οἱ μετανάσται Ἕλληνες ἐν Ἀμερικῇ πωλοῦντες ἐπὶ ταβλᾶ τὰ ζαχαρικά των, ποταμοί, γέφυραι, ἀτμόπλοια, Ἰάπωνες, Κινέζοι, Ἀθίγγανοι μὲ τὰς σκηνάς των, Ἀθιγγανίδες λουόμεναι, Ἀφρικανοί, ἐν μέγαρον ἰδιόκτητον ἀνῆκον εἰς ἀμερικανικὴν ἐφημερίδα, εἰκόνες ἀγωνιστῶν, πολιτευομένων, Μεγαριτισσῶν μὲ τὰ φλωριά των, Ἡπειρώται, φραγκοφόροι, βρακοφόροι, Ὑδραῖαι μὲ τὰ ἀρχοντικά τζεμπέριά των, ἡ διῶρυξ τῆς Κορίνθου καὶ τὰ ἐγκαίνιά της, ὁ Πειραιεύς, αἱ Ἀθηναί, παῖς φουστανελλοφόρος, Ἀραβες πιθηκοειδεῖς, λέμβοι, ἄκατοι, τέθριππα κλπ. κλπ. καὶ ἐν γένει ὅ,τι ἄκρως Ἀμερικανικὸν καὶ τελείως Ἑλληνικὸν διῆλθε πρὸ ἡμῶν δι' ἑκατὸν περίπου ἐν μεγαλογραφίᾳ φωτογραφικῶν εἰκόνων. Μετὰ τὴν φωτογραφικὴν παρέλασιν, ἠκολούθησεν ἡ διὰ κλειδοκυμβάλου μουσικὴ ἐκτέλεσις ὑπὸ τῆς φιλομουσοτάτης κυρίας Λεούση ἀμερικανικῶν συνθέσεων καὶ ἐμβατηρίων, ἐπιστεφθέντων εἰς τὸ τέλος ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ ἐκ τοῦ «Καπετὰν Γιακουμῆ» τοῦ μακαρίτου Κόκκου «Νεράϊδα τοῦ γιαλοῦ μας, κόρη τοῦ βουνοῦ . . .»

* *

Ἐν γένει ἡ Ὑδρα εἶνε ἀπὸ τὰς μᾶλλον εὐτυχισμένας πόλεις τῆς Ἑλλάδος· ὅπως εἶνε καὶ τὸ ξηρότερον νησί. Τὴν ἐχαιρέτησα ὑμῶν τὴν ἱστορικὴν τῆς εὐκλειαν· τὴν ἀπεχαιρέτησα μακαρίζων τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν της.

Σ Π Ε Τ Σ Α Ι

Ἄν προ δεκαπέντε μόλις ἐτῶν ἐπεσκέπτετο κανεῖς τὸ νησὶ τῆς Μπουμπουλίνας θὰ ἔβλεπε εἰς τὸν λιμένα στόλον ὁλόκληρον παρατεταγμένον ὡς Γερμανοὺς Οὐσάρους. Καράβια παντὸς τύπου καὶ πάσης χωρητικότητος. Μπάρκα, μπαρκο-μπέστια, τσερνίκια, τρεχαντήρια, σκουῖνες, βρατσέρες, μπομπάρδες, γολέττες, ἀκάτια, φελούκες. Δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη ἡ παρακμή, ὁ κατήρορος τῆς ναυτιλίας, δὲν εἶχεν ὀξυνθῇ ὁ συναγωνισμὸς τοῦ πανιοῦ πρὸς τὸν ἀτμόν. Οἱ Σπετσιῶται εὐδαιμόνουν, ἐπλούτουν· τὰ καράβια τῶν ἐφευγαν τὴν ἀνοιξιν κενά, κ' ἐπέστρεφον τὸ φθινόπωρον φορτωμένα μὲ τὰς προμηθείας τοῦ χειμῶνος διὰ τὰς οἰκογενείας των. Καὶ ὅλοι εἰργάζοντο τότε, ὅλοι εὐπόρουν. Αἱ Σπέτσαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν καὶ κέντρον ἐμπορίου σημαντικόν· ἐκεῖ προσήρχοντο ἐκ τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν διὰ πᾶσαν προμήθειαν. Πολλὰ, τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῶν ἰστιοφόρων εἶχον τὰ κεφάλαιά των, τὴν σερμαγιά των, κατὰ τὴν ναυτικὴν φράσιν, κ' ἔκαμνον φορτώσεις δι' ἴδιον λογασμὸν τῶν πλοιάρχων ἰδιοκτητῶν. Τὰ ἄλλα ἦσαν ναυλωτικά. Καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα φορεῖς πλούτου εἰς τὴν εὐδαίμονα νῆσον· διὰ τὰ μείνη σήμερον ἱστορικόν: Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ κουβαλοῦσαν τῆς ντούπιας μὲ τὸ σακκοῦλι. Καὶ μήπως εἶνε ὑπερβολή;

Ἀπὸ τοῦ 1875 ἤρχισεν ὁ μαρασμὸς τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ στόλου ἐφ' ὅσον ὁ ἀτμὸς ἐπροχώρει. Ἐμπορος μὲ πανὶ ποῦ νὰ διαγωνισθῇ πρὸς ἔμπορον μὲ ἀτμόν. Καὶ ἡ ναυτιλία ἐγονάτισε, ἤρκοῦντο δὲ τότε τὰ ὑπερήφανα καράβια εἰς ναύλους μὲ κέρδη μικρά, ἀσήμαντα, μόλις ἐπαρκοῦντα εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας. Ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν ἠδύνατο νὰ σταματήσῃ ἕως ἐδῶ.

Τ' ἀτμόπλοια, πλὴν τοῦ ὅτι ὑπεβίβασαν τὰς τιμὰς τῶν ναύλων, προσεπόρισαν καὶ ἄλλας σπουδαίας εὐκολίας εἰς τὸ ἐμπόριον, διὰ τῆς ταχυπλοΐας των καὶ τῆς μεγάλης χωρητικότητός των. Κ' εἴτι τὰ καράβια, ἀπολέσαντα τὰ κεφάλαιά των, ἔχασαν καὶ τοὺς ναύλους. Ἡ φθορὰ τοῦ χρόνου δὲν ἀνεπληροῦτο· καὶ σήμερον ἄλλα τούτων κατεστράφησαν, ἄλλα ἐξώκειλαν, ἄλλα ἐδέθησαν ὡς ἄχρηστα, τὰ ὀλίγα δ' αὐτὰ ποῦ σώζονται σήμερον, τὰ Σπετσιώτικα, τὰ Γαλαξειδιώτικα, τὰ Ψαριανὰ, τὰ Ὑδραϊκὰ, τὰ Χιώτικα, περιορίζονται μόνον νὰ ταξειδεύουν μὲ ἐξευτελιστικωτάτους ναύλους.

Ὅσοι τῶν κεφαλαιούχων πλοιαρχῶν προέβλεψαν τὴν καταστροφὴν τῆς ιστιοπλοΐας, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν ἀτμοπλοΐαν· καὶ ἄλλοι μὲν τούτων ἠγόρασαν ἀτμόπλοια, τὰ ὅποια οἱ ἴδιοι ταξειδεύουν, ἄλλοι δὲ προσελήρθησαν ὡς πλοίαρχοι τῶν ἀτμοπλοϊκῶν μας ἐταιριῶν, διατελοῦντες τοιοῦτοι καὶ μέχρι σήμερον. Ἄν, πλὴν τῶν ἰδιωτῶν προέβλεπον τὴν ἐξόντωσιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ οἱ κατὰ καιροὺς Κυβερνῆταί μας, θὰ ἐχρησιμοποιοῦν, ὅπως ἔπρεπε, τὸ ἀθάνατον αὐτὸ ὑλικόν, τὰ θαλασσοπούλια αὐτὰ τῶν ναυτικῶν μερῶν μας. Ἀλλὰ δὲν ἐσκέφθησαν ποτὲ ὅτι τὸ ἐθνικόν μας μέλλον, ἐγκεῖται εἰς τὸ νερό.

Μὴ συστήσαντες ἐγκαίρως πρακτικὰς ναυτικὰς σχολὰς, ὁποῖαι λειτουργοῦν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἀφῆκαν τὴν ναυτιλίαν νὰ φθίνη· καὶ τώρα, ἀπολέσαντες τὰ ξύλινα τεῖχη, τὴν ζῶσαν ἱστορίαν καὶ τὸ μέλλον τοῦ τόπου μας, κινδυνεύομεν νὰ χάσωμεν καὶ τοὺς ναύτας, τὴν ἐλπίδα τοῦ ἔθνους, τρεπομένους εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα. Ἐγνώριζον μόνον αἱ κυβερνήσεις μας νὰ ἀφίνουν μερικὰς προνομίους ἀτμοπλοῖας νὰ κλέπτουν, ἐμποδίζουσαι οὕτω καὶ αὐτὸν τὸν ἐξ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἀνταγωνισμὸν.

Αὐτὰς τὰς σκέψεις μου ἐγέννησεν ἡ ἐρημία σκαφῶν καὶ πλοίων ἐν τῷ λιμένι τῶν Σπετσῶν. Ἐνα μόνον τριῖστις παρετήρησα εἰς τὸν κεντρικὸν λιμένα τῆς νήσου προσορμισμένον, ζωντανὴν διαμαρτύρησιν κατὰ τῆς ἀκηδεΐας τῶν Κυβερνητῶν, δεῖγμα δ' ἐξ ἄλλου ἔξοχον τοῦ μεγαλείου τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου μας.

Ἄλλ' ἂν δὲν ἐμερίμνησαν περὶ τῆς διαιωνίσεως τῆς ναυτιλίας, μήπως ἐπροστατευσαν τὰ ἐν Ἑλλάδι ναυπηγεῖα ; Ὅλα αὐτὰ τὰ τριῖστια μεγαλοπρεπῆ σκάφη ἐπηγνύοντο εἰς τὸ Ναυπηγεῖον τῶν Σπετσῶν· φήμην δὲ ὑπὲρ τὰ ὅρια τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος ἀπέκτησε τὸ Ναυπηγεῖον αὐτό. Ἐκεῖ ἐσκαρδύνοντο τὰ κομψότερα καὶ ταχυπλωτέρα σκάφη· τὸν συνδυασμὸν αὐτόν, τῆς κομψότητος καὶ ταχύτητος, μόνον Σπετσῶται ναυπηγοὶ ἐννῶριζον νὰ ἐπιτύχουν. Καὶ ἂν ἐσώθη τι μέχρι σήμερον ἐκ τῆς ναυτικῆς παρακμῆς τῶν Σπετσῶν εἶναι τὸ Ναυπηγεῖον τῶν. Ἐκεῖ ἐξακολουθοῦν νὰ παραγγέλλουν διάφοροι μικρο-

πλοίαρχοι τὰς ἡμιολίας των ἢ τὰ ἀκάτιά των· μ' αὐτὸ δὲ τὸ ἀσχόλημα ἐξοικονομοῦνται ὀλίγαι ναυτικαὶ οἰκογένειαι.

Ἐξ ὅλων τῶν ναυτικῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ Σπέτσαι ἡσθάνθησαν ὀδυνηρὰ τὴν πτώσιν τῆς ναυτιλίας. Οἱ Ὑδραῖοι καὶ οἱ Κρανιδιῶται ἐπρόλαβον καὶ μετέτρεψαν τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν διὰ τῆς σπογγαλιείας· δι' αὐτὸ καὶ ἐσώθησαν· ἀλλ' οἱ Σπετσῶται ἀπὸ κακὴν ἐκτίμησιν τῶν πρᾶγματων, δὲν ἐδραξαν τὸ καμάκι. Διὰ τοῦτο ἡ πτώχεια καὶ ἡ στέρησις εὐρίσκεται εἰς βαθμὸν ὀδυνηρὸν ἐκεῖ· ὁλόκληροι ναυτῶν οἰκογένειαι πένονται. Καὶ προστατεύονται μὲν περισσῶς ὑπὸ τῆς ἰδιοκτητηρίας τῆς ἐξ ἑνὸς μικροῦ ἀτμοπλοίου τῶν «Σπετσῶν» δημιουργηθείσης ἀτμοπλοίας τοῦ ἀειμνήστου Δ. Π. Γουδῆ, εἰς τὰ ἀτμόπλοια τῆς ὁποίας ὑπηρετοῦν μόνον Σπετσιῶται, ἀλλὰ δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ἐξοικονομηθοῦν ἑκατοντάδες οἰκογενειῶν ἐκ τῆς ἀτμοπλοίας αὐτῆς.

Μόλις τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρήθη διαθεσίς τις τῶν κατοίκων καὶ ροπή πρὸς τὴν σπογγαλιείαν· ἔμαθον ὅτι κατηρτίσθησαν δύο-τρεῖς ἐταιρίαι αἵτινες ἐξεκίνησαν διὰ τὴν Ἀφρικὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τοῦτο, ἂν γενικευθῇ, ὑπάρχει ἐλπίς νὰ ἀναβιώσῃ τὸ ἐνδοξον νησί, τοῦ ὁποίου οἱ ναῦται δικαίως φημίζονται ὡς οἱ ἀριστοὶ ἐξ ὅλων τῶν ναυτικῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν καλλιέργειαν τοῦ νησιοῦ των ὑστέρησαν οἱ Σπετσειῶται· καὶ βέβαια δὲν ἔχουν ἀπεράντους γαίας πρὸς καλλιέργειαν, ἀλλὰ αἱ Σπέτσαι δὲν εἶνε ξηρόνησος ὅπως ἡ Ὑδρα, εἶνε ἄλλως τε ὁμαλώτατον τὸ ἔδαφος καὶ ἐπίδεκτικὸν ποικίλης καλλιεργείας. Ἐσχάτως διαβλέπει τις ποιάν τινα ἐπίδοσιν τῶν κατοίκων εἰς ἀμπελοφυτείας καὶ ἐλαιοφυτείας καὶ σιτοσποράς· ἂν ἐνταθῇ ἡ φιλοπενία των, βεβχίως βαθμηδὸν θ' ἀνορθωθῇ ὀλίγον οἰκονομικῶς ὁ τόπος. Μεγάλα πράγματα δὲν ἔχουν νὰ περιμένουν ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ καλὸν πάντοτε θὰ ἰδοῦν.

* *

Λόγῳ φύσεως, κλίματος, ἐξοχῶν, κοινωνίας, αἱ Σπέτσαι διακρίνονται. Εὐμορφον νησί, ὑγιεινότατον. Κείμενον πρὸ τοῦ μυχοῦ τοῦ Ἀργολικοῦ ἀνεμίζεται συνεχῶς ἀπὸ τὴν πόντιον μπουκαδοῦραν, δι' αὐτὸ εἶνε εὐκραὲς καὶ γλυκὺ κλιματολογικῶς.

* *

Μελαγχολίαν σοῦ προξenoῦν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα μέγαρά, τὰ ἰδιόκτητα παλάτια τῶν ζαπλούτων οἰκοκυραίων τῆς νήσου, ἐρημωμένα, κατάκλειστα. Σπίτια διὰ τὰ ὅποια ἐδαπανήθησαν κατὰ τοὺς εὐτυχεῖς τῆς ἀκμῆς χρόνους, χιλιάδες κολονάτων, σήμερον ἢ εἶνε ἀκατοίκητα ἢ ἐνοικιάζονται εὐτελέστατα. Κατεστράφησαν οἱ ἰδιοκτῆταί των ἀφ' ἑνός, ἡρημώθη ὁ τόπος ἐξ ἄλλου. Μέγαρά τὰ ὅποια ἐστοίχισαν δύο ἢ τρεῖς χιλιάδες λίρες, ἐκποιοῦνται σήμερον μὲ πέντε ἢ δέκα χιλιάδας δραχμάς. Οἷα ἀντιστροφὴ τύχης !

Κομφή, καθαρία, εὐπρεπής ἡ πόλις. Ζήτημα προΐστα-
μένων τοῦ Δήμου ἀφ' ἑνός, τὸ σπουδαιότερον ὅμως, ζή-
τημα κατοίκων. Παροιμιώδης ἡ ἀνάπτυξις τοῦ αἰσθήμα-
τος τῆς καθαριότητος εἰς τοὺς Σπετσιώτας· ἰδίως εἰς τὰς
γυναικας. Τὰ σπιτάκιά των, οἰκοκυρευμένα, κατακάθαρα,
μὲ καλαισθησίαν παραδειγματικήν. Ἦθη δὲ πράότατα,
εὐγενέστατα, ὑποχρεωτικῶς φιλόξενα. Καὶ κόσμος φαι-
δρός, εὐχαρις, ἄκακος, ἀφελής, ἀπονήρευτος. Οἱ διαθερί-
ζοντες ἐκεῖ κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον ξένοι, δεσμεύονται
μὲ τὸν ἀέρα τοῦ νησιοῦ, σκλαβώνονται μὲ τοὺς κατοίκους.
Κατὰ τὸ καλοκαῖρι ἰδίως ἐξόχως ἀπολαυστικὴ ἐξοχή· μὲ
κυνῆγι τοῦ βουνοῦ, μὲ κυνῆγι τοῦ γιालοῦ. Πολλοὶ μανιώ-
δεις κυνηγοὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπισκέπτονται κατ' Αὐγουστον
τὰς Σπέτσας διὰ μόνον τὸ κυνῆγι τῶν ὀρτύγων. Τὰ ὀρ-
τύκια ἄφθονα, νόστιμα, τετράπαχα.

Ἡ Καγκελλαρία ἡ μὲ τὸ στερεὸν ἡμισεληνοειδὲς κρη-
πίδωμά της, εἶνε τὸ κέντρον τῆς κινήσεως. Ἐκεῖ γίνεται
ἡ ἀποβίβασις καὶ ἐπιβίβασις· ἐν τρικυμίᾳ βορρᾶ, κινδυνώ-
δης· ἀλλὰ μὲ τέτοιους κυματοζυμωμένους ναυτικούς, οὐ-
δεὶς φόβος.

Ἰδιαίτερον γνῶρισμα φιλοκαλίας τῶν Στετσιωτῶν·
ὅλαι αἱ αὐλαὶ τῶν οἰκιῶν στρωμέναι μὲ πολύχρωμα στιλ-
πνὰ πετραδάκια, ἀποτελοῦντα ὡραιότατον μωσαϊκὸν ὥς

εἶδος ψηφιδωτοῦ. Καὶ ὅλαι μὲ κήπους. Καθαρώταται καὶ ἀρωματικώταται.

Νησὶ πράγματι ἀριστοκρατικόν, ἀρχοντομεγαλωμένον, ὑπερήφανον. Ἐπεσεν ὁ πλοῦτός της, ὠλιγόστευσεν ὁ πληθυσμός της, ἀλλ' οὔτε ἐπεσε οὔτε θὰ ὀλιγοστεύσῃ ποτὲ ἢ ὑπερφήνεια καὶ ἡ τοῦ τρόπου ἀρχοντιὰ τῆς ωραίας νήσου.

ΚΡΑΝΙΔΙΟΝ

Ἡ πρώτη ἰλαρὰ κ' εὐφρόσυτος ἐντύπωσις τοῦ ταξειδιώτου εἶνε ἡ προσόρμισις εἰς τὸ Πόρτο-Χέλι. Ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου ὁρμίσκοι γραφικώτατοι, ἡμικυκλιοειδεῖς, ἄλλοι ὠοειδεῖς, μὲ μικροσκοπικὰς λίμνας προσομοιάζοντες. Ποικιλία χέρσου, ποικιλία ὑγρᾶς. Καὶ μετ' ὀλίγον σχεδὸν μὲ βῆμα σημειωτόν, εὐρίσκεσαι εἰς εὐρύτατον, νηνεμώτατον, ἀσφαλέστατον λιμένα. Φυσικὸν δέ. Εἰς τὸν λιμένα Χελίου. Ἄν ἔχῃ ἡ βαθύκολπος καὶ πολύκολπος Ἑλλάς νὰ ἐπιδείξῃ δύο-τρία θαυμάσια φυσικὰ ὁρμητήρια πλοίων, τὸ τέταρτον εἶνε τὸ Πόρτο Χέλι. Ἴσως ἀνώτερον καὶ τοῦ λιμένος τῆς Ἰθάκης καὶ τῆς Σφακτηρίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Βούλγαρης, ὁ ὑπερήφανος Ὑδραῖος εὐπαγρίδης, ἐσκέπτετο εἰς τὰς ἡμέρας τῆς δόξης του νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν Ναύσταθμον εἰς τὸ Χέλι· τόσω τὸν εἶχε γοητεύσει ἡ εὐρύτης καὶ ἀσφάλεια τοῦ λιμένος του· ἀλλ' ἔνεκα τῆς μακρυνῆς ἀπὸ τῆς Πρωτευούσης ἀποστασιῶς του, ἐγκατέλειπε τὴν ἰδέαν του.

Καὶ ὄχι μόνον ἀσφαλὴς ἀλλὰ καὶ κομψὸς ὁ λιμὴν, κανονικωτάτου σχήματος στρογγύλου. Ἐνθεν μὲν τέρπεται ὁ ὀφθαλμὸς μὲ τὰς ἀμπελοφυτείας τὰς κυμματορράντους—βλέπεις ἀμπέλια μεχρι τοῦ κύματος διήκοντα—ὑπεράνω τῶν ὁποίων πυκνότετον ὁσος πευκῶν στεφανώνει τὴν λοφοσειρὰν, καὶ ὅπου τάφοι ἀρχαῖοι ἐκκαπτονται, προῶντα δείγματα ὅτι ἐκεῖ που ὑπάρχει ὁ ἀρχαῖος Μάσης ἢ αἱ Ἀλιαὶ — πρᾶγμα φιλονεικούμενον ἀκόμη—ἐνθεν δὲ μὲ τὰ ἀγκυροβολημένα ἱστιοφόρα καὶ τὸν μικρὸν συνοικισμόν Χελίου. Κ' ἔτσι μὲ τὴν λαμπρὰν σκηνογραφίαν τῆς χέρσου καὶ τὴν γλυκεῖαν ἐναλλαγὴν τῆς ὑγρᾶς, διατίθεται εὐθὺς ἀμέσως πολὺ εὐαρέστως διὰ τὸν τόπον αὐτόν.

* *

Τὸ Χελὶ ἐπίνειον τοῦ Κρανιδίου· ἐδῶ αἱ λιμενικαὶ ἀρχαί. ἐδῶ ἡ προσόρμις τῶν πλοίων.

Ἀπὸ Χελίου εἰς τὸ Κρανίδι μιᾶς ὥρας ἀμαξιτὴ λεωφόρος καλῶς ὁπωσοῦν συντηρουμένη, μ' ὅλην τὴν ἐλαστικότητα ποῦ ἐδείξαν κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς, ἐργολάβοι, μηχανικοὶ καὶ ἐργοῦντοί· τοῦλάχιστον εἶνε ὁρόμος καὶ ὄχι κατσαβραχα. Ὀλίγον ἐξῶθεν τοῦ Χελίου εὐρίσκεται ἡ λιμνοθάλασσα «Βερβερόντα» ἐξ ἧς ἄιθονον ἄλλας συγκομίζεται καὶ ἰχθυοτροφεῖον συντηρεῖται ἐκ τῶν καλλιτερον τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ μιᾶς ὥρας ἀπιστεῦτων θελγήτρων ἀμαξοπορείαν, ὅπου γλυκαίνεται τὸ μάτι σου μὲ τὴν ἀτίμητον ποικιλίαν τῶν φυλλωμάτων, τῆς βλαστήσεως, τῆς καλλιιεργείας, φθάνεις εἰς τὸ Κρανίδιον.

* *

Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς πόλεως πίπτει εἰς τὰ βλέμματα σου ἐπίμηκες κτίριον παμμέγα, παμπάλαιον. Εἶνε ἡ δημοτικὴ σχολὴ τοῦ τόπου, ἀνεγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀλησμονήτου μνήμης πατριώτου Καποδιστρίου. Ἔχει ὄψιν στρατῶνος, φυλακῶν· ἐκεῖ τιθασσεύονται εἰς τὰ γράμματα τὰ δυστιθάσσευτα Κρανιδιωτόπουλα· τὸ Σχολεῖον αὐτὸ εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀδιάφορον· λόγῳ ἐκλογῆς τῆς θέσεως, μὲ τὸν ἀέρα τῆς ἐξοχῆς, μὲ τὴν φυσικὴν πλατειάν του, ὅπου συντάγματα μποροῦν νὰ ἐξασκῶνται ἐλεύθερα, εἶνε σπάνιον. Εἰδικῶς ἀναφέρω τὴν σχολὴν ταύτην, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ Καποδιστρίου, οὔτε ἄλλη Σχολή, οὔτε ἀπλῆ καλύβη τοῦ Δήμου ἢ τοῦ Δημοσίου ἀνηγέρθη πλὴν τοῦ Παρθεναγωγείου, εἰς μίαν ρεματαριάν ἀνοήτως οἰκοδομηθέντος. Χαρακτηριστικόν.

Ὅπως ὅλαι σχεδὸν αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις—πλὴν δύο-τριῶν ἐξαιρέσεων—ἔτσι καὶ τὸ Κρανίδι, ἀρρομοτόμητον, ἄνευ σχεδίου, ἄνευ ὁδῶν, ἄνευ πλατειῶν. Εἶνε φύσει ἀσυμμάζευτος πόλις, ἀλλὰ εἶνε τοιαύτη καὶ δημαρχικῇ βουλήσει. Κειμένη ἐπὶ ἀμφιθεατρικοῦ σχήματος λόφου, εἶνε ἀνεπίδεκτος οἰασδῆποτε ἀνακκίσεως· πῶς νὰ σχίσῃς βράχους, πῶς νὰ ἐπιχωματώσῃς, τί νὰ ρυμοτομήσῃς. Ἐπειτα, παλαιὰ πόλις συνοικισθεῖσα ὅπως-ὅπως εἰς χρόνους καθ' οὓς δὲν ἐγνώριζον τί θὰ εἰπῇ σχέδιον πόλεως, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ διαρρυθμισθῇ κατὰ τὰς νεωτέρας ἀπαιτήσεις. Ἀλλὰ μερικὰς χονδρὰς ἐλλείψεις τῆς μποροῦσαν νὰ τὰς συμπληρώσουν οἱ ἐκάστοτε ἄρχοντες τῆς, χαράσσοντες τοῦλάχιστον δύο-τρῆς κεντρικὰς ὁδοὺς, ἐξομαλύνοντες ἄλλην, ἰσπεδόνοντες λοφίσκους ἐντὸς τῆς πόλεως, κρη-

μνίζοντες ἐρείπια, ἐπιχωματόνοντες λάκκους. Ἔργασίαι κοινόταται ἀπαιτοῦσαι στοιχειώδη θέλησιν καὶ καλαιοσθησίαν καὶ δαπάνην δυναμένην νὰ ἐξοικονομηθῇ.

*
* *

Οἱ κάτοικοι εἶνε θαλασσινοὶ καὶ γεωργοί. Θαλασσινοὶ διότι κυκλοῦνται ἀπὸ ἐπίνεια· στερειανοὶ διότι παιδοῦνται ἀπὸ ἐκτασεις γαιῶν. Εἰς ἄλλους χρόνους ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία ἤκμαζε· περὶ τὰ πεντήκοντα μεγάλα πλοῖα εἶχε το Κρανίδι, μικρότερα δὲ πλείστα. Σωστός στόλος τὰ πλοῖα του· ἀλλὰ κατόπιν τῆς παγγενικεύσεως τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας, ἡ ἱστιοπλοῖα ἐγονάτισε. Ὁ ἀτμός κατέβαλε τὸ λατίνι. Αὕτῃ εἶνε ἡ ἐξέλιξις τῶν δυνάμεων. Ἐως οὗ τὸν ἀτμόν τὸν καταβάλλῃ ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ Ἑδισσων, ὁ ἠλεκτρισμός. Εἰς τοὺς εὐτυχισμένους χρόνους ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία ἦτο ἀμύθητος θησαυρός διὰ τὰ ναυκικὰ μέρη· ἀλλὰ σήμερον οἱ εἰρηνικοὶ αὐτοὶ στόλοι ἐχάθησαν.

Ἄν ὅμως ἐχανδακώθῃ ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία, ἀνεκαλύφθῃ ἡ σπογγαλιεία. Καὶ τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἔκαμνον ἐμπόριον σιτηρῶν, τώρα κάμνουν ἐμπόριον σπόγγων, μεταβληθέντα ἀπὸ σιτοφόρα εἰς σπογγοφόρα, ὅσα ἐσώθησαν.

*
* *

Ὁ ἡμιτυς πληθυσμὸς τοῦ Κρανιδίου καταγίνεται εἰς τὴν σπογγαλιείαν. Ψαρεύουν δὲ τοὺς σπόγγους εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν. Ἐν μέρει καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οἱ Κρανιδιώται ἀλιεύουν τὸν σπόγγον μὲ τὸ καμάκι ἢ μὲ γκαγκάβας

(γωγγάμας.) Εἰς καταδυτικὰς μηχανὰς ὀλίγοι ἐργάζονται, ἐλλείπει μηχανῶν. Κεφάλαια εἰς τὸ Κρανίδι δὲν ὑπάρχουν ὅσα εἰς τὴν Ὑδραν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔχουν, τὰ σιδηρομανθάλουν, προτιμῶντες νὰ τὰ τοκίζουν ἐπιτοπίως μὲ τόκους ὑπερόγκους καὶ ἀσφάλειαν ὑποθήκης, ἀντὶ νὰ συντρέχουν τοὺς ναυτικούς αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὴν σπουδαιότεραν πηγὴν πλουτισμοῦ διὰ τὸν τόπον. Τελευταίως συνεστήθησαν δύο τρεῖς καλαὶ ἐταιρίαι, μὲ κεφάλαια καλὰ ὁπωσδήποτε· ἀλλὰ τρεῖς ἐταιρίαι πῶς νὰ προλάβουν τόσον πληθυσμόν; Τί εἶνε δὲ αὐταὶ αἱ Ἑταιρίαι; Ἕνας πλοίαρχος, ἰδιοκτῆτης μεγάλου ἱστισφόρου, ὁ ὅποιος συμβάλλεται μετὰ δέκα ἢ δεκαπέντε μικροπλοιαρχῶν, ἐχόντων ἰδιόκτητα πλοιάρια· διδὲι εἰς ἓνα ἕκαστον ἀνάλογον ποσὸν χρημάτων διὰ τὴν ἐκκίνησιν καὶ ὅταν ἀποφασισθῇ τὸ ταξεῖδι, παραλαμβάνει ἐντὸς τοῦ μεγάλου πλοίου του ὅλα τὰ πλοιάρια μεθ' ὅλων τῶν πληρωμάτων τῶν καὶ κατευθύνονται εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ ἐργασία, ἀποθηκευμένου τοῦ ἀλιευμένου σπόγγου εἰς τὸ μέγα πλεῖον ὡς ὑπεγγύου διὰ τὰ δανεισθέντα χρήματα, καὶ κατόπιν κατανέμεται τὸ ἐξ αὐτοῦ χρηματικὸν ποσὸν εἰς ἀνάλογα μέρη. Τὸ ταξεῖδι ἄρχεται τὸν Μάρτιον καὶ τελειώνει τὸν Σεπτέμβριον.

Ὅταν φθάσουν κατὰ τὸ φθινόπωρον οἱ ναυτικοὶ εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν κερδῶν, ἀρχίζει ζωηροτάτη κίνησις εἰς τὴν πόλιν· αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὸ μανόμετρον τῆς εὐτυχίας· διότι δαπανοῦν ὅ,τι κερδίζουν· εἶνε δὲ φύσει παιδροί, εὐθυμοί, φίλοι τῶν διασκεδάσεων ὅπως ὅλοι οἱ ναυτικοὶ· τοῦτο δὲ εἶνε πολὺ φυσικόν· δι' αὐτὸ ὑποβιβάζονται εἰς

μυρίας στερήσεις κατὰ τὸ ταξεῖδι των, διὰ νὰ ξεφαντώ-
σουν ὅταν ἀριθάρουν εἰς τὴν πατρίδα των.

Πλὴν τῶν θαλασσινῶν πόρων τὸ Κρανίδι ἔχει καὶ τοὺς γεωργικούς. Ποικιλωτάτης δὲ γεωργίας. Ἐλαιοπαραγωγὴν πλουσίαν· τὸ λάδι τοῦ Κρανιδίου φημίζεται ὡς τὸ εὐγευστότερον καὶ ἀρωματικώτερον τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦτο εἶνε καὶ ἀκριβώτερον τῶν ἄλλων.

Καὶ πλούτον δημητριακῶν, καὶ κρασιὰ ἀρκετά, χρώματος κονιάκ. Τόσῃν δὲ ἀφθονίαν κρασιῶν εἶχον ἐφέτος ὥστε, ἀγορασιῶν μὴ προσερχομένων, ἐσκέφθησαν οἱ ἰδιοκτῆται περὶ . . . πακρακράτησεως τοῦ μυστου. Κ' ἐν τούτοις ἂν ὑπῆρχεν ὅπως πρέπει οἰνοποιία ἐν Ἑλλάδι καὶ ἂν αἱ οἰνολογικαὶ γνώσεις ἦσαν προσιτώτεραι εἰς τοὺς ἀμπελοκτῆμονας, τί θυμυχσίας ποιότητος κρασιῶν θὰ εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Ἑλλάς. Ἀλλὰ ποῦ σύστημα τοιούτων σπουδῶν καὶ ποῦ σχολαὶ πρακτικαί.

Ἐκτάκτου ποιότητος μέλι παράγει τὸ Κρανίδιον εἰς μικρὰν ποσότητα, ἀλλὰ ἐξόχου γεύσεως. Ἰδίως τὸ εἰς κηρήθρας μέλι ἀμιλλᾶται πρὸς αὐτὸ τὸ ἀθάνατο τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἄλλοτε ἐξῆγον πολὺ.

Θὰ νομίζετε ἴσως ὅτι μὲ τοιαύτην πλουσίαν παραγωγὴν καὶ ποικιλίαν καλλιιεργείας πλουτίζει ἐκεῖ ὁ κτηματίας καὶ ὁ γεωργός. Ὅχι δυστυχῶς· σπανίως εὐφορεῖ ὁ τόπος, διότι, ἐκ λόγων κλιματολογικῶν καὶ μετεωρολογικῶν, ἡ βροχὴ ὁὐκ εἶνε τακτικὴ. Βλέπετε λ. χ. εἰς τὸ βάθος τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου μαινομένην τὴν θύελλαν

κ' ἐκεῖ ποῦ περιμένετε νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς περιφερείας τοῦ Κρανιδίου, κάμνει μίαν περιστροφὴν κυκλοτερῇ καὶ χάνεται. Τοῦτο μποροῦσαν νὰ τὸ προλάβουν αἱ ἀναδασώσεις τῶν ἀποφιλωθέντων ὑπὸ τῶν βανδάλων ὁρέων, ἀλλὰ ποῖος ποτε ἐσκέφθη διὰ τὰ ἀγριοδενδρά καὶ τὰς θάμνους ;

*
* *

Ὁ χαρακτήρ τῶν κατοίκων εὐθύς ἀλλ' ὀλίγον τραχύς. Κληρονομία ἴσως Ἀλβανικὴ. Ὅλοι Ἀλβανομαθεῖς σχεδὸν ἢ Ἀλβανικὴ εἶνε ἡ ἐπικρατεστέρα γλῶσσα. Ἦθη αὐστηρότατα, μημουαπτικά. Φιλόπονοι δὲ εἰς ἄκρον οἱ γεωργοί.

*
* *

Λόγῳ τῆς μεγάλῃς περιφερείας τῆς πόλεως καὶ τῆς πρὸς τὴν ὑγρὰν γειτνιασεώς του, τὸ Κρανίδι ἔχει ἀπιδεύτου ρωμαντικότητος τοποθεσίας ἢ παρὰ θιν' ἄλός, ἢ ἐπὶ ὑψωμάτων ἂν εὐρεθῇ, τοῦ στρώνεσθαι ἐνώπιόν σου ἢ λαμπροτέρα σκηνογραφία. Αὐτὸ τὸ ὁμολογοῦν ὅσοι ξένοι ἐπεσκέφθησαν τὸ Κρανίδι. Ἀνατολικά χάνεται ὁ ὀφθαλμὸς εἰς τὸ Αἰγαῖον. Δυτικὰ δ' Ἀργολικός. Πρὸς νότον ἀπέραντος θάλασσα.

*
* *

Ἐξ ὅλων τῶν γειτόνων πόλεων τὸ Κρανίδι εἶνε ἡ μᾶλλον φιλόμουσος. Ὑπάρχει ἐκεῖ ὀξύτατον φιλομουσίας αἶσθημ.λ. Ἀνατολίζον μὲν καὶ ἄτεχνον, ἀλλὰ χαρακτηριστικόν. Πολλοὶ καλλιφωνοὶ καὶ ἔχοντες ιδεάν ρυθμοῦ

καὶ ἁρμονίας. Τόσῳ οἱ ναυτικοὶ ὅσῳ καὶ οἱ γεωργοί. Ἡ ἡδύτης κ' εὐστροφία τοῦ ἀξέστου αὐτῶν λάρυγγος παρουσιάζει ἄξιον μελέτης φαινόμενον.

*
* *

Ναοὺς εὐπρεπεῖς, κομψοὺς, πολυτελεῖς εὐρίσκει τις εἰς τὸ Κρανίδι, καὶ κεινωνίαν φιλόθησκον κ' εὐλαβῆ· κληρικούς δὲ σεμνοὺς καὶ εὐπαιδεύτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Ὁ αἰῶς. Οἰκονόμος κ. Νικ. Σκληῆς μὲ τὸ σοβρὸν παρὰ-στημά του, τὰ ἀδρὰ χαρακτηριστικά, τὸ ἀξιοπρεπὲς ἦθος καὶ τὴν μουσικὴν του κατάρτισιν, παρουσιάζει μεγαλοπρεπεστάτην ἔκφασιν τοῦ κληρικοῦ, οἷος ὥφειλε νὰ εἶνε παρ' ἡμῖν. Δὲν ὑστεροῦν ἐπίσης καὶ οἱ συνάδελφοί του κκ. Π. Οἰκονόμου καὶ Π. Νόνης, σεμνόφωνοι ὡσαύτως κληρικοί.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Ἄς λοξοδρομήσωμεν ὀλίγον ἀπὸ τὸ θαλασσινὸν ταξεῖδός μας διὰ νὰ ἐπισκεφθῶμεν ὁλόκληρον τὴν Ἑπαρχίαν Ἑρμιονίδος.

Ἀπὸ τὸ Κρανίδι ἐκκινούμεν ἀκολουθοῦντες τὴν παλαιὰν ὁδὸν πρὸς τὴν Ἑρμιόνην, διότι ἡ νεωστὶ κατασκευασθεῖσα ἀμαξιτή, καὶ λόγῳ πλάτους καὶ ποιότητος καὶ διευθύνσεως δὲν ἐκπληροῖ μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον οὐδεμίαν ἀνάγκην τῶν γειτνιαζουσῶν πόλεων. Ἐνδεχεται μάλιστα νὰ μὴ χρησιμοποιηθῇ παντάπασιν, ἀδιάφορον ἂν ἔδαπα-

νήθησαν ἀπὸ τὸ ταμεῖον τῆς ὁδοποιΐας ἑρχ. 25 χιλιάδες. Ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν ἠκολουθήσαμεν ἡμεῖς ὁδὸς δὲν ἤμπορεῖ βέβαια νὰ ὀνομασθῇ, ἀλλ' ἀτραπὸς, ἀφοῦ ἔχνος ἀνθρώπινος χειρὸς δὲν ἐπέρασεν ἐκεῖθεν νὰ τὴν λειάνῃ καὶ τὴν εὐθυτομήσῃ ὀλίγον.

*
* *

Μετὰ ἐνὸς τετάρτου ὁδοιπορίαν ἀπὸ τοῦ Κρανιδίου φθάνεις εἰς ἓνα ἐξαίρετον περιβόλι ἐσπεριδοειδῶν, κείμενον εἰς τὴν θέσιν Γρίμνια, κτῆμα ιδιόκτητον τοῦ κ. Ι. Οἰκονόμου. Ἐκεῖθεν προχωρεῖς καὶ μετὰ μιᾶς ὥρας μουτροσπαστικὴν πεζοπορίαν ἀντικρύζεις τὴν Μονὴν τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, περίφημον διὰ τὰ ἱαματικά της νερὰ τῶν ὁποίων χρῆσιν κάμνουν ἰδίως οἱ πάσχοντες λιθίασιν. Μοναδικὰ ἐν Ἑλλάδι εἰς τοῦτο. Ὀλίγον περαιτέρω τῆς Μονῆς σώζεται ἀκόμη τὸ ἱστορικώτατον περιβόλι τοῦ Μπέη, τοῦ Γεωργίου Βούλγαρη, πατρὸς τοῦ Δημητρίου Βούλγαρη, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξενίσθησαν οἱ προκριτότεροι πολιτικοὶ φίλοι τοῦ Ὑδραίου πολιτευτοῦ.

*
* *

Ἡ Ἑρμιόνη μὲ τὰς τρεῖς-τέσσαρας χιλιάδας τῶν κατοίκων της, οὐδὲν ἔχνος διασώζει τῆς ἀρχαίας της εὐκλείας· ἐρείπια ναοῦ τινος ὑπάρχουν ἐκεῖ που, ἀλλὰ μὴ ἐξακριβωθέντα εἰσέτι. Ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς Ὑδρας εὐρίσκεται ἡ σημερινὴ Ἑρμιόνη. Ναυτικὸς ὁ πληθυσμὸς της ἰδίως σπογγαλιεῖς. Ὀλιγώτεροι δὲ οἱ εἰς τὴν γεωργίαν ἀσχολούμενοι, παράγοντες δὲ ἔλαιον πολὺ. Μὲ ὀλίγους πόρους καὶ κἀνὲν ἔργον δημοτικόν, πλὴν τοῦ δημοτικοῦ καταστήματος καὶ μιᾶς Σχολῆς. Κειμένη ἐπὶ ὑψώ-

ματος ἀπορρῶγος ἡ πόλις ἐκτείνεται μέχρι τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης. Κομψή, κομψοτάτη ἐξ ἀποστάσεως τὴν προσήγγισες, τὴν ἀνέταμες, ἔχασες πᾶσαν ἰδέαν. Διατί ; Διότι ἡ ἀκτὴ ἐγκατελείφθη εἰς τὴν τύχην της, καὶ σήμερον, πλὴν τῆς φυσικῆς θέσεως, ὁμοιάζει πρὸς ἓνα χωριὸν ἄτερπές. Δὲν ἦτο δυνατόν τάχα νὰ ἐξωραϊσθῇ ἐκ τῶν ἐνόντων ἡ πόλις ; Σχετικῶς ὅμως πρὸς τὸ Κρανίδι δεικνύει περισσοτέραν δημαρχικὴν πρόνοιαν. Μάλιστα, κύριοι Κρανιδιώται.

*
* *

Ἄλλ' αὕτῃ ἡ ἀκαταστασία μήπως δὲν χαρακτηρίζει ὅλας τὰς πόλεις καὶ κώμας τῆς Ἑλλάδος ; Ἐπάτησε ποτὲ νομάρχης εἰς τὰ δυσδιάβαστα αὐτὰ μέρη νὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἴδιος τὰς ἐλλείψεις των, καὶ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς συμπληρώσεώς των ; Ἐδειξέ ποτε γενικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἀποκέντρους ἐπαρχίας κάμμία Κυβέρνησις ; Μόνον κατὰ τὰς παραμονὰς ἐκλογῆς ἐξακοντίζει ὅπου γῆς Ἑλλάδος μηχανικοὺς κ' ἐργοδηγοὺς νὰ χωρομετρήσουν καὶ τοπογραφήσουν· δῆθεν τὰ μέρη ἐνθα πρόκειται νὰ κατασκευασθῇ μία ὁδὸς ἢ μία πλατεῖα, καὶ ἀφοῦ στήσουν ὀλίγους πασσάλους, δηλωτικοὺς τῆς μερίμνης των, ἐπανέρχονται μὲ ἡσυχотаτὴν συνείδησιν εἰς τὰς ἐδρας των. Τοιαύτη ἀστοργία καὶ ἀκηδεῖα τοῦ Κέντρου πρὸς τὰ ἄκρα ὑπερβαίνει πλέον πᾶσαν στεινότητα.

*
* *

Ἄλλ' ὅ,τι κάμνει ἡ προσωπικὴ ὁρᾶσις, ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια. Τὰ μέρη αὐτὰ θὰ ἦσαν ἀπρόσιτα, ἂν εὐρίσκοντο ἐπὶ τῶν ὁρέων, καὶ ἂν ἦσαν ἡμιάγριοι οἱ κάτοικοι. Ἐν

τούτοις διὰ τὸ εἶναι φιλόξενοι καὶ φίλαλλοι οἱ Ἑρμιονεῖς ἀπέκτησαν καλὴν φήμην. Ὁ ξένος εὕρισκε παρ' αὐτοῖς πᾶσαν ξενίαν καὶ ἀγάπην. Ἀμιλλῶνται τίς τὸ πρῶτον δεξιῶθῃ τὸν ξένον. Φημιζόμενοι διὰ τοῦτο. Ἄν ἔχουν ὁμῶς τὴν πόλιν τῶν ἀπεριποίητον, τὰ δημοτικά τῶν ἀνοικονόμητα, ἀλλὰ δεικνύουν ἐπιμέλειαν εἰς τὰ κτήματά τῶν. Πρό τινων ἐτῶν ἡ γεωργία δὲν ἦτο καθόλου προχωρημένη εἰς τοὺς Ἑρμιονεῖς, σήμερον ὁμῶς τὴν εὕρισκε τις διαδεδομένην. Πλὴν τῶν λεμονοκήπων τοὺς ὁποίους συντηροῦν, ἀσχολοῦνται καὶ ὀλίγον εἰς τὰ δημητριακά, ἰδίως ὁμῶς εἰς τὴν ἐλαιοκομίαν. Εἰς εὐτυχεῖς χρόνους κάμνουν ἐξαγωγὴν ἐλαίου ἱκανοποιητικωτάτην.

Κήπους ἔχει ἀρκετοὺς ἡ Ἑρμιόνη. Ἰδοὺ οἱ ὠρσιότεροι τοῦ Ὑδραίου Δ. Λεμπέση, τοῦ Γκολεμαῖ καὶ πολλῶν ἄλλων· ὅλοι λεμονόκηποι καὶ ὀλίγοι ὠπωρόκηποι.

*
* *

Ὅταν ἀφήσαμεν τὴν Ἑρμιόνην ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ Κρανίδι κατελήφθημεν καθ' ὁδὸν ἀπὸ τέτοιαν τρομερὰν θύελλαν—πρωτοβρόχια γὰρ—ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα συνώμοσαν ἐναντίον μας. Ἡ βροχὴ ἐπιπτεν ὡς ἀπὸ μυριάδων κρουναῶν· βρονταί, ἀστραπαί, ἄνεμος, βοὴ μᾶς κατέλαθεν ἐντὸς μιᾶς ρεμματαριάς· τὰ ὑποζύγια μας—εἴμεθα δύο εὐτυχῶς οἱ συνοδίται—ἤρνοῦντο νὰ προχωρήσουν ἐξαντληθέντα καὶ αὐτὰ καὶ μὴ θυνάμενα νὰ ὑπερπηδοῦν τοὺς ρύακας καὶ τὰ παραποτάμια, τὰ ὁποῖα ἐσχημάτιζον τὰ νερά. Ἄν εἶχέ τι τὸ τρομερὸν καὶ κινδυνῶδες ἡ περιπέτεια αὕτη, ἀλλὰ μᾶς ἐδείξεν ἡ Φύσις ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀγριότητι της ἔχει καὶ τὸ μεγαλοπρεπές καὶ ἀπολαυστικόν.

ΔΙΔΥΜΟΙ

Ὅδοιπορῶν τις εἰς δυσσυγκοινωνήτα καὶ δυσπρόσιτα μέρη τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔχει παρὰ νὰ οἰκτεῖρη τὸ ἐπικρατοῦν παρ' ἡμῖν ἑλεεινὸν σύστημα τῆς Ὅδοποιΐας. Ὅπου δὲν ἐκπληροῦται οὐδεμία γενικῶς κοινωνικὴ ἀνάγκη, ἐκεῖ διατίθενται πλουσιοπάροχα κονδύλια διὰ τὴν στρῶσιν καὶ κατασκευὴν ὁδῶν, αἵτινες χρησιμεύουν μόνον ὡς κομματικά ἀντίδοτα τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας. Ἀλλ' ὅπου οὐδὲν τοιοῦτον ἀγαθὸν καρποῦται ἡ Πολιτικὴ, ἐκεῖ τελεία ἀμεριμνησία καὶ ἀναλγησία ἀπάνθρωπος. Σπουδαιότατος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες δὲν γνωρίζομεν καλὰ καλὰ τὸν τόπον μας. Δῆμος ὁλόκληρος μὲ δύο περίπου χιλιάδας κατοίκους, ὑπαγόμενος δικαστικῶς καὶ διοικητικῶς εἰς Κρανίδιον, δὲν ἔχει ἓνα ἀνεκτὸν ὁρόμον συγκοινωνίας ἀπλῆς. Τῶν Διδύμων οἱ κάτοικοι ἐν κακοκαιρίᾳ ἰδίως ὑφίστανται μαρτύριον νὰ κατέλθουν ἀπὸ τὸν ὄρεινόν ὁπωσοῦν δῆμόν των εἰς τὸ Κρανίδι. Δὲν ἀρνεῖται τις ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ καταστρωθῇ ὁδὸς τις κανονικὴ, συνδέουσα τὰς δύο ταύτας πόλεις ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους τὸ ὁποῖον ἀποτελοῦν γρανιτώδεις βράχοι. Ἀλλ' ἄρά γε δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ λειανθοῦν αὐτὰ τὰ ὀξὺ προβάλλοντα κοτρόνια, ὥστε νὰ μὴ κινδυνεύῃ ὁ πεζὸς ἢ ὁ ἐπὶ ὑποζυγίου βαίνων νὰ καταβαραθρωθῇ; Τοιαύτη δὲ ἡμιαγρία καταστασις διέπει τὰς πλείστας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐν καθωρισμένον δίκτυον ὁδοποιΐας. Ἀδιάφορον ἂν ὑπάρχῃ ἰδιαιτέρον Ταμεῖον Ὅδοποιΐας.

Ἦκολούθητα τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἀπὸ Κρασιδίου εἰς τὸν Κάμπον, ὁμαλὴν, βατὴν ἵπποισιν, μέχρι τῆς θέσεως Μηλίτσα αἰσιῶς φθάσας. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν προπόδων τοῦ βουνοῦ καὶ καθεξῆς ἀγωνία διαρκής. Οὔτε αἰγαγροὶ δὲν δύνανται ἀτιμωρητεῖ νὰ ἀναρριχηθοῦν.

Πρῶτος σωστικὸς σταθμὸς ἓνα περιβόλι τοῦ Θ. Οἰκονομοπούλου, πρὸ τῆς κώμης Φοῦρνοι. Ἐκεῖ κἀθεταὶ ὁ ὁδοιπὸρος καὶ ἀνακτᾷ δυνάμεις διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ μαρτύριον. Οἱ Φοῦρνοι, ἄσημος καὶ μικροσκοπικὴ κώμη, εὐρίσκονται εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν ἐπὶ τῆς ράχews ὄρους. Κυκλοῦνται ἀπὸ περιβόλια, τῶν ὁποίων ἡ πρασιναδὰ ἀντιτίθεται πρὸς τὰ λευκάζοντα σπιτάκια τοῦ χωριοῦ. Ὡραῖος ὄντως συνδυασμός. Ὅλοι μπαζεβάνηδες

Ἐκεῖθεν προχωρεῖς ἀνάντη, κατάντη, τραχεῖαν ἀτραπὸν ἐξαρτῶν τὴν αἰσίαν ἐκβασιν τῆς ἐκδρομῆς ἀπὸ τὴν ἀντοχὴν τῶν κάτω ἄκρων τοῦ ὑποζυγίου σου. Καθ' ὁδὸν καμμία βλάστησις, οὔτε ὄργυιᾶ καλλιεργημένη, μόνον ἀγριόκλαδα καὶ ἀγριόθαμνοι παρελαύνουν ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς ὀξείας ἐξοχὰς τῶν βράχων. Αὕτῃ ἡ ταλαιπωρία διαρκεῖ μίαν ὥραν. Μεθ' ὅ, κάμπτων τὴν ράχιν ἄλλου βουνοῦ, κατέρχεσαι πλέον εἰς ὁμαλώτερον εἶδαφος.

Μακρόθεν, ὡς ἐν προοπτικῇ, προβαλλεῖ τὸ χωριό, οἱ Δίδυμοι, κείμενον ἐντὸς κυκλοτεροῦς κυλάδος, πλαισιουμένης ὑπὸ τῶν ὁμωνύμων ὄρεων. Ἡ κοιλὰς ὅλη καλλιεργημένη ὀλίγαι σταφιδάμπελοι, καὶ πολλὰ ποιμνιοστάσια, ἰδοὺ τὸ χωριό. Οἱ Διδυμιῶται, ρωμαλέοι, μεγάλοι

σωμοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διάγουν ποιμενικὸν βίον, κατὰ δεύτερον λόγον γεωργικόν. Τὸ χωρίον ἀποτελοῦν περὶ τὰς 400 οἰκίαι, ἐξ ὧν αἱ πλεῖσται καλυθόσπιτα. Οἱ χωρικοί, Ἀλθανόφωνοι πάντες, ὁμιλοῦντες ὅμως καὶ τὴν ἐλληνικὴν μ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις τῶν κοινωνικῶν μέσων, εἶνε ἄρκετὰ φιλόξενοι. Δὲν εἴμπορεῖ κανεὶς νὰ προλάβῃ τὰς προσκλήσεις· τὰ συνήθη ἐδέσματα βέβαια εἶνε τὰ τυροκομικά.

Εἰς ἀπόστασιν δέκα λεπτῶν τῆς ὥρας ὑπάρχουν δύο φαινόμενα γεωλογικά. Εἶνε δύο κυκλικὰ σπήλαια μεγίστης περιμέτρου· ἐντὸς τοῦ ἑνὸς τούτων εὐρίσκεται ἐκτισμένος εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ σπηλαίου ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου γίνεται δημοτικωτάτη πανηγυρίς, πολλῶν πανηγυριστῶν ἀφικνουμένων ἐξ ὅλης τῆς Ἐπαρχίας· ἀπέναντι δὲ τοῦ ναοῦ τούτου, ἄλλος ναῖσκος τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ ὁποίου ὁ θόλος εἶνε ἐσκαμμένος ἐντὸς τοῦ βράχου. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τούτου κατέρχεται ὁ ἐπισκέπτης διὰ τινος λαιμοῦ λαξευμένου τίς οἶδε πῶς καὶ πότε, κ' ἔχοντας ἐπίσης λαξευτὰ καὶ τὰ κλιμάκια. Αὐτὸ τὸ μόνον μέσον καθόδου ἐντὸς τοῦ σπηλαίου.

Τὸ ἄλλο σπήλαιον. ὀλίγῳ ἀπώτερον τοῦ πρώτου, εἶνε μεγαλειτέρας διαμέτρου καὶ τρομερωτέρου βάθους. Καὶ τῶν δύο εἶνε πολὺ περίεργος ἡ γεωλογικὴ μεταβολή· νομίζετε ὅτι διὰ τεχνητοῦ τρόπου ἀπεκόπη κυκλοτερῶς τὸ ἔδαφος καὶ ἀπετελέσθη τὸ χάος αὐτό. Οἱ γεωλόγοι θὰ τὸ ἐξηγοῦν βέβαια ὅτι τὸ φαινόμενον προῆλθεν ἐκ καθιζήσεως. Ἐντὸς τοῦ μεγαλειτέρου σπηλαίου τμῆμά τι τοῦ καλλιζαθέντος ἔδχρους τὸ εἶδομεν καλλιεργημένον. Ἀπὸ τῆς ὑψηλοτέρας δὲ κορυφῆς τοῦ σπηλαίου κόρη τις τοῦ χω-

ρίου, ὡς ἄλλη Σαπφώ, ἀτυχήσασα ἐξ ἔρωτος, κατέπεσε
πέρυσι θρυμματισθεῖσα.

Τὸ χωρίον ἐνεκ τῶν κατακλυζόντων αὐτὸ ὑδάτων,
δὲν εἶνε τόσον ὑγιεινόν, μαστίζεται δὲ περιοδικῶς ὑπὸ πυ-
ρετῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη ἡ ἐπιδημία δυστυ-
χῶς ἐπεξετάθη.

Ν Α Υ Π Λ Ι Ο Ν

Εἰς τὴν Κοιλιάδα — τὸ βορειοδυτικὸν ἐπίνειον τοῦ Κρανιδίου — εὐρήκαμεν μικρὰν εὐκύμαντον ψαροπούλαν, μετὴν ὁποίαν ἐκάμαμεν ὅλον τὸν γῦρον τοῦ μικροῦ αὐτοῦ κόλπου.

Ταξεῖδι μετ' ἰστιοφόρον, τί ἀνεγώιστος πλοῦς ! Τί γλύκα γιαλοῦ, κύματος ! Καλὸς καὶ ὁ ἀτμός, ἀλλὰ ἀπολαυστικὸ καὶ τὸ πανί. Αὐτὸς ὁ συριγμὸς τοῦ ἀνέμου, ὁ τριγμὸς τῶν ἰστιῶν καὶ ἰστῶν, αἱ ἀπότομοι ριπαὶ τοῦ, τὰς ὁποίας σπηλιάδας καλοῦν οἱ ναυτικοί, τὸ ἀφελές διηγηματικὸν τῶν ναυτῶν, τὸ πρόχειρον καὶ γειτνιαζόν τοῦ κύματος, ποῦ ἂν ὀλίγον κλίνης ἀπὸ τὴν κουπαστὴν μὴ ποτεεῖς κάλλιστα νὰ ὁρσισθῇς μετὰ τὰ κυανὰ νάματα τοῦ, τὸ ποῦ καὶ ποῦ ὁρσιστικὸν ράντισμά των, τῶν ἀφρῶν τὸ χιονόλευκον, αἱ συχναὶ τοῦ ἀκατίου κυλινδῆσεις, μετὰ τὰς ὁποίας ἄλλοι νανουρίζονται εἰς ὕπνον, ἄλλοι διατίθενται εἰς φαῖδρον πόντιον τραγοῦδι, ἢ ἄλλοι ἀηδιάζουν καὶ ἀηδιάζονται ἐκ ναυτιάσεως, ἢ φουσκωμένη λινοστολὴ τοῦ πλοιαρίου, μετὰ τὰ εὐγρῆμα ἐξαρτήματά του, μετὰ τὸν τριγωνικὸν φλόκον, τὸ τραπεζοειδὲς λατίνι, μετὰ τὸ μονοκόμματο ἀπὸ ξύλο κχυδιᾶς πλὴν κομψοσκαλιστὸ τιμόνι χειριζόμενον ἀπὸ τὸν καραβουκῆρη, μετὰ τὴν ἀρωματικὴν ὁρσιὰ τοῦ ἀλατισμένου ἀνέμου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λείπει ἡ βαρεῖα ὁσμὴ τοῦ ἀτμήρους σκάφους, καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ τ' ἀπολαμβάνῃς, γιαλὸ-γιαλὸ, ἀκουμβημένος ἐπὶ τοῦ κυρτοῦ καταστρώματος τοῦ πλοιαρίου, μελαγχολῶν ἢ ρεμβάζων, ἀφαιρούμενος εἰς κυανὰ ὄνειρα ἐλπίδων, ἢ συγκινού-

μενος ἀπὸ ἀναμνήσεις, ἐνθυμούμενος τὸ φεινὸν παρελθόν, ἢ λογαριάζων τὸ ζοφῶδες μέλλον, φιλοσοφῶν ἢ ληρολογῶν, ἀκροώμενος ἢ ἀεροκοπανίζων. Καὶ ὅλο αὐτὸ τὸ ταξειδάκι ὅταν γίνεται ἢ τὸ πρῶι μὲ τὰ χαράμματα, ἢ τὴν νύκτα μὲ τὴν ἀστροφεγγιά, χωρὶς προσεγγίσεις, μακρὰν ὠτοσχιστικῶν θορύβων καὶ κοσμοχαλασιᾶς, δὲν εὐχεται νὰ ἐξακολουθήσῃ αἰώνια, νὰ μὴ πάρῃ τέλος ;

..

Ἡ βάρκα μᾶς ἔφερε βράδῳ βράδῳ, εἰς τὸ Τολόν, τὸ εὖμορφο χωριό, μὲ τὰ σπίτια τοῦ ἀπὸ δένδρου καὶ πρασινάδα πλαισιωμένο. Τὸ Τολόν εἶνε ἀποικία Κρητῶν, κατελθόντων ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκ Κρήτης καὶ συνοικισθέντων ἐκεῖ. Διενυκτερεύσαμεν εἰς τὸ φιλόξενον οἶκημα πρώην Δημάρχου τοῦ χωρίου τοῦ Ζήρικα, πρῶι πρῶι δὲ ἐπιβάντες εὐδρόμου σούστας ἠκολουθήσαμεν τὴν πρὸς τὸ Ναύπλιον ἄγουσιν, ἀντικρύζοντες τὰ εὐφρα καὶ ὀπωροφόρα χωρία, τὴν Παναγίτσιν, τὸ Χαϊντάρι, τὸν Τζεφέραγα, τὰ Ἴρια καὶ διὰ τῆς Προνοίας ἐφθάσαμεν κάτωθεν τοῦ Παλαμηδίου.

..

Ἡ παλαιὰ τοῦ Βασιλείου μας εἶρα ζῇ μὲ τὰς ἀναμνήσεις της. « Ἄμες ποκ' ἡμες. » Ποῦ αἱ πρὸ εἰκοσαετίας συστοιχίαι τῶν ἰστιοφόρων πλοίων, τὰ ὅποια ἐστόλιζον τὸν εὐρύν τοῦ Ναυπλίου λιμένα. Ἐκεῖ συνεκέντροῦτο ἡ πλουσία παραγωγὴ τῆς Ἀργολίδος, τῆς Ἀρκαδίας καὶ μέρους τῆς Κορινθίας ἀκόμη, καὶ ἐκεῖθεν ἐξηκοντίζετο καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος τόπους.

Κίνησις καὶ ἐμπόριον καὶ μεσῖται καὶ πλοίαρχοι καὶ

ναυται ἐπλημμύρουν τὴν παραλιακὴν λεωφόρον ἀπὸ τῶν τοιχῶν τῶν Ἑνετικῶν μέχρι τοῦ πρὸς τὴν εἴσοδον φανοῦ. Ὅλα τὰ παραλιακὰ καταστήματα ἐβρίθον πλήθους συναλαττομένου, πολυπράγμονος, πολυτεχνίτου. Σήμερον ποῦ νὰ σχετίσης καὶ συγκρίνης τὴν κατῆφειαν καὶ τὸ πένθιμον τῆς ἀγορᾶς πρὸς τὴν ἀκμὴν καὶ ὁρᾷσιν παρελθόντων χρόνων. Ὁ ἀτμός πρῶτος καὶ ὁ ΣΠΑΠ τελευταῖον ἐγονάτισαν τὸ Ναύπλιον. Μετέβην εἰς τὸ τελωνεῖον καὶ συναντήσας τὸν τελώνην : Πῶς πᾶν αἱ εἰσπράξεις, κύριε τελῶνα ; — τὸν ἐρωτῶ· αὐτὸς δὲ μὲ ὕψος κτηματίου ποῦ δὲν παράγει τὸ χωράφι του :

— Δὲν μᾶς βλέπετε μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια ; Μόνον τῆς ἀγκινάrais γιὰ τὴν Πόλιν τελωνίζομε !

*
..

Πράγματι ἐμπορικῶς ἐξέπεσε τὸ Ναύπλιον· τὸ τελειωτικὸν κτύπημα τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ΣΠΑΠ. Ἀλλοτε ἡ βορειοανατολικὴ Πελοπόννησος ἐτροφοδοτεῖτο ἀπὸ τὸ Ναύπλιον· ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀτμοπλοΐας ἐπροτιμήθησαν ἄλλα κέντρα, ἰδίως ὁ Πειραιεύς. Κατόπιν ἐπῆλθε τὸ κακὸν τοῦ σιδηροδρόμου. Οἱ Τριπολιταὶ ἄλλοτε ἐπρομηθευοντο τὰ πάντα ἐκ Ναυπλίου, ὅπου συνεκεντροῦτο τὸ διὰ θάλασσης ἐμπόριον. Τώρα κατ' εὐθείαν ἐκ Πειραιῶς ἢ ἐξ Ἀθηνῶν χάρις εἰς τὸν σιδηρόδρομον.

Ἀλλ' ἡλαττώθησαν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου καὶ αἱ ὠφέλειαι ἐκ τῶν δικαστηρίων. Ἀφ' ὅτου ἔλειψεν ἡ ἐμπορικὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ Ναύπλιον, ὅλον σχεδὸν τὸν βίον του ἐξήρτησεν ἀπὸ τὰ δικαστήρια Πόλις φυλακῶν καὶ δικαστηρίων. Ἀλλ' οἱ διὰ τὰς ὑποθέσεις των μεταβάνοντες ἄλλοτε ἐκεῖ παρόντων ἔχοντες ἄκοντες ἡμέρας πολλὰς. Σήμερον δὲ ἡ Κορινθία ὁλόκληρος, ἡ μεγάλη

δικαστική τροφοδότις τοῦ Ναυπλίου, συγκοινωνεῖ σιδηροδρομικῶς, καὶ ἔρχεται τὸ βράδυ ὁ Κορίνθιος διὰ νὰ ἀπέλθῃ τὴν ἐπομένην.

Πρώτη ἐντύπωσις ἦν γεννᾶ τὸ Ναύπλιον : πόλις δικηγόρων καὶ στρατιωτικῶν. Σώζει ἀκόμη πλήρη τὴν στρατιωτικὴν τῆς ὄψιν, τὴν ἐπικρατοῦσαν καὶ κυριαρχοῦσαν πάσης ἄλλης. Ἡ σχετικῶς εὐρεῖα τετράγωνος πλατεῖα του, — ὁ μόνος πνεύμων δι' οὗ ἀναπνέει ἡ πόλις, — μὲ τὸν ἱστορικόν της πλάτανον, καὶ αὐτὴ κλείεται διὰ τοῦ μεγάλου στρατῶνος. Ἄν δὲ τὴν ἡμέραν ποικίλλεται ὁπωσδήποτε ἡ ὄψις τοῦ Ναυπλίου καὶ ὁ περιφερόμενος ἐν τῇ πλατείᾳ εὐρίσκεται μεταξύ δύο ρευμάτων, τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ τοῦ δικαστικοῦ—δικηγόρων κ.λ.— τὴν νύκτα ὅμως νομίζεις ὅτι κοιμᾶσαι εἰς στρατόπεδον. Ἀνὰ πᾶσαν ὥραν σὲ ἀφυπνίζουν αἱ βαρεῖαι κραυγαὶ τῶν φρουρῶν τοῦ Ἰτς-Καλέ καὶ τῶν φυλακῶν. Τὴν νεκρικὴν σιγὴν τῆς πόλεως ὅλης διακόπτει ὁ μονότονος ἤχος τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰτς-Καλέ σημαίνοντος ὥρολογίου, καὶ ἐπακολουθεῖ ἐν βαρύδρομον ἐν τῇ ἀποκεκλεισμένῃ πόλει. Φύλακες γρηγορεῖτεεε ! ὡς Χότζα φωνὴ ἐπικαλουμένου τὸν Ἀλλάχ, ἐπαναλαμβανόμενον κατὰ σειρὰν ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας τοῦ Ἰτς Καλέ μέχρι τῆς τελευταίας ντάπιας τοῦ Παλαμηδίου ὑφ' ὅλων τῶν φρουρούντων στρατιωτῶν. Καὶ αἱ φωναὶ αὗται εἰς τὴν μελαγχολικὴν τῆς νυκτὸς σιγὴν ἀντήχουν εἰς τὰ ὦτα μου πενθίμως διεγείρουσαι αἰσθημάτι μελαγχολίας, τὸ ὁποῖον κηθίστα ἀκόμη μελαγχολικώτερον ἢ ἀνάμνησις παρελθούσης εὐκλείας τοῦ Ναυπλίου, ὅσῃν ὑπενθύμιζον.

Τρία τὰ ζωτικά καὶ ἐπείγοντα ζητήματα τοῦ Ναυπλίου. Τὸ βιβάρι, ἡ κατεδάφισις τῶν τειχῶν καὶ αἱ φυλακαί. Διὰ τὸ πρῶτον εὐρέθη ἡ λύσις· χάρις εἰς τὰς ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργείας δημάρχου καὶ νομάρχου ἐπετεύχθη ἡ ἐπιχωμάτως αὐτοῦ. Τί δέ ἐστὶ τὸ Βιβάρι αὐτό ; Μία θαλασσοζυμωμένη λίμνη ἐλωδεστάτη, ἐκπέμπουσα φοβερὰς ἀναθυμιάσεις, ἀπειλοῦσα νὰ ἐξοντώσῃ καὶ ὑποσκάψῃ τὴν υἱείαν τῶν Ναυπλιέων, νοσογόνος ἐστία ἣτις δὲν ἔχει μόνον λόγον υἱείας τῶν κατοίκων ἀλλὰ καὶ ἐπεκτάσεως τῆς πόλεως· γνωστὸν δὲ τυγχάνει ὅτι ἡ πόλις Ναυπλίου, ἐγκεκλησμένη ἐντὸς τῶν φοβερῶν τειχῶν τῆς καὶ τοῦ φοβερωτέρου Ἰτς Καλέ καὶ τοῦ Παλαμηδίου, δὲν μπορεῖ ὅχι νὰ ἐπεκταθῇ, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ ἀναπνεύσῃ.

Τὰ Ἑνετικά τεῖχη τοῦ Ναυπλίου, μὲ τὴν λαβυρινθώδη εἴσοδόν των, δὲν ὑπάρχουν πλέον. «Sic transit...» Καὶ αὐτὰ ἐκρημνίσθησαν, κατόπιν ἀγώνων καὶ δαπανῶν τοῦ Δήμου, σήμερον δὲ ἡ πόλις ἐπῆρεν ἄλλον ἀέρα. Πολλοὶ τῶν εὐπόρων Ναυπλιέων σκέπτονται νὰ ἰδρύσουν ἐκεῖ κομψὰς οἰκίας, διότι κατέστη τὸ εὐαερώτερον καὶ υἱεινότερον τμῆμα τῆς πόλεως. Θὰ συνεπληροῦτο μάλιστα τὸ ἔργον ἂν καὶ αὐταὶ αἱ ἀποθῆκαι κατεδαφίζοντο. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἡ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Βιβαριοῦ ἄγουσα ἀπέβη λαμπρότατος περίπατος, ὅπου καὶ ὁ σταθμὸς τοῦ ΣΠΑΠ, πέραν δ' αὐτοῦ λεωφόρος δενδροφυτευμένη, ἀποτελεῖ μοναδικὴν τέρψιν περιπάτου.

Ἀκολουθήσατέ με εἰς τὰς φυλακάς τοῦ Βουλευτικοῦ τὰς πρὸ τῆς κεντρικωτέρας πλατείας τῆς πόλεως κειμένας. Τί σῆψις ἀτμοσφαίρας καὶ ὀργανισμῶν ! Ἐντὸς μιᾶς ἰσογείου καταβόθρας, ἀφωτίστου, ἀνηλίου, ἐστοιβαγμένοι περὶ τοὺς εἴκοσι φυλακισμένοι, κάτωχροι, ἀσθενικοί, κουκουλωμένοι μὲ τὰ παληόρρουχά των καὶ ἄλλοι τρώγοντες, ἄλλοι κοιμώμενοι, ἄλλοι . . . κτενιζόμενοι ! Μόλις μαζῇ μου εἶδον τὸν κ. νομάρχην ἠγέρθησαν ὅλοι ὡς ἓν σῶμα καὶ εἰς ἔνδειξιν εὐλαθείας, ἐστάθησαν ὅλοι ἐν προσοχῇ. Ἀναβαίνομεν εἰς τὴν ἐπάνω αἴθουσαν τὴν θολωτὴν· εἰδῶ σύνταγμα ὁλόκληρον κατεσκευασμένον. Πανδαιμόνιον ἀμφιέσεων, κατατομῶν, φωνῶν, ἀλαλαγμῶν. Φουστανελλοφόροι, βρακοφόροι, φραγκοφόροι, φεσοφόροι, πωγωνοφόροι· ὡς ποικιλία δὲ καὶ πρωτοτυπία εἰς τὴν συλλογὴν, ἓνα μικρὸ παιδοῦκι δεκαεξαετές τὸ ὁποῖον μετὰ μῆνα . . . ἀποθητεύει ! Ἐδῶ σχετικὴ καθαριότης καὶ ἀνθρωπία· ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάμουν τόσοι ἀνθρωποὶ στοιβαγμένοι. Τὸ ψωμί των ὅμως, ἡ δίκαιά των, ὁ μισθός των, τὰ ἀσπρόρρουχα των τακτικώτατα. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐπετυγχάνοντο ἀπὸ τὴν εὐπροσηγορίαν ἑνὸς ἀνθρώπου, τοῦ κ. Κατσανδρῆ νομάρχου, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἀπλότητα νὰ νομίζῃ, ὅτι, μ' ὅλον τὸν ὄγκον τοῦ ἀξιώματός του, δὲν ἐκπίπτει τῆς σοβαρότητος καὶ ἀξιοπρεπείας του, ἂν οἷς καὶ τρεῖς τῆς ἐβδομάδος τρέχει εἰς τὰς φυλακάς, καὶ στηθοσκοπεῖ, ψυχολογεῖ, κοινωνιολογεῖ ἐπὶ τῶν τροφίμων τῶν ἀποθηριαωτηρίων αὐτῶν Ρωμαιοαποθηκῶν. Δὲν εἶνε δυνατὸν αὐτὸ τὸ ἀπείσιον διὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν ὄγκον του κτίριον νὰ ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ κεντρικωτάτου μέρους τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον καταντᾷ μελανιὰ ἀποκρουστικωτάτη μέσῳ τῶσων ἄλλων προτερημάτων ποῦ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ πόλις ;

Διὰ νὰ μὴ μείνῃ παραπονεμένον καὶ τὸ ἀδύνατον φῶ-
λον ἄς τὸ ἀκολουθήσωμεν ὅπου τὸ ρίψη ἢ μοῖρά του, ἔστω
καὶ εἰς τὰς φυλακὰς ἀκόμη.

Ἐντὸς οἰκήματος εὐπρεποῦς, οἰκοκυρευμένου — πρᾶγμα
φυσικὸν ἀφοῦ κατοικοῦν γυναῖκες — ὑψηρόφου καὶ ὄχι ἐτοι-
μορρόπου, εὐρίσκονται δέκα ἢ δώδεκα ἀτυχῇ ἀμαρτωλὰ
πλάσματα κατηγορούμενα ἐπὶ παιδοκτονίᾳ, μοιχείᾳ,
κλοπῇ, διγαμίᾳ, συζυγοκτονίᾳ, μητροκτονίᾳ ! Ἐνα
μπουκέτο χρυσῶν πράξεων. Καὶ τί κρῖμα ! Εἶδα κοράσιον
δεκαεξαετές, εὐμελές, στρογγυλοπρόσωπο, μὲ δύο μαῦρα
σθυσμένα κάρβουνα γιὰ μάτια, μὲ ἐπιμελῇ κόμμωσιν
καὶ μίαν φοῦσταν γαλάζιου χρώματος πολὺπτυχον, συμ-
πάθές καὶ σεμνὸν τὴν φυσιογνωμίαν, συγκινοῦν μὲ τὸ πα-
ραπονετικὸν τῆς τακερὸν βλέμμα, κατηγορούμενον, διατί
νομίζετε ; Ἐπὶ ἐραστοκτονίᾳ ! Κ' ἐσκέφθην : Πῶς τέ-
τοια συμπαθὲς κεφαλὴ νὰ κρύπτῃ στὴν καρδίᾳ τόσῳ
ἀποτρόπαιον πάθος ! Μία ἄλλη δὲ πάλιν ἦτο . . . ἐγκυος
καὶ ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ ἢ μετακομιδὴ τῆς διὰ τὰ περαι-
τέρω . . .

Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὰς φυλακὰς αὐτάς οὔτε φρουρὸς ἢ
κλητὴρ ἢ ἀστυφύλαξ. Μόνον μία γραῖα τὰς ἐπιτηρεῖ χρη-
σιμεύουσα δι' αὐτάς ὡς μήτηρ, ἀδελφὴ, οἰκονόμος.

Ἀπέκτησεν ὁμως τὸ Ναύπλιον λαμπρὸν κρηπίδωμα
καὶ ἀποβάθραν Πειραιϊκὴν. Ἐναρξιν τῶν ἔργων αὐτῶν
ἔκαμεν ὁ προκάτοχος δῆμαρχος Ναυπλιέων κ. Κωτσονό-
πουλος, τὰ συμπληροῖ δὲ φιλοτίμως συνεχίζων αὐτά, ὁ
νῦν τοιοῦτος κ. Γιαννόπουλος. Ἄλλ' ἐξωδεύθησαν ἑκα-
τοντάδες χιλιάδων δραχμῶν δι' ἔργον ὅπερ κατ' οὐσίαν
δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ πολὺ, ἀφοῦ ναυσιπλοικὴ

κίνησις δὲν ὑπάρχει καὶν. Ἐν τοσούτῳ κοσμεῖ τὴν πόλιν ἐπαρκέστατα. Ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ δρόμοι γιατίι νὰ μὴ ἐπιμελῶνται καλλίτερον· ρίπτονται σκίρρα τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἰσοπεδοῦνται, καταντᾷ δὲ κανεῖς νὰ πιστεῦῃ ὅτι οἱ ἀρμόδιοι προσπαθοῦν νὰ εἰσαγάγουν ὑποχρεωτικῶς εἰς τοὺς πολίτας τὴν γυμναστικὴν τῶν.... κάτω ἄκρων.

* *

Πόσον ὅμως ἀδικεῖ τὴν πόλιν τὸ φοβερόν αὐτὸ Παλαμῆδι—τὸ ὁποῖον ἄλλως τόσον τὴν τιμᾶ, κολοσσαῖον τροπαιον δόξης—καὶ τὸ Ἴτς—καλέ. Ἐπικάθηται ἐπ' αὐτῆς δίκην ἐφιάλτου. Δότι δὲ αἱ ἄκτινες τοῦ Φοίβου κρύπτονται ἀπὸ τῆς πόλεως μέχρι τῆς ἐννάτης καὶ δεκάτης πρωινῆς, διὰ τοῦτο ὕγρα ἡ πόλις μὲ οἰκοδομὰς αἰωνίως εὐρωτιώσας.

Πολὺ ὀρθὰ δὲ κάποιος παρέβαλε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναυπλίου πρὸς τὸ τῆς Κερκύρας. Ὅπως εἰς αὐτὴν αἱ ὁδοὶ στενώταται, καλδεριμόστρωτοι, μὲ οἰκίας πολυορόφους καὶ πεπαλαιωμένας, οὕτω καὶ εἰς τὸ Ναύπλιον. Τοῦτο δ' εἶνε ἀποτέλεσμα ἐλλείψεως χώρου πρὸς ἐπέκτασιν τῆς πόλεως, ἀφοῦ καὶ τὰς δύο τὰς περισφίγγουν καὶ τὰς περιορίζουν τὰ τρομερὰ κυκλώπεια Ἐνετικὰ τείχη. Καὶ ἡ μὲν Κέρκυρα διέσπασε τοὺς δεσμοὺς αὐτοὺς καὶ ἐπεξετάθη πρὸς τὴν Γαρίτσαν, τὸ αὐτὸ δ' ἐπέτυχεν ἐσχάτως καὶ τὸ Ναύπλιον μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῶν τειχῶν, ἐναγκαλισθὲν τὸ προάστειόν του, τὴν Πρόνοιαν.

* *

Παρὰ πολλῶν ὁμολογεῖται ὅτι τὸ Ναύπλιον φημίζεται ἐπὶ ἀριστοκρατίᾳ πνεύματος, μορφώσεως, γραμμάτων.

Εὐλόγως ὠνομάσθη ἡ πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου. Πολλαὶ αἱ στρατιωτικαὶ οἰκογένειαι ἐκ Ναυπλίου, καὶ πλεῖστοι Ναυπλιεῖς κατέχουν πολλὰς καὶ ὑψηλὰς δικαστικὰς καὶ διοικητικὰς θέσεις· ἀλλὰ πρέπει νὰ γείνη διάκρισις τις ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἱστορικῶν οἰκογενειῶν. Διότι ἐκεῖ κατ' ἀρχὰς ἐγκατέστη ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ἀνεπτύχθη κοινωνικὴ τις ὑπεροχὴ καὶ ἐκ τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν ἀρχῶν ἐν αὐτῷ· διὸ καὶ λείψανα τῆς παρελθούσης εὐκλείας σώζονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

*
* *

Τὰ Ναυπλιακὰ μου ἐπισφραγίζω μὲ μίαν εὐχάριστον ἐντὸς τοῦ ΣΠΑΠ συνάντησιν. Εἰς τὸ στενόμακρον βαγόνι εὐρίσκω δύο νέους συνταξειδιώτας ὅχι Ἕλληνας· ὁ ἓνας εἰκοσαετὴς ξανθόμαλλος νεανίας καὶ ὁ ἄλλος ὠδωδεκαετὴς ἐπίσης· ὁ πρῶτος ἀκουμβημένος στὰ καλὰ καὶ διοπτροφορῶν, διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐκράτει ἓνα πακέτο μὲ σιγαρέττα, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τὸν ἀχώριστον ἀπὸ τὰ ταξειδιά των Βαΐδεκερ, ἀφηρημένος εἰς τὰ περιεχόμενά του. Ὁ δὲ μικρότερος ἔχων δίπλα του κιβωτίδιον σοκολατίνων γλυκυσμάτων ἐμάσσα διαρκῶς. Εἰσελθὼν ἐχαιρέτισα· οἱ δύο ξένοι ἀμίλητοι. Ἐπηγαίναμεν δὲ εἰς τὸ Ἄργος καὶ οἱ τρεῖς.

Ἐστρώθην κατόπιν ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου καταγριωμένος, ἐξεγερθείσης ἐντὸς μου τῆς ρωμαϊκῆς ἀντεκδικήσεως διὰ τὴν περιφρόνησιν τὴν ὁποίαν ἔδειξαν οἱ δύο αὐτοὶ εὐρωπαῖοι. Μετ' ὀλίγον βλέπω τὸν πρεσβύτερον αὐτῶν ἀφίνοντα των χειρῶν τοὺς Βαΐδεκερ, ἐγειρόμενον τῆς θέσεώς του, προτείνοντα τὰς χεῖράς του καὶ μὲ τρόπον ἄκρως ἀβρόφρονα προσαγορεύσαντά με.

Ἐκατάλαβη ὅτι ἦτο Ἑγγλέζος ἰδιότροπος, ὅστις τότε

μόνον μοῦ ἀνταπέδωκε τὸν χαιρετισμὸν ὁπότεν συνεπλήρωσε τὴν ἀνάγνωσίν του. Συγχρόνως μοῦ προτείνει ἀφ' ἐνὸς μὲν οὗτος τὸ πακέτο μὲ τὰ σιγάρα του εἰπὼν μοι :

— Λάβετε σιγάρο!

ἐνῶ ὁ δωδεκαετής μοῦ παρουσιάζει τὸ σοκολατοβριθὲς κυτίον παρακαλῶν με — ἑλληνιστὶ — νὰ τραταρισθῶ ἀπὸ τὰ περιεχόμενά του. Κατόπιν μοῦ εἶπον ὅτι ἦσαν καὶ οἱ δύο Ἀμερικανοί, ἀλλὰ ἑλληνομαθεῖς καὶ γαλλομαθεῖς. Ὅταν δ' ἐφθάσαμεν εἰς Ἄργος καὶ ἐπρόκειτο ν' ἀποχωρισθῶμεν, ἀντηλλάξαμεν καὶ ἐπισκεπτήρια· ἰδοὺ δὲ τὸ τοῦ ἀμερικανοῦ φίλου, ἐπιγράψαντος ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μικροῦ συνοδοιπόρου του διὰ μολυβδίδος :

Mr Charles Peabody et

Mr Zohn White

ΛΕΩΝΙΔΙΟΝ

Νὰ πνέη νότιος ἄνεμος, νὰ βρέχη, μηνὶ Δεκεμβρίῳ, τετάρτῃ πρωτῇ ὥρᾳ καὶ ν' ἀποβιβάξῃς ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου εἰς τὸ Λεωνίδιον, θὰ πῇ νᾶχης τὸ ἓνα σὺ πόδι εἰς τὴν ζώην καὶ τ' ἄλλο εἰς τὴν μακαριότητα. Τὸ Λεωνίδιον ἀπέχει τοῦ ἐπινείου του περὶ τὰ $3/4$ τῆς ὥρας. Ἀποβιβάζεσθαι δὲ εἰς τὴν σκάλαν αὐτὴν, ἵσον ρίπτεσθαι εἰς τὸ πέλαγος, θαλασσοδέρνεσθαι καὶ ὥς ἐκ θαύματος λυτροῦσθαι. Διότι τὸ ἐπίνειον αὐτὸ εἶνε ἀλίμενον, καὶ ὅπως τὸ κύμα ἔρχεται ἀπὸ τοῦ πελάγους, ἔτσι καὶ θραύεται σὰν βουνὸν Ἰμαλαίων ἐπὶ τῆς ἀμμουδιᾶς του. Δὲν ὑπάρχει δὲ οὔτε κανένας κυματοθραύστης, ἀλλ' οὔτε μία μικρὰ ἀπσβάθρα. Ξεύρετε δὲ πῶς τέλος πάντων πατάτε τὴν στεριά τοῦ Λεωνιδίου; Ἐπειδὴ ἡ λέμβος πατόνει ἐπὶ τῆς ἄμμου μακρὰν ὀλίγον τῆς ξηρᾶς, δύο τῶν λεμβούχων κρατοῦν αὐτὴν ἐκατέρωθεν μήπως τοὺς φύγη, τρίτος δέ τις, φαινομηρίτης καὶ ἀνασκουμπωμένος εἰς τὰ ἄνω καὶ κάτω ἄκρα, πλησιάζει εἰς τὴν λέμβον καὶ μιᾶ του φωνῇ ἐπιτάσσει τοὺς ἐπιβάτας·

— "Ἐνας-ἓνας νᾶρχεται στὸν ὦμο μου γιὰ νὰ μὴ πνιγοῦμε !

Σοῦ παραχωρεῖ λοιπὸν τὰ νῶτα του, σὺ καθαλλικεύεις ὥς ἐπὶ ὑποζυγίου καὶ . . . φθάνεις καθαλλάρης εἰς τὴν στεριά. Παραλείψαμεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀντὶ οἰουδήποτε ἄλλου πολυφώτου λαμπτήρος καίεται ἐκεῖ ἐπὶ ἐξέχοντος κυματορραντισμένου βράχου ἄφθονος ποσότης . . .

ρητίνης, ἡ ὁποία ἐνεκα τοῦ ζοφεροῦ σκότους διευκολύνει τὴν ἀποβίβασιν. Καὶ ἔχει ζαπλοῦτους τὸ Λεωνίδιον, ἐντὸς κ' ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι δὲν συγκινοῦνται ἀπὸ τὸ ταλάνισμα αὐτὸ νὰ θυσιάσουν κἄτι τι, νὰ ἐκλείψῃ τὸ φοβερόν αὐτο κυματομάχημα τόσου κόσμου. Ἴδου στάδιον ἐνεργείας διὰ τὸν ἐν Πειραιεῖ μεγαλέμπορον καὶ πολυτάλαντον Λεωνιδέα κ. Ν. Σταματόπουλον, ὅπως εὐεργετήσῃ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα περιποιῶν τιμὴν καὶ τίτλον πραγματικοῦ εὐεργέτου εἰς ἑαυτόν.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ ψυχομάχημα καὶ εἰς τὸ ρετούρ !

*
* *

Εἰς ἀποζημίωσιν ὅμως τόσον ζοφερᾶς πρώτης ἐντυπώσεως ἔρχονται τόσαι ἄλλαι καλαὶ ἀντιλήψεις ἐκ τοῦ Λεωνιδίου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἀποτελοῦν μοναδικότητα διὰ τὰς ἀρετὰς ὑφ' ὧν κοσμοῦνται, ἰδίως δύο, τοὺς ὄντως ἀκρογωνιαίους λίθους τῆς ὑλικῆς εὐημερίας καὶ ἀποκαταστάσεως: τὴν φιλεργίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. Οἰκονομίαν μέχρι φιλαργυρίας· ἀλλ' ἀδιάφορον ἐργάζεσθαι καὶ ἀπολαμβάνειν, μὴ δαπανᾶν δ' ἀσκόπως. Οἱ Τσάκωνες — ὅπως κοινῶς τοὺς ἀποκαλοῦν — ὅπου καὶ ἂν ἐγκατεστήθησαν, κατέλαβον περιφανῇ θέσιν ἐν τῇ ἐμπορίᾳ καὶ ἐν τῇ εὐπορίᾳ. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Ἀνατολήν, παρὰ τὸν Δούναβιν, εἰς τὸν Πειραιᾶ ἀκόμη. Ὑπέρχουν λόγῳ ἐμπορικῆς ἰδιοφυΐας, ἀκαταπονήτου φιλοπονίας καὶ ἐντίμου διαβιώσεως. Εἶνε προικισμένοι τέτοιοι ἐκ τε φύσεως καὶ οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς.

*
* *

Ἡ ἀπὸ τοῦ ἐπινείου εἰς τὴν πόλιν φέρουσα ὁδὸς δὲν εἶνε συμπεπληρωμένη ὅσῳ ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάγκη τῇ συγκοινωνίας· ἰδίως κατόπιν βροχῶν καὶ θεομηνιῶν καθίσταται ἀδιεξήγητος χάρις εἰς τὴν εὐσυνειδησίαν τοῦ ἐργολάβου της ὅστις χρεωκοπήσας τὴν ἀφῆκε μάρμαρο· μ' ὅλας δὲ τὰς ἐνεργείας τῶν πολιτευτῶν της δὲν συνεπληρώθη ἀκόμη.

*
* *

Ἡ πόλις λόγῳ ἔργων δημοτικῶν καὶ ρυμοτομίας δὲν ἔχει πολλὰ νὰ ἐπιδείξη· φυσικῶς ὅμως ἔχει ἀμφιθεατρικὴν τὴν πρόσοψιν της, προσδίδουσαν ἐξ ἀπόπτου θεαματικὴν τάτην τέρψιν. Ἄλλως τε ὅλοι οἱ ἑλληνικοὶ Δῆμοι, οὔτε δύνανται οὔτε ἐλπίς ὑπάρχει νὰ ἐξωραϊσθοῦν· ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι εἶνε ἀσήμαντοι οἱ πόροι ἔνεκα τοῦ τραγελαφικοῦ φορολογικοῦ συστήματος· ἀφ' ἑτέρου, διότι αἱ ἐκάστοτε κυβερνήσεις μὲ τὰ χεῖρα τὰ τάχα μεταρρυθμιστικὰ σχέδιά των τοὺς κατεξήντησαν καὶ τοὺς κατέστησαν ἀναξίους ὅχι πλέον αὐτοδιοικήσεως, ἀλλὰ οὔτε κηδεμονείας. Ἀπόδειξις τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα καὶ ἡ Στρατιωτικὴ Ἀστυνομία. Καὶ τὰ δύο, θεσμοὶ καλοὶ καὶ ἄξιοι ὑπὸ θεωρητικὴν ἔποψιν, κακοὶ καὶ ψυχροὶ ὑπὸ ἔποψιν ἐφαρμογῆς. Διὰ νὰ ἐλαφρυνθῇ τὸ Δημόσιον ἀπὸ πολλὰς δαπάνας, τὰς ἐφόρτωσαν εἰς τοὺς Δήμους· γνωστοῦ δ' ὄντος τί εἶδους διοικήσεις καὶ ἐπιβλέψεις καὶ ἔλεγχος τῶν δημοτικῶν πραγμάτων γίνεται, οἱ ἔρημοι οἱ Δῆμοι ὑπέκυψαν ὑπὸ τὸ βάρος, ἐγονάτισαν.

*
* *

Ἄλλ' ἔχει καὶ τοὺς μικροὺς πόρους τοῦ τὸ Λεωνίδιον, τὰ ἐσπεριδοειδῆ τοῦ καὶ τὸ ἔλαιον. Τὰ πρῶτα στολίζουν τὰς ἐξοχὰς τῆς πόλεως εἰς κήπους καὶ περιβόλια, τὸ δεύτερον, ἀφθονώτερον κατὰ ποσόν, συγχομίζεται ἐξ ὅλης τῆς περιφερείας Λεωνιδίου. Αὐτὰ εἶνε τὰ σπουδαιότερα εἰσοδήματα τοῦ, μὲ τὰ ὁποῖα συντηρεῖται ὁ Δῆμος ὅχι βέβαια πολυτελῶς.

*
* *

Ἀμπελοφυτεῖαν δὲ μὴ ζητήσητε εἰς τὸ Λεωνίδιον· οὔτε κλῆμα δὲν θὰ εὔρητε· τὰ κρασιά των δὲ τὰ προμηθεύονται ἀπὸ τὴν Τρίπολιν, ἀπὸ τὴν Αἰγιναν καὶ τὴν Χαλκίδα. Ἡ ἔλλειψις δὲ τῶν ἀμπέλων ὀφείλεται εἰς ἐνσκήψασαν θεομηνίαν πρὸ δεκάδων ἐτῶν· ἔκτοτε δὲ οὔτε ἡ-δοκίμησεν ἡ ἄμπελος.

*
* *

Ἰδοὺ καὶ μία βιομηχανικὴ ὅασις ἐν Λεωνιδίῳ. Ἀνεκαλύψαμεν λαμπράν ταπητουργίαν ἐν πλήρει ἁκμῇ. Τὸ ἐπεσκέφθημεν τὸ εὐεργετικὸν αὐτὸ διὰ τὸ Λεωνίδιον ἐργοστάσιον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκουν ἔντιμον ἐργασίαν καὶ ἄρτον εἰκοσιπέντε περίπτου πτωχοκόριτσα, τὰ ὁποῖα λίγο λίγο πηγνύουν τὴν προῖκά των καὶ ἀποκαθίστανται ἐξαίρετα, κ' ἐμακαρίσαμεν τὴν ἀξιόλογον διευθύντριαν αὐτοῦ, τὴν κυρίαν Πολυξένην Δούνια, τῆς ὁποίας οἱ ὥραῖοι τάπητες, ἐξακουστοὶ διὰ τὴν κομψότητα καὶ στερεότητά των, τιμοῦν ὄντως τὴν Ἑλληνικὴν Βιομηχανίαν, ὅπως ἐτιμήθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἐκθέσεων τῶν Παρισίων καὶ τῆς ἰδικῆς μας. Ἐμάθομεν μάλιστα ὅτι ὅλα τὰ ντιστεγχεῖ σπίτια τῶν Ἀθηνῶν, ἕως καὶ εἰς τὸ Παλάτι ἀκόμη,

κοσμοῦν τὰς αἰθούσας των μὲ τοὺς Τσακωνικοὺς τάπητας, ἀριστὺργημα καλαισθησίας, χρωμάτων καὶ χρησιμότητες. Παρήγορον φαινόμενον.

*
* *

Ἄλλὰ τί ἀκαταλόγιστος ἡ διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ διαίρεσις τοῦ Λεωνιδίου. Δικαστικῶς ὑπάγεται ποῦ νομίζετε : Εἰς τὴν Σπάρτην ! καὶ διοικητικῶς εἰς τὸ Ναύπλιον. Τί σοφία νομοθετικὴ. Νὰ κληθῇς μάρτυς εἰς Σπάρτην, ἀποζημιούμενος διὰ τοὺς κόπους σου μὲ ὀκτὼ δραχμὰς καὶ νὰ ἐξοδεύσης 40 διὰ νὰ παρευρεθῇς. Μὰ δὲν εἶνε γιὰ φίλημα ὁ ἐξυπνος αὐτὸς νομοθέτης ; Καὶ ἐνῶ ὑπάρχουν τρόποι εὐκόλου λύσεως, ποῦ νὰ λυθῇ ὁ τραγέλαφος. Οἱ πολιτευόμενοι Λεωνιδίου ἐνεργοῦν, οἱ πολιτευόμενοι Σπάρτης . . . ἀντενεργοῦν, διὰ νὰ ἔχουν οἱ φίλοι των δικηγόροι ὑποθέσεις καὶ ἀπομυζοῦν τοὺς Τσάκωνας. Τί μυστηριώδη πράγματα τῆς πολιτικῆς μας !

*
* *

Καὶ ἄλλο τῶν κομμάτων κατόρθωμα. Τὸ Λεωνίδιον ἐπὶ ἔτη ἐστερεῖτο ὑποταμείου, καὶ οἱ πτωχοὶ Λεωνιδεῖς ἐπιτηδευματαῖαι ὑπεχρεοῦντο—βιαίως πολλάκις προσαγόμενοι—νὰ τρέχουν διὰ 5 ἢ 8 δραχ. εἰς τὸν ἐν Ἀστρεὶ ἐδρεύοντα ὑποταμίαν καὶ καταβάλλουν ἐκεῖ τὴν ὀφειλὴν των. Ἐνῶ δὲ καὶ εἰς τὸ Λεωνίδιον μένοντες προσεφέροντο νὰ πληρώσουν τὸ διπλάσιον τῆς ὀφειλῆς των καὶ μ' ἐγγύησιν ἀκόμη, ὁ εἰσπράκτωρ ἡρνεῖτο νὰ τοὺς δεχθῇ, ὁ δὲ χωροφύλαξ ξύλο καὶ μπουδρούμι ἐπὶ ἡμερονύκτια. Ὡς Κράτος ἀθεόφοβον, ἕως πότε θὰ εἶσαι σὺ ὁ πρῶτος διὰ τοὺς φορολογουμένους δῆμιος ;

"Ολας αὐτάς τὰς ἐλλείψεις, αἱ ὁποῖαι πιέζουν τὸν τόπον αὐτὸν ἐκεῖ, εἶνε πολὺ εὐκόλον νὰ τὰς συμπληρώσουν οἱ πολιτικοὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ Λεωνιδίου· φαίνεται δὲ παράδοξον πῶς μέχρι τοῦδε ταλαιπωρεῖται ἀδικώτατα ὁ κόσμος.

*
* *

Τὰ Δημοτικὰ Λεωνιδίου δὲν παρουσιάζουν, ὅπως εἰς ἄλλους δήμους, ὅσιν χρεωκοπικὴν ἀπόδειξις τὸ ὅτι δὲν εἶνε χρεωμένος ὁ Δῆμος, κατορθόνων πάντοτε νὰ εἶνε αὐτάρκης. Ἐχει ὅμως ἀνάγκην ἔργων τινῶν ἢ πόλις, ἀποκτήσασα δ' ἐσχάτως Δήμαρχον φιλότιμον καὶ ἐνεργητικὸν τὸν κ. Ν. Μπεκῦρον, ἐλπίζει νὰ τὰ ἐξασφαλίσῃ.

*
* *

"Αν δ' ἐρωτᾶτε καὶ διὰ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ Λεωνιδίου, εἶνε ἐλληνοπρεπέστατα, χριστιανικά, αὐστηρά. Οὔτε αἱ σεμνοτυφαὶ καὶ ὁ τουρκορραγιαδισμὸς τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, οὔτε συγκρούσεις καὶ κλοπαὶ καὶ διαταράξεις. Κοινωνία φιλήσυχος, ἡμερωτάτη. Ἐγνωρίσαμεν τοὺς πλείστους ἀντιπροσώπους τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Λεωνιδίου, φιλοξενωτάτους, πρατοτάτους. Ὅμιλεῖται δὲ ἐκεῖ ἡ Τσακωνικὴ διάλεκτος, δωρικὴ τὴν προφοράν.

Κατὰ τὸν χειμῶνα ὠρχιὸ χειμαδιὸ εἰς τὸ Λεωνίδιον, κατὰ τὸ θέρος ὅμως ζέστη ἀφόρητος, διότι ἡ πόλις πλασιοῦται ὑπὸ τὰ πανύψηλα βουνά.

*
* *

Καὶ ὡς φινάλε διὰ τὰ Τσακωνικά, μίαν ἀκόμη καμπάναν διὰ τοὺς εὐποροῦντας Λεωνιδεῖς. Ἀπὸ τοῦ ἐπινείου

ἀναχωροῦντες κατα τὰ χαράμματα ἐπεβιδάσθημεν — διὰ τῆς μεθόδου ἐννοεῖται τῆς καβάλλας — τῆς λέμβου δεκαοκτὼ ἄνθρωποι, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα γυναικόπαιδα. Προχωροῦμεν πρὸς τὸ ἀτμόπλοιο μακρὰν ἡγκυροβολημένον. Ἡ θάλασσα βουνό, οἱ λεμβοῦχοι ἄπειροι, ἐγὼ ὑπεχρεώθην νὰ κρατῶ — ὡς ἄλλη νταντὰ — ἓνα παιδάκι. Θρῆνος καὶ κλαυθμὸς ἐντὸς τῆς λέμβου ἕνεκα τῆς θαλασσοταραχῆς. Αἱ γυναῖκες φωναὶ « Ἐπιγῆκαμε ! » « Βγγελίστρα μου ! » « Σχωρέστε με καὶ Θεὸς σχωρέσει » εἰς ἀκμήν. Κατορθόνομεν μετὰ ὥραν καὶ προσεγγίζομεν τὴν « Σίφνον-Εὐβοίαν » Ἡ λέμβος σκαρφαλόνει ὑπὸ τὴν κλίμακα ἑτοιμος νὰ καταβυθισθῇ μὲ ὅλους μας· ἐγὼ ἔσφιγγον τὸ παιδάκι, αἱ γυναῖκες ὠλόλυζον καὶ μόνον τοῦ προθυμοτάτου ὑποπλοιάρχου κ. Ν. Ξαβερίου ἡ ἐπὶ κειρὸς συνδρομὴ μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ βεβαίου πνιγμοῦ.

Μὲ ἄλλους λόγους, κύριοι ζάπλουτοι Λεωνιδεῖς, ἀνοίξτε τὸν κορβανᾶ σας καὶ κατασκευάσατε λιμέναα.

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

Ὄνομα δόξης καθ' ἅπαντα τὸν Μεσαίωνα. Νησίς συνδεομένη μὲ τὴν ξηρὰν διὰ γεφύρας μήκους 400 μέτρων. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς νήσου ὑψοῦται φρούριον ἐρυμνότατον, καί, κατὰ τὸν χρονογράφον Φραντζήν, οὐχὶ χειροποίητον, «ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τοῦ τόπου κρημνότητος τὴν ἀσφάλειαν ἔχον». Οὐδέποτε ἐξεπορθήθη βία, ἀλλ' ἢ προδοσίᾳ ἢ λιμῷ. Οἱ Τοῦρκοι ἐκάλουν αὐτὸ μενεξές-καλεσί, φρούριον τῶν ἰών. Ἠλώθη παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῇ 21 Ἰουλίου 1821, πρῶτον τῶν φρουρίων κατὰ τὸν ἁγῶνα.

*

Ἡ Μονεμβασία κατὰ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν κατωκεῖτο ἀπὸ 15,000 ψυχῶν. Σήμερον ἐν μὲν τῷ φρουρίῳ βόσκουσιν αἰγες, κάτω δὲ εἰς τὴν πόλιν ἵστανται ὄρθιαι μεταξὺ ἀπειραρίθμων ἐρειπίων 90—100 οἰκίαι, ἐν αἷς κατοικοῦσιν ἰσάριθμοι οἰκογένειαι. Ἐν τῇ πόλει σῶζεται ἀκέραιος ὁ περιώνυμος ναὸς τοῦ Ἐλκομένου Χριστοῦ περικλείων σῶας τὰς περιφήμους βυζαντιακοῦ ρυθμοῦ εἰκόνας. Ἐπὶ τοῦ φρουρίου ἡμιπεπτωκῶς ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοιοῦτου. Θαῦμα ἰδέσθαι.

Πολλαὶ ἀρχαῖαι πολιτευόμεναι οἰκογένειαι εἶνε εἰς τὴν Μονεμβασίαν ὡς αἱ τῶν κ. κ. Στελλακη, Ρίτσου κλπ.

Τῆς πόλεως αἱ ὁδοὶ σκολιώταται, ἐπεστρωμέναι ἔτι μετὸ τουρκικὸν καλδερὶμ. Τεῖχος ἐνετικὸν ὠραίας τέχνης μετὰ γραφικῶν ἐπαλξεων πεοιστέφει αὐτήν. Μόνος περίπατος εἶναι ἡ πρὸς ἀνατολὰς ἐπαλξις πρὸ τοῦ ὠραίου ναοῦ τῆς Χριστοφιτισσῆς Παναγίας. Ο ναὸς οὗτος τελεῖ πανήγυριν ἐτησίαν τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Θωμᾶ. Συντρέχουσι δὲ εἰς αὐτὴν ἐξ ὅλης τῆς ἐπαρχίας περὶ τοὺς 2,000 προσκυνηταί. Ἡ μὲν ἐν Ἑλλάδι πανήγυρις θρησκευτικοῦ χαρὰ κτῆρος ἀποκλειστικῶς. ἔνευ ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Ἡ Μονεμβασία ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας μέχρι τοῦ 1864. Τότε ὅμως ἐγένοντο πρωτεύουσα οἱ Μολάοι, διὰ τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐπαρχίας θέσιν αὐτῶν. Ἐν Μονεμβασίᾳ οὐδὲν παράγεται. Πέριξ ὅμως καλλιεργοῦνται ὠραῖα κτήματα, παράγοντα ἔλαιον, κρόμμυα, ἐσπεριδοῖα καὶ κηπαίους καρπούς, σῦκα κλπ. Τοῦ κλεινοῦ ὅμως ἀνθοσμίου εἴνου (Malvoisie) φαίνεται ὅτι δὲν περιεσώθησαν τὰ κλημάτα, εἰ καὶ ὁ συνήθης οἶνος τοῦ τόπου εἶναι ἐκ τῶν καλλιτερων τῆς Ἑλλάδος.

Πότα δὲν σπουδάζει ὁ περιηγούμενος ἔστω καὶ χωρὶς ἢ κωμπούλεις, μικροσυνοικισμοὺς ἢ μεγαλοπόλεις. Ἄλλοι μὲν εὐρίσκει ἐλλείψεις, ἄλλοι προτερήματα, μελετᾷ ἥθη,

ἔθιμα, ἀκούει ἱστορικώτατα ἀνέκδοτα, τὰ ὅποια μένουν ἀνιστόρητα. Πόσας καλὰς ἀντιλήψεις δὲν ἀποκομίζει ὁ ξένος ἀπὸ τὴν Μονεμβασίαν; Ἐκεῖ θὰ μάθετε ὅτι κατασκευάζουν λαμπρὸν ἀνθόνερων, ἀπόσταγμα ἀνθέων νερατζιάς, θὰ εὔρητε λεπτὴν τουρκικὴν μαγειρικὴν, θὰ ἰδῇτε γυναῖκας ὥραιας, εὐμελεῖς, μὲ ζωηρότατα χαρακτηριστικά.

*
* *

Ἄλλ' ἀλίμενος ἡ Μονεμβασία, ἂν καὶ καλὴν συγκοινωνίαν ἔχει μὲ τὸν Πειραιᾶ, δι' ἀτμοπλοίων τοῦ Γουδῆ καὶ τοῦ Διακάκη, κατὰ τε τὴν ἀνοδὸν καὶ κάθοδόν των.

*
* *

Ἀπὸ τοῦ φρουρίου τῆς λαμπροτάτης ἡ ἄποψις. Κατὰ τὰς αἰθρίας ἰδίως πρωίας διαφαίνεται εἰς τὸ βάθος τοῦ κυανοῦ ὀρίζοντος ἡ μεγαλὸνυμος Κρήτη μετὰ τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων τῆς· ἐνίοτε καθορῶνται ἡ Μῆλος, αἱ Σπέτσαι, ἡ Ὑδρα.

*
* *

Ἄλλοτε ἦτο πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἐπιδαύρου Λυμηρᾶς, μετὰ τὴν μετάθεσιν δὲ ταύτης εἰς Μολάοις ἔτι μᾶλλον παρακμάσασα· πάντοτε ὅμως λόγῳ τῆς μορφώσεως τῶν κατοίκων τῆς, τοῦ πολιτισμοῦ τῆς καὶ τῶν χρηματικῶν τῆς κεφαλαίων πρέπει νὰ θεωρῇται ἠθικῶς πρωτεύουσα τῆς Ἐπιδαύρου Λυμηρᾶς. Τὴν σήμερον ὅμως ἐρείπια τὰ πάντα. Ἀλλὰ διὰ τὴν μεσαιωνικὴν τῆς ἱστορίαν, τὰς περιέργους παραδόσεις καὶ τὴν τέχνην εἶνε μία τῶν μᾶλλον περισπουδάζων ἑλληνικῶν πόλεων διὰ τοὺς εἰς τοιαύτας μελέτας ἐγκύπτοντας.

Τῶν κατοίκων πόθος διακαής, εἶνε δὲ καὶ δίκαιος, νὰ ἰδρυθῶσιν ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ βράχου φυλακαὶ βχυρποίνων· διὰ τὴν ἀνέγερσιν δ' αὐτῶν προθυμότατα προσφέρονται οἱ Μονεμβασιῶται καὶ εἰς προσφοράς γενναίας νὰ προβοῦν· ἢ θέσις ἄλλως εἶνε φυσικῶς ἐνδεδειγμένη διὰ φυλακὰς. Ἐάν ποτε παρουσιασθῇ καμμία Κυβέρνησις ἢ ὁποία σοβαρῶς ν' ἀναλάβῃ τὴν βελτίωσιν τῶν ἀποθηριωτηρίων αὐτῶν ἀνθρωποαποθηκῶν, αἱ ὁποῖαι Φυλακαὶ λέγονται ἐν Ἑλλάδι, ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων τῆς θὰ εἶνε ἡ κατασκευὴ ἐκεῖ καλῶν φυλακῶν, καὶ λόγῳ ἀσφαλείας καὶ ὑγείας ἐπὶ τέλους τῶν τροφίμων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς Μονεμβασίας αὐτῆς τὴν ἐνδυνάμωσιν.

*
* *

Ἐδρα θερινὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σπάρτης καὶ Μονεμβασίας, εἶνε ὁροσερωτάτη κατὰ τὸ θέρος, διότι ἀνεμίζεται διαρκῶς ἀπὸ τὸ πόντιον ρεῦμα. Συγκοινωνίαν πυκνὴν ἔχει κατὰ τὸ θέρος, ἀραιὰν κατὰ τὸν χειμῶνα· θὰ ἦτο πυκνοτέρα ἂν δὲν ἦτο ἀλίμενος καὶ ἂν δὲν ἐγεινιάζε με τὸν τρομερὸν Κάβο Μαλιᾶν.

*
* *

Μονεμβασιῶται εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν ὀλίγοι· εἰς τὴν Ρουμανίαν μόνον ὀλίγους συνήντησα ἐσχάτως, ἀλλ' ἐγκατεστημένους καὶ εὐδοκιμοῦντας εἰς τὰ ἀσχολήματά των. Εἰς τὸν Πειραιᾶ δὲ καὶ τὸ Λαύριον ἄπειροι, ἐγκατασταθέντες πολλοὶ τούτων καὶ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των.

ΝΕΑΠΟΛΙΣ

«Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οὔκαδε.»

Κᾶτι θὰ ἐγνώριζον οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας διὰ νὰ μᾶς κληροδοτήσουν τὸ ἱστορικώτατον γνωμικόν. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ Κάβο-Μαληᾶς ἐκαμνε τὸ μέρος του. Ποῖος δὲν ἔχει ἀκούση — ἂν ὁ ἴδιος δὲν τὸν παρέκαμψε — ἀπὸ τοὺς ναυτικούς μας τῆς τρέλλαις καὶ τὰ κατορθώματα, τὸν ἀνεμοβολητὸ καὶ τοὺς ὡς βροντὰς τρομακτικούς συριγμούς τοῦ ἐν τρικυμίᾳ ἐπικινδυνετέρου ἀκρωτηρίου τῆς Πελοποννήσου ; Ἰδίως Βορρᾶ πνέοντος, ὁ Κάβο-Μαληᾶς εἶνε δυσκαμπτότατος. Πόσα ἀτμόπλοια καὶ ἰστιοφόρα δὲν ἀνακρούουν πρύμναν μόλις προσεγγίζοντα τὰ πάντοτε ἀνεμόμεντα σύνορα τοῦ Μαλέα ; Ἐνθυμοῦμαι ἐκ ναυτικῶν διηγήσεων, ὅτι πρό τινων ἐτῶν ὀγδοήκοντα κομμάτια, ἀτμόπλοια καὶ ἰστιοφόρα, ἐπὶ δεκαπενθήμερον ὁλόκληρον ἀπεκλείσθησαν εἰς τοὺς μικροὺς τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου ὄρμους ἕως ὅτου κοπάσῃ ἡ μαινομένη τραμουντάνα. Διατί δὲ παρὰ τὸν Μαλέαν ὁ βορρᾶς ἐξαγριοῦται καπνοὺς ἀνέμου ἐξερευγόμενος ; Διότι ἡ ἄκρα του, τρομακτικὰ ἀπότομος καὶ κατεσκαμμένη φυσικῶς, κατεβάζει μαζευμένα τὰ ὀρμητικὰ ρεύματα τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν ἀνέμων καὶ ἐξεγείρων οἶκην ὀρέων τὰ πόντια κύματα ἀντιδρᾶ καὶ τοῦ ἀέρος ἡ ταχυτατὴ ὀρμὴ εἰς τὴν προχώρησιν οἰουδήποτε πλοίου.

Ἀλλὰ εἰς τὸ κλασικὸν λόγιον δύναται καὶ ἄλλην ἐννοιαν νὰ ἀποδώσῃ κανεὶς· ἐπειδὴ εἶνε τὸ νοτιώτερον ἄκρον

καὶ ἡ ἐπιμηκεστέρα ἐξοχὴ ὄλων τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Πελοποννήσου, ἴσως νὰ ἐσήμαινον διὰ τοῦ λακωνικοῦ πλήν ἐκφραστικοῦ γνωμικοῦ τὴν ἐσχάτην γωνίαν τῆς Ἑλλάδος διὰ τοὺς τότε ναυσιπλοοῦντας εἰς ἀποδημίας μακρυνάς.

Ὅπωςδὴποτε ὁ κάμπτων τὸν Μαλέαν ὀρμεμφύτως ἀναπολεῖ τὸ λόγιον τοῦτο, ἂν μάλιστα ἔχη τὴν τύχην νὰ τὰ ὑποστῇ καὶ τ' ἀντιληφθῇ ὁ ἴδιος, τόσῳ τὸ καλλίτερον δι' αὐτόν· τὸ ἐφαρμόζει εἰς τὸ πάθημά του κ' ἐπικυροῖ ἐμπράκτως τὸ «Μαλέαν δὲ κάμψας . . .»

*
* *

Ἀλλὰ μὴ σᾶς ξενίσῃ ὁ ἀνωτέρω τίτλος. Δὲν σᾶς μεταφέρω τόσῳ ἀποτόμως ἀπὸ τὸν Κάβο-Μαλέαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πυριφλεγῆ Βεζούβιον τῆς Ἰταλίας, τὸν γειτονεύοντα μὲ τὴν εὐμορφη, τὴν καταγάλανη Νεάπολιν, μὲ τοὺς περιωνύμους ψαράδες Ναπολιτάνους της. Ἔχομεν κ' ἡμεῖς τὴν ἰδικήν μας Νεάπολιν, μικράν, ἄσημον, πτωχήν, ἀλλὰ ὠραίαν θαλασσικὴν κωμόπολιν : τὰ Βάτικα.

*
* *

Ποῖος δὲν φαιδρύνεται εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματός της ; Τίνος ἡ φαντασία δὲν πτερυγίζει εἰς τὸν ποιητικώτατον καὶ ἀλησμόνητον μονόλογον «Ἐγια-μόλα—Ἐγιαλέσα ;» Ποῖος λησμονεῖ τοὺς Βατικιώτας μικροαλιεῖς, τοὺς τραταλοὺς, οἱ ὅποιοι μᾶς προμηθεύουν τὰ ὠραιότερα, τὰ φρεσκότερα, τὰ ἀγνότερα ψάρια ; Ποῖος δὲν τοὺς εἶδε εἰς τὰς ἀμμοστρώτους ἀκτὰς τοῦ Φαλήρου μας, νὰ ἀνασύρουν διηρημένοι εἰς δύο ἀνθρωποσειράς τὰ δίκτυα, τὰ ἄθῳα δίκτυα, εἰς τὰ ὅποια περιπλέκουν τὰ ψάρια καὶ τῆς σμαρίδες τοῦ οἴνοπος πόντου ;

Τοὺς εἶδατε τοὺς τραταλοὺς νὰ ρίπτουν βαθειὰ εἰς τὸ πέλαγος τὰ μεταξόπλεκτα δίκτυά των—σωστὴ περιουσία τὰ δίκτυα αὐτὰ—καὶ κατόπιν κωπηλατοῦντες δεκα-εἴκοσ μαζῇ νὰ κατευθύνουν τὴν ἰδιόρρυθμον καὶ κομψὴν καὶ ἐὺδρομον τράταν των—εἶδος πεντηκοντόρου τῶν ἀρχαίων—εἰς τὴν ἀκτὴν, ὅπου τὴν ἀγκυροβολοῦν ἐκεῖ που, αὐτοὶ δὲ ἕνας-ἕνας, ἀνασκουμπωμένοι τὰ ἄνω καὶ κάτω ἄκρα, ἐξέρχονται εἰς τὴν στερεὰ καὶ μοιραζόμενοι εἰς δύο σειράς, ἢ μία ὀλίγον μακρὰν τῆς ἄλλης, ἀρχίζουν τὸ τράβηγμα ;

*
* *

Τοὺς εἶδατε ζωσμένους τὴν ἀπὸ λινόπανον γερὴν ταινίαν — ἐντιμον παράσημον τοῦ ἰδρωτός των, τῶν κόπων των των — τὴν ὁποίαν φέρουν ὡς εἰς ἰππόται τὰς ταινίας τῶν Μεγαλοσταύρων, μὲ τὰ δύο ἀγκιλλοειδῆ ἄκρα της, πῶς μ' αὐτὰ πιάνουν τὸ σχοινὶ καὶ ὅλοι μαζῇ μὲ ρυθμικὸν ὑποχωρητικὸν βῆμα, τραβοῦν-τραβοῦν τὸ πολὺμηκες, τὸ ἑκατοντάδων ὀργυιῶν σχοινὶ τὸ ὁποῖον τὸ κουλουριάζει ἕνας-ἕνας ὅταν ἔλθῃ τελευταῖος, καὶ ἀφοῦ κουρασμένος καὶ διψαλέος σηκώσῃ τὸ ναυτικὸ σταμνὶ—τοῦ ὁποίου πάντοτε σπασμένα εἶνε τὰ χεῖλη — διὰ νὰ ὁρσίση τὰ χεῖλη του, τρέχει νὰ πάρῃ τὴν σειρὰν τοῦ πρώτου ὁ ὁποῖος γίνεται δεύτερος, τρίτος, κ' ἐφεξῆς ;

*
* *

Τοὺς ἀπελκύσατε τοὺς ἀπλοϊκοὺς κ' ἐργατικοὺς αὐτοὺς ψυχράδες, τοὺς φαινομηφίτας, μὲ τὰ ἡλιεψημένα πλὴν

εὐτορνα ἐκ τῆς ἐργασίας ἄνω καὶ κάτω ἄκρα των, τὰ μελαγχροινίζοντα ὀλίγον ἀπὸ τὴν ἀρμίρα τοῦ γιालοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Φοίβου τὰ καύματα, μετ' ἀνοικτὰ καὶ δασύτριχα στήθη των, χωρὶς σκοῦφον εἰς τὴν κεφαλὴν, μετ' ἀκτένιστα μαλλιά καὶ τὴν ζωηράν τῶν ματιῶν των ἐκφρασιν, πῶς ἡρέμα καὶ ἀπαλά, χωρὶς ὕβρεις καὶ γογγυσμούς, χωρὶς ἀγριοκυττάγματα καὶ χυδασιολογίας, ἀλλὰ πειθαρχικώτατα ἀνασύρουν, — ρυθμικῶς τοὺς πόδας ὅλοι μαζῇ ὑποχωροῦντες, καὶ ποῦ καὶ που μερμηρίζοντες χάριν τοῦ ρυθμοῦ τοῦ τραθήγματος, τὸ « Ἐγια-μόλα. ἔγια-λέσα », — τὰ δίκτυα, τὸν καρπὸν καὶ τὸν θησαυρὸν τῶν ἀγώνων των ;

* *

Τοὺς παρετηρήσατε πῶς, μόλις ἀναφανῇ μακρόθεν ὀλίγον ὁ μεγλωστὶ ἐπιπλέων φελλὸς παρὰ τὸν ὁποῖον ἐπεταὶ ἡ ψυχροφόρος σακκουῖλα, πῶς προσεγγίζουν ἡ μία σειρὰ τὴν ἄλλην, πῶς τότε ἀρχίζει ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα εἰς τὸ τραθήγμα διὰ νὰ ἔχουν μιὰν ὥραν συντομώτερα τὴν θαλασσινὴν λείαν των ; Δὲν σᾶς ἔρχονται δὲ εἰς τὸν νοῦν σας, ὅταν βλέπετε τοὺς πτωχοὺς αὐτοὺς πλὴν ἐντίμους ἀλιεῖς, οἱ ἀγαπημένοι φίλοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐπίσης ἀλιεῖς ἰχθύων, ψαρεύοντες εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Τιβερίδος ;

* *

Ἀλλὰ τοὺς ἐψυχολογήσατε τοὺς ἡμερωτάτους αὐτοὺς τραταλοὺς, τί λαχτάρισμα καὶ κυλίνδημα καρδιᾶς αἰσθάνονται εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς ψαροσακκούλας, πῶς κηθένας προσπαθεῖ νὰ μαντεύσῃ τὸ ποσὸν τῆς, τὸ βάρος τῆς, τοὺς θησαυροὺς τῆς ;

Ἀπελεύσατε δὲ τὸ ἰδεωδῶς εὐφρόσυνον θέαμα ὅταν πλησιάσῃ εἰς τὴν τράταν ἢ σακκοῦλα, πῶς πετοῦν σπινθηρίζοντα καὶ γιαλίζοντα καὶ μαρμαίροντα τὰ καυμένα τὰ μικρά, τὰ τρυφερά, τὰ εὐμορφα, τὰ παμποίκιλα, τὰ πάγχρωμα ψαράκια, πῶς χρυσίζουν, ἢ κυανίζουν, ἢ κοκκινίζουν ἢ σμαρίδες, οἱ γύλοι, οἱ γοβιοί, οἱ κοκοβιοί, οἱ σπάροι, ἢ πέρκες, οἱ χάνοι, τὰ χρυσόψαρα, τὰ μελανούρια, ἢ γόπες καὶ ἐν γένει τὰ ποικιλώνυμα, καὶ ποικιλόσημα καὶ παντοιοῦχρα ψαράκια τοῦ Πόντου ;

Ὅταν δὲ βλέπετε ὀλίγον τὸν ἄμνητὸν καὶ παραπονεμένα τὰ βλέμματα τῶν τραταλῶν, δὲν εὐχεσθε νὰ παρουσιασθῇ καὶ πρὸ αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς καὶ διὰ μιᾶς ὑψώσεως τῶν χειρῶν του νὰ πληθυνθοῦν τὰ ψάρια καὶ νὰ βαρύνῃ μέχρις σχισμοῦ ἡ ψαροσακκοῦλα, — ὅπως ἔκαμεν ἄλλοτε εἰς τοὺς ἄλιεις ἰχθύων κατόπιν δὲ ἄλιεις ἀνθρώπων, ἀγαπημένους μαθητάς του ;

* *

Ἀλλὰ ἂν εἶνε ἀλησμόνητος ἡ Νεάπολις διὰ τῆς τράτες καὶ τοὺς τραταλούς της, ἔχει καὶ ἄλλας καλλονὰς νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν ἐπισκέπτην· αὐτὴν ταύτην τὴν πόλιν της. Εὐρίσκεται σχεδὸν ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων Βοιωτῶν, κειμένη ἀντικρὺ τῶν Κυθήρων. Ἐκ τῶν νεωτάτων κτισμάτων τῆς Πελοποννήσου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά της. Κωμόπολις χαριεστάτη ἐπὶ γραφικωτάτης ἀκτῆς κειμένη. Μὲ οἰκοδομὰς καλὰς καὶ ἐπὶ σχεδίου.

Οἱ κάτοικοί της ἔμποροι καὶ ναυτικοί, καὶ καθὼς οἱ κάτοικοι ὅλοι τοῦ δήμου Βοιωτῶν, ἐναλλάσσοντες κατὰ τὰς

περιστάσεις τὴν κόπην μετὰ τῆς ἀξίνης. Ἀλίμενος καὶ αὕτη· ἔλλειψις φυσικὴ τῶν πλείστων ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου.

Παρὰ ταύτην καὶ ὑπὲρ ταύτην καὶ ἐπὶ τῶν ὁρέων τοῦ Μαλέα γραφικώταται κῶμαι καὶ καθάριοι ἐν μέσῳ παντοίας βλαστήσεως φυσικῆς καὶ ἐπικτήτου προερχομένης ἐκ τῆς φιλοπονίας τῶν κατοίκων της οἷτινες μετὰ τοὺς κινδύνους τῆς θαλάσσης ἀναψυχὴν νομίζουσι νὰ καλλιεργήσωσι τὴν ἄμπελον, τὴν συκῆν, τὴν ἐλαίαν, καὶ τὰ κλασσικὰ κρόμμια.

ΜΟΛΑΟΙ

Τρεῖς αἱ ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς τοὺς Μολάους καὶ αἱ τρεῖς σκολιαί, ὁύσβατοι. Λόγῳ φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ κητασκευῆς πλημμυλοῦς. Ἡ συνηθεστέρα εἶνε ἡ ἐκ Μονεμβασίας ἀμαξιτή, 25 χιλιομέτρων ἐκτάσεως ἐκ τῆς ὁποίας μεταβλίνει τις εἰς Μολάους παρακάμπτων τὴν μεγάλην κωμόπολιν Συκέαν. Οἱ Μολάοι κεῖνται ἐπὶ ὠραίου κρασπέδου τοῦ βουνοῦ Κουρκούλας εἰς τὸ χεῖλος πεδιάδος ὠρειδοῦς, περίξ τῆς ὁποίας κεῖνται γραφικῶς τ' ἀποτελοῦντα τὸν Δῆμον Ἀσωποῦ χωρία.

*
* *

Εἶνε πόλις ἀκαταρτίστου σχεδίου, μεῖζονα νερά πηγαῖα διὰ τῶν ὁποίων ἀρδεύονται κῆποι τινες μετὰ κατεστραμμένων σχεδὸν ἐσπεριδοειδῶν δένδρων καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων. Ἔχουν πεδιάδα παράγουσαν ἐξαίρετα σῦκα, 700—800 χιλ. ὁκάδας. Ὡς πρὸς τὴν συκοπαραγωγὴν ἡ Ἐπίδαυρος Λιμηρὰ ἔρχεται τρίτη εἰς τὸ Κρατος μετὰ τὰς Καλάμας καὶ τὴν Μεσσήνην. Ἐντοσοῦτῳ καὶ εἰς τὰ περίξ κτήματα παράγεται ἔλαιον πολὺ καὶ καλόν. Οἶνος δὲ ἄφθονος. Πλὴν τούτων παράγονται ἐκεῖ δημητριακοὶ καρποί, μέλι, ἔρια, τυρός, πέπονες καὶ ὑδροπέπονες καὶ διάφοροι κηπαῖοι καρποί. Ἀλλ' ἔχει καὶ λαμπρὰν κτηνοτροφίαν, ἐκ τῆς ὁποίας μέγα μέρος ἐξάγεται εἰς τὴν Κρήτην καὶ μεταφέρεται εἰς Πειραιᾶ.

Πλὴν τῆς συγκοινωνίας ταύτης τῆς ἐκ Μονεμβασίας, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι δύο, ἡ ἐκ Γυθείου διὰ τοῦ ὄρμου τῆς Ἑληᾶς τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, καὶ ἡ διὰ μέσου τῆς Σπάρτης. Διὰ τῆς Ἑληᾶς ἐνεργεῖται σήμερον τὸ εἰσ-αγωγικὸν κ' ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν Μολάων. Ἐκεῖ δὲ προσορμίζεται κανεῖς διὰ λέμβου ἀπὸ τοῦ Γυθείου ἐντὸς δύο ὥρῶν, ἀπὸ τοῦ ὄρμου δὲ μέχρι τῆς πόλεως μετὰ ἄλλας δύο ὥρας.

Ἡ πρὸς τὴν Σπάρτην διὰ τῆς ὀπισθεν τῆς Κουρκούλας πεδιάδος τοῦ Ἑλους, ἐκτείνεται πέραν τοῦ χωρίζοντος τὴν Λιμηρὰν ἀπὸ τῆς Λακεδαίμονος Εὐρώτα ἐπὶ ὥραίας σι-δηρᾶς γεφύρας εἰς Σκάλαν καὶ Λεβέτσοβα, ὅπου πλησίον ὁ Δῆμος Κροκεῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξορύσσεται ὁ καὶ τὸν ἐν Κων)πόλει ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας κοσμήσας κροκεάτης λίθος.

Τί νομίζετε ὅτι εὕρισκετε εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ἐπι-δαύρου Λιμηρᾶς ; Ἀρβανίτας ! Πληθυσμούς . ὀλοκλήρων χωρίων ἀλθανομαθεῖς. Ἰδίως εἰς τὰ χωρία Καταβόθρας καὶ Συκέαν. Πυχρὰ τὰ βουνὰ μάλιστα τοῦ Ζάρακος, τὰ κοσμούμενα ἀπὸ θαυμασια δάση ἐλάτης, ἀπλοῦται ὁ ὁμώνυμος δῆμος, τέλειον Ἀλθανόφωνος, κτηνοτροφικὸς δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ὡστε βλέπετε ὅτι ἡ Ἀλθανικὴ πέρνει καὶ δίνει οὐ μόνον εἰς τὰ νησιὰ Ὑδραν, Σπέτσας καὶ τὸ Κρανίδι μὲ τοὺς γύρω δήμους του, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα τῆς Πελοποννήσου κέντρα ὡς καὶ εἰς νήστους

τῶν Κυκλάδων, τὴν Ἀνῶρον φέρ' εἶπεν καὶ εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ Στερεάν ἀκόμη. Ἐνδείξεις ὅλαι αὐταὶ τῆς στενοτάτης μεταξύ Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων φυλετικῆς συγγενείας. Καὶ σημειώσατε ὅτι εἰς τὰ χωριά αὐτὰ μ' ἐνθουσιασμόν τὴν ὁμιλοῦν οἱ χωρικοί, ἐκτός τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ τῶν Μολάων κάττοι καὶ τὴν γνωρίζουν, μὴ ὑπολειπομένου καὶ τοῦ ἐξόχου πολιτευτοῦ καὶ πρῶτον Ὑπουργοῦ καὶ Κ. Πιπταμιχαλοπούλου.

..

Τὸ ἀποδημητικὸν πνεῦμα θὰ τὸ εὑρετέ καὶ ἐδῶ πολὺ τῆς μόδας. Ἰδίως ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν Δῆμον Ἀσωποῦ, Ἑλούς καὶ Ζάρακος ἀποδημοῦσι συχνότατα εἰς τὴν Ἀμερικὴν καθ' ὁμάδας, κατὰ λεγεῶνας. Κερδαίνουν δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ ἀπόδειξις ὅτι στέλλουν συχνὰ ἀρκετὰ χρήματα εἰς τὸν τόπον των, μὲ τὰ ὅποια σὺν τῷ χρόνῳ ὑπάρχει ἐλπίς ν' ἀπαλλαχθῇ ἡ πατρίς των ἀπὸ τὴν τοκογλυφίαν.

* *

Παρατηρεῖται εἰς τοὺς κατοίκους μικρὰ τάσις πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ τὰς παραγωγικὰς φυτείας, ἂν καὶ ὡς ἄροτρον χρησιμεύει οἱ αὐτοὺς ἀκόμη τὸ κλασικὸν Ἡσιόδειον.

* *

Εἶν' ἡ ἑδρα τῆς Ἐπαρχίας οἱ Μολάοι. συγκοινωνοῦν δὲ μετὰ τῆς πρωτευούσης ἐξάκις τῆς ἐβδομάδος.

..

Λακωνικὸς πληθυσμὸς εἰς τοὺς Μολάους παροιμιώδους φιλοξενείας.

• •

Μὲ μίαν ταπεινὴν σύστασιν τοὺς ἀποχαιρετῶ : Τὸν μέγαν τοῦ τόπου των ναὸν τὸν ἀπὸ τοῦ 1868 θεμελιωθέντα ὀφείλουν νὰ βαλθοῦν νὰ τὸν ἀποπερατώσουν. Ζήτημα φιλοτιμίας πλέον καταντᾷ διὰ τοὺς ὑπερηφάνους κατοίκους των: Ἄς καταβάλλῃ ἕκαστος τὸν ὀβολὸν του διὰ νὰ ἀνοικοδομηθῇ οὗτος τὴν πρωτοβουλίαν δὲ ταύτην ἄς τὴν ἀναλάβῃ ὁ ἀκαταπόνητος καὶ πολιτισμένος βουλευτὴς των κ. Κ. Παπαμιχαλόπουλος.

ΓΥΘΕΙΟΝ

Εἴτε ἐκ διηγήσεων, ἢ παραδόσεων, ἢ μελέτης, ἢ ἐξ ἄλλων λόγων ἴσως, ἤμην προκατειλημμένος κατὰ τῆς Μάνης, κατὰ τῶν Μανιατῶν. Διάφοροι λόγοι μου εἶχον ἐξάψει τὴν φαντασίαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐπερίμενα νὰ ἰδῶ εἰς τὸ Γύθειον ὁμοφύλους μου ἀγριωποὺς τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἔκφρασιν, μὲ βλοσυρὰ βλέμματα, ἄρματωμένους ἀπὸ κορυφῆς μέχρις ὀνύχων, μὲ προθέσεις αἰμοδιψεῖς ἢ ἀνθρωποφαγικάς, μὲ ἄλλους λόγους ὄντα οἰποδα ἄλλων κλίσεων καὶ ἰδιωμάτων, πολὺ ὀλίγον ἡμερα, καὶ πολὺ πολὺ ἄγρια. Εὐτυχῶς δι' ἐμέ καὶ διὰ τοὺς Λάκωνας τέτοιοι τύποι τερατῶδεις δὲν προσέκρουσαν ἐμπρὸς μου, ἐξεναντίας μάλιστα παρετήρησα ὅτι εἶχον νὰ κάμω μὲ ἀνθρώπους ἐπίσης ἡμέρους καὶ ἀκινδύνους καὶ ἀκάκους ὅσον οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Πατρινοί, οἱ Γαλαξειδιῶται.

Καὶ ἔτσι μὲ μίαν πρώτην καλὴν ἐντύπωσιν διασκελίζω τὸ λαμπρὸν παρχλιακὸν κρηπίδωμα τοῦ Γυθείου.

Τοῦ καὶ ἐν ἔργον ἐλληνικῶν χειρῶν, ἐλληνικῆς ἐκτελέσεως, εὐσυνείδητον, στερεόν, οἰκονομικώτατον καὶ ὄχι ληστρικόν. Τὸ κρηπίδωμα Γυθείου, ἀνώτερον καὶ τοῦ φημισμένου Πειραϊκοῦ. Διότι τοῦτο εἶνε λιθοκτιστον, ἐνῶ ἐκεῖνο μαρμαρόκτιστον. Τὸ Πειραϊκὸν ἐστοίχισε ἑκατομμύρια ἴσως τὸ τοῦ Γυθείου 500 χιλ. Ἄλλ' εἶνε ἔργον ἄλλων χρόνων θετικωτέρων, ἐντιμωτέρων, ὅχι τῶν κιβδηλῶν σημερινῶν. Πρὸ 20ετίας ἔγινε τὸ ἔργον αὐτό, τὸ

ὁποῖον φαίνεται αἰώνιον, Κυκλώπειον. Ὅταν μαλιστα συμπληρωθῶν ὅλα τὰ λιμενικά ἔργα, τὸ Γύθειον θ' ἀποκτήσῃ ἀσφαλέστατον, κομψότατον καὶ στερεώτατον λιμένα. Δηλαδή ὅταν ἐνῶθῃ ἡ ὀλίγα μέτρα μακρὰν τοῦ Ἐπινείου κειμένη νῆσος Κρανάη — ὅπου, λέγουν, μετέφε-
 ρεν ὁ Πάρις τὴν ὥραϊαν Ἑλένην τοῦ Μενελάου, διὰ τὴν ὁποίαν δὲ — καὶ τότε βλέπετε ἐφηρμόζετο ἀπὸ τοὺς ἀρ-
 χαίους τό : ζητήσατε τὸν ποδόγυρον — ἔγεινε καὶ ὁ πε-
 ρίφημος Τρωϊκὸς πόλεμος — μετὰ τῆς πόλεως· τὸ ὁποῖον
 καὶ πρὸ πολλοῦ ἤρχισε νὰ ἐκτελῇται μεταφερομένων διὰ
 σιδηροστρώτου προχείρου ὕδου παμμεγέθων λίθων. Ἐκτὸς
 δὲ τῆς ἐνώσεως ταύτης, ἔχει προϋπολογισθῇ καὶ ἡ κατα-
 σκευὴ προμώλου ἐκεῖ παρὰ τὰ κρεοπωλεῖα, τὰ ὁποῖα, μὲ
 τὰ νέα λιμενικά ἔργα, θὰ ἐκλείψουν, διότι τὸ κρηπίδωμα
 θὰ προχωρήσῃ κυκλωτερώς μέχρι καὶ πέραν τῆς Κραναιᾶς
 — ἰδιοκτήτου νησίδος Τζανετάκη — εἰς τρόπον ὥστε νὰ
 χρησιμοποιηθῇ τοῦτο καὶ ὡς μοναδικὸς τῆς πόλεως παρά-
 λιος περίπατος. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἤρχισεν ἀπὸ τεσσάρων
 ἐτῶν, προϋπολογισθὲν εἰς ἓν ἑκατομμύριον· ἀλλὰ δαίμων
 βάσκανος τὸ ἐμάτιασεν — ἡ συναλλαγή, τὸ κόμμη ἴσως
 — καὶ διεκόπη ἀποτόμως, μ' ὅλην δὲ τὴν συμβίβαστι-
 κὴν λύσιν του εἶνε ζήτημα ἂν περατωθῇ μετὰ ἄλλα τέσ-
 σαρα ἔτη. Παντοῦ τὰ πάντα.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσητε, τί χρειάζεται τόσον πολυδάπανον καὶ πολυτελὲς ἔργον διὰ τὸ Γύθειον; Διότι ἐπιβάλλε-
 ται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης. Τὸ Γύθειον εἶνε ἡ σκάλα, τὸ ὀρ-
 μητήριον ὅλης τῆς παραγωγῆς τῆς Λακωνίας. Δὲν θ' ἀ-
 γνοῇτε δὲ ὅτι μόνη ἡ τοῦ Γυθείου περιφέρεια ἐξάγει διὰ
 τὸ ἐξωτερικὸν 60—80 χιλιάδας στατῆρας κατ' ἑτος βα-

λανίδι, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῦν οἱ Εὐρωπαῖοι διὰ τὴν κατεργασίαν τῶν δερμάτων. Ἐξ αὐτοῦ δὲ εἰσάγονται ἐτησίως 10—15 χιλ. στερλίνας. Ἐπειτα ἔχει τὸ ἐλαιον, τὸ περίφημον Μανιάτικο λάδι, ποῦ δὲν τὸ παραβάλλεις μὲ βούτυρον, τόσον εὐγεστον, ἀρωματικὸν καὶ λιπαρὸν εἶνε. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ἄλλα δύο ἑκατομμύρια εἰσάγονται εἰς τὸν τόπον. Προσθέσατε δ' εἰς αὐτὰ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν μεταξοσκωλήκων, τῆς ἐξαγωγὴν τῶν κτηνῶν καὶ ἄλλων δευτερευόντων εἰδῶν, ὅποτε ὀφείλετε νὰ παραδεχθῆτε ὅτι τὸ Γύθειον πρέπει νὰ ἔχη ἀσφαλῆ, ἔστω καὶ πολυτελῆ λιμένα.

*
* *

Ὡς πρὸς τὰ δημοτικὰ ἔργα οἱ Γυθεαταὶ εὗρον τὸν Ρετσίαν των. Ὁ δῆμαρχός των κ. Β. Καλκανδῆς, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἔχομεν πέντε δημάρχους εἰς τὸ κράτος φιλοτιμουμένους νὰ κάμουν κάτι τι εἰς τὸν τόπον των, εἶνε ὁ τρίτος τούτων κατ' ἐκλογὴν. Ἐκ φύσεως ἡ πόλις εἶνε ἀνοικογόνμητος, ἰδρυμένη ἐπὶ τῶν προπόδων ἀποτόμου, ἀτερποῦς καὶ ἀγρίου βράχου. Διὰ νὰ συγκοινωνοῦν λοιπὸν μεταξύ των οἱ κάτοικοι, ἔπρεπε νὰ κατασκευάσῃ, ὅχι δρόμους, διότι τοῦτο εἶνε φύσει ἀδύνατον, ἀλλὰ κλίμακας, ἡγουν σκαλοπάτια. Τοιαῦτα ὑπάρχουν καὶ γίνονται. Ἐπειτα μία ὁδός, ἡ Γυθείου-Μαυροβουνίου, στερεωτάτη, περιπατητικωτάτη, ἀποτελεῖ ἐξαίρετον περίπατον καὶ διευκολύνει τὴν συγκοινωνίαν· ἄλλη ὁδός, ἡ Γυθείου-Σελινιτῶν, ἐπίσης χρήσιμος, διότι δι' αὐτῆς συγκοινωνοῦν μὲ τὸ Γύθειον τὰ γειτνιάζοντα χωρία. Εἰς τὸ τέρμα της μάλιστα ὑπάρχει πηγὴ ὑφάλμυρος ὅπου συγκεντροῦνται πολλοὶ καθ' ἐσπέραν ὡς εἰς Φάληρον. Ἔργον τοῦ ἰδίου εἶνε τὸ δημοτικὸν κατάστημα, ἐν ᾧ ἔχουν συγκεντρωθῇ δημαρχεῖον, γυμνάσιον, εἰρηνοδικεῖον, ἀστυνομία κλπ. Ὁ

ἴδιος τὸ παρθεναγωγεῖον, τὸ νεκροταφεῖον, εὐπρόσωπον ὅχι μόνον διὰ τοὺς θνητούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ζωντανούς· τόσῃν καλαισθησίαν καὶ εὐπρέπειαν ἔχει. Ἄν μάλιστα μεταφέρῃ καὶ τὸ ὕψος ἔκ τινος παρακειμένης πηγῆς, ὃ κ. Καλκανδῆς θὰ δείξῃ ὅτι εἰς τὸν κακομοιριασμένον αὐτὸν τόπον, τὸν ὁποῖον εἰρωνικῶς λέγομεν Ἑλλάδα, ὑπάρχουν καὶ δῆμαρχοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸν ἐγωϊσμόν καὶ τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν ὅχι νὰ θεραπεύσουν μόνον τὰς ἀνάγκας προσώπων, κομμάτων, συναλλαγῆς, ἀλλὰ νὰ ριπτοῦν καὶ ἐν οἴκτου καὶ συμπαθείας βλέμμα πρὸς τοὺς ὀρφανούς καὶ ἀπροστατεύτους ἀπὸ βουλευτάς, ὑπουργούς, κυβερνήτας καὶ βασιλεῖς συνδημότας των.

Βιομηχανικὰ καταστήματα ὀλίγα ἔχουν οἱ Γυθεῖται. Δύο ἀτμομύλους, ἐξ ὧν ὁ εἰς τοῦ κ. Σταυριανάκου, καὶ ἐν οἶνοπνευματοποιεῖον, ἰδίως κονιχκοποιεῖον, τοῦ αὐτοδημιουργήτου νέου καὶ ἀξίου ἐνθέρμου ὑποστηρίξεως ὅχι μόνον ὑπὸ τῶν Γυθεατῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπανταχοῦ Λακῶνων κ. Πασπαλιάρη. Διατὶ τάχα νὰ μὴ ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι βιομηχανίαι εἰς τὸ Γύθειον, ὡς λ. χ. βυρσοδεψεῖα, σαπωνοποιεῖα, ἐλαιουργεῖα, μεταξουργεῖα, ἀφοῦ πολλοὶ οἱ ἐπιχειρηματίαι καὶ πρόχειροι καὶ εὐθηνκί αἱ πρῶται ὕλοι· Κύριε Βοθχνακε, κύριε Πολίτη, ἐμπρὸς εἰς ἐπιχειρήσεις.

Αὕτῃ ἡ φοβερὰ πρᾶξις τῶν Μανικτῶν, ἡ τοῦ «αἵματος», δηλαδὴ τῆς ἐλδιδικήτεως, «θὰ σοῦ πᾶρω τὸ αἷμα

πίσω κλπ.» πρέπει νὰ ἐκλείψῃ τέλος πάντων. Εἶνε ὅ,τι τερατῶδες, ἀπάνθρωπον καὶ καννιβαλικόν τὸ ἔθιμον. Τοῦ-
λαχιστον οἱ ἐπιστήμονες, παλαιοὶ καὶ νέοι, ἄς μορφώ-
νουν ἐκ τῶν ἐνόντων τὸν λαὸν ν' ἀπόσχη ἀπὸ τέτοιον θη-
ριῶδες κίνημα, ὅπως καὶ ὁ κλῆρος ἀκόμη ὀφείλει νὰ ἐρ-
γασθῇ πρὸς τοῦτο, — ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάμῃ καὶ ὁ ἔρημος
αὐτός, ἀφοῦ τὸ Γύθειον στερεῖται πρὸ δεκαετίας τοῦ ἐπι-
σκόπου του! — Διότι εἶνε ἀποτρόπαιον θέαμα νὰ σφά-
ζονται λογικὰ ὄντα, κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ
δημιουργοῦ, σὰν τραγιά στὸν κάμπο. Εἰς τοῦτο μοῦ ἔδω-
κεν ἀφορμὴν μία τριπλῇ ἀνθρωποκτονία, ἡ ὁποία ἐγένεν
εἰς ἀπέναντι χωρίον κατὰ τὰς ὀλίγας τῆς διαμονῆς μου
ἡμέρας ἐν Γυθείῳ, καὶ ἥτις ἐλατήριον εἶχε τὸ αἷμα, τὴν
ἐκδίκησιν!

*
* *

Κατὰ βάθος τὸ παράδοξον αὐτὸ ἔθιμον ἔχει τὴν κα-
ταγωγὴν του ἀπὸ αὐτὸν τοῦτον τὸν χαρακτῆρα τῶν Λα-
κῶνων. Τὸ αἶσθημα τῆς φιλοτιμίας, τῆς ἀξιοπρεπείας,
τοῦ ὑπερηφάνου φρονήματος τῶν κατοίκων, αὐτὸ τοὺς
κεντρίζει εἰς τὴν ἀντεκδίκησιν. Ἀλλὰ ταῦτα θὰ εἶχον
λόγον ὑπάρξεως δι' ἄλλην παρωχημένην ἐποχὴν, ὅποτε
ὁ τόπος μας ἦτο ἀσύντακτος καὶ αἱ μεταξὺ τῶν πολιτῶν
διαφοραὶ ἐλύοντο αὐθαιρέτως, διὰ τῆς σπάθης, ἢ τῶν
μυῶνων τοῦ ἰσχυροτέρου. Σήμερον ὅμως ὑποτίθεται ὅτι
ἐμορφώθημεν εἰς ἔννομον πολιτείαν, διεπομένην ἀπὸ νό-
μους καὶ δίκαια, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἀδικούμενος δύναται νὰ
προστρέξῃ διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἱκανοποίησιν πλήρη. Ὡστε
ἀπάνθρωπον καὶ θηριῶδες τὸ φαινόμενον οἰκογενειῶν ἀλ-
ληλοσφάζομένων καὶ ἀλληλοσπαρχτομένων. Τὸ εὐχάρι-

στον εἶνε ὅτι τὸ ἔθιμον αὐτὸ ὁσημέραι ἐκλείπει, χάρις εἰς τὰς προσπαθείας τῆς μορφωμένης μερίδος τῶν κατοίκων.

*
* *

Ἐκεῖ συνήντησα τέως γυμνασιάρχην τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου, τὸν κ. Νεστορίδην, ὅστις καταγίνεται μετ' ἔρωτος καὶ ζήλου καὶ μανίας νὰ συγγράψῃ σοβαρὸν ἔργον, τὸ **Αεξικὸν** τῶν **Μανιατῶν**, κατόπιν ἐπιτοπίων μελετῶν καὶ εἰδικῶν ἀνὰ τὰ ἐνδότερα τῆς **Μάνης** ἐκδρομῶν πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ ἔργου. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν μὴ ὑπνώττοντα καὶ μὴ χάσκοντα Γυμνασιάρχην, ἀλλὰ ἀγωνιζόμενον τὸν τερπνὸν ἀγῶνα τῶν γραμμάτων, τὸν ἔπαυσε, τὸν ἀπεκεφάλισε τὸ κόμμα. Τοῦλάχιστον ἃς φιλοτιμηθοῦν οἱ ἀπανταχοῦ **Μανιάται** νὰ τὸν συντρέξουν εἰς τὸ σύγγραμμά του, ἀφοῦ πρόκειται δι' αὐτοῦ νὰ σπουδάσουν βαθύτερα, ἐπιστημονικώτερα τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς **Μάνης** των.

Σ Π Α Ρ Τ Η

Ἀπὸ τοῦ Γυθείου μ' ἓνα σκονοκύλισμα ἐμπρὸς διὰ τὴν Σπάρτην. Ὁκτὼ ὥρων διαρκῆς ἀγωνία. Συντροφίαν εἶχον εὐτυχῶς πολῦτιμον. Τὸν οἰκονομικὸν ἐπιθεωρητὴν κ. Βουγιούκαν. Ἄλλ' εἶνε ὁρόμος αὐτός ; Οἱ τροχοὶ τῆς ἀμάξης ἐκολυμβοῦσαν ἐντὸς παχυτάτου στρώματος κλασικῆς σκόνης. Φαντάζεσθε δὲ πόσους τόνους τοιαύτης κα-

τεπίομεν καὶ οἱ δύο μας. Ὅταν δὲ μετὰ τετράωρον ἀγῶνα ἐφθάσαμεν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀμαξοπορείας, εἰς τὸ Χάνι, εἴμεθα ἀγνώριστοι. Κ' ἐν τούτοις ἑκατομμύρια ἔχουν ἐξοδευθῇ δι' αὐτὸν τὸν δρόμον. Ἀλλὰ Κύριος οἶδε πόσα διετέθησαν εὐσυνειδήτως διὰ τὸ ἔργον καὶ πόσα κατεπόθησαν ἀσυνειδήτως ὑπὸ ἐργολάβων, μηχανικῶν καὶ ἄλλων. Θεὸς καὶ ἡ ψυχὴ των !

..

Εἰς τὸ χωριὸ αὐτὸ ὅπου τὸ Χάνι μία ἐκπληξίς μας : Παιδακία δίποδα καὶ ὄντα τετράποδα ἓνα πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν καθαριότητα. « Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις Κύριε ! » Εἶδα χωριατόπαιδα κυλιόμενα μετὰ χοίρων καὶ χοιριδίων ἐντὸς λάκκων βορβόρου. Συμπαίζοντα δὲ μακαριώτατα καὶ μετ' ἄκρας ὁμοιοῦς. Σὰν ἀδελφάκια. Ἐρωτῶ μίαν μητέρα χωρικὴν ἣτις ἐκαθάριζεν, ὀκλαδὸν καθημένη, κιτρινωπὰ κουκούλια :

— Γιατί, κυρά μου, ἀφίνεις τὰ παιδιὰ σου ν' ἀνακατόνωνται στοὺς βούρκους μετὰ γουρούνια ;

— Μάνε τζὰ ἀκοῦνε, παιδάτσι μ' ; Τσ' ἔπειτα τί νὰ ντὰ κάνω ; Ἄς πᾶν νὰ παίζουν κι' αὐτὰ γιὰ νὰ μὲ ξεφορτωθοῦν.

Τὸ ἄκουσμα δὲν μ' ἐξέπληξεν· ἀφοῦ εἰς ἄλλας μικροκώμας μὲ σχολεῖα, μὲ Ἀρσακειάδας καὶ μὲ ψευτοπολιτισμόν, ἤρξα ἐπίσης παρομοίας εἰκόνας ἐλεγχούσας τὴν αὐτὴν ἑλλειψιν στοιχειώδους καθαριότητος. Αἱ διδασκάλισσάί μας ὦρειλον ὡς πρῶτον κεφάλαιον παιδαγωγικὸν νὰ ἔχουν τὴν καθαριότητα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν ἐμπνέουν, πρέπει νὰ τὴν αἰσθάνωνται καὶ νὰ τὴν ἔχουν.

..

Καὶ πρὸς τὸ βράδῳ, ἀφου διεσχίσαμεν ἀπεράντους ἐκτάσεις Λακωνικῆς γῆς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Σπάρτην, τὴν πολύδοξον, τὴν πολύφημον, τὴν ἱστορικωτάτην Σπάρτην.

Ὅλον τὸ γιγαντοπλαίσιον τῆς ἀρχαίας Λακεδαιμόνος διῆλθεν ὡς ἀπὸ καλειδοσκοπέιου ἀπὸ τῆς φαντασίας. Ὁ Λυκοῦργος, οἱ αὖστηροὶ νόμοι, ὁ Λεωνίδας μὲ τοὺς τριακοσίους, τῆς Λακαίνης τὸ «ἦ τὰν ἦ ἐπὶ τάν!» ὁ Ταῦγετος, ὁ Καιάδας καὶ οἱ ἀποθέται, ὁ Εὐρώτας, ὁ μέλας ζωμός, τὰ ἀθάνατα Σπαρτιατικὰ ἦθη καὶ τελευταῖον ἐνθυμοῦμαι, δὲν εἰξεύρω κατὰ ποῖον συνειρμὸν ἰδεῶν, τὸ «ἔρρει τα κᾶλα . . . κλπ.».

*
* *

Ἡ Σπάρτη τῆς σήμερον πόλις νέου σχεδίου, μὲ ρυμοτομίαν εὐρωπαϊκὴν, μὲ ὁδοὺς εὐθυτάτας καὶ εὐρυτάτας, μὲ πλατείας καλὰς, μὲ νερὰ ἄφθονα, πόλις καλὴ, ἀλλὰ πόλις μεσόγειος. Αἱ πόλεις ἢ παρὰ θάλασσαν ἢ παρὰ ποταμόν. Ἡ Ἄρτα ἔχει τὸν Ἀρχθὸν της, ἀλλὰ πάντοτε αἰείρουν, ἡ Σπάρτη τὸν Εὐρώταν της ἀλλὰ κατὰ τὸν χειμῶνα μόνον ποθητὸν, διότι κατὰ τὸ θέρος σχεδὸν ξηραίνεται. Οἱ καυμένοι οἱ Σπαρτιαῖται οὐτ' ἐξ ἀποστάσεως μιλλίων δὲνμποροῦν νὰ διακρίνουν μίαν ὑγρὰν κυανὴν λωρίδα θαλάσσης. Διότι κυκλοῦνται ἐνθεν μὲν ἀπὸ τὸν μεγαλοπρεπῆ, τὸν ἐπιβλητικὸν κάλλους, τὸν ἀριστοτεχνικωτατων γραμμῶν Ταῦγετον, ἐνθεν δὲ ἀπὸ πεδιάδας καὶ κάμπους καὶ ἐκτάσεις καὶ κᾶπου κᾶπου λόφους καὶ βουνὰ καὶ ἄλλα ὄρη.

*
* *

Ἡ Σπάρτη ἔχει τὴν ἀβροτέραν παραγωγὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἐσπεριδοειδῆ καὶ μετὰξι. Δὲν μπορεῖτε βέβαια νὰ φαντασθῆτε ἀβρότερον παραγωγικὸν εἶδος. Ἐννοεῖται δὲ

ὅτι καὶ ποικιλίαν ἄλλων προϊόντων ἔχει. Παράγει ὅ,τι θέλετε, ἀλλ' ἐν μέτρῳ, ἐν αὐταρκειᾷ καὶ ὄχι ἐν πλούτῳ καὶ περισσειᾷ. Τὰ Σπαρτιατικὰ πορτοκάλια τὰ εὖοσμα καὶ εὖχυμα καὶ εὖχρωμα, τί σᾶς λέγουν ; Δυστυχῶς εὐρισκόμην ἐν Σπάρτῃ καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχε λήξει ἡ ἐσοδεία. Δι' αὐτὸ τὰ ἐδοκίμασα μὲν, ἀλλὰ ὄχι ἐν ἀφθονίᾳ ποσοῦ καὶ ποιου.

*
* *

Τὸ μετᾶξι πρέπει νὰ εἶνε κἀνείς ποιητῆς διὰ νὰ τὸ περιγραφή πῶς συγκομίζεται, πῶς ἰνοποιεῖται, πῶς ἀπαλύνεται, πῶς ὑφαίνεται. Τί ἀβρότατος ἀμητός ! Τί εὐγενέστατον εἶδος ! Τί γλυκύτης χρώματος, τί λεπιότης ἀφῆς ! Τὸ κιτρινωπὸν ὡς κροκὸς ὡοῦ ἢ τὸ κατάλευκον ὡς τὸ χιόνι τοῦ Ταῦγέτου χρῶμα του, σοῦ πραῦνει, σοῦ ἡδύνει, σοῦ ἡμερόνει τὸ μάτι. Ὅταν δὲ τὸ ψαύσης, τὸ χαϊδέυσης, σοῦ γαργαλίζει, σοῦ ἀνατριχιάζει τὴν ἀφήν. Ἐπειτα αὐτὸ τὸ ὡοειδοῦς σχήμακος μεταξοῦφαντον κουκουλι σοῦ ἀποσπᾷ ἐν αἴσθημα ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ, πῶς στρογγυλοποιεῖται, πῶς ἐκεῖνος ὁ μικροσκοπικὸς μεταξοσκώληξ, τὸ σκυληκάκι ἐκεῖνο, ἐμεῖ συνεχῶς καὶ ἐκκρίνει τὴν ἴνα τὴν μεταξίνην μὲ τὴν ὁποῖαν λίγο-λίγο κατασκευάζει καὶ πηγνύει τὴν φωλεάν του, τὸ σπιτάκι του, τὸ καθοῦκι του, ἐνῷ ἐκεῖνο κλειδόνεται ἐντὸς τοῦ διακένου ἀπομονούμενον εἰς τὸ παλατάκι του τὸ μεταξοῦφαντον. Καὶ δοξάζεις εἰς τὸ σκυληκάκι αὐτὸ τὸν μέγαν Δημιουργόν.

*
* *

Πέντ' ἔξ τὸν ἀριθμὸν τὰ μεταξουργεῖα, ἔξ ὧν πρωτεύουν λόγῳ παραγωγῆς καὶ προσωπικοῦ τὰ τῶν κ. κ. Κυριαζοπούλου, Φικιῶρη κλπ. Κάθε ἓνα ἔχει πεντήκοντα πε-

ρίπου κοράσια τῶν περίξ χωρίων. Τὸ πρῶνι φθάνουν ἀπὸ τὰ χωριά των εἰς τὴν Σπάρτην, τὸ βράδου ἐπανερχονται. Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν των μάλιστα, διὰ νὰ μὴ χάνουν ἀσκόπως τὴν ὥραν των, πλέκουν συνήθως κάλτσες ἢ ἄλλης οἰκιακῆς χρήσεως χειροτεχνήματα. Ἀμοίβονται δὲ ἕκαστον ἀπὸ 30—150 τῆς δραχμῆς καθ' ἑκάστην. Φαντάζεσθε τί ὑγείαν καὶ σφρῖγος ποῦ ἔχουν ἐργαζόμεναι διαρκῶς καὶ δις τῆς ἡμέρας κάμνουσαι τὸν περίπατόν των. Εἶνε δὲ ὅλα των γεμάτα φαιδρότητα, γέλοιο, τραγοῦδι. Ἡ καθημερινή των βιοπάλη διαρκές γλέντι. Ὅταν εἰσπληρόμην εἰς τὸ μεταξουργεῖον τοῦ κ. Φικιώρη ἐτραγουδοῦσαν ὅλα μαζῇ—καρμυιὰ πενηνταριὰ—τὴν Χαῖδω. Κατόπιν ἄλλα Μωραΐτικα τραγούδια, γεμάτα ποίησιν καὶ γλύκαν. Διὰ νὰ μᾶς δείξουν δὲ ὅτι εἶνε καὶ ὀλίγον ντιστεγκοῦδες ἐτραγουδοῦσαν καὶ Ἀθηναϊκὰ τραγουδάκια. Καὶ εἶνε ὅλαι χωριατοπούλες ἀπὸ τὸν Μιστράν, ἀπὸ τὸ Παρῶρι κλπ. Ἀλλὰ μία μου ἀντίληψις ἐσκίασε τὴν ἀρίστην περὶ αὐτῶν ἰδέαν μου. Παρετήρησα αὐτάς ὅταν ἦσαν ἔτοιμοι, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας, διὰ τὰ χωριά των, νὰ καλλύνωνται καὶ καλλωπίζονται μὲ διάφορα χρώματα καὶ μυρουδιές. Μὲ ἄλλους λόγους νὰ φτειασιδόνωνται! Αὐτὸ μὲν φαίνεται ὅτι εἶνε «ἀρχαὶ ὠδίνων», δηλ. ἐκλυσις, ὀλίσθησις. Οἱ κύριοι διευθύνται των, ἂν ἐνδιαφέρονται πράγματι ὄχι μόνον διὰ τὸ ἐνεστώς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μέλλον τῶν κοριτσιῶν αὐτῶν, ἅς προλάβουν τὸν κατήφορον. Ὁφείλουν νὰ θέσουν ὅρον, ὅτι, ὅσαι φτειασιδόνονται, ἀποβάλλονται τοῦ ἐργοστασίου. Διότι εἶνε κρῖμα κοπέλες τοῦ βουνοῦ καὶ μάλιστα Σπαρτιατοπούλες, νὰ συνειθίσουν τόσῳ ἀποτόμως εἰς τὴν πρόστυχον καὶ ἀηδῇ αὐτὴν ἔξιν.

Εἰς τὴν Σπάρτην πρὸς 4 τοῖς 0)0 δανεῖζουν. Διότι ἀπὸ τοῦς μεταναστεύοντας εἰσάγεται ἄρκετὸ χρυσάφι ἐξ Ἀμερικῆς. Ἀλλὰ ἡ μετανάστευσις αὕτη μὴ νομίζετε ὅτι εἶνε ζήτημα ἀπορίας· εἶνε ζήτημα φιλοχρηματίας. Ὁ Σπρχρτιάτης ἐννοεῖ νὰ κερδίῃ. Ὡστε ἅς παύσουν αἱ κατὰ τῶν μεταναστευόντων ἀνόητοι ἱερεριάδες μερικῶν. Τὸ δυστύχημα εἶπε ὅτι δὲν μεταναστεύουν ἐκεῖ ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ὀλίγοι ἱατροὶ καὶ δικηγόροι, οἱ ὅποιοι βέβαια θὰ κάμνουν καλλίτερες δουλιές, παρὰ μένοντες ἐδῶ. Ἐσχάτως μάλιστα μετηνάστευσαν ἄρκεταὶ οἰκογένειαι, παιδιὰ ὀκταετῇ καὶ γέροντες ἐξηκονταετείς. Καὶ στέλλουν εἰς τοὺς ἐν Σπάρτῃ συγγενεῖς των τοὺς κόπους τῶν ἀγώνων των εἰς χρυσὸν βέβαια· ἐκ τούτου μάλιστα συνεστήθησαν καὶ γραφεῖα ἐξοφλητικά, ἀργυραμοιβεῖα ὡς εἶδους μικροτραπεζῶν. Ἄν δὲ ἐρωτήσετε τοὺς Σπαρτιάτας τί φρονοῦν διὰ τὰς μεταναστεύσεις αὐτάς. θὰ σᾶς ἀπαντήσουν : «μακάρι νὰ πᾶμε ὅλοι μας στὴν Ἀμερικὴ». Καὶ δὲν ἔχουν ἄδικον. Τί θὰ κερδαίνουν ἀπὸ τὴν εὐφορον ἄλλως τε ἄρουραν τῆς Σπάρτης, καλλιεργοῦντες ἐκεῖ καὶ δενδροφυτεύοντες, ἀροῦ κἄμμία προκομμένη Κυβέρνησις δὲν ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ μίαν γεωργικὴν τράπεζαν, νὰ ἐλαφρώσῃ τοὺς καταδυναστευομένους γεωργοὺς ἀπὸ τοὺς ποικιλωνύμους φόρους, θεμιτοὺς καὶ ἀθεμίτους, νομίμους καὶ παρανόμους ; Δὲν εἶνε τάχα τρισευτυχισμένοι ὅσοι ἀποδημοῦν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅσοι μετὰ τρία, τέσσαρα, πέντε ἔτη—οἱ περισσότεροι τοῦλάχιστον—θα συμπήξουν ἐν κεφάλαιον, ἀδιάφορον μετὰ πόσων ἀγῶνων καὶ θυσιῶν ;

Ἐπειτα δὲν παρατηρεῖτε τί εὐφρύνεσται καὶ ἐπιχειρηματικώτατοι εἶνε οἱ ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα τῆς Σπάρτης ; Δὲν καμαρώνετε τὴν δρᾶσιν καὶ ἀκμὴν ἐκείνων ὅσοι πρὸ ἐτῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸν Πειραιᾶ ; Δὲν πηγαίνετε εἰς τὰ Καυκάσια τῆς Ρωσσίας νὰ τοὺς θαυμάσητε, πῶς ἐπλούτησαν ἐντὸς δεκαετίας, ἂν καὶ μετέβησαν ξένοι, ἄγνωστοι, χωρὶς γλῶσσαν κάμμιαν, μὲ τὰ ὀλίγα γράμματα τοῦ χωριοῦ των, σήμερον δ' ἐκεῖ κατορθώνουν νὰ φθάσουν τοὺς δαιμονισμένους Κεφαλλῆνας εἰς τὰ σιτεμπορικὰ κατορθώματά των ; Ποιὸς δὲν ἀγαπᾷ τὴν πκτρίδα ; ἀλλὰ ὅταν κἀνεὶς κινδυνεύει νὰ βγαλῇ τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν των, νὰ πεινάσῃ, νὰ στερηθῇ, τί θὰ πάθῃ, τί θὰ χάσῃ ἂν ξενητευθῇ διὰ νὰ κερδήσῃ καὶ ἀποκατασταθῇ τοῦλάχιστον ὕλικῶς ; Αὐτὰ δὲ τὰ συχνὰ ἀναμασώμενα ὅτι ἡ Πατρίς μὲ τὸν ἐκπατρισμὸν τῶν τέκνων της «χάνει χεῖρας καὶ πόδας καὶ βραχίονας...» ὅζουν ἀγαθοπουλισμοῦ. Ἐνα μόνον μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ κἀνεὶς, ὅτι τοὺς ξενητευμένους Ἕλληνας δὲν φροντίζει ἡ Πατρίς νὰ τοὺς γλυκαίνῃ καὶ νὰ τοὺς ἐνθουσιᾷ ἀποστέλλουσα προξένους καὶ διπλωμάτας ἀνθρώπους μὲ πνεῦμα καὶ πατριωτισμὸν καὶ φλόγα καὶ μὀρφωσιν καὶ τὸ σπουδαιότερον μὲ **ἀμοιβὴν** ἐπαρκῇ. Εἰς τοῦτο τίς πταίει ;

Διὰ τοὺς φιλαρχαίους ἐστία σπουδῆς καὶ μελέτης καὶ τέρψεως ἡ ὑπερήφανος Σπάρτη. Ἐχει τὸ Μουσεῖον καὶ ἡ Σπάρτη πενιχρὸν μὲν, ἀλλὰ κἄπως εὐπρόσωπον διὰ τοὺς ξένους. Δι' αὐτὰ καὶ δι' ἄλλα ἀρχαιολογικὰ κέντρα εἰχον διορίσει ἄλλοτε ἓνα φύλακα τριαντάδραχμον, τὸν ὁποῖον ἐσχάτως τὸν ἔπαυσαν χάριν οἰκονομίας. Καὶ τῶρα εἶνε ὑποχρεωμένος καθηγητὴς τις τοῦ ἐκεῖ Γυμνασίου νὰ

κρατῇ τὰ κλειδιά. Δὲν εἶνε ὕβρις κ' ἐντροπὴ νὰ μὴ θυσιασθῇ μιὰ μικρὰ κονδυλιά ἀπὸ τὸν λιγυρὸν καὶ εὐαίσθητον καὶ λαβυρινθώδη Προϋπολογισμόν τοῦ Κράτους ὥστε νὰ ὑπάρχη ἓνας φύλαξ αὐτῶν τῶν μνημείων, ἀλλὰ νὰ μεταβληθῇ καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου αὐτόχρημα εἰς ὑπρέτην ; Διὰ τὰ μάτια τῶν ξένων τοῦλάχιστον δὲν διορίζουν ἓνα θυρωρὸν ἢ φύλακα ἢ ἐπιστάτην ἢ, ἢ ;

Ὑπάρχει καὶ ἐν περίφημον Μωσαϊκὸν Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, παριστῶν τὸν Δία μεταμορφωθέντα εἰς ταῦρον ἐφ' οὗ ἡ Εὐρώπη. Ἀνωθεν δὲ αὐτοῦ δύο Ἑρωτες κρατοῦντες καλύπτραν ἵνα τὴν σκιαζοῦν. Τὸ Μωσαϊκὸν αὐτὸ εἶνε πράγματι εὐπρόσωπον. Ἀλλ' ὑπάρχει ἄλλο σπουδαιότερον τὸ ὁποῖον ὅμως καλύπτεται ὑπὸ βορβόρου, διὰ τὸ εἶνε τοὺς κυρίους τῆς παιδείας ὑπουργοὺς μας παρὰ-πολὺ φιλαρχαίους. Αὐτὸ παριστᾷ τὸν Ἀχιλλέα μεταξὺ τῶν θυγατέρων τοῦ Λυκομήδους, ὅπου ὁ πονηρὸς διὸς Ὀδυσσεὺς μεταμορφωθείς εἰς πραγματευτήν, κατὰ τὴν μυθολογίαν ὅλα αὐτά, τὰς ἀνακαλύπτει, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς ἐψώνισεν ἀπὸ τὰς πραγματείας του μίαν μάχαιραν, ἐνῶ αἱ θυγατέρες τοῦ Λυκομήδους θὰ ἐψώνισαν βέβαια γυναίκεϊα τινὰ εἶδη.

Πράγματι ὠραῖον μωσαϊκόν, διὰ τὸ ὁποῖον ἐχάθησαν ὀλίγαι δραχμαὶ νὰ ἀποκαθαρθῇ καὶ ἐξαχθῇ εἰς φῶς ὁλόκληρος ἡ ἑγχρωμος ψηφιδωτὴ παράστασις.

Εἰς τὸ ἄκρον περίπου τῆς πόλεως εὐρίσκεται ὁ ἱστορικὸς Εὐρώτας, ἐν ὑγρότητι κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐν ξη-

ρότητι κατὰ τὸ θέρος· μετὴν λαμπρὰν γέφυράν του, ἐν ἀπὸ τὰ εὐσυνείδητα ἑλληνικὰ ἔργα, ὅποθεν γίνεται καὶ ὁ περιπάτος τῶν κατοίκων, ἂν καὶ ὅλη ἡ περιφέρεια τῆς Σπάρτης φαίνεται κατὰ τὴν ἀνοιξιν ἰδίως ὡς ἓνας γιγαντόκηπος, ἀποπνέων τὰ ἡδυσμότερα μῦρα τῆς γῆς.

Ἐκεῖ που πλησίον τῆς πόλεως εἶνε τὸ λαμπρὸ περιβόλι εὐπόρου Σπαρτιάτου τοῦ κ. Ματάλα, ὅπου περνᾷ κάνεις τερπνότατα τὰς ὥρας του τῆς σχολῆς.

* *

Κοινωνίαν μορφωμένην, ἐπιστήμονας πολλούς, ἦθη πρᾶα, ξενίαν μοναδικήν. Τὴν τελευταίαν ἀρετὴν φαίνονται κληροδοτήσαντες ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους προγόνους των, οἱ ὅποῖον τὸν ξένον ἐθεώρουν ἱερὸν πρόσωπον, δι' αὐτὸ καὶ Ἕένιον Θεὸν εἶχον.

* *

Διὰ νὰ ἔχουν ἱεράρχην πονοῦντα τὸν κλῆρον καὶ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἀξιοπρεπείας του κατὰ τὸ ἐνὸν, οἱ Σπαρτιάται ἔχουν καὶ ναοὺς εὐπροσώπους καὶ χορὸν ἀξιόλογον. Ὁ Παν. κ. Θ. Μηνόπουλος καὶ πρακτικώτερον ἐργάζεται· τοὺς ἐκ διαφόρων χωρίων ἀφικνουμένους εἰς Σπάρτην ἱερεῖς, προσκαλεῖ εἰς τὸ ἀρχιεπισκοπεῖον του, ὅπου συσσιτοῦν καὶ φρονηματίζονται, καὶ ἐκεῖ παραμένουν μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεώς των. Εὐχάριστον ἀληθῶς εἶνε ὅτι οἱ νεώτεροι ἀρχιερεῖς μας δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τοὺς διορισμοὺς ἱερέων ξυλοσχιστῶν ἀλλὰ καὶ ἐργάζονται πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τοῦ κατωτέρου κλήρου.

Ἴδου καὶ κλινικὴ ἐν Σπάρτῃ. Δύο νεαροὶ ἐπιστήμονες ἰατροὶ οἱ κ. κ. Δ. Ζερβέας καὶ Γ. Οἰκονομου ἐσύστησαν πρὸ διетίας τοιαύτην, ὅπου νοσηλεύονται οἱ πρὸς θεραπείαν τῶν εἰσερχόμενοι, καταβάλλοντες ἡμερησίως διὰ τροφὴν καὶ κατοικίαν ὀρ. πέντε. Δὲν σᾶς φαίνεται τοῦτο προοδευτικώτατον ;

Ξενοδοχεῖον θὰ εὑρετε ἐκεῖ τὸ «Μέγα τῆς Ἀγγλίας» ὅπου καὶ ἐστιατόριον. Ὅσοι τοῦλαχιστον ξένοι ἐπισκέπται—ιδίως Γερμανοὶ καὶ Ἀγγλοι—μεταβαίνουν εἰς Σπάρτην, ἐκεῖ εὐρίσκουν σχετικὴν ἀνακούφισιν. Ὅλοι τοὺς δὲ φεύγουν καταμαγευμένοι ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ τοὺς Σπαρτιατάς.

ΑΡΕΟΠΟΛΙΣ

Ἀπὸ Γυθείου ὁδεύων τις πρὸς νότον ἀκολουθεῖ τὴν πρὸς Ἀρεόπολιν ἀμαξιτὴν ὁδόν. Αὕτη ὅμως φθάνει μέχρι τοῦ Πασσαβᾶ, εἰς οἶωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Γυθείου καὶ κόπτεται, ἀναμένουσα τὴν συνέχισιν αὐτῆς βεβαίως εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Διὰ τῶν κλιτύων τοῦ Ταῦγέτου καὶ διὰ χωρίων τινῶν φθάνει τις εἰς Ἀρεόπολιν μετὰ πορείαν 5—6 ὥρων ἀπὸ Γυθείου. Κώμη ὠραία τὴν θέαν ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους, ὑπερθεῖν τῆς θαλάσσης εἰς ὕψος 250—300 μέτρων. Παραλίον αὐτῆς ἔχει τὸ Λιμένι μετὰ συχνῆς ἀτμοπλοικῆς συγκοινωνίας. Ἐδρα τοῦ λακωνισμοῦ, κατοικεῖται ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν κυριωτέρων λακωνικῶν οἰκογενειῶν.

*
* *

Πρωτεύουσα ἐπαρχίας, ἔχει τηλεγραφεῖον καὶ ταχυδρεμεῖον, εἶνε δὲ καὶ ἔδρα Ἐπισκόπου χηρεύσασα ἀπὸ μακροῦ.

Παραγωγὴ κυριωτάτη τῆς τε Ἀρεοπόλεως καὶ τῶν πέριξ ὀήμων τὸ ἔλαιον, ἀρίστης ποιότητος, ὑπαγομενον εἰς ἰδιαζούσαν φορολογίαν κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν, ὥς καὶ πάντα τὰ λακωνικά προϊόντα. Ἡ ἐξαγωγὴ γίνεται καὶ διὰ Λιμενίου, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ Γυθείου. Ὁσημέραι τὰ λακωνικά ἤθη ἐκπολιτίζονται, τὸ ἔθιμον δὲ τῆς ἀντεκδικήσεως περιστέλλεται. Ἀπίστευτος εἶνε καὶ ἡ μεγάλῃ

κτηνοτροφικὴ παραγωγὴ ἐπὶ τῶν ξηρῶν, ἀγόνων καὶ στιλβουσῶν ἐξ ἀσβεστολίθου πλευρῶν τοῦ ὑπερκειμένου Ταυγέτου. Γίνεται ἐξαγωγὴ ἡμιόνων, βοῶν, προβάτων, αἰγῶν καὶ χοίρων. Ἡ φύσις δέ, μητρικῶς προνοοῦσα περὶ πάντων, ρίπτει ἐκεῖ οἷς τοῦ ἔτους καὶ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ὀρτυκίων, ἅτινα συλλαμβάνουσι διὰ δικτύων ζῶντα καὶ πωλοῦσι κατὰ χιλιάδας καὶ μυριάδας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐντὸς εἰδικῶν κλωβῶν.

*
* *

Ζωηρότατον δὲ τὸ ἐμπόριον τῶν ὀρτύγων. Ποῖος δὲν ἔτυχε νὰ παρατηρήσῃ τὰ διάφορα Γαλλικὰ ἀτμόπλοια τὰ διὰ Μασσαλίαν ἀναχωροῦντα ἐκ Πειραιῶς, πῶς ἐστοιβαγμένα ἔχουν ἑκατοντάδας κλωβῶν πλήρων τοῦ νοστιμωτάτου αὐτοῦ κυνηγιοῦ; Ἡ προέλευσις των δὲ εἶνε ἐκ τῶν νοτιωτάτων ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς, ὁπόθεν ἐκκινοῦσι κατὰ μυριάδας φεύγοντα τὰ θερμὰ κλίματα τῆς ἀγρίας αὐτῆς χώρας διὰ νὰ ἐξεύρουν ἄλλα ὁροσερώτερα καὶ ἀναψυκτικὰ καταφύγια. Πῶς δὲ τόσα μικρὰ πουλιὰ διασχίζουν τὸν ἀτέλειωτον αὐτὸν αἰθέρα διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Μάνην; Ὑπάρχουν ὑπερμεγέθη ὄρνεα, τὰ ὁποῖα ἀκριβολογώτατα καλεῖ ὁ λαὸς ὀρτυκουσοῦρταις, ἐπὶ τῶν πτερωμάτων τῶν ὁποίων κάθηνται κατὰ ἑκατοντάδας τὰ ὀρτύκια. Τὸ περίεργον ὃ εἶνε τὸ ἐξῆς: "Ὅταν κουρασθοῦν ἐκ τοῦ βάρους ἢ ὀρτυκουσοῦρταις τινάσσουν τὰ πτερά των καὶ πετοῦν ὅλα τὰ ὀρτύκια τὰ ὁποῖα πάλιν μετ' ὀλίγον ἐπανέρχονται εἰς τὸ μαλθακὸν διβάνι των, τὸ πουπουλωτὸ πτέρωμα τοῦ ὀρνέου. Ἐνεκα τῆς μεγάλης δὲ συρροῆς των, οἱ Μανιάται ὅ,τι ὑπερπερισεύει ἀπὸ τὸ πλούσιον κυνηγί των τὸ μεταβάλλουν εἰς ἀλίπαστα, τῶν ὁποίων ἐξοχος ἡ νοστιμάδα καὶ γεῦσις.

Ἰδοὺ ὁ λόγος δι' ὃν καὶ εἰς τὰς Σπέτσας πίπτει ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ πέραν ἀφθονώτατον τὸ κυνήγι τῶν ὀρτυκιῶν· διότι πολλὰ τούτων, ἐξηνητλημένα ἀπὸ τὸ πολυήμερον αἰθέριον ταξιεῖδι των, εὐρίσκουν ὡς πρώτην ἀνάπαυλαν τὴν νῆσον τῶν Σπετσῶν, καὶ ἐκεῖ πλέον παραμένουν, ἐνῶ τ' ἄλλα ἐξακολουθοῦν τὸν ὁρόμον των μέχρι τῆς Μάνης.

Κ Α Ρ Δ Α Μ Υ Λ Η

Πόλις προομηρική. Μεταβρίνεται τις εἰς αὐτὴν ἐξ Ἀρεοπόλεως ἀκολουθῶν πορείαν βορειοδυτικὴν, ἔχων διαρκῶς τὴν θάλασσαν πρὸς τ' ἀριστερὰ δι' ὁδοῦ ἐπὶ τῶν βουνῶν ποῦ μὲν πρωτογενοῦς, ποῦ δὲ κατεσκευασμένης «βατῶς». Ἡ πορεία γίνεται διὰ χωρίων φιλοξένων. Οὐδαμοῦ ὁπλοφορία πλέον εἰς τὸν δῆμον Λεύκιρου δι' οὗ διέρχεται ἡ ὁδός. Σιδηροφοροῦν μὲν οἱ κάτοικοι, ἀλλ' ὁ σίδηρος εἶνε γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Πρόοδος !

*
* *

Ἡ ὥρχια Καρδαμύλη εἶνέ τι ὑπέρτερον τῆς Μάνης. Τὸ ἔδαφος πετρωδὲς μὲν ἀλλ' ἐπίπεδον. Ὠραῖαι αἱ οἰκίαι τῆς μὲ ἐπίπλωσιν πολιτισμένην. Λιμένα δὲν ἔχει ἡ κωμόπολις αὕτη, ἀλλ' ἡ προσέγγισις ἀτμοπλοίων, πολλὰ τῶν ὁποίων συχνὰ ἐπισκέπτονται αὐτὴν, εἶνε εὐκολός· ἡ ἀποβίθαις γίνεται εἰς μικρὸν μῶλον ἐσχάτως κατασκευασθέντα. Καὶ τῆς Καρδαμύλης ἡ παραγωγὴ τὸ ἔλαιον· αὐτὸ δ' αἶνε ὁ πλουσιώτερος καὶ πολυτιμώτερος πόρος τῆς Μάνης. Ἐπὶ τῶν ρωγμῶν καὶ τῶν ράχεων τοῦ ὑπερκειμένου Ταϋγέτου ὑλοτομεῖται ξυλεία ἐλάτης διὰ χειροκινήτων καὶ ὑδροκινήτων πριόνων.

* *

Ἐκεῖ θὰ εὔρητε φρούριον μικρόν, ἀνῆκον εἰς τὴν οἰκογένειαν Πετρεῖα ὑπερκείμενον τῆς πόλεως, καὶ εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων ἀπ' αὐτῆς. Ἐκεῖ που ὑπάρχει καὶ ἡ μόνη πηγὴ ὕδατος καλοῦ ἀλλ' ἐλαχίστου.

* *

Οἱ ἔμπροσθεν τῆς Καρδαμύλης ἀπολαύουσι λίαν δικαίως πῆμης ἐξοιρετικῆς ἐπὶ τιμιότητι. Ἡ πίστις αὐτῶν π. χ. ἐν Συρῷ εἶνε ἀπεριόριστος.

* *

Ἡ Καρδαμύλη ἔσχε τὴν τύχην ν' ἀποκτήσῃ δημάρχους καλοὺς· ὁ κ. Χρῆστος Πετρεῖας, νῦν δικηγόρος ἐν Καλάμαις, πρότυπον ὁραστηρίου δημάρχου καὶ ρέκτου, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς προαγωγὴν τῆς ὡραίας Καρδαμύλης· ὁ δὲ νῦν δήμαρχος κ. Σταῦρος Πετρεῖας, ἐργάτης τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος ὅσον καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ δήμου, προάγει τὸν δῆμον εἰς ἀκαμάτου ὁραστηριότητος. Πεζοπόρος δεινός, φιλοκτήρας, ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται τὸν Ταῦγέτον, ὡς τὸν ἄνω ὄροφον τῆς οἰκίας του. Κατεσκεύασε καὶ ἐκεῖ δρόμον μέχρι τῆς ὑψικαρήνου καὶ ὑπερῆφάνου κορυφῆς τοῦ Ταῦγέτου, ὅπου κατ' ἔτος τῇ 20ῇ Ἰουλίου μεταβαίνουν πεζῇ καὶ δι' ἡμιόνων μέχρι τῆς κορυφῆς ἑκατονταδὲς πρὸ σκυνητῶν.

* *

Ἡ Καρδαμύλη, ὡς καὶ ἅπαντες οἱ πέντε δῆμοι τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου, ὑπάγεται δικαστικῶς εἰς τὸ πρωτοδικεῖον Καλαμῶν, ἐν ᾧ διοικητικῶς ἀνήκει εἰς τὸν νομὸν Λακωνίας. Διὰ τοῦτο ἡ μετὰ τῆς Μεσσηνιακῆς πρωτεύουσας συγκοινωνία εἶνε καθημερινή διὰ θαλάσσης ἢ διὰ ξηρᾶς. Ἡ δευτέρα αὕτη πορεία, διαρκοῦσα πέντε περὶπου ὥρας γίνεται δι' ὁδοῦ «βατῆς» μὲν μέχρις Ἀλμυροῦ τοῦ δήμου Ἀβίας, ἀμαξιτῆς δ' ἐκεῖθεν μέχρι Καλαμῶν. Ἡ Ἀβία αὕτη εἶνε κατὰ τὴν παραγωγὴν ἀπόσπασμα τῆς Μεσσηνιακῆς, ριφθὲν ὥσει κατὰ λαθὸς τι τῆς δημιουργίας ἐπὶ τῆς Μάνης.

Κ Α Λ Α Μ Α Ι

Μὲ τοῦ παιδροτάτου Γαλαξειδιώτου πλοιάρχου κ. Πρίμα τὴν Ταορμινοφάγον «Θεσσαλίαν» τῆς Πανελληνίου ἐκεῖ κατὰ τὰ χαράμματα φθάνομεν εἰς τὴν Καλαμάταν, τὴν σταφιδοφόρον, τὴν συκαφόρον, τὴν μεταξοφόρον, τὴν μαστιχοκόμον Καλαμάταν. Τὸ πλουσιώτερον, τὸ παραγωγικώτερον, τὸ γεωργικώτερον κέντρον τῆς Πελοποννήσου. Ἡ δευτερεύουσα πόλις τῆς Πελοποννήσου. Ἡ περιφέρεια τῶν Καλαμῶν, κ' ἐν γένει ἡ Μεσσηνιακὴ, εἶνε μπαξές, περιθόλι. Αἱ Καλάμει ἀντιπροσωπεύουν ἐν μικρογραφίᾳ ὅλην τὴν παραγωγὴν τῆς Ἑλλάδος. Ὅ,τι εἰς κάθε ἄλλον τόπον εὐρίσκεις ἐν εἰδικότητι, ἐκεῖ τὸ εὐρίσκεις ἐν γενικότητι. Δημητριακὰ παντὸς εἶδους θέλεις, ἐσπεριδοειδῆ, ἀμπελοσταφυδοφυτείας, ἐλαιῶνας, συκεῶνας, μεταξοσκωληκοτροφεῖα, ὅλα ἐκεῖ, ἐκεῖ, λιανικῶς καὶ χονδρικῶς. Διατρέχεις διὰ τοῦ ΣΠΑΠ τὴν Μεσσηνιακὴν πεδιάδα τὴν βαθυπρασίνην καὶ τέρπουσαν καὶ ἀγαλλιᾶς, θαμβοῦσαι πρὸ τῆς ποικιλίας τῆς καλλιεργείας. Καὶ νερὰ ἀπ' ἐδῶ, νερὰ ἀπ' ἐκεῖ. Ὁ Πάμισος, ὁ Ἄρις καὶ ἄλλα παραποτάμια καὶ χεῖμαρροι καὶ ρεῖθρα ὀρροῖζουσιν καὶ ποτίζουσιν καὶ παχύνουσιν καὶ μεγαλύνουσιν τὸν κάμπον. Ὑπάρχουσιν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος κάμποι ἀπέρχοντο καὶ καταπράσινοι καὶ χλοερεῖ, ἀλλὰ εἶνε μονότονοι, μονόχρωμοι. Ὁ τῆς Θεσσαλίας λόγου χάριν, ὅλο καὶ δημητριακὰ· σιτάρια, κριθάρια, ἀραβόσιτον καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια. Ὁ

ἀπὸ Κορίνθου μέχρι Πατρῶν καὶ Πύργου, ὅλο καὶ σταφιδοφυτεῖαι· ἀμπέλια καὶ σταφίδες. Ἐνῶ εἰς τὴν Μεσσηνιακὴν ἀντιπροσωπεύεται ὅλος ὁ πλοῦτος τῆς ζειδώρου ἀρούρης· πλοῦτος εἰς χρώματα καὶ φυλλώματα· πλοῦτος εἰς δένδρα, εἰς θάμνους, εἰς χαμόκλαδα. Παρὰ μίαν ἀπέραντον σταφιδοφυτείαν, ὀλίγα ἐλαιόδενδρα, εἴτε συκόδενδρα, ἢ πεῦκα ἢ πλατάνια, ἢ κυπαρίσσια, ἢ λεῦκα. Ἐπομένως τὸ μάτι σου δὲν κουράζεται, δὲν πλήττει, δὲν χορταίνει. Διότι ἀπολαμβάνει ἀλληλουχίας σκηνογραφιῶν τῆς φύσεως. Ἐκίνησα μεσημέρι ἀκριβῶς ἀπὸ τὰς Καλάμας μὲ τὸν σιδηρόδρομον καὶ μ' ὅλην τὴν ἐκ τῆς ἀφορήτου ζέστης καταπόνησιν καὶ παράλυσιν μου ἔμενον ὀρθιος ἐντὸς τοῦ διαμερίσματός μου, ἀπολαύων ὅτε μὲν ἀπὸ τὸ ἐνθεν ὅτε δ' ἀπὸ τὸ ἐγκάρσιον θυρίδιον τὸ θέαμα. Τὸ γλέντι δ' αὐτὸ ἐπὶ τρίωρον μέχρι τοῦ τερματος τῆς γραμμῆς τοῦ Διαβολιτισίου καὶ ἄλλας τρεῖς ὥρας εἰς τὸ τούρ. Ἐξάωρος ὁληαδὴ μέθη αἰσθήσεων.

Μὲ τὸ να ἔχουν τέτοιον πλοῦτον, τέτοιαν παραγωγὴν αἱ Καλάμαι, ἔπεται ὡς συμπλήρωμα ὅτι ὁ Δῆμος καὶ ὁ λιμὴν πρέπει νὰ ἔχουν ἄφθονα τὰ εἰσοδήματά των· ἄρα, ὅπως εἶνε ὅλος μπαξές ἢ ἐξωτερικὴ περιφέρεια τῶν Καλαμῶν, βεβαίως θὰ εἶνε καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως περιβόλι. Καὶ ὅμως δὲν εἶνε ἔτσι. Διότι οἱ ὄροι ἀνατρεπονται. Αἱ Καλάμαι ὡς τόπος εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου εἶνε πλουσιώταται. Αἱ Καλάμαι ὡς πόλις, ὡς δῆμος εἶνε ἐλαττωματικώταται. Μία ἀπὸ τὰς ὀπισθοδρομικωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Χωρὶς ἓνα ὁρόμον, χωρὶς μίαν λωριδα πεζοδρομίου, χωρὶς ἓνα τετραγωνον πλατείας, ἄνευ ἐπαρκoῦς φωτισμοῦ, μὲ τόνους ἀκαθαρσιῶν

ὅπου καὶ ἂν στρέψης, χωρὶς ἓνα κατάβρεγμα ἰδίως κατὰ τὸ καλοκαῖρι — φαντασθῆτε δ' ὅτι εἰ καταστηματαρχαὶ ἐξ ἐράνου καὶ αὐτοβούλως καταβρέχουν ἕκαστος τὸ προαυλίον των ! — χωρὶς προϋπολογισμούς, χωρὶς ἀπολογισμούς, ἄνευ κυβερνητικοῦ ἐλέγχου, ἄνευ ρυμοτομίας, ἄνευ ἐνὸς χορνείου, ὅπου θέλει καθένας κτίζει, ὅπου βούλεται ὁ ἄλλος κρημνίζει, οὔτε σκιά ἐλέγχου, οὔτε τσιμουδιὰ δημοτῶν, καμμία διαμαρτύρησις ἐμπόρων, ἐπιστημόνων, κτηματιῶν, οἰκοκυραίων, πολιτευτῶν, λαοῦ, δήμου. Τίποτε, τίποτε.

*
* *

Κ' ἐν τούτοις μικρότεροι, ἄγνωστοι κωμοπόλεις, ὡς τὰ Φιλιατρά, ἔχουν πίδακας, καὶ σιντριβάνια καὶ ὁρόμους, καὶ τώρα σκέπτονται διὰ τὸ ἡλεκτρικὸν φῶς· ἐνῷ αἱ ἐξακουσμέναι Καλάμαι, αἱ παραγωγικώταται Καλάμαι, μένουν καὶ θὰ μείνουν σὰν τὰ τελευταῖα τουρκοχώρια τῆς Ἀνατολῆς. Κ' ἔχει ὁ δῆμος προϋπολογισμὸν 200 χιλ. δραχμῶν καὶ δὲν ἔχει ἓνα κονοῦλακι γιὰ κἀνὲν ἔργον, οὔτε διὰ μίαν κλειδαριὰ δημοτικοῦ σχολείου ! Τί γίνονται αὐτά, ποῦ δαπανῶνται, ποῖα καταβόθρα, ποῖος παμφάγος Ἄδης τ' ἀπορροφᾷ, ἄγνωστον, μυστήριον ! Καὶ οἱ Καλαματιανοὶ δὲν κινοῦνται, δὲν ἐνδιαφέρονται. Ἄν θέλουν λοιπὸν ἡ Καλαμάτα των νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Πειραιᾶ, τὴν Κέρκυραν, τὰ Φιλιατρά καὶ τοὺς Γαργαλιάνους, εἰς πόλιν τέλος πάντων διὰ νὰ κατοικοῦν ἄνθρωποι καὶ ὄχι ἀγρίμια καὶ ἀθίγγανοι, πρέπει νὰ συσσωματωθοῦν, νὰ συνδιασκεφθοῦν καὶ νὰ προτείνουν, νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸν Δήμαρχόν των τὸν ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος δημαρχεύοντα τῶν Καλαμῶν, καὶ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν φιλοτιμίαν ἔχοντα, νὰ μεταβαλῇ τὸν

τόπον των ἀπὸ τουρκοχωρὶ εἰς πόλιν Εὐρωπαϊκὴν, ἀφοῦ καὶ εἰσοδήματα ὁ δῆμος ἔχει αὐξανοντα μάλιστα σὺν τῷ χρόνῳ κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον, ὡς ἐλέγχουν οἱ πίνακες οἱ λογιστικοί.

*
* *

Κάμνεις ἓνα γῦρον ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἀναγκάζεσαι νὰ φράττης τὰ ὀσφραντήρια ἀπὸ τὰ Ἱμαλαῖα ὕψη τῶν ἀκαθαρσιῶν διπόδων καὶ τετραπόδων· ἀναγκάζεσαι μετὰ βδελυγμίας ν' ἀποστρέφης τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ χαίνοντας λάκκους, ἀπὸ σοκολατόχροα ρεῖθρα ὑδάτων σεσηπότων, ἀπὸ τὴν ἀγοράν, ἀπὸ τὰ κρεπωλεῖα. Καμμία πρόνοια, καμμία μέριμνα. Τόπος ἐγκαταλελειμμένος εἰς τὴν τύχην του, εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Ὑψίστου. Μήπως ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς ὑπόνομοι, ἢ βόθροι, ἢ ρεῖθρα, δι' ὧν νὰ διοχετεύωνται εὐκόλως τὰ περιττώματα καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι τῆς πόλεως; Μήπως εὐρίσκεις ἓνα οὐρητήριον τῆς ἀνθρωπιᾶς, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ ὑπάρχουν πολλὰ τοιαῦτα ἀπολύτου ἀνάγκης κέντρα, εἰς πολλὰ μέρη τῆς πόλεως, δαπανωμένου ποσοῦ ἀσημάντου; Φαντασθῆτε ὅτι δὲν ἔχουν μίαν πλατεῖαν, ἐκτὸς τοῦ ὀρθογωνίου ἐκείνου τετραπλεύρου πρὸ τῆς Λέσχης τῶν ἐμπόρων, — ἡ ὁποία τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ μία ἀπὸ τὰς συνήθεις λεωφόρους τῶν Φιλιππῶν, — ὅπου συγκεντροῦνται διὰ ν' ἀναπνέουν οἱ καταπεπονημένοι ἐκ τῆς ἡμερησίας βιοπάλης Καλαματιανοὶ καὶ νὰ ἐνωτισθοῦν καὶ ὀλίγης μουσικῆς τὴν ὁποίαν οἱ Φιλαρμονικοὶ των — πραγματικὴ ὅχις διὰ τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς ξένους τὸ καλλιτεχνικὸν αὐτὸ σωματεῖον, συσταθὲν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ θυσίᾳ καὶ ἀφοσιώσει δύο φιλομούσων κυρίων, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς κ. Συρμπούλου καὶ τοῦ φαρμακεμποροῦ κ. Δουκάκη, — ἐκτελοῦν παίζοντες κατ' ἀπαίτησιν

τοῦ γέροντος προέδρου τῆς Φιλαρμονικῆς πλὴν ἄλλων κλασικῶν στροβίλων καὶ ἐμβατηρίων, καὶ τοῦ Κόκκου τὰ δημοφιλέστατα τρχγύδια καὶ στὸ τέλος τὸν περίφημον Καλαματιανόν.

Αὕτῃ εἶνε ἡ μόνη τέρψις, ἡ μόνη ἀνακούφισις τῶν κατοίκων, ἡ μουσικὴ των, ἡ Φιλαρμονικὴ των. Καὶ τὸ βραδύ εἰς τὴν παραλίαν, εἰς τὸ ἐπίνειον τὸ ὁποῖον ἀπέχει δι' ἁμάξης τέταρτον τῆς ὥρας. Ἐκεῖ εἶνε τὸ Φάληρον τῶν Καλαματιανῶν· πράγματι Φάληρον· μετὴν ἁμμουδιαν τοῦ πέρα-πέρα, μετ' ἐστιατόρια ἐξαίρετα, πολυτελῆ καὶ εὐπρόσωπα. Κατὰ Κυριακὴν δὲ ἐκεῖ εἰς τὸ ἐπίνειον ὅλοι οἱ Καλαματιανοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἐκεῖ γίνεται μία διαρκὲς ἐκθεσις, ἐν εἶδος παρελάσεως ἐκ τε τοῦ ἀσχήμου καὶ τοῦ κομψοῦ φύλου. Μετὴν Φιλαρμονικὴν των ἐκεῖ κάπου συγκεντρουμένην καὶ ἀνακρούουσιν ἡδουπαθῇ μελοποιήματα. Ἐκεῖ εἰς τὴν ἁμμουδιὰν γευματίζων κἀνεὶς νομίζει πράγματι ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ Φάληρον. Διότι, ὅ,τι ἐκεῖ ἐν μεγαλογραφίᾳ, ἐδῶ ἐν μικρογραφίᾳ. Ἀτέρμον πέλαγος καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ ἐκεῖ. Μουσικὴ καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ ἐκεῖ. Τὸ καλοκκίρι ἰδίως, τὸ ὁροσερώτερον καταφύγιον τῶν κατοίκων αὕτῃ ἡ ἁμμουδιὰ, μετὸ λαμπρὸν ἡμικυκλοτερές λιμενικὸν κρηπίδωμ, διὰ τὸ ὁποῖον ἐδαπανήθησαν ἀρκεταὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων δραχμῶν καὶ ἀκομὴ ἀσυμπλήρωτον μένει.

Ἄν δημοτικῶς ἡ πόλις τῶν Καλαμῶν εὐρίσκεται εἰς ἀποσύνθεσιν, βιομηχανικῶς ὅμως καὶ ἐμπορικῶς ἀκμάζει, μεγαλύνεται. Ἀρχίζομεν ἀπὸ τὰ μεταξουργεῖα. Πέντε-ἕξ τὸν ἀριθμὸν ἀπασχολοῦντα ἐν ὅλῳ περὶ τὰ ἑξακόσια κοράσια, τὰ ὁποῖα ἐντίμως κερδίζουν τὸν ἐπιούσιον καὶ ἀπα-

καθίστανται τιμημένα. Πειθαρχία δὲ καὶ ἐπίβλεψις ὑπὸ τῶν ἐργοστασιαρχῶν πατρική. Ὅχι ἀκαταστασία. καὶ παραστράτημα, ὅπως εἰς ἄλλα ἐργοστάσια. Ἄλλ' οὔτε ἐπιτρέπουν οἱ διευθύνται των νὰ μυραλείφονται καὶ νὰ χρωματίζονται τὰ κοράσια. Αὐτὸ τοῦλάχιστον παρετήρησα εἰς τὸ ἐργοστάσιον τῶν ἀδελφῶν Στασινοπούλων, τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰ ἄλλα. Αὐστηρότης καὶ λίγα λόγια. Γλωτσοκοπάνες ἐκεῖ δὲν χωροῦν. Αἱ τυχόν παρεκτρεπόμεναι ἀποβάλλονται.

Ἄλλὰ μήπως αἱ προκομμέναι κυβερνήσεις μας ὑποστηρίζουν ποτὲ τὴν λαμπρὰν αὐτὴν βιομηχανίαν μας, παρέχουσαι τὰ μέσα πρὸς βελτίωσιν καὶ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς; Διατί τὰ κουκούλια νὰ πληρώνουν δημοτικὸν δασμὸν μεταφερόμενα ἀπὸ λιμένος εἰς λιμένα; Ἐν τούτοις τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ὑπέβαλε τὸ τοιοῦτον καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐκώφευσε.

Τραπεζίτας εἰς τὰ σταφιδικὰ κ' ἐν γένει σταφιδεμπόρους γεροὺς δὲν ἔχουν μόνον αἱ Πάτραι ἢ ὁ Πύργος. Εἰς τὰς Καλάμας ὑπάρχουν οἱ κ. κ. Μπενῆς καὶ Παπαφωτεινός, Χρυσικόπουλος καὶ Μυλωνάδης, Στροῦμπος, Τσάν, Ζαχαράκης κλπ. οἵτινες κάμνουν μεγάλας ἐργασίας σταφίδος μετὰ τῆς Ρωσσίας ἰδίως. Πλὴν τούτων καὶ τὸ τραπεζιτικὸν κατὰστημα τῶν εὐγενεστάτων ἀδελφῶν κ. κ. Πανταζοπούλων, οἵτινες πλὴν τῶν ἐμπορικῶν των ἀσχολιῶν εἶνε πράκτορες πολλῶν εὐρωπαϊκῶν ἐμπορικῶν οἰκῶν καὶ τῆς «Συριανῆς ἀτμοπλοΐας» ἀκόμη. Ἄν θέλετε μάλιστα οἱ Καλαματιανοὶ σταφιδέμποροι συνετέλεσαν καὶ αὐτοὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν των καὶ τῶν ἐθελοθυσίων των νὰ διαδώσεν τὴν ξανθὴν εἰς τὰς Ρωσικὰς ἀ-

γοράς ἀκόμη καὶ τὰ ἔλαια καὶ τὰ σῦκα. Οἱ δύο πρῶτοι μάλιστα ἐργαζόμενοι μ' ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς χορηγοῦν εἰς τοὺς γεωργοὺς χρήματα ἀτόκως, ἐξοφλούμενα εἰς εἶδος, ὅχι εἰς χρῆμα.

Οἶνοπνευματοποιεῖα ἐπίσης ἐξαίρετα, πολυμήχανα καὶ παραγωγὰ παντὸς εἶδους οἶνοπνευμάτων καὶ ὀρεκτικῶν ποτῶν. Ὁ κ. Σταματελάκης ἀνήγειρεν ἀπὸ τινος καινουργῆς ἐργοστάσιον, ἐκ τῆς παρaxyγῆς τοῦ ὁποῖου τροφοδοτεῖ ὁλόκληρον τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Λακωνίαν καὶ πολλὰς ἄλλας τῆς Πελοποννήσου ἐπαρχίας. Ἐπίσης οἱ ἀδελφοὶ Καλούλη οἶνοπνευματοποιοὶ καὶ ζαχαροπλάσται μεγάλης παραγωγῆς. Ἐπειτα αὐτὴ ἡ Καλαματιανὴ μαστίχα τί εὐποτος καὶ εὐγευστος καὶ εὖσμος! Εἶνε τὸ ἀγαπητότερον ποτὸν τῶν Καλαματιανῶν. Ἐκεῖ ἂν δὲν ροφήσῃς πέντε ἕως δέκα μαστίχες, ὅρεξιν δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ κάμῃς. Καὶ μάλιστα παγωμένας, καὶ κρυσταλλῶδες νερὸ ποῦ λιγόνεσαι ἀπὸ τὴν παγερότητά του καὶ τὴν διαύγειάν του καὶ τὸ εὐπεπτόν του. Ὅλα τὰ ἄλλα οἶνοπνευματώδη ποῦ παράγουν αἱ Καλάμαι εἶνε ὡσαύτως ὀρεκτικώτατα. Ποτὰ πολύχρωμα καὶ πολuwੰυμα. Ὅσων εἰδῶν ὁπώρας ἔχουν τόσων εἰδῶν ἀλκοολικὰ ποτὰ σεῦ παρyυσιάζουν, τὸ ἓνα καλλίτερον ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Θελεῖς καὶ μεταξίνα ὑφάσματα, μεταξωτὰ μανδύλια, μεταξωτὰς ἐμπροσθέλλας, μεταξωτὰ φορέματα; Ορίστε εἰς τὸ Μοναστήρι τῶν Καλογραιῶν. Ἐβδόμηκοντα τὸν ἀριθμὸν αὐται. Πικιλωτάτων μερῶν καὶ ἡλικιῶν. Καὶ

τί ώραία ἡ ἀντίθεσις ! Ράσον καὶ ἀργαλειός. Γονυκλισία καὶ πλέξιμο. Κομποσχοῖνι καὶ ὑφαντήριον. Καὶ τί λεπτή ἡ ἐργασία, τί ἄβρὸν τὸ ὑφάδι. Μετάξι ἀσπροκίτρινου ὑφαινόμενον ἀπὸ ἄβροδικίτους λευκὰς χεῖρας μαυροφόρων Καλογραϊῶν. Κάθε δὲ Καλογραῖα ἔχει μὲν τῆς ἀπὸ δύο-τρία πτωχοκόριτσα τὰ ὅποια διδάσκει τέχνην καὶ γράμματα, ἠθικὴν καὶ οἰκοκυριό. Ἄλλ' εἶπε πτωχὸν τὸ Μοναστήρι καὶ μόλις συντηρεῖται ἀπὸ εἰσοδήματα ἐνοικίων καὶ κτημάτων καὶ ἀπὸ τὴν πώλησιν τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι πᾶς ξένος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Μοναστήρι καὶ ψωνίσῃ ὀλίγους πήχεις μεταξωτοῦ ἢ καὶ μανδύλια. Τὸ Μοναστήρι δ' αὐτὸ εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἐννοεῖται ὅτι καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας οἰκίας ἔχουν στήσει ἀργαλειοὺς καὶ κατεργάζονται τὸ μετάξι ὡς καὶ αἱ Καλογραῖαι.

Τὸ ἐμπόριον τῶν ὑφασμάτων καὶ τῶν ἀποικιακῶν εὐρίσκεται εἰς ἀκμὴν, μ' ὅλην τὴν ἀναποδιὰν τῶν σημερινῶν χρόνων. Τοῦλάχιστον ὅσους ὑφασματεμπόρους ἐπεσκέφθην, ὡς τοὺς κ. κ. Μπενιάδην, Στεφανάκην, Τζαρμπόπουλον, Νικολόπουλον, Καραβίτην, Σταθόπουλον, Καρώνην κλπ. δὲν τοὺς εὐρῆκα ἀποτεθαρρημένους καὶ ἀπέλπιδας ὅπως εἰς ἄλλας τῆς Μεσσηνίας ἐπαρχίας. Τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει ὅτι αἱ Καλάμαι, μ' ὅλην τὴν σταφιδικὴν κρίσιν ἣν διέρχεται ὁλόκληρος ἡ Πελοπόννησος, δὲν εὐρίσκονται εἰς δυσάρεστον σημεῖον, σχετικῶς πάντοτε. Ἀλλὰ αὐταὶ αἱ παράγκαι τὰς ὁποίας ἔχουν ἐνοικιάσει ὡς καταστήματα δι' εἶδη πολυτελείας, ὁμοιάζουν μᾶλλον πρὸς κοτετσία παρὰ πρὸς ἐμπορικὰ κέντρα. Εἶνε σχεδὸν ὅλα ξυλόκτιστα, ἐπισφαλῆ, καὶ ἔχι μόνον εἰς λωποδύτας εὐ-

πρόσιτα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπερβολικοὺς ἀνέμους ἐπικίνδυνα· διὰ τοῦτο οἱ ἔμποροι εἶνε ἡναγκασμένοι νὰ τὰ φρουροῦν κατὰ τὰς νύκτας διὰ τῶν ὑπαλλήλων των ὑποχρεωμένων νὰ διανυκτερεύουν ἐντὸς αὐτῶν. Δὲν εἶνε σπουδαία ἔλλειψις λοιπὸν αἱ Καλάμαι νὰ μὴ ἔχουν ἐν εὐπρόσωπον ἔμπορικὸν κέντρον ὅπως ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ;

*
* *

Ἀλευρεμπορεῖα ἐπίσης πλεῖστα, τῶν ὁποίων τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν τὰ τῶν κκ. Γκιώνη Μπούρηθη, ἀντιπροσώπου τοῦ ἐκ τῶν πρωτευόντων ἀλευροεργοστασιάρχων Πειραιῶς κ. Δ. Λούμου καὶ τὸ τῶν κ. Γκούμα καὶ Γρυλλιοπούλου, νέων δημιουργησάντων ἐπίζηλον ἔμπορικὴν θέσιν διὰ τῆς δραστηριότητός των καὶ τῆς ἐντιμότητος ἐν ταῖς συναλλαγαῖς των. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ παρετήρησα ὅτι τό τε ἔμπόριον τῶν ὑφασμάτων, ἀλεύρων καὶ ἀποικιακῶν εὐρίσκεται εἰς χεῖρας νέων αὐτοδημιουργῆτων, οἵτινες νεώτατοι εἰσέτι κατῴρθωσαν νὰ συμπήξουν περιουσίας διὰ τῆς ἀκαταπονήτου ἐργατικότητός των καὶ τῆς εὐγενούς πρὸς πρόοδον ἀμίλλης. Σημεῖον ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικὸν ὅτι ἡ σύγχρονος ἔμπορικὴ γενεὰ κατέχεται μὲν ὑπὸ πρακτικοῦ καὶ ἐπιχειρηματικοῦ καὶ ἀποταμιευτικοῦ πνεύματος, ἐκπολιτίζεται ὅμως συγχρόνως καὶ στολίζεται, ἐν μέτρῳ πάντοτε, ὑπὸ ὅλων τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐξανθρωπιστικῶν ἀρετῶν.

*
* *

Μὴ λησμονήσωμεν εἰς τὰ Καλαματιανὰ μας καὶ τὸν μακαρίτην σιδηρόδρομον Μύλων—Καλαμῶν, τὰ ὑλικά τοῦ ὁποίου φθείρονται καὶ σπαταλῶνται καὶ ἀρπαζονται

ὑπὸ τοῦ τυχόντος. Ἡ ἀπὸ Καλαμῶν ὅμως μέχρι Διαβολιτσίου λειτουργοῦσα γραμμὴ, τὴν ὁποίαν ὁ ΣΠΑΠ ἐκμεταλλεύεται, λειτουργεῖ ἀγγλικώτατα, εὐρωπαϊκώτατα, μ' ὅλην τὴν κρατοῦσαν κακοδαιμονίαν τῶν μερῶν ἅτινα διασχίζει. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ εἰσπραξεις τῆς γραμμῆς ταύτης δὲν ἐκατρακύλισαν τόσον ἀποτόμως ὅσον προσεδόκα κανεῖς ἐκ τῆς πτώχειας καὶ συμφορᾶς εἰς ἣν κολυμβοῦν ὅλοι αὐτοὶ εἰς πληθυσμοὶ μέχρι Διαβολιτσίου.

* *

Ἔχουν λαμπρὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν αἱ Καλάμαι μὲ χορὸν τετραφωνικόν, τὸν ὁποῖον ἀρχίζουν νὰ συνηθίσουν οἱ κάτοικοι, ἂν καὶ ἡ Βυζαντινὴ μουσική, ὅταν ὅπως πρέπει ἐκτελεῖται, ἔχει ἰδιαίτερον χρῶμα καὶ μεγαλεῖον θεοκρατικόν.

* *

Ὅπως ὁ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Κασδόνης ὁ «ἀντικρὺ τοῦ Ἀρσακείου» ἐκθέτει μὲ γοῦστο τὰ φεν-τε-σιέκλ καπέλλα του, ἔτσι καὶ ὁ ἐν Καλάμαις συνάδελφός του κ. Καρώνης ὁ «ἀντικρὺ τῆς Λέσχης τῶν Ἐμπόρων» τὰ κομψότατα ἰδικά του.

Ὁ ἴδιος ἔχει ἀδελφὴν μορφωμένην διευθύντριαν ἰδιωτικοῦ παρθεναγωγείου, τὸ ὁποῖον κάλλιστα δύναται νὰ κληθῇ τὸ Ἄρσάκειον τῶν Καλαμῶν ὅπου ξένοι γλῶσσαι καὶ χειροτεχνήματα καὶ μόρφωσις πολὺ ζηλευτὰ διδάσκονται.

* *

Ἐτυχε νὰ παρευρεθῶ εἰς ἀπολυτηρίου ἐξετάσεις τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ Παρθεναγωγείου. Ἐκεῖ ὅλη ἡ κρίμα τῶν

Καλαματιανῶν. Αἱ μαθητρίαι ὅλαι στολισμέναι μὲ χάριν καὶ πολυτέλειαν, ἀποτελοῦσαι δὲ ὁλόκληρον τάγμα. Ἀφοῦ δὲ ἐπερατώθησαν αἱ ἐξετάσεις καὶ τὰ μαθήματα καὶ τὰ χειροτεχνήματα, ἐδόθη ὡς ἐπισφράγισις καὶ ἓνας ἐκ τοῦ προχείρου χορὸς μεταξύ τῶν μαθητριῶν. Κατ' ἀρχὰς εὐρωπαϊκός· κ' ἐχόρευον μόνον τὰ κοράσια μεταξύ των. Οὐτε δι' ἀλλάτι κανένας ἀρσενικός. Καὶ κοράσια σεμνά, ἁθῶα, ἀπονήρευτα, πολλὰ τῶν ὁποίων διὰ πρώτην φοράν ἐβγαίνουν στὸν κόσμον, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον. Κύκλῳ δὲ τῆς χορευτικῆς αἰθούσης αἱ μητέρες σεμνυόμεναι διὰ τὰ αἰδόμενα τέκνα των. Ἀπὸ τὸν χορὸν δὲ δὲν ἤμποροῦσε νὰ λείψῃ καὶ ὁ Καλαματιανός, ὁ εὖμορφος καὶ θαυματικός καὶ εὐρυθμος κυκλικὸς χορὸς τὸν ὅποιον ἔσυραν τὰ κοράσια μὲ ζηλευτὴν χάριν καὶ ἀφέλειαν καὶ ἁρμονίαν κινήσεως τῶν ποδῶν. Ἰδίως ἡ πρώτη ὀδηγοῦσα τὴν χορευτικὴν ἄλυσσον γλυκυτάτῃ κοπελοῦδα ἐξήγειρε τὸν θαυμασμὸν τῶν παρισταμένων, οἱ ὅποιοι ὅσῳ ἄφ' ἑνὸς ἐνδομύχως συνεχαίροντο τὰ κοράσια τόσῳ ἄφ' ἑτέρου ἐνθουσιωδῶς ἐξεφράζοντο διὰ τὴν διευθύντριαν τοῦ Παρθεναγωγείου ἡ ὁποῖα δὲν παρέλειψε νὰ καλομάθῃ καὶ τὰς μαθητρίας τῆς τὸν λαμπρὸν Καλαματιανόν, τὸν ὄντως ἔθνικόν χορόν.

*
* *

Μὲ τὴν τελευταίαν αὐτὴν προσθήκην ἐπισφραγίζω τὰς ποικίλας ἐντυπώσεις ποῦ ἀπεκόμισα ἀπὸ τὴν πανεύφορον καὶ φιλόξενον Καλαμάταν.

Ν Η Σ Ι Ο Ν

Πέντε σιδηροδρομικά βήματα απέχει ἀπὸ τὰς Καλαμας τὸ πτωχόν, τὸ δυστυχισμένο Νησί, κ' ἐν τούτοις οἷος· δῆποτε δήμαρχος ἔαν ἐκαταδέχετο νὰ τὸ ἐπισκεφθῇ διὰ ν' ἀντλήσῃ διδάγματα ἀπὸ τὸν ἐκεῖ συνάδελφόν του, εἶχε νὰ ἰδῇ τὸ Νησί ὡς ὤημον μὲ λαμπρά δημοτικά ἔργα, μὲ κᾶποιαν ρυμοτομίαν, μὲ δρόμους, μὲ πλατείας, μὲ καθαριότητα, μὲ ἀνθρωπισμόν. Εἶνε βέβαια καὶ ζήτημα φύσεως, διότι τὸ Νησί εὐρίσκεται πρᾶγματι ἐπὶ ἐπιπέδου εὐδρόμου, περιόπτου κ' εὐθυτατου· ἀλλὰ εἶνε καὶ ζήτημα θελήσεως, ζήτημα φιλοτιμίας καὶ ζήλου ἀρχῶν, δημάρχων, πολιτῶν κλπ. Ἔχει τὸ Νησί μίαν πλατεῖαν εὐρυτάτην, ὁμοίαν τῆς ὁποίας εἰς οὐδεμίαν ἄλλην τῆς Ἑλλάδος πόλιν θὰ ἰδῇς· ἂν μάλιστα τὴν δενδροφυτεύσουν, τὴν τετραγωνίσουν, τὴν καλλύνουν μὲ κανένα πί·δακα ἢ καὶ σινδριβάνι, ἢ πλατεῖα αὕτη θὰ εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ καλλίτερα παρκα ποῦ μπορεῖ νὰ φαντασθῇ κανεὶς δι' ἑλληνικὴν πόλιν. Ἐπειτα ἔχει ἀποκτήσῃ τὸ Νησίον ἐπὶ δημάρχου I Καρατζᾶ, τοῦ ἀειμνήστου, λαμπρὰν ὡν. Σχολὴν ἀρρένων, δημοτικὴν ἀγοράν, ἐπὶ δὲ τοῦ Γ. Κα·ρατζᾶ δημοτικὸν κατάστημα, νεόδμητον, μεγαλοπρεπῆ ναὸν βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Ἐπὶ τέλους κᾶτι βλέπει κανεὶς συντελεσθὲν ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε δημοτικῶν ἀρχόντων του.

Σπουδαίου δ' ἔργου τὴν ἑναρξιν ἔμαθον, ὑδραυλικοῦ μάλιστα, πρὸς ἀποξήρανσιν στασίμων ὑδάτων, ἐλῶν ἅτινα συγκεντρώνει ὁ διαρρέων τὴν Μεσσηνιακὴν πεδιάδα ποταμός. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἐπιπολαίως καὶ ἀτελῶς προχωρεῖ. Ἀνετέθη εἰς ἐργολάβον τινὰ πρὸς 1,55 κατὰ μέτρον τετραγωνικόν· οὗτος δὲ χρηματιζόμενος ἀφελέστατα χορηγεῖ τμηματικῶς τὸ ἔργον εἰς ἄλλους ἐργολάβους ἀντὶ μόνον 40 ἢ 45 λ. κατὰ μέτρον. Φανταζεσθε δὲ μὲ ποίαν εὐσυνειδησίαν συντελεῖται τὸ ἔργον. Ἐν τμήμα αὐτοῦ ἐχορηγήθη πρὸ τινος ἀντὶ 400 χιλ. δραχ. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπουργείας Σωτηροπούλου ἐπετεύχθη δάνειον ἐξ ἄλλων 500 χιλ. δραχμῶν. Κύριος δὲ γνωρίζει ἂν καὶ τὸ ποσὸν αὐτὸ θὰ ἐπαρκέσῃ πρὸς ἑντελῇ περάτῳσιν τοῦ ὑδραυλικοῦ τούτου ἔργου, ἀναγκαιοτάτου δι' ὁλόκληρον τὴν Μεσσηνιακὴν πεδιάδα.

*
* *

Ἄν δὲν βαρύνεσθε ἐνωτισθῆτε καὶ ολίγους ἀριθμούς, δηλωτικούς τῆς ἐκτάσεως τῆς πεδιάδος ταύτης. Ἡ πεδιάς αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ 120 χιλ. στρεμμάτων. Ἐκ τούτων τὸ ἑν τρίτον εἶνε κατάφυτον, 10 χιλ στρέμματα σπεύρονται μὲ ἀραβόσιτον, ὅσπρια καὶ διάφορα κηπουρικά, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μένει ἀκαλλιέργητον πρὸς ἀνυπολόγιστον ζημίαν δημοσίου καὶ ἰδιωτῶν. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς καρποφορωτέρας πεδιάδος τῆς Ἑλλάδος, διότι ἕκαστον στρέμμα σταφίδος παράγει 500 — 600 ὀκάδας σταφίδοκαρπῶν. Δηλαδή πρόκειται περὶ πραγματικοῦ μεταλλείου ὅπερ διατελεῖ καὶ θὰ διατελῇ χέρσον καὶ ἄκαρπον, ἀφ' οὗ οἱ ἐκάστοτε πολιτευταὶ τῶν δὲν κτυποῦν τὸ πόδι τῶν εἰς τὸν ὑπουργὸν νὰ τοὺς παράσχη πᾶσαν συνδρομήν, προκειμένου περὶ ἔργου ἐνδιαφέροντος

ολόκληρον τὴν ἐπαρχίαν των, ἀλλὰ κομματιάζονται πῶς νὰ μεταθέσουν τηλεγραφητὴν, εἰρηνοδίκην καὶ γραμματεῖς εἰρηνοδικείων διὰ νὰ ἀντικάταστήσουν αὐτοῦς δι' ἄλλων χρησιμευόντων ὡς ὄργανά των. Ἐπειτα παραξενυόμεθα πῶς κατεξηυτελίσθη τὸ ἁμαρτωλὸν αὐτὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα τόσον σύντομα.

Τὸ Νησίον ἔχει καὶ τὸ κλασικὸν Γυμνάσιόν του, διττάξιον ὅμως κατὰ τὴν Παπαμάρκειον ὑποδιαίρεσιν, τὸ ὁποῖον οἱ Νησιῶται ἐπιμένουν καὶ καλὰ νὰ τὸ κάμουν τετρατάξιον καὶ διατὶ τοῦτο ; διὰ νὰ περιφρονήσουν τὰ παιδιὰ των τὴν ζείδωρον ἄρουραν, νὰ πετάξουν τὸ τσαπὶ καὶ τὴν σκαπάνην, καὶ νὰ γείνουν γραμματισμένοι, ἤγουν καλαμαράδες. Τὸ Γυμνάσιόν των αὐτὸ συντηρεῖται ἀπὸ τὸν δῆμον, ἐπιβληθέντος φόρου ἐπὶ τῆς σταφίδος καὶ τῶν σύκων ἐνὸς λεπτοῦ κατ' ὅκαν.

Ἦδη δὲ σκέπτονται Δήμαρχος, Συμβούλιον καὶ δημόται νὰ ἐνεργήσουν καὶ ψηφισθῇ πρόσθετός τις φόρος ἐπὶ τῶν ὠνίων διὰ νὰ μὴ διαλυθῇ τὸ Γυμνάσιόν των καὶ χάσουν τέτοιο κελεπούρι. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦσαν βέβαιοι ὅτι θὰ ἐπιτύχουν καὶ τοῦτο ἐσκέφθησαν νὰ παρακαλέσουν τὴν Κυβέρνησιν, νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ καὶ παραλάβουν 20 χιλιάδας δραχμὰς ἀπὸ τὸ Λιμενικὸν των ταμεῖον ὅπως τὸ συντηρήσουν ἐνὸς ἐπικρατεῖ αὐτῇ ἢ σταφιδικῇ καταστροφῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν των. Τὴν πρότασιν δὲ ταύτην τὴν ὑπέβαλον μιμηθέντες τοὺς Γυθεάτας, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρικθέντες ἀπὸ τὸν κ. Κοσσονάκον παρομοίαν ἐπέτυχον ἄλλοτε. Ἀλλὰ τέτοια γυμνωσις ἐνὸς ταμεῖου πρὸς τροφοδότησιν τῆς πρκαδαρμένης ἄλλων, δὲν μᾶς φαίνεται διόλου θεμιτή. Θὰ κάμουν

δὲ πολὺ καλὰ οἱ Νησιῶται νὰ ἀφήσουν δι' ὀλίγον καιρὸν τὸ Γυμνάσιόν των μονοτάξιον. Ἄλλως ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ ἐνθυμηθῇ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο λόγιον: «Τῶν οἰκιῶν ὑμῶν ἐμπιπραμένων ὑμεῖς .. κλ.». Δὲν θὰ χάσουν τίποτε ἂν μείνουν κ' ἐπὶ δύο τρία ἔτη χωρὶς Γυμνάσιον, ἐξεναντίας θὰ τοὺς ὠφελήσῃ τὸ πείραμα, διότι θ' ἀναγκασθοῦν νὰ σπουδασουν τὰ τέκνα των ὅχι κολουθογράμματα, ἀλλὰ τέχνας θετικωτέρας.

..

Καὶ ἡ Μεσσήνη ὅπως ὁ Πειραιεύς, ὁ Βῶλος, αἱ Καλαμαί κλπ. ἀρδεύεται ἀπὸ φρεάτων ἀρτεσιανῶν, εἰκοσπέντε τὸν ἀριθμόν. Ἐκ τεσσάρων μάλιστα τοιούτων φρεάτων εἰς τόσῳ ὑπερβολικὸν ὕψος ἀναπηδᾷ τὸ ὕδωρ, ὥστε παριστᾷ μεγαλοπρεπέστατον θέαμα τὸ φαινόμενον. Τὸ ὕδωρ αὐτό, ἐκτὸς τῆς ἀφθονίας του, εἶνε καὶ ὑγιεινότατον· ἀπόδειξις ἡ σιδηρὰ ὑγεία τῶν κατοίκων, καὶ ἡ ἀπελπιστικὴ ἀπενταρία τῶν ὑγεινολόγων της δοκτόρων. Θὰ ᾔτο δὲ ἡ ποιότης του ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα, ἐὰν ἐξέλαιπον καὶ τὰ περίξ τῆς πεδιαδος λιμνάζοντα ἔλη.

..

Διὰ τὴν περυτινὴν καταντιαν τῶν Νησιωτῶν ἔγραψα εἰς τὴν «Ἀκροπολιν» χρωματίσας τὴν καταστασίν των ὅπως τὴν ἀντελήθηεν ὁ ἴδιος. Ἐχω ὅμως μίαν ταπεινὴν γνώμην ὅτι αὕτη ἡ περυσινὴ καταστροφή θὰ τοὺς συνετίσῃ ὀλίγον καὶ θὰ τοὺς διδάξῃ νὰ μὴ πλημμυρήσουν τὰ χωράφια των ἀπὸ σταγίδας, ἀλλὰ νὰ καλλιεργήσουν ὀλίγον καὶ τὰ ὁμηγητικὰ. Διὰ νὰ συγκομίζουσιν τοῦλάχιστον τὸ ψωμὶ τῆς χρονίᾳς των. Ὅπου ἀποδεικνύεται ὅτι καμμιὰ

φορὰ μπορεῖ νὰ ἀντιστραφῇ τὸ γνωστὸν γνωμικὸν «Οὐδὲν κακὸν ἄμοιρον καλοῦ».

*
* *

Ὡς μικρὰν ἀντίθεσιν τῶν καθ' ἐκάστην δημοσιευμένων ἄθλων ἀστυνόμων καὶ ἀστυφυλάκων προσθέτω εἰς τὰ Νησιώτικα, ὅτι οἱ ἐκεῖ ἀστυνόμοι εὐρῆκαν εἰς τὴν Μεσσηνίην θηρία τοῦ Μοντενέγρου μαχαιροκουμπουροφώρα καὶ τὰ μετέβαλον εἰς ἡμέρα πρόβατα, εἰς εὐμάλακτα ἐρίφια. Τοὺς Μεσσηνίους δὲ τοὺς ξεύρετε, ὅποσον ἀτίθασοι καὶ ἄκαμποι καὶ δυσπειθεῖς εἶνε. Ἄλλ' εἰς τὸν τότε ἀστυνόμον των λοχαγὸν κ. Καμπέρην ἔτρεφον ἄπειρον σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν, διότι ἐπέσθησαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο φιλοδίκαιος, ἀφατρίαστος, καὶ ὄχι ξυλοκόπος καὶ χαστουκιεπαίκτης.

Π Υ Λ Ο Σ

Μετὸ κομψότερον μακρυνάρι τῆς Συριανῆς Ἀτμοπλεΐας τὴν «Χίον» χωνόμεθα ἓνα πρωὶ εἰς τὸν ὑπηνεμώτερον, τὸν εὐρύτερον, τὸν ἱστορικώτατον λιμένα τῆς Ἑλλάδος, τὸ Νιόκαστρον ἢ Ναυαρῖνον, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ ἐγκλείουν ὁλόκληρον ἐποποιῖαν ἀνακατευμένα με ἀΐματα Ρώσων, Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων ἡρώων, προσφερθέντων ὡς ὁλοκαύτωμα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς μικρᾶς αὐτῆς πλατανσχήμου Ἑλλάδος μας.

*
* *

Κάμνεις τὸν γῦρον τοῦ ἀσφαλεστάτου αὐτοῦ ὀρμητηρίου διὰ δεκάδας στόλων, καὶ θαμβοῦσαι πρὸ τοῦ μεγάλου τῆς δόξης τῶν πεσόντων. Ἐδῶ ἡ Σφακτηρία ἡ ἱστορικὴ νῆσος, παρ' ἣν ὁ σκελετὸς τῆς καταποντισθείσης μουσουλμανικῆς ναυαρχίδος. Προχωρεῖς παραλλήλως καὶ βλέπεις ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων βράχων τῶν νησίδων ὀνόματα Ρωσσιστὶ γεγραμμένα Ρώσων μαρτύρων ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνός μας. Ἐκεῖ ψηλὰ ἐπὶ μιᾶς περιόπτου κορυφῆς λόφου ἓνας Σταυρὸς ἀπέριττος σκιάζων τίς οἶδε πόσους τουρκοφάγους ναύτας. Ἀλλοῦ μαυσωλεῖον, ἐπὶ ἄλλου ὑψώματος κενοτάφιον Γάλλων ἢ Ἀγγλῶν ἡρώων, καὶ εὖτω στρέφων δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ κυκλοῦσαι ὑπὸ ἀθανάτων

μνημείων δόξης θαφροστεφανωμένης. Ἐπὶ τῆς νησίδος μάλιστα, ὅπου ἐξοχικὸς ναὸς τῆς «Παναγοῦλας», ἡ Γαληνοτάτη Βασίλισσά μας συχνότατα ἀνέρχεται καὶ γυναικείᾳ δέεται ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ θαπανάις Αὐτῆς ἰδρυμένων κenoταφίῳ Ρώσων ἡρώων τῷ κιγκλιδωμένῳ καὶ ἀνθοπλασισιουμένῳ αὐτῷ κοιμητηρίῳ.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὰ σύγχρονα. Ἐν πρώτοις ἐκπληξιν προξενοῦν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως ἀποβιβαζόμενον τὰ στερεώτατα λιμενικὰ ἔργα. Ἰδίως αὕτη ἡ ἀποβαθρα μετὰ τοῦ μώλου καὶ τοῦ μικροῦ κυματοθραύστου ἐλέγχουν ὅτι υπάρχουν δῆμοι καὶ λιμενικαὶ ἐπιτροπαὶ αἱ ὁποῖαι φιλοτιμοῦνται νὰ ἀφήσουν ἔχνη τῆς διαβάσεώς των. Τὰ λιμενικὰ αὐτὰ ἔργα ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τῶν κ. κ. Β. Διακογιάννη καὶ Γερακάρη, ἐστοίχισαν περὶ τὰς 218 χιλ. δραχμῶν. Μ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἔργα στολιζέται ἐπαρκῶς ἡ Πύλος, διότι ταῦτα ἐκτὸς τῆς ἀπολύτου χρησιμότητος των καὶ τῆς εὐκολίας ἣν παρέχουν τὰ ἑκάστοτε καταπλέοντα εἰς τὸν λιμένα της φορτηγά, ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ σκάφη, παρέχουν καὶ ἄποιναν τέρψιν καὶ ἀνακούφισιν εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καὶ προσελκύουν πάντοτε καὶ ξένους πολλούς, ἐπισκεπτομένους τὸ Ναυαρίνον χάριν τῆς στρατηγικότητος τοῦ λιμένος του καὶ τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ σελίδων.

*
* *

Ἡ παραλιακὴ τῆς Πύλου πλατεῖα κοσμεῖται ἀπὸ ἓνα μεγαλοπρεπέστατον καὶ εὐσχιώτατον πλατανον, ὀνομαζόμενον *Πλάτανον Λυκούδη*, διότι ὁ πατὴρ τῶν ἀδελφῶν Λυκούδη, ταγματάρχης ὢν πρὸ δεκάδος ἐτῶν ἐν Πύλῳ, αὐτὸς

ἐπεμελήθη καὶ προήγαγεν εἰς παμμέγιστον δένδρον τὴν
εὐεργετικωτάτην ἰδίως διὰ τὸ θέρος πλατανον.

• •

Καὶ δημοτικὰ ἔργα ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ Πύλος τοῦτο
δὲ πολὺ φυσικὸν εἶναι, διότι ὁ τότε Δήμαρχος τῆς ἱατρὸς
κ. Τσικλητῆρας προΐστατο τοῦ δήμου αὐτοῦ ἀπὸ εἰκοσα-
ετίας σχεδόν, ὥστε χρόνον εἶχε νὰ ἐργασθῇ ἀρκετὸν καὶ
χρῆμα καὶ ὑποστήριξιν κυβερνητικὴν. Ἐπεσκεύασε τὸ
δημοτικὸν ὕδραγωγεῖον, ἐκτασεως 15 χιλ. μέτρων, κατε-
σκεύασε τὴν γέφυραν Ξηριά, τὴν πρὸς τὴν πανήγυριν δη-
μοτικὴν ὁδὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἱερὸν Ναόν, τὴν ἐν Για-
λόβῃ, καὶ τὴν ἐν Μπράμῳ, ὁαπανήσας δι' ὅλα αὐτὰ τὰ
ἔργα περὶ τὰς 30 χιλ. δραχμὰς. Ἐπίσης κατεσκεύασε
καὶ ἄλλας δημοτικὰς ὁδοὺς, φρέατα καὶ κρήνας εἰς διά-
φορα χωρία, ἐσκέπτετο μάλιστα νὰ διοχετεύσῃ εἰς τὴν
πόλιν τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ χωρίου Παληονιερῆ, ἡμίσειαν ὥραν
ἀπέχοντος, διότι τὸ ὑπάρχον ὕδωρ εἶνε ἀνεπαρκὲς κατὰ
ποσὸν καὶ κατὰ ποιὸν δευτερεῦον.

• •

Ἀνήλθομεν καὶ εἰς τὸ φρούριον, τὸ πεφημισμένον
φρούριον τῆς Πύλου λόγῳ ἐκτάσεως καὶ στερεότητος αὐ-
τοῦ. Ἐκεῖ ἔχουν ἐγκατασταθῇ αἱ φυλακαί, ἐκεῖ καὶ οἱ
στρατῶνες μὲ τὰς ἀποθήκας των, τὸ Νοσοκομεῖον των
κλπ. Τὸ Νοσοκομεῖον πράγματι μία ὅασις ἐν τῷ φρουρίῳ
διότι εὐρέθη ἀνθυπίατρος καλαίσθητος καὶ φιλανθήης,
ὅστις ἠγωνίσθη ὁ ἴδιος καὶ κατήρτισεν ὠραῖον περίξ
τοῦ Νοσοκομείου ἀνθῶνα καὶ κῆπον διὰ τοὺς νοση-
λευομένους εὐεργετικώτατον. Εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Πύ-

λου ἡδύναντο κάλλιστα νὰ συγκεντρωθοῦν πολλοὶ ἐγκληματαῖαι κρατούμενοι εἰς ἄλλας τοῦ Κράτους ἀποκτηνωτικὰς καὶ βρωμερὰς τρώγλας, διότι αὐταὶ εὐρίσκονται εἰς λαμπρὰν θέσιν καὶ εἶνε εὐάεροι καὶ εὐρύχωροι. Δὲν εἶνε εὐκολον ὁ εἰδικὸς εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης τμηματάρχης νὰ ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τι ;

* *

Ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις σκεφθεῖσα ὅτι πρέπει νὰ ἀνεγείρῃ πολυτελέστατον μνημεῖον ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Πύλου πεσόντων Ρώσων ναυτῶν, ἀπετάθη πρὸς τὰς αὐτόθι ἀρχὰς ὅπως τῇ χορηγηθῇ ὁ ἀρμοδιώτερος ἐπὶ τῷ προκειμένῳ σκοπῷ χῶρος. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην δὲν συμφωνοῦν οἱ Πύλιοι, διότι ἄλλοι μὲν προτιμοῦν τὸ μεταξὺ Φρσυρίου καὶ Ἀγίου Ἰωάννου ὕψωμα, ἄλλοι τὸ κοινῶς λεγόμενον «Ταμποῦρι τοῦ Δεσπότη», ἄλλοι ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἄλλοι ἐκτὸς αὐτῆς. Ὅπως-οἴηποτε, καλὸν εἶνε νὰ λάβῃ πέρας αὕτῃ ἡ σχεδὸν ἀκαδημαϊκὴ συζήτησις περὶ τοῦ ποῦ πρέπει νὰ ἰδρυθῇ, καὶ ν' ἀποφασισθῇ τέλος πάντων ὁ ἀρμοδιώτερος πρὸς τὸν σκοπὸν χῶρος, διότι εἶνε γελοῖον ἀφοῦ ὑπάρχει ἡ πρόθεσις νὰ τίθενται προσκόμματα σχολαστικῆς μωρολογίας.

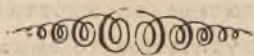
* *

Τὰ πρεῖοντα τῆς Πύλου ποῖα ; Σταφίς, σῦκα, ἔλαια κλπ. Ἡ σταφίς ἐν Πύλῳ δὲν πῆρε τὸν κατήφορον οἶον ἐν τῇ λοιπῇ Μεσσηνίᾳ. Ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐδῶ ἐπικρατεῖ ἡ αὕτῃ στασιμότης πάσης ἐμπορικῆς κινήσεως καὶ ὁ αὐτὸς μαρασμός. Ὅπως-οἴηποτε δὲν

ἔχουν οἱ Πύλιοι μονομερῇ τὴν παραγωγὴν των ὥστε ν' ἀπογοητευθῶν· ἔάν δὲν κάμουν σταφίδα, θὰ κάμουν σῦκα, ἔλαια κλπ. Πολὺ φρόνιμα δὲ θὰ κάμουν ἔάν ἀποφασίσουν νὰ καλλιεργήσουν καὶ ὀλίγα δημητριακά· τοῦλάχιστον αἱ ἐργατικάι τάξεις θὰ μπορέσουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ ψωμὶ τῆς χρονιᾶς των. Εἰς τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ τοὺς συντρέξουν καὶ τοὺς ὠθήσουν οἱ ἐκεῖ κεφαλαιοῦχοι κ' εὐποροὶ μεγαλοκτηματῖαι.

..

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως δὲν φαίνεται τόσῳ εὐπρόσωπον καὶ καθάριον. Δυστυχῶς ἡ ἀκατονόμαστος καὶ ἀδικωτάτη εἰσφορὰ τῶν Δήμων ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀστυνομίας, ἔφερε τοὺς δήμους ὅλους εἰς χρεωκοπίαν. Δῆμος λόγου χάριν μὲ προϋπολογισμὸν 20 χιλιάδων δραχμῶν, θὰ πληρώσῃ δι' ἐκπαίδευσιν καὶ ἀστυνομίαν δραχ. 17 χιλιάδας, διὰ δὲ τὴν καθαριότητα, τὸν φωτισμὸν, τὸ προσωπικόν, τὴν ὑπηρεσίαν κλπ. θὰ μείνουν μόνον δραχμαὶ τρεῖς χιλιάδες!!

ΜΕΘΩΝΗ

Ἀπὸ τὴν Πύλον διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Μεθώνην· μετὰ τὸ ἱστορικὸν κάστρον τῆς, μετὰ τοὺς εὐμορφους καὶ ψηλοὺς πύργους καὶ τὰ εὐμορφα νησάκια τῆς, καὶ τῆς πλατύφυλλης κληματαριῆς, ἰδοὺ ἡ Μεθώνη.

Ἄλλ' ὦ ἀντιπρόσωποι Πύλου καὶ Μεθώνης ἀπὸ τῶν παλαιτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς! Ὁ δρόμος αὐτὸς εἶνε κοτρονοβριθῆς καὶ ἐλεεινὸς ἂν καὶ θεωρῆται ὡς ἀμαξιτός.

Ἡ Μεθώνη μαγεύει μετὰ τὴν ὡραίαν θεᾶν ἣτις ἐκτείνεται ἔμπροσθέν τῆς· ἐκτισμένη ἐφ' ὑψηλῆς τοποθεσίας ἔχει ἐνώπιόν τῆς ἐκτεταμένην σταφιδόφυτον πεδιάδα τῆς ὁποίας τὰ ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν περίκομψα καὶ πάλλευκα σπητάκια γοητεύουν τὸ ὄμμα διὰ τὴν ἁρμονικὴν ἀταξίαν μετ' ἧς εἶνε ἐγκατεσπαρμένα ἀπὸ κτήματος εἰς κτῆμα. Ἡ θαλασσα ἣτις περιβρέχει τὰς χλοεράς ἀκτὰς τῆς, περικλείεται ὑπὸ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἀπέναντι νησίδων καὶ ἡ εἰς ταύτην ἀπὸ τῆς πεδιάδος μετάπτωσις τοῦ βλέμματος ἐνέχει θέλγητρον ἀπείρως γλυκύ. Τὸ φρούριον, κτίσμα Ἑνετικόν, ἀναδύεται ἐκ τῶν κυμάτων τῶν ὁποίων ὁ ἔρρυθμος ρόχθος ἀντιλαλεῖται εἰς τὰ σκοτεινὰ ὑπόγεια τοῦ καὶ τοὺς ζοφεροὺς ὑπονόμους.

Πρὸ τοῦ φρουρίου ὅμως τῆς Μεθώνης, ἀναπολεῖ κανεῖς ἀκουσίως παρωχημένους χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους εἰς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς πύργους τοῦ ἀντήχει τὸ ὑπερήφανον βῆμα ἀνδρείου Ἐνετοῦ ἱππότου. Ἐπὶ τῶν ἄλλοτε ἀπορθητῶν καὶ ἤδη καταρρεόντων τειχῶν τοῦ διατηροῦνται ἀκόμη ἐντετευχισμένα μαρμάρινα ἀνάγλυφα τοῦ πτερυγωτοῦ λέοντος τῆς Ἐνετίας ὑπενθυμίζοντα εἰς τὸν ἐπισκέπτην τὴν ἐνδοξὸν ἱστορίαν τοῦ σήματος τούτου. Ἄλλ' ἐπὶ τῶν ὠραίων ἐπαλξεῶν τοῦ δὲν στίλβουσι πλέον τὰ χάλκινα πυροβόλα ἅτινα ἐξηρεύγοντο τὸν θάνατον εἰς τὰς τάξεις τοῦ τολμηροῦ ἐχθροῦ. Τῶν ἡρωικῶν τούτων τηλεβόλων—ὦ τῆς ἀφελείας μας!—τὸ βαρύτιμον μέταλλον μετεποιήθη εἰς μηχανὰς βελγικῶν βιομηχανικῶν ἐργοστασίων πωληθὲν ἀντὶ πινακίου φακῆς.

*
* *

Ὡς τόπος ἡ Μεθώνη δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἐξαιρετικόν. Εἶνε κωμόπολις ὡς αἱ πλεῖσται τῆς Πελοποννήσου μὲ ἀκανονίστους δρόμους ἐκτὸς οὗο, μὲ οἰκοδομὰς ὅχι πολὺ μεγάλας ἐκτὸς μιᾶς παρὰ τὸν αἰγιαλόν, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁποίας ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῆς θὰ μετεμελήθη βεβαίως ἔνεκα τῆς παρούσης οἰκονομικῆς καταστάσεως.

*
* *

Ἐχει καὶ ἡ Μεθώνη τὰ λιμενικά της ἔργα. Μικρὰ μὲν ἀλλὰ καλὰ, στερεὰ. Βραχίων ἄρκετοῦ μήκους ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων, μηχανικῶς ἐρριμένων, ἀπὸ τοῦ φρου-

ρίου, ἐκτείνεται πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζει μικρὸν λιμενίσκον ἐν ᾧ δύνανται νὰ προφυλαχθοῦν τὰ πλοία-
ρια τοῦ τόπου ἐν καιρῷ τρικυμίας. Καὶ τὰ ἔργα αὐτά,
ὡς τὰ τῆς Πύλου, ὀφείλονται εἰς τὴν εἰδικότητα τοῦ ἔργο-
λάβου κ. Β. Διακογιάννη.

Τὰ προϊόντα τοῦ τόπου εἶνε κυρίως δύο : σταφιδοκαρ-
πος, ὁ κάλλιστος ἴσως τῆς ἐπαρχίας καὶ οἶνος ὁ εὐγε-
στότερος τοῦ νομοῦ. Τούτου ἱκανὴ κατανάλωσις γίνεται
καὶ εἰς Ἀθήνας. Τὸ ὀλίγον ἔλαιον ὅπερ παράγει ὁ τόπος
καταναλίσκεται ἐν αὐτῷ.

Οἱ κάτοικοι ἅπαντες γενικῶς εἶνε κτηματῖαι ἐργαζό-
μενοι προσωπικῶς εἰς τὰ κτήματά των, ἄνδρες καὶ γυ-
ναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἄνευ ἐξαιρέσεως.

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς Μεθώνης.

Ἡ λαμπρὰ ὑγεία τῶν κατοίκων της, τὸ ὁροσερὸν ἡ-
γέρι καὶ τὰ ἀθάνατα κρασιά της.

ΛΙΓΟΥΔΙΣΤΑ

Μ' ἓνα γέρικον καὶ ἀσθενικὸν ἀχαμνόοντα φεύγομεν ἀπὸ τὴν Πύλον πρῶι-πρῶι, ὁροσιζόμενοι μὲ τὴν παχύμηρον βουνίσια ὄροσιὰ ποῦ μᾶς ἔστελλον τὰ βουνὰ καὶ οἱ πευκοφυτευμένοι λόγγοι καὶ σκιαζόμενοι ἀπὸ τὰς φλογεράς τοῦ Ἰουλίου ἀκτῖνας μὲ οὐρανοσυννεφιά εὐεργετικωτάτην. Ἀλλὰ τί μαρτύριον. Τὸ δυστυχισμένο ἄλογο, ἐπὶ ἐξάμηνον ὀλόκληρον ἀρρωστιάτικο καὶ ἐτοιμοθάνατο ἐκ νοσήματος ὀξυτάτου, ἔτυχε νὰ εἶνε πρωτοτάξειδο· φαντάζεσθε λοιπὸν μὲ ὑποίαν ἀγωνίαν ἔσερνε τοὺς ἰσχνοὺς καὶ λιποσάρχους διαβήτας τῶν σκελῶν του ὁ κατὰ τ' ἄλλα συμπαθὴς ἵππος, τὸν ὁποῖον χαϊδευτικὰ **Ψαρήν** προσηγόρευεν ὁ ἀγωγιάτης μου, ἓνας εἰκοσιδιετὴς μεστωμένος γεωργοκτηματίας.

Ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάμῃ! Τὸ ταλαίπωρον ζῶον ἦτο ἐξηντλημένον καὶ σχεδὸν εἶχε ξεσυνηθίσει ὅλης τῆς περπατησιᾶς του τὴν γληγοράδα, ἀφοῦ ἐπὶ ἑξ μῆνας ἐκινδύνευε τὰ ἔσχατα. Οὔτε τὸ ζεστὸ δὲ λάδι μὲ τὸ ὁποῖον τὸν ἐπότισε τὸ πρῶι ποῦ ἐκινήσαμεν συνετέλεσε νὰ τὸν ἐνδυναμώσῃ διὰ τὴν πορείαν μας· καὶ τί ὁρόμος! Τεσσάρων πέντε ὥρων. Κ' ἔτσι μετὰ δίωρον ἐξαντλητικὴν πορείαν ὁ **Ψαρής** μας τὰ ἐκακάρωσε. Ἐκαμε στόπ. Ποῦ δύναμις νὰ προχωρήσῃ. Ὁ ἀγωγιάτης, μὲ παραπόνου δάκρυ εἰς τὰ μάτια του, τὸ ἀπώθει, τὸ ἐγαργάλιζε, τὸ ἔδρε διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀλλ' ὁ **Ψαρής** ἰδρωτόρρυτος καὶ κατεσκληκῶς, τί νὰ κάμῃ ὁ καχομοίρης. Ὁ ἀναβάτης του, συμπαθῶν πρὸς τὴν περίστασιν, κατῆλθε τοῦ

ἐπιπίου καὶ βοηθῶν τὸν ἀγωγιάτην, προσεπαθει νὰ ὠθή-
 ση μαζῇ του τὸν Ψαρήν διὰ νὰ παρῇ ὁρόμον· ἀλλ' ἦτο
 ἀδύνατον. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μας πλησιάζομεν ὑπὸ βα-
 λανιδιὰν — ἣν δ' ἡ ὥρα δεκάτη περίπου, ἀφορήτου καύ-
 σωνος, πρῶνι — εἰς τὴν εὐεργετικὴν σκιάν τῆς ὁποίας
 ἐχώθημεν διὰ νὰ ξεκουρασθῶμεν.

• •

Ἐκεῖ ποῦ τὰ λέγαμεν καὶ οἱ δύο, καὶ ἐπαρηγόρει ὁ
 ἓνας τὸν ἄλλον διὰ τὸ πάθημα, ἰδοὺ ὡς ἀπὸ μηχανῆς
 Θεὸς ἀντικρύζει καθαλλάρης κτηματίας. Μᾶς πλησιάζει,
 μανθάνει τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ εὐπροση-
 γορίᾳ του, μᾶς δίδει τὸ ζῶόν του διὰ τὴν ἐξακολούθησιν
 τοῦ ὁρόμου, ὃ δὲ Ψαρήν μὲ τὸν ἀφεντικὸν ἕκαμαν μετα-
 βολὴν διὰ τὴν Πύλον.

• •

Ἀπὸ τὴν βαλανιδιὰν ἐκείνην, ὅπου ἐσκιάσθημεν, μετὰ
 μονόωρον γαργαλιστικωτάτην καθαλλαρίαν, εἰσερχόμεθα
 εἰς τὴν βουτηγμένην εἰς νερά καὶ πρασιναδὰ κομψὴν κω-
 μόπολιν, τὴν Λιγούδισταν. Τί αἴσθημα ἀνακουφίσεως
 καὶ ψυχικῆς τέρψεως καὶ ὀπτικῆς εὐφροσύνης κατέχει τὸν
 ξένον μόλις ἀντικρύζοντα τὴν ὀλοπράσινον αὐγὴν κωμο-
 πολιν. Κυπαρίσσια καὶ νερά, νερά καὶ κυπαρίσσια, ἰδοὺ
 τὸ ἀτίμητον στολίδι τῆς. Νερά στοὺς ὁρόμους, νερά στὰ
 κτήματα, νερά στοὺς χάνδακας, νερά ἐδῶ, νερά ἐκεῖ, νερά
 παντοῦ. Δι' ἓνα ἰδίως Ἀθηναῖον συνηθισμένον εἰς τὴν
 ξεραίαν τοῦ Πτολιέθρου τοῦ κλασικοῦ, τί παράδεισος,
 τί ὀφθαλμῶν γαλήνη, τί ψυχῆς ἀγαλλίασις!

Ἔπειτα τί πλοῦτος τοῦ ἀτιμήτου αὐτοῦ χρώματος, τοῦ πρασίνου. Ὅλα τὰ σπιτάκια τῆς Λιγουδίστης, πλαισιωμένα, σκεπασμένα μὲ πρασινάδα ἐλαιοδένδρων, καὶ κυπαρισσιῶν. Δὲν μπορεῖς νὰ τὰ ἀνακαλύψῃς μακρόθεν ἐρχόμενος, νομίζεις ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ δὲν κατοικεῖται, ἀλλ' ὅτι εἶνε κανένα ἀπέραντο τσιφλίκι, ἢ κτῆμα μεγαλοπλούτου τινός. Ἀλλ' ἰδίως, πλεῖτος ἀπὸ τα σὰν πασχαλιναῖς λαμπάδες εὐθυτενῇ καὶ ὑψικάρην καὶ ἀειθαλῇ καὶ καμαρωτὰ κυπαρίσσια. Κυπαρίσσια χονδρόκοντα, ψηλόλιγνα, φουντωτά, μεγαλοπρεπῇ, κλίνοντα ἔνθεν κ' ἔνθεν τὴν σουβλερὴν κορυφὴν των τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου συχὰ χαίδευομένην. Τί κομψόν, ἀλήθεια, καὶ εὐμορφον καὶ εὐγρῆμον καὶ κκνονικὸν δένδρον.

Διατί αὕτῃ ἢ κατ' αὐτοῦ προκατάληψις, ὡς δένδρου πένθους, θανάτου, νεκροταφείου; Διατί τὸ νομίζομεν ὡς δένδρον προωρισμένον διὰ τῶν νεκρῶν τὴν πόλιν; Μήπως ἀπὸ τὸ σχῆμά του ποῦ μοιάζει σὰν λαμπάδα, ἢ διότι εἶνε ἀειθαλὴς, ἢ διότι εἶνε ἄσκιον ἢ δι' ἄλλους λόγους; Τὸ περίεργον ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ὅμηρος ὁμιλεῖ περὶ τῆς κυπαρίσσου ὡς δένδρου πενθίμου, ἐνῶ οἱ Βυζαντινοὶ δὲν εἶχον αὐτὴν τὴν προκατάληψιν.

*
* *

Καὶ μὲ τὴν ἰλαρὰν αὐτὴν ἐκ τῶν ἐξωθεν ἐντύπωσιν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν κωμόπολιν. Μὴ ζητεῖτε μεγάλα πράγματα ἀπὸ τὴν Λιγούδισταν· εἶνε μικρά κωμόπολις, μὲ μικρὸν προὔπολογισμόν — ἀπορροφώμενον ὁλόκληρον σχεδὸν ξεῦρετε ἀπὸ τί παμφάγα στοιχεῖα, τὴν ἀστυνο-

μίαν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν — μὲ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἀπὸ τὴν σταφίδα, τὸ κρασί, τὸ ἔλαιον καὶ ὀλίγα ἄλλα προϊόντα. Τί νὰ κάμουν οἱ δυστυχισμένοι οἱ δῆμοι εἰ τετάρτης τάξεως, ὅταν ὁ πρωτεύων δῆμος τῆς Ἑλλάδος, ὁ τῆς πρωτευούσης, πρό τινων μηνῶν ἐπλεεν εἰς πανσκοτισμόν.

Θυμὰ πῶς στέκονται στὰ πόδια των. Εἰς τὴν Λιγούδισταν εὐρίσκεις μίαν καλὴν λεωφόρον, δύο-τρεῖς ναυὺς καινουργεῖς, καλλωπισμένους.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ νερῶν, ξεύρετε πόσῃ ποσότητᾳ αὐτῶν ἔχει ἡ Λιγούδιστα; **Δέκα τρεῖς ὀκάδας!** Ἀπὸ ποῦ δὲ πηγάζει; Ἀπὸ μίαν ἐκτὸς τῆς πόλεως ρωμαντικωτάτην θέσιν, τὴν Κεφαλόβρυσιν, ὅπου ποταμὸς καὶ λίμνη ἀποτελεῖ τὸ αἰέρρουν νερό, γύρω-γύρω δὲ ὑψηλόκορμα καὶ παχύρριζα πλατάνια ἀπιστεύτου πλάτους καὶ ὕψους καὶ πάχους καὶ ἡλικίας αἰώνων. Φαντασθῆτε ὅτι δώδεκα ἀγκαλιές δὲν μποροῦν νὰ περιβάλουν διὰ τῶν βραχιόνων ἓνα πλατάνι. Ἐνα ἄλλο δὲ ἔχει τέτοιο κούφωμα εἰς τὸν κορμόν του ὥστε κάλλιστα μποροῦν νὰ τὸ χρησιμεύσουν τὸν χειμῶνα οἱ τσοπαναραῖσι διὰ μανδρί.

Ἀπὸ τὴν Κεφαλόβρυσιν αὐτὴ μοῦ ἐδειξαν καὶ τὸ ἱστορικώτατον Μανιάχι ὅπου, ἥρως Μεσσήνιος, ὁ Φλέσσας, ἔπεσε. Διὰ τὸν ὁποῖον δὲν εὐρέθη κανέναν Δήμαρχον ν' ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ἐγείρῃ κανένα κενοτάφιον. Τί διάβολο! Τόσοι Μεσσηνιακοὶ Δῆμοι δὲν μποροῦν διὰ συνεισφορᾶς νὰ εἰσπράξουν ἓνα ποσὸν διὰ τέτοιον ἱερὸν σκοπόν;

Εἰς τὴν Λιγούδισταν εἶχα εὖρη ἓνα εἰρηνοδίκτην, πρῶτον
 συνάδελφόν μας, τὸν ἐξαίρετον νέον κ. Μαραγκόπουλον,
 ὁ ὁποῖος ἀντήλλαξε τῆς πέννης καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ
 δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος μὲ τὰς προτάσεις καὶ
 τὰς ἀγωγὰς τοῦ εἰρηνοδικεακοῦ. Κ' ἔγεινε Κατῆς! Ἀλλὰ
 Κατῆς διακρινόμενος ἐπὶ ἰκανότητι καὶ εὐθυδικίᾳ.

*
 * *

Καὶ διὰ νὰ μὴ ὑστερῇ καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν ἀκό-
 μη, ἰδοὺ ὅτι εὐρίσκεis ἐκεῖ καὶ ἓν ἐργοστάσιον οἰνοπνευ-
 ματωδῶν ποτῶν, τῶν ἀδελφῶν κ. κ. Καραγιαννοπούλων.
 Κονιάκ ἀπὸ σταφύλι μοσχάτο τοῦ κτήματός των τῆς
 Μισορράχης, ἀρωματικώτατον. καὶ ἄλλα οἰνοπνευματώδη
 μὲ τὰ ὁποῖα τροφοδοτεῖ πολλὰς γειτονικὰς πόλεις. Ἐ-
 πεῖτα οἱ ἴδιοι ἔχουν καὶ καλτσοπλεκτικὴν, δηλαδὴ μη-
 χανὰς ἐξ ὧν παρασκευάζουν κάλτσες. Ὡστε βλέπετε ὅτι
 ἡ ἄγνωστος εἰς πολλοὺς Λιγούδιστα ἔχει ἀρκετὰ πράγ-
 ματα νὰ ἐπιδείξῃ εἰς ἓνα ξένον.

ΓΑΡΓΑΛΙΑΝΟΙ

Όταν φωναζόμεν ὅτι μόνον ὁ δῆμος τῆς πρωτευούσης μένει στάσιμος, εἶνε ὀπισθοδρομικός, εἶνε παραλυτικός καὶ δὲν μπορεῖ νὰ συντηρηθῇ μὲ κάποιαν ἀξιοπρέπειαν, εὐρίσκονται μερικοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν μᾶς πιστεύουν. Κ' ἐν τούτοις ἂν οἱ κύριοι Δήμαρχοι τῆς πρωτευούσης μας ἔκαμναν κανένα ταξειδάκι μέχρι Γαργαλιάνων καὶ Φιλιατρῶν, τί μαθήματα ποῦ θᾶπερναν καὶ πόσω ωφελημένοι θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τὸ κλεινὸν Ἄστυ. Οἱ Γαργαλιανοί, μιὰ τριττεύουσα τῆς Πελοποννήσου πόλις, μὲ προϋπολογισμόν μόλις 30 χιλ. δραχμῶν, ἔχουν μίαν πλατεῖαν χωροσταθμημένην, σκιεροσφραγισμένην καὶ καθαρίαν, ποῦ οὔτε ἡ τοῦ Συντάγματος αὐτῇ Σαχαροπλατεῖα μπορεῖ νὰ παραβληθῇ. Ἰδίως ἡ συντήρησις τῆς εἶνε κάτι τι πολὺ Πειραιώτικον. Ο ἑκεῖ Δήμαρχος φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ζήτημα δρόμων, πλατειῶν, ρυμοτομίας, καθαριότητος καὶ δεινροφυτειῶν ἀντιγράφει—ἐν μικρογραφίᾳ ἐννοεῖται—τὸν τοῦ Πειραιῶς συναδελφόν του. Ἡ κεντρικὴ αὕτη πλατεῖα ἔχει καὶ τὰ δεινράκιά της καὶ κυκλοῦται ἐνθεν κ' ἐνθεν ἀπὸ μικροσκοπικὰ μέγαρα ρυθμοῦ καὶ ἀρχιτεκτονικῆς Ἀθηναϊκῶν, μὲ καφενεῖα καθάρια καὶ μ' εὐπρεπὲς τὸ προσωπικόν, μ' ἓνα ζαχαροπλαστεῖον ὠραιότατον καὶ ἀποστίλβον ὅχι ἀπὸ τὴν παρσιμιῶδιν «ἑσακχαρωμένην φρίκην» τῶν Ἀθηναϊκῶν συναδελφῶν του, ἀλλὰ ἀπὸ λεβεντιαν καὶ καθυριότητα ἀπιστεύτου τελειότητος.

Ἄλλ' εἰς τὸ κέντρον τῆς πλατείας εὐρίσκεται ὡς διαμαρτύρησις κατα τῶν μεταρρυθμιστικῶν μέτρων τῶν ἐκαστοτε ῥημαρχῶν ἐν ἐκκλησιῶν ἀσβεστοχρισμένον, ὅπως εἰς τὰς Ἀθήνας ἔχομεν τὴν ἀριστοτεχνικωτάτων βυζαντινῶν γραμμῶν Καπνικαρέαν. Ἀδιάφορον προκειμένου περὶ ἱεροῦ τεμένους ἅς ὑποχωρήσῃ ὁ ἐξωραϊσμός πρὸ τῆς ἱερότητος τοῦ ἰδρύματος. Ἐπειτα ἀφίνεις τὴν τετραγωνικωτάτην πλατεῖαν καὶ διατρέχεις τὴν πόλιν· εὐρίσκεις ὅτι χέρι ἀνθρώπου συχνὰ πυκνὰ ἐποπτεύει καὶ μεταρρυθμίζει καὶ βελτιοῖ καὶ εὐπρεπίζει. Ἐννοεῖται ὅ' ὅτι ὑπάρχουν καὶ ὁρόμοι καὶ στενωποὶ καὶ σοκάκια παρημελημένα καὶ ἀφρούρητα, ἀλλὰ σκεφθῆτε ὅτι οἱ Γαργαλιάνοι εἶνε νέα πόλις ἀνακαινισθεῖσα ἀπὸ τοὺς καταστρεπτικὰς σεισμοὺς τοῦ 1886 ποῦ οὔτε καλύβη δὲν ἔμεινεν ὀρθία. Καὶ ἀπὸ καμῆς ὀλοκληρον τὸ τούρ, κατασταλάζεις εἰς τὸν κῆπον τῆς «Ἐδὲμ». Αὐτὸ εἶνε ἓνα ἐξοχικὸν καφενεῖον πλατανοσκεπασμένον, ἀμιμήτου καὶ σπανίας ἀπόψεως. Ἀπ' ἐκεῖ ἔχεις τελειοτάτην εἰκόνα διὰ ζωγράφου.

Οἱ Γαργαλιανοὶ εὐρίσκονται ἐπὶ ὁροπεδίου εὐγραμμου καὶ εὐθυτατου ἀπέχοντες τοῦ ἐπινείου των περὶ τὴν ἡμίσειον ὥραν. Ἀπο τῆς πόλεως δὲ ἐκκλίνειται πρὸ σοῦ ἐκτακτοῦ γλυκύτητος καὶ ρέμβης πεδιάς, τετραγωνισμένη καὶ διηρημένη καθ' ὅλα τὰ παμποίικιλα τριγωνομετρικὰ σχήματα. Βαθυπρασινῇ δέ, διότι μόνον σταφιδοφυτεῖαι τὴν στολίζουν. Ἐπειτα τὴν διασχίζουν ἀρμονικώτατα ἄπειροι δημοικαὶ καὶ ἐπαρχικαὶ ἀμαξιταὶ ὁδοί, λαμπρῶς συντηρούμεναι καὶ ἐνούσαι τοὺς Γαργαλιάνους μετὰ διαφόρων κτημάτων καὶ τῶν περίξ κωμοπόλεων.

Τὴν νύκτα ἡ πεδιάς αὕτῃ εἶναι σωστὸ πανόραμα. Σὰν οὐρανὸς ἀνεστραμμένος, μὲ τὰ ἔνθεν κάκειθεν μετακινούμενα φῶτα, ἀσφαλεῖς ὁδηγοὺς τῶν εἰς τὰ κτήματα ἕνεκα τοῦ τρυγητοῦ διανυκτερευόντων κτηματιῶν. Καὶ ἡ πεδιάς αὕτῃ, καλλιεργημένη μέχρι τοῦ κύματος, τὸ ὁποῖον ἀπλοῦται καταγάλανον κ' ἐφησυχάζον κατόπιν εἰς τὴν ἀμμώδη παραλίαν. Κ' ἐννοεῖται ὅτι πέραν τῆς ἀκτῆς ἔχεις πέλαγος ἀτέρμον, μέχρι τῆς Ἀφρικῆς ἀπολῆγον.

*
* *

Συμπλήρωμα δὲ τῶν ἐξόχου κάλλους φύσεως κύματος καὶ οὐρανοῦ ἀπολαύσεων εἶνε ὁ πρὸ τοῦ ἐπινείου ἐξηπλωμένος μεγαλοπρεπῆς καὶ γιγάντιος «Κροκόδειλος». Τί εἶνε πάλιν αὐτός; Γιγαντιαία νῆσος ἥτις κατὰ παράδοξον τῆς φύσεως παίγνιον ἔχει τὸ σχῆμα κροκοδείλου! Δὲν τῆς λείπει τίποτε. Καὶ τὸ περίεργον ὅτι ἐξ ἄλλης θέσεως ὁ κροκόδειλος αὐτὸς μεταλλάσσει σχῆμα καὶ γίνεται . . . βάτραχος. Αὐτὰ ὁ ἀμφιβάλων δύναται νὰ τ' ἀντιληθῇ ἂν ποτε ξεπεσεῖ εἰς τοὺς Γαργαλιάνους.

*
* *

Σταφίς, ἰδοὺ τὸ μοναδικὸν προῖόν τῶν Γαργαλιάνων. Αὐτὸ τοὺς ἐπλούτισε, αὐτὸ τοὺς ἐχαντάκωσε. Εὐτυχῶς δι' αὐτοὺς αἱ τιμαὶ φαίνονται ὀλίγον ἱκανοποιητικαὶ ἐφέτος καὶ ἐνδέχεται νὰ ἐπουλώσουν τόσας ἄλλας πληγὰς τοῦ παρελθόντος. Ἀλλὰ θὰ φρονηματισθοῦν μὲ τὰ παθήματα καὶ θὰ γείνουν θετικώτεροι εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς καλλιεργείας; ἢ θὰ μείνουν καθηλωμένοι εἰς τὸ γιανγίς ὀλυτοῦ τοῦ παρελθόντος;

“Οπου ἀνακαλύπτω κανένα κληρικόν, — ἀνώτερον ἢ κατώτερον, ἀδιάφορον, — κάμνοντα ὅμως κᾶτι τι περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους συναδέλφους του τοὺς ὀλίγους τεμπέλιδες, αἰσθάνομαι ἀνακούφισιν νὰ σᾶς τὸν παρουσιάσω. Εἶνε ὁ ἱερεὺς παπαῶ Λεωνίδας Κανελλάκος, Λάκων τὴν πατρίδα. μορφωμένος ὁπωσοῦν, ἀλλὰ καὶ μελετητῆς πολλῶν συγγραφῶν ἐκκλησιαστικῶν, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἔμπνευσιν νὰ ὁμιλῇ τακτικὰ κατὰ Κυριακὴν εἰς τοὺς Ναοὺς εἰς γλῶσσαν ὄχι μακαρονικὴν, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ, καὶ ὄχι ἀφηρημένα πράγματα, ἀλλὰ θετικὰ καὶ χρήσιμα.

Γράφω δὲ περὶ αὐτοῦ διὰ νὰ κεντηθῇ ὁ ζῆλος καὶ ἡ ἄμιλλα τῶν ἀπανταχοῦ συναδέλφων του· με μίαν ὅμως προσθήκην : Οἱ κληρικοὶ μας δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ φοροῦν ψηλὰ περιλαίμια καὶ φαρδομάνικα κολλαρισμένα ἀλλὰ ἀπλούστερα καὶ σεμνότερα ἐνδύματα, ὅσα δὲ δύνανται καθάρια καὶ κόσμια.

Καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας διακρίνει κανεὶς σήμερον ρευμάτιον πολιτικῆς καὶ κομματικῆς χειραφεσίας. Ἐδῶ τοῦλάχιστον ἡῦρα ἓνα ὅμιλον ἐξ ἐπιστημόνων, ἐμπόρων, πρῶν ἀνωτέρων οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους κλπ. οἵτινες ἀπεχθάνονται τὰς γνωστὰς φατρίας καὶ ποθοῦσι μεταβολὴν πραγμάτων καὶ προσώπων. Εὐχάρι-

στον τὸ πρᾶγμα, εὐχῆς δ' ἔργον εἶνε οἱ σήμερον ὀλίγοι αὐτοὶ κατὰ τόπους, νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀπόστολοι καὶ προπαγανδισταὶ ὑπὲρ τῆς κατισχύσεως ἠθικωτέρων καὶ πατριωτικωτέρων ἀρχῶν καὶ συστημάτων διὰ τὸ σκοτεινισμένον μέλλον τοῦ τόπου.

Φ Ι Λ Ι Α Τ Ρ Α

Ἀπὸ τοὺς Γαργαλιάνους μέχρι τῶν Φιλιατρῶν μιάμισης ὥρας κηροτσάδα ἀπιστεύτου ἀπολαύσεως καὶ θελγῆτρων μοναδικῶν. Δρόμοι σὰν τὰς Πειραιϊκὰς λεωφόρους, κάμποι ἀπὸ σταφιδοφυτείας καὶ περιβόλια ἰλαρωτάτης ἀπόψεως, ἀμᾶξι ἄνετον ὀπωσοῦν καὶ συντροφιά πολύτεμνος ἀπὸ ἑνα ἱκτροφιλόσοφον καὶ βαθύπειρον ἐπιστήμονα τὸν ἐκ Φιλιατρῶν ἱατρὸν κ. Συνοδινόν. "Ολοὶ οἱ κλάδες τῆς Πολιτείας ἔκαμον μίαν παρέλασιν ἐνώπιόν μας μὲ τὰ καλὰ των καὶ τὰ ψυχρά των, μὲ τὰ ὑπὲρ των καὶ τὰ κατὰ, ἐκ στόματος τοῦ πολυμαθοῦς ἱατροῦ. Τόσον δὲ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀπολαυστικὴ ἦτο ἡ ὁμιλία του ὥστε οὔτε μᾶς ἐκούρασε κἄν ἡ ἀμαξοπορεία, αἱ ὥραι δὲ παρῆλθον ὡς δευτερόλεπτα, ὁπότε φθάνομεν εἰς τὰ σεισμόπληκτα Φιλιατρά.

Ἡ σταφιδοφόρος αὕτῃ κωμόπολις ἀγνώριστες· τί ἦτο πρὸ δεκαετίας, καὶ τί σήμερον. Τότε ἑνα βρωμοχωρὶ ἀνατολίτικο, ἀκατάστατον. σήμερον δὲ μία μικρὰ πόλις ἀπὸ τὰς σπανιωτέρας τῆς Ἑλλάδος. Διότι καὶ τὰ Φιλιατρά, ὅπως οἱ Γαργαλιάνοι, εἶνε πόλις νέου σχεδίου, ὠραιότατου καὶ τοῦτο, διότι κατεστράφη ὑπὸ σεισμῶν καὶ ἐπομένως ἐρρυμοτομήθη καὶ διερρυθμίσθη κατὰ τὰς νεωτέρας ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης. Ὡστε κάποτε μία μεγάλη καταστροφή, συνεπιφέρει καὶ μεγάλας βελτιώσεις! Καὶ βλέπεις σήμερον τὰ Φιλιατρά μὲ Πειραιώτικην ρυμοτομίαν,

μέ κανονικότητα πεζοδρομίων, μέ μίαν πλατεϊαν λαμ-
προτατην, κοσμουμένην εἰς τὸ κέντρον τῆς μέ σινδριβάνια,
πίδακας, καὶ ἓνα ἄγαλμα ὑπερμέγεθες καὶ πολυτελέστα-
τον καὶ δαπανηρότατον, ποῦ ἄλλο εἰς τὸ εἶδος του δὲν
εὐρίσκεις οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῶν Πατρῶν.

Καὶ δὲν σταματοῦν τὰ δημοτικὰ ἔργα τῶν Φιλια-
τρῶν· ἔχει ὠραιότατην ὑδαταποθήκην—δεξαμενὴν—τέ-
ταρτον τῆς πόλεως ἀπέχουσιν, πολὺ καλὸν ἔργον, στοι-
χίσαν ὑπὲρ τὰς 600 χιλ. δραχμάς, ὅπου συνκεντροῦνται
διὰ διοχευτηρίων σωλήνων ὅλα τὰ κρυσταλλώδη νερὰ τῶν
παρακειμένων βουνῶν, μέ τὰ ὅποια ὄχι ποτίζεται, ἀλλὰ
περιλούεται καὶ κολυμβᾷ ἡ πόλις ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν των,
καὶ βλέπεις ἐντὸς αὐτῆς κρήνας ἀειρρόους ἐκχυνούσας τὸ
ὕδωρ ἀλύπητα εἰς τοὺς δρόμους.

Σκέπτονται δὲ οἱ Φιλιατρινοὶ νὰ εἰσάξουν καὶ τὸ ἡλε-
κτρικὸν φῶς χρησιμοποιοῦντες δι' αὐτὸ τὴν δύναμιν τῆς
ροῆς τῶν ὑδάτων, καὶ θὰ τὸ εἶχον ἐπιτύχει, ἂν δὲν τοὺς
ἐγονάτιζε καὶ δὲν τοὺς ἀπεθάρρυνεν αὐτὴ ἡ γλυκόξανθη
ἀγαπητικιά των, ἡ σταφίς. Διότι δὲν φανταζεσθε τί
πλοῦτος εἰσέρρεεν ἀπὸ ἐτῶν ἀπὸ τὴν μοσχοπωλουμένην
σταφίδα (πρὸς 300 ἢ 400 φράγκα τὸ 100λιτρον) εἰς
ὅλας τὰς σταφιδοφόρους ἐπαρχίας. ποῦ ἂν εἶχον τὴν ἀτί-
μητον Ἑσπερίαν ἀρετὴν τοῦ ἀποταμιεύειν, σήμερον τὰ
Φιλιατρά, καὶ εἰς τὰς σταφιδοφόρους ἐν γένει ἐπαρχίας,
κάθε σπίτι θὰ ἦτο καὶ τράπεζα, καὶ κάθε κτηματίας τρα-
πεζίτης καὶ τοκιστὴς! Ἀλλ' ἡ μεγαλομανία καὶ τὸ ἀψί-
κορον καὶ τὸ ματαιόδοξον—τρία ἐλαττώματα ἄγνῳς
Ἑλληνικὰ—τόσω τοὺς ἐξήντησαν, ὥστε μέ μιά ἀνα-
ποδιά τῆς τύχης καὶ ἐκπτώσιν τῶν τιμῶν, τὰ ἐκακάρω-

σαν ! Τώρα δέ, — κατόπιν ἐορτῆς — ἄρχισαν νὰ μεταβληθοῦν εἰς Ἑβραίους Σάϋλωκ. Ἀλλὰ, ὕστερνή μου γνῶσι νὰ . . . κλπ.

Τὰ πολλὰ ὅμως αὐτὰ νερὰ ποῦ δροσίζουν τὴν πόλιν χυνόμενα ἀπὸ τὰς κρήνας τὰς δημοτικὰς δὲν δισχετεύονται που, ἀλλὰ μένουν στάσιμα, ἤγουν λιμναίζουν καὶ ἀποτελοῦν σοκολατόχροα ρεῖθρα, τενάγη, βόρβορον ἐκ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται μιάσματα, ἄρα νοσήματα, ἐπομένως πυρετοί. Διότι τὰ στάσιμα αὐτὰ νερὰ εἶχον κυκλώσει τὴν πόλιν· πρὸ τοῦ καταστήματός των, πρὸ τοῦ οἴκου των, πρὸ τοῦ σχολείου, ἐδῶ, ἐκεῖ, παντοῦ. Πυρετοὶ λοιπὸν διαλείποντες, καλσθήεις, κακοθήεις, αἱματουρικοὶ καὶ ποτε, ἐλειογενεῖς κ' ἐν γένει ὅλη ἡ κλίμαξ τῶν ποικιλωτάτων *fièvres* τῶν Φράγκων. Διότι ἡ πόλις ἀφ' ἐνὸς δὲν ἔχει τὴν ἀνάλογον κλίσιν καὶ ἀφ' ἐτέρου δὲν ὑπάρχουν ὑπόνομοι. Ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν Λευκάδα καὶ τὸ ἡρωϊκὸν Μεσολόγγι. Συμπέρασμα λοιπὸν: Νὰ ἀφήσετε, ὦ προοδευτικοὶ Φιλιατρίνοί, τὰ ἠλεκτρικά σας φῶτα δι' ἄλλους ζουμερωτέρους χρόνους, καὶ νὰ κατασκευάσετε ὑπονόμους. Διότι τί θὰ σᾶς ὠφελήσουν δέσμαι ἄφθονοι ἠλεκτρικῶν ἀκτίνων, ὅταν αὐτοὶ σας οἱ πυρετοὶ σᾶς στέλλουν κατὰ δεκάδας εἰς τὰ θυμαράκια ; Τὴν ὑγείαν σας λοιπὸν πρὸ παντός, καὶ τὸν ἀμερικανὸν Ἑδίσσων τὸν εὐρίσκετε ὅπου-ταν θέλετε.

Ἔχουν καὶ τὴν Φιλαρμονικὴν τῶν οἱ Φιλιατρίνοί, κατάρτισθῆσαν ἀπὸ ἑνα ἀπόστρατον ὑπολοχαγὸν μουσικόν,

ὀλιγομελῇ μὲν ἀκόμῃ, ἀλλ' ἱκανὴν ὅπως συγκεντρώσῃ ἀρκετοὺς Μεσσηνίους φουστανελλοφόρους καὶ ἀπὸ τὰ πε-
ρίχωρα ἀκόμῃ. Μορφωτικώτατον σωματεῖον.

* *

Μὲ μίαν εἰδυλλιακὴν εἰκόνα γάμων Μεσσηνιακῶν τε-
λειόνω. Κυριακῇ βράδυ πομπὴ πανηγυρικὴ ἐπρόβαλεν ἀπὸ
τὴν πλατεῖαν μὲ βιολιά καὶ λαγούτα. Ἦτο ὁ γαμβρός,
ἓνας μαυρογένης καὶ μαυριδερός εὐπόρος φουστανελλοφόρος,
σαραντάρης περίπου, μὲ τοὺς συμπεθέρους καὶ συγγενεῖς
του, οἱ ὅποιοι ἐπήγαιναν νὰ πάρουν τὴν Νύφη.

* *

Πράγματι πηγαίνομεν—συμμετέσχε τῆς χαρᾶς καὶ ὁ
ὑποφαινόμενος—εἰς τὸ ἀρχοντικὸν τῆς Νύφης ὅπου ἄλλα
ὄργανα καὶ κλαρινέτα μᾶς ὑπεδέχθησαν μὲ τοὺς συγγε-
νεῖς της. Ἐκεῖ ἐψάλη τὸ μυστήριον τοῦ Γάμου, μετὰ τὸ
ὅποιον ὅλοι μαζῇ, συμπεθέροι τοῦ Γαμβροῦ καὶ τῆς Νύμ-
φης, κινούμεν συνοδεύοντες περιχαρεῖς τοὺς Νεονύμφους
εἰς τὸ νέον ἀρχοντικὸ καὶ οἰκοκυριὸν των. Ἡ Νύμφη, με-
στωμένη καὶ εὐμορφὴ κοπέλα, μελαγχροινὴ κάπως ἄλλὰ
μὲ ζωηρότατα χαρακτηριστικά, μὲ δύο μεγάλα κατὰ-
μαυρα ἀμυγδαλοειδῆ μάτια, γεμάτα φωτιὰν καὶ ζωὴν,
καὶ μαλλιά πυκνὰ καὶ ἐβένινα. Ὅλη ἡ συνοδεία λοιπόν,
μὲ διπλὰ ζύγια ἀπὸ βιολιά ἐκινούσαμεν διὰ τὸ σπίτι τοῦ
Γαμβροῦ, ἐνῶ τὰ ὄργανα ἐπαιζαν μίαν χαρμόσυνον πατι-
νάδα κατάλληλον διὰ τὴν περίστασιν. Πλησιάζομεν εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ Γαμβροῦ καὶ ἐκεῖ εἰς ἓνα σταυροδρόμι ἐ-
στάθημεν ὅπου ἐπρόκειτο νὰ γείνη «τῆς Νύμφης ἡ παρά-
δοξις». Πράγματι, προσέρχονται ἐν πρώτοις οἱ γονεῖς αὐ-

τῆς, ἀσπάζονται αὐτοὺς καταλείβοντες γλυκυπίκρου χαρᾶς δάκρυα, διότι χάνουν τὴν Νυμφοκόρην των, τὸ στολίδι καὶ τὴν εὐμορφίαν τοῦ σπιτιοῦ των καὶ κατόπιν ὅλοι οἱ ἄλλοι συμπέθεροι καὶ κεκλημένοι τῆς Νύμφης τοὺς εὐχονται μὲ πόθον πανευφρόσυνον «Καλὸν στερέωμα καὶ καλοὺς κληρονόμους».

Τὰ βιολιά τότε παίζουν ἓνα θούριον, μωραῖτικον ἐμβατήριον, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παραδόσεως τῆς νύμφης, μεθ' ἧς οἱ νεόνυμφοι ἀποχωρίζονται καὶ ἐγκαθίστανται πλέον εἰς τοῦ γαμβροῦ τὸ νοικοκυριό, οἱ δὲ τῆς νύμφης γονεῖς καὶ συμπέθεροι εἰς τὸ πατρικὸν τοῦ σπιτί, ὅπου καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐγλέντησαν, εὐθύμησαν, ἐχόρευσαν, ἐτραγούδησαν καὶ ἐπὶ τὸ ἐλληνικώτερον ἔρριψαν εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὀλίγαις κουμπουριῖς. Τέτοιαν ποίησιν καὶ γλύκαν ἔχουν τὰ ἀγνά, τὰ πατριαρχικά, τὰ χριστιανικά—ἐξαιροῦνται ἢ κουμπουριῖς—ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῶν ἐπαρχιῶν μας, ὧς ἀβροδίατοι καὶ φιλόφραγχοι πρωτευουσιάνοι.

ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ

Ὑπάρχουν πολλὰ μέρη, πόλεις, πολίχναι, χωρία, συν-
 οικισμοί, ποῦ εἶνε μιὰ χαρὰ νὰ τ' ἀπολαύσης ἐξ ἀποστά-
 σεως. Τὰ προσήγγισες ὅμως, τὰ ἀνέταμες, τὰ διεσκέ-
 λισες, τὰ ἐμελέτησες, ἔχασες τὸ πᾶν. Ἡ ὠραία εἰκὼν, ἡ
 εὐμορφη ζωγραφιά, ἀντιστρέφεται εἰς μουντζαλιάν. Τὸ
 Γύθειον, φέρ' εἰπεῖν ἢ ἡ Νάξος, ἐξ ἀπόπτου θεώμενα, πα-
 ράδεισος, ποιηματακί τῆς φύσεως. Ἐκ τοῦ σύνεγγυς
 ὅμως, κόλασις, Ἄδης. Ἔτσι καὶ ἡ Κυπαρισσία. Νὰ
 τὴν βλέπης ἀπὸ τῆς γεφύρας τῆς Συριανῆς *Ἑλπίδος* ὑπὸ
 τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν της μὲ τὴν πρασινάδα της,
 μὲ τὰ μέγαρά της, μὲ τὴν ἀμφιθεατρικὴν ἐν γένει ὄψιν
 της, μορφόνεις τὴν λαμπροτέραν ἰδέαν περὶ τῆς καλλο-
 νῆς τῆς πόλεως. Ἀπεβιβάσθης ὅμως εἰς τὸ ἐπίνειόν της,
 διεσκέλεις τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἄγουσαν ἀνάντη, ἐλικό-
 στροφον καὶ κοτρονοβριθῇ λεωφόρον της, ἀνῆλθες ἐπὶ τῆς
 πόλεως διὰ τῶν καλδεριμοειδῶν λιθοστρώτων της, ἔκαμες
 δύο-τρεῖς ἐλιγμοὺς ἐντὸς τῆς ἀγοραίας λεωφόρου, ἐπροχώ-
 ρησες πρὸς τὰς φυλακάς καὶ τὰ κρεωπωλεῖα, ἀνῆλθες
 πρὸς τὸ φρούριον, κατῆλθες πρὸς τὴν σπιθαμιαίαν πλα-
 τεῖάν της, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐκδρομῆς αἰσθάνεσαι τὴν
 ἀνάγκην τῆς ἐκριζοντυλίνης! Ἐλιγμοὶ ἀνάντεις, κα-
 τάντεις.

*
* *

Τόπος ἀνοικονόμητος, δυσδιόρθωτος. Οὐτε τοῦ Κροΐσου
 τὰ ἑκατομμύρια δὲν μποροῦν νὰ τὸν μεταβάλουν. Τί νὰ

ἐπισκευάσουν, τί νὰ πρωτοκαλλωπίσουν. Ἐν τοσούτῳ ἂν τύχῃ ἄρχοντος ἀγαθοῦ καὶ μὴ ἀνήκοντος εἰς φατρίας, ἀλλ' ἔχοντος τὴν θέλησιν καὶ τὴν φιλοτιμίαν νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τοῦ Δήμου, τοῦ ὁποίου ὁ προϋπολογισμὸς ἀνέρχεται εἰς 70 χιλ. ὅρ, δύναται νὰ ἐπέλθῃ σχετικὴ βελτίωσις τῆς καταστάσεως. Ἡ Κυπαρισσία εἶνε ἐκτισμένη ὑπὸ τοὺς ἀτερπεῖς καὶ αἰχμηροὺς πρόποδας βουνοῦ. Οὔτε ρυμοτομία μπορεῖ νὰ γείνη, οὔτε καμμία πλατεῖα, οὔτε λεωφόρος μίᾳ μόνον νὰ σχεδιασθῇ. Τί νὰ κάμουν δὲ καὶ οἱ δήμαρχοί της; Διχτηροῦν ὅσον δύνανται, καὶ ὅσον περὶ σσεύουν ἀπὸ τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Δήμου ἐκ μέρους ἀστυνομίας καὶ εἰσφορᾶς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν καθαριότητα τῆς πόλεως δαπανῶντες ἀφειδῶς χάριν αὐτῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἀσφαλείας καὶ τάξεως τῆς περιφερείας τοῦ δήμου των. Ἀλλὰ πῶς θέλετε νὰ σᾶς παρουσιάσουν πόλιν εὐπρόσωπον, κομψήν, ὡραίαν ἀφοῦ φύσει εἶνε ἀδύνατον; Ἀφοῦ δὲν εἶνε μεσόγειος, ἢ παραλίος, ἢ ἐπίπεδος, ἢ ἐπικλινής; Ἐπειτα μήπως ἡ Κυπαρισσία εἶνε πόλις σημερινή, ὥστε νὰ ρίψωμεν τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς συγχρόνους; Αὕτη ἀριθμεῖ βίον αἰώνων, καὶ συνωκίσθη ἐκεῖ διὰ λόγους ἴσως ἱστορικοὺς, φόβῳ τῶν πειρατῶν, ληστῶν κ' ἐν γένει ἐπιδρομῶν ἀλλοφύλων. Ἀλλὰ τότε διατί νὰ μὴ κατέλθουν ἀπὸ τὰ ὕψη ἐκεῖνα οἱ σημερινοὶ Κυπαρίσσιοι εἰς τὸ ἐπίνειόν των, ἐν μόλις τέταρτον τῆς ὥρας τῆς πόλεως των ἀπέχον;

• •

Κ' ἔτσι κατελήξαμεν ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε.

Τὸ ἐπίνειον τῆς Κυπαρισσίας συνωκίσθη πρὸ δεκχετίας, ὅπου μάλιστα καὶ μετεφέρθησαν τὰ δημόσια γρχφεῖα, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ βουλευτοῦ κ. Κοκκέβη, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ

ὁποίου ὠνομάσθη ὁ συνοικισμὸς αὐτὸς *Λυκαβριάς*. Ἀλλὰ συμφέρει εἰς τοὺς κατοίκους ἢ ἐγκαθιδρύσεις τῶν ἀρχῶν εἰς τὸ ἐπίνειον καλλίτερον ἢ ἐπάνω εἰς τὴν πόλιν ὅπου εὐρίσκονται σήμερον; Αἱ γινῶμαι διηρημέναι. Ἄλλοι ὅχι, ἄλλοι ναί. Ἡμεῖς θὰ παραθέσωμεν καὶ τὰς δύο, ἀφιέμενης εἰς τὴν κρίσιν ἐκάστου τῆς ἐκλογῆς. Οἱ ἐπιμένοντες νὰ μείνουν τὰ δημόσια γραφεῖα ἐπάνω εἰς τὴν πόλιν διατείνονται ὅτι οὐδεὶς λόγος πείθει ὅτι διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τούτων εἰς τὴν παραλίαν θὰ ἐπέλθῃ πρακτικόν τι ἀποτέλεσμα καθόσον οὔτε ἐμπόριον ἄξιον λόγου γίνεται ἀλλ' οὔτε ναυτιλίαν ἔχει ἡ Κυπαρισσία, ἔπειτα πῶς εἶνε δυνατόν μὲ τὴν κρατοῦσαν σήμερον οἰκονομικὴν στενωχωρίαν τῶν κατοίκων ν' ἀφήσουν οὗτοι τὰς οἰκίας των ἐν τῇ πόλει καὶ νὰ κατέλθουν εἰς τὸ ἐπίνειον διὰ νὰ ἀνεγείρουν ἐκ θεμελίων ἄλλας;

Ἡ, λέγουν, εἶνε εὐκόλον πρᾶγμα νὰ συνδεθῇ διὰ συνοικισμοῦ πυκνοῦ ἢ κεντρικῆ πόλιν μὲ τὴν παραλίαν, κτιζομένων κατὰ μῆκος ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὸ ἐπίνειον καινουργῶν οἰκιῶν; Ἀφοῦ δὲν κατωρθώθῃ ἀκόμη νὰ ἐνωθῇ τὸ Φάληρον μὲ τὸν Πειραιᾶ ὅπου μικρότερα ἀπόστασις τὰς χωρίζει καὶ τὸ χρῆμα καὶ ὁ πληθυσμὸς ἀφθονοῦν ἑκατονταπλασίως ἢ ὅσον εἰς τὴν Κυπαρισσίαν καὶ θὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο ἐκεῖ; Ἀλλὰ καὶ ὑλικώτεραι αἱ ζημίαι θὰ εἶνε διὰ τὴν πόλιν, ἐὰν μεταφερθοῦν τὰ γραφεῖα κάτω, ἀφοῦ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρόκειται νὰ στερηθῇ ἡ Κυπαρισσία Κακουργιοδικείου, ἀδυνατοῦ εὐσης τῆς συγκροτήσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν νέον περὶ ἐνόρκων νόμον ὡς διαμενοντῶν τῶν ἐνόρκων ἐν τῇ ἄνω πόλει· αἱ ἐκ τῆς καταργήσεως δὲ τούτου ζημίαι θὰ ἀνέλθουν περὶ τὰς 30 χιλ. ὀρχ. ἑτησίως.

Ἡ ἀντίθετος γ ὥμη ἰδοῦ. Πρέπει νὰ μεταφερθοῦν τὰ δημόσια γραφεῖα εἰς τὴν παραλίαν διὰ νὰ ζωντανεύσῃ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία, ἐπεκταθῇ καὶ πυκνωθῇ ἡ συγκοινωνία, καταστῇ ἡ διαμονὴ τῶν ὑπαλλήλων μᾶλλον εὐχάριστος, ὁπότε καὶ οἱ καλοὶ ὑπάλληλοι θὰ προτιμοῦν τὴν Κυπαρισσίαν ἀπὸ ἄλλα μέρη, καὶ τερπνοτέρα διὰ τε τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς ξένους θὰ εἶνε ἡ διαμονὴ ἐκεῖ. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιτευχθῇ τοῦτο θὰ ἀποκτήσῃ βεβαίως καὶ λιμένα τινὰ ἡ Κυπαρισσία, διότι ὁ κατασκευασθεὶς αὐτὸς βραχίων δι' ὃν ἐδαπανήθη ἐν ἑκατομμύριον δραχμῶν, παθὼν σπουδαίας βλάβας ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ θραυομένων κυμάτων τρικυμιώδους πόντου, ἐν ἀνάγκῃ μόνον ἰστιοφόρα, βρατσέρες καὶ σκοῦνες δύναται νὰ προφυλάξῃ. Ἀφοῦ λοιπὸν ὑπάρχει λιμενικὸν ταμεῖον, πρὸ 50ετίας συστάν, καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει εἰσπράξει μέχρι τοῦδε ἐν ὅλῳ τρία ἑκατομμύρια, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ὁ βραχίων ἐγένετο, τὰ δ' ἄλλα πᾶν κι' ἀκόμη πᾶν, δύναται αὐτὸ νὰ προβῇ εἰς κατασκευὴν νέων ἔργων λιμενικῶν χάριν τοῦ συναικισμού τούτου. Ἀλλὰ θὰ μάθετε ὅτι δυσεξέλεγκτος εἶνε ἡ διαχείρισις τοῦ ταμείου αὐτοῦ, διότι τὰ βιβλία αὐτοῦ ἔχουν ἐξαφανισθῇ μέχρι τοῦ 1880 !

Τὸ ἐπίνειον ἔδ' ἀριθμεῖ περὶ τὰς 30 οἰκίας, τὰς πλείστας ἰσογείους. Ἀπὸ τοῦ 1882 ἤρξατο ὁ συναικισμὸς ἐν τῇ παραλίᾳ καὶ ἐπὶ μίαν πενταετίαν 1888 1893 ἦσαν ἐρριμμένα ἐν τῇ ἐρημίᾳ τὰ δημόσια γραφεῖα, ἀλλ' οὐδεμία ἔκτοτε νέα οἰκοδομὴ ἐγένετο, διότι οὔτε προσόδους μεγάλας ἔχει οὔτε τὸ ἐμπόριον τῶν πέριξ δήμων συγκεντροῖ ἐν αὐτῷ. Ὀλίγων δὲ ἐκ τῶν κατοίκων αἱ γινῶμαι, περὶ τοὺς τριάκοντα, τάσσονται ὑπὲρ τοῦ συναικισμού αὐ-

τοῦ, διότι ἔσχον τὴν ἀπρονοησίαν νὰ οἰκοδομήσωσι καὶ μάλιστα διὰ δανείων μεθ' ὑπερόγκων τόκων τὰ ὅπρῳ ἀπερρόφησαν οὐ μόνον τὰς ἰδίας ἐνυποθήκους οἰκίας ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη κτήματα τῶν ἰδιοκτητῶν· ὥστε, οἱ πλεῖστοι ἀποκλίνουν ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ νὰ μείνῃ ἡ πόλις ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται σήμερον, μαζῇ δὲ καὶ ὅλα τὰ δημόσια γραφεῖα.

Γνωστον ὅτι τὸ κυριώτερον προϊὼν τῆς Κυπαρισσίας εἶνε ἡ σταφίς. Ταύτης μοσχοπωλουμένης, οἱ κουργανάδες τῶν Κυπαρισσίων πλημυροῦν· ἀποθηκευομένης ὅμως, ἔνεκα ἐξευτελισμοῦ τῶν τιμῶν ἢ καὶ τῆς ἀζητησίας, — ὅπως κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ λῆξαν ἔτος — πλήρης ἀπογοήτευσις καὶ πείνα χειροπιαστή. Τὸ εὐτύχημα εἶνε ὅτι μετὰ τὰς τελευταίας δοκιμασίας ἡ σταφιδοφυτεία ἐσταμάτησε, οἱ σταφιδοπαραγωγοὶ καλλιεργοῦν μετὰ ἐπιμελείας καλλιτέρας καὶ οἱ σταφιδέμπορρι φέρονται πλέον εὐλικρινέστερον πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους ἐμπόρους, μὴ μιγνύοντες εἰς τὴν σταφίδα ἄλλας ξένας οὐσίας διὰ νὰ καταχρασθοῦν τὸν ἀγοραστήν.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς μαυροζανθομμάτας σταφίδος, παράγει ἡ Κυπαρισσία καὶ περὶ τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον ὀκάδας ἐλαίου καλῆς ὅπως οὖν πσιότητος.

ΠΑΤΡΑΙ

Ἡ ἄκτοπλοῖα τῆς Πελοποννήσου, ὁ κοινῶς λεγόμενος «γῦρος τῆς Πελοποννήσου» πράγματι εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ εὐμορφότερα θαλασσινὰ ταξείδια. Φεύγεις ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ πρῶϊαν Σαββάτου καὶ ἀφοῦ προσεγγίσῃς εἰς τὰ ὀροσερώτατα νησιὰ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ φθάσῃς εἰς Ναύπλιον, τραβᾷς διὰ τὸ Λεωνίδιον, τὴν Μονεμβασίαν, χώνεσαι εἰς τὸν Λακωνικόν, τὸν Μεσσηνιακόν, τὸν Κυπαρισσιακόν, χαιρετίζεις γιὰ δυὸ τρεῖς ὥρας τὴν λουλουδοσπαρμένην Ζακυνθον, καὶ ἀφοῦ τραταρισθῇς μὲ ὀλίγα γιασουμιὰ καὶ σαντσαμίνια τῆς μυροβριθοῦς νήσου, κατασταλαζεις εἰς τὰς Πάτρας Πενθήμερος ἄκτοπλοϊκὸς γῦρος, καθ' ὃν πνίγεσαι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὴν ἰωδιούχον ποντιάδα αὔραν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ μυρουδιῆς τῶν πρασιναδοσκαεῶν ἐκτάσεων τοῦ Μωρηᾶ. Πραγματικὸν πανηγῦρι αἰσθήσεων, ἀπολαύσεων, θεληγῆτρων.

* *

Αἱ Πάτραι ἄλλοτε καὶ αἱ Πάτραι σήμερον. Αἱ Πάτραι προ τοῦ σταφιδικοῦ κραχ, καὶ αἱ Πάτραι μετὰ τὸ κράχ. Πλοῦτες τότε, ἑκατομμύρια, ἐμπόριον ἐν ἀκμῇ, συναλλαγματα, χρυσός, λίραι, ταξείδια εἰς Εὐρώπην, εὐμαρεῖα μυθώδης, ἐξοδα ἄσκοπα, ξέναι γλῶσσαι, γερμανικά, ἀγγλικά, γαλλικά, μπόνες, παραμανες, πιάννα, μουσικαί, χρροί, ντεκολτέ, πολυτέλεια, μεταξωτὰ, παλατια, μέγαρα, λουστρίνια, ψηλὰ καπέλα, κορδόνι, ἐλῆα, Γερο-

κωστόπουλος, Κοντογούρης, Πατρινός, Καλαμογδάρτης, κομμα, ψῆφος, βουλευτής, ύπουργός, Παπαγιαννακοπουλος, παγκορδονισμός, παντρικουπισμός. Αἱ Πάτραι σήμερον, νηφαλιότης, συντηρητικότης, σκεπτικισμός, μέτρημα τῶν λόγων, ζύγισμα τῶν ἔργων, πρακτικότης πολλή, περιορισμός παραφροσυνῶν, κεινωνική ἀνεξαρτησία καὶ πολιτικὴ ἐν μέρει, ἐν μέρει μόνον, ὀρθάνοιγμα ματιῶν, ἀγκάλιασμα ἐργασίας, ὅχι πλέον Τρικούπης-Θεός, Δεληγιάννης-Υἱὸς Πέρθεος, νέαι ἰδέαι, νέα συστήματα, καινούργια μυαλά, ὀλίγη σταφιδοενέργεια, ἀποστολαὶ ἑκτακτοὶ, "Ἅγιος Κωνσταντῖνος, Καράκαλλος, ἐνέργειαι διὰ τὴν διάδοσιν, λύσιμον χειρῶν, δέσιμον γλώσσης, βελτίωσις παραγωγῆς, ἠθικώτεροι συναλλαγαί, σταφιδοῦχα κιβώτια ἀμιγῆ, ἀγνά, ὅχι ἀνάμικτα μὲ χίλιων εἰδῶν προστυχιαῖς, ὀλίγη γυμναστικὴ, κάποιος Παναχαϊκός, ὀλίγη μουσικὴ, δυο Φιλαρμονικαί, ὀλίγη Καλλιτεχνία, πολλὴ ζωγραφικὴ κλπ.

*
*
*

Αὕτῃ εἶνε ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀτόμων, τῶν πόλεων, τῶν Ἑθνῶν. Ὑψοῦνται, ὑψοῦνται μέχρι τοῦ Ζενίθ, ἔπειτα κατέρχονται, κατέρχονται μέχρι τοῦ ἀντίποδος, τοῦ Ναδίρ. Ἔτσι καὶ αἱ Πάτραι ἀνῆλθον εἰς Ἱμαλάια ὕψη ματαιότητος, εὐμαρείας, κερδῶν, ἀπολαύσεων, χάρις εἰς τὸ μαυρόξανθον ἀτίμητον προϊόν των· αἱ ἴδιαι, χάρις πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ μαυρόξανθον, κατῆλθον εἰς τὰ Τάρταρα. Ἀλλὰ ἐν τῇ ἀνοδοκαταπτώσει ὁ σωφρονισμός, ἡ γρανιτοποίησις τοῦ ἐμπορίου, τῆς πείρας, τῆς ἀποκαταστάσεως. Τὸ περίφημον ἐκείνο λόγιον τοῦ Μεσολογγίτου πολιτευτοῦ «Ἐν τῇ ἀποτυχίᾳ ἐγκείται ἡ ἐπιτυχία» εὐρίσκει εἰς τὰς Πάτρας τὴν ἐφαρμογὴν του. Ἐπρεπε νὰ ἐκπέσῃ, νὰ ἐξευ-

τελισθῇ, νά σαπίσῃ, νά χυθῇ εἰς τοὺς ὁρόμους, νά ριφθῇ εἰς τοὺς χοίρους ἢ παραγωγή των, διὰ νά ἀνανήψωμεν ὅλοι μας, νά ἰδωμεν ποῦ ἀρμενίζομεν, νά ἐκτείνωμεν τὸ μᾶτι μας πέραν τοῦ ὁρίζοντος τῆς γῆτος μας, νά σκεφθῶμεν καὶ διὰ τὰ κατὰ καὶ οἰκὰ τὰ ὑπέρ.

Τί ἐπλούτησε τοὺς Πατρινούς, τί ἐμεγάλυνε τὰς Πάτραις; Τὸ σταφιδοκούτσουρο. Ὁ προνομιούχος πόρος τῆς Ἑλλάδος, τὸ προνομιούχον παραγωγικὸν εἶδος τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴ προβλέψῃ γιὰ τὴν τύχην του καμμία κυβέρνησις, οὔτε οἱ ἔμποροι, οὔτε οἱ παραγωγοί, ἔχασε τὴν τιμὴν τοῦ τῷ προϊόν, ἐξηυτελίσθη. Ἐνόμιζαν ὅλοι ὅτι αἰωνίως θὰ ἀντικαθίσταται ἡ μαυρομμάτα μὲ στερλίνες· εἶδον χίλιας λίτραις σταφίδος κ' ἐγέμιζαν τὰ χέρια των μαλαμα. Ἐφόρτωναν ἓνα καράβι σταφίδα καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐθησαύριζον λίρα· ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ἀμύθητα, τὰ ἄνισα κέρδη τοὺς ἐχαντάκωσαν. Ὅ,τι ἐπερίσσευεν ἀπὸ τὰ κέρδη ἐμπρὸς εἰς σταφιδοφυτείας. Κ' ἐγέμισαν τοὺς κάμπους των, τὰ κτήμητά των, τὰ χωράφια των, τὰ προαύλια τῶν οἰκιῶν των μὲ σταφίδα. Ἀλλ' ἐλογάριαζον χωρὶς τὸν ξενοδόχον. Καὶ ξενοδόχοι εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἦσαν οἱ φυσικοί, οἱ οἰκονομολογικοί, οἱ πλουτολογικοὶ νόμοι. Μικρὰ παραγωγή, μεγάλαι τιμαὶ· μεγάλη παραγωγή, ἐλάχισται τιμαὶ. Διότι οὐδεὶς ἐπρόνοιησε νὰ εὐρύνη τὴν κατανάλωσιν, ἀλλ' ἐξηρητήθη ἡ τύχη της μόνον ἀπὸ τὴν φυλλοξήραν τῆς Γαλλίας.

Καὶ ἔτσι αἱ Πάτραι ἐγονάτισαν. Οἴκισι ἐμπορικοὶ καὶ

τραπεζιτικοὶ ἐν πλήρει ἀκμῇ κατέρρευσαν, συμπαρασύραντες καὶ δευτερεύοντας τειούτους. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐρήμωσις ἡ ἐμπορικὴ ἐν Πάτραις, ἡ ἀπώλεια τῆς εὐρείας ἐν Εὐρώπῃ πίστεώς των, ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ ἐθνικὴ χρεωκοπία, διότι κανεῖς δὲν λησμονεῖ ὅτι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους ἐπῆραν τὸν κατήφορο ἀφ' οὗ ἐξεδηλώθησαν τὰ χρεωκοπικὰ κρούσματα εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Πατρῶν. Εὐτυχῶς ὁ κίνδυνος σχεδὸν ἀπεσοβήθη, διότι ὁ ἐχθρὸς ἀπεκρούσθη ἀφοῦ προσεπάθησε νὰ προσβάλλῃ καὶ ἄλλους μεγάλους οἰκούς, ἀλλ' ἐκεῖ εὐρὼν σπουδαίαν ἀντίστασιν πρὸ τῶν ἀρτίων κεφαλαίων, ἔκαμε μεταβολήν. Ὁ μαρasmus ὅμως καὶ ἡ δυσπιστία ἐξακολουθοῦσιν, ἐφ' ὅσον ἡ σταφιδικὴ κρίσις ἐξακολουθεῖ καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους μένουں ἐκκρεμῇ. Τίς οἶδε δὲ πότε τὸ Πατρινὸν ἐμπόριον θ' ἀνακύψῃ καὶ πότε θ' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν τοῦ ἀκμῆν. Ὑπάρχει ἐν τούτοις πεποιθήσις ὅτι οἱ διέποντες σήμερον τὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἐν Πάτραις ἔχουν ὀχυρωθῇ μὲ ἀρκετὰ κεφάλαια καί, φρονιματισθέντες ἐκ τῶν κλονισμῶν τοῦ παρελθόντος, θὰ φανῶσι συντηρητικώτεροι εἰς τὸ μέλλον ρυθμίζοντες τὰς ἐπιχειρήσεις των κατὰ λόγον τῶν δυνάμεών των. Τὴν μεγαλητέρα δὲ ἐλπίδα παρέχει ἡ ἔνωσις τῶν ἐμπόρων εἰς σωματεῖα, ἐξ ὧν ἡ «Σταφιδικὴ» ἔδωκε μέχρι τοῦδε τόσα τεκμήρια δράσεως νοήμονος καὶ ἱκανῆς καὶ φιλοτίμου. Ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ ἐλπίσῃ εἰς τὴν καλλιέργειαν μεγαλητέρας τινὸς ἀνεξαρτησίας, φιλελευθερωτέρας ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ κομματικὰ τσελιγκάτα, ἵνα αἱ Πάτραι ἐν τῷ τίτλῳ των ὡς πρωτεύουσας Πελοποννήσου καταστῶσι καὶ ὁ πολιτικὸς αὐτῆς ὁδηγός, τὸ κέντρον ἀρχῶν ἀνεξαρτήτων ἀντὶ μεγάλου κομματικοῦ τζακιοῦ ὁποῖον εἶνε δυστυχῶς ἀκόμη σήμερον, λατρεύουσα ἀνθρώπους, δουλεύουσα κόμματα, ρωμαίικα κόμματα.

Ἄν ὁ Πειραιεὺς ἐμεγαλύνθη καὶ ἤκμασε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἐπίδοσιν, ἀλλὰ καὶ αἱ Πάτραι ἤρθησαν εἰς ἐπίζηλον ὕψος δράσεως. Μικρὰ ἢ κίνησις τοῦ σταφιδεμπορίου ; Δὲν μετρεῖτε πόσους σταφιδεμπόρους καὶ τραπεζίτας ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν αἱ Πάτραι ; Ὁ Ἀμβουργερ, ὁ Βάρφ, ὁ Φραγκόπουλος, ὁ Παπαγιάννης, ὁ Μεσσηνέζης, ὁ Παναγούλης, ὁ Κρεμμύδας, ὁ Κόλλας, ὁ Τσικληντήρας καὶ πολλοὶ ἄλλοι δὲν ἀποτελοῦν τὰς σπουδαιότερας κορυφὰς τοῦ χρήματος ; Ὅλοι αὐτοὶ διὰ τῆς ἰδιοφυΐας των καὶ τῆς ἐμπορικῆς των πίστεως ἐδραῖωσαν τὰς μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, δημιουργήσαντες ἐκ τούτου κολοσσαῖα κεφάλαια διὰ τῶν ὁποίων ἐπεξέτειναν τὰς ἐργασίας των μετὰ τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς Εὐρώπης κόσμου.

Παραλλήλως βαίνει καὶ ἡ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ ἐπίδοσις τῶν Πατρινῶν. Ἄν ἀρχίσετε ἀπὸ τοὺς ἀτμομύλους, θὰ ἰδῇτε ὅτι ὅλοι ἀποτελοῦν σχεδὸν μίαν ὠδεκάδα. Πλὴν τῶν ἀρχαιότερων τοῦ Διάλιου καὶ Ρηγοπούλου, ἰδρύθησαν βραδύτερον τοῦ Κόγκου καὶ Τριάντη, Καράμπελα, Καρέλη, Μικρούτσικου, ἀδελφῶν Γενναίου κλπ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰ ἐργοστάσια αὐτὰ ἀνηγέρθησαν ἀπὸ τοῦ 1860 καὶ ἐπέκεινα, διότι πρὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀντὶ ἀτμομύλων ἐλειτούργουν νερόμυλοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπληροῦντο αἱ ἀνάγκαι τῶν πληθυσμῶν τῆς περιφερείας τῶν Πατρῶν.

*
* *

Λαμπρὰ καὶ ἡ βιομηχανία τῶν Σταφιδοκιβωτίων. Τὰ σπουδαιότερα τούτων τῶν κ. κ. Μάμκη, Παπανικολάου, Φραγκοπούλου καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκόμη, ἀπασχολοῦν ἑκατοντάδας ἐργατῶν καθ' ἑκάστην εἰς ἐποχὴν μάλιστα συγκομιδῆς τοῦ σταφιδοκαρποῦ. Μὴ ἐκπλαγῇτε ἂν μάθετε ὅτι εἰς ἑκάστον τῶν ἐργοστασίων τούτων κατασκευάζονται ἡμερησίως 10—15 χιλιάδες σταφιδοκιβώτια! Καὶ εἰς αὐτὰ χρησιμοποιεῖται ὅχι πλεόν ξυλεία Αὐστρίας καὶ Ρουμανίας, ὡς ἄλλοτε, ἀλλὰ Εὐρτανίας καὶ Θεσσαλίας.

*
* *

Ἡ δὲ οἰνοποιία, ἡ χρυσοφόρος καὶ ἐξαίρετος οἰνοποιία τῶν Πατρῶν; Ἄλλη πηγὴ πλουτισμοῦ αὐτῆς. Τὰ οἰνοποιητικὰ ἐργοστάσια τοῦ Κλαους, τοῦ Ἀμβουργερ, τῆς οἰνοποιητικῆς Ἑταιρίας «Μαυροδόφνη» καὶ ἄλλα πολλὰ παράγουν καὶ ἐξάγουν νεκτάρεια κρασιὰ διὰ τοῦ εἰδικῶς; Διὰ τὴν Εὐρώπην. Καὶ κρασιὰ ἀπὸ σταφύλι μοσχάτον, τὸν περίφημον ἀνθοσμίαν καὶ καμπανίτην ἐφάμιλλον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ καὶ ἄλλα ἐξαίρετα ποτὰ, μοσχοπωλούμενα εἰς τὸ Ἑξωτερικόν, καὶ ἀκριβοπωλούμενα εἰς τὸ Ἑσωτερικόν, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἄγνωστα μείναντα εἰς τοὺς πλείστους.

*
* *

Δὲν ἐλλείπουν καὶ αἱ ποικιλώταται βιομηχανίαι ἄλλων εἰδῶν. Κλωστήρια ἔχετε τοῦ Θεοδώρου, τοῦ Κόγκου καὶ τοῦ Τριάντη. Καρφοβελονοποιεῖα, χυτήρια,

βυρσοδεψεία, ταμβακοποιεία, σχοινοπλεκτικήν, παγοποιίαν, καλτσοποιίαν κλπ. επίσης ἄφθονα. Ὡστε δικαίως φημίζονται αἱ Πάτραι ὡς ὁ μέγας ἀντίζηλος τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἐπειτα τα λαμπρά καὶ πολυτελέστατα ἐμπορικὰ καταστήματα ὑφασμάτων, κ' ἐν γένει εἰδῶν νεωτερισμοῦ καὶ μαυιφατῶρας, στηριζόμενα ἐπὶ γερῶν κοφαλαίων πραγματικῶν καὶ ὄχι ὀνομαστικῶν. Κατήντησε δὲ τὴν σήμερον ὅλη ἡ δυτικὴ Πελοπόννησος νὰ τροφοδοτῇται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰς Πάτρας.

* *

Ἄλλὰ τὰ λιμενικὰ τῆς ἄνω κάτω. Ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας, ἡ σπουδαιοτέρα ἔλλειψις τῶν Πατρῶν ὁ λιμὴν. Ὑστερα ἀπὸ τόσῃν ἀκμὴν καὶ ὀρᾶσιν καὶ ζωὴν καὶ σφρῖγος καὶ πλοῦτον καὶ συγκοινωνίαν καὶ εὐρωπαϊσμόν, λιμένα δὲν ἔχουν. Κ' ἐδαπανήθησαν διὰ τὰ λιμενικὰ, πολλὰ ἑκατομμύρια. Ἄλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα; Ἐνας πρόμωλος καὶ αὐτὸς ἔρμαιον καὶ τοῦ ὁροσερωτέρου μελτεμιοῦ. Καὶ μένουν καὶ θὰ μείνουν αἱ Πάτραι διὰ πολὺν ἀκόμη χρόνον ἀλίμενοι, ἐκτεθειμέναι εἰς τὰ πόντια κύματα. Ποῖος ἄρα γε θὰ φιλοτιμηθῇ κάνεις ν' ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά του μὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν λιμενικῶν ἔργων; Μήπως ὁ νέος Δήμαρχος μὲ τὴν σημερινὴν Κυβέρνησιν; Νὰ τὸ περιμένωμεν;

* *

Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου Πατρῶν μὴ τὰ μελετᾶτε κἄν. Ἐχει ἐτήσιον προϋπολογισμόν 900 χιλ. ὀραχυῶν ἐξ ὧν πληρόνει διὰ τόκους καὶ χρεωλύσια 350 χιλ. Μπο-

ροῦσε νὰ ἔχη εἰσπράξεις περισσοτέρας καὶ ὑπηρεσίαν τοκοχρεωλυσιῶν χαμηλοτέραν, ἢν ἐδημαρχεῖτο ἀπὸ ἀνθρώπους μὴ συνδεδεμένους μὲ τὴν Ἑμπουσαν πολιτικὴν. Καὶ οὕτω στεροῦνται καὶ ὁρόμων αἱ Πάτραι—αἱ ὀλίγαι λαμπραὶ λεωφόροι μὴ συντηρούμεναι ὅπως πρέπει δὲν μποροῦν βέβχια νὰ μετριάσουν τὴν ἑλλειψιν—καὶ ὕδατος καὶ χωροστραθμῆσεως. Μέχρι τινὸς ἐστεροῦντο καὶ τάξεως καὶ ἀστυνομικῆς εὐπρεπείας· ἀλλὰ τὸ νέον ἀστυνομικὸν καθεστὸς, ἐὰν τὸ κόμμχ δὲν τὸ ἐξευτελίση, θὰ ἰσοπεδώσῃ κἄποιας κοινωνικὰς ἀνωμαλίας.

Τὸ πλεῖστον ὅμως τῆς κακοδαιμονίας ὀφείλεται ποῦ ἄλλοῦ παρὰ εἰς τοὺς κομματικούς Δημάρχους. Πρὸ εἰκοσαετίας ἀκόμη οἱ Πατρινοὶ εἰσέφερον διὰ τὸν Δῆμον ἑκατομμύρια ὄλα, ἀλλὰ ὡς ἀντάλλαγμα τῶν ἑκατομμυρίων τί εἶδον, τί ἀπῆλαυσαν; Καὶ Ροῦφοι καὶ Πατρινοί, καὶ Καλαμογδάρται καὶ Κανακάραι καὶ Κοντογοῦραι, ὅλοι ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐδημαρχευσαν τῶν Πατρῶν μόνον καὶ μόνον ὅπως ὑπηρετήσωσιν ἅπαντες τὸν Κουμουνδουρισμόν, τὸν Βουλγαρισμόν, τὸν Κορδονισμόν, τὸν Τρικουπισμόν, περιφρονήσαντες ἀστόργως πᾶσαν ἀνάγκην τῆς πόλεως. Καὶ δι' αὐτὸ σήμερον περιῆλθον τὰ δημοτικὰ Πατρῶν εἰς χρεωκοπικὴν συμφοράν. Καὶ ὅμως ὅλοι οἱ ἀνωτέρω Κύριοι ἐπέτυχον τὸν τόπον εἰς τὴν ὑψηλοτέραν βαθμῖδα τῆς οἰκονομικῆς του εὐεξίας, καθ' ἣν ἐὰν φιλοτίμως καὶ φιλοπατρυνῶς εἰργάζοντο, αἱ Πάτριαι σήμερον θὰ κατεῖχον τὰ σκῆπτρα τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς βιομηχανίας, θὰ καθίσταντο δὲ ἡ ὠραιότερα πόλεις τῆς Ἑλλάδος, διότι καὶ πλοῦτον ἔχουν καὶ ἐπιδεκτικὸς τόπος καλλωπισμοῦ εἶνε. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχεν ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ Πατρινὸν ἐμπόριον

ὑπερῆκόντισε πᾶν ἄλλο ἐν Ἑλλάδι. τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ἀκαταπόνητον καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν ἰδιωτῶν. Καὶ θὰ ἐξηκολούθει δὲ ἡ ἐμπορικὴ αὕτη ὑπεροχὴ τῶν Πατρῶν, ἐὰν ἡ ὁρμὴ τῆς δὲν ἀνεκόπτετο ἀφ' ἐνὸς ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς οἰκονομικῆς καταπτώσεως καὶ ὑπὸ τῆς σταφιδικῆς κρίσεως ἀφ' ἑτέρου. Ἡ οἰκογένεια Ρούφων εἰργάσθη ἀληθῶς ὑπὲρ τῶν Πατρῶν, ἰδίᾳ δὲ ὁ κ. Κανακάρης, ἐπὶ τῆς δημαρχίας τοῦ ὁποίου ἔγειναν ἔργα πολλὰ καὶ λόγου ἄξια καὶ τὸν καλλωπισμὸν συντελοῦντα καὶ ἀνάγκας ἐξυπηρετοῦντα. Ἀλλὰ μένουν καὶ θὰ μένουν ἀκόμη ἀπραγματοποίητα πολλὰ καὶ στοιχειώδη. Καὶ ἡδύναντο νὰ γείνουν. Καὶ δύνανται καὶ πρέπει νὰ γείνουν.

*
* *

Εἰς πᾶσαν παραλίαν πόλιν ἡ ζωὴ ἡ ἐμπορικὴ, ἡ κίνησις ἡ κοσμικὴ συγκεντροῦται εἰς τὴν παραλιακὴν ὁδόν, ὅπου τα καφενεῖα, τὰ εἰσιπωλεῖα, τὰ ξενοδοχεῖα. Μὴ ζητεῖτε τοῦτο εἰς τὰς Πάτρας. Καθ' ἣν ἐπιχὴν λείπει ὁ σταφιδικὸς ὄργασμός, ἡ ἀποθήκευσις τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἡ φόρτωσις τῶν ἀτμοπλοίων, ἡ παραλιακὴ ὁδὸς Πατρῶν εἶνε νεκρά. Σειρὰ κλεισμένων ἀποθηκῶν ὑπὸ οἰκίας ὅχι κομψάς. Καὶ μόνον μικρὰ κίνησις ἐκ τῶν ἐρχομένων καὶ ἀναχωρούντων ἀτμοπλοίων, ἀποβιβαζόντων καὶ ἐπιβιβαζόντων ολίγους ἐπιβάτας καὶ ὀλιγώτερα ἐμπορεύματα. Ἡ μεγάλη ἀρτηρία τῆς πόλεως εἶνε ἡ μετὰ τὴν παραλιακὴν ὁδὸς Ἀγίου Ἀνδρέου, ὅπου οὐκ ἔστιν ὄψις θαλάσσης. Ὁλίγον δὲ ἀνωτέρω ταύτης εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως ἡ μεγάλη τετράγωνος πλατεῖα, πλαισιουμένη ἀπὸ καφενεῖα καὶ ζαχαροπλαστεῖα, καθαρὰ καὶ εὐρεῖα καὶ εὐαερος, μετὸν ὠραῖόν τῆς πίδακα, ὃν κοσμοῦν χάλκινοι λέοντες, δέχεται τὸ βράδυ τοὺς περιπατητάς τῆς, σταθμεύοντας

ἔκει διὰ νὰ ἀνέλθουν ἢ ἀφοῦ ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὰ ψηλὰ Ἀλώνια, τὴν φυσικὴν τῶν Πατρῶν Ἀκρόπολιν, ὅπου ὁ μέγας καὶ μυστηριώδης καλλιτέχνης, ἡ Μάγισσα ἡ παντοδύναμος, ἡ δημιουργὸς φύσις ρίπτει πρὸ τῶν ὁμμάτων σου πέλαγος εὐρύ, ἐφ' οὗ παίζουν μακρὰν εἰς τὸ βάθος αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες μὲ τῆς θαλάσσης τὴν λάμπουσαν ἐπιφάνειαν, καὶ σάπφειροι καὶ ρουβίνια καὶ διαμάντια καὶ μπριλάντια σωροὶ νομίζεις πῶς κυματίζουν, καὶ ὁ ἥλιος χάνεται εἰς λεσβιασμοὺς χρωμάτων καὶ τὸ κυανοῦν συμμιγνύεται μὲ ὅλας τῆς ἱρίδος τὰς λάμψεις, καὶ ὁ μέγας τῆς ἡμέρας Βασιλεὺς φαίνεται ὡς νάπολαυῇ ἡδονὴν ἀκόρεστον χωνόμενος μέσα εἰς τὰ πορφυρόχροα νέφη καὶ νεφίδρια, εἰς τὴν ἰόχρουν τῶν ἀντίπεραν βουνῶν καὶ ὠχρὰν ἀνταύγειαν, εἰς τῶν ἀκτίνων τὴν σβυνομένην φλόγα, μέγας Βασιλεὺς, Σκυλτάνος εἰς ὀδαλισκῶν χοροὺς μεθῶν, πίνων καὶ πίνων καὶ μὴ χορταίνων ἡδονὴν . . .

*
* *

Καὶ ἀπὸ τὰ Ψηλὰ Ἀλώνια εἰς τῶν Πατρῶν τὰ ἐνδότερα. Καὶ ἀπὸ τοῦ Φυσικοῦ δημιουργοῦ εἰς τοὺς δημαρχικοὺς δημιουργοὺς, εἰς τὰ λαϊκὰ δημιουργήματα. Οἷα μεταβολή! Τί κρῖμα εἰς τὰς Πάτραις. Πόσος πλοῦτος διέρρευσε δι' αὐτῶν. Πόση εὐρωστία εἰς τὸ παρελθόν. Πόσοι πόροι διὰ τὸν δῆμον. Καὶ ὅμως πλὴν δύο δημαρχικῶν περιόδων, αἵτινες ἔσυρον τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς βαρβαρότητος εἰς τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀφήρησαν τὰ ράκη τῆς πρωτογόνου ἐποχῆς, πλὴν τῶν ἔργων ἐκείνων, τῶν στοιχειωδῶν δι' ἐκάστην πόλιν ἵνα λέγεται πόλις καὶ ὅχι φύρδην μίγδην συνοικισμός, ἔργα ἄλλα νοῦλα. Ὁδοστρωσία ρωμαϊκωτάτη—σκόνη καὶ λάσπη, λάσπη καὶ σκόνη—φωτισμὸς ἀνεπαρκέστατος, κα-

θαριότης Ἀθηναϊκή, ὁδοὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως φυσικοί, ἑλλείψεις πολλαί, ἑλλείψεις μεγάλαι, ἑλλείψεις σπουδαῖαι. Σχετικῶς μὲ τὰς Ἀθήνας αἱ Πάτραι βέβαια εἶχον δημάρχους. Ἀλλ' ὅχι καὶ σχετικῶς μὲ τὸν πλοῦτόν των, μὲ τὴν ὑπερηφάνειάν των, μὲ τὰς ἀπαιτήσεις πρωτευούσης τῆς Πελοποννήσου.

* *

Ὁ ρυθμὸς τῶν οἰκιῶν βαρὺς, ὅσον καὶ τὸ κλῖμα τῶν Πατρῶν. Αὐτὰ τὰ ὑπόστοα πεζοδρόμια πληκτικὰ πολὺ διὰ πόλιν Ἑλληνικὴν. Τὰ Πατρινὰ ὅχι καὶ καθαρὰ, ἐν ὥρᾳ δὲ βροχῆς ἀσφυκτικὰ καὶ ἐνοχλητικώτατα· αὐτὰ τους δὲ τὰ σκαλοπάτια ὀχληρότατα.

* *

- Τί εἶνε αὐτό;
- Τὸ πρῶτον Γυμνάσιον.
- Καὶ ἐκεῖνο;
- Τὸ δεῦτερον Γυμνάσιον.

Πρῶτον Γυμνάσιον, δεῦτερον Γυμνάσιον! Εἰς τὰς Πάτρας τὴν πόλιν τὴν ἐμπορικὴν. Καὶ σχολαὶ ἐμπορικαί; Οὐδεμία!

- Πῶς;

* *

Αἱ Πάτραι παρουσιάζουν τρεῖς ὄψεις εἰς τὸν πρώτῃν φοράν ἐπισκεπτόμενον αὐτάς. Ἀπόβασις ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν: Δέκα, εἴκοσι, τριάντα ὑπηρέται ξενοδοχείων. — Πατρωωῶν! Ἀγγλίααας! Ἐδῶ κύριοι, τὰ πράγματά σας, κύριε, τὴ βαλίτσα σας, τὸ πανωφόρι

σας, — φραντζέζικα, έγγλέζικα, ίταλικά, έλληνικά, βοή, κύματα φωνῶν, συγκρούσεις κρχυγῶν, σᾶν νὰ εἰσήλασαν τάγματα δαιμόνων νὰ κυριεύσουν τὸ τραῖνον !

Ἄλλ' ἡ ὄψις τῆς πόλεως καλή.

* *

Ἀπόβασις ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου : Βαρκάρηδες ἀλὰ Πειραιᾶ, εἰς τὴν Προκυμαίαν τὰ ἴδια τοῦ τραίνου, ἀλλ' ὀλιγότερον ἀπαίσια. Ἡ ὄψις τῆς πόλεως μετρία.

* *

Ἀπόβασις ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου Πύργου. Ἐλλειψις τῶν ὑπηρετῶν τῶν ξενοδοχείων. Ἄλλ' ἀκαθαρσία, ἀλλὰ ρυπαρότης, ἀλλὰ δυσσομία.

* *

Εἰς τὰς Πάτρας ἀκμᾶζει τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα, ἀρκετὰ παρήγορον καὶ τοῦτο νὰ πραῦνη τὴν ἐκ τῶν ἐμπρικῶν ἀτυχημάτων ὁδὸν. Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἦσαν τόσον ἄγνωστα πράγματα ἐν Πάτραις ὅσον καὶ ἡ γλῶσσα τῶν Δαχομαίων. Ἐν γένει ἡ καλλιτεχνία τότε ἐθεωρεῖτο ἡ ὑπερτάτη τῶν πολυτελειῶν καὶ μόνον τὸ χρῆμα ἐφώτιζεν, ὡς παμμεγέθης ἀστήρ, τὸν Πατρινὸν ὀρίζοντα, ἐφ' οὗ καὶ τὰ βλέμματα ὅλων τῶν Πατρινῶν ἠτένιζον. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὁμως διετίαν μεγάλη κοινωνικὴ ἐξέγερσις ἐξεδηλώθη κατὰ τῆς τοιαύτης ὀπισθοδρομικότητος, καὶ ἰδοὺ αἱ Πάτραι, αἱ πρό τινος ἄνευ οὐδενὸς καλλιτεχνικοῦ κέντρου, σήμερον κάτοχοι δύο φιλαρμονικῶν μουσικῶν. Ἡ

πρώτη. ἡ τοῦ Παναχαϊκοῦ, ἐπὶ κεφαλῇς ἔχουσα τὸν νεο-
 ἰδεάτην κ. Κορύλλον, ἓνα τῶν σπουδαιοτέρων μοχλῶν τῆς
 κοινωνικῆς των προόδου, ἡ δευτέρα συστηθεῖσα ὑπὸ νέων
 φιλοτίμων, φιλομούσων, ἀρωγὸν ἔχουσα τὸν τέως δήμαρ-
 χόν των κ. Κοντογούρην, ὅστις καὶ ἐτήσιον ἐπίδομα ἐνήρ-
 γησεν ὑπὲρ αὐτῆς νὰ ψηφισθῇ καὶ τὴν δημαρχικὴν του
 ἀντιμισθίαν προθύμως παρεχώρησε. Ἡ τελευταία ὑπό-
 σχεται καὶ ὠδικὴν σχολὴν νὰ συστήσῃ ἐν ἣ ἀντὶ ἐλαχί-
 στων διδάκτρων νὰ δύναται ἕκαστος νὰ ἐκμανθάνῃ ἢ ὀρ-
 γανικὴν ἢ φωνητικὴν μουσικὴν.

* *
 *

Κατόπιν τριαύτης δράσεως καὶ κοινωνικῆς μεταβολῆς
 εὐλόγως οἱ Πατρινοὶ δύνανται νὰ καυχῶνται ὅτι ἡ πόλις
 των ἐντὸς ὀλίγου θὰ καθέξῃ ἐπίζηλον θέσιν ἐν τῇ καλλι-
 τεχνικῇ μορφώσει, ὁμοίαν τῆς ὁποίας καὶ εἰς ἀρχαίους
 χρόνους ἐπεδείκνυε, τότε ὅτε αἱ Πάτραι μὲ τὸν πρωτεύον-
 τα ἐν Ἑλλάδι πληθυσμὸν των εἶχον καταστῇ τὸ καύ-
 χημα αὐτῆς. Εὐτυχῶς δ' ὅτι ἡ νεολαία κατέχει ὅλα τὰ
 στοιχεῖα τῆς προόδου καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς μορφώσεως.
 Νέοι ἄνευ ἀξιώσεων εὐγενείας, ἄνευ οἰκογενειακῶν περ-
 γαμηνῶν, τέκνα πατέρων, ὧν αἱ χεῖρες φέρουσιν ἀκόμη
 ζωντὰ τὰ ἔχνη τῆς ἀξίνης ἢ καὶ τῆς ποιμενικῆς ράβδου,
 προάγονται καὶ μορφοῦνται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νεω-
 τέρου πνεύματος· διότι ἐκ τῆς ἐμπορικῆς των δράσεως ἔρ-
 χονται συχνὰ εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ
 διοχετεύουν εἰς τὰς Πάτρας των τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτι-
 σοῦ. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὴν εὐγενῇ φιλοδοξίαν νὰ
 πλουτίζουσιν ἑαυτοὺς ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς μεταδίδον-
 τες οὕτω τὸν πλοῦτον αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς συμπολίτας

των. Καὶ οὕτως ἐξηγεῖται ἡ αἰφνιδία αὕτη μεταβολὴ τῶν Πατρινῶν ὡς πρὸς τὴν κακλιτεχνικὴν ροπὴν των.

* *

Αἱ δ' ἐξοχαὶ τῶν Πατρῶν ποῖαι; Ἀλλὰ μήπως ἂν εὐρεθῇς πέντε βήματα ἔκτος τῆς πόλεως δὲν εὐρίσκεισαι εἰς μπαξέδες καὶ περιβόλια καὶ «μὸν-ρεπό» κ' ἐπαύλεις καὶ τσιφλίκια καὶ κτήματα καὶ κατοικίας τερπνάς, εὐαέρους, ἄρωματικές, ἀναπαυτικές: Ὁλὴ ἡ πανεύφορος καὶ τρισευδαίμων περιφέρεια τῶν Πατρῶν εἶνε τετμημένη εἰς ἑκαντοντάδας τσιφλικιῶν. Ἐκεῖ διαθερίζουν οἱ πολυτάλαντοι Πατρινοὶ κάθε καλοκαῖρι μὲ τὰς οἰκογενείας των. Ἐκεῖ θὰ τοὺς εὔρετε νὰ διέρχωνται τοὺς θερινοὺς μῆνας εἰς τὰ εὐμαρῇ καὶ πολυτελεῇ καὶ ἄρχοντικά μέγαρά των, εἰς τὰ ὅποια καὶ βασιλεῖς κάλλιστα δύνανται νὰ ξενίσουν. Τόσον πλουσία καὶ ἡγεμονικὴ ἡ ἐπιπλωσίς των· ἀλλὰ τῶν κήπων τὸ ἄρωμα καὶ τὴν ὁροσιὰν ἀπολαύουν ὅλοι οἱ Πατρινοί, κάμνοντες ὡς ἐκεῖ τὸν περίπατόν των, ὅπου ὦραϊον τὸ θέαμα καὶ γλυκυτάτη ἡ ἀπόλαυσις τῶν φρούτων τὰ ὅποια τρώγουν. Κῆποι γεμάτοι τραπέζια δέχονται τοὺς περιπατητάς. διατάσσεις ὅ,τι ὀπωρικὸν τῆς ἐποχῆς σοῦ ἀρέσκει, κάθεσαι καὶ εὐχαριστεῖσαι βέβαια τρώγων αὐτὰ ἀσυγκρίτως περισσότερον ἢ ἀπὸ τὴν μπουροποσίαν τὴν ἀνούσιον τῶν Ἀθηναϊκῶν Πατησίων.

* *

Ἀριστερὰ δ' ἰόχρους Παναχαϊκός, σειρὰ ὀρέων καὶ βουνῶν, καὶ παρ' αὐτὰ βχθεῖα πρασινάδα δένδρων καὶ μετ' αὐτὰ ἀνοικτοπράσινοι κάμποι ἀμπέλων, δεξιὰ θάλασσα, πέλαγος, Ζάκυνθος, κύματα καὶ βαδιζεῖς ἢ ἐποχεῖσαι μὴ

γνωρίζων τί νὰ πρωτοαπολχύσης μεταξὺ τῶν δύο στοιχείων, δύο βήματα μακρὰν ἀπ' ἐκεῖ σοῦ ξεσπᾷ τὸ κύμα εἰς φιλήματα, σὰν νὰ τὰ στέλλῃ ἡ Ζάκυνθος εἰς τὴν ἀγαπημένην της Πάτρα, ἐν ᾧ πέλαγος ἄλλο δίπλα σου καὶ αὐτό, πράσινον αὐτό, κυματίζον καὶ αὐτό, τῶν Πατρῶν ὁ πλοῦτος, τῶν Πατρῶν ἡ δόξα, τῶν Πατρῶν ἡ ζωὴ—ἡ ἄμπελος καὶ σταριδάμπελος. Κ' ἐν ᾧ χωρὶς νὰ θέλῃς σοῦ ξεφεύγουν λέξεις θαυμασμοῦ, λόγος ἀπολαύσεως, ποῦ στέλλει ἀπὸ μέσα ἡ ψυχὴ ἡ βόσκουσα εἰς τόσον κάλλος, ἡ ροφῶσα ἡδονὴν, ἡ μεθύσκουσα, ἡ κραιπαλῶσα εἰς τῆς φύσεως τὰ θέλγητρα, φύσεως ποῦ φωνάζει : ἀπόλαυε, ἀπόλαυε, ἀπόλαυε, κι' ἐν ᾧ ἀφηρημένος ἐλησμόνησες καὶ Πάτρας καὶ ταξεῖδι καὶ φροντίδας καὶ σκέψεις ἐγκοσμίους ὀχληράς, καὶ σοῦ φαίνεται πῶς ἐξαναγεννήθης, ἀφοῦ ἐκεῖ εὐρίσκεσαι εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον τὸν ἀληθινόν, τὸν φυσικόν, εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρός σου, αἴφνης :

— Ἐφθάσαμεν !—μέ διακόπτει τοῦ συντρόφου μου ἡ φωνή.

Εὐρισκόμεθα εἰς τῆς Ἰτιαῖς.

..

Τί εἶνε Ἰτιαῖς ;

..

Κῆποι παρὰ θάλασσαν. Παίρνει ὁ αἶρας τὰ φύλλα τῶν δένδρων καὶ τὰ ρίπτει εἰς τὴν θάλασσαν. Παίρνει ὁ νοτιάς τοὺς ἀφρούς τῶν κυμάτων καὶ ραντίζει τὰ δένδρα. Πῶς θὰ ὠνομαζετε σεῖς τὸν τόπον αὐτόν ; Πῶς θὰ ὠνόμαζε ἓνας Τσόχας ἢ ἓνας Ἀσλάνης ἐν ξενοδοχεῖον ἂν τὸ

ἔκτιζον ἐκεῖ ; Ὁ Πατρινὸς ξενοδόχος — ὕψιστε Θεέ ! — διὰ νὰ ὀνομάσῃ τὸ ἐν ταῖς Ἰτιαῖς ξενοδοχεῖον τοῦ ἀνέτρεξεν . . . εἰς τὸν Ὁμηρον ! Καὶ τὸ ὠνόμασεν . . . Ἀχιλλεῖον !

Ὡ ποῦ νὰ ἦσο Ἀχιλλεὺς ἀγαθὲ μου ξενοδόχε, ὅταν ἐβάπτισες τὸ ξενοδοχεῖόν σου. Δὲν θὰ ἔχανα κι' ἐγὼ τὴν τόσῃν μου ἀπόλαυσιν.

Ἄς μοῦ συγχωρηθῇ δέ. Νομίζω ὅτι ἡμπορεῖ νὰ ἐπέμβῃ ἡ ἀστυνομία ἀφοῦ δὲν ἐπιβάλλονται οἱ Πατρινοὶ νὰ σβυσθῇ, νὰ ἀσβεστωθῇ τὸ ὄνομα αὐτό ! Διὰ τί ὅχι ;

Ὁ δὲ κλῆρος τῶν Πατρινῶν ; Ὅπως δυστυχῶς ὁ κλῆρος ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' εἶχον τὴν εὐτυχίαν αἱ Πάτραι ν' ἀποκτήσουν πρωθιεραρχὴν ὅχι εὐλογοῦντα ὑποκριτικῶς τὸ ποιμνιόν του καὶ θωπεύοντα μακαρίως τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα του, ἀλλὰ κληρικὸν φίλον τῆς ἐργασίας, τῆς προόδου, τῶν μεταρρυθμίσεων. Ὁ Σεβ. Ἡλείας Πατρῶν κ. Μητρόπουλος ὑπεχρέωσεν ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν κληρικοὺς νὰ προσέρχωνται καθ' ἑβδομάδα — κατὰ δὲ τὴν Μ. Τεσταρακοστήν καθ' ἑκάστην — εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναόν, ὅπου γίνεται διδασκαλία ὅχι μακαρονική, ἀκαδημαϊκή, ἀλλὰ διδασκαλία πειραματικὴ οὕτως εἰπεῖν. Ὅχι ματαιολογίαι περὶ τῆς θεωρίας, ἢ τῶν τύπων, ἀλλὰ ζωντανὰ πραγματεῖαι ἐπὶ τῆς οὐσίας, τοὺς δὲ ὑπεψηφίους διὰ τὸ ἱερατικὸν σχῆμα μὴ νομίζετε ὅτι μετὰ πρώτην σύστασιν τοὺς μεταμορφώνει εἰς ρασοφόρους. Ὅχι. Τοὺς προπαιδεύει, τοὺς προδοκιμάζει καταλλήλως, κάποτε δὲ — τοὺς ὀλιγογράμματους — τοὺς στολίζει μὲ γράμματα, καὶ ὅταν πεισθῇ, ὅτι μποροῦν νὰ ἐκπληρώσουν τὰ καθήκοντά των εἴτε ὡς διὰ-

κονοι εἴτε ὡς ἱερεῖς, προβαίνει εἰς τὴν κουράν των ! Εἶνε πολὺ παρήγορον ὅτι εὐρίσκονται καὶ ἀρχιερεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν φροντίζουν μόνον πῶς νὰ μεγαλώσουν τὴν περιφέρειαν τῆς παρχοδαρμένης των, ἀλλὰ ρίπτουν καὶ ἐν οἴκτου καὶ συμπαθείας βλέμμα πρὸς τοὺς ξυλοσχίστας κατωτέρους κληρικούς μας.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ, ἐνεθυμήθημεν καὶ τὴν μουσικὴν του τὴν τετράφωνον, καὶ νὰ σᾶς ποῦμε τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἱκανοποίησε τὴν ἄλλως ὀλιγαρκῇ ἀκοὴν μας. Πρῶτον αἱ καταλήξεις καὶ παύσεις τῶν ᾠσμάτων γίνονται πολὺ ἀποτόμως, βιαίως καὶ σχεδὸν ὀργίλως. Σὰν νὰ τοὺς κυνηγᾷ κανεὶς, ἢ σὰν νὰ φοβερίζουν τὸ Θεῖον παρὰ νὰ τὸ ὑμνοῦν καὶ εὐλογοῦν. Αὕτῃ ἡ ἡδύτης, ὁ παρακλητικὸς τόνος τοῦ ρυθμοῦ, τὸ σεμνὸν τῆς δεήσεως, τὸ ταπεινὸν τοῦ ὕψους, λείπει, λείπει. Μὲ τὰς ἀποτόμους φωνὰς των ὄχι μόνον δὲν κατορθώνουν νὰ προσελκύσουν τὸ θεῖον, ἀλλὰ τὸ ἀποδιώκουν προτροπάδην καὶ τὸ ἀπομακρύνουν περισσότερον ἀφ' ὅπου εὐρίσκεται. Ἐπομένως καὶ τὸ πνεῦμα, ἡ καρδία, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀκροατοῦ δὲν ὑψοῦται εἰς σφαίρας ἰδανικοῦ, ἰδεώδους, θεότητος, διότι ἡ μουσικὴ δὲν τοῦ χαρίζει πτερὰ νὰ ὑψωθῇ. Ἐπειτα ὁ λειτουργὸς ἱερεὺς οὐδέποτε συμφωνεῖ μὲ τὴν βάσιν τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς ψάλλει do, ὁ ἱερεὺς κελαῖδει fa ! Αὐτὰ εἶνε εὐκόλον νὰ μετριασθοῦν, νὰ ἐκλείψουν, ἂν δοθῇ κάποια προσοχὴ ἐκ μέρους χοροῦ, ἱερέων, ἀρχιερέως.

ΚΕΡΚΥΡΑ

Ἐπέτυχα εἰς τὰς Πάτρας ἐνδημῶν μίαν ὠραίαν σεληνοφεγγῇ νύκτα κ' ἐπιβάς τῆς εὐκυμάντου «Θράκης» τῆς Πανελληνίου, εὐρέθηκα πρῶι πρῶι κατὰ τὸ γλυκοχάραγμα καὶ τὴν χρυσαυγὴν, πρὸ τῶν ὀλοκυάνων βουνῶν τῆς Ἡπείρου, πρὸ τοῦ Μόν-ρεπό, τῆς Γαρίτσας, τῆς Σπιανάδας, πρὸ τοῦ κωνοειδοῦς καὶ πρασινοσκεποῦς Παλῆου Φρουρίου τῆς Κερκύρας. Τί γλύκα οὐρανοῦ, γιᾶλου, δρόσου, κύματος! Κουλουριασμένος εἰς μίαν γωνίαν τοῦ καταστρώματος καὶ κουκουλωμένος, ἔνεκα τῆς πρωινῆς τσουχτερῆς ψυχροδροσιᾶς, μ' ἓνα βαρὺ ἐπανωφόρι, εἰσέπνεα κ' ἔρροφούσα μ' ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων μου, ἅφ' ἑνὸς μὲν ἰωδιουχον ποντιαῖδα αὖραν, τῆς ὁποίας τὸ ἄρωμα σοῦ ἐνθυμίζει τῆς ἀρωματικώτατες πεταλίδες τῆς ὁποίας οἱ ἴδιοι ψαρεύεις μ' ἓνα λεπίδι στοὺς βράχους καὶ ἀμέσως τὰς καταβροχθίζεις νωπὰς καὶ φρέσκας-φρέσκας, ἅφ' ἑτέρου δὲ μεθυστικώτατον παρθενικὸν ἄρωμα ἀνάμικτον ἀπὸ γιούλια, ἀπὸ γιασεμιά, ἀπὸ μολοχάνθαις, ἀπὸ πασχαλίτσαις.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ «Θράκη» βραδυπορεῖσα φθάνει πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Κερκύρας, τὸν ὁποῖον ποῦ νὰ τὸν ἀναγνωρίσω ἄφοῦ πρὸ διετίας τὸν ἀφῆκα ἀσυμπλήρωτον. Εἶχαν καὶ οἱ Κερκυραῖοι τότε τὸ λιμενικόν των ζήτημα,

ὅπως οἱ Πατρινοὶ τὸ ἰδικόν των μὲ τὸν Σαῖν καὶ τὸν Μα-
 νιάκ. Μὲ τὴν παρατήρησιν μόνον ὅτι οἱ μὲν ἀνοιχτομ-
 μάται Μωραΐται ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον δὲν ξεύρουν
 ποῦ βρίσκονται μὲ τὰ Λιμενικά των, ἐνῶ οἱ ἀπλοῖκοι
 Ἑπτανήσιοι μετ' ὀλίγον χρόνον θὰ παρουσιάσουν ἔργον
 λιμενικόν, μικροτέρων βεβαίως διαστάσεων καὶ δαπανῶν,
 ἀλλ' ὅπωςδὴποτε τέλειον καὶ συμπεπληρωμένον. Καὶ
 εἶνε πολὺ περίεργον τὸ φαινόμενον, ἀφοῦ ὁ ἐργολάβος τοῦ
 ἔργου εἶνε μηχανικός... Ἕλλην ! ἐνῶ οἱ τοῦ τῶν Πατρῶν
 ἦσαν, εἶνε καὶ ἔσονται φράγχοι μεγαλεπήβολοι.

* *

Μόλις δ' ἐπάτησα εἰς τὴν ἀποβάθραν, ποῦ νομίζετε ὅτι
 πρωτοκατηυθύνθην ; Μεσα εἰς τὸ παρὰ τὸν λιμένα Νέον
 Φρούριον, ὅπου ἡ σχολὴ τῶν ἐφέδρων ἀξιώματικῶν, τῆς
 ὁποίας ἔσχον τὴν τιμὴν—τὸ λέγω αὐτὸ χωρὶς νὰ κοκκι-
 νίζω ἢ νὰ κιτρινίζω—νὰ εἶμαι πρὸ διετίας εἰς ἐκ τῶν
 τροφίμων της. Αὐτὴν τὴν φορὰν εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοντενε-
 γρικόν αὐτὸ θηριοτροφεῖον ὡς προσκυνητής, καὶ ὅχι ὅπως
 τότε εἰσηρχόμεν κ' ἐγὼ καὶ οἱ συνάδελφοί μου ὡς εἰς
 τόπον καταδίκης. Σχεδὸν ἐδάκρυσα ἀτενίσας τὸν θάλαμον
 τῆς ἐνωμοτίας μου, τὸ μελετητήριον, τὸ ἐστιχτόριον, τὸ
 θεωρεῖον, τὸ ἰσόγειον διαμέρισμα, ὅπου ἐπὶ δεκαπενθήμερον
 ἐνεκλείσθημεν τριάκοντα περίπου λιμοκοντορόπαιδες—φυ-
 λακισθέντες εὐλογώτατα διότι μᾶς ἦλθεν ἡ ὄρεξις νὰ κά-
 μωμεν, κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν κουτοσυστημα, προυνουντσια-
 μεντάκι ἀντιπειθαρχικώτατον, —τὸ ἐπὶ τοῦ κάστρου χιο-
 νόλευκον ἐκκλησιδίδιον ὅπου κατὰ Κυριακὴν ἐκκλησιαζό-
 μεθα ὅλοι οἱ μαθηταί, περὶ τοὺς 150 ἐν ὄλῳ, ἡμεῖς οἱ
 ἴδιοι ψάλλοντες ἐν ρυθμῷ τετραφώνῳ καὶ βυζαντινῷ ἀνα-
 μίξ, τὸν εὐπροσῆγορον καὶ καλλικέλαδον παπαᾶ—Κύριλ-

λον, τὴν σεμνότητα καὶ χριστιανικότητα τοῦ ὁποίου εἶθε νὰ εἶχον ὅλοι οἱ αἰδεσιμώτατοί μας, τὸ ἀμμόστρωτον προαύλιον τῆς γυμναστικῆς, ὅπου ἓνας κοινωνιολόγος μποροῦσε νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἀπὸ 150 γόνους τοῦ Κροτωνιάτου ἤ, —διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὰ ἐγγύτερα— ἐγγόνους τῶν κουφοπόδων καὶ εὐκινήτων ἀνδρῶν τοῦ Εἰκοσιένα, οὔτε οἱ δεκαπέντε δὲν κατάρθωναν νὰ τανύουν ἀπὸ μιᾶς αἰώρας πέντε-ἕξ φορές τοὺς δυσκινήτους διαβήτας τῶν σκελῶν των, ἢ τὸ καπνιστήριον ὅπου διηρούμεθα καθ' ὁμάδας καὶ ἐτραγουδοῦσαμεν, ἢ τὸ μαγειρεῖον εἰς τὸ ὁποῖον πολλάκις τῆς ἡμέρας πολὲς λοξὲς ἐρωτύλες ματιὲς ἐρρίπτομεν διὰ νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸν σεβαστῶν διαστάσεων λέβητα περὶ τοῦ τί εἶδους μαγειρίτσα, ἢ παστιτσάδο ἢ φασολαδα ἐκόχλαζε χάριν τῶν ἐκ τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν πορειῶν κακοπαθουσῶν στομαχοδιωρῶν μας κλπ. κλπ.

Ἐνθυμήθην τὸν λαμπρὸν στρατιωτικὸν βίον ποῦ διήλθομεν τόσοι ἐφεδρὸι ἀξιωματικοὶ συγκεντρωθέντες ἐκεῖ ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἀλληλογνωρισθέντες καὶ ἀλληλοαγαπηθέντες ὡς ἀδελφοί, κ' ἐσκέφθην πόσῳ συνδέει τὸν Λάκων κ' τὸν Ἐπτανήσιον, τὸν Κυκλάδιον κ' τὸν Θεσσαλόν, τὸν Ρουμελιώτην κ' τὸν Μωραΐτην, τὸ δημοκρατικώτατον σύστημα τῆς γενικῆς στρατολογίας τοῦ τόπου μας ; Πόσον γλυκεῖαι αἱ ἀναμνήσεις τῶν ἀδελφωμένων δεσμῶν μεταξὺ ὑπερεκατοντάδος συστρατιωτῶν, καὶ ὄλων μορφωμένων, ἐπιστημόνων ;

Ἐνθυμήθην τὸ προσωπικὸν τῆς Σχολῆς ταύτης, τοὺς διοικητὰς καὶ τοὺς ἀξιωματικούς, ἰδιαιτέρως δὲ τὸν τυπικώτατον ἀλλὰ καὶ εὐθύτατον λοχαγόν μας κ. Κ. Δα-

μιανόν, στρατιώτην τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς πατρίδος, γυμναστικώτατον, πονοῦντα τὸ δημόσιον ἀλλὰ συμπαθοῦντα καὶ τοὺς ὀπλίτας, ἐμμανῆ λάτρεν τῆς καθαριότητος, τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ πειθαρχίας, ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἀξιωματικούς ποῦ ἔχομεν ὄχι ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ τῆς ὑπηρεσίας δημιουργήματα, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἄλλους καλοὺς ἀξιωματικούς τῆς Σχολῆς, τὸν ὑπολοχαγὸν Δ. Τζαβέλλαν, τοὺς ἀνθυπολοχαγοὺς Σπ. Δεσύλλαν, Π. Θεοχάρην, Π. Κριαρὴν κλπ. Τὸν ἀλησμόνητον θυρωρὲν Κουρεμένον, τοῦ ὁποίου τὴν στυγνὴν καὶ ἐκφραστικὴν μορφήν ἀδύνατον νὰ λησμονήσῃ κανεὶς.

Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς ὡς διοικητὴν αὐτῆς εἶχομεν τὸν πρῶτον Ὑπουργὸν ἀντισυνταγματάρχην τῶν Γεν. Ἐπιτελῶν κ. Γ. Κόρπαν, καύχημα κ' ἐγκαλλώπισμα τοῦ στρατοῦ μας, πρότυπον σεμνοῦ καὶ ἐκτάκτως μορφωμένου ἀξιωματικοῦ.

Ἀλλὰ ποῦ ν' ἀπαριθμήσω τὸν κατακλυσμὸν τῶν θελγῆτρων, τῶν ἐντυπώσεων, τῶν συγκινήσεων, τῶν ἀπολαύσεων, τῆς φαιδρᾶς ζωῆς, τοῦ ἀμερίμνου βίου, μὲ τὸν ὁποῖον μᾶς ἐρρύθμιζεν ἀφ' ἐνὸς ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία μας, ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀτελείωτον ἥχημα τῶν σαλπικτῶν μας ;

*
* *

Ἀπὸ τοῦ νέου Φρουρίου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως. Αἱ περισσότεραι συνοικίαι τῆς Κερκύρας ἀσφυκτικαί, πληκτικαί. Ἀλλὰ μετὰ τὴν νέαν ρυμοτομίαν, καὶ τὴν κατεδάφισιν τῶν τειχῶν, τὴν προέκτασιν τῆς πόλεως πρὸς τὴν Γαρίτσαν, ἡ πόλις μετεβλήθη ἐπαισθητῶς. Τί σᾶς λέγει τὸ λαμπρὸν παραλιακὸν κρηπίδωμα

τὸ κυκλοτερῶς ἐξικνούμενον ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ κεντρικοῦ μέχρι των ἀνακτόρων. Ἡ μὴπως οἱ κεντρικώτεροι ὁρόμοι οἱ λιθόστρωτοι ἢ μακαδαμόστρωτοι δὲν παρουσιάζουν ὄψιν πόλεως εὐρωπαϊκῆς; Ἀλλ' ἀπέκτησε Δημάρχους ἢ Κέρκυρα φιλοκάλους, ἐνεργητικούς. Οἱ ἀδελφοὶ Θεοτόκαι, αὐτοὶ κυρίως εἶνε οἱ διακοσμηταὶ τῆς πόλεως. Τὶ στολισμὸς αὐτῇ ἢ Σπιανάδα, ἢ θαυμασία πλατεῖα, μὲ τὰς δενδρόστοιχίας τῆς καὶ τὴν ἀπαστραπτουσαν καθαριότητά τῆς. Ἐνθεν μὲν στολισμένη μὲ τὰ εὐρωπαϊκώτατα ξενοδοχεῖα τοῦ «Σὰν Τζώρτζ» καὶ τῆς «Μπέλλα-Βενέτζια» ὅπου καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γαλαμπορεῖ νὰ εὕρη καὶ ὁ ἀπαιτητικώτερος τῶν λόρδων, μὲ ὑψηρσίαν ἄκρως πρόθυμον, ἐκεῖθεν δὲ μὲ τὸ θαυμασίας ἀποφειῶς καταφυγον Πηλαγιὸν Φρουρίον, ὅπου οἱ Στρατῶνες, οἱ ἀποθῆκαι ὑλικοῦ τοῦ πολέμου, τὸ λαμπρὸν Νοσοκομεῖον, ὁ θαυμάσιος τῆς φρουρᾶς Νχός, μὲ τὸν πλοῦτον τῶν δένδρων καὶ φυλλωμάτων, μὲ τὴν ωραίαν γέφυραν τοῦ διὰ τῆς ὁποίας διέρχονται ἄπειροι λέμβοι καὶ ἀκατικὸς ἄλλαι γόνδολαι ἐνετικαί, ἢ ὁ μικροσκοπικὸς ὄρμος ὅπου προφυλάσσονται τὰ γραφικώτατα κότερα, μὲ τὰ ὅποια οἱ ἐκάστοτε παρεπιδημοῦντες ξένοι ἢ καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἀκόμη κάμνουν τὰς θαλασσιναὺς ἐκδρομάς των, ἢ τὸ εὐγραμμὸν Ἀνάκτορον τοῦ Βασιλέως, μὲ τοὺς κήπους τοῦ καὶ τὴν πολυτελεῆ ἐπίπλωσίν του.

* *

Αὐτῇ ἢ Σπιανάδα κατὰ μὲν τὰς καθημερινὰς παριστάσεις ὄψιν στρατοπέδου, διότι ἐκεῖ ἐκγυμνάζονται οἱ στρατιῶται ὅλων τῶν σωμάτων, κατὰ δὲ τὰς ἐορτάς καὶ Κυριακὰς μὲ τὰς δυὸ τρεῖς Φιλαρμονικάς, ἀνακρουούσας ἀμοιβεχδόν, ὁμοιάζει μὲ ὑπκίθριον μουσικοσχολήν, ὅπου καὶ

τὰ κλασικώτερα τῶν μελοδραμάτων τελείως ἔχουν ἐκλαϊκευθῇ, ἀφοῦ ὅλοι οἱ Κερκυραῖοι, ντιστεγκέ καὶ ἐργατικοί, πλούσιοι καὶ πενέσται ἀκολουθοῦν τὴν ἁρμονίαν τῆς μουσικῆς, ὅπως εἰς ἄλλας πόλεις εἶχεν ἐκλαϊκευθῇ ἄλλοτε τὸ γνωστότατον τραγοῦδι «Τὸ μωρό μου!» Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς δαιμονισμένοι οἱ Κερκυραῖοι. Ἐχουν τοιαύτην μελομανίαν, ὥστε πάντοτε κα-
τορθόνουν νὰ ἔχουν ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους μελοδραμα-
τικούς θιάσους. Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ Φιλαρμονικῶν, εἰς τὴν Κέρκυραν ὑπάρχουν τρεῖς τοιαῦται· ἡ ἀρχαιότερη ἡ «Παλαιὰ» μὲ τὰς πέντε σχολάς της, μὲ 52 μουσικούς, 150 μαθητευομένους, μὲ λαμπρὰν ὀρχήστραν καὶ βιβλιο-
θήκην ἐκ 5 χιλ. τόμων, καὶ ἀρχεῖον μουσικῆς ἐκ 3 χιλ. μουσικῶν ἔργων.

Ἄλλη Φιλαρμονικὴ εἶνε ὁ «Μάντζαρος» μὲ ἀρχιμου-
σικὸν τὸν ὡς εἶδος θηριοδαστὴν κ. Ραφαήλοβιτς, καὶ
τρίτη ὁ «Σαμάρας».

Ἄλλὰ θὰ εὑρετε εἰς τὴν Κέρκυραν Καλλιτεχνικὴν
Σχολὴν ὅπου μειράκια, παῖδες καὶ ἄνδρες ἀναπτύσσουν
τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα τοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἀρχιτεκτο-
νικῆς, τοῦ χρώματος, τῆς πινελιάς, τῶν γραμμῶν, τῆς
ἀναλογίας. Ἐκ τῆς Σχολῆς αὐτῆς ἐξέρχονται ὅχι μόνον
ἐρασιτέχναι ἀπλοῖ, ἀλλὰ τέλειοι καλλιτέχναι τῶν ὁποίων
τὰ ἔργα τιμῶνται ὅχι μόνον παρ' ἡμῖν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν
Εὐρώπην. Ἄλλως τε ἐκτὸς τοῦ λαμπροῦ καλλιτέχνου
κ. Γιαλλινῆ, πόσους ἄλλους καλλιτέχνας δὲν ἔχει νὰ ἐπι-
δείξῃ ἡ ὡραία Κέρκυρα; Φαίνεται δὲ ὅτι ὅχι μόνον ἡ
εἰς τὴν καλλιτεχνίαν ἐπίδοσις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πύριξ
φύσις τῆς νήσου ἐμπνέει καὶ δημιουργεῖ καλλιτεχνικὰς
ἰδιοφυΐας καὶ ἐξόχους ζωγράφους.

Ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν χαρὰν των οἱ Κερκυραῖοι ὅτι ἀπέκτησαν θέατρον τέλειον, εὐπρόσωπον, ἀπαραίτητον διὰ τὰς καλλιτεχνικὰς ἀπαιτήσεις των. Τοὺς ἐστοίχισε περὶ τὰς 600 χιλ. δραχμάς, εἶνε δὲ σχέδιον τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχιτέκτονος Περγολέζη.

*
* *

Ἐνθυμεῖσθε τί θυσία μελάνης καὶ χάρτου εἶχε γείνει διὰ τὴν μεσαιωνικὴν **Porta-Reale** ; Ἄλλοι ἐπέμενον νὰ μὴ κατεδαφισθῇ διότι εἶχε ταχὺ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν, ἀλλ' ὑπερίσχυσε ἡ γνώμη τῶν σωφρονεστέρων καὶ ἐκρημνίσθη τὸ ἀτερπὲς αὐτὸ φιγουρίνι διὰ νὰ καθαρθῇ αὐτὸς ὁ χῶρος, νὰ ἐκταθῇ καὶ ν' ἀναπνεύσῃ ἡ πόλις.

*
* *

Αἱ μᾶλλον ὑψιῶροφοι οἰκίαι ὑπάρχουν εἰς τὴν Κέρκυραν. Τριῶροφοι, τετραῶροφοι, πενταῶροφοι. Στενόμακροι δέ. Ἐντὸς μιᾶς οἰκίας κατοικοῦν πέντε καὶ δέκα οἰκογένειαι. Ἄλλ' ἐκτίσθησαν τοιουτοτρόπως ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀνωτέρας βίας, διότι ἀρχῆθεν ἡ πόλις ἦτο περιπεφραγμένη ὑπὸ τῶν τειχῶν καὶ οἱ κάτοικοι ἤναγκάζοντο νὰ κτίζουν πολυῶρους τὰς οἰκίας των, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπεκταθῇ ἡ πόλις. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ παλαιότεραι συνοικίαι εἶνε ρυπαραί, ἀκάθαρτοι, πάνυγροι, εὐρωτιῶσαι. Ἡ Ἑβραϊκὴ ἰδίως ρρικτὴ θάῤμα εἶνε πῶς δὲν δεκατίζει τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτὴν λῶβη καὶ πανώλης.

*
* *

Εἰς τὴν Κέρκυραν θὰ ἴδῃτε καὶ τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου

Σπυρίδωνος, φυλαττόμενον ἐντὸς πολυτίμου λάρνακος ἐν τῷ ἡμωνύμῳ Ναῶ· τί θησαυροὶ ἐγκλείονται ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου. Ἀλλὰ καὶ τί πάνδημος ἑορτὴ γίνεται κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἁγίου ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Συγκεντροῦνται εἰς τὰς τρεῖς ἑορτὰς τοῦ ἔτους ὅλοι οἱ Κερκυραῖοι τῆς τε πόλεως καὶ τῶν ἐσωτερικῶν δῆμων· τότε δὲ σπουδάζει κανεῖς ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ γλῶσσαν καὶ ἀμφίεσιν τῶν χωρικῶν τῆς Κερκύρας. Τὸ λείψανον τοῦ Ἁγίου εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ λαμπρὰ μορφωμένου ἱερέως κ. Γ. Βούλγαρη, τοῦ μόνου ἐπιζῶντος συγγενοῦς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος.

*
* *

Ἄλλ' ἂν ἀξίζη ἡ Σπιανάδα, τί δὲν ἀξίζει ἡ θαυμασία Γαρίτσα μὲ τὸν λαμπρὸν τῆς μῶλον καὶ τὰ πεζοδρόμια καὶ τὸ κῦμα τὸ γαλανόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὰς νέας οἰκοδομὰς αἱ ὁποῖαι ἀνεγείρονται ἐσχάτως πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλεως. Αὐτὸς δὲ ὁ περίπατος ἐξακολουθεῖ παραλιακῶς μέχρι τοῦ «Μὸν-ρεπὸ» ὅπου τὸ λαμπρὸν κτῆμα τοῦ βασιλέως μας, μὲ πλοῦτον χλωρίδος καὶ δένδρων καὶ ἀνθέων καὶ φυλλωμάτων καὶ ὀπωρῶν. Τὸ κτῆμα αὐτὸ παρὰ τὴν θάλασσαν εὐρισκόμενον, τὸ ραντίζει συχνὰ τὸ πόντιον κῦμα. Ἐκεῖ εἰς τὸ «Μὸν ρεπὸ» εἶδε τὸ φῶς ἡ ἀλησμονήτου μνήμης βασιλοποῦλα μας, ἡ ἀγγελοκάμωτη Ἀλεξάνδρα.

— Βλέπεις αὐτὴν τὴν τριανταφυλλιά; Μοῦ ἔλεγεν ὁ γέρον μπαξεβάνης καὶ φύλαξ τοῦ κτήματος. Τὴν ἐφύτευσε μὲ τὰ χεράκιά της ἡ ἴδια ἡ βασιλοποῦλα. Καθὼς κ' ἐκεῖνα τ' ἄλλα δενδράκια ποῦ βλέπεις παρακάτω.

Καὶ κύψας ἔκοψα ἓνα κατάλευκον τριαντάφυλλο ἀπὸ τὴν τριανταφυλλιάν τὴν ὁποίαν εἶχε φυτεύσει ἡ Ἑλληνοαγάπητη, ἡ ἀλησμόνητος Ἀλεξάνδρα μας.

*
* *

Ἐξακολουθῶν τὸν δρόμον ἀπὸ τοῦ «Μὸν-Ρεπό», τὸν δρόμον ποῦ μοσχοβολάει ἀπὸ παχύμυρα φιόρξ καὶ ἄνθη ὅλα αὐτοφυῆ ποῦ στολίζουν ἔνθεν κ' ἔνθεν τὸν δρόμον, φθάνεις εἰς τὸ Κανόνι. Ἄλλη θεσπεσία τοποθεσία αὕτη. Ἀφ' ὑψηλοῦ βλέπεις ἓνα μικρὸν ὄρμον καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον του τὸ δίκην ἀκουαρέλλας Ποντικονῆσι, ποῦ νομίζεις ὅτι εἶνε ψεύτικο, ζωγραφιά, κολλημένη εἰς τὰ καταγάλανα νερά.

*
* *

Κ' ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸ Ἀχίλλειον, τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι τῆς ἰδιοτρόπου ὄσῳ καὶ φιλοσόφου Αὐτοκρατορίας τῆς Αὐστρίας. Κ' ὡς κτίσμα καὶ ὡς τοποθεσία καὶ ὡς ἄποψις κάτι τι πολὺ ὄνειρῶδες, σχεδὸν μπουμπουκένιο. Τὸ Γαστοῦρι, τὸ περίφημο χωριό, ἀπηθανατίσθη πλέον μὲ τὸ Αὐτοκρατορικὸν μέγαρον, τὸ πολυδαίδαλον καὶ πολυτελέστατον Ἀχίλλειον.

Ἀλλὰ μήπως ὅλη ἡ Κέρκυρα δὲν εἶνε ἓνας υπαξές, ἓνα γιγαντιαῖον μπουκέτο; Τόσῳ ἡ πόλις ὄσῳ καὶ αἱ ἐξοχαὶ καὶ τὰ χωριά.

*
* *

Καὶ τί φύσις, τί κλῖμα, τί ἀγέρι, τί υἡγεία. Τόπος Μακάρων. Παράδεισος ἐπιγείος αὕτη ἡ νῆσος τῶν Φαιάκων.

*
* *

Καὶ ἀπὸ τὰς ἐξοχὰς εἰς τοὺς Κερκυραίους. Τί πρωτότυπος κόσμος! Πρωτότυπος εἰς ὅλα του. Πρῶτον εἰς τὴν

Κέρκυραν αἱ ὥραι ἐργασίας εἶνε ἀπο τὰς 9—2 μ. μ. Εἰς τὰς 2 μ. μ. τὸ τραπέζι, κατόπιν ὕπνος, εἰς τὰς 7 περίπατος, εἰς τὰς 8 θέατρον, εἰς τὰς 11 γεῦμα. Αἱ ἐπισκέψεις δ' ἐκεῖ γίνονται ἀπὸ τῆς 11 1)2 π. μ.—1 1)2 μ. μ. Κ' ἐννοεῖται ἔτσι ἐργάζονται τὰ τε δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικὰ Γραφεῖα.

Τί παράγει ἡ Κέρκυρα; Λάδι, κρασιά, φρούτα καὶ... ἄνθη. Νησὶ εὐτυχισμένο, πλούσιον, εὐφορον. Ἄν μάλιστα καὶ οἱ γεωργοὶ τῶν ἦσαν φιλοπονώτεροι, ὅπως οἱ Μωραῖται, ἡ Κέρκυρα θὰ ἦτο πραγματικὸν μεταλλεῖον.

Ἔχει καὶ βιομηχανίαν στεατίνων κηρίων, σαπωνοποιίας κλπ.

Ὅπισθεν ἀκριβῶς τοῦ Γυμνασίου Κερκύρας ἐπὶ χώρου περιόπτου κεῖται ἐν ἐργοστάσιον μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸ εἶδός του καὶ τὸν ὀργανισμόν του. Εἶνε τὸ χαρτοποιεῖον τοῦ κ. Γ. Ἀσπιώτου. Ἐπεσκέφθην αὐτὸ κ' ἔμεινα ἑκθαμβος ἐκ τῆς τελουμένης ἐν αὐτῷ εὐρωπαϊκωτάτης ἐργασίας, τῆς τάξεως, τῆς εὐπρεπείας καὶ αὐστηρότητος. Τὸ δὲ προσωπικόν του νομίζετε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τοῦ ἄρρενος φύλου; Ὁχι. Ἐννενήκοντα κοράσια μὲ ὁμοιόμορφους στολάς, μὲ τῆς κατασπρες μπλουζές των, καὶ τὰ γαλάζια φορέματά των, εὐρῆκα ἀνασκουμπωμένα κ' ἐργαζόμενα σὰν μηχαναὶ ὥρολογίου πραγματικῶς διὰ νὰ τροφοδοτοῦν τὸ ἑλληνικὸν ἀπὸ παιγνιόχαρτα καὶ σιγαρόχαρτα. Τί σιδηροδρομικὴ ταχύτης χειρῶν, καὶ τί ἡλεκτρικὴ ταχύτης βλεμμάτων! Νομίζεις ὅτι δὲν κινοῦνται τρυφερά χερακία κορασίδων, ἀλλὰ πολυδαίδαλα μηχαν-

νικᾷ ἐργαλεῖα. Ὅποια δὲ ἡ ἐπίβλεψις των ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Βλέπεις ὅχι ἐλληνοποῦλες γλωσσοκοπάνες ἀλλὰ σωστὸν λόγον Γερμανῶν οὐσσάρων ἐν παρατάξει. Τέτοια ἡ πειθαρχία των καὶ ἡ ἀφασία των. Ὡς παντεπόπτης δ' αὐτῶν ἀφ' ὑψηλοῦ βήματος ἴσταται μία δμόφυλός των, σωστὸς θηλυκὸς Κουταλιανός, ἡ ὁποία μὲ μιά της ματιᾷ κοκκαλόνει καὶ τὴν πλέον ἀτίθασσον φύσιν. Ἐπειτα παρέστην εἰς τὸ μεσημβρινὸν συσσίτιόν των. Μὲ τρία δεκάλεπτα κάθε μία ἔχει τὴν σοῦπά της, τὸ βραστὸ ἢ τὴν ἐντράδα, τὸ τυράκι, τὸ κρασάκι της. Τί λέτε σεῖς οἱ ἅπανταχοῦ ἐργοστασιάρχαι εἰς τὰ θαύματα αὐτά ;

*
* *

Ἴδου καὶ ἓν παρθенаγωγεῖον μὲ ὀλίγα φούμαρα καὶ πολλοὺς καρπούς. Τὸ ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Ἀγγ. Ἀργυροπούλου διευ'υνόμενον—κόρης σεμνοανατεθραμμένης, αὐτοδημιουργήτου—μπρεῖ νὰ ὀνομασθῇ τὸ Ἀρσάκειον τῆς Κερκύρας. Γράμματα θέλετε, μουσικὴν, ζωγραφικὴν, λεπτοτεχνουργήματα, οἰκοκυροσύνην, ξένας γλώσσας, ἐλληνοπρέπειαν, χρηστοθήειάν, ὅλα τὰ ἔχει. Αἱ τρόφιμοί της καταρτίζονται μὲν ἐλληνομαθεῖς, γίνονται δὲ καὶ καλλιτέχνιδες. Παρὰ τὸν δυσκολοστόμαχον Θουκυδίδην ἢ Ὁμηρον, ὁ Μιχαήλ Ἀγγελος καὶ ὁ Μόζαρ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ μεγάλη ἐκτίμησις πρὸς τὸ Παρθенаγωγεῖον καὶ ἡ μεγαλειτέρα συμπάθεια τῶν Κερκυραίων πρὸς τὴν παρθенаγωγὸν διευθύντριά του.

*
* *

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ διδασκηρίων, μπορῶ νὰ λησμονήσω τὸν «Καποδίστριαν» τοῦ παιδαγωγικωτάτου κ.

Λ. Βλάχου: Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐγεννήθη νὰ διαπλάττῃ χαρακτῆρας, ψυχάς, σώματα, "Ελληνας! Ἦκουσα μαθητὴν β' τάξεως Ἑλληνικοῦ σχολείου νὰ εἶνε εἰς τὸ ἐτυμολογικὸν ἰδίως μέρος, γερώτερος ἀπὸ τελειοφοίτους Πανεπιστημίου. Εἶδα μαθητὰς τελείους γυμναστὰς, φιλομύσους μέχρις ἔρωτος, καλλιτέχνας μέχρις μανίας. Αἱ ἐξετάσεις τοῦ Λυκείου αὐτοῦ εἶνε διὰ τοὺς Κερκυραίους πνηγῦρι καλλιτεχνίας. Ἐτυχα εἰς τοιαύτας—κληθεῖς εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ του—πρὸς διαιτίαν καὶ ἀντελήφθην προόδων καταπληκτικῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ φήμη του ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἠπειρον καὶ τὸ Πανελλήνιον.

*
* *

Ἐπεσκέφθην καὶ ἄλλο ἐκπαιδευτήριον ἐπίσης ἀξιοσύστατον καὶ ἀρχαιοσύστατον. Τὸ τοῦ Ἠπειρώτου κ. Π. Οἰκονόμου, ὅστις πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἀγωνίζεται μορφόνων γενεὰς ἑλληνοπαίδων, ἐμφυσῶν εἰς τὰς καρδίας των ἐκτὸς τῶν διδασμάτων τῶν προγόνων μας καὶ πατριωτικὰ φρονήματα ἀπ' ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον ἡ εὐανδρος Ἠπειρὸς του σκορπίζει. Ἐχομεν σήμερον ἀνάγκην μᾶλλον Ἠπειρωτῶν Ἑλλήνων παρὰ ἐλευθέρων Ἑλλήνων. Δι' αὐτὸ ἰδίως ἀγωνίζεται ὁ κ. Οἰκονόμου.

*
* *

Ποῦ νὰ γνωρίζετε δὲ ὅτι εἰς τὴν Κέρκυραν λειτουργεῖ ἀπὸ δεκαετίας περίπου ἐξαίρετον ἐργοστάσιον χειροκτιῶν. Ὁ διευθυντὴς του κ. Ν. Κουτσουκόπουλος μπορεῖ νὰ καυχηθῇ ὅτι τροφοδοτεῖ τὸ πλεῖστον σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων στρατιωτικῶν μὲ τὰ στερεώτατα χειρόκτια του. Ποῖος στρατιωτικὸς ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ δὲν ἐγνώρισε

τὸν κοσμοπολιτισμένον κ. Κουτσουκόπουλον, καὶ δὲν ἐπρομηθεύθη ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιόν του ζεύγη ὀλόκληρα τῶν λαμπρῶν λευκῶν χειροκτίων του ; Ἀλλὰ μήπως δὲν εἶνε καὶ ἐπίτιμος προμηθευτὴς τῆς Αὐλῆς ; Καὶ μήπως προφθάνει νὰ ἐξαποστέλλῃ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα τὰς παραγγελίας ἰδιωτῶν κ' ἐμπόρων ; Ἐπειτα μήπως μόνον λευκά ; Παντὸς χρώματος καὶ πρώτης πάντοτε ποιότητος χειρόκτια, ἐκ δερμάτων στερεωτάτων, παρασκευάζει τὸ ἐργοστάσιόν του, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ δεκάδας χειρῶν κορασίδων.

*
* *

Ὅφείλω νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἀρχοντικὸς οἶκός του ξενίζει φιλοφρονέστατα τοὺς ἐκάστοτε μαθητὰς τῆς ἐν Κερκύρᾳ σχολῆς τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ του εὐρίσκουν κατὰ τὸν ἐτήσιον χρόνον τῆς αὐτοῦ ἐνδημίας των, φίλον ἰσάδελφον, εἰλικρινῇ καὶ ἐνθερμον, ἀφιλομερδῶς ὅλως παρέχοντα πλείστας περιποιήσεις κ' ἐκδουλεύσεις εἰς τοὺς ξένους ἐν ξένῃ, μαθητὰς τῆς ἐν λόγῳ στρατιωτικῇ σχολῇ.

ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ

Ταξειδεύειν τὴν ἀνοιξιν ἀνὰ τὴν Ἑπτάνησον θὰ πῇ διπλοταξειδεύειν τὸ καλοκαῖρι ἓνα κορμάτι μεσημβρινῆς Ἰταλίας. Νησιὰ τὰ ὅποια εἶνε ἐντελῶς ἄγνωστα εἰς τοὺς προτιμῶντας νὰ φρεσκαρισθοῦν μὲ ὀλίγη θαλασσοδροσιὰ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Ἀκούουν Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον, Ἰθάκην, Λευκάδα, Παξούς, Κέρκυραν κ' ἐκλαμβάνουν τὰ νησιὰ αὐτὰ ὡς βραχονήσια ἀτερπῆ, φαλακρά, οὐδεμίαν παρέχοντα τέρψιν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἢ ψυχαγωγίαν κ' εὐμάρειαν. Κ' ἐν τούτοις ἅς κοπιᾶσουν νὰ ἀντιληφθοῦν τί εἶδους χλωρίδα ἔχει ἡ Κεφαλληνία, τί ἐξοχάς, τί τοποθεσίας, τί ἀπόψεις, τί ποικιλίαν ὑγρᾶς, τί ποικιλίαν χέρσου. Νὰ ἰδοῦν βουνὰ καὶ ὄρη καλλιεργημένα ἀπὸ τοὺς γεωργο-Κεφαλλῆνας μὲ τὴν ἀθάνατον σταφυλὴν τὴν ρομπόλαν καὶ ἐν ἐκπλήξεως αἶσθημα νὰ τοὺς καταλάβῃ, πῶς οἱ Κεφαλλῆνες οἱ θαλασσοδίφαι, οἱ χρηματοδίφαι, οἱ ἐπιχειρηματίαι, οἱ ὅπου γῆς Κεφαλλῆνες, οἱ μεγαλεπίβουλοι, οἱ εἰς τὰ τέσσαρα σημεία τοῦ ὀρίζοντος σκορπισμένοι πρὸς εὖρεσιν ἄρτου, πλούτου, λίρας, πῶς αὐτοὶ εἶνε καὶ γεωργοί, καλλιεργηταί, ἐμφυτευταί, ἀγροκτηματίαι.

Ἐξεπλάγην πράγματι ὅταν ἔρριψα μιὰ ματιὰ εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ Ἀργοςτολίου ὑψικάρηνον βουνὸν καὶ εἶδα καὶ αὐτὴν τὴν κορυφὴν του τετραγωνισμένην, καλλιεργη-

μένην — καὶ τί καλλιέργεια, τί ἐργασία κοπιώδης, ἀφοῦ καὶ διὰ τοῦ φουρνέλου ἀκόμη ἐκριζόνουν βράχους διὰ νὰ φυτεύσουν ρομπόλαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ ἀθάνατον μοσχομυρωδάτο Κεφαλλονίτικο κρασί — ἀμπελοφυτευμένην καλλίτερα ἀπὸ ἓνα κάμπον Θεσσαλίας, Εὐβοίας, Μωρηᾶ. Τί ἄλλο προδίδουν αὐτὰ τὰ φαινόμενα παρὰ τὴν ἔκτακτον φιλοπονίαν καὶ πρακτικότητα τῶν Κεφαλλήνων ;

Εἶνε πράγματι ἀξία ἐκτιμήσεως ἡ σπουδαία διαφορὰ τῶν Κεφαλλήνων ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑπτανησίους. Ὅπου καὶ ἂν ἐπεδόθησαν ἐμεγαλουργήσαν. Οὐδὲν ἐν αὐτοῖς τὸ μέτριον, τὸ μικρόν, τὸ εὐτελές. Ὅλα εἰς ὕψος, εἰς μέγεθος, εἰς περιωπὴν. Εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὴν Κων)πολιν, τὴν Ρουμανίαν, τὴν Ρωσσίαν, τὴν Ἀγγλίαν κλπ. μεγαλύνουν καὶ ἐξυψοῦν καὶ τιμοῦν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, εἴτε ὡς ἔμποροι, εἴτε ὡς τραπεζίται, ἢ ναυτίλοι, ἢ θαλασσομάχοι. Ὡς πρὸς τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, τοὺς ξεύρετε καὶ τοὺς ξεύρομεν. Τὸ Κεφαλλονίτικον στοιχεῖον ἐν Κων)πόλει, ἐν τῇ συνοχῇ του, τῇ συνεργασίᾳ του, τῇ ὁμοφωνίᾳ του, τῷ παλληκαρισμῷ του, ἀκούεται, φημίζεται, ξυγκυκᾶ τὴν σήφαιμον γείτονα μας.

Ὑπὲρ τὰ τέσσαρα ἑκατομμύρια εἰς χρυσὸν εἰσάγονται ἐτησίως εἰς Κεφαλληνίαν ἀπὸ τὰ εἰς τὰ ξένα βιοπαλαίοντα Κεφαλλονιτόπουλα. Ἡ μήπως νομίζετε ὅτι ὁ Κεφαλλὴν ἐκπατρίζεται, μεταναστεύει καὶ ἀποβάλλει φρόνημα καὶ αἴσθημα καὶ φίλτρον καὶ παραδόσεις καὶ ἔθιμα ὡς Ἕλληνας ἢ ὡς οἰκογενειαρχῆς ; Ὁχι ! Θὰ φύγῃ ἀπ' τὸ

νησί του, θα σχίσῃ ὠκεανούς καὶ κανάλια νὰ εὕρῃ τὸν ἄρτον θαλασσοπνιγόμενος καὶ θαλασσοπαλαίων, καὶ ἀφοῦ παχύνῃ τὸν κορβανᾶν του θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ νησί του νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του πρὸς τὴν οἰκογένειάν του, θὰ ὑπανδρεύσῃ ἀδελφάς, θὰ ἐξοφλήσῃ ὀφειλάς τινας τοῦ μακαρίτου πατρός του—διὰ νὰ παρουσιάζεται εἰς τὴν πόλιν, τοὺς συμπολίτας του ὑπερήφανος, ἀνυποχρέωτος, μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλὰ—καὶ τότε θὰ ἀποκατασταθῇ. Καὶ ἀφοῦ καὶ τοῦτο καταφέρῃ σὺν Θεῷ, θὰ κτίσῃ τὸ σπιτάκι του ἢ εἰς τὴν πόλιν ἢ εἰς τὰ ἐξοχικὰ χωρίδια ποῦ μένει. Ἀλλὰ σπιτάκι ἴσον μικροσκοπικὸν παλατάκι, εὐμαρές, χρωματισμένον, καθάριον, εὐπρόσωπον, εὐρωπαϊκόν.

*
* *

Περιήλθομεν πολλὰ χωρία τῆς Κεφαλληνίας, ἐκάμα-
μεν τὸν γῦρον τῆς Λειβαθοῦς καὶ τῆς Λάσσης ἀμαξοπο-
ροῦντες μὲ τὸν λαμπρὸν φαέθοντα τοῦ τότε Κεφαλλῆνος
βουλευτοῦ κ. Τσιμᾶρα καὶ τῶν δύο ἀγαπημένων υἱῶν του
καὶ ἀντελήφθην τὰ ὠραῖα αὐτὰ παλκτάκια, τὰ ὅποια
προσδίδουν πόλεων ὄψιν καὶ ὄχι ἐξοχῆς καὶ κωμοπόλεων.
Εἰς πολλὰ αὐτὰ θὰ εὔρητε καὶ πιάνο, θ' ἀκούσετε καὶ
φραντζέζικα καὶ θὰ παραξενευθῇτε μὲ τὸν εὐρωπαϊσμὸν
καὶ τὸν πολιτισμὸν των μέσα κ' ἐξω. Καὶ ἀφοῦ ἐγκαθι-
δρύσῃ—ἐπανέρχομαι εἰς τὸν Κεφαλλῆνα—ἐντὸς τοῦ μικροῦ
φρουρίου του τὴν ἐκλεκτὴν τῆς καρδιᾶς καὶ τῶν αἰσθη-
μάτων του ὁ θαλασσοπόρος Κεφαλλῆν, θὰ λειτουργήσῃ
ἐνᾷ ἐρημοκλῆσιν τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του
καὶ τὴν ἐπομένην . . . κατευόδιον διὰ τὴν Ἀμερικὴν,
τὰς Ἰνδίας.

Τέτοιος εἶνε ὁ Κεφαλλῆν, ὡς Ἕλλην, ὡς οἰκογενειάρ-

χης. Δι' αὐτὸ ἔγειναν πολλοὶ ἐκατομμυριοῦχοι, ἰδιοκτῆται ἀτμοπλοίων, ἐπιχειρηματῖαι σημαντικοί.

* *

Ὁ λιμὴν τῆς Κεφαλληνίας θαῦμα φύσεως καὶ τέχνης. Εὐρύτατος. ἀσφαλέστατος, ὑπήνεμος, ἀπρόσβλητος. Ὁ Ἀγγλικὸς στόλος συχνὰ ἐκεῖ προσορμίζεται. Ἐπειτα τί σὰς λέγει ἡ λαμπρὰ λιθοκτιστος καὶ που μαρμαρόκτιστος ἐπιμηκεστάτη τοῦ λιμένος γέφυρα, σχήματος τεθλασμένου; Ἐπὶ τέταρτον σχεδὸν τῆς ὥρας νὰ τὴν διατρέχης μὲ τ' ἀμάξι ἢ ἀποστολικῶς καὶ νὰ βλέπῃς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὴν γαλάζια ὅπου καὶ ν' ἀντικατοπτρίζεσαι στὰ βελουδωτά, τὰ ναρκωμένα νερά της, στὸν δρόμον δὲ νὰ συναντᾷς Κεφαλλωνιτοποῦλες ἐρχομένας ἀπὸ τὰ κτήματα τ' ἀντίπεραν εἰς τὴν στεριὰ ἢ ἀπὸ τὸ ἀπέναντι Νεκροταφεῖον ὅπου πῆγαν δακρυρροοῦσαι καὶ ὡς ἄλλαι μυροφόροι γυναῖκες ἀναψαν ἀπὸ ἓνα κεράκι εἰς τὸ πτωχικόν, τὸ ἀτερπὲς κυβούρι τοῦ μκαρίτου πατρὸς ἢ τῆς μαννούλας των ἢ ἄλλων τρυφερωτέρων τῆς οἰκογενείας των μελῶν ἢ καὶ κανενὸς ἀγαπημένου των ἀκόμη τὸν νεοσκαφῇ τάφον, καὶ νὰ διατρέχῃς τὴν γέφυραν αὐτὴν, τὸ ὠραιότατον στολίδι τοῦ λιμένος, χωρὶς νὰ κολυμβᾷς εἰς λάγκους σκονοβοριθεῖς καὶ δυσπεράστους;

* *

Ἡ γέφυρα δ' αὕτη ἔργον καὶ σχέδιον τοῦ ἀλησμονήτου τοποτηρητοῦ τῆς Κεφαλληνίας—πρὸ τῆς Ἐνώσεως—τοῦ Napier κατὰ τὸ 1818, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλονται καὶ τόσκι ἄλλοι ὠραῖοι δρόμοι καὶ πλατεῖαι καὶ καταστήματα καὶ τὸ Σωφρονιστήριον κλπ. Ἄ! αὐτὰ τὰ ἐγγλέ-

ζικα ἔργα, γιγάντια. Κυκλώπεια, αἰώνια. τὰ ὅποια λές ὅτι περιφρονοῦν τὸ κατρακυλισμα τῶν αἰώνων, τῶν χιλιετηρίδων.

*
* *

Συντροφεύμενος ἀπὸ δύο τρεῖς φίλους Κεφαλλῆνας διεσκελίσα τὴν ἐξοχικὴν λεωφόρον πρὸς τὸ μέρος τοῦ Νοσοκομείου κ' ἔφθασα πρὸ εὐρυμῆκων καὶ τιτανοκτίστων ἀποθηκῶν. Ἠρώτησα μήπως εἰς τὰ οἰκήματα αὐτὰ κρύπτονται τίποτε λείψανα ὑλικοῦ τοῦ πολέμου, ἀπομεινάρια τοῦ Ἑλλαδοκτόνου Εἰρηνοπολέμου τοῦ περιφήμου Ὁγδονταῆζ καὶ μοῦ εἶπαν ὅχι. Εἶνε ἡ φημισμένη οἶνοποιία Τούλ.

Εἰσέρχομαι εἰς μίαν τῶν ἀποθηκῶν τούτων καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἀντικρύζω μικροσκοπικόν, ὀλοστρόγγυλον, ἀεικίνητον καὶ θαλερόν πρεσβύτην, τὸν Ἀγγλοσάξωνα ἰδιοκτήτην των. Ἦτο ὁ κ. Τούλ. Μᾶς εἰσάγει εἰς τὰς ἀποθήκας του καὶ μᾶς δεῖκνυει τὸ περιεχόμενόν των. Τί βαρελοστοιβαῖδες αὐταί ! Τί βυτία βάθους καὶ πλατους καὶ ὕψους καὶ περιφερεῖς ὑπερφυσικῶν. Καὶ ὅλα πλήρη. Καὶ ἀπὸ τὴν μίαν ἀποθήκην εἰς τὴν ἄλλην. Ἄλλαι ἐκπλήξεις καὶ ἄλλα βχερίχ. Χιλιαδες τὸν ἀριθμὸν μεγαλοβάρελα καὶ χιλιαδες τόνων τὰ κρασιά του.

Καὶ κρασιά νεκταρία, διὰ λάρυγγας Ἀθανάτων. «Ν' ἀνσιζωμεν νὰ ἰδῇτε κ' ἐκεῖνο καὶ τὸ ἄλλο καὶ τὸ πειὸ μπρούσκο, καὶ τὸ πειὸ γλυκό, καὶ τὸ πειὸ κόκκινο, καὶ αὐτὸ τὸ ὁπίον μισαίνει τὸ Σαμιώτικο κρασί καὶ τὸ περνᾷ μαλιστα.» — Εὐὼ μιν ἐνστασιν, κ. Τούλ. ὅλα κι' ὅλα, ἀλλὰ μὲ τὸ Σαμιώτικο, τὸ μελισταγές, τὸ θελξιλαρύγιον, τὸ ἡδύποτον, τὸ ἡδύοσμον, τὸ ἡδύστομον, τὸ ἡδύ-

χρωμον μὴ τὰ βάζετε· μὴ τολμήσητε μαλιστα νὰ συγ-
κρίνητε τὸ δικό σας μὲ τὸ Σαμιώτικο!

*
* *

Καὶ δὸς τοῦ κρασὶ πέντε χρόνων, δέκα, εἴκοσι, τριάντα, σαράντα χρόνων καὶ ὅλο νὰ τὸ δοκιμάζωμεν, καὶ τὸ ἓνα νὰ εἶνε καλλίτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ποῖον νὰ πρωτοε-
παινέσωμεν, ποῖον νὰ πρωτοεξάρωμεν καὶ «δοκιμάστε κι'
αὐτό, παρακαλῶ» καὶ «πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό, ἀλή-
θεια;» «ἄμ' αὐτὸ τὸ ξανθό;» ἄμ' ἐκεῖνο τὸ χρυσίζον;»
«ἄμὲ τ' ἄλλο τὸ ροδίζον;» κ' ἔτσι ἀπὸ λίγο-λίγο ἄνα-
ψαν ἄτμοι εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ὑποφαινομένου, ὁ ὁποῖος
ἐπὶ τέλους ἄρχισε νὰ τρικλίζῃ καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ
τὰς οἰνολογικὰς αὐτὰς ἐκθέσεις καὶ νὰ κάμῃ στόπ εἰς
τὰς δοκιμάς.

*
* *

Καὶ ἀπὸ τὰ κρασιά, εἰς τὸ κονιάκ, εἰς τῆς σαμπάνιες.
Ἄλλαι ἐκπλήξεις, ἄλλαι δοκιμαί.

*
* *

Καὶ τώρα θὰ ἐρωτήσητε : Ποῦ ἐξοδεύονται ὅλοι αὐτοὶ
οἱ οἰνοθησαυροί; Εἰς τὴν Ἑλλάδα βέβαια ὄχι. Διότι
κρασὶ τεσσάρων δραχμῶν ἢ ὁκτὼ δὲν μπορεῖ βεβαίως νὰ
πίνη καθένas, ἐκτὸς τῶν προνομιοῦχων παραλήδων μας.
Ὁ μεγαλείτερος καταναλωτὴς τῆς οἰνοποιίας Τοῦλ εἶνε
πρωτίστως ἡ Γερμανία. Καὶ σημειώσατε ὅτι ἡ οἰνοποιῖα
αὕτη — τιμῶσα τὴν βιομηχανίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπομένως
τὰς σταφυλὰς καὶ τὰ κρασιά της, — εἶνε ἀρεκλαμάριστος,

ἄγνωστος ἴσως εἰς πολλοὺς μὴ Κεφαλλῆνας, γνωστοτάτη ὁμως εἰς τὴν Εὐρώπην ὅπου καὶ λατρεῖται.

*
* *

Καὶ συγχαρέντες κ' εὐχαριστήσαντες κ' εὐγνωμονήσαντες τὸν Ἀγγλον τοῦ ἐθνισμὸν ἄλλ' Ἑλληνα τὴν καρδίαν κ. Τοῦλ ἀπῆλθομεν παρακληθέντες νὰ τιμήσωμεν τὸ πρόγευμά του κατὰ τὴν ἐπομένην.

*
* *

Μ' ἓνα ἁμάξι τὴν ἐπομένην εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Γερμανικοῦ Προξενείου. Ἀνέρχομαι τὰς βαθμίδας καὶ συναντῶ τὸν κ. Τοῦλ, τὸν χθὲς οἰνέμπορον, σήμερον ὑποπρόξενον τῆς Γερμανίας ἐν Κεφαλληνίᾳ. Βιομήχανος καὶ διπλωμάτης. Στέμμα δισυπόστατον. Τὸ πρῶτον πρακτικώτατον, ἀγγλικώτατον, τὸ δεύτερον τιμητικώτατον. Τί λαμπρὸς συνδυασμός! Νὰ διευθύνῃς ἐπιχειρήσιν ἀπέραντον, πολυδαίδαλον, καὶ νὰ ᾔσῃ καὶ διπλωμάτης.

*
* *

Τὸ πρόγευμά μας διεθνές, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐδώδιμα, τοὺς συνδαιτημένους, τὴν γλῶσσαν, τὰ πάντα.

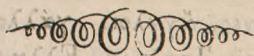
Ψαρόσουπα, πίκλις, ψητά, ροσμπίφ, πόδιγκ, ρὸκ-φόρ, μπισκουίτ, πάσται, τραγήματα, γλυκύσματα, σαμπάνιαι.

Γερμανοί, Ἕλληνες, ἄγγλοι, γάλλοι κλπ. Ἑγγλέζικα, Γερμανικά, Γαλλικά, Ἰταλικά, Ἑλληνικά, Ἀρβανίτικα. — Τὰ τελευταῖα τ' ἀντεπροσώπευεν ὁ ὑποφαινόμενος.

Εἰς τὸ τραπέζι περὶ τοὺς δώδεκα. Μὲ τὸν εὐγενέστατον Ἀμφιτρύονα κ. Τούλ εἰς τὴν τιμητικὴν θέσιν.

Παρὰ τὸ σερβίτσιο ἐκάστου δαιτημόνος δώδεκας μικροκυπέλλων. Μαντεύετε τὸν λόγον. Ἐπίνομεν δώδεκα λογιῶν κρασιά. Φαντάζεσθε δὲ τί δεύτερον νανούρισμα καὶ κυλίνδημα ἐτράβηξε τὸ εὐαίσθητον εἰς παντὸς εἶδους ποτὸν κρανίον μου. Ἐν τούτοις ἐκρατήθην καὶ τὴν γλύτῳσα, κατῴρθῳσα δὲ εἰς τὸ τέλος ἀπροσκόπτως νὰ διατρανώσω κ' ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν εὐγενέστατον Ἀγγλο-Ἑλληνο Κεφαλλῆνα κ. Τούλ, τὸν ἀβροφρονέστάτα ξενίσαντά με εἰς τὸ διπλωματικώτατον — ὄνομα καὶ πρᾶγμα — οἰνολογικὸν πρόγευμά του.

Τελειόνω τὰ τοῦ Ἀργοςτολίου μ' ὀλίγα ἀστυνομικά. Ὁ τότε ἀστυνόμος κ. Κατσιμήδης ἀνθυπολοχαγός, ἐνεθουσία τοὺς Ἀργοςτολιώτας. Μορφωμένος, γλωσσομαθής, ἡμερος, ψυχολόγος, κοινωνιολόγος. Τέτοια παιδιὰ εἶθε νὰ εἴχομεν ὅλους τοὺς Ἀστυνομικοὺς μας.

ΛΗΞΟΥΡΙ

Τὶ ἀπίστευτος διαφορὰ μεταξὺ Ἀργοστολίου καὶ Ληξουρίου. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ πόλεις ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς νήσου, ὁ χαρακτήρ ὅμως τῶν κατοίκων των ἀνομοιότατος. Τὸ Ληξοῦρι ἀπέχει ἡμίσειαν περίπου ὥραν τοῦ Ἀργοστολίου. ἡ διαπεραίωσις δὲ γίνεται διὰ κομφῶν ἀτμακάτων καθ' ὥραν συγκοινωνουσῶν μὲ τὰς δύο μεγαλόπολεις τῆς νήσου. Ἡ ἀντίθεσις ὅμως καταπληκτικὴ. Οἱ Ἀργοστολιῶται φαίνονται εἰς τὸν ξένον, τὸν πρώτην φοράν ἐπισκεπτόμενον τὴν πόλιν των, βαρυθυμοὶ, μελαγχολικοί, ρεμβώδεις, ὀλιγόλογοι, ἄθυμοι, σκεπτικισταί. Ἐξ ἐναντίας, οἱ Ληξουριῶται, εἶνε εὐφρόσυνοι, χαρωποί, ὁμηλητικώτατοι, διαχυτικοί, κοινωνικώτεροι, φιλοξενώτεροι. Ζήτημα φύσεως, κλίματος, λέγουν οἱ θετικισταί, ζήτημα ἀνατροφῆς, ἰδιοσυγκρασίας, λέγουν οἱ ἰδεολόγοι. Καὶ οἱ μὲν ἔχουν δίκαιον καὶ οἱ δέ. Ἐν τῷ συνδυασμῷ ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀκρίβεια. Τὸ Ἀργοστόλι ἐχει πλάκωμα στὸ στῆθος τοῦ τὸ ἀπέναντι ὑψικαρηνον βουνόν, τὸ ὁποῖον βέβαια ἐπιδρᾷ εἰς τὴν μελαγχολικοποίησιν τῶν κατοίκων, ἐνῶ τὸ Ληξοῦρι ἔχει λαμπρόν, εὐρύτατον, γραφικόν, ἀναπεπταμένον ὀρίζοντα, δι' αὐτὸ καὶ γελαστοί, παιδρῶν, φιλογέλωτες, φιλοπαίγμονες οἱ Ληξουριῶται.

Τὴν ἀπίστευτον δ' αὐτὴν διαφορὰν τὴν ἀντελήφθη καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς, ἐπισκεφθεὶς ἄλλοτε τὴν νήσον. Παρε-

τήρησε παραδόξως—καὶ τὴν παρατήρησίν του ταύτην διετύπωσεν εἰς τινὰ τῶν ἀκολούθων του—ὅτι ἡ ἐν Ἀργοστολίῳ ὑποδοχὴ του ἦν σοβαρωτέρα, ἀξιοπρεπεστέρα, ἐνθουσιωδεστέρα, ζωηρότερον ὁμῶς ἐξωτερικεύθη ὑπὸ τῶν Ληξουριωτῶν. Ἦναγκάσθη μάλιστα καὶ ἡ Α. Μ. νὰ συμμετασχη τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Ληξουριωτῶν καὶ ἐν ἐξάλλῳ φαιδρότητι ν' ἀναφωνήσῃ καὶ Αὐτὸς μετὰ τοῦ λαοῦ του :

— Ζήτω τὸ Ληξοῦρι !

Ἀλλὰ τί ἐνδοξον ὀνοματοπλαίσιον ποῦ ἔχει τὸ Ληξοῦρι ! Ἐνθυμηθῆτε πρὸς στιγμὴν τοὺς Μηνιάτας, τοὺς Λασκαράτους, τοὺς Ἰακωβάτους ! Ἐκ τῶν νεωτέρων δέ, τὸν Σκαλτσούνην, τὸν Πρετεντέρην, Τιμόθεον, Φορέστην καὶ τόσα ἄλλα σεβαστὰ ὀνόματα ἐφ' οἷς σεμνύνεται καὶ καυχᾶται ἡ Κεφαλληνία. Μὲ ἄλλους λόγους, εἰς τὸ ἐνδοξον αὐτὸ νησὶ ἔχομεν ζωντανὴν ἀριστοκρατίαν πλοῦτου, πνεύματος, γένους. Δι' αὐτὸ λέγουν ὅτι οἱ Κεφαλλῆνες εἶνε οἱ κατ' ἐξοχὴν Πανέλληνες. Συνδυάζουν ἐν ἑαυτοῖς τὰς ὑψίστας τῶν ἀρετῶν. Ἔχουν δα-νεισθῆ ἀρετὰς—κ' ἔχουν ἀφήσει τὰ ἐλαττώματα—τῶν Ἑπτανησίων, τῶν Μωραϊτῶν, τῶν Ἡπειρωτῶν ! Ἀκαταμάχητοι εἰς τὸ πλουτεῖν, ἀπαράμιλλοι εἰς ἅπαντας τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ, πρωταγωνισταὶ εἰς τὸν πατριωτισμόν ! Εἶνε στολισμένοι μὲ ἐξοχα χαρίσματα φιλεργίας, οἰκιακῆς οἰκονομίας, αὐστηρότητος ἡθους, φιλοπατρίας, ἐθνισμοῦ ! Ἐννοοῦν νὰ εὕρισκωνται εἰς τὴν κορυφογραμμὴν, ὅταν δρῶσιν εἴτε ὥς ἔμποροι, ἢ ὥς ἐπιστήμονες, ἢ ὥς ἔλληνες ! Τέτοιοι ἦσαν πρὸ τοῦ εἰκοσιένα, οἱ

ἴδιοι εἶνε μέχρι τῆς σήμερον, παρόμοιοι θὰ εἶνε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

* *

Ὡς εἰς προσκύνημα ἔσπευσα, μόλις ἐπάτησα εἰς τὰ Ληξοῦρι τὸ ὄνομαστό, εἰς τὸ παλάτι τοῦ μεγάλου Ἰακωβάτου ! Τοῦ Ἰακωβάτου ἐκείνου τοῦ ὁποίου τὰ βροντοφωνήματα καὶ αἱ φιλοπάτριδες ἀποστροφαὶ ἄς βουλευτῆς ὦν ἐσκόρπιζεν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Βουλευτηρίου μας, πρὸς τοὺς τότε ἀρχηγοὺς τῶν προσωπικῶν κομμάτων, ἐξετιμήθησαν ὡς τὰ πατριωτικώτερα φθέγματα τοῦ μεγάλου σοφοῦ Κεφαλλῆνος. Ἐναυλὲς ἀκόμη ἀντηχεῖ μέχρι σήμερον ἡχηρὰ καὶ ὡς τηλεβόλον βομβοῦσα ἡ διακυγεστάτη φωνὴ τοῦ Ἰακωβάτου, ὅταν ἐφώνει πρὸς τὸν δανειοκάμπτην καὶ φοροευρέτην Μεσολογγίτην πολιτευτὴν :

— Ἄφετε τὰ δάνεια, κύριε Τρικούπη, μὴ βουτᾶτε τὸν τόπον εἰς τὰ χρέη. Θὰ ἔρθῃ μέρα ποῦ τὰ ἑκατομῦρια αὐτὰ θὰ μᾶς ξεπουλήσουν !

Καὶ ἡ ἡμέρα αὐτὴ ἔφθασε.

* *

Δειλὰ δειλὰ καὶ μ' εὐλάβειν σωστῷ προσκυνητοῦ εἰσῆλθον — συνδευόμενος ὑπὸ τοῦ πολυτίμου ἐν Ἀργοστολίῳ φίλου καὶ ἐκ τῶν συμπαθεστέρων δικηγόρων τῆς Κεφαλληνίας, τοῦ κ. Ἀγγέλου Φορέστη — εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Ἰακωβάτου, ὅπου μᾶς ἐδεξιώθη Κεφαλλωνιτοπούλα κόρη, ἡ ἀνεψιὰ τοῦ Ἰακωβάτου Δίκατερίνη, μετὰ τῆς εὐγενεστάτης μητρὸς της, τῆς πυργοδεσποίνης χήρας Ἰακωβάτου. Εἶνε γνωστὴ ἡ εὐπροσηγορία καὶ ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραμιαίου τούτου οἴκου. Μᾶς ὠδήγησαν εἰς τὸν μο-

ναδικὸν ἀνθοπαράδεισόν των, κατόπιν εἰς μίαν αἴθουσαν —σωστὴν πινακοθήκην—κοσμουμένην μὲ ἐλαιογραφίας ἀρχιεπισκόπων Ἰακωβάτων. Πράγματι Λευϊτικὴ οἰκογένεια. Γόνοι, πρόγονοι, ἔγγονοι τῆς οἰκογενείας Ἰακωβάτων ἐπῆραν κληρονομικὸν τὸ Λευϊτικὸν σχῆμα, ἀναδειχθέντες πρῶτοι ἐν μορφώσει, ἐν χρηστότητι, ἐν σεμνότητι. Καὶ ἐκ τῆς αἰθούσης αὐτῆς μᾶς εἰσήγαγον εἰς τὸ ἰδιαίτερον σκῆνωμα, τὴν κομψὴν αἴθουσαν τοῦ μεγάλου Ἰακωβάτου. Ρίγος καὶ συγκίνησις καὶ παράπονον μᾶς κατέλαβε μόλις εἰσελθόντας ἐντὸς τῆς κοκκινοβαφοῦς αἰθούσης.

— Ἔτσι ὅπως τὰ βλέπετε, ἀπείραχτα, τ' ἀφήσαμεν τὰ πράγματα τοῦ μακκαρίτου ! μᾶς εἶπεν ἡ Ἰακωβατοπούλα.

Καὶ ὄντως πένθιμος ἐν τῇ ὑψηλότητί της ἡ εἰκὼν ! Ὀλόκληρος ὁ τετράγωνος ἱερὸς αὐτὸς χῶρος βιβλιοθηκῆς. Βιβλία ἐντὸς θηκῶν, βιβλία χύδην, τόμοι εἰς τὰς γωνίας, λεξικά ἐπὶ ἐδρῶν, συγγράμματα σκορπισμένα, ἐπὶ τραπέζων, ἐπὶ καθισμάτων, ἐπὶ κλίνης, ἐπὶ ἀνακλιντρων, ὑπὸ τραπέζας κλπ. Καὶ τόμοι χρυσόδετοι, ποικιλωτάτων χρωμάτων καὶ ποικιλωτάτων γλωσσῶν.

— Ἴδου καὶ ἡ καριόλα τοῦ ὅπως τὴν ἄφησε ὁ θεὸς μας ! προσέθεσεν ἡ πυργοδέσποινα.

Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ οἴκου τῆς σοφίας ἐκλειδομανδάλονετο ὁ Ἰακωβάτος καὶ ἐμελέτα, κατεγίνετο, ἐμορφοῦτο, ἤντλει ἐξ αὐτῶν διδάγματα, ἀποφθέγματα, γνώσεις, σοφίαν ! Καὶ μὲ τὰ ἠθικὰ αὐτὰ καὶ πνευματοτρόφα κεφάλαια ἐγγρανιτοποιήθη, ἐσφυρηλατήθη ὁ γερὸς αὐτοῦ χαρακτήρ, ἡ μεγάλη ἐλληνικὴ καρδιά. Καὶ ἐγείνεν εἰς ἐγείνε, καὶ ἀνεδείχθη οἷος ἀνεδείχθη. Ἀλλὰ μήπως ἐχρησιμοποιήθη

ὁ ἀνὴρ ; τὸν ἐπνίξαν αἱ ἀπομυζητικαὶ βδέλλαι τῶν προσωπικῶν κομμάτων, καὶ ἐχάθη ὁ Ἰακωβάτος, χωρὶς νὰ δράσῃ, χωρὶς νὰ μεταρρυθμίσῃ.

Καὶ ὅταν συγκεκινημένος καὶ ἔνδακρυς σχεδὸν ἀπεχαιρέτισα τὸ ἱστορικὸν μέγαρον καὶ τοὺς γόνους τῶν μεγάλων Κεφαλλήνων ἐσκέφθην : Ἐ, ἂν εἴχομεν σήμερον εἰς τὸ παρλαμέντον μας πέντε Ἰακωβάτους, τί κατακεφαλαιαῖς ποῦ θάτρωγαν τὰ προσωπικὰ κόμματα, αἱ συναλλαγαὶ μὲ τοὺς ἀρχισυναλλαγίας των !

Εἶνε ὅμως ἐθνικῶς ὀδυνηρὸν πῶς νὰ μὴν εὐρίσκωνται σήμερον τέτοιοι ἀδάμαντες, ἐνῶ δέκα μόλις ἔτη χωρίζουν τοὺς νάνους ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς γίγαντας ἐλείνους ! Τόσῳ γρήγορα ἐξεθελύνθημεν, ἐμηδενοποιήθημεν ὥστε οὔτε μὲ Διογένειον φανὸν νὰ μὴ μπορέσωμεν νὰ εὕρωμεν ἕνα μόνον **ἕνα** ἄνθρωπον ;

ΠΑΞΟΙ

Οἱ Παξοὶ χωρίζονται τῆς Κερκύρας διὰ πορθμοῦ ἐπτά περίπου μιλλίων, κεῖνται δὲ παραλλήλως πρὸς τὰς Ἡπειρωτικὰς ἀκτὰς, ἀφ' ὧν ἀπέχουσι μόλις δέκα ἕως δεκαπέντε μίλλια. Ἀπὸ τῆς θαλάσσης φαίνεται κατάφυτος ἡ νῆσος γέμουςα ἐλαιῶν, αἵτινες εἶνε ἡ κυριωτέρα παραγωγὴ τῆς νήσου. Ὀλόκληρος ἡ νῆσος ἀποτελεῖ μακρὰν συνέχειαν λόφων, δὲν ὑπάρχει δὲ οὔτε δεκάπηχυ τεμάχιον γῆς, ὅπερ νὰ μὴ σκιάζεται ὑπὸ τῆς φιλοξένου ἐλαίας.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου εἶνε τὸ Γαῖον, κωμόπολις ἔχουσα τὴν ὄψιν ἰταλικοῦ μᾶλλον προαστείου, καθ' ὅσον αἱ οἰκίαι εἶνε ὑψηλαὶ καὶ καλῶς ἐκτισμέναι, οὐδὲν ἔχουσαι τὸ ἀγροτικόν. Ἀπέναντι τῆς πόλεως ὑπάρχει νησίς, ἐφ' ἧς ἐγείρεται ἐνετικὸν φρούριον, ἐνθα ἄλλοτε ἐστρατωνίζοντο οἱ ἄγγλοι στρατιῶται τῆς προστασίας. Ὅπισθεν τῆς νήσου ταύτης ὑπάρχει ἄλλη νησίς, χαρίεσσα καὶ κατάφυτος ἀνήκουσα ἀπὸ τριῶν αἰώνων εἰς τὴν οἰκογένειαν Βελλιανίτη, ἐπὶ τῆς νησίδος δὲ ὑπάρχει Μονή, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας.

Αἱ σπουδαιότεραι κῶμαι ἐκτὸς τοῦ Γαΐου εἶνε ἡ τῆς Λάκκας, τοῦ Λογγοῦ καὶ τῆς Φονταίας, ἐνθα διενεργεῖται

τὸ ἐμπόριον τῆς νήσου, ἀλλ' οἱ κάτοικοι κυρίως εἶνε διεσπαρμένοι ἐφ' ὅλης τῆς νήσου εἰς ἀραιούς συνοικισμούς, τοῦτο δὲ ἐγένετο ἵνα ἐκάστη οἰκογένεια εὐρίσκεται πλησίον τῶν κτημάτων της καὶ καλλιεργῇ τὰς ἐλαίας της, πρὸς ἃς ἰδιαιτέραν τρέφει ἀγάπην ὁ Παξινός. Αἱ οἰκίαι τῶν χωρίων εἶνε ὠραῖαι μικραὶ ἐπαύλεις, ἐν αἷς διακρίνει τις τὴν ἀπαράμιλλον καθαρότητα τῶν κατοίκων, καὶ ἰδίως τῶν γυναικῶν, αἵτινες δικαίως ἐκλήθησαν αἱ Ὀλλανδοὶ τῆς Ἑλλάδος.

*
* *

Τὰ ἤθη ἡμερα, ἀπλᾶ, παρουσιάζουσι κοινωνίαν εἰς ἄκρον πολιτισμένην. Λαὸς εἰς ἄκρον φιλόπονος, ναυτικός δὲ καὶ γεωργικὸς ἅμα, δὲν διστάζει εἰς μακρυνὰς νᾶ ἀπέρχεται χώρας διώκων τύχην. Οὕτω ἐν Κερκύρᾳ ἐγκαθιστάμενοι διὰ τῆς τιμιότητος, τῆς ἐργατικότητος αὐτῶν καθίστανται εὐποροὶ καὶ κατέχουσιν εἰς χεῖράς των τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορίου τῆς Κερκύρας· πλεῖστοι τούτων εἶνε πλούσιοι, ἀλλὰ καίτοι ἐν ὅλῳ ζῶντες καὶ διερχόμενοι τὸν βίον των εἰς μεγάλα κέντρα, ἐν τούτοις μίαν τρέφουσιν ἐπιθυμίαν πότε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν μικράν των νῆσον καὶ διανύσωσιν ἐκεῖ τὰς τελευταίας τοῦ βίου των ἡμέρας.

*
* *

Τὸ κύριον προϊόν τῆς νήσου εἶνε τὸ ἔλαιον. Ἐν Παξοῖς ὑπάρχουσι πλέον τῶν 500,000 ἐλαιοδένδρων, ἀνὰ πᾶσαν δὲ διετίαν παράγει πλέον τῶν 40,000 βαρελῶν ἐλαίου τοῦ ἀρίστου τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ καταναλίσκεται ἐν Ρωσσίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ.

Κρασί παράγει ἡ ἄλλη νῆσος Ἀντίπαξοι ὀνομαστόν.

ν τῇ Ἐπτανήσῳ. Ἡ νῆσος αὕτη τρία μίλια ἀπέχουσα κατοικουμένη δ' ὑπὸ ἀποίκων τῶν Ἡπειρωτῶν, κατεσταθῇ ἤδη κατάφυτος εἰς ἀμπελῶνας καὶ εἰς κήπους.

Ἀλλὰ γίνεται ἐκεῖθεν ἐξαγωγή μαρμάρων καταναλισκομένων εἰς Ζάκυνθον, Πάτρας, Κέρκυραν καὶ Πειραιᾶ, πίσης ἐξάγει ἱκανὸν ποσὸν σάπωνος καὶ ἀκατεργάστων ἐρμάτων ὥς καὶ μυριάδας τινὰς λεμονίων.

*

Ἡ ἄλιεία εἶνε ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐπιτηδευμάτων. Πλέον δὲ τῶν 100 μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἀλλ' οἱ πλείστοι ὥς πάρεργον ἔχουσι τὴν ἄλιείαν, ἐνῶ κυρίως εἶνε ναυτικοί. Ἡ ναυτιλία ἐν Παξοῖς εἶνε λίαν ἀνεπτυγμένη, πλέον δὲ τῶν 80 ἰστιοφόρων σκαφῶν εἶνε νηολογημένα.

* *

Μικρὰ καὶ εὐδαίμων ἡ νῆσος, ὅσakis δὲν καταστρέφονται αἱ ἐσοδεῖαι τοῦ ἔλαιου, καθ' ὅσον ἑκατομμύρια ὀλόκληρα εἰσέρχονται εἰς τὴν νῆσον ἀπὸ τόσους ὀλίγους κατοίκους οἰκουμένην, καὶ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι λιτοδίαιτοι καὶ οἰκονόμοι σχηματίζουν μικρὰς περιουσίας, μὲ τὰς ὁποίας προσπαθοῦν νὰ ἀποκτιῶσιν ἔλαιῶνας.

* *

Οἱ κάλλιστοι τῶν συνεικισμῶν εἶνε τὰ πλησίον τοῦ Γαῖου χωρία Νοζιάς, ἐνθα ὑπάρχουσι καὶ ἱαματικὰ ὕδατα, τὰ Μογδανάτικα, τὰ Φαναριωτέστικα, τὰ Μενιράτικα, τὰ Βελλιανιτάτικα, ὠραῖαι λευκαὶ ἐπαύλεις ἐνθα κατοικεῖται.

κοῦσιν οἰκογένειαι φέρουσαι τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν Παξῶν.

Τὰ ᾄσματά των εἶνε τὰ Ἑπειρωτικὰ τραγούδια τὰ ὅποια μετεφύτευσαν ἐκεῖ οἱ ἀποικισθέντες ἐκ τῆς Ἑπείρου Παξιοί.

Οἱ Παξιοί πάντες εἶνε θαυμάσιοι κυνηγοί. Κατ' ἔτος πίπτουν ἐπὶ τῆς νήσου ἄπειρα τρυγόνια, ὅπου δὲ καὶ ἂν εὐρίσκονται ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν πατρίδα των ἵνα κυνηγήσουν εἰς τι παμμέγιστον σπήλαιον εὐρισκόμενον ὅπισθεν τῆς Λάκκας ὅπου ὑπάρχουσι φῶκαι.

Τὴν ὥραίαν νῆσον τῶν Παξῶν τὴν κατέστησε γνωστοτάτην εἰς τὸ πολὺ δημόσιον ὁ ἀγαπητὸς βουλευτὴς της καὶ γλαφυρώτατος λόγιος κ. Θ. Βελλιανίτης δημοσιεύσας πλειστας ὥραίας σκιαγραφίας περὶ αὐτῆς. Ἀλλὰ τὴν ἀπηθανάτισε αὐστριακὸς πρίγκηψ ἐκδῶσας κομψόν, καλλιτεχνικὸν τόμον μὲ λαμπρὰς εἰκονογραφημένας ἀκουαρέλλας τῆς θυμωσίας νήσου.

Ι Θ Α Κ Η

Ἐξαυρος πλοῦς ἀπὸ τὰς Πάτρας μέχρις Ἰθάκης δι' ἀτμοπλοίου. Ἡ συγκοινωνία δὲ τετράκις τῆς ἐβδομάδος. Εἰς τὸν κατὰ πρῶτον ἐπισκεπτόμενον τὴν ἱστορικὴν ταύτην νῆσον προξενεῖ εὐάρεστον ἐντύπωσιν ὁ λιμὴν τῆς ὀβαθύτατος καὶ ἀσφαλέστατος. Τὴν εἴσοδόν του κλείει τὸ ὑψηλὸν ὄρος Νήριτον (σήμερον Αὐγή). Ἄν μάλιστα φθασῇς ἐκεῖ νύκτα θὰ ἐκπλαγῇς τὸ πρῶι πόθεν εἰσῆλθες ἐντὸς τῆς Ἑλβετικῆς αὐτῆς λίμνης, ὅπως καὶ πράγματι τὴν ὠνόμασεν ἡ πρὸ ὀκταετίας ἐπισκεφθεῖσα τὴν νῆσον Αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας ἡ διαμείνας ἐκεῖ ἐπὶ δέκα ἡμέρας καὶ διαρκῶς ἀποθχυμάζουσα τὴν γραφικὴν νῆσον.

Ἡ πόλις τῆς Ἰθάκης (τὸ Βαθὺ κοινῶς καλούμενον) εἶνε ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ σχηματιζομένου λεκανοπεδίου καὶ ἐπὶ τῶν προπόδων τῶν ὑπερκειμένων βουνῶν. Ἀποψις θαυμασία. Οἰκοδομὰς ἔχει εὐαέρους, εὐρυχωρούς, εὐηλίους τὰς πλείστας παισιουμένας ἀπὸ μικροῦς καὶ ἀνθηροῦς κήπους. Οἱ δρόμοι τῆς εὐρεῖς καὶ καθαρώτατοι, ἡ δὲ παραλία ὁδὸς, ἡ διήκουσα σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν λιμένα ὁ προσφιλέστατος περίπκτος τῶν Ἰθακησίων.

Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας συνοικίας, τὰ Καραβάτα καὶ τὰ Πεταλάτα, λαβύσας τ' ὄνομα ἀπὸ τὰς

δύο ἀρχαίας καὶ μεγάλας οἰκογενείας Καραβία καὶ Πεταλᾶ, πρὸ αἰώνων ἐγκατεστημέναι ἐν τῇ νήσῳ. Ἐπὶ τῆς παραλιακῆς πλατείας τῆς πόλεως, ὅπου καὶ τὸ Δημαρχεῖον καὶ ἄλλα δημόσια καταστήματα, ὑπάρχει ὠραία λέσχη, λαμπρῶς ἐπιπλωμένη, φέρουσα τὸ ὄνομα «Πηνελόπη» καὶ διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἰω. Καραβία. Ἡ λέσχη αὕτη ἰδρύθη πρὸ δεκαπενταετίας σχεδὸν τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν ξενητευμένων τῆς καὶ διατηρεῖται διὰ συνδρομῶν, εἶνε δὲ τὸ εὐάρεστον καταφύγιον τῶν ἐντοπίων ἀλλ' ἰδίως τῶν ξένων. Ἐκτὸς τοῦ λιμένος εἶνε μικρὰ νῆσος ἐπὶ τῆς ὁποίας εἰσὶν ἐκτισμένοι αἱ σωφρονιστικαὶ φυλακαὶ τῆς Ἰθάκης περιλαμβάνουσαι περὶ τοὺς 200 καταδίκους.

Ἡ συγκοινωνία μὲ τοὺς ἔξω δῆμους Πολυκτορίων καὶ Νηριτίων γίνεται δι' ἀμαξῶν καὶ ὑποζυγίων, ἡ ὁδὸς εἶνε γραφικωτάτη μὲ τὸν κάτωθεν στενὸν πορθμὸν ὅστις χωρίζει τὴν Ἰθάκην ἀπὸ τῆς ἐναντι Κεφαλληνίας. Πρωτεύουσα τοῦ δῆμου Πολυκτορίων εἶνε τὸ χωρίον Σταυρὸς, κείμενον ἐπὶ καταφύτου ὁροπεδίου, ἔχει δὲ δύο ἐπίνεια τὰς Φρίκας καὶ τὴν Πόλιν, καλουμένην οὕτω διότι πιστεύεται ὅτι ἐκεῖ εὕρισκετο ἡ ἀρχαία πόλις, τῆς ὁποίας μαλιστα τὰ ἐρείπια ἰσχυρίζονται ὅτι ἐν νηνεμίᾳ φαίνονται ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης παρασυρθέντα ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς μεγάλων γεωλογικῶν μεταβολῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἐξω δήμων εἶνε ἀρκούντως πολυτι-
 σμένοι, οὐδαμῶς σχεδὸν διαφέροντες οὔτε κατὰ τὴν ἐνδυ-
 μασίαν, οὔτε κατὰ τὰ ἄλλα ἔθιμα τῶν κατοίκων τῆς πό-
 λεως, εἶνε δὲ φιλόξενοι, εὐφρεῖς καὶ ὁμιλητικώτατοι.

Ἡ νῆσος ἔχει ὄχι τόσον ἄφθονα, ἀλλ' ἀξιόλογα νερά,
 ἡ δὲ πόλις τῆς Ἰθάκης πρὸ πενταετίας ἔχει καλὸν ὕδρα-
 γωγεῖον μετ' ἐξαιρέτου ὕδατος ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Ναίου
 πηγῆς τοῦ Παγανοῦ.

Ἡ νῆσος Ἰθάκη καὶ ἰδίως τὸ Βαθὺ, ἡ πρωτεύουσα τῆς
 ἐπαρχίας ἀπὸ τῆς Ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐνῶ ὑπὸ
 τὴν ἐποψιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐν
 τῷ ἐξωτερικῷ ὁράσεως τῶν τέκνων της προώδευσε σπου-
 δαιότατα, ἐν τούτοις ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς Κυβερνητικῆς
 καὶ Διοικητικῆς προστασίας ὥπισθοδρόμησεν ἐμφανῶς.
 Ἐνῶ ἐπὶ Ἀγγλοκρατίας εἶχε τὰ δικαστήριά της, Διοι-
 κητήριον, Ἐπίσκοπον, Λύκειον (ἀνώτερον ὑπὸ πρακτικὴν
 ἐποψιν τῶν νυν Γυμνασίων μας) κλπ. ἡ ἡ στερεῖται πάν-
 των τούτων καὶ οἱ κάτοικοι δικαίως καὶ εὐλόγως παρα-
 πονοῦνται κατὰ τῆς Κυβερνητικῆς ἀστοργίας.

*

**

Ἀλλὰ τοὺς Ἰθακησίους πρέπει νὰ τοὺς θαυμάσετε
 εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ρουμανίαν. Σχεδὸν
 τὸ τέταρτον τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς Ἰθάκης ξενη-
 τεύεται ἐκεῖ. Πόσους δὲν συνήντησα ἐσχάτως εἰς τὴν
 Ρουμανίαν ἐγκατεστημένους Ἰθακησίους· εἰς τὴν φιλο-

πόνειαν καὶ ἐπιχειρηματικότητά των ὁμοιάζουν πολὺ τοὺς Κεφαλλῆνας. Οἱ Σταθάτοι, οἱ Θεοφιλάτοι, οἱ Βλασσόπουλοι, οἱ Παξινοί, οἱ Καραβίαι, οἱ Βωβοί, οἱ Καραντινοί, οἱ Καλλινικοί, οἱ Παῖζαι καὶ ἄλλοι πολλοί, τιμοῦν καὶ γεραίρου τὴν Ἰθάκην των, τὴν Ἑλλάδα. Ἐπιχειρηματίαι, ἰδιοκτῆται ἀτμοπλοίων, τσιφλικιῶν κλπ. Νησιῶται κατ' ἐξοχὴν ναυτικοί, θαλασσινοί. Τὰ σλέπια τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Προῦτου ἀνήκουσιν τὰ πλεῖστα εἰς Ἰθακησίους. Τὰ σλέπια αὐτὰ εἶνε ἓνα εἶδος φορτηγίδων διὰ τῶν ὁποίων μεταφέρονται τὰ δημητριακά. Ἀλλὰ εἶνε γερά, κομψότατα καὶ ἀκριβή. Ἐνα καλὸ σλέπι μπορεῖ νὰ κοστίζῃ 20 ἢ 30 χιλ. φράγκα. Σωστὴ περιουσία. Καὶ ἐν τούτοις μία Σχολὴ Ναυτικὴ εἰς τὴν Ἰθάκην δὲν ὑπάρχει. Ὑπεστήριξεν εἰς τὴν Βουλὴν τὴν σύστασιν τοιαύτης ὁ πολιτευτὴς ἐκ Κεφαλληνίας κ. Γ. Τυπάλδος Κοζάκης, ἡγωνίσθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ὁ δικηγόρος κ. Ἱππ. Καραβίας, ἀλλὰ οἱ ἀγῶνές των καὶ αἱ φωναὶ των «φωναὶ βοῶντος»

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς νήσου εἶνε ὁ ἐκλεκτὸς καὶ πεφημισμένος αὐτῆς οἶνος, ὁ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς παγκοσμίους Ἐκθεσεὶς βραβευθεὶς καὶ τὸ ἔλαιον. Ἀλλὰ κυρίως ἡ Ἰθάκη ὀφείλει τὴν σχετικὴν εὐημερίαν καὶ εὐπορίαν της εἰς τοὺς εἰς τὴν ξηνητιὰν Ἰθακησίους, οἱ ὅποιοι δὲν λητμονοῦν τὴν ἰδιαίτεράν των πατρίδα, οἱ πλεῖστοι δὲ νυμφεύονται εἰς τὸν τόπον των καὶ κατὰ τὸ γῆρας των ἐγκαθίστανται ἐκεῖ.

Τὴν Ἰθάκην πλεῖστοι κατ' ἔτος ξένοι ἐπισκέπτονται ὅπως ἴδωσιν τὰς ἐκεῖ ἀρχαιότητας, ὁλαδὴ τὸ φρούριον τοῦ

Ὀδυσσέως, τὴν Πηγὴν τῆς Ἀρεθούσης, τὸ Ἄντρον τῶν Νυμφῶν καὶ τὴν οὕτω καλουμένην Σχολὴν τοῦ Ὀμήρου, κειμένην πλησίον τοῦ χωρίου Σταυροῦ. Νησὶ μὲ χαρίσματα φυσικὰ καὶ στολίσματα ἱστορικά.

Λ Ε Υ Κ Α Σ

Εἰς τὴν Λευκάδα διεπεραιώθην διὰ τῆς εὐδρόμου, εὐκυ-
 'μαντου καὶ κομφῆς «Εὐβοίας». Καράβι γερὸ μὲ καπετά-
 νιον Εὐρωπαῖον, τὸν κ. Φραγκῖσκον Μπίαν. Ἀλατισμέ-
 νος ἀπὸ κύματα, ἀλατισμένος ἀπὸ γράμματα. Καπετά-
 νιος τοῦ πελάγους, καὶ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Ἄνθρωπος
 γεννηθεὶς διὰ νὰ διοικῇ καὶ ἰθύνῃ ὅχι «Εὐβοιαν» ἀλλὰ
 θωρηκτά. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἀτμοπλοίου του πειθαρχικω-
 τάτη, στρατιωτική, ἱεραρχική. Κάθε ἄνθρωπος εἰς τὴν
 θέσιν του καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων ὁ καπετὰν Μπίας. Ὅσοι
 τοῦλάχιστον ἐταξείδευον μὲ τὴν «Εὐβοιαν» ἐσκλαβόνοντο
 ἀπὸ τὸ ἀτμόπλοιον, ἐδεσμεύοντο ἀπὸ τὸν πλοίαρχον.
 Ἐκτιμήσασα τὰ προτερήματά του αὐτὰ ἡ ἀτμοπλοία
 Γουδῆ τὸν προσέλαβε α'. πλοίαρχον τῆς «Ἑλλάδος».

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις τοῦ εἰς Λευκάδα προσεγγίζοντος
 εἶνε ὁ μέγας φάρος τοῦ κυματοθραύστου κατηρειπωμένος.
 Ἄγριον τοῦ πελάγους, κύμα ἐκρήμνισεν ἐκ θεμελίων λαμ-
 πρὸν, πολύτιμον φάρον.

Καὶ ὁ λιμὴν τῆς Λευκάδος ποῦ εὐρίσκεται ; Ἡ ἀπο-
 βίθαις ποῦ γίνεται ; Ἡ πόλις ποῦ ; Τὸ τελωνεῖον ποῦ ;

Θὰ ἐπιβιθασθῇς λέμβου καὶ μετὰ μισθῆς ὥρης θυμά-
 σιον θαλασσοπερίπατον θὰ φθάσῃς εἰς τὴν πόλιν. Ἀπὸ
 τῆς θέσεως ὅπου προσεγγίζουν τ' ἀτμόπλοια προχωρεῖς

μέ τήν λέμβον σου καί μετά δέκα λεπτά εἰσέρχεσαι δι' αὐτῆς εἰς μίαν στενήν ὑγρὰν λωρίδα ἢ μάλλον τεχνικὸν ποταμίσκον εὐθυγρχμώτατον. Ἐνθεν κ' ἐνθεν ξηρά. Δεξιᾶ ὁ γῶλος, ἀριστερᾶ ἀβαθὴς ξηρά. Καί ἐπειδὴ τὸ ἀνοιγμα τοῦ τεχνητοῦ ποταμοῦ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 5—10 μέτρα, ὁπότε κωπηλασία δὲν γίνεται, διότι προσκρούει ἡ κώπη εἰς τὴν ξηράν, ὑπάρχει ἄλλη μέθοδος. Εἰς τῶν λεμβούχων σύρει τὸ παλαμαρι τῆς λέμβου ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, ἄλλος δὲ τὴν ὠθεῖ ἐκ τῶν ὀπισθεν διὰ μιᾶς κώπης—ἐχούσης τόπον καὶ πηδαλίου—ἐπίσης ἀπὸ τοῦ κρηπιδώματος, κ' ἐπειδὴ ὁ ποταμίσκος εἶνε εὐθυγρχμμος, ἡ λέμβος ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον της, ἐνῶ οἱ ἐντὸς αὐτῆς ἐπιβάται ξεκαρδοῖζονται στὰ γέλοια μὲ τὸ πρωτότυπον αὐτὸ μικροταξειδάκι.

Κ' ἐπὶ τέλους φθάνομεν πρὸ τῶν τελωνεικῶν Κερβέρων, οἱ ὅποιοι οὐλόνουσιν τὰ μάτια των κατὰ τὴν ἐξέλεγχιν τῶν ἀποσκευῶν, διότι συχνὰ—πυκνὰ οἱ ἐκ Πρεβέζης προερχόμενοι ἐνδέχεται—κατὰ λάθος ἐννοεῖται—να κρύπτουν εἰς τὰ πράγματά των ὀλίγο μεταξωτὸ ἢ ποῦρχ, ἢ αὐγοτάρχον ἢ ἄλλα πολύτιμα εἶδη τουρκικῆς προελεύσεως.

Ἐπὶ τέλους εὐρῆκα κ' ἓνα τόπον εὐτυχισμένον, πλούσιον, ὑπεραυτάρκη, χωρὶς παράπονα καὶ κλάῦματα, καὶ χωρὶς τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἐπ' ᾧδὸν—ἡ ὁποία διέπει τὰς πλείστας τῶν ἐπαρχιῶν μας σήμερον—«Ἐχομε κεσάτια! Ἐχομε δυστυχία. Πεινᾶμε!» καὶ τόσας ἄλλας ἀπέλπιδας κραυγὰς. Οἱ Λευκάδιοι τότε εἶχον εὐτυχίαν ἀπροσδόκητον καὶ εἰς τοὺς οἶνους των καὶ εἰς τὸ ἔλαιον, τὰ δύο δι' αὐτοὺς πολύτιμα προϊόντα. Εὖρον δὲ καὶ τιμὰς ἰκ-

νοποιητικὰς καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα εἶδη. Καὶ οἶνον μὲν ἑκαμον 220 χιλ. βαρέλας ἐκ τῶν ὁποίων τὰς 150 χιλ. ἐξήγαγον εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, τῶν ἐπιλοίπων κατανάλωθειςὼν ἐπιτοπίως. Ἐλαιον δέ, 50 χιλ. βαρέλας Ἰονικὰς, ἐξαγόμενον τὸ πλεῖστον εἰς Ρωσσίαν. Ἐχουν ἐννοεῖται καὶ τὸ ἀζήτητον προῖόν των, τὴν σταφίδα τὴν μακαρίτισσαν, 4 ἑκατομμύρια λιτρῶν, ἡ ὁποία μέσῳ Πατρῶν καὶ Κεφαλληνίας ἐξάγεται εἰς Εὐρώπην.

Ἐχει δὲ καὶ τὰ δημητριακὰ τῆς ἡ Λευκάς, μολονότι πετρώδης ἡ νῆσος. Καλλιεργοῦν ὅμως τὴν ἀπέναντι Ἀκαρνανίαν καὶ παράγουσιν σιτηρὰ μὲ τὸ ὁποῖα ἐπὶ ἐξάμηνον μπορεῖ νὰ διατραφῇ ἡ νῆσος.

*
* *

Ἄλλ' ἔχει καὶ τὰς ἀλυκάς τῆς, δύο τὸν ἀριθμόν, ἡ μία ἡ τῆς Πόλεως, καὶ ἡ ἄλλη ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου, διὰ τὰς ὁποίας τὸ δημόσιον δαπανᾷ 30 χιλ. ὀρ. ἐτησίως παραγομένου ποσοῦ ἁλατος ἐκ 5 ἑκατομμυρίων ὁκάδων δι' ὧν τροφοδοτοῦνται πλεῖσται ἐπαρχίαι. Ἄλλ' οἱ ὀκτὼ δῆμοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης τὸ προμηθεύονται ἐξαιρετικῶς πρὸς 5 λεπτὰ κατ' ὁκᾶν κατόπιν ψηφίσεως εἰδικοῦ νόμου.

*
* *

Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν πόλις ἑλληνικὴ παραθαλασσία, ἡ ὁποία νὰ μὴ ἔχῃ τὸ λιμενικόν τῆς ζήτημα. Περιέργον ! Ἐθνάριον θαλασσοζωσμένον ὡς ἡ Ἑλλάς, μὲ ναυτιλίαν ἀκμάσασαν, ὡς ἡ Καρχηδὼν καὶ οἱ Φοίνικες ἄλλοτε, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἓνα τεχνητὸν λιμένα ἄρτιον, ἐκτὸς τῶν ἐκτάκτων φυσικῶν τσιούτων ὡς ὁ τῆς Μήλου, τοῦ Χελίου κλπ. Πάρτε ὅλους τοὺς λιμένας μας τοὺς ἐμπορικοὺς, καὶ

θὰ ἰδῆτε ὅτι ναυτικώταται πόλεις στεροῦνται λιμένος. Τὰ ἴδια λοιπὸν καὶ εἰς τὴν Λευκάδα. Ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Ἀγγλικῆς κατοχῆς λαμπρὸς λιμὴν ἐν Λευκάδι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐνώσεως ἀφέθη εἰς τὴν τύχην τοῦ ἀπὸ τὰς προκομμένας Κυβερνήσεις μας· δὲν ἐγείνεν ἕνα κυματοθραύστης ἀναγκαιότατος, μόλις δ' ἐσχάτως βουλευτῆς Λευκάδιος, ὁ κ. Βαλαωρίτης, ἐνήργησε καὶ ἐδόθη εἰς ἐργολαβίαν τὸ ἔργον ἀντὶ 350 χιλ. δραχμῶν ὅπως κατασκευασθῇ ὁ λιμενοβραχίων καὶ ἐκβαθυνθῇ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Προσθετέον δ' ὅτι 300 χιλ. δραχμαὶ ἐσήποντο — ἂν σήπεται καὶ ὁ παρᾶς, ἢ μόνον ὁ ἄνθρωπος — εἰς τὴν Ἰονικὴν τράπεζαν, ἐσχάτως δὲ διὰ νόμου ἡὔξησεν ἡ λιμενικὴ φορολογία τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τῶν ἐμπορευμάτων ἐξ ἧς εἰσπράττει τὸ τελωνεῖον 90 χιλ. δραχμὰς ἑτησίως.

Τὰ δὲ εἰκήματα τῆς Λευκάδος ὅλα ἀντισεισμικά. Ἀπὸ τῶν καταστρεπτικῶν σεισμικῶν δονήσεων τοῦ 1854 ὅλαι αἱ οἰκίαι κτίζονται ἀντισεισμικῶς, ἐκτὸς νεωτέρων τινῶν λιθοκτίστων καὶ που μαρμαροκτίστων. Τίνι δὲ τρόπῳ ; Ὁ πρῶτος ὁροφος εἶνε λιθοκτίστος, ἡ δὲ συνέχειά του ἀσβεστοξυλόκτιστος. Ὡστε σχεδὸν ὅλα τὰ οἰκήματα ξυλόκτιστα.

Τὸ δ' ἐσωτερικὸν τῆς ; Σχεδὸν ὅπως τὸ τοῦ Μεσολογίου. Κ' ἐδῶ ἡ πόλις ἔχει κτισθῇ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Φαντάζεσθε δὲ τί γίνεται. Τὰ θαλάσσια νερά εἰσχωροῦν διὰ τῶν αὐλάκων καὶ βόθρων καὶ ὀχετῶν ἐντὸς τῆς πόλεως ὅπου, ἀκίνητοῦντα, σήπονται καὶ λιμνάζουν. Τὸ δ' ἀποτέλεσμα τῶν τὸ μαντεύετε. Σχεδὸν ὅλον τὸ μεσημβρινὸν τμήμα τῆς πόλεως, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ

λίμνη αποσυντιθεμένη. Κάπου δ' ἐκεῖ πλησίον παρὰ θῖν' ἄλός ὀλιγοφλοίσβοιο παρετήρησα μίαν τόσῳ ἐμετικὴν ἐστίαν ἀποχωρημάτων, ὥστε ἐξεπλάγην πῶς ἡ πανώλης δὲν ἐθέρισεν ὅλους τοὺς παρ' αὐτῇ οἰκοῦντας. Μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸ μποροῦσε νὰ ἔλειπε, ἂν ἔῃμος καὶ ἀστυνομία εἶχον ὀξυτέραν καὶ μᾶλλον εὐχίσθητον τὴν ὄσφρησιν. Κατὰ τ' ἄλλα ἡ πόλις εἶνε καθάρια.

"Ὅσῳ δ' ἀφορᾷ τὸ θρησκευτικὸν μέρος, ἡ ἐπαρχία αὕτῃ εἶνε ὄρφανὴ πρωθιεραρχου πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ἂν καὶ ἄλλοτε εἶχε Μητροπολίτην, τὸν ὁποῖον εὐλαβήθησαν οἱ τε τοῦρκοι, οἱ ρῶσσοι, οἱ γάλλοι καὶ ἄγγλοι. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1886 δὲν ἐφρόντισαν νὰ συμπληρώσουν τὴν εἶδραν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐσκοτίσθησαν νὰ στείλουν ἓνα ἱεροκῆρυκα διὰ νὰ ψευτογαλθανίζῃ τὸν λαόν. Κ' ἐπειτα παραπονοῦμεθα διατὶ τόσῳ ἐξεπέσαμεν θρησκευτικῶς, ἠθικῶς, ἀφοῦ οἱ κ. συνοδικοὶ κατατρίβονται εἰς διορισμούς καὶ χειροτονίας ἀξέστων ἱερέων καὶ διακόνων.

"Ἐπρεπε νὰ καταργήσῃ τὰς στρατιωτικὰς μουσικὰς ὁ κ. Τρικούπης διὰ νὰ ζωντανέψουν οἱ ἐπαρχιωταὶ μας καὶ προβοῦν εἰς σύστασιν φιλαρμονικῶν. Δὲν μποροῦσαν βέβαια νὰ καθυστερήσουν εἰς τοῦτο καὶ οἱ Λευκάδιοι οἱ φιλόμουσοι, οἵτινες κατῴρθωσαν νὰ συμπήξουν τοιοῦτον σωματεῖον τὸ ὁποῖον βέβαια θὰ εἶνε πολὺ παιδῶντικόν δια τε χειμῶνα καὶ θέρος. Ἐκλήθην μάλιστα ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ δημάρχου των κ. Μαχαιρᾶ εἰς τὸ κατὰστημα τῆς Φιλαρμονικῆς, ὅπου πρὸς χάριν μου μίαν

ἐσπέραν ἔπαιξαν ὠραῖον ποπουρί ἀπὸ μελοδράματα οἱ Φιλαρμονικοί, οἵτινες εἶνε παιδιὰ ἐργατικά μὲν τὴν ἡμέραν, φιλομουσικά δὲ τὴν νύκτα.

*
* *

Τὸ Γυμνάσιον τῆς Λευκάδος εἶνε δημοσυντήρητον, ἐπομένως τὰ εὐεργετικά τέλη δὲν ἐπέδρασαν διόλου. Ὡστε σωροὶ μαθητῶν ἐξ Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας διὰ νὰ γείνουν τί ; Ὑποψήφιοι τῆς πέννας καὶ τῆς πείνας !

*
* *

Ἴδου καὶ ἓνας τελώνης δημιουργός... Τελωνεῖου. Παρέλαβε κᾶτι ἐτοιμοσάθρους ἀποθήκας, καὶ ἐδημιούργησε τελωνειακὸν κατάστημα εὐπρεπές καὶ ἀπὸ τὰ καλλίτερα τοῦ Κράτους, χωρὶς ἐννοεῖται ἐκτάκτους προϋπολογισμοὺς καὶ σχέδια μηχανικῶν κ' ἐργολάβων νὰ καταστρώσῃ. Τῆς δουλειᾶς του δὲ καὶ τοῦ καθήκοντος—καὶ ὅχι τοῦ κόμματος ἢ τοῦ σπιτιοῦ, δι' αὐτὸ δὰ καὶ τὸν καθήλωσαν εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἐπὶ δεκαετίαν—ἔχει καταστῆ τὸ φόβητρον τῶν λαθρεμπόρων, μεγαλοσχήμεων καὶ μή. Ἐννοεῖτε δὲ ὅτι δὲν ἔγινε μὲν δημιουργὸς οἰκοπέδων, μεγάρων καὶ χιλιάδων, διότι ἄνθρωπος τοῦ χαρακτηρὸς του καὶ τῆς καταγωγῆς του — εἶνε δὲ Ἀλβανο Λάκων ὁ κ. Νικ. Ψαλτήρας — ἵσταται πολὺ ὑψηλὰ ἀπὸ τὰ ποταπὰ καὶ ἀθέμιτα κέρδη, ἀδιάφορον ἂν μόλις κατορθώνῃ νὰ ζῇ ὡς δημόσιος ὑπάλληλος καὶ ὡς οἰκογενειάρχης πολυμελῆς. Ἀλλὰ τέτοιος συνδυασμὸς τέτοιας καταγωγῆς εἶνε ἀνώτερος καὶ τοῦ λεπτεπιλεπτοτέρου φύγου. Μητρόθεν ἐκ Κρανιδίου, πατρόθεν δ' ἐκ Μάνης κατάγεται ὁ ἐν λόγῳ τελώνης.

Ζ Α Κ Υ Ν Θ Ο Σ

Ἀπὸ τὸ μελαγχολικὸν Ἀργυστόλι εἰς τὸ εὐθυμον νησὶ τοῦ τραγοῦδιου, τῶν ἀνθέων, τοῦ ἔρωτος! Τί διαφορὰ φύσεως, χαρακτῆρος, κλίσεων, ἔξεων! Ἑπταννήσιοι οἱ Κεφαλλῆνες, Ἑπταννήσιοι οἱ Ζακυνθinoί. Τὸ ἓνα νησὶ ἀπὸ τ' ἄλλο ἀπέχει τέσσαρας-πέντε ὥρας. Κ' ἐν τούτοις πόσαι ἐναλλαγαί, ποῖαι αἱ ἀντιθέσεις. Συβαρσί, φλεγμα-τικοί, ὑπολογιστικοί οἱ Κεφαλλῆνες. Φαιδρσί, ἀνοιχτό-καρδοί, γελαστοί, ἀμεριμνομέριμνοι οἱ Ζακυνθinoί. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν μένων ἔχεις νὰ κάμῃς μ' ἐπιχειρήσεις, μὲ ὑπερπόντια ταξείδια, μὲ καράβια, μὲ ξηνητεῖαν, μὲ λίρες, μὲ χρυσάφι· περὶ αὐτὰ καταγίνεται ὁ θαυμασμοῦ ἄξιος Κεφαλλωνίτης. Ἐνῶ εἰς τὴν Ζάκυνθον, μὲ καντά-δες, μὲ μουσικὴν, μὲ ἔρωτας, μὲ σαντσαμίνια, μὲ μπουγα-ρινιές. Οἱ Κεφαλλῆνες φιλοχρήματοι, σκεπτικισταί, ἐπι-χειρηματαί, πολυτεχνίται. Οἱ Ζακυνθinoί ὅλοι καρδιά, ὅλοι τραγοῦδι, ὅλοι γέλιο, ὅλοι ἀγάπη. Ἴσως ζήτημα κλίματος, φύσεως. Ἀπὸ φύσιν τραχεῖαν, ἀπότομον, δύσ-βατον, ὅπως ἡ Κεφαλληνία, κάτοικοι φίλεργοι, ἀκατα-πόνητοι, ριψοκίνδουνοι. Ἀπὸ φύσιν φαιδρὰν, παιγνιδιάραν, μυρωδάτην, ὅπως ἡ Ζάκυνθος, κάτοικοι φιλογέλωτες, φι-λοπαίγμονες, φιλέρωτες. Εἰς τὴν Κεφαλληνίαν κυριαρχεῖ ὁ νοῦς, ἡ κρίσις, τὸ μυαλό· εἰς τὴν Ζάκυνθον ἡ καρδιά, ἡ ἀγάπη, τὸ αἶσθημα. Προτερήματα τὰ μὲν, προτερή-ματα τὰ δε. Ὁ βουλόμενος ἄς κοπιᾷσῃ νὰ διαλέξῃ. Τα-πεινῶς ὁμολογῶ ὅτι μὲ ἐδέσμευσαν μὲ τὰ χαρίσματα των οἱ Κεφαλλῆνες, μὲ ἐσκλάβωσαν μὲ τὰ στολίσματά των

οἱ Ζακυνθinoί. Ἐκείνων ἐτίμησα τὸ γερὸ πνεῦμα, τούτων ἐξετίμησα τὴν διαμαντένια καρδιά.

Τὸ Φιόρο τοῦ Λεβάντε πρὸ τῶν σεισμῶν, καὶ μετὰ τοὺς σεισμούς. Παράδεισος τότε τὸ νησί τόσῃ ἡ πόλις ὅτῃ καὶ αἱ ἐξοχαὶ μὲ τὰ χωριά των. Ζωγραφιὰ φύσεως, ζωγραφιὰ τέχνης. Τί λαμπρά ἡ πόλις μὲ τ' ἀρχοντικά, τὰ πριγκηπικὰ παλάτια της. Ἀλλὰ τὰ ἐδάσκανεν ὁ κακὸς θαίμων, καὶ εἰς τὰ 1892 ὁ ἐννοσίχθων μ' ἓνα κλονισμόν πολύδρομον τὰ ἐρειπίωσε. Καὶ ὅσα εἶχον γερὰ τὰ θεμέλια καὶ κυκλώπεια τὰ τεῖχη ἀντέσχον εἰς τὸν συσσεισμόν· ἀλλὰ τὰ ντελικάτα, τὰ λεπτοκαμωμένα ἐνέδωκαν εἰς τὸν ὑποχθόνιον θαίμονα καὶ ἐδοῦπησαν. Θλίψιν καὶ κατῆφειαν σοῦ γεννᾷ τώρα ἡ ἄλλοτε κομψὴ πόλις· βλέπεις παραλλήλως τοῦ λιμένος σανιδόπηκτα παραπήγματα χθαμαλά, πενιχρά. Ἀνέρχεσαι εἰς τὰ κέντρα τῆς πόλεως ἄλλη θλιβερὰ εἰκόν. Σπίτια, παλάτια καὶ μέγαρα, διερρωγότα, χασματώδη, συγκλονισμένα, λιγυσμένα. "Ολα ἐπισκευαζόμενα, ἀνανεούμενα, ὑποστηριζόμενα διὰ νὰ μὴ καταρρεύσουν. Πονεῖ ἡ ψυχὴ σου νὰ βλέπῃς τὸ μέγα Θέατρον τῆς πόλεως εἰς σωρὸν ἐρειπίων καὶ τὸ ἀκόμη τραγικώτερον, κολοβωμένον τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ἁγίου Διονύσιου των! Ἐκτοτε ἡ «θαῦμα φύσεως» Ζάκυνθος ἐγίνει «τραῦμα φύσεως».

Ἄλλ' εἶνε τόσῃ πλούσιον τὸ νησί ὥστε νὰ ἀνθῇ εἰς τόσα τρομερὰ ραπίσματα. Μὲ ἄφθονον τὴν παραγωγὴν ἐλαίου καὶ σταφίδος. Ἀλλὰ καὶ τί δὲν παράγει τὸ εὐ-

λογημένον ἀπὸ τὴν Φύσιν νησί; Κρασιὰ καὶ λάδια καὶ ὀπώρας καὶ σῦκα, καὶ λούλουδα καὶ . . . πρῶδραν. Βιομηχανικὰ δὲ εἶδη σάπωνα ἐξαίρετον.

* *

Δημοτικὰ ἔργα ἔχει νὰ δείξῃ ἡ Ζάκυνθος διότι πάντοτε οἱ Δήμαρχοί της ἦσαν πολιτισμένοι καὶ φιλόκλειοι καὶ φιλότιμοι. Καὶ Δήμαρχοι θυσιάζοντες ἀπὸ τὸν κορβανᾶν των, ὅχι θησαυρίζοντες διὰ τοὺς κληρονόμους των. Δήμαρχοι ἐκλαμβάνοντες τὸν τίτλον των ὡς τίτλον τιμῆς καὶ ὁδῆς καὶ ἀξιώματος καὶ ὅχι ὡς μέσον πλουτισμοῦ τῶν ἀνεψιῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν των. Καὶ ὁ Καρέρ καὶ ὁ Λούντζης πρόσωπα εὐυπόληπτα, ἔντιμα.

* *

Καὶ τὰ Λιμενικὰ των ἐπίσης εὐδόκιμα, ἂν καὶ ὀλίγον πολυτελεῇ. Διότι τί ἐχρειάζετο αὐτὸς ὁ λιμενοβραχίων — ἔργον γερὸν εὐσυνειδήτον καὶ ὅχι σάπιον ὅπως εἰς ἄλλους λιμένας — ἀφοῦ μεγάλην κίνησιν λιμενικὴν δὲν ἔχει ἡ Ζάκυνθος; Ἀδιάφορον ὅμως τὰ δαπανηθέντα ποσὰ ἐπίασαν τόπον· δὲν κατεπόθησαν ἀσυνειδῆτως ἀπὸ ἐργολάβους καὶ μηχανικούς.

* *

Εἶχα συναντήσῃ τότε τὸν αἰοίδιμον Λάταν, τὸν Ἀρχιεπίσκοπόν των, ἐπανακάμψαντα ἀπὸ τὸ ἀνά τὸν Νέον Κόσμον ὑπερπόντιον ταξιδί του. Τὸν πολύφθογγον καὶ πολὺγλωττον καὶ πολυμαθῆ Λάταν, ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους ἐκκλησιαστικούς μας ρήτορας, τὸν ρηξικέλευθον

Λάταν, ὁ ὁποῖος ἐτίμησε τὴν ἐκκλησίαν μας εἰς τὸ ἐν Σικάγῳ Συνέδριον τῶν Θρησκευμάτων. Ὁ Λάτας μὲ τὴν «Σιών» του τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐφημερίδα διὰ τῆς ὁποίας συνεκοινώνει ὁ κληρὸς μας καὶ ἐφωτίζετο εἰς πολλὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἄλλ' εὗρεν ἀντάξιον διάδοχον τῆς ἔδρας του, τὸν ἐπίσης μορφωμένον κληρικὸν Παν. κ. Διονύσιον Πλαίσαν.

*
..

Δὲν παρέλειψα νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὸν Σουλιώτην Συνταγματάρχην κ. Ι. Σέχον, ἀπὸ τοὺς ἱκανοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς μας, ὅστις ἔχει ἴδιον σύστημα περὶ «Ὁργανισμοῦ τοῦ Στρατοῦ μας» το ὁποῖον νομίζει ἐφαρμόσιμον διὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν ποῦ εὐρίσκεται ἡ Πατρίς. Ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ Στρατῷ οἰκονομιῶν εἶνε ὁ κ. Σέχος διὰ τῆς ἀποστρατεύσεως τῶν παρηλίκων ἀξιωματικῶν καὶ τῆς ἐναλλάξ διαθεσιμότητος τοῦ ἡμίσεως ἀριθμοῦ των στελεχῶν. Σύστημα πολλάκις ἐκτεθὲν καὶ ὑποστηρικθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τε τῇ Βουλῇ καὶ τῷ Τύπῳ.

*
..

Χάρις εἰς πολυτίμους συστάσεις φίλου Ζακυνθινοῦ, ἐγνώρισα πλείστους ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ κόσμου τῆς νήσου. Πρέπει νὰ μάθετε δὲ ὅτι δὲν ἐπρόφθانا εἰς τὰς προσκλήσεις. Ἦναγκάσθην νὰ συντάξω εἰδικὸν ὁρομολόγιον διὰ νὰ προκάμω ὅλους. Πρωὶ-μεσημέρι-βράδυ μ' ἓνα ἀμάξι ἀνὰ τὰς τερπνάς ἐξοχὰς τῆς νήσου· ἐξοχὰς παρδαλὰς· μὲ θέλγητρα ὑγρὰς καὶ χέρσου.

*
..

Ἀπὸ τοῦ Ἑνετικοῦ φρουρίου ἔξοχος ἡ ἄποψις. Ἀπὸ ὕψους ἑκατοντάδων μέτρων ἓνας κάμπος καλλιεργημένος θαυμάσια· ἀνατολικά ὁ Σκοπὸς — ὃχι σκοπὸς τῶν ὀπλων ἀλλὰ σκοπὸς τῶν βουνῶν. — Δυσμικὰ δὲ τὰ χωριὰ τὸ Βανάτα, τὸ Γαϊτάνι, τὸ Καλιπάδο, ἡ Γερακαρία κλπ.

Φιλαρμονικαὶ δύο εἰς τὴν Ζάκυνθον· τῆς μιᾶς δημιουργὸς ὁ γυμνασιάρχης κ. Ρέντζος, γερὸς φιλόλογος καὶ τῶν Μουσῶν ζηλευτής. Ἔχουν καὶ τὰς Λέσχας τῶν, ἡ μία τῶν Ρωμιάνων, ἡ ἄλλη τῶν Λομβαρδιανῶν. Καὶ τὸ ἀρχαιοφυλακεῖον εἰς τὸ ὁποῖον σώζονται περιεργότατα ἐγγράφα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἰδιόγραφον τοῦ Ἀγίου Διονυσίου φέρον χρονολογίαν τοῦ 1487. Ἄλλ' ἔχουν καὶ τὸ περιοδικόν τῶν οἱ Ζακυνθinoὶ τὰς «Μούσας» καὶ ἡμερίδα τὸν ὄνομα καὶ πρᾶγμα «Πατριώτην» γραφόμενον εἰς ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Καὶ φυλακαὶ ἐπίσης ὑπάρχουν εἰς τὴν Ζάκυνθον εὐάεροι ὁπωσοῦν καὶ ὃχι ἀποκτηνωτικαὶ ὅπως εἰς ἄλλας πόλεις.

Ἄλλ' ὅ,τι ἂν εἰπῇτε ἀξίζει τὸ Ζακυνθινὸν ἰδίωμα τοῦ τραγουδιοῦ. Τὰ τραγούδια τὰ Ζακυνθινὰ πρωτότυπα τὸν ρυθμόν, ἰδιόρρυθμα τὴν ποίησιν. Εὐχοργα, πολύστροφα, καινότροπα. Τ' ἀπήλαυσα δὲ ὅταν μίαν ἑσπέραν ἐκλήθην εὐγενῶς ὑπὸ εἰκοσιπεντάδος νέων εἰς ἓνα δημοκρατικώτατον γεῦμα. Εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν ἀντικρὺζω τόσους νέους καθένας τῶν ὁποίων κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ χορδίζει τὴν κιθάραν του, τὸ μανδολινόν του, ἢ τὸν λάρυγγά του. Φωνητικὰ καὶ ἐγχορδα καὶ πνευστὰ ὅργανα ὅλα

ὑπὸ δοκιμήν. Καὶ μετὰ τὴν εὐωχίαν, εἰς ἐνέργειαν τὸ τραγοῦδι. Καὶ ἀρχίζουσιν ἀμέσως τὰ ἐντόπια γλυκὰ τραγοῦδια. Καθένας τὸ μέρος τοῦ ἥ μὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἥ μὲ τὸ ὄργανέτο τοῦ. Κ' ὅλοι apport εἰς τὴν ἀρμονίαν. Ποῦ νὰ χωρήσῃ παραφωνία ἀπὸ τοὺς κανταδόρους. Ἴδου μερικαὶ ἀπὸ τὰς στροφάς :

ὦ, ποιὸς πιττιόρος σοῦ ἔγραψε τὴν κοντυλένια μέση καθρέφτη μ' Ἀλεξανδριανέ, π' ὅλου τοῦ κόσμ' ἀρέσῃ ;

Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἓνα τετράστιχον μελαγχολίαν ἀποπνέον τοῦ ὁποίου ὁμῶς ἡ ἀρμονία εἶνε ὠραιότατη :

Ἦ τὰ κορφοβούνια
 σ' ἔρημο τόπο
 τὸ μνήμα μου καμα
 γιὰ νὰ ταφῶ.
 Καὶ ἡ μαύρη πέτρα
 φωτιαῖς θὰ βγάλῃ,
 Θὰ κάψῃ χώραις κλπ. κλπ.

ΚΥΘΗΡΑ

Τὸ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένον νησὶ ἀπὸ ὅλα τῆς Ἑπτανήσου καὶ τὸ νοτιώτερον ἀκόμη εἶνε τὰ Κύθηρα, τὰ ὅποια δικαστικῶς καὶ διοικητικῶς ὑπάγονται, ποῦ νομίζετε; Εἰς τὴν Ἀργολιδο-Κορινθίαν! Εἶνε καὶ αὕτῃ ἡ διαίρεσις ἀποτέλεσμα μεγαααάλης νομοθετικῆς προνοίας.

Ποῖον τὸ κυριώτερον ἐπίνειον τῶν Κυθήρων; Τὸ Καψάλι. Μικρὸς συνοικισμὸς χρησιμεύων ἀπλῶς διὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἀτμοπλοίων. Ἀπ' ἐκεῖ δὲ μέχρι τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου φθάνεις μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν. Δρόμος ἀνάντης. Τώρα ἄρχισε νὰ στρώνεται, ὥστε νὰ γείνη ἀμαξιτός· ὅταν συμπληρωθῇ δέ, θὰ ἰδοῦν καὶ εἰς τὰ Κύθηρα ἀμάξια, δίτροχα καὶ τετράτροχα.

Ἔνεκα τῆς φυσικῆς θέσεως τῆς πόλεως, ρυμοτομίαν δὲν θὰ ἴδῃτε· ἀλλὰ θὰ εὕρητε τόπον, ὅστις ἔτυχε προῖσταμένων οἱ ὅποιοι ἐκ τῶν ἐνόντων ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐργασθοῦν ὑπὲρ αὐτοῦ. Καθαριότης καὶ εὐπρέπεια οἰκοκυρία. Φαίνεται ὅτι ὁ τέως καὶ νῦν Ἱατροδῆμαρχος τῶν Κυθήρων κ. Νικηφοράκης, ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτέρους πολιτευτάς, ἀγωνίζεται νὰ ἀφήσῃ ἐπαινετὰ ἔχνη τῆς δημαρχικῆς δράσεώς του. Οὔτε λείπουν ἀπὸ τὴν πόλιν δύο-τρία καλὰ καφενεῖα, ξενοδοχεῖα — ἂν καὶ ὀλίγοι οἱ ξένοι — ζαχαροπλαστεῖα κλπ.

Μὲ τὰς ἄλλας δὲ κωμοπόλεις ἡ συγκοινωνία γίνεται δι' ὑποζυγίων πάντοτε· τραχεῖα γὰρ καὶ δύσβατος ἡ νῆσος. Εἰς τὸν Ποταμὸν πηγαίνετε μετὰ τέσσαρας-πέντε ὥρας· ἄλλη κωμόπολις μὲ πυκνὸν ὁπωσοῦν πληθυσμόν.

Εἰς τὰ Κύθηρα θὰ εὑρετε καὶ δύο καλὰς πηγὰς ὕδατος σιδηροῦχου, πρὸς πόσιν καταλλήλου. Ἡ πρώτη πηγὴ εἶνε τῶν Ὀχελῶν ἢ καὶ σπουδαιοτέρα, ἡ δευτέρα εἶνε ἡ τοῦ Καραβᾶ, παρὰ τὸ ὁμώνυμον χωρίον στολισμένον μὲ κήπους λεμονοφόρους.

Ἡ συγκοινωνία ἄλλοτε ἦτο πυκνοτέρα καὶ τακτικὴ· ἀλλ' ἐπειδὴ, μ' ὅλην τὴν κίνησιν ποῦ ἔχει ἡ νῆσος, ἐθεωρήθη διὰ τοὺς ἀτμοπλοῖκους ἄγονος γραμμὴ, διεκόπη ἡ τακτικὴ συγκοινωνία καὶ τώρα ὡς ἐν παρόδῳ προσεγγίζουν ἅπαξ ἡ οἰς τῆς ἐβδομάδος ἀτμόπλοια. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὅχι μόνον πολλοὶ Κυθήριοι συχνότατα ταξιθεύουσιν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐξαγωγὴ ἄφθονος ἐγχωρίων προϊόντων γίνεται, καὶ ἐλαίου καὶ οἴνου ἰδίως διὰ τὸ Ἐξωτερικόν.

Καὶ διὰ τοὺς ἀρχαιομαθεῖς παρέχει κάποιον στάδιον ἐρεῦνης καὶ μελετῶν ἡ τραχεῖα νῆσος. Ἐρείπια σώζονται ναοῦ τινὸς τοῦ Διονύσου, ἅτινα μάλιστα ἀνεκαλύφθησαν πρό τιнос, ἐκσκαπτομένου ἐκεῖ που πλησίον βυζαντινοῦ τινος ναοῦ. Ἐνδεχόμενον ἦτο ν' ἀποκαλυφθοῦν σπουδαῖα ἔσως εὐρήματα ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τούτου, ἀλλὰ ἀπαιτῶνται δαπάναι, τὰς ὁποίας ποῖος νὰ καταβάλῃ; Τὸ

ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ; ἢ ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία ;
 Ἡ κανένας φιλάρχαιος ;

Οἱ κάτοικοι πρῶτατοι, ἡμεροί, φιλόπονοι. Ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν ἀρετὴν ὑπερέχουν ὅλους τοὺς Ἑπτανησίους. Τὸ νησί των δὲν ἔχει τὴν ἀφράτην γῆν ποῦ ἔχει ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ζακύνθος. Κ' ἐν τούτοις ὅπουδῆποτε ὑπάρχει τμῆμα γῆς ἀρόσιμον δὲν μένει χέρσον καὶ ἀκαλλιέργητον. Τὰς ἐλπίδας των οἱ Κυθήριοι τὰς στηρίζουν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐλαίου. Ἄν ἡ λαδιὰ ἐπιτύχη, οἱ κάτοικοι πλουτοῦν. Δὲν εἶνε βέβαια τόσῳ ἐξαιρέτου ποιότητος ὅσῳ τὸ λάδι τοῦ Κρασιδίου καὶ τῆς Μάνης, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐπίσης καλὸν διὰ τε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν κατανάλωσιν.

Κατὰ δευτέρον λόγον ἐρχονται τ' ἄλλα εἰσοδήματα τοῦ νησιοῦ, τὰ κρασιά, τὸ μέλι, ὀλίγα ζημητριακά, ἐσπεριδοειδῆ, τυροκομικὰ κλπ.

Ὅπως ὅλοι οἱ Ἑπτανήσιοι, ἔτσι καὶ οἱ Κυθήριοι εἶνε ἀποδημητικὰ πρυλιὰ καὶ φίλοι τῆς ξενητείας. Ἀλλὰ δεσμεύονται τόσῳ μὲ τὰς ἀναμνήσεις πρὸς τὸν τόπον των, ὥστε ὅπου γῆς καὶ νὰ εὑρεθοῦν δὲν λησμονοῦν ποτὲ τοὺς οἰκείους των, τὰ χωριά των. Εἰς τὴν Σμύρνην ἔχουν συμπήξει πολυάριθμον παροικίαν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ καὶ ὅλοι εὐποροῦν, μεγαλύνονται εἰς τὰς ποικίλας των ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὴν Αἴγυπτον θὰ τοὺς εὑρετε ἐπίσης σκορπισμένους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, εἰς τὰ κέντρα καὶ εἰς τὰ χωριά τῆς Νειλορρύτου χώρας. Εἰς δὲ

τὸν Πειραιᾶ ἔχουν συγκεντρωθῇ κατὰ χιλιάδας. Ἀσχολοῦνται δὲ περὶ πάντα τὰ ἐπαγγέλματα, καὶ ἀποτελοῦν τὴν πολυπληθεστέραν παροικίαν τοῦ Πειραιῶς. Καὶ ὅλοι ὁμονοοῦντες, ἀλληλοὑποστηρίζόμενοι, συμβοηθούμενοι. Ἀκατανίκητοι δὲ εἰς τὰς ἐργασίας των, ἔντιμοι εἰς τὰς συναλλαγάς, ἐμμανεῖς εἰς τὰ πάτρια, δραστήριοι, ἀκούραστοι. Εἰς τὸν Πειραιᾶ ἰδίως θὰ εὑρετε ἐκ τῶν Κυθηρίων πολλοὺς ἐπιστήμονας, τιτεμπόρους, βιομηχάνους, ἰδιοκτήτας γερούς. Ἄλλως τε οἱ Κυθήριοι εἶνε ἀπὸ τοὺς πρῶτους εἰκιστάς τοῦ Πειραιῶς. Κῶτ' ἀρχὰς ἐγκατεστάθησαν ὀλίγοι, αὐτοὶ βαθμηδὸν παρέσυρχν ἄλλους καὶ οὕτω σήμερον ἀπετέλεσαν πυκνοτάτην παροικίαν ἐκεῖ. Διὰ τὴν δὲ ἀποδημοῦν εἰς τὰ ξένα οἱ Κυθήριοι; Διότι ὁ τόπος των εἶνε πτωχός· δὲν ἔχει οὔτε γεωργίαν ἐν ἀκμῇ, ἀλλ' οὔτε ναυτιλίαν, ἀφοῦ εἰδικῶς οἱ κάτοικοι ἀφιερῶθησαν εἰς τὴν γεωργίαν.

*
* *

Κατὰ τὸ θέρος πολλοὶ Κυθήριοι ἀπὸ τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν Πειραιᾶ ἔρχονται νὰ περάσουν τὸ καλοκαῖρι των, διότι ὁροσερὸν εἶνε τὸ νησὶ καὶ ὑγιεινότερον, ἀφοῦ εὐρίσκεται μεταξὺ δύο ἀνεμογόνων ἀκρωτηρίων τοῦ Μαλέα καὶ τοῦ Ταινάρου καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τοῦ σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἄκρων κόλπου.

Ἄς σημειωθῇ καὶ τοῦτο ὅτι τὰ Κύθηρα εἶνε ὁ πρῶτος σταθμὸς τῶν σπογγαλιευτικῶν πλοιαρίων ὅσα ἢ πηγαίνουν ἢ ἐπανέρχονται ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς. Ἰδίως διὰ τὰ ἐξ Ἀφρικῆς ἐρχόμενα ἀποτελεῖ ἡ νῆσος αὐτὴ τὸ πρῶτον προσφιλέστερον ὁρμητήριον τῶν ξενητευμένων αὐτῶν ναυτικῶν.

ΕΛΕΥΣΙΣ

Ἀφήσωμεν προσκαίρως τὰς ὑγρὰς ἀρτηρίας καὶ ἐγκολ-
 πωθῶμεν τὰς χέρσους. Μετὰ τὰ ἐλικοκίνητα τοῦ Γουδῆ
 καὶ τοῦ Τζῶν εἰς τὰ τροχοκίνητα τοῦ ΣΠΑΠ. Ἐκεῖ ποῦ
 νὰ βλέπης τὰ γαλάζια νερά τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν,
 ἀπόλαυε τῆς πρασινάδες τῶν ἑλληνικῶν πεδιάδων. Μοῦ
 φαίνεται ὅτι αὐτὴ ἡ μεταλλαγὴ τῶν θελγῆτρων μετριάζει
 τὴν ἀνίαν, τὸν κόρον τῶν ταξειδιῶν· στὸ κάτω-κάτω δὲ
 εἶνε πολὺ ἀνιάρων νὰ ἔχῃς νὰ κάμῃς διαρκῶς μὲ φουσκο
 θαλασσιές, μὲ μελτέμια, μὲ κύματα, μὲ καμπίνες, μὲ λεμ-
 βούχους, μὲ πλοιάρχους, μὲ κάσσερα, μὲ καμαρότους.
 Ὅχι τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Χρειάζεται καὶ ὀλίγος ΣΠΑΠ,
 ὀλίγη Κακὴ Σκάλα, ρεμματαριές, βράχοι, κάμποι, τσο-
 παναραῖοι, τσοπανόπουλα, γιδοπρόβατα, τροκάνια, κά-
 παις, φλοκάταις, ρουμάνια, ἀμπελῶνες, σταφιδῶνες, ἐ-
 λαιῶνες, σιδηραὶ γραμμαῖ, βαγόνια, κλπ. κλπ.

*
* *

Κ' ἔτσι ἓνα πρωὶ μὲ τὸν σιδηρόδρομον εὕρισκόμεθα εἰς
 τὴν Ἑλευσίνα.

*
* *

Ἡ Ἑλευσίς τῆς σήμερον δὲν ἔχει τὴν δόξαν τῆς πα-
 λαιᾶς. Δὲν ἐγκλείει τὸ μυστήριον καὶ τὸ σκότος τῶν Ἑ-

λευσινίων ἑορτῶν τῆς ἀρχαιότητος. Μὲ τὰς λευκὰς οἰκοδομὰς τῆς, τὰς ἀπαστραπτούσας, τὰς κομψὰς, διότι ἔχουν σχέδιον ἀρχιτεκτονικόν, δὲν ἐγκλείει οὐδὲν βαθύ, σκοτεινόν, μυστηριῶδες πλὴν τῶν ὀλίγων ἀρχαιοτήτων τοῦ μικροῦ αὐτῆς Μουσείου.

Αἱ σκιαὶ τῶν ἱερείῳν, τῆς Περσεφόνης, τῆς Δήμητρος καὶ τῶν ἄλλων καταχθονίων θεῶν, οἱ ὅποιοι ἐλατρεῦοντο ἄλλοτε, ἐξέλιπον καὶ μόνον ἐρείπια δεικνύουσι τί ἀπέμεινεν ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ τεμένη τῶν προγόνων μας.

*
* *

Μία ὁδός, κάτωθεν ἐκ τῆς παραλίας, ἡ ἐθνικὴ ὁδός, τὴν συνενοῖ μὲ τὰς Ἀθήνας, τὰς Θήβας, τὰ Μέγαρα, μία ἄλλη, ἡ σιδηροδρομικὴ, ἄνωθεν τῆς κωμοπόλεως καὶ παραλλήλως σχεδὸν τῆς δημοσίας ὁδοῦ τὴν συνῶει μὲ τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ Μέγαρα καὶ τὰς λοιπὰς γραμμὰς τοῦ δικτύου τῆς Πελοποννήσου.

Καὶ ἡ λευκὴ, ἡ κονιορτώδης καὶ ἡμικατεστραμμένη ὁδός καὶ ἡ σιδηροστρωμένη δὲν δεικνύουσι ἢ ζωὴν καὶ κίνησιν. Ἐδῶ σοῦσται, κάρρα, ἀμάξια, φορτηγὰ ζῶα πηγαينوερχόμενα θορυβοῦσι, ἐκεῖ συριγμοί, ἀτμομηχαναί, φορτηγά, ἐπιβάται, κίνησις, ἐμπορεύματα.

*
* *

Οἱ Ἐλευσίνιοι Ἀλβανοὶ πρώτης τάξεως. Ὁραῖοι ἄνθρωποι. Οἱ πλεῖστοι ὑψηλοὶ καὶ εὐσταλεῖς. Ἐκείνο ὅμως τὸ μάτι των εἶνε θαυμαστόν. Νομίζει τις, ὅτι κινοῦνται οἱ ὀφθαλμοὶ ἐντὸς τῶν κογχῶν των δι' ἡλεκτρισμοῦ.

Γλῶσσα ἡ ἀλβανικὴ. Εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ σπητιοῦ, τῆς δουλειᾶς, τῆς ἐπιπλήξεως, τῆς συνεννοήσεως. Ἡ Ἐλ-

ληνικὴ εἶνε ἡ γλῶσσα τοῦ καφφενείου, τῶν ἐπισκέψεων, τῶν ἑορτῶν, τῶν δεξιῶσεων.

Τὸν Δῆμον τὸν ἀποτελοῦσι τρεῖς κοινότητες. Ἡ τῆς Μάνδρας, ἡ τῆς Μαγούλας καὶ ἡ τῆς κωμοπόλεως Ἑλευσῖνος. Ἡ πρώτη κοινότης ἔχει περισσοτέρους κατοίκους. Ἔχει 1000 σπήτια. Ἡ Ἑλευσίς εἶνε μικρότερα, ἔχει 500 σπήτια καὶ 2000 κατοίκους. Ἡ πρώτη ἔχει τὸ Δημαρχεῖον, ἡ Ἑλευσίς ἔχει τὸν συμβολαιογράφον, τὸν ὑποθηκοφύλακα καὶ τὸν εἰρηνοδίκην. Συνερίζονται ἡ Μανδρα καὶ ἡ Ἑλευσίς περὶ πρωτείων. Ἡ πρώτη ἐπιβαλλεται διὰ τοῦ ὄγκου της, ἡ δευτέρα διὰ τῆς μεγαλητέρας της κοινωνικῆς προαγωγῆς, διὰ τῆς μεγαλητέρας της ἀναπτύξεως.

Ἡ Μαγούλα εἶνε μικρότερα καὶ ἀπὸ τὴν Μάνδραν καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλευσίνα.

*
* *

Οἱ Ἑλευσίνιοι δὲν εἶνε ναυτικοί. Εἶνε μᾶλλον ὄρεινοί, μᾶλλον βουνήσιοι. Δὲν τοὺς εὐχαριστεῖ ἡ θάλασσα, τὰ δὲ ὑπερκείμενα τῆς πεδιᾶδος των βουνὰ τοὺς ἔλκουν περισσότερο. Εἶνε πολλοὶ ποιμένες. Ἔχουν πρόβατα καὶ γίδια. Ὀλόκληροι περιουσίαι. Ἄλλος 300 ἄλλος 500 ἢ 800 ἢ καὶ 1000 γίδοπρόβατα. Τὴν ἐργασίαν αὐτὴν τὴν εὖρον συμφεροτέραν ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶνε ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη.

Ὅλοι σχεδὸν ἔχουν τὸ δικὸν των. Ἔχουν ὀλίγο χωράφι, ὀλίγαις ἐλθαῖς, λίγη πρόβατα καὶ ὀλίγα ρητινοφόρα δένδρα κατὰ τὴν ἐκφρασιν ζωηροῦ Ἑλευσινίου, φίλου τῆς καθαρευούσης.

Ἔχουν τώρα οἱ Ἑλευσίνιοι ἀπὸ λίγο χωράφι, εἰς τὸ μέλλον ὅμως ὑπάρχει φόβος νὰ μὴ ἔχουν τίποτε, οὔτε τὴν

καλύβα των. Ἀνεπτύχθη ἡ τοκογλυφία καὶ ἐκεῖ, ἡ ὁποία τρώγει ἴσα μὲ τὸ κόκκαλο τοὺς πτωχοὺς τῆς Ἑλευσίνος. Τὸ 20—30 τοῖς $\frac{0}{100}$, ὡς τόκος, εἶνε τὸ σύνθηρος. Οἱ πτωχοὶ ὅμως δὲν ἔχουν νὰ πληρώνουν· τότε τὰ κτήματά των ἐκπλειστηριάζονται, οἱ δὲ δανεισταὶ πλησιάζουν νὰ καταλάβουν ὅλων τὰ κτήματα.

— Θὰ γείνη μιὰ φορά τσιφλίκι ὅλος ὁ δῆμος εἰς δύο τρεῖς τοκογλύφους, προφητεύει τις ἐκ τῶν μᾶλλον ἀγαπώντων τὴν Ἑλευσῖνα.

Καὶ οἱ ἀγαθοὶ Ἑλευσῖνιοι παραπονοῦνται διὰ τὴν ἄδικον φορολογίαν τοῦ Κράτους. Κεφαλαιοῦχοι μὲ περιουσίαν πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων δὲν πληρώνουν ἓνα λεπτὸν ὡς φόρον διὰ τὸ Κράτος καὶ οἱ πτωχοὶ φορολογοῦνται διὰ τὸ ἄλογόν των, τὸ βῶδι, τὸν ἀγρόν των.

* *

Ἄλλοτε ἡ Ἑλευσίς ὑπέφερε πολὺ. Ὑπῆρχον ἔλη καὶ λιμνάζοντα ὕδατα πέριξ. Οἱ πυρετοὶ ἦσαν φοβεροὶ καὶ καταστρεπτικοί. Μικρὸ παιδάκι δὲν εὕρισκες. Ὅλα ἀπέθνησκον σχεδὸν μὴ ἀντέχοντα εἰς τὸ μiasματικὸν κλίμα τῆς ὥραίας πατρίδος των.

Τώρα τὰ πράγματα ἥλλαξαν. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία ἔκαμε τὰς σπουδαίας ἀνασκαφάς της, ἐξέσκαψε εὐρείας ἐκτάσεις καὶ διὰ τῶν χωμάτων ἐκείνων ἐπλήρωσε τὰς ἐλώδεις ἐκτάσεις, ἡ δὲ ὑγεία τοῦ καλοῦ αὐτοῦ τόπου ἀποκατεστάθη.

Ὡστε ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία εἶνε ἐν τμήμα καὶ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν, κύριοι Ἕλληνες ὑπουργοί!

Ἀπὸ δημοτικὴν διοίκησιν ὅμως δὲν ηὔτύχησεν. Ἡ Μαγοῦλα δὲν ἔχει δράμι νερό. Διὰ νὰ πίοιεν φέρουν ἀπὸ τὴν Ἑλευσῖνα καὶ πληρόνουν πτωχοὶ καὶ πλούσιοι δύο

ἡμισυ δραχμαῖς (ἀριθ. 2,50) διὰ κάθε βαρέλι, καὶ ἂν δὲν ἔχουν τῆς 2,50, τί γίνονται;

Καὶ τὸ πρᾶγμα διορθόνηται. Μιὰ ἀτμομηχανὴ καὶ ἓν μέγα φρέαρ καὶ ὀλίγοι σωλῆνες ἤρκουν. Ὅλα δὲ αὐτὰ μὲ 40—50,000 δραχμῶν. Δὲν εὐρέθη ὅμως ἀκόμη ὁ εὐεργέτης τοῦ Δήμου Ἑλευσινίων.

*
* *

Καὶ οἱ Ἑλευσίνιοι ἔχουν τὸ κοινὸν γνώρισμα ὅλων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἐκοπίασαν, ἐφιλαργύρησαν καὶ κατώρθωσαν νὰ συλλέξουν 60,000 δραχμῶν διὰ ναόν. Φέρουν μηχανικόν, ἐργολάβον, ὑπεργολάβους. Ἀναλαμβάνεται τὸ ἔργον, δαπανῶνται αἱ 60,000 δραχ. καὶ ὁ ναὸς δὲν γίνεται. Εἶνε ἡμιτελής! Τὰ χρήματα δὲν ἔφθασαν.

Τί κρίμα! Καὶ νὰ μὴ ἔχουν ἓνα δράμι νερό.

Μ Ε Γ Α Ρ Α

Ἀπὸ τὴν Ἑλευσίνα εἰς τὰ Μέγαρα. Τὰ Μέγαρα τὰ τωρινά, ὅχι τὰ Μέγαρα τὰ μιὰ φορὰ κ' ἓναν καιρό, τὰ πλούσια εἰς ἀκμὴν, καὶ δύναμιν, καὶ δόξαν καὶ πλοῦτον καὶ στόλον καὶ σοφοὺς καὶ μουσικοὺς καὶ ἥρωας. Ἐννοῶ τὰ Μέγαρα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καθ' οὓς οἱ Μεγαρεῖς κατέστησαν εἰς τοὺς γείτονάς των Ἀθηναίους ἐπιφρεῖς, συνέστησαν ἀποικίας, συνέπηξαν δεκάδας τριήρων κ' ἐγένοντο εἰς μὲν τοὺς φίλους των σύμμαχοι ἀξιώτατοι, εἰς δὲ τοὺς ἐχθροὺς των πολέμιοι ἐπιφρεῖς. Ἴδου λοιπὸν εὐκαιρία νὰ ἐρωτήσουν καὶ σήμερον οἱ Μεγαρεῖς τὴν Πυθίαν, — ὅπως ἄλλοτε τὴν ἐρώτησαν «τίνος κρείττονες τυγχάνουν» δεχθέντες τὴν ἥκιστα ἐνθαρρυντικὴν ἀπάντησιν — πῶς θ' ἀναζωογονηθῇ, πῶς θ' ἀναλάβῃ, πῶς θ' ἀναζήσῃ ἢ τέως ἐνδοξος πατρίς των; Ἀλλὰ ποῦ νὰ τὴν ἀναζητήσῃ κανεὶς τέτοιαν Πυθίαν;

..

Ἡ πόλις τῶν Μεγάρων μὲ ὅλην τὴν ὠραίαν αὐτῆς ἀμφιθεατρικὴν ἀποψιν, ὑπὸ ἔποψιν ρυμοτομίας εὐρίσκεται εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Οἱ ὁρόμοι αὐτῆς εἶνε στενοί. ἀνώμαλοι καὶ οὐδεμίαν εὐθυγραμμίαν ἔχουσι· καὶ τοῦτο ὥς ἐκ τοῦ ἐλλεινοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς σχεδίου ὅπερ φαίνεται συνετάχθη ἴσως χάριν οἰκονομίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τότε ὑπαρχουσῶν οἰκοδομῶν ἐκτισμένων ἀκανονίστως. Πλατειῶν δὲ στερεῖται ἡ πόλις παντελῶς, μίαν μόνον ἔχουσα καὶ ταύτην μικράν, ἀκανόνιστον, ἄνευ οὐδενὸς δεινδρυλλίου

καὶ ὅλως ἀπεριποίητον. Δημοτικὰ καταστήματα ἔχει ἐν σχολεῖον δημοτικὸν κτισθὲν ἐπὶ Ὁθῶνος, ἄλλο διώροφον χρησιμεῦον ἄλλοτε ὡς στρατῶν, τῶρα δὲ ὡς ἀστυνομικὸν κατάστημα καὶ δημαρχεῖον, καὶ τρίτον συγκείμενον ἐξ ἐπτὰ διαμερισμάτων χρησιμεῦον διὰ κρεωπωλείᾳ. Ναοὺς ἐνοριακοὺς ἔχει τρεῖς σχεδὸν καλοὺς, καὶ πολλὰ παρεκκλήσια ἐκτισμένα κατὰ τὴν γνώμην ἀρχαιολόγων ἐπὶ ἀρχαίων βωμῶν καὶ μεγίστην ἀξίαν ἔχοντα ὑπὸ ἔποψιν ἀγιογραφικῆς Βυζαντινῆς τέχνης. ἔχει ὠρολόγιον λαμπρὸν τῆς πόλεως· δένδροφυτείας στερεῖται παντελῶς, ἀγορὰν δημοτικὴν δὲν ἔχει, νεκροταφεῖον ἔχει ἐν μικρὸν καὶ πολὺ πενιχρόν, καὶ ἐν μέγα καὶ ὠραῖον κτισθὲν πρὸ τετραετίας ἄλλ' οὐπω τεθὲν εἰς χρῆσιν· αἱ οἰκοδομαὶ ἐν γένει τῆς πόλεως εἶνε μικραὶ ἀρχαῖα καὶ μὲ δώματα (ἡλιακωτὰ) πλὴν ὀλίγων κτισθεῖσων ἐσχάτως αἵτινες εἶνε ὄντως Ἀθηναϊκαί.

*
* *

Νερὸ μόνον ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐκ πηγῆς, ἀλλ' ἐκ κατασιαλαγμάτων, ἅτινα συναθροιζόμενα ἐκ τῆς πρὸς βορρᾶν πεδιάδος τῶν Μεγάρων, διοχετεύονται δι' ὑδραγωγείου κτιστοῦ, πολὺ ἀρχαίου, καὶ δεξαμενὴν δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπέχουσιν τῆς πόλεως· ἐκεῖθεν δὲ διὰ σιδηρῶν σωλῆνων διωχετεύθη πρὸ δωδεκαετίας τὸ ὕδωρ τοῦτο εἰς τὴν πόλιν καὶ διαμοιράζεται εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς τμήματα. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ὑπὸ ἔποψιν ποιότητος εἶνε ἄριστον, φημιζόμενον μάλιστα καὶ ὡς τεκνοποιόν· ὑπάρχουσι δὲ καὶ φρέατα ἄφθονα, ὧν τὸ ὕδωρ εἶνε πολὺ κατώτερον τοῦ τῆς δεξαμενῆς.

*
* *

ἔχει ὠραῖον ἐλαιῶνα, οὔτινος ἡ παραγωγὴ ἐν χειρῷ εὐφορίας δύναται νὰ φθάσῃ εἰς ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου ὀκάδας ἐλαίου· ἐπίσης ἀμπελῶνα ἐκτεταμένον, οὔτινος ἡ ἐτησίᾳ παραγωγὴ ἐν καιρῷ μετρίας εὐφορίας ἀνέρχεται μέχρι τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου μποτσῶν, ἤτοι 2 ἑκατομμυρίων ὀκάδων· εἶνε δὲ ὁ ρητινίτης οὗτος οἶνος ἀρίστης ποιότητος· ρητίνη παράγεται περὶ τὰς 200 χιλιάδας ὀκάδων, καὶ ἡ ἀνθρακοποιία ἀρκούντως ἀνεπτύχθη πρὸ δεκκετίας, ἐξάγονται δὲ κατ' ἔτος χιλιάδες στατῆρες ἀνθράκων· ἡ κτηνοτροφία ἀκμάζει· ὁ λαὸς εἶνε κατ' ἐξοχὴν γεωργικός, ἐργατικός, εὐάγωγος καὶ φιλήσυχος καὶ ἀπόδειξις τούτου ὅτι σπανιώτατα συμβαίνει ἐν Μεγάρῳ φόνος, ἢ καὶ συμπλοκὴ αἵματηρά· ὁμιλεῖ δὲ τὴν καθαρὰν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καθ' ὃ καθαρῶς ἑλληνικὴ φυλὴ, ἐνῷ πάντες οἱ πέριξ τῶν Μεγάρων δῆμοι, ἤτοι Σαλαμίς, Ἐλευσίς, Μάνδρα, Μαγούλα, Εἰδυλλία, Ἐρυθραί, ὁμιλοῦν τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν, καθ' ὃ Ἀλβανικῆς καταγωγῆς καὶ φυλῆς.

Πάσας δὲ τὰς ἀνωτέρω ἐλλείψεις τῆς πόλεως Μεγάρων ἡ ἀγαθὴ θέλησις ἑνὸς καλοῦ δημάρχου δύναται νὰ διορθώσῃ, καὶ ἐλπίζουσιν οἱ Μεγαρεῖς ὅτι ὁ νῦν ἐκλεχθεὶς δήμαρχος κ. Ν. Ξεκούκης φαρμακοποιός, καὶ ὅστις πρῶτην φορὰν πανηγυρικῶς ἐξελέγη, νέος μορφωμένος καὶ ἐμπνεόμενος ὑπὸ αἰσθημάτων καλαισθησίας καὶ ἀγαθῶν διαθέσεων, θὰ διορθώσῃ τὰς σημερινὰς ἐπαισθητάς ἐλλείψεις τοῦ τόπου, ὅπως κάλλιον ἐξυπηρετῶνται τὰ συμφέροντα καὶ αἱ διαφοροὶ ἀνάγκαι τῶν πολιτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ παρουσιάζεται ὁπωσδήποτε ὁ τόπος εὐπρόσσωπος ἐνώπιον τῶν ξένων.

Ποῖος δὲν ἔχει ἀκούσει διὰ τὴν θαυματικωτάτην Μεγαρίτικην τράτα, τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον ἑλληνικὸν χορὸν τὸν ὁποῖον σύρουν αἱ ὠραῖαι Μεγαρίτισσαι τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα; Ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τῶν περιχώρων ἄπειροι μεταβαίνουν ν' ἀπολαύσουν τὸ θέαμα τοῦτο, περίεργον διὰ τὸν ρυθμὸν τοῦ χοροῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰς τοπικὰς ἐνδυμασίας ἀφ' ἑτέρου. Πλὴν ἄλλων σπεύδουν καὶ διάφοροι ξένοι περιηγηταὶ οἱ ὁποῖοι μάλιστα εὐρῆκαν ὅτι ἡ Μεγαρίτικη ἀμφίεσις ἔχει κάποιαν σχέσιν μὲ τὰς ἐνδυμασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνίδων, ἰδίως αὐταὶ αἱ πόρπαι καὶ τ' ἄλλα κοσμήματά των ἀνάγονται ἴτως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μυκηναίου πολιτισμοῦ.

ΣΑΛΑΜΙΣ

Πῶς πηγαίνει τις εἰς τὴν ἑνδοξὸν Σαλαμῖνα τὴν ἀπαθανατισθεῖσαν ἀπὸ τὴν ἱστορικωτάτην Ναυμαχίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ; Ἡ ἐκ Πειραιῶς διὰ πολεμικῆς ἀτμακᾶτου μέχρι Ναυστάθμου κ' ἐκεῖθεν διὰ μιᾶς σούστας εἰς τὸ νησί, ἢ ἀπὸ τὸ Πέραμα τὸ πλησίον τῆς Μοῦνης Φανερωμένης.

Ἀλβανοὶ οἱ Σαλαμῖνιοι, οἱ κοινῶς καλούμενοι Κουλουριῶται, ἀσχολοῦνται εἰδικῶς εἰς τὴν ναυτιλίαν. ἔχουν ἀρκετὰ ἰστιοφόρα, περὶ τὰ εἴκοσι πέντε ἐμπορικά, εὐμεγέθη, ἄλλα τριανταπέντε μικροτέρας χωρητικότητος, δέκα σπογγαλιευτικὰ πλοιάρια—εἶδος γκαγκαβῶν—καὶ περὶ τὰ πεντήκοντα ἄλιευτικὰ πλοιάρια. Ὡστε θαλασσινοὶ καὶ οἱ Σαλαμῖνιοι, καλοὶ κ' ἐπιδέξιοι ναυτικοί. Τὰ πλοῖα τῶν ἢ εἶνε μεταφορικὰ ἐμπορευμάτων, τοῦτέστι ναυλωτικὰ, ἢ ἀνθρακοφόρα. Ἄν ἐπισκεφθῇτε τὸν ἐν Πειραιεῖ ὄρμον τοῦ Μανίνα ὅπου προσορμίζονται τὰ ἀνθρακοφόρα πλοῖα θὰ ἰδῇτε ὅτι τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς Σαλαμινίους. Καὶ εἶνε φιλόπονοι καὶ δραστήριοι οἱ Κουλουριῶται, τόσῳ οἱ ναυτικοὶ ὅσῳ καὶ οἱ στερεϊανοί.

*
*
*

Διότι πλὴν τῶν θαλασσινῶν εἰσοδημάτων τῆς ἢ Σαλαμῖς ἔχει καὶ γεωργικά. Καλλιεργεῖται ἐξαίρετα ἡ ἄμπελος, ἐξ ἧς τὸ ἀρίστης ποιότητος ρετσίνατο, τὰ πευκοφόρα ὕαση τῆς ἐξάγουν ἄφθονο ρετσίνη, τὸ ὁποῖον κ' ἐβρα-

βεύθη, παράγουν μέλι ἐπίσης βραβευθὲν καὶ αὐτό, καὶ λάδι ὀλίγον διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Ὡστε ἂν καὶ μικρὰ ἢ νῆσος παρέχει ἀφθονίαν πόρων εἰς τοὺς κατοίκους της, οἱ ὅποιοι ἐννοεῖται ἐπιμελοῦνται τὰ κτήματα των μετὰ ζέσεως καὶ μανίας. Ἀλλὰ τὰ σπουδαιότερα εἰσοδήματά της τὰ ἔχει ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Σχεδὸν μισὸ ἑκατομμύριον δραχμῶν ἐτησίως εἰσάγεται εἰς τὸ εὖμορφο νησί τῆς Κούλουρης.

*
* *

Ἄλλ' ἔχει ἐλλείψεις ἢ πόλις καλῶν δρόμων, ἂν καὶ ὑπάρχει σχέδιον ἐγκεκριμένον τὸ ὅποιον δὲν ἐφηρμόσθη ἀκόμη. Δύναται ἐν τούτοις δι' ἐνὸς μικροῦ δανείου νὰ ἐπιτύχῃ ὁ Δῆμος εἰς τὴν ρυμοτομίαν τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ καὶ δύο ἢ τρεῖς ὁδοὺς πρὸς τὴν παραλίαν. Πλὴν τούτου ἀνάγκην ἢ πόλις ἔχει κρηπιδώματος καὶ προκυμαίας καὶ πλατείας παραλιακῆς πρὸς ἐξωράϊσιν τῆς κωμοπόλεως. Ἐπίσης ἐπιβάλλεται ἡ κάλυψις τοῦ πετρώδους λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλία διὰ δειδροφυτείας τὸ ὅποιον σπουδαιότατον εἶνε διὰ τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων. Καὶ δὲν εἶνε δύσκολον νὰ γείνουν αὐτά, ἀφοῦ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου εὐρίσκονται εἰς καλὴν κατάστασιν, διότι ἔτυχε χρηστῆς καὶ φειδωλῆς διαχειρίσεως, ἀφοῦ καὶ περίσσευμα 4—5 χιλ. δραχ. κατ' ἔτος ἔχει.

*
* *

Ἐχει διάφορα δημόσια γραφεῖα ἀλλὰ λείπει τὸ τηλεγραφικόν· δὲν εἶνε δυνατόν νὰ συσταθῇ ; Εἰς ἐν δημοτικὸν κτίριον ὑπάρχουν τὸ εἰρηνοδικεῖον —μέ ἱκανὸν καὶ εὐθὺν Εἰρηνοδίκην τὸν κ. Γ. Ζέρβαν— τὸ δημοτικὸν κατὰστημα καὶ ἡ ἀστυνομία.

* *

Εὐρίσκεις ὠραίας γυναῖκας εἰς τὴν Σαλαμῖνα, μέ τὰς ἐγχωρίους μάλιστα ἀμφιέσεις των τὰς ὀλίγον ἀρχαῖζούσας φαίνονται ἀκόμη ὠραιότεραι. Πολὺ ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τοῦ τοπικισμοῦ θὰ τὸ εὑρετε ἐκεῖ. Οἱ Σαλαμίνοι ἐφαρμόζουν μετὰ σωστά των τὸ «μπέσα γιὰ μπέσα.» Λαὸς δύσκαμπτος, δυσπειθής, φιλόνικος, εἶνε εὐερέθιστος καὶ κάποτε ἐκδηλοῖ τὸν ἐρεθισμόν του ζωηρότερον.

Εἰς τὴν Σαλαμῖνα ὁσάκις πηγαίνετε θὰ εὐρίσκητε πάντοτε θαυμάσια ψάρια καὶ ἀφθονώτατα. Ὑπάρχουν πολλοὶ ψαράδες εἰς τὸ νησί αὐτό, ἄλλως τε ψαρότοπος ἡ Κούλουρη, καὶ κόσμος εὐθυμος, φίλος τοῦ γλεντιοῦ.

ΚΟΡΙΝΘΟΣ

Ἡ εὐθύγραμμος τομὴ τῆς Κορίνθου ἀπὸ τοῦ βαγονίου τοῦ ΣΠΑΠ ὡς ἐν προοπτικῇ θεωμένη τί μεγαλοπρεπῆς εἰκὼν. Εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ περνῶ ἐπὶ τῶν σιδηρῶν γραμμῶν τῆς γεφύρας ἀπολαμβάνων θεάματος ἐξόχως μαγικοῦ καὶ εὐφροσύνης ἐν τῇ φυσικότητί του. Ἔτσι ἀφ' ὑψηλοῦ καὶ ἀπὸ τῆς θυρίδος κρεμάμενος παρετήρουν τὴν διέλευσιν τοῦ ἀτμοπλοίου « Ἀθηνᾶς », σχεδὸν μὲ βῆμα σημειωτὸν χωρύσης πρὸς τὴν Ποσειδωνίαν, ὀπισθὲν τῆς δὲ ὡς πτεροφόρους οὐραγυὺς δύο κομφότατες ψαροπούλες, μὲ τὰ κατασπρα πανιά των, φουσκωμένα ἀπὸ τὰς ριπὰς τῆς ὁροσερᾶς τοῦ Κορινθιακοῦ μπουκαδούρας τρέχουσαι νὰ προκαμουν τὴν ἐλικοκίνητον Ἀθηνᾶν. Ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν τῆς διώρυγος ὁρομίσκων ζεύγη χωριτοπαίδων περιδιαβαζον μετ' ἀφελείας ἐνδεδυμένα τῆς μονοκόμματος λεραῖς φουστανελίτσες των. Ἡ μάχος εἰκὼν μετὰ στιγμὰς τινὰς ἀντιπαρῆλθε, καὶ εὐρέθημεν κατόπιν ἐπὶ στερεοῦ πλέον ἐδάφους καὶ ἀσφαλοῦς κατευθυνόμενοι διὰ τὴν Κόρινθον.

*
* *

« Οὐ πάντως πλεῖν εἰς Κόρινθον. » Ποῦ τολμοῦσε κανεὶς ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῶν Κορινθίων νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πόλιν των ἴαν ἐκ τῶν προτέρων δὲν ἐφωδίαζετο μὲ ἀρκετὰς μνᾶς εἰς τὸ θυλάκιόν του. Ἐπὶ τοσοῦτον ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐμάρεια εἶχον κυριαρχήσῃ εἰς τὴν ἀφνειὴν Κόρινθον, ὥστε ἔπρεπε κανεὶς ἐκ τῶν προτέρων νὰ σκεφθῇ

ὅτι ἄνευ μνῶν καὶ ἀργυρίου ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπολαύσῃ τὴν πλήρη θαλιῶν, θεαμάτων, πανηγύρεων, ἀπολαυσεων καὶ κορδακισμῶν Κόρινθον. Ἦτο τότε, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς της ἡ Κόρινθος, τὸ Παρίσι τοῦ τότε πολιτισμένου κόσμου. Ὅποιο; ἤθελε ν' ἀπολαύσῃ καλλιτεχνίας, θελγήτρων βιωτικῶν, μουσικῆς, αἰσθητικῆς, ἡδονικοῦ, ἰδανικοῦ, μόνον εἰς τὴν Κόρινθον ἡδύνατο νὰ τὸ ἐξεύρῃ ἐν πλούτῳ, ἐν περισσεΐᾳ. Ἀλλ' ἀνεφάνη κ' ἐκεῖ ἄλλος Βαγιαζίτης ἢ Ταμερλάνος, ὁ φοβερός Μόμμιος, καὶ ἐνέσκηψε καὶ κατηρήμωσε χωρὶς νὰ κατεδαφίσῃ καὶ ἀποσυνέθεσε χωρὶς νὰ παραλύσῃ τὴν ὠραίαν αὐτὴν πόλιν;

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντοῦν οἱ Κορίνθιοι.

Ὁ ΣΠΑΠ ἀφ' ἐνός καὶ ἡ Τομὴ ἀφ' ἑτέρου. Ὁ πρῶτος ἀφῆρεσε πᾶσαν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς πόλεως μὲ τὰς πέριξ Κορινθιακὰς κωμοπόλεις, ἡ δευτέρα ἐστέρησεν αὐτὴν τῶν διαπεραιουμένων ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἀπὸ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν. Μὲ τὸν ΣΠΑΠ πλέον ὅλη ἡ παραγωγὴ καὶ τὸ ἐμπόριον μεταφέρεται, καταργηθέντων τῶν φορτηγῶν ἀμαξίων καὶ ἐργατικῶν χειρῶν, ἔνεκα δὲ τῆς Διώρυγος οὐδὲν πλοῖον παραμένει εἰς τὸν λιμένα της, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον καταργηθέντων τῶν λεμβούχων, τῶν ἀμαξηλατῶν καὶ ἐξευτελισθέντος καὶ ἐκλείψαντος ὁλοσχερῶς τοῦ ἐμπορίου ἰδίως τῶν ἀποικιακῶν καὶ τοῦ ἀλεύρου. Τέτιοι εἶνε οἱ νόμοι τῆς Φύσεως· ὅ,τι διεθνῶς, στρατηγικῶς, κοσμοπολιτικῶς ἐμψυχώνει, τὸ ἴδιον τοπικῶς, ἐμπορικῶς, σακατεύει. Εἶνε ἡ μόνη πόλις τῆς Ἑλλάδος ἣτις ἔνεκα τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων ἔργων τῆς Ἑλλάδος ἀπεσθῆθη, ἐτάφη.

Ἡ Κόρινθος ἐσωτερικῶς ὁμοιάζει πρὸς νεκρούπολιν. Κρῖμα εἰς τὰς λεωφόρους της, εἰς τὴν παραλίαν της, εἰς τὸ Λουτράκι της, εἰς τὰς πλατείας της, εἰς τὰς δενδροφυτείας της. Εἶνε ὡς νὰ χρυσοφορέσης ἓνα φθισικόν, ἀπηλπισμένον ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν ἴδιον. Δὲν ὑπάρχει ἄρα γε τὸ ἐλιξήριον, τὸ κατάλληλον βότανον διὰ τὴν καταπεσοῦσαν αὐτὴν πόλιν; Ὑπάρχει, φωνάζει ὁ δήμαρχός της, ὁ βουλευτής της, ὁ διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Καὶ τὸ ὄνομά του θὰ ἐρωτήσητε; Τὸ ὄνομά του τὸ λέγουν Βῶχα. Ἡ Βῶχα θὰ καταστείλῃ τὸν φθισικὸν βῆχα τῆς Κορίνθου, ἀρδεύουσα, σκορπίζουσα τὰ νερά της τ' ἄφθονα, τὰ ἀείρροα, εἰς τὰς γεωργικὰς περιφερείας τῆς πόλεως ταύτης. Τὸ νερὸ τῆς Βῶχας θὰ ὀροσίσῃ τὴν ἀπεξηραμένην καὶ ἐξηντλημένην ἄρουραν τῆς Κορίνθου, παρέχουσα αὐτῇ μὲ τὰς ὑγρὰς ἀρτηρίας του τὸ θάλλος καὶ θάλπος τῆς ἀναρρώσεως, τῆς ἀναστάσεως. Ἄλλ' αὐτὸ ἀπαιτεῖ κεφαλαια πολλὰ τὰ ὅποια ποῦ νὰ ἐξευρεθῶν, ποῖος νὰ τὰ προσφέρῃ. Ἡ Τράπεζα ἢ Ἐθνικὴ; Ἄλλ' αὐτὴ ἢ ταλαίπωρος ἔχει στὴ ράχι της τὸν ἐξαντλητικώτερον φθισικόν, τὸ Κράτος, τὸ ὅποῖον ὅλο καὶ τὴν ἀπορροφᾷ καὶ σιγὰ σιγὰ πλησιάζει νὰ τὴν κάμνῃ καὶ αὐτὴν . . . ὁμοιοπαθῇ του! Ὁ Δῆμος; Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ἔρημος φθάνει ποῦ δὲν ὀνειλεῖ πεντάρα καὶ εἶνε λίγο—πολὺ αὐτάρκης· θέλετε νὰ εἶνε καὶ περισσευματίας; Ποῖος ἄλλος λοιπὸν ἀπὸ τὸ Κράτος.

Αὐτὸ δὲ τὸ σχέδιον τῆς διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων τῆς

Βώχας εἰς τὴν Κορινθιακὴν περιφέρειαν ἂν πραγματοποιηθῇ, ὅχι μόνον θὰ σώσῃ τοὺς Κορινθίους, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ καὶ τὸ Κράτος ὠφελείας σημαντικᾶς, διότι θὰ τετραπλασιασθῇ ἡ παραγωγὴ—ὅχι τῆς σταφίδος ἐννοεῖται— καὶ ἐπομένως αἱ ἐκ τῶν φόρων εἰσπράξεις του. Ἄλλοι προτείνουν ἱατρικὰ ἤττον δραστικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ ζητοῦν λόγου χάριν τὴν σύστασιν Πρωτοδικείου ἐν Κόρινθῳ, ἡ ὁποία ἐκ τούτου θὰ πάρῃ λίγο ἐπάνω της, ἀφοῦ λόγῳ πληθυσμοῦ ὑπερτερεῖ τοῦ Ναυπλίου· ἡ προτείνουν ἄλλοι νὰ κατασκευασθῇ ὁ λιμὴν διὰ νὰ προσελκύωνται τὰ πλοῖα καὶ ἀναθαρρήσῃ ἡ πόλις. Ἀλλὰ ποῖον λόγον θὰ ἔχῃ ὁ ἀπάνη ἐκατοντάδων χιλ. δραχμῶν διὰ λιμένα ὅστις, ἐνεκα τῆς διώρυγος, οὔτε αὐτὰ τὰ ψαράδικα μικροκάϊκα μπορεῖ νὰ φιλοξενήσῃ, διότι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τραβοῦν καὶ κατασταλάζουν εἰς τὸ ἀντίπεραν ἀνοιγμάτων τῆς Τομῆς;

Τώρα ποῦ ἡ Κόρινθος ἔχει γερὸν ἀντιπρόσωπον εἰς τὴν Βουλὴν, τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Πετρίδην μπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ κάποιαν ἀνακούφισιν· ἄλλως τε καὶ ὁ νέος Δήμαρχός της κ. Ρουφογάλης, θὰ ἐξαντλήσῃ ὅλην τὴν καλὴν διαθέσιν του διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ ζωὴν εἰς τὴν ξεθυμασμένην, τὴν λιπόψυχον Κόρινθον.

Τῆς Κόρινθου Ἀρχιεπίσκοπος εἶνε ὁ εὐπαίδευτος Ἱεράρχης κ. Σ. Κολιάτσος· κληρικὸς μορφωμένος, συστήματος, θελήσεως, σθένους. Ὁ κατώτερος τῆς Κορινθίας κληρὸς ἀρκετὰ ἐφρονηματίσθη μὲ τὴν σιδηρᾶν διοίκησιν τὴν ἥποίαν ἐφήρμοσεν ὁ εὐφραδὴς ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ.

Α Ρ Γ Ο Σ

Μετὰ τρίωρον σιδηροδρομικὸν νανούρισμα ἐκ Κ.ρίνθου εὐρίσκομαι πρὸ τοῦ Πελασγικοῦ Ἄργους. Ἡ πρώτη μου ἐντύπωσις, τὸ εὐπρεπὲς καφεστιατόριον τοῦ Σταθμοῦ μετὸν μπαξέ του τὸν χειμερινόν, μετὸ κιόσκι του τὸ καλοκαιρινόν, μετὰ κρασιά του τὰ νεκτάρεια — εὐρῆκα κρασι μπουτιλιαρισμένο πέντε χρόνων, ἡνῶτερον καὶ σαμπάνιας. — Καὶ ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τέταρτον ὥρας ἐφ' ἀμάξης ἐν μέσῳ τῶν λινοθωρήκων Ἀργείων.

Ὅποια ἡ ἀντίθεσις τοῦ Ἄργους ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Εἰς αὐτὴν κόσμος σποραδικός, εἰς τὸ Ἄργος πλῆθος μυρμηκιῶν, καθ' ὁδόν, εἰς τὰ καφενεῖα, τὰ καπηλεῖα, τὴν ἀγοράν, τὴν πλατεῖαν, τὰ ἐργαστήρια. Ζωὴ ἐδῶ, καὶ ἐμπόριον καὶ παραγωγὴ καὶ πλοῦτος. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἡ σταφὶς ἔκαμε τὸ μέρος της. Εὐρῆκα ἀποθήκας καὶ καταστήματα πλημμυροῦντα σταφίδος ἐντὸς κιβωτίων, ἀπωλήτου, ἀζητήτου. « Ἴδου ὁ πλοῦτός μας, μοῦ ἔλεγεν Ἀργεῖος, δεικνύων πρὸς ἐμέ τὰς σταφιδοστοιβάδας ἐν τῷ καταστήματί του. Τὴν καμαρόνομεν, κύριε, τὴν ἄλλοτε πολύφερνον καὶ πολυζήτητον αὐτὴν νύμφη μας. Οὐτε μᾶς ἐρωτᾷ κανεὶς προξενευτὴς γιὰ τὴν τύχην της. Τὴν βλέπετε. Δὲν σᾶς μοιάζει σὰν λειψάνο εἰς τὴν κάσα της ἕτοιμο γιὰ θάψιμο ; »

ἔχει ὁμῶς ἄλλους πόρους τὸ Ἄργος, περιζητήτους, πλουτοφόρους· ἔχει τὰ καπνά του, τὰ σάρωθρά του, τὰ δημητριακά του, τῆς ἀγκινάραις του ἀκόμη, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἱκανὸς πλοῦτος εἰσρέει εἰς τὰ θυλάκια τῶν Ἀργείων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἰδίως, Αἰγύπτου καὶ Σμύρνης. Ξεύρετε δὲ πόσον πωλοῦνται ἡ ἀγκινάραις διὰ τὸ ἐξωτερικόν ; Εἰκοσιπέντε λεπτά τὸ ζευγος, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον οἱ κάτοχοι ἀγκιναροφόρων ἀγρῶν νὰ μὴ δύνανται νὰ πωλῶσιν ἐν Ἑλλάδι οὔτε ἓνα ζευγάρι μέχρι τέλους Μαρτίου. Αὕτῃ δὲ ἡ ρήτηρ ἐμπεριέχεται εἰς τὸ μεταξὺ ἐργολάβου καὶ κτηματίου συμβόλαιον. Ἐντοσοῦτῳ δὲν πρέπει ν' ἀθυμήσωμεν, διότι οἱ Εὐρωπαῖοι ἢ μᾶλλον οἱ Ἀνατολῖται μᾶς ἀπορροφοῦν τὸ ἐλαφρὸν αὐτὸ χειμωνιάτικον μαγειρικὸν εἶδος, ἀφοῦ εἰς ἀντιστάθμισμα τοιαύτης ἀπωλείας λαμβάνομεν χρυσάφι τὸ ὁποῖον τόσῳ μᾶς ἐνθουσιάζει μετὰ τὰς τόσας παραφροσύνας τῶν Μεγαλειοτάτων μωροπολιτευτῶν μας.

Καὶ τί δὲν παράγει τὸ Ἄργος ; Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐνθυμηθῇτε ὅτι, ἐρωτηθεῖσα ποτὲ ἡ Πυθία εἰς τοὺς τῆς ἀρχαιότητος χρόνους περὶ τῶν ἰδιοτήτων ἐκάστης τῶν τότε πόλεων, ἐχρησιμοδότησε τὰ ἐξῆς διὰ τὸ Ἄργος : «Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἄμεινον, Ἀργεῖοι λινοθήρηκες, κέντρῃ πτολέμοιο». Προσθέσατε δὲ εἰς τὴν παχυτάτην γαῖαν τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων κ' ἔχετε τὸ αὐτάρκες, τὸ αὐτοσυντήρητον, τὸ εὐποροῦν. Ἀλλὰ οἱ Ἀργεῖοι ἐσκέφθησαν πρακτικώτερον τῶν σταφιδόκλλιερ-

γητῶν Πελοποννησίων. Δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς σταφυδοφυτείας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα γαιοπαραγωγικὰ ἀσχολήματα· ὥστε ἐν ἀποτυχίᾳ τοῦ ἐνὸς εἵδους, νὰ ἐλπίζουν ἀπὸ τὸ ἄλλο· δι' αὐτὸ σήμερον, μ' ὅλην τὴν σταφιδικὴν νέκραν τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀργεῖοι κινουῦνται, ἱκανοποιουῦνται, δὲν πένονται.

Οἱ Ἀργεῖοι κατῴρθωσαν διὰ δαπάνης δραχμῶν 60 χιλ. νὰ διοχετεύσουν τὰ ὕδατα τοῦ Ἐρασίνου, δι' ὧν ἀρδεύονται καὶ ὑδρεύονται τὰ $\frac{2}{5}$ τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ δρόμων εὐμοιρεῖ τὸ Ἄργος καὶ φωτισμοῦ ἐπαρκoῦς. Τὰ δὲ ἔσοδα τοῦ Δήμου ἠύξήθησαν ἀπὸ 80 χιλ. εἰς 115 χιλ. δραχμάς. Ἐχει ὅμως καὶ χρέος 180 χιλ. δραχμῶν, διὰ τὸ ὁποῖον πληρόνει ἐτησίως 25 χιλιάδας δραχμάς, διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἄλλας 25, καὶ διὰ τὴν ἀστυνομίαν 13, τὰς δὲ ὑπολειπομένας χιλιάδας χρησιμοποιεῖ διὰ τὰς ἄλλας ἀνάγκας τῆς πόλεως.

Τὰ δὲ παιδιὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων ξεύρετε ποῦ στρατωνίζονται—διότι στρατωνισμὸς εἶνε ἢ μᾶλλον ἀποθήκευσις ἑκατοντάδων μαθητῶν ἢ ἐγκατάστασις των—κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας; Ἐντὸς τοῦ μεγάλου μεγάρου τοῦ παλαιοῦ στρατῶνος, τὸ ὁποῖον σήμερον, ὅπως τὸ κατήντησαν, μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ καλλίτερα διὰ θηριοτροφεῖον Μοντενέγρου παρά διὰ Μαθητοτροφεῖον. Ὅταν ἐπεσκέφθην τοῦτο, εὔρον καθ' ὁμάδας τὰ παιδιὰ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ στρατῶνος αὐτοῦ, ἡμικυκλικῶς το-

ποθετημένα, εἰς τὸ μέσον δὲ αὐτῶν τοὺς διδασκάλους—
ἦτο δὲ καλοκαιρία ἑκτακτος,—διὰ νὰ λιάζωνται μᾶλλον
παρὰ νὰ διδάσκωνται. Ἐρωτῶ τὸν διευθυντὴν τῆς
Σχολῆς :

— Γιατί τὰ παιδιὰ ἔξω ; Μήπως εἴσθε τῆς Σχολῆς
τῶν ὑπαιθρίων ἢ τῆς περιπατητικῆς ;

— Ὅχι, κύριε, τὰ ἐβγάλαμεν διὰ νὰ λιασθοῦν ὀλίγον,
διότι εἰς τὰς αἰθούσας αὐτὰς ποῦ βλέπετε οὔτε ἡλίου
ἀχτίδα δὲν μᾶς βλέπει.

Καταλαμβάνετε λοιπὸν τί πᾶ νὰ ποῦν δημοτικὰ δι-
δακτήρια τῶν ἐπαρχιῶν ; Χειρότερα δηλαδὴ ἀπὸ τρώ-
γλας ἢ τσαντήρια τῶν Ἀτσιγγάνων καὶ τῶν φερεοίκων
Γύφτων.

*
* *

Τί μανία ποῦ δέρνει πολλοὺς τῶν δημάρχων μας διὰ
τὴν ἰδρυσιν μεγαλοπρεπῶν καὶ πολυδαπάνων ἀγορῶν.
Δὲν γνωρίζει κανεὶς ποῦ ν' ἀποδώσῃ αὐτὴν τὴν συνή-
θειάν των. Βλέπεις ἀγορὰν Χαλκίδος—στοιχίσασαν 200
χιλ. δραχῶν—θεοκατάκλειστον, ἀχρησιμοποίητον. Πη-
γαίνειεις εἰς τὴν Κόρινθον ; Ἄλλου εἶδους παζάρι. Τραβᾶς
διὰ τὸ Ἄργος ; Ἄλλη ἐκπληξίς. Ἀγορὰ μὲ στοάς, μὲ
κίονας, μὲ μπιχλιμπιδία, καὶ εἰς τὸ τέλος ἀπὸ 15—20
διαμερίσματα πρὸς ἐνοικίαισιν ποῦ ἔχουν, βλέπεις 4—5
ἀνοικτὰ, τὰ δ' ἄλλα κατάκλειστα. Ὅχι δὲ μόνον αὐτό,
ἀλλὰ βλέπεις ἀγορὰν βρωμεράν, κοπροστάσιον, αἱ γωνίαι
των σάπιαι ἀπὸ τὰ οὐρά, τὰ τοιχώματα ἐπίσης— νερὰ
οἷ ἄφθονα, καθαρτικὰ τῆς ποικίλης βρώμας, τίποτε, οὔτε
σταλαγματιά.

Ἐπὶ τέλους δὲν ὑπάρχει καμμία ἐπίβλεψις εἰς τὴν
κατασκευὴν τέτοιων ἔργων διὰ τὰ ὅποια καταχρεόνονταν
οἱμοὶ καὶ δημόται διὰ νὰ σπαταληθοῦν ἀσκόπως—ἔστι

ὅτε καὶ σκανδαλωδῶς — εἰς ἐργολάβους, ὑπεργολάβους, μηχανικούς, σχεδιαστάς ; Ὁ νέος Δήμαρχος κ. Καλμοῦχος ἰατρός, ἐμπειρος πολιτευτὴς καὶ κατὰ βάθος γνωρίζων τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἄργους ἄς φιλοτιμηθῇ νὰ συμπληρώσῃ τὰς τυχόν ὑπαρχούσας ἐλλείψεις.

ΤΡΙΠΟΛΙΣ

Χωρίς τὸν Ἑλληνα Βαίδεκερ, τὸν πολύτιμον Παυσανίαν, οὔτε βῆμα δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ περιοδεύων ἢ ἄλλως περιηγούμενος τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας. Εἶνε τὸ σπουδαιότερον ἐφόδιον τῶν βιβλίων σου ὁ ἀκριβολόγος καὶ πιστότατος συγγραφεὺς καὶ περιηγητὴς Ἕλλην. Ὅχι μόνον τοπογραφικῶς σοῦ παρουσιάζει τὴν τοποθεσίαν τῶν ἀρχαίων πόλεων καὶ κωμοπόλεων, ἀλλὰ καὶ τὰ σπουδαιότερά των καλλιτεχνικὰ ἐγκαλλωπίσματα. Ἰδίως εἶνε ἀκριθέστατος εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ ἱστορήσιν τῶν θρησκευτικῶν ἰδρυμάτων. Προκειμένου περὶ ναῶν τῶν ἀρχαίων, τοῦ ρυθμοῦ των, τοῦ τεχνουργοῦ των καὶ πολλῶν ἄλλων λεπτομερειῶν, θὰ εὔρης ἐν αὐτῷ τὴν ἀκριβειαν πᾶσαν. Δι' αὐτὸ καὶ μόνον ὁ γλυκὺς μου σύντροφος, κατὰ τὰ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ταξειδιὰ μου, ἦτο ὁ μελίφθογος Παυσανίας, ὁ ὁποῖος δὲν ἀφῆκε τμῆμα ἑλληνικῆς γῆς τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἀνασκαλεύσῃ, νὰ μὴ τὸ ἀνατάμῃ, νὰ μὴ τὸ μελετήσῃ. Ὁ ταξειδεύων ἰδίως διὰ τοῦ ΣΠΑΠ τὴν Πελοπόννησον πρέπει νὰ μὴ ἀφίνη ἀπὸ τὰ χέρια του τὸν πολύτιμον συνοδόν. Αὐτὰ προέταξα διὰ νὰ δείξω ἀπλῶς ὁποῖον θησαυρὸν πρὸς μελέτην ἐγκρύπτουν αἱ πενιχραὶ μας ἐπαρχίαι.

*
* *

Ἀπὸ τοῦ Ἄργους μέχρι τῆς Τριπόλεως αἱ σκηνογραφίαι ἀλλάσσουν. Ὅχι πλέον πεδιάδες, ἢ ἀλίπεδα, ἢ πεφυτευμένα καὶ δασώδεις ἐκτάσεις. Ὀλίγον ἄγρια τὰ

θέλγητρα, τῆς τραχείας Ἀρκαδικῆς ρύσεως ἀνταύγασμα. Ὁ σιδηρόδρομος ὀφιοειδῶς περιστρεφόμενος διασχίζει ἀγρίας φάραγγας καὶ βουνὰ καὶ ὄρη ὅπου οὔτε αἶγαγροι δυνανταὶ ν' ἀναρριχηθοῦν. Καὶ μόνον ὅταν φθάσῃς εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον, τὸ μάτι σου ἀναπαύεται εἰς λείαν, βελουδωτὴν καὶ κατάσπαρτον ὁμαλὴν ἐπιφάνειαν. Ἄ, ἡ πεδιάς τοῦ Ἀχλαδοκάμπου, θεωμένη ἰδίως κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην τῆς γῆς, μὲ τὰς ποικιλοχρόους καὶ ποικιλογράμμους πρασινάδας τῆς εἶνε γλυκυτάτη τὴν ἀπόλαυσιν.

Ἐπειτα ἡ διὰ τῶν δύο μεγάλων σιδηρῶν γεφυρῶν διέλευσις τοῦ ΣΠΑΠ σοῦ προξενεῖ θαυμασμόν καὶ ἐκστασιν. Διακόσια πεντήκοντα μέτρα μήκους ἡ σιδηρᾶ γέφυρα, στηριζομένη ἐπὶ τριῶν ἀνισομήκων σιδηρῶν ποδῶν ὕψους ἑννεήκοντα μέτρων! Ἔργον στοιχίσαν ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον. Προσθέσατε δὲ ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ καὶ ἀναβῇ τὸ βουνὸν αὐτὸ ὁ σιδηρόδρομος περιστρέφεται κυκλοτερῶς ἐντὸς τῆς πεδιάδος, ὁποῦθεν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὑψοῦται, ὑψοῦται καὶ φθάνει ἐπὶ τῆς γεφύρας ἥτις πρότερον ἐφαίνετο ἐξ ἀποστάσεως ὡς ὑπερκειμένη εἰς ὕψος ἀδιόρατον καὶ ἀδιαπέραστον. Ἀλλὰ τί δὲν κάμνει ἡ μηχανικὴ ἐπιστήμη.

Καὶ μετὰ πολλὰς προσεγγίσεις εἰς σταθμούς καὶ στάσεις τῆς πολυμήλου Ἀρκαδίας φθάνομεν εἰς Τρίπολιν, τὸ κέντρον, τὴν καρδίαν τῆς Πελοποννήσου.

*
* *

Ἐτυχε νὰ φθάσω Σάββατον ποῦ γίνεται ἀγορὰ πρὸ τῆς πλατείας. Μία σπανία ἐκθεσις τῆς πλουτοπαραγωγῆς τῆς Τριπόλεως. Κάπαις, καπόνικ, κοττόπουλα, αὐγά, ὀπῶραι, μπρακάτσαι, ἐσπεριδοειδῆ, δίποδα, τετράποδα, καὶ ἐν γένει πᾶν γεωργικὸν καὶ ἐντοπίως βιομηχανικόν

εἶδος. Μοῦ ἔκαμεν ἰδίως εὐάρεστον ἐντύπωσιν ἢ ταξινόμησις τῶν αὐγοπωλητριῶν. Νὰ φαντασθῇτε ἓνα λόχον ὁλόκληρον ἀπὸ χωριατοποῦλες τριπολιτσώτισσες μὲ τὰ αὐγοκάλαθα στὰ χέρια των, πάσης ἡλικίας, ἀμφιέσεως καὶ περικιλίας κατατομῶν, αἵτινες ἀπὸ πυκνὴν ὁστοιχίαν ποῦ βρέθηκαν ἡραιώθησαν κατόπιν καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ καταλάβουν τὰ πεζοδρόμια τῆς λεωφόρου, ἰστάμεναι ἀπέναντι ἀλλήλων. Τί νὰ περιεργασθῇ κἀνείς; Τὰ κατάλευκα αὐγοκάλαθά των ἢ τὰ χιονάτα πρόσωπα τῶν αὐγοπωλητριῶν; Ἐβλεπες χωριάτισσαν ἐξηντάρα μὲ κοκκινόμηλες τῆς παρειᾶς της καὶ χωριατοποῦλαν μὲ τὸ φακινόλι της, τὴν ἀπλουστάτην φορεσιά της, θαῦμα ὑγείας καὶ σφρίγγους καὶ ἀφελοῦς καὶ φυσικῆς ἀβρότητας. Ἦτο αὕτῃ ἐκθεσις εἰδῶν πρὸς χρῆσιν καὶ βρῶσιν, ἢ ἐκθεσις κατατομῶν γιὰ πινελιὰ ζωγράφου; Ἐσκέφθην ὅτι ὤφειλον κ' ἐγὼ —ὡς παρεδίδημος ξένος— κᾶτι νὰ προμηθευθῶ ἀπὸ τέτοιο παμποίκιλο παζάρι κ' ἐξέλεξα μίαν κομψὴν βεργολιγερὴ μπρακάτσα· δηλαδή, ἓνα εὐμορφον ὑδροδοχεῖον ἀπὸ κέδρον, τοῦ ὁποίου τὸ ἄρωμα, ὅταν πίνης ἀπ' αὐτὸ νερό, σοῦ μεταφέρει ἐν πτήσει τὸ πνεῦμά σου ἀπὸ τῆς βρώμας τῶν πόλεων εἰς τὰ βουνίσια ἀρώματα τοῦ πεύκου καὶ τῆς κέδρου.

*
* *

Τὴν κοινωνίαν Τριπόλεως διακρίνει ἢ ὑπερηφάνεια. Ὅχι ἡ ματαιοδοξία τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐημερίας. Ἄλλως δὲ δὲν εἶνε καὶ πλούσιος ὁ κόσμος τῆς Τριπόλεως. Ἄλλ' ἡ ἀνδρική ὑπερηφάνεια τοῦ χαρακτῆρος. Τὰ νευρώδη ἐκεῖνα σώματα, τὰ ἀνδρικὰ ἐκεῖνα παραστήματα, τὰ λεβέντικα ἐκεῖνα κορμιά ἐγκλείουν ἥθος εὐθαρσές, γενναίαν εἰλικρίνειαν, ψυχὴν ἣτις δὲν προσετρίβη ποτὲ εἰς

τὴν κολακείαν, φρόνημα εὐθύ, τὸ ὁποῖον δὲν κάμπτεται οὔτε πρὸ τῆς λάμπσεως τοῦ πλούτου, οὔτε πρὸ ἄλλης δυνάμεως. Ἀλλὰ τὸ ἐγὼ αὐτὸ δὲν μεταπίπτει καὶ εἰς μωρὰν οἴησιν. Τοῦτο μόνον μὲ ἐλύπησε· ὅτι ἤρχισε καὶ ἐκεῖ ὑποσκάπτουσα τὰ τόσον ὑγιᾶ αὐτὰ κοινωνικὰ θεμέλια ἢ πολιτικὴ τῶν κομματικῶν, ἢ μηδὲν ἀφήσασα ἀδιάφθορον, αὐτὴ ἢ ζητοῦσα νὰ ἐξαντλήσῃ τὸν ἐγωϊσμὸν τῆς αὐτκρκειίας καὶ τῆς φιλονομίας, ἀπὸ τὰς πλείστας, ἀπὸ ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ καταστήσῃ τὸν Ἕλληνα ἀστὸν ραγιᾶν τοῦ κομματάρχου, δοῦλον ταπεινόν, ἄστατον εἰς τὸ φρόνημά του τὸ πολιτικόν, ἄβουλον τουλοῦμι, γεμίζον σήμερον μὲ τοῦτον καὶ αὔριον μὲ ἐκεῖνον τὸν κομματικὸν ἁέρα, κατὰ τὰς περιστάσεις, ὅπως βλέπει ὅτι οὐριοδρομοῦν τὰ συμφεροντίδιά του τὰ ἀτομικά. Ἡ Τρίπολις μοῦ ἐφάνη ὡς ἡ ἀληθινὴ τοῦ Μωρηᾶ πρωτεύουσα, τοῦ Μωρηᾶ ὁποῖον ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν παραδόσεων τὸν γνωρίζομεν. Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Πελοποννησιακῆς ὑπερηφανείας. Εὐχομαι νὰ μὴ χάσῃ τὴν ἐξοχὸν αὐτὴν ἀρετὴν τῆς, καὶ νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὸν δρόμον τοῦ ἀνδρικοῦ ἐγωϊσμοῦ τοῦ γενναίου καὶ ἐντίμου καὶ θαυμαστοῦ χαρακτῆρος, ὁ ὁποῖος λάμπει καὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὴν μορφὴν.

*
* *

— Καὶ τώρα, ἀμαξᾶ, τράβα διὰ τὰ ἐργαστάσια τῆς Τριπόλεως.

Ἐργαστάσια, βιομηχανία, καπνοδόχοι, ἀτμοί, ἀτμολέβητες ἐν Τριπόλει; Καὶ ποῦ βρέθηκαν αὐτά; Ἐχει λοιπὸν καὶ ἡ Τρίπολις βιομηχανίαν ἀκμαίαν, ἢ Τρίπολις ἢ βουνίσια, ἢ τραχεῖα, ἢ παρὰ τὸν Ταῦγετον καὶ τὸ Παρθένιον:

— Μάλιστα ! σᾶς ἅπαντοῦν οἱ Τριπολίται. Ἀγνοεῖτε τὰ φανελοποιεῖα μας τὰ φημισμένα ;

Κ' ἐν πρώτοις τὸ κομψὸν ἐργοστάσιον φλανελλῶν τῶν ἀδελφῶν κ. κ. Μαντσούνη. Ἀνακούφισιν ἡσθάνθη ἀπὸ τὴν θέαν πεντήκοντα κορασίων καταγινομένων εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ποικιλωτάτων μηχανημάτων πρὸς κατασκευὴν φλανελλῶν ἰδίως, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων μαλλίνων εἰδῶν. Ἐνα εἶδος ἐργοστάσιον Ρετσίνα—ἐν μικρογραφίᾳ ὅμως—ἐν Τριπόλει. Καὶ κοράσια πάσης ἡλικίας ἀπὸ δεκαεῖς καὶ κατωτέρω μηχανήματα δὲ καινουργῇ, πολυσύνθετα, πολυδαίδαλα. Κ' ἐκεῖ ποῦχουν τὸ ἐργοστάσιόν των οἱ ἀδελφοὶ Μαντσούνη, ἔχουν καὶ τὸ σπιτάκι των τὸ Ἀθηναϊκώτατον, τὸν μπαξέν των καταπράσινον καὶ τετραγωνισμένον, μὲ σινδριβάνια μάλιστα καὶ πίδακας. Τὸ τοῦ Δαυίδ : « Ὁ οἶκός μου, Ἀκρόπολις μου », ἐρημοσμένον ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν ἡ ἐπίσκεψις ἀνὰ τὸ ἐργαστήριον, πᾶμε καὶ εἰς τὴν αἴθουσαν. Σωστὴ μουσικὴ πινακοθήκη ἐμπρὸς μας ! Ἐδῶ ἁρμόνιον, ἐκεῖ βιολί, ἄλλου φλάουτο, παρακάτω πιάνο, παραπλεύρως κιθάρα· καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ γλυκύφθογγα, καλαισθησία τοῦ νεωτέρου τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἡ ἐπίσκεψις αὕτῃ ἐπεσφραγίσθη στὸ τέλος μὲ τὸ Σικελικὸ τραγοῦδι τῆς δαιμονισμένης Cavalleria Rusticana ἐκτελεσθὲν μὲ φλάουτο ὑπὸ τοῦ φιλομούσου νέου.

Μὲ τέτοιαις εὐφροσύνους ἐντυπώσεις εἰς ἄλλο ἐργοστάσιον φλανελλῶν, τὸ τοῦ κ. Χρονοπούλου, ἐπίσης καινουργές, μὲ καλὴν παραγωγὴν καὶ πολλὰς ἐργασίας. Ὁ διευθυντής του, διὰ νὰ μὲ πείσῃ πόσον ἐκτιμῶνται διὰ τὴν στερεότητά των αἱ φλανέλλαι Τριπόλεως, ὅπου καὶ ἂν

καταναλίσκωνται, μοῦ διηγήθη νόστιμον συμβάν τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἔπαθεν εἰς Ἀθήνας. Διερχόμενος τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ παρετήρησεν ἔξωθεν καταστήματος αἰωρημένας φλανέλλας μὲ τὸν τίτλον των : «Φλανέλλαι Τριπόλεως». Εἰσέρχεται καὶ ἐρωτᾷ τὸν ἔμπορον ἀπὸ ποῖον ἐργοστάσιον Τριπόλεως ἐπρομηθεύθη αὐτάς τὰς φλανέλλας. Οὗτος δὲ μὲ τόνον αὐτοπεποιθήσας : Ἀπὸ τοῦ κ. Χρονοπούλου !! Ἐννοεῖ πᾶς τις ὅτι ὁ ἔμπορος ἐψεύδετο, διότι ἡ φλανέλλα ἦτο εὐρωπαϊκὴ, ρεκλαμαρισμένη μὲ ἐτικέταν Τριπόλεως. Τοῦτο ὅμως θὰ παύσῃ νὰ γίνεται εἰς τὸ ἐξῆς, διότι οἱ φλανελλοποιοὶ Τριπόλεως θὰ σφραγίζουν ταύτας ὅπως ἀναγνωρίζονται εὐκόλως αἱ γνήσιαι τῶν νόθων.

*
* *

Τρίτον ἐργοστάσιον νεόδητον καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, τὸ βурсοδεψεῖον τῶν ἀδελφῶν κκ. Μαλούχων. Ἐνα εἶδος βурсοδεψείου Μιχαλινοῦ τοῦ Πειραιῶς. Εὐρύχωρον, μὲ τὰς δεξαμενάς, τὴν κατεργασίαν, τὰς πρώτας ὕλας πρὸς χρωματισμὸν τῶν δερμάτων, τὰ στεγνωτήρια, μὲ τὸν μυλόλιθόν του πρὸς κονιοποίησιν τῶν χρωμάτων, τέλειον εἰς τὸ εἶδος του καὶ τροφοδοτοῦν μὲ τὰ δέρματά του ὅχι μόνον τὴν Τρίπολιν, ἀλλὰ καὶ πλείστας τῆς Πελοποννήσου ἐπαρχίας. Βαθμηδὸν δὲ τελειοποιούμενον θὰ δύναται ν' ἀμιλλᾶται πρὸς τὰ ὁμοίου εἶδους Συριανὰ βурсοδεψεῖα.

Ἐχει ἡ Τρίπολις καὶ οἶνοπνευματοποιεῖον. Οἱ κκ. Παναγιωτόπουλος καὶ ἀδελφοὶ Μπαῖρακτάρη ἱδρυσαν ἐσχάτως ἐξαίρετον ἐργοστάσιον μὲ τὰ νεώτερα μηχανήματα γαλλικὰ καὶ ἑλληνικὰ, καὶ δι' αὐτοῦ παράγουν τὸ ἀρωματικώτατον Κονιάκ, διότι τοῦτο γίνεται ἀπὸ γνησιωτάτην ὕλην σταφυλῆς ἐκ τοῦ εἶδους «φλω-

ρίου» ὅπερ μόνον πέριξ τῆς Τριπόλεως ὑπάρχει. Ἀλλὰ καὶ ῥῶμι παράγουσιν καὶ ὅλα τὰ οἶνοπνευματώδη ποτ,ὰ πρόκειται δὲ καὶ ἀποστολὰς εἰδικὰς νὰ κάμουν διὰ νὰ διαδόσουν τὴν παρχωγὴν των ὅχι μόνον ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ εἰς ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν.

Ἄλλ' ἔχει καὶ τὸν ἀτμόμυλόν της ἡ Τρίπολις, εἶνε δὲ πολὺ εὐχάριστον δεῖγμα ὅτι ἡ κατ' ἐξοχὴν γεωργικὴ καὶ παρὰγωγικὴ αὕτη χώρα κάμνει σπουδαῖα ἄλματα πρὸς πᾶν εἶδος εὐρωπαικῆς βιομηχανίας.

*
* *

Ἐλᾶτε νὰ κάμωμεν καὶ ἓνα περίπκτον εἰς τὴν ὁδὸν Ἡφαίστου. Ὀλόκληρον τμήμα τῆς πόλεως σιδηροχαλκουργεῖον. Εἰσέρχεται ἐντὸς αὐτῆς καὶ θόρυβος πληττομένων σιδηρῶν, σφυρῶν, ἀκμόνων, πυραύνων, λεβήτων περιβομβεῖ τὸ τύμπανόν σου. Ἐκ τῶν γινομένων ὀξυτάτων βομβωδῶν κρότων οὔτε νὰ ὁμιλήσης κατορθώσεις οὔτε ν' ἀκούσης ἄλλον. Βλέπεις ἑκατοντάδας χαλκουργείων μὲ τοὺς ἀνοιγοκλείοντας ἀνεμιστῆράς των νὰ παράγουσιν γλώσσας πυρίνων φλογῶν ἐξερευγομένων ὡς ἀπὸ στόματος Ἀδου δι' ὧν νὰ κατασκευάζουν σπινθηρίζοντα διάφορα σιδηρᾶ τμήματα, τὰ ὅποια ὁ ἀρχιμάστορος νὰ τὰ τοποθετῇ διὰ τοῦ πυραύνου ἐπὶ τοῦ ἄκμονος, δεκαπεντὰς δὲ μαυροπροσώπων χαλκουργῶν νὰ πλήττουν μὲ ρυθμὸν καὶ χρόνον διὰ τῶν βαριδίων των τὸν αἰμόχρουν σίδηρον διὰ νὰ τοῦ προσδώσουν διὰ τῶν κτυπημάτων τὸ ἀρμόζον σχῆμα ἢ τὴν λέπτυνσιν.

Ἐκεῖ μορεῖτε νὰ θυμάσθε τὴν φιλοπονίαν καὶ τὸ ἀκατάβλητον τῶν ἀκαταπονήτων αὐτῶν τεχνιτῶν. Ὅποια δὲ ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία των καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἐμπειροτέρους εὐλάβεια τῶν πρωτοπείρων. Καὶ

ἄρχεται ἡ Ἡφαιστειογενὴς αὕτη βιοπαλὴ των ἀπὸ τῆς 2ας καὶ 3ης πρωινῆς ὥρας, διαρκὲς τὸ σφυρηλάτημα, καὶ τελειώνει τὴν νύκτα μὲ τὰ φῶτα. Ὅποια δὲ ἡ ἀντοχή των, ἡ ὀλιγάρκειά των καὶ ἡ σιδηρᾶ ὑγεία των. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ ἡ χαλκούργια αὕτη σπουδαίαν βιομηχανίαν ἐν Τριπόλει, οἷοτι ἐκεῖθεν προμηθεύεται τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοποννήσου τὰ διάφορα πρὸς οἰκοδομὴν οἰκιῶν σιδηρικά, ἢ τὰ χάλκινα διὰ τὰς προῖκας, ἅτινα κατορθοῦν ἀποτελεσματικῶς ν' ἀνταγωνίζονται πρὸς τὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ παρεμφερῆ τσιαῦτα εἶδη.

*
* *

Ξεῦρετε ὅποιαν οἰνοπαραγωγὴν ἔχει ἡ Τρίπολις; Καταντᾷ πολλάκις εἰς τόσῳ εὐτελεῇ τιμῇ νὰ τιμᾶται τὸ γλεῦκος, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἀγνοοῦν πῶς νὰ διαθέσουν τὸ περίσσειμα αὐτοῦ. Καταντᾷ δηλαδὴ νὰ ἔχη καὶ ἡ Τρίπολις οἰνολογικὸν ζήτημα, ὅπως ἡ ἐπίλοιπος Πελοπόννησος ἐφέτος τὸ σταφιδικόν. Καὶ διατὶ τοῦτο; Διότι δὲν ἀπεφάσισαν ἀκόμη οἱ εὐποροῦντες νὰ χρησιμοποιοῦσιν οἱ ἄλλοι εἶδος τὸν οἶνόν των, λ. χ. διὰ καμπανίτην κλπ. Ἀλλ' οὔτε κανεῖς εὐφυὲς Τριπολίτης νέος ἀπεφάσισε νὰ σπουδᾷ τὴν οἰνοποιίαν ἐν Εὐρώπῃ, ὅπως ἐπανερχόμενος κατορθώσῃ διὰ τελειωτέρων μέσων νὰ βελτιώσῃ κατὰ ποιὸν τὸ πολῦτιμον προϊόν, τὸ ὅποιον εἰς εὐτυχισμένα χρόνια εὐφορίας, χύνεται κυριολεκτικῶς ἢ πωλεῖται εἰς ἐξευτελισμένην τιμῇ. Τί μπορούσε νὰ γίνη ἐὰν παρουσιάζετο μία καλὴ Ἑταιρία μὲ γερὰ κεφάλαια νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν οἰνοπαραγωγὴν τῆς Τριπόλεως.

*
* *

Ἰδοὺ καὶ μίαν εὐάρεστον σουρπρίζ ποῦ μοῦ ἔκαμαν δύο-
 τρεῖς φίλοι Τριπολιῖται. Μὲ ὠδήγησαν ἐντὸς ἐνὸς μπαξέ
 ὅπου εὐρήκαμεν πέντε ἑξ σιδηρουργοὺς νὰ γλυκοπίνουν τὸ
 κρασί των, κατὰ τὴν ὥραν τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας.
 Εἰς τὴν συντροφίαν των ἐκλήθημεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐλάβο-
 μεν μέρος εἰς τὴν εὐωχίαν. Πῶς νομίζετε δὲ ὅτι πίνουν
 τὸ κρασί οἱ Τριπολιτσιῶται ; Τριχῶς. Ὁ πρῶτος τρόπος :
 ἔχουν μερικὰ ποτήρια χωρητικότητος τοῦλάχιστον μιᾶς
 μπότσας (ὀκάδες δύο) καὶ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα περιφέ-
 ρεται ἡ κοῦπα αὐτὴ μέχρι κενώσεως. Ἄλλος : ἔχουν κατὰ
 κασιτέρηνα κύπελλα τὰ ὅποια εἰς τὸ κέντρον φέρουν
 προσκεκολλημένον σταυρόν. Αὐτὰ τὰ γεμίζουν κρασί καὶ
 ὑποχρεώνουν καθένα νὰ πῇ ἓνα τέτοιο γεμάτο. Καὶ τὸ
 νοστιμώτερον πάντων : Σοῦ δίδουν μίαν κολοκύνθην ἐπι-
 μήκη, εἰς σχῆμα κλαρινέτου, διάτρητον· αὐτὴν τὴν γε-
 μίζουν κρασί καὶ σοῦ θέτουν τὸ ἓν ἄκρον τῆς εἰς τὸ στό-
 μα, τὸ δ' ἄλλο τὸ ὑπεγείρει κάποιος διὰ νὰ χύνεται τὸ
 κρασί εἰς τὸ στόμα σου. Μὲ τέτοιο δὲ κρασί σοῦ παρου-
 σιάζουν καὶ μεζὲν ἀπὸ τὴν γκιόσα, —καλοψημένη γίδα ὁ
 ἀγαπητότερος μεζὲς τῶν Τριπολιτῶν— καὶ ἀνοίγει ἡ ὄρεξις
 σου καὶ περνοῦν αἱ ὥραί σου φαιδρότατα. Αὐτὰ δὲν εἶνε
 δυνατόν νὰ τ' ἀποφύγῃ ὅποιοςδὴποτε μεταβῇ εἰς τὴν Τρί-
 πολιν καὶ ἐξοικειωθῇ μὲ τὰς ἀφελεῖς καὶ φιλοξένους ἐργα-
 τικὰς τάξεις.

*
* *

Ἐπανερχόμενος ἐκ Τριπόλεως σταματῶ εἰς τοὺς Μύ-
 λους, χάριν τῆς ἐπτακεφάλου Λερναίας Ὑδρας. Ἀφοῦ
 ἐξενίσθην ἐλληνοευρωπαϊκώτατα ἀπὸ τὸν ἐν Μύλοις κο-
 σμοπολιτισμένον καὶ γραμματοαλατισμένον σταθμάρ-
 χην τοῦ ΣΠΑΠ κ. Σπηλιωτόπουλον, περιδιάβχζα

περὶ τὴν λίμνην τῆς Λέρνης ἐπὶ ἀκατίου λιμνοπορῶν. Τί γλυκόνερο, ἀλλὰ καὶ τί βάθος ταρτάρειον. Αἱ πηγαὶ τῆς μυστήριον, κάπου ἔχει βάθος διακυσίων ὀργυιῶν· εἶνε πάντοτε ἀειθλῆς ἀπὸ φύκη καὶ θαλασσινὰ χόρτα τεραστίου ἀναπτύξεως, τὰ ὅποια στρατιώτης ἀπεσπασμένος τὰ περικοπτει διὰ μιᾶς ἀρπάγης. Ἐπ' αὐτῆς γλεντοῦν συχνότατα λόρδοι καὶ Ἀμερικανοὶ περιηγηταί.— Ἐκεῖ συνήνησεν καὶ τὸν τρυφερόν καὶ συμπαῆ Ζακυνθινὸν ποιητὴν κ. Τσακασιάνον, τοποθετημένον ὡς τελωνοσταθμάρχην !

Α Ν Δ Ρ Ι Τ Σ Α Ι Ν Α

Ἐπὶ μὲν Τουρκοκρατίας χωρίον ἄσημον, σήμερον ὅμως οἰκεῖται ὑπὸ τρισχιλίων περίπου ψυχῶν.

Ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Λυκαίου ὄρους κειμένα ἀμφιθεατρικῶς καὶ ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους, μὲ φάραγγας καὶ ὑψώματα, μακρόθεν μὲν παρουσιάζει λαμπρὰν καὶ ὠραίαν ἀποψιν, ἀλλ' ὅταν τις εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν εὐρίσκεται πρὸ πόλεως ἐχούσης τουρκικὴν χροιάν καθόσον οὔτε πλατεῖαν ἔχει οὔτε ὁδοὺς εὐθείας καὶ κανονικὰς, ἀλλὰ στενὰς ἀκανονίστους καὶ σχολιάς. Μόνον προέκτασις τῆς δημοσίας ὁδοῦ διατέμνει τὴν κωμόπολιν ἐμφαίνουσά τι τὸ ἐκπολιτιστικόν, αὕτη δὲ εἶναι ἡ μόνη ρυμοτομία τῆς Ἀνδριτσαινῆς. Μετὰ τὴν ρυμοτομίαν ταύτην ἐξωραίσθη ὅπως δὴποτε ἡ πόλις, διὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως λαμπρῶν οἰκιῶν καὶ ξενοδοχείων.

*
* *

Ἡ Ἀνδρίτσaina περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ βουνῶν, τὰ ὅποια καθιστῶσι τὸν μὲν ὀρίζοντα στενόν, τὴν δὲ πόλιν ἀνήλιον καὶ τὸ κλίμα ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, ἀλλ' ὑγιεινόν.

Κατάφυτος ἀπὸ δένδρα καὶ κατάρρυτος ἀπὸ ὕδατα, περιλούεται ὑπ' ἀτμοσφαίρας δροσερᾶς, ἐξοχαὶ ρομαντικαί, ἀφθονία διαυγεστάτων ὑδάτων πάντα ταῦτα συμ-

μιγνύμενα ἀποτελοῦν κατὰ τὸ θέρος τερπνὴν καὶ εὐάρεστον διαμονήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν χειμῶνα, ὅπου ἡ ἐνταῦθα διαμονὴ ἔνεκα τοῦ ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ κλίματος καθίσταται ἀνιαρά.

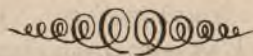
*
* *

Συγκοινωνία ἐλλείπει παντελῶς. Μόνον δημοσίαις τρεῖς ὁδὸς ἀπὸ Μεγαλοπόλεως πρὸ δεκαπενταετίας περίπου ἤρξατο κατασκευαζομένη, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἐπερατώθη. Αἱ πρὸς τὰ διάφορα μέρη βαταὶ ὁδοὶ τὸν χειμῶνα ὡς ἐκ τοῦ ὀρεινοῦ τῆς χώρας εἶνε σχεδὸν ἀδιάβατοι.

Ἐν Ἀνδρίτσειν ὑπάρχει δημοτικὴ Βιβλιοθήκη, ἐωρηθεῖσα πρὸ πεντηκονταετίας περίπου ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἀγαθόφρονος Νικολοπούλου. Ὁ φιλόμουσος αὗτος ἀνὴρ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀποδημήσας εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀνατολῆς εἶχε τὸν ἐνθουσιασμὸν πᾶν ὅ,τι διὰ κόπων καὶ μόχθων ἀπεταμίευε νὰ ἀνταλλάσσει πρὸς βιβλία. Μετὰ τὴν Ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος εἴκοσι χιλιάδας τόμους ἐδώρησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ γενέτειραν. Δυστυχῶς ὅμως ὁ θησαυρὸς οὗτος εἶνε ἀπρόσιτος, διότι ἐλλείπει βιβλιοφύλακος διατελεῖ ἐρμητικῶς κεκλεισμένος.

Ἡ σύστασις Γυμνασίου συνετέλεσεν εἰς τὴν μόρφωσιν πλείστων νέων. Πάντα τὰ ἐκπαιδευτήρια ὡς καὶ ἡ Βιβλιοθήκη εἶνε ἐπὶ κτιρίου ἀνήκοντος εἰς τὴν κοινότητα. Πολλοὺς ἀνεπτυγμένους καὶ εὐπόρους ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἡ κωμόπολις αὕτη. Ἡ τοκογλυφία εὐρίσκεται ἐνταῦθα εἰς τὸ ζενίθ. Οἱ πλείστοι κάτοικοι εἶνε παντοπῶλαι καὶ γεωργοί, οἱ δὲ χωρικοὶ γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

Εἰς ἀπόστασιν δύο ὥρῶν ἀπὸ τῆς Ἀνδριτσαίνης σώ-
ζεται περικαλλὲς μνημεῖον τῆς ἀρχαιότητος ὁ ναὸς τοῦ
Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος ἔργον τοῦ Ἰκτίνου. Εἰς δὲ τὸ
χωρίον Πύαλιτζα τῆς Φυγαλίας σώζονται γιγάντια τείχη
Πελασγικά. Ἄν ὁ χειμὼν διώκει ἐντεῦθεν τὰς χελιδόνας,
φέρει ὅμως ἕνεκεν τῶν ἀρχαιοτήτων πλείστους ξένους καὶ
ἄφθονα καραβάνια φιλοξενεῖ ἐκάστοτε ἡ κωμόπολις.

Δ Η Μ Η Τ Σ Α Ν Α

Ὅνομα δόξης καὶ ἱστορίας. Ἐκεῖ ὡς ἐν Κιβωτῷ
 ἔθνη καὶ διεσώθη κατὰ τοὺς ζοφεροὺς τῆς δουλείας τοῦ
 ἔθνους μας χρόνους ἢ παιδεία, τὰ γράμματα. Εἰς τὴν
 Δημητσάναν ὑπῆρχε πεφημισμένη Σχολὴ πρὸ τοῦ Εἰκο-
 σιένα ὅπου συνεκεντροῦντο οἱ διψῶντες φώτων ὑπόδουλοι
 Ἕλληνες καὶ ἐπεδίδοντο ἐκεῖ, μακρὰν τῶν μουσουλμάνων
 φωτοσβεστῶν, εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης μας. Ἐκεῖ
 σῴζεται ἀκόμη περίφημος βιβλιοθήκη περιέχουσα χιλιά-
 δας τόμων σημαντικῆς φιλολογικῆς σπουδαιότητος. Διη-
 γοῦνται μάλιστα ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐκλείψαν-
 των φυσιγγίων, ἢ γόμωσις τῶν ὅπλων ἐπετυγχάνετο διὰ
 τῶν σχιζομένων σελίδων τῶν βιβλίων ! Τί ἀντίθεσις ! ἔθυ-
 σιάζοντο τὰ ἐγχειρίδια τῶν σπουδῶν διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ
 τὸ Ἔθνος. Ἐκεῖθεν ἔλκει τὴν καταγωγὴν καὶ ὁ ἔθνομάρ-
 τυς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ Ε΄.
 Ἄλλ' ἂν βέβηλοι καὶ ἀνόσιοι χεῖρες ἐσπάραξον τὸ σκή-
 νωμά τσου καὶ ἔρριψαν αὐτὸ εἰς τὰ κύματα τοῦ Βοσπό-
 ρου, ὁ θεὸς ὅμως ὀφθαλμὸς δὲ τὰ πάντα ὄρα ἠυδόκησε
 νὰ διαφυλάξῃ τὸ λείψανον τοῦ μάρτυρος ρασοφόρου καὶ
 νὰ τὸ προσεγγίσῃ εἰς ἐνὸς Κεφαλλῆνος τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον
 τὸ μετέφερεν εἰς τὴν ἑλληνικωτάτην Ὀδησσόν, ὅπου τιμῶν
 καὶ λατρείας ἠξιώθη παρά τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν εὐ-
 λαβεστάτων Ρώσων.

Αίσθημάτων δὲ καὶ ἐθνικώτατος ἀνὴρ, ὁ Δήμαρχος Ὀδησοῦ κ. Γ. Μαρασλῆς, τοῦ ὁποίου ἡ γενναιοδωρία ἐξαίρεται παρὰ τε τῶν Ρώσων καὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ὀδησοῦ, ἔσχε τὴν πατριωτικὴν ἔμπνευσιν νὰ ἀπαθανάτιση διὰ μαρμαρίνου ἀνδριάντος τὴν μνήμην τοῦ Πατριάρχου, τὸν ὁποῖον ἐξ Ὀδησοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του Δημητσάναν ὅπου καὶ ἐστήθη ἐπὶ περιόπτου τοποθεσίας, ὡς ζῶν μαρτύριον τοῦ ὑπὲρ τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Ἑθνους ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Γρηγορίου.

* *

Μέχρις ὅτου περατωθῇ ἡ ἀπὸ Τριπόλεως ἀμαξιτὴ ὁδὸς εἰς τὴν Δημητσάναν πηγαίνει κανεῖς καὶ σήμερον μὲ ὑποζύγια ὁδοιπορῶν πέντε ἕξ ὥρας, μέσῳ τραχείας καὶ βραχῶδους φύσεως. Ἄν καὶ ξηρὰ καὶ ὀρεινὴ ἡ Δημητσάνα ἀλλὰ οἱ κάτοικοί της εὐποροῦν. Θὰ ἐκπλαγῇτε δὲ ἂν μάθετε ὅτι ἐκεῖ τοκίζουν πρὸς 4 % . Τόσῳ εὐθηνὸν τὸ χρῆμα καὶ σταθερὰ ἡ μεταξὺ τῶν συναλλαττομένων ἐμπορικῇ πίστις. Παράγει δὲ ὁ τόπος καλὰ κρασιὰ μαῦρα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταφοράν.

* *

Παρὰ τὴν Δημητσάναν εὐρίσκεται καὶ τὸ χωρίον Ζάτουνα ὅπου ὑπάρχουν πλεῖστα βυρσοδεφεῖα. Σχεδὸν ἡ κυριωτέρᾳ ἀσχολίᾳ των εἶνε ἡ βυρσοδεφικὴ, πλὴν ταύτης ὅμως ὁ τόπος εἶνε καὶ ὀλίγον γεωργικός.

ΛΑΓΚΑΔΙΑ

"Ασημος κωμόπολις, περίφημος ὁμως καὶ ἐξακουστὴ διὰ τὴν ἱστορικὴν οἰκογένειαν Δηλιγιάννη. Ὀνομα δόξης ἱστορικῆς, καὶ λάμπεως πολιτικῆς. Εἶνε ἰδιαιτέρα πατρίς τοῦ πρωθυπουργοῦ μας κ. Θ. Π. Δηλιγιάννη.

Οἱ κάτοικοι ὀλιγαρκεῖς, φιλοπονῶτατοι, πρᾶοι. Τὸ κύριον ἀσχόλημά των εἶνε τὸ τοῦ κτίστου. Τὸ καλοκαῖρι ἀποδημοῦν ὅπου γῆς Ἑλλάδος ἐργαζόμενοι ὡς τοιοῦτοι, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ὑπὸ τὴν ζεστασίᾳ τῆς πατρικῆς ἐστίας. Πατριαρχικὰ τὰ ἥθη των. Εἶνε ἐξαιρετικὸς ὁ μεταξύ των σεβασμὸς εἴτε ἐντὸς τῆς οἰκογενείας των, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς. Πρὸς τὸν πολύπειρον συμπολίτην των πολιτευτὴν αἰσθάνονται κατὰ τι ἀνώτερον λατρείας. Δι' αὐτὸ εἰς τὰς ἐκλογὰς ἐκ 1200 ψήφων τοῦ δίδουν **1100** λευκάς. Καὶ σημειώσατε ὅτι ὁ Δηλιγιάννης οὐδέποτε μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς τὰς ἐκλογὰς. Ἀπὸ τὴν Τρίπολιν, ὅπου συνήθως εὐρίσκεται κατὰ τὰς παραμονὰς αὐτῶν, συνεννοεῖται μετὰ τῶν πολιτικῶν φίλων τῆς ἐπαρχίας του. Οὐδέποτε ἔχασε βουλευτικὴν ἐκλογὴν· ἅπαξ δὲ μόνον ἐκλογὴν φίλου του Δημάρχου.

Ἀπὸ τὸν συμπολίτην των δὲ πρωθυπουργὸν δὲν ζητοῦν μεγάλα πράγματα. Δὲν θὰ πιστεύσετε ἂν μάθετε ὅτι μόνον ἐβδομήκοντα ρουσφέτια διατίθενται πάντοτε διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν τῆς Γορτυνίας. Καὶ αὐτὰ ἀνάγονται εἰς διορισμούς καὶ μεταθέσεις διδασκάλων καὶ γραμματέων Εἰρηνοδικείου.

Ποῦ αἱ μυριάδες παροχαὶ ποῦ δίδονται εἰς τοὺς Μεσο-

λογγίτας ἀπὸ τὸν κ. Τρικούπην. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασις. Ἀλλὰ ποῦ Λαγκάδια καὶ ποῦ Μεσολόγγι. Καὶ λόγῳ πληθυσμοῦ καὶ λόγῳ πληθύος ἐπιστημόνων κάμμία σύγκρισις.

Προσθέσατε δὲ ὅτι ὁ κ. Δηλιγιάννης κἀνένα ἀντιπρόσωπον κομματικὸν δὲν ἔχει εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. "Ολοι οἱ συμπολιταὶ του ἀνταποκρίνονται κατευθεῖαν μετ' αὐτοῦ δι' οἰανδήποτε ὑπόθεσιν, χωρὶς νὰ παρεμβαίνει ἄλλος μεσάζων. Καὶ πρὸς ὅλους ὁ ἴδιος ἀπαντᾷ ἰδιοχείρως. Μοῦ διηγήθησαν καὶ κάτι τιμητικώτατον διὰ τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους του τρυφερότητα τοῦ κ. Δηλιγιάννη. Ὅσάκις μετέβαινεν εἰς Ναύπλιον πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἀοιδίμου ἀδελφῆς του Φαρμακοπούλου τῆς κατεφίλει τὴν χεῖρα εἰς ἐνδειξιν ὑπερμέτρου σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀδελφὴν του, ἂν καὶ νεωτέραν αὐτοῦ κατὰ δέκα ἔτη. Ὅντως αἱ κοινωνικαὶ καὶ οἰκογενειακαὶ ἀρεταὶ τοῦ κ. Δηλιγιάννη εἶνε πολὺ σπάνιαι διὰ τοὺς σημερινοὺς χρόνους μας.

*
* *

Ἑλλιπὴς ἡ συγκοινωνία, δύσβατα γὰρ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι αὐτάρκεις ὥπωστούν· ὀλίγα δημητριακά, ὀλίγοι κῆποι ὥπωροφόροι, αὐτοὶ οἱ πόροι των. Ὅταν συμπληρωθῇ ἡ ἀμαξιτὴ συγκοινωνία, θὰ γείνουν εὐπροσιτῶ-
τερα αὐτὰ τὰ μέρη.

ΜΕΓΑΛΟΥΠΟΛΙΣ

Ἡ Μεγαλούπολις κειμένη ἐπὶ ὀμαλοῦ καὶ ἐπιπέδου ἐδάφους, ἐπὶ τερπνῆς καὶ χλοερᾶς πεδιάδος, παρουσιάζει λαμπρὰν καὶ μαγευτικὴν ἄποψιν ἐξ ἀπόπτου. Ἀλλὰ καὶ ὅταν εἰσέλθῃ τις εἰς τὴν καμπύλην εὐρίσκεται πρὸ πολιτισμένης ὁπωσδήποτε κωμοπόλεως. Ὅλοι οἱ ἐσωτερικοὶ ὁρόμοι τῆς εἶναι ἀμαξιτοὶ καὶ κανονικοί. Συγκοινωνεῖ ἐπίσης δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, διὰ τῆς Τριπόλεως, διὰ τῆς Καρυταίνης καὶ διὰ τῶν Καλαμῶν.

ἔχει ὠραίαν πλατεῖαν δενδροφυτευμένην. Ἡ μόνη ἐπαισθητὴ ἔλλειψις τῆς εἶναι ἢ μὴ ὑπαρξίς ξενοδοχείων τοῦ τε ὕπνου καὶ φαγητοῦ, ἀποτέλεσμα τῆς μὴ ὑπάρξεως ξένων.

Τὰ προϊόντα ἐν γένει τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι τὸ κρασί καὶ οἱ ὀημητριακοὶ καρποί. Οἱ κάτοικοι σχεδὸν πάντες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν· τούτου ἕνεκα καὶ εὐποροῦν.

Αἱ οἰκίαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι νεόδμητοι, καὶ σχεδίων κανονικῶν.

ΚΑΡΥΤΑΙΝΑ

Τῆς Γόρτυνος πρωτεύουσα εἶνε ἡ Καρύταινα, παρὰ τὸν Ἀλφειόν. Ἡ παλαιὰ Γόρτυς ἔκειτο παρὰ τὸν Γορτύνιον δὲ «ὕδωρ ψυχρότατον παρέχεται ποταμεῖ». Ἡ Καρύταινα πατρὶς τοῦ γενναίου στρατηγοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, οὐδὲν ἄλλο παρουσιάζει εἰμὴ τὸ φρούριον ἔνθα εἰσὶ τε-
θειμένα 10 πυροβόλα μικροῦ καὶ μεγάλου διαμετρήματος ἄτινα πληροῦντες οἱ κάτοικοι πυρίτιδος τὰ ἐκπυρσοχροτοῦν κατὰ πᾶσαν ἐπίσημον ἐορτήν.

Ἡ πόλις αὕτη συγκοινωνεῖ δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ διὰ Μεγαλοπόλεως καὶ Δημητσάνης.

Νῦν ἐργάζονται πρὸς ἀποπεράτωσιν καὶ ἄλλης ἁμαξιτῆς ὁδοῦ μέχρις Ἀνδριταίνης, ἣτις εὐρίσκεται ἐν τῷ περαιοῦσθαι.

Ἡ μόνη ἀσχολία τῶν κατοίκων τούτων εἶνε ἡ γεωργία καὶ κτηνοτροφία.

Αἱ ἐσωτερικαὶ ὁδοὶ τῆς πόλεως ταύτης εἶνε σκολιαί.

ΣΤΕΜΝΙΤΣΑ

Ἡ κωμόπολις αὕτη ἐκτισμένη ἐν φάραγγι καὶ ἐν μέσῳ ὁρέων ἔχει περιωρισμένον ὁρίζοντα. Τὸ κλίμα τῆς Στεμνίτσης εἶναι ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, ἀφθονία ὁμως καθαρῶν καὶ διαυγῶν ὑδάτων τὴν περιρρέει. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, οἱ πλεῖστοι ὁμως τούτων ἐκπατρίζονται εἰς διάφορα μέρη τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων ἐπιδίδεσθαι εἰς τὴν τέχνην τοῦ χρυσοχόου καὶ κασσιτερωτοῦ.

Κειμένη ἐπὶ ἀνωμάλου καὶ ἀκανονίστου ἐδάφους, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς παρουσιάζει ὁδοὺς σκολιὰς καὶ ἀκανονίστους. Συγκοινωνεῖ μόνον διὰ Δημητσάνης καὶ Καρυταίνης δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. ἔχει ὠραίαν πλατεῖαν, καὶ οἱ κάτοικοι διακρίνονται ἐπὶ φιλοξενίᾳ.

ΕΥΛΟΚΑΣΤΡΟΝ—ΚΙΑΤΟ

Χωριό πράσινο, καταπράσινο. Εἶνε ὁλόκληρο χωμένο εἰς τὴν πλουσίαν χλωρίδα τῆς μαγικῆς ἀκτῆς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Δέν φαίνεται τίποτε ἀπὸ τὸ ὠραῖον χωριό, πρέπει δὲ κανεὶς νὰ παραμερίσῃ τὰ δένδρα διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ λευκότετα, τὰ κομψότετα, τὰ νοικοκυρεμένα σπητάκια των.

Καὶ αὕτῃ ἡ ἀμμουδιὰ τῆς θαλάσσης εἶνε φυτεμμένη. Καὶ ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ τι μοναδικόν, σπάνιον. Ὁλόκληρον δάσος ἀπὸ πεῦκα φυτρώνει ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ μαϊστροδαρμένου Κορινθιακοῦ.

Εἶνε ὁ περίφημος Πευκιᾶς· τὸν εἶδε καὶ ὁ Βασιλεὺς, τὸν ἠγάπησε καὶ τὸν ἔθεσε ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Διὰ τοῦτο ζῇ ἀκόμῃ καὶ ζῶν ἀνέπτυξε τὸ φιλοδασικόν αἶσθημα τῶν Εὐλοκαστριωτῶν. Καὶ αὐτοὶ τὸν λατρεύουν καὶ τὸν προστατεύουν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε πρό τινος, ὅταν τὸ δημοτικόν συμβούλιον ἀπεφάσισεν ἐκεῖ νὰ γείνη ἡ ἐτήσια ἐμπορικὴ πανήγυρις ὅλο τὸ χωριό ἐπαναστάτησε.

Καὶ ὁ λόγος τῶν διαμαρτυριῶν του ;

Μὴ πιάσῃ φωτιὰ ὁ Πευκιᾶς !

*
* *

Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς τὸ Εὐλόκαστρον. Εἶνε τὸ φυτώριον τῆς προόδου δι' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Κορινθίας.

Πρώτης τάξεως εὐφυΐα διακρίνει τοὺς τετραπερασμένους κατοίκους του. "Ολοι ἀνεπτυγμένοι, ὅλοι μορφωμένοι. Ὁ Ευλοκαστρίτης ἢ Τρικαλίτης — ὅπως καλεῖται ὁ κάτοικος τοῦ δήμου Τρικάλων — δεν πέρνει γιατρὸν ἂν δὲν ἐτελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα αὐτὸ τῆς ἐκλογῆς, διότι οἱ πλεῖστοι ἰατροὶ τοῦ δήμου τοιαύτας ἔκαμον σπουδὰς.

Ἐχει καταλάβει τὴν ἐπαρχίαν ὁλόκληρος ὁ δῆμος Τρικάλων, τοῦ ὁποίου παραφυὰς εἶνε ὁ δῆμος Σικυῶνος, καίτοι μεγαλείτερος. Ἀπόστολοι τοῦ Τρικαλίτικου ὀνόματος ἔχουν καταλάβει ὁλόκληρον τὸν νομὸν Ἀργολιδοκορινθίας. Ἐκ τῶν βουλευτῶν τοῦ νομοῦ οἱ ἡμίσεις πάντοτε ἐκ Τρικάλων θὰ ἔλκουν τὸ γένος, ἐκ τῶν ἐπιστημόνων τὸ αὐτό, ἐκ τῶν ἐμπόρων ἐπίσης.

Καὶ τὸ γνωρίζουν τοῦτο οἱ Τρικαλῖται καὶ εἶνε δι' αὐτὸ ὀλίγον ἐγνωσταί.

Κιάτο καὶ Ευλόκαστρο, Ευλόκαστρο καὶ Κιάτο ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἂν καὶ εἶναι δύο δῆμοι. Αἱ αὐταὶ φυσιογνωμίαι, τὸ αὐτὸ αἶμα, ἡ αὐτὴ πρόοδος. Εἶναι ἀδελφὰ τὰ δύο μεγάλα χωριὰ καὶ αἱ δύο μεγάλαι κωμοπόλεις. Ἡ αὐτὴ φύσις τὰ περιβάλλει καὶ αἱ αὐταὶ ἔξεις τὰ χαρακτηρίζουν, ἡ αὐτὴ εὐφυΐα τὰ διακρίνει. Τώρα μάλιστα μὲ τὸν σιδηρόδρομον Πελοποννήσου, τὸν εὐεργετήσαντα ὅλην τὴν Κορινθιακὴν ἀκτὴν, ἐπέρχεται καὶ σύγχυσις μεταξὺ τῶν δύο.

Καὶ διὰ τὰ μὴ λείψῃ ἡ φοβερά ὁμοιότης, ἡ ἀληθὴς σύγχυσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων μερῶν ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰ δύο ὀλίγοι πυρετοί, ὀφειλόμενοι εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀδιοχετεύτων ἐκ τῶν ὀρέων ὑδάτων.

Δὲν εὐρέθησαν ἀκόμη οἱ δήμαρχοι διὰ νὰ κάμουν, ὅτι πρέπει νὰ κάμουν καὶ ἀποδώσουν εἰς τοὺς κατοίκους, ὅτι ἔχαρισε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ μαγικὴ των φύσις.

Μία ὁμῶς ἐργασία ἤρχισε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐδαπανήθησαν ὀλίγα χρήματα καὶ ὅλα ἐβελτιώθησαν. Ἄν ἐδαπανῶντο ὀλίγα ἀκόμη θὰ μεταβάλλοντο καὶ τὰ δύο εἰς παραδείτους.

Καὶ ξεύρετε διατί ;

Ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας καταθελχθεὶς σκέπτεται ἐκεῖ νὰ περνᾷ τὸ καλοκαίρι του. Τοῦτο ἠλέκτρισε τοὺς δημοτικούς των ἄρχοντας.

Νὰ εὐρίσκετο καὶ κανεὶς ἄλλος πρέσβυς νὰ ἐξέλεγε τὰ μέρη αὐτὰ ὡς ἐξοχικὴν του διαμονὴν βεβαίως θὰ ἀπεκαθίστατο ἐντελῶς ἡ ὑγεία.

Σταφίδα ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Τὰ μικρὰ καφφενεῖα καὶ τῶν δύο κωμοπόλεων εἶνε χρηματιστήρια καὶ κέντρα ἀγοραπωλησιῶν. Ὅλο μὲ σελίνια ὁμιλοῦν, συνεννοοῦνται, συναλλάσσονται καὶ ρυθμίζονται τὰ πράγματα τῶν σταφιδοφόρων τούτων μερῶν. Παράγουν τὰς ὠραιότερας ποιότητος αἱ περιφέρειαι Εὐλοκάστρου καὶ Κιάτου, μοσχοπωλοῦνται εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ καθιστῶσιν ἀρκετὰ εὐτυχεῖς ὑλικῶς τοὺς καλλιεργητὰς τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος.

Ἐπάνω ἔπάνω ἵσταται ἡ ποιότης Παναρίτη. Ἡ ὠραιότερα σταφὶς τῆς Ἑλλάδος. Ἐπωλήθη καὶ 750 δραχ-

μὰς ἡ χιλιάς λιτρῶν. Δηλ. 75 λεπτά ἡ λίτρα, τοῦτέστι 2—2,20 δραχ. ἡ ὀκά.

Ἐννοεῖται, ὅτι μὲ τοιαύτας ποιότητας πόσον ἀντιπα-
ρακρατητικοὶ εἶνε οἱ σταφιδοπαραγωγοὶ τῶν μερῶν τούτων.

* *

Αἱ τιμαὶ ὅμως αὐταὶ αἱ ἐνθαρρυντικαὶ δὲν εἶνε δι' ὅ-
λους. Οἱ πολὺ πτωχοὶ — καὶ εἶνε πολὺ πτωχοί, ἂν καὶ
λίγοι—ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν τοκογλυφίαν. Προπωλοῦν τὸ
πρᾶγμα τῶν καὶ ὅτι κερδίζουν οἱ ἄλλοι, αὐτοὶ τὸ χάνουν
μὲ φοβεροὺς τόκους καὶ ἀπαίσια ἐπιτόκια. Ὑπάρχουν
ἐκατομμυριοῦχοι τοκογλύφοι, σύροντες ἀπὸ τὴν μύτην τὸν
πτωχόν. Σκηναὶ ἐκτάκτως συγκινητικαὶ διαδραματί-
ζονται εἰς τὰ ἀλώνια ὅπου κατὰσχεταὶ ἡ ξηραينوμένη
σταφὶς καὶ ἡ ὁποία πωλεῖται γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί.

Καὶ ὁ πτωχὸς μένει πάντοτε πτωχός. Ὑποφέρει χω-
ρὶς λόγον, διότι ἡ ἐργασία του ἐνῶ ἔχει ἀξίαν, ἐνῶ ἀκρι-
βοπληρόνεται ἀπὸ τὰς ἀγορὰς τῆς μεγάλης καταναλώ-
σεως, αὐτὴ ἔνεκα τῶν μεσολαβήσεων τοῦ τοκογλύφου
ἐξευτελίζεται.

Ἡ σταφιδικὴ κρίσις δὲν ἐπεξετάθη μέχρι τοῦ Ευλόκα-
στρου καὶ τοῦ Κιάτου. Ἀληθῶς ὑπετιμήθησαν κάπως
πέρυσι καὶ προπέρυσι αἱ τιμαί. Ὑπετιμήθησαν ὅμως ὅχι
ἐξευτελιστικῶς, ὅχι ἀσυμφόρως διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς.

* *

Καὶ κᾶτι τι περίεργον.

Εἶνε τόπος καταγωγῆς ἁγίων. Ὁ Ἅγιος Γεράσιμος

τῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ Ἅγιος Μακάριος ἦσαν Τρικα-
λῖται. Ἡ χεὶρ μάλιστα τοῦ Ἁγίου Μακαρίου σωζο-
μένη περιάγεται εἰς τῶν εὐλαβῶν τοὺς οἴκους ἀποδίδουσα
ὕγιαν καὶ ἀποδιώκουσα δαίμονας.

Προστάτης Ἅγιος εἶνε ὁ Ἅγιος Βλάσιος.

Ἐπὶ 100 Τρικαλιτῶν οἱ 40 ὀνομάζονται Βλάσιοι.

ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Ὅπως ὅλα τὰ δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι σκαλόνουν καὶ παρατείνονται ἐπ' ἄπειρον ἢ κάποτε ἀφίνονται καὶ ἡμιτελῇ, οὕτω καὶ ὁ περίφημος ὀδοντωτὸς Διακοφτοῦ-Καλαβρύτων. Ἦρχισεν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ κατασκευὴ του, ἐδαπανήθησαν δι' αὐτὸν τεσσαράμισυ ἑκατομμύρια εἰς ὑλικά, μηχανικούς, ἐργοδηγούς, τεχνίτας καὶ τὸ ἔργον ἀκόμη δὲν ἐπερατώθη. Δείγμα καὶ αὐτὸ τῆς Ταρταρινικῆς μεγαλομανίας μας ἐν λόγοις καὶ τῆς καρκινοειδοῦς ταχυτήτος ἐν ἔργοις. Δὲν ἐξετάζομεν τὰ αἷτια, βλέπομεν τ' ἀποτελέσματα. Λέγουν ὅτι ὅσον οὐπὼ ἀρχίζει ἡ λειτουργία του, ἀλλὰ τόσῳ δυσπιστεῖ ὁ κόσμος εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτὰς ὥστε καὶ νὰ ταξειδεύσῃ μάλιστα μὲ τὸν ὀδοντωτὸν καὶ τότε δὲν θὰ πιστεύσῃ.

Ἡ σημερινὴ δὲ συγκοινωνία ἐξακολουθεῖ ἡ κλασικὴ πλέον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἢ ὁδοιπορικῶς, ἢ δι' ὑποζυγίου. Ἐπτάωρος σχεδὸν καθαλλαρία διὰ μέσου κάμπων, βράχων, λόφων, ρευματαριᾶς, φαράγγων, λειμώνων, διὰ νὰ φθάσῃς εἰς τὰ ἱστορικὰ Καλάβρυτα.

Ποῖος Ἕλλην μὲ συγκίνησιν κ' εὐγνωμοσύνην καὶ ὑπερηφάνειαν δὲν ἀναπολεῖ τὸ ὄνομα τοῦτο ; Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται τὸν λακωνικώτατον ὄρκον τὸν ὁποῖον ἔδωκαν ὁμῶς-

σαντες ἐπὶ τοῦ Λαθάρου τῆς Ἱερᾶς Σημαίας οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ζαΐμης, Χαραλάμπης. Λόντος, Φωτήλας ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἥρωος ἐκείνου ἱεράρχου Γερμανοῦ κατὰ τὸ Εἰκοσιένα; « Ἐλευθερία ἢ θάνατος! » Ἰδοὺ ὁ ὄρκος των. Ὅπως τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο τῆς Λακαίνης: « Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν ! »

Ἄλλ' ἀφήσωμεν τὸ ἐνδοξον παρελθόν των καὶ ἔλθωμεν εἰς τὰ σημερινά.

* *

Ἡ πόλις τῶν Καλαβρύτων ἂν καὶ ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους εὐρισκομένη ἔχει εὐρὺν ὀπωσοῦν ὀρίζοντα, μὲ καλὰς οἰκοδομάς, ἀλλὰ μ' ἔλλειψιν ρυμοτομίας, μὲ ἄφθονα καὶ καλὰ νερά ἐξ οὗ καὶ Καλάβρυτα. Ἐχουν τὸ Γυμνάσιόν των, ἀλλὰ στεροῦνται Πρωτοδικείου. Δὲν γνωρίζω ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐκλογῆς τῶν δύο τί θὰ ἐπροτίμων τὸ Γυμνάσιον ἢ τὸ Πρωτοδικεῖον. Ἀλλὰ τὰ θέλουν καὶ τὰ δύο, εἶνε δὲ περίεργον πῶς τὰ Καλάβρυτα εὐτυχήσαντα νὰ ἔχουν πολιτευτὰς πρώτης γραμμῆς. Ζαΐμην, Φωτήλαν κλπ. δὲν τὸ ἐπέτυχον. Μὲ τὰς Πάτρας συγκοινωνοῦν δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Ἀλλὰ τίς ἡ ὠφέλεια; Διὰ νὰ δικάσῃς ἢ νὰ δικασθῇς νὰ τρέχῃς εἰκοσιπέντε ὅλας ὥρας διὰ τὰς Πάτρας, ἐν ἐποχῇ μάλιστα χειμῶνος, μὲ κακοτοπιὰς καὶ βχυχειμωνιά, καταντᾷ μαρτύριον αὐτὸ τὸ ταξεῖδι. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ βᾶσανά των τελειόνουν, ἀφοῦ ἀπερρασίθη πλέον ἡ ἐναρξίς τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας. Κλίμα θερμὸν τὸ θέρος, ψυχρὸν τὸν χειμῶνα, κάποτε καὶ νοσῶδες ἐνεκ τῶν ἐλῶν τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσει ὁ παρ' αὐτὰ διερχόμενος Ἐρασίνοιο ποταμός. Κοινωνίαν πολὺ ἀνεπτυγμένην θὰ εὔρητε ἐκεῖ καὶ οἰκογενεΐας αἵτινες πολλὰς ἐθνικὰς ὑπηρεσίας προσέφερον κατὰ τὸν Ἀγῶνα τοῦ Εἰκοσιένα.

*
* *

Τὰ εἰσοδήματα τοῦ τόπου εἶνε τὰ περίφημα κρασιά των, δημητριακὰ πολλά, ὄσπρια, καρποὶ κλπ. Ἄλλ' οἱ πόροι τοῦ Δήμου ὀλίγοι, δι' αὐτὸ καὶ τὰ δημοτικὰ ἔργα ἄσημα.

*
* *

Τὰ Καλάβρυτα εἶνε ἐπίσης ὀνομαστὰ διὰ τὰ περίφημα Μοναστήριά των. Δύο ἰδίως τούτων, τοῦ «Μεγάλου Σπηλαίου» καὶ τῆς «Λαύρας» εἶνε περιώνυμα. Μοναστήρια πλούσια ἀπὸ τσιφλίκια, ἀπὸ Μετόχια, ἀπὸ κτήματα, ἀπὸ γιδοπρόβατα, ἀπὸ καλογήρους. Ἀλλὰ καλογήρους ὅχι φροντίζοντας μόνον πῶς νὰ στοργυλόνουν τὴν περιφέρειαν τῆς λαπάρας των, ἀλλὰ καὶ ἐργαζομένους μετ' αὐτῶν καὶ τὸ φτυάρι, καλλιεργοῦντας τὸ μαλθακὸν σαρκίον των καὶ ἰδίως τὸ πνεῦμά των. Εὕρισκεις καλογήρους μορφωμένους, ἐπιστήμονας, φιλολόγους. Πολλοὶ μάλιστα τούτων ἀνεδείχθησαν ρήτορες. ἐκκλησιαστικοὶ διάσχημοι, καθηγηταὶ Σχολῶν, ἀρχιερεῖς, Μητροπολίται. Ἡ Μονὴ τοῦ «Μεγάλου Σπηλαίου» ἐκτίσθη εἰς τὰ 361 μ. χ. Ἐλαβε δὲ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μεγάλου Σπηλαίου ὅπου εὗρέθη ὑπὸ κόρης Εὐφροσύνης ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ φιλοτεχνηθεῖσα εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ὁ τε ναὸς καὶ τὰ παρ' αὐτῷ κελλία νυχθημερὸν εἶνε σκοτεινὰ καὶ μόνον διὰ λαμπάδων φωτίζονται, διότι τὸ μοναστήρι εὕρισκεται ἐντὸς τοῦ Σπηλαίου. Ἐχει καὶ πολῦτιμον βιβλιοθήκην καὶ ἀφιερῶματα βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων. Τὰ εἰσοδήματα ἀνά πενταετίαν ἀνέρχονται εἰς 50 χιλ. δραχμῶν. Μοναχοὶ 145, ζῶντες κοινοβιακῶς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν

Ἀγιορειτῶν μοναχῶν. Ἄλλ' ἔχει καὶ τὴν ἱστορίαν του τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ, διότι ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐχρησίμευσεν ὡς προμαχῶν διὰ πολλὰ γυναικόπαιδα.

* *

Ἐπίσης ὀνομαστὴ Μονὴ εἶνε καὶ ἡ τῆς Λαύρας, κτισθεῖσα εἰς τὰ 961 μ. Χ. με' ἐξηνταπέντε Μοναχοὺς. Εἰς αὐτὴν σώζεται καὶ ἡ ἱστορικὴ Σημαία ἡ χρυσοκέντητος, παριστῶσα τὸν Εὐαγγελισμόν, φέρει δὲ ὁπὴν τινα ἐν τῷ μέσῳ ἡ ὁποία προῆλθεν ἐξ ἐχθρικῆς σφαίρας ὅταν περιεφέρετο ἀνὰ τὰ βουνὰ καὶ τὰ λαγκαῖδια ὑπὸ τῶν πρώτων ὀπλρχηγῶν τῶν Καλαβρύτων. Ἐκεῖ ἐπίσης θὰ ἴδῃτε πολυτιμώτατον Εὐαγγέλιον ἐκ χρυσοῦ καὶ σαβὰτ (πολυτιμωτέρου τοῦ χρυσοῦ) μετὰ 260 ἀδαμάντων εὐμεγέθων, ὠρηθὲν ὑπὸ τῆς Ρωσσίδος Αὐτοκρατείας Αἰκατερίνης τῆς Β'. Ἡ Μονὴ αὐτὴ ἀπέχει τῶν Καλαβρύτων μίαν περίπου ὥραν.

Πλὴν τούτων ὅμως καὶ ἄλλα μοναστήρια εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Καλαβρύτων ὑπάρχουν ὡς ὁ «Ἅγιος Ἀθανάσιος», «Ἅγιος Θεόδωρος», «Ἅγιος Νικόλαος», ἡ «Μακεγαραία» κλπ. ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἀνὰ δέκα ἢ καὶ εἴκοσι μοναχοὺς. Ἀλλὰ τὰ Καλάβρυτα θὰ γείνουν εὐπροσιτότερα εἰς τοὺς φίλους τῶν ταξειδιῶν ὅταν ἀρχίσῃ ἡ διὰ τοῦ Σιδηροδρόμου συγκοινωνία ἀπὸ τοῦ Διακοφτό.

ΑΙΓΙΟΝ

Μόνον πρὸς Ἑλθετικὸν τοπεῖον δύνασαι νὰ παραβά-
λῃς τὸ εὐμορφον Αἶγιον. Τί συγκέντρωσις ποικιλιῶν φύ-
σεως ! Ὅλοι οἱ μετασχηματισμοὶ τῆς ὑγρᾶς, ὅλαι αἱ ἀνω-
μαλῖαι τῆς χέρσου. Θέλεις διὰ θλασσης, προτιμᾶς διὰ
ξηρᾶς, ἢ αὐτὴ τῆς φύσεως τερπνοτάτῃ ἐναλλαγῇ. Δίπλα
σου στρώνεται μαλθακώτατος ὁ σταφιδόκαμπος. Ἀπέναντι,
ὁ εἰς τεθλασμένῃ γραμμῇ κυλίων τὰ ἀνήσυχα νερά του
Κερινθιακός, καὶ εἰς τὸ ἀντίπεραν τὰ ἀνισυψῆ βουνὰ τῆς
Στερεᾶς. Περίεργον πῶς μέ τέτοια διάπλατῃ καὶ διαρκῇ
ζωγραφικᾷ δὲν ἔγειναν ὅλοι οἱ Αἰγίεις καλλιτέχναι.

Ἡ παρχλία κάτω ὅπου ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου
καὶ τὰ διάφορα πλοῖα, ἐν καιρῷ σταφιδосуγκομιδῆς πο-
λυθόρυβος, ἐν χειμῶνι ἐρημιά. Κάτω ἐκεῖ εὐρίσκονται
παρατεταγμένοι αἱ ἀποθῆκαι διὰ τὸ ἀριστοκρατικὸν
προϊόν των· ἀριστοκρατικὸν λόγῳ ποιότητος καὶ τιμῶν.
Ὅλων τῶν ἄλλων μερῶν ἡ σταφὶς ἐξηυτελίσθη, ἐξέπεσε,
ἔχασε τὴν ἀξίαν τῆς ἢ τοῦ Αἰγίου ὅμως προνομιοῦχος,
ἀριστοκρατικῇ. Ἐχει βλέπετε καὶ ἡ φύσις τὰ προνόμια
τῆς. Τὸ αὐτὸ προϊόν μᾶς τὸ παρουσιάζει διπρόσωπον.
Ἄλλοῦ ἡ σταφὶς κινεῖ τὸν οἶκτον καὶ τὸν ἔλεον· ἐδῶ ἔχει
γότητρον. ὑπερηφάνειαν, ἀξιοπρέπεια. Ἄλλοῦ κερματο-
φόρος, ἐδῶ χρυσοφόρος. Τί σύγκρουσις φυσικῶν νόμων,

πλουτολογικῶν φαινομένων. "Ολοι αἱ ἄλλαι σταφιδοπα-
ραγωγοὶ ἐπαρχίαι ἐδοκίμασαν κρίσιν, ἐπτώχευσαν τὸ
Αἶγιον κάμμیان. Κατὰ τὴν περυσινήν ιδίως κακοχρονιὰν
οἱ ἄλλοι ἐπαρχιῶται ἀπέλπιδες, πειναλέοι, οἱ Αἰγιεῖς
εὐέλπιδες, καρδαλέοι. Ἀλλοῦ ἀπεγνωσμένοι αἱ ὄψεις, εἰς
τὸ Αἶγιον λαμποκοποῦσαι. Ἄν ἡ σταφὶς τῶν ἄλλων
ἐπαρχιῶν τιμᾶται ἑκατὸν δραχμὰς ἢ χιλιάς, ἡ τοῦ Αἰ-
γίου τριακοσίας.

Κ' ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ σχετικὴ εὐημερία τῶν Αἰγίων.
Εὐημερία κατοίκων, πόλεως, Δήμου.

Ἄλλ' ἀναλόγως τῶν εἰσοδημάτων τὰ ὅποια ἔχει τὸ
Αἶγιον, καὶ τὴν πολιτισμένην κοινωνίαν του, πολλὰ
πράγματα δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ. Ἡ ρυμοτομία ἀσυμπλή-
ρωτος, ὁδοστρωσία ἀτελῆς, φωτισμὸς ἀνεπαρκής. Ἀφοῦ
μ' ὅλας τὰς κοινωνικὰς προόδους τοῦ τὸ Αἶγιον ἀνέχε-
ται ἀκόμη νὰ ἔχῃ ὄψιν ἀνατολικήν. Ἀντὶ ὠραίων μα-
καδαμοστρώτων λεωφόρων, καλδερίμια, ἀντὶ ξενοδοχείων
εὐμαρεστάτων, νὰ χάνῃ. Πῶς αὐτὴ ἡ ὀπισθοδρομικότης ;
Μὲ δύο—τρεῖς καλὰς ὁδοὺς καὶ μὲ μίαν ὄντως θαυμασίαν
πλατεῖαν, λόγῳ συντηρήσεως καὶ περιόπτου θέσεως, τὸ
Αἶγιον δὲν μπορεῖ νὰ φιγουράρῃ. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ πό-
λις ἔχει μεγάλην ἑκτασιν καὶ καταστίζεται ἀπὸ πολυα-
ρίθμους κήπους καὶ φύσει εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τριῶν ἀπο-
τόμων κρημνῶν, ἀλλὰ τί δὲν κάμνει τὸ χρῆμα καὶ ἡ
θέλησις. Τὸ πρῶτον ὑποθέτω ὅτι καὶ τὸ ἔχουν καὶ δύ-
νανται νὰ τὸ ἐξεύρουν· διὰ τὸ δεύτερον, ἅς κάμουν καλὰ
μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους των καὶ τοὺς δημάρχους των τοὺς
ὁποίους ἐκλέγουν.

Ὁ νέος δήμαρχός των κ. Λ. Πετρόπουλος, ἀνὴρ θε-

λήσεως καὶ φιλοτίμων διαθέσεων, ὑπόσχεται νὰ ἀναμορφώσῃ τὸ Αἶγιον. Σκέπτεται νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸ ἤλεκτρικὸν φῶς χρησιμοποιοῦν ὡς κινητήριον δι' αὐτὸ δύναμιν τὴν πρὸς τὴν πόλιν ρέουσάν διακλάδωσιν τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος. Ἄς μὴ νομίζωμεν δὲ πολυτέλειαν τὸν δι' ἤλεκτρικῷ φωτὸς φωτισμὸν τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων· ὅπως προώδευσε σήμερα ὁ ἤλεκτρισμός, καταντᾷ νὰ στοιχίζῃ εὐθηνότερα ὁ δι' αὐτοῦ φωτισμὸς τοῦ δι' ἀεριοφωτός. Ὁ ἴδιος θὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς εὐοδώσεως τοῦ σκοποῦ τῆς Φιλαρμονικῆς μουσικῆς, ἣ ὁποία θ' ἀποβῇ κοινωνικὸς στολισμὸς τοῦ τόπου.

Ἄν καὶ ἄφθονα τὰ νερά, ἐν τούτοις ἡ πόλις δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ ἀποκτήσῃ ἐπαρκῆ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ διατεθοῦν 150 χιλ. δραχμαὶ αἵτινες φυλάσσονται σήμερον εἰς τὴν Τράπεζαν. Ἄλλως τε ὁ Δῆμος ἔχει ἐτήσια εἰσοδήματα περὶ τὰς 200 χιλ. δραχμάς, ποσὸν ἄρκετὸν διὰ τὸ δοῦναι λαβεῖν του.

Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς παραλίας μέρος καὶ παρὰ πολύκρουνον πηγὴν διασώζονται θαλεροὶ τινες εἰσέτι κλάδοι τῆς ἱστορικῆς καὶ γηραιᾶς πλατάνου, ἥς τὴν ὑπαρξίν ἀνάγουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Παυσανίου. Ἀπίθανοι καὶ πῶς μυθώδεις εἶνε αἱ περὶ τῶν γιγαντιαίων ταύτης κλώνων φερόμεναι ὑπὸ τῆς παραδόσεως φῆμαι. Διηγοῦνται ὁδηλονότι ὅτι εἰς οὐχὶ πολὺ παρῳχημένους χρόνους οἱ πρὸς τὴν ἄνω πόλιν ἀνατείνοντες κλώνες ἐξικνοῦντο μέχρις αὐτοῦ τοῦ ὕψους τοῦ ὑπερκειμένου καὶ ἰκανῶς ἀπέχοντος βράχου, ὁπόθεν εἰθισμένοι καὶ ἐπιτήδαιοι ἄνθρωποι ἀναρριχώμενοι κατήρχοντο διὰ τοῦ δένδρου πρὸς

τὴν παραλίαν. Ὁ κοῖλος τῆς πλατάνου ταύτης κορμός σωζόμενος ὁλόκληρος μέχρι πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν ἐχρησίμευσε κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν καὶ ὡς φυλακὴ, ἔνθα ὁ στρατηγὸς Ἀνδρέας Λόντος ἐνέκλειε τοὺς ἀπειθοῦντας στρατιώτας.

Ἡ δ' ἀναφερομένη ἀνωτέρω πολύκρουνος πηγὴ φέρει οὐκ ὀλίγας ἀναθηματικὰς ἀναμνήσεις ἐρωτικῶν εἰδουλίων, καθ' ὅσον ἦτον ἄλλοτε, πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑδραγωγείου, τὸ γενικὸν τῶν γυναικῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν κρασίδων τοῦ Αἰγίου ὑπαίθριον πλυντήριον. Διὸ καὶ φέρεται εἰσέτι τὸ δημῶδες αὐτὸ δίστιχον.

Φῦσα μαϊστραλάκι μου νὰ πᾶμε στὴ Βοστίτσα.

Ν' ἀράξουμε στὸν πλάτανο ποῦ πλένουν τὰ κορίτσα.

Ἀπὸ τῆς παραλίας ταύτης ἄρχεται ἐπικλινὴς μὲν ὀλίγον, ἀλλ' ὠραία καὶ ἀρκούντως εὐρεῖα πρὸς τὴν ἄνω πόλιν διήκουσα ἀμαξιτὴ ὁδός. Ἡ ὁδὸς αὕτη κατασκευασθεῖσα ἐπὶ τῆς δημαρχίας τοῦ μακαρίτου Ἀνδρέου Μιχαλοπούλου καὶ στοιχίσασα εἰς τὸν Δῆμον περὶ τὰς 120 χιλ. ὄραχ. εἶναι ἐν τῶν καλλιτέρων καὶ χρησιμωτέρων δημοτικῶν ἔργων. Πρὸ τῆς κατασκευῆς ταύτης ἡ μετὰ τῆς παραλίας δι' ἀμαξῶν συγκοινωνία τῆς πόλεως καὶ ἡ διὰ κάρρων μεταφορὰ τοῦ σταφιδοκάρπου εἰς τὰς ἀποθήκας καθίστατο σχεδὸν ἀδύνατος.

Πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ ταύτης ἄρχεται ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου βράχου στενὴ τις ἐδαφικὴ τῆς πόλεως λωρὶς καλουμένη Γαλαξειδιώτικα, ἴσως ἐκ τῆς ἐκ τῶν πρώτων αὐτόθι ἐκ Γαλαξειδίου καταγεγμένων οἰκιστῶν. Ἐνταῦθα οὐδὲν τὸ ἄξιον μνείας παρατηρεῖ τις. Χθαρμαλαί, ἄκομφοι, καὶ ἀπέριττοι οἰκίαι, ὅλως ἀκωνονίστως καὶ ἄνευ τοῦ

ἐλαχίστου σχεδίου κατεσπαρμέναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρέχουσι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τὴν ἀκομψοτέραν τῆς πόλεως εἰκόνα.

Ἄνωθεν δὲ τούτου, ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου ἐπιπέδου εἰκνέεται τὸ πολυπληθέστερον τοῦ Αἰγίου μέρος ἢ μᾶλλον ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ πόλις. Ἡ εἰς αὐτὴν εἰσοδος διὰ τῶν στενοτάτων καὶ σκολιῶν τῆς ἀγορᾶς ὁδῶν δὲν ἐμποιεῖ πολὺ κολακευτικὴν διὰ τὸν τόπον ἐντύπωσιν. Τὰ ὑπάρχοντα ἐν αὐτῇ ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ παντοπωλεῖα δὲν παρέχουσι μὲν, ὥς ἐπαρχιακὰ τοιαῦτα, λίαν δυσάρεστον ὄψιν, ἀλλ' οὐδαμοῦ παρατηρεῖ τις ἐν αὐτοῖς τὴν ἐπιζητούμενην συνήθως ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πρὸ πάντων καταστημάτων κομψότητα καὶ φιλοκαλίαν. Τὰ δὲ καφενεῖα ἐκτὸς δύο τοιούτων παρουσιαζόντων εὐπρεπῇ ἀληθῶς μορφήν, τὰ λοιπὰ εἰσὶ προσόμοια πρὸς τὰς παρατηρουμένας εἰς ἀπάσας δυστυχῶς τὰς ἐπαρχιακὰς τῆς Ἑλλάδος πόλεις, ἐλεεινὰς καὶ ἀθλίαις τρώγλας εἰς πᾶν ἄλλο προωρισμένα ἢ πρὸς συνάθροισιν καὶ διαμονὴν ἀνθρώπων. Ἡ λésχη ὅμως τοῦ Αἰγίου εἶναι μία τῶν κομψοτέρων, καὶ εὐρυχωροτέρων ἐπαρχιακῶν λesχῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ προκαλεῖ τὴν μεγαλειτέραν αὐτόθι ἐντύπωσιν εἶναι ἡ πρὸς τὴν πρόοδον παρατηρουμένη ἁμιλλα τῶν φαρμακείων.

Ὁ γνωρίζων τὰ πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν ἄκομψα, ἐντελῶς ἀπέριττα καὶ ἄνευ φιλοκαλίας φαρμακεῖα τοῦ Αἰγίου μὲ ταῖς μπακάλικαῖς μπάγκαις καὶ τὰς σεσηπυίας τῶν πατωμάτων σανίδας δὲν δύναται ἢ νὰ ἐκπλαγῇ ἐπὶ τῇ παρατηρουμένῃ ἤδη ἐν αὐτοῖς κομψότητι καὶ φιλοκαλίᾳ. Μεγαλειτέραν δ' ἐντύπωσιν ἰδίως ἐμποιεῖ τινὶ ὁ δι' ὅλων τῶν νεωτέρων φαρμάκων καὶ εὐρωπαϊκῶν σκευα-

σιῶν πλουτισμὸς τούτων. Πρὸ δεκαετίας περίπου ὡς μοναδική πηγή προμηθείας ὄλων τῶν ἐν Αἰγίῳ φαρμακείων ἐχρησίμευε τὸ ἐν Πάτραις φαρμακεμπορεῖον τοῦ κ. Βενετσανοπούλου, τὰ δὲ φάρμακα ἀπεστέλλοντο αὐτόθι εἰς μικρὰ ἐντὸς τῶν ταχυδρομικῶν σάκκων δέματα. Ἦδη οἱ φιλοπρόδοι τοῦ Αἰγίου φαρμακοποιοὶ ἔχουσιν ἀνταποκρίσεις μεθ' ὄλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κέντρων προμηθεύμενοι ἀπ' εὐθείας ἐκεῖθεν τὰ φάρμακά των.

*
* *

Ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἡμερότητας τῶν ἡθῶν οὐδόλως, φρονοῦμεν, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπερβολὴ ἂν εἴπωμεν ὅτι τὸ Αἶγιον κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχιακῶν πόλεων.

Ἡ εὐπορωτέρα αὐτόθι τάξις, ἡ τῶν σταφιδεμπόρων, δὲν εἶναι, ὅπως παρατηρεῖται εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐπαρχιῶν, ἄγευστος ἐντελῶς παιδεύσεως καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἀτομικὴν ἀξίαν ἔχουσα πλὴν τῆς ἰκανότητος πρὸς τὸ χρηματίζεσθαι. Τούναντίον ἅπαντες σχεδὸν οἱ εὐπορώτεροι τῶν ἐνταῦθα σταφιδεμπόρων καὶ κτηματιῶν εἶνε ἀρκούντως ἀνεπτυγμένοι καὶ φιλοπρόδοι.

Παρελείψαμεν ὅμως νὰ ἀναγράψωμιν μίαν τῶν σπουδαιοτάτων τῆς πόλεως ταύτης ἐλλείψεων· τὴν μὴ ὑπαρξιν δηλονότι κατ' ἀλλήλου καὶ εὐπρεποῦς ξενοδοχείου. Τὸ ὑπάρχον τοιοῦτον οὐδόλως ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἡδη περὶ καθαριότητος καὶ εὐπρεπείας κοινωνικὰς ἀξιώσεις. Ἡ δ' ἐντὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γυμνοῦ ἐπίπλων δωματίου τοποθέτησις τριῶν ἢ τεσσάρων πενιχρῶν καὶ ἀμφιβόλου καθαριοτήτος καὶ ἀναπαυτικότητος κλινῶν, παρέχει αὐτῇ τὴν θέαν μᾶλλον στρατῶνος παρὰ ξενοδοχείου. Ἡ ἐλ-

λειψις ἐν τούτοις ἄξιοπρεποῦς καὶ ἀναλόγου πρὸς τὴν κοινωνικὴν τῆς πόλεως πρόοδον ξενοδοχείου προέρχεται ἀφ' ἐνὸς μὲν ὡς ἐκ τῆς μὴ διαμονῆς ἐν αὐτῷ ἄλλων ξένων πλὴν ὀλίγων ὑπαλλήλων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἔνεκα τῆς μεγάλης ὁμολογουμένως φιλοξενίας τῶν κατοίκων προθυμοποιουμένων καὶ ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν πόλιν γνωριμίαν νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς τὴν ἐν τῷ οἴκῳ των φιλοξενίαν.

ΠΥΡΓΟΣ

Ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι σιδηροδρόμων μόνον ὁ Πειραιῶς-
 Ἀθηνῶν ἀπέβη πραγματικὸν μεταλλεῖον διὰ τοὺς μετό-
 χους του. Οἱ ἄλλοι μόλις ὀρθοποδοῦν. Ὁ Καλαμῶν-Δια-
 βολιτσίου οὔτε τὰ ἐξοδὰ του δὲν ἀπαντᾷ· ὁ τῆς βορειο-
 δυτικῆς Ἑλλάδος Μεσολογγίου Ἀγρινίου τὰ ἴδια· ὁ Θεσ-
 σαλίας μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατῴρθωσε νὰ
 γείνη αὐτάρκης, χάρις εἰς τὴν πλουσίαν παραγωγὴν τῶν
 Θεσσαλικῶν κάμπων. Ὁ δὲ ΣΠΑΠ ; Μ' ὅλας τὰς μέχρις
 ὁστέων οἰκονομίας, μ' ὅλην τὴν λαμπρὰν διοικητικὴν
 τοῦ διευθυντοῦ του κ. Δούμα, διὰ δανείων κατορθώνει νὰ
 παρατείνῃ τὰς ἡμέρας του. Ὁ συναγωνισμὸς τῶν ἀτμο-
 πλοίων, τὸ ἄνω-κάτω τοῦ συναλλάγματος, ἡ ἔλλειψις
 μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων, ἰδοὺ τὰ αἷτια τῆς κακοδαι-
 μονίας. Οἱ ναῦλοι εἰσπράττονται εἰς χαρτί, ἐνῶ αἱ μη-
 χαναί, τὰ κάρβουνα, τὰ βαγόνια, κ' ἐν γένει ὅλα τὰ
 ὑλικά του πληρόνονται εἰς χρυσόν. Πῶς νὰ κανονισθοῦν
 λοιπὸν οἱ ναῦλοι οἱ χάρτινοι μὲ τὰς εἰς χρυσὸν δαπάνας ;
 Ἄλλως τε ὁ σιδηρόδρομος αὐτὸς ἄλλους πόρους δὲν ἔχει
 πλὴν τῶν ἐκ τῶν ἐπιβατῶν εἰσπράξεων. Ἐνῶ ὅλοι οἱ σι-
 δηρόδρομοι τοῦ κόσμου στηρίζονται ἐπὶ τῶν ὠφελειῶν τῶν
 προερχομένων ἐκ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐμπορευμάτων.
 Ἄλλ' ὁ ΣΠΑΠ ὥς ἐμπορεύματα μόνον ὀλίγα βαγόνια
 μούστου μεταφέρει τὸ καλοκαῖρι. Ἄλλα εἶδη παραγω-
 γικά τῆς Πελοποννήσου δὲν ἔχει νὰ μεταφέρῃ. Δι' αὐτὸ
 μ' ὅλην τὴν ἀνεκτίμητον εὐκολίαν τὴν ὁποίαν διὰ τῆς

πυκνῆς συγκοινωνίας παρέχει εἰς τὸν τόπον, ζήτημα εἶνε ἂν θὰ κατορθώτῃ νὰ πρρχτείνη ἐπ' ἄπειρον τὰ χρόνια του.

* *

Αὐτὰ ἐσκεπτόμην ὅταν δι' αὐτοῦ διέσχιζα τοὺς καταπρασίλους κάμπους τῶν εὐφορωτάτων ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ.

Τί ταξεῖδι δὲ αὐτό. Μὲ διπλᾶ τὰ θέλγητρα. Μὲ χρώματα ἀπὸ τὴν θάλασσαν, μὲ στολίσματα ἀπὸ τὴν ξηράν. Κύπτεις ἀπὸ τὴν μίαν θυρίδα καὶ ἰλαρύνεται τὸ μάτι σου μὲ τὸν πράσινον τάπητα τῶν καταφύτων μερῶν· κάμνεις μίαν μεταβολὴν καὶ βλέπεις ἀπὸ τὴν ἄλλην τὰ καταγάλανα νερά τοῦ κόλπου συσφιγγόμενα, πλατυνόμενα, ἐλίσσόμενα, νὰ κουλουριάζεται δὲ καὶ αὐτὸς καὶ τὸ ταξεῖδι νὰ παρατείνεται ἐπὶ δύο· τρεῖς, πέντε·δέκα ὥρας μὲ ποικιλωτάτην ἐναλλαγὴν σκηνογραφιῶν, μέχρι Πατρῶν, Μανωλαδος τῆς περιφήμου, Λεχαινῶν καὶ τέλος τοῦ Ἐπταλόφου Πύργου.

* *

"Ὡστε ὄχι μόνον ἡ Βασιλεύουσα ἱδρύται ἐπὶ ἐπτὰ λόφων, ἀλλὰ καὶ ὁ Πύργος. Διὰ τοὺς περιέργους ἰδοὺ τὰ ὀνόματά των: ὁ τοῦ Ἐπαρχείου, τῆς Ἀγίας Κυριακῆς, τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ὁ τῆς Πλάκας, τοῦ Ἀνεμομύλου, ὁ λόφος ὅπου σήμερον τὸ μέγαρον τοῦ δικαστηρίου, καὶ ἐβδόμος ὁ ἐφ' οὗ ἡ οἰκία τοῦ κ. Αὐγερινοῦ.

Ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως, αἱ ἐξοχαί της, τὰ τσιφλίκια, τὰ κτήματα, τὰ μούλκια, ἄφθονα, πλούσια, ἀρχοντικά. Τὸ ἐσωτερικόν της ὅμως ὀπισθοδρομικόν, ἀνατολίζον, στα-

σιμον. Πολλὰς προόδους, ἀναλόγως πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τοὺς πόρους του, ὁ Πύργος δὲν ἔκαμε. Ἄν ἐξαίρεσης τὴν λαμπρὰν λεωφόρον Ἀμαλίας, δενδροφυτευμένην, κομποτάτην, οἱ ἄλλοι ὁδοί του στενοί, τιποτένιοι. Εἰς τοῦτο πταίει τὸ σχεδιάγραμμα τῆς πόλεως συνταχθὲν ἐπὶ τῇ βάσει συμπαθειῶν, ἀντιπαθειῶν, συμφεροντιδίων, συναλλαγῆς. Δι' αὐτὸ εἶνε ἀδικημένος ὁ Πύργος, ἂν καὶ ὁ τόπος προσφέρει φόρους περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους σταφιδοφόρους τῆς Πελοποννήσου. Συγκοινωνίαν μὲ τὰ γειτονικά του χωριὰ δὲν ἔχει. Κατὰ τὸν χειμῶνα ἰδίως διακόπτεται τελείως, καὶ ἂν δὲν φροντίσουν οἱ χωρικοὶ ἐγκαίρως νὰ προμηθευθῶν τρόφιμα μποροῦν καὶ νὰ πεινάσουν. Ὁ δὲ φωτισμὸς τῆς πόλεως ἀνεπαρκής, τσιγκούνικος, δι' αὐτὸ καὶ ὑποφέρουν οἱ Πύργοι εἰς βροχεράς καὶ βορβορώδεις νύκτας. Ὁ δὲ Δῆμος χωμένος εἰς τὰ χρέη. Καὶ οἱ κάτοικοι δὲν συγκινοῦνται· δὲν πατάσσουν τὰ κόμματα· δὲν ἐκλέγουν νέα πρόσωπα, μὲ φιλοτιμίαν καὶ θέλησιν ν' ἀποκαθάρουν καὶ ἐξωραΐσουν καὶ ἐξευρωπαϊσούν τὴν πόλιν των. Δὲν μποροῦσε τάχα νὰ φωτισθῇ ὁ Πύργος δι' ἀεριόφωτος τοῦλάχιστον; ἀλλὰ σκότος καὶ τάρταρος νὰ περιβάλῃ τὰς ἀποκέντρους συνοικίας του; Ἡ τάχα ἡ ὕδρευσις τῆς πόλεως ἀπησχόλησε ποτὲ τοὺς ἄρχοντάς του; Τὸ ὕδραγωγεῖον εὐρίσκεται μακρὰν τῆς πόλεως μίαν ὥραν. Διὰ τὰ νερά ἐδαπανήθησαν 300 χιλ. δραχμαὶ καὶ νερά δὲν ἔχουν, τοὺς χρειάζονται δὲ ἄλλαι τόσαι διὰ νὰ διοχετεύσουν μίαν ἄλλην πηγὴν. Ἀλλὰ ποῦ pecunia; Ποῖος νὰ τοὺς δανείσῃ; ἀφοῦ μάλιστα ἐσχάτως ἔγειναν ἐπιτροπαὶ πρὸς εἰσπραξίν . . . ἐράνων ὑπὲρ τῆς καθαριότητος τῆς πόλεως. Νὰ ἐλπίσῃ κανεὶς ὅτι ἡ νέα δημαρχικὴ περίοδος θὰ ἀποβῇ ἀφετηρία πρὸς συμπλήρωσιν ἔργων ἀναγκαιοτάτων διὰ τὸν τόπον;

Εἰς χρόνους ἀκμῆς καὶ κερδῶν, ὁ Πύργος ἦτο ὁ ἀκριβώτερος τόπος τῆς Ἑλλάδος. Ποῦ νὰ μπορούσαν νὰ ζοῦν οἱ ὑπάλληλοι τοῦ δημοσίου καὶ τῶν τραπεζῶν. Τόσῳ τοῦς εἶχε κυριεύσει ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ μέχρῃς ἀσωτίας σπατάλη. Τὸ κοινῶς λεγόμενον ὅτι ἕκαιον τὰ τραπεζικὰ χαρτονομίσματα διὰ νὰ κάμουν γοῦστο δεικνύοντες οὕτω ὅτι περιφρονοῦν τὸ χρῆμα, — τόσῳ ἄφθονον τὸ εἶχον — δὲν εἶναι ὑπερβολή. Εἶχον φθάσει εἰς ἑκτακτον ὕψος πλουτισμοῦ οἱ Πύργιοι· ἀλλὰ δὲν ἐσκέφθησαν νὰ ἀποσταμιεύσουν τὰ περισσεύματά των· τῶρα δέ, ἐξηντλημένοι καὶ ἀπέλπιδες, ἀρχίζουν νὰ ξερρίζουν τὴν σταφίδα, καὶ νὰ ἐπικαλοῦνται τὴν σύστασιν τῆς Σταφιδικῆς Τραπεζῆς, ἡ ὁποία νὰ τοῦς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς Σαῦλ-λῶκ τοκογλύφους. Τῶρα μόλις ἐνόησαν ὅτι, ὅπως πηγαίνει ἡ τοκογλυφία, θὰ ἔλθῃ ἡμέρα ποῦ ἡ Ἥλεια θὰ μεταβληθῇ εἰς τιμάρια μὲ τιμαριούχους, δουλοπχροίκους καὶ εἰλωτας, τοῦλάχιστον ἡ τελευταία κρίσις ἅς τοὺς συνετίσῃ καὶ τὰ παθήματα ἅς τοὺς γείνουν μαθήματα.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἀμερολήπτως κρίνων τὰ πράγματα. ὅτι ὁ Πύργος καταπληκτικῶς ἐμεγαλύνθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, χάρις εἰς τὴν σταφίδα του. Πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἦτο ἓνα ἀτερπὲς κεφαλοχώρι ἔχον ἀντὶ μεγάρων ποιμενικὰ σκηνώματα. Ἀλλὰ μὲ τὴν μεγάλην παραγωγὴν του καὶ τὸ ἐκ ταύτης ἐνεργηθὲν ἐμπόριον προώδευσε καταπληκτικῶς. Θὰ ἰδῇτε εἰς τὸν Πύργον οἰκοδομὰς τελείως ἀθηναϊκάς τῶν εὐπορωτέρων κα-

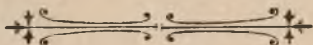
τοίκων τῆς πόλεως. Οἱ πλείστοι δὲ τούτων δὲν εἶνε ἐν-τόπιοι ἀλλ' ἔποικοι, ἰδίως Γορτύνιοι. Αὐτοὶ δὲ ἀποτελοῦν τὴν πολυπληθεστέραν μερίδα τοῦ Πύργου. Ἄλλ' ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγκατασταθέντες συνεχωνεύθησαν βαθμηδόν. Πλὴν τῶν νέων οἰκοδομῶν, θὰ εὕρητε καὶ μεγαλοερεπές κτίριον προωρισμένον ὡς Νοσοκομεῖον, κατασκευασθὲν ὁλοσχερῶς φιλανθρώπου Πυργίου τοῦ Ἀθ. Μανωλοπούλου. Καφενεῖα ὠραῖα, πολυτελῆ. ὡς τὸ τοῦ Κωνστ. Τσαμπάζη. Λέσχη ἐπίσης ἀξιόλογος, ὅπου συγκεντροῦται ὁ ἐμπορικὸς κόσμος. Ξενοδοχεῖον ὕψους καὶ φαγητοῦ ἀξιοσύστατον τὰ «Ὀλύμπια».

Καὶ κοινωνίαν ἐπίσης ἀνεπτυγμένην· θὰ ἰδῇτε πολλοὺς ἐπιστήμονας, πλείστους ἐμπόρους καὶ κεφαλαιούχους τραπεζίτας, καὶ ἐν γένει κόσμον πολιτισμένον, συχνὰ ταξειδεύοντα. φίλον τῆς προόδου, θὰ ἰδῇτε καὶ ἐν βεομνηχανικὸν ἐργαστάσιον, τὸν ἀτμόμυλον τοῦ κ. Π. Γιαννοπούλου κλπ.

Ὅριζοντα δὲ ἀπιστεῦτου γαληνότητος· κατασταλτικὸν διὰ τὰ νεῦρα, πραϋντικὸν διὰ τὸν ὀφθαλμόν.

Τὸ ἐπίνειον τοῦ Πύργου εἶνε τὸ Κατάκωλον μὲ τὸ ὅποιον συγκοινωνεῖ σιδηροδρομικῶς. Ἀπέχει ἡμίσειαν ὥραν μόνον. Ἐκεῖ δὲ προσορμίζονται τὰ ἀτμόπλοια πρὸς παραλαβὴν τῶν σταφιδοφορτίων. Ἄλλοτε ἦτο ἀλίμενον τὸ Κατάκωλον, τώρα ὁμῶς ἐγείνεν εἰς βραχίων ὁ ὁποῖος προφυλάττει ὁπωσούν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὰ παφλάζοντα τοῦ Πόντου κύματα.

ΑΓΟΥΛΙΝΙΤΣΑ

Ἐν συνοδείᾳ καλοῦ ἐκ Πύργου νέου ἐκινήσαμεν ἐπιβάνοντες εἰς δύο εὐδρομα ἄτια διὰ τὴν Ἀγουλινίτσαν, τὴν κομφὴν τῆς Ὀλυμπίας κωμόπολιν. Δρόμος εὐθύς, ὁμαλός, φύσις δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ ἀπαλύνουσα τὸ μάτι, ἱλαρωτάτης ἀπόψεως. Ὀδοιπορικῶς τὴν διατρέχεις εἰς μίαν ὥραν περίπου· ἀλλ' ἡμεῖς μὲ τοὺς λαμπροὺς μας κέλητας μετὰ τέταρτον τῆς ὥρας ἐφθάσαμεν πρὸ τοῦ Ρουφιά, ὅστις εἶνε τὸ ὑγρὸν σύνορον τὸ χωρίζον τὴν Ἡλείαν ἀπὸ τῆς Ὀλυμπίας. Κ' ἐπειδὴ ὁ ποταμὸς εἶνε ἀείρρους, εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὴν διαθεσίν σας μία μεγάλη βάρκα, εἶδος φορτηγίδος, διὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀκτῆς πετιέσθε εἰς τὴν ἀπέναντι. Ἡμεῖς χάριν τερψεως ἀπλῆς, καθάλλα ἐπηδήσαμεν ἐπὶ τοῦ πορθμείου καὶ καθάλλα ἐξήλθομεν ἀπέναντι. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὑπάρχει ἓνας τακτικὸς πορθμεύς, ὅστις ὡς ἄλλος ψυχοπομπὸς ἀντὶ ἐλαχίστου ἐπιδομάτος σῦρει τὸ ἐνόνον τὰς δύο ἀκτὰς τεταμένον σχοινίον διὰ νὰ πλησιάσῃ τὸ πορθμεῖόν του ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν.

Ἀπολαύσαντες σπανίαν πράγματι καὶ πρωτότυπον καθαλλαρίαν φθάνομεν μετ' ὀλίγα λεπτὰ εἰς τὴν εὐμορφην Ἀγουλινίτσαν. Δὲν εὐρίσκει κανεὶς πόλιν μετὰ στοιχειώδους τινὸς ρυμοτομίας καὶ καλλωπισμοῦ· εἴτε ἕνεκεν ἐλλείψεως πόρων, εἴτε καὶ ἐκ φυσικῶν ἱσως προ-

κομμάτων· δὲν θὰ ἴδῃτε τὴν Ἀγουλινίτσαν πόλιν ἐξωτερικοῦ καλοῦ. Ἄν καὶ ὅταν τὴν ἐπισκέφθημεν ἡμεῖς ἔβρεχεν, ἐβρόντα καὶ ἡ θύελλα ξυνεκύκα τὴν ωραίαν Ἀγουλινίτσαν καὶ ὁ δρόμος βορβορώδης, ὥστε νὰ μᾶς παρυσιασθῇ ἡ πόλις ἄπλutos, βουρκωμένη κλπ. ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ πᾶς ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν δὲν ἔχει νὰ ἴδῃ μεγάλα πράγματα. Ἴσως ἡ νέα δημοτικὴ περίοδος φανῇ γονιμωτέρα εἰς ἔργα δημοτικά· ἀλλ' αὐτὰ ὁ χρόνος θὰ τὸ δείξῃ.

*
* *

Κ' ἐδῶ κυριεύων πόρος εἶνε ἡ σταφίς· ἐκεῖ αἱ ἐλπίδες των, αἱ βλέψεις των, τὰ ὄνειρά των. Ἐνθυμοῦμαι ὅταν πέρυσιν εὐρέθηκα εἰς τὴν Ἀγουλινίτσαν διὰ τὸ φλέγον τότε σταφιδικὸν ζήτημα· ἤκουσα ἀπὸ ὅλους τοὺς κτηματίας ἄρας καὶ μεταμελείας διὰ τὴν μονομερῆ καλλιέργειαν τῶν σταφίδων. Πολλοὶ μάλιστα ἐξέφρασαν τὴν γνώμην ὅτι διὰ νὰ πάρῃ ἐπάνω της ἡ σταφίς, πρέπει νὰ ἐκριζωθῇ τὸ 1)10 τῆς ὅλης παραγωγῆς! Καὶ τοῦτο τὸ ὠμολόγουν μετὰ σοβαρότητος, ἄνθρωποι ἐπίσης σοβαροί.

*
* *

Τὸ εὐτύχημα εἶνε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀγουλινίτσας δὲν ἀφιερώθησαν ἐξ ἡλοκλήρου εἰς τὴν σταφιδοφυτείαν. Θὰ εὑρετε καὶ ὀλίγα στρέμματα γῆς καλλιεργημένα μὲ δημοτριακοὺς καρπούς, ἢ ὀπωροκήπους καὶ λαχανοκήπους, θὰ ἴδῃτε ἐλαιοφυτείας ἐκ τῶν ὁποίων γίνεται καὶ ὀλίγη ἐξαγωγή, καθὼς καὶ τῶν κρομμίων κλπ. Ὡστε οἱ Ἀγουλινιτσιῶται βλέπετε ὅτι παρὰ τὰ πολλὰ στρέμματα σταφίδος ἔχουν καὶ ἄλλα καλλιεργημένα μὲ ποικίλα πα-

ραγωγικά εἶδη. Τὸ παράδειγμά των ἂν τὸ ἐμιμοῦντο καὶ οἱ Πύργιοι καὶ οἱ Λεχαινῶται καὶ πολλοὶ ἄλλοι σταφιδοκαλλιεργηταί, δὲν θὰ ἐπῆρχετο ἡ περυσινὴ καταστροφή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευσαν πληθυσμοὶ ὀκοκλήρου τῆς Πελοποννήσου νὰ στερηθοῦν τοῦ ψωμιοῦ των, συγκλονίσαντες μὲ τὴν φτώχειάν των κόμματα καὶ Κυβερνήσεις.

*
* *

Τὸ ζήτημα τῆς ιδρύσεως σχολικῶν κτιρίων δὲν εὑρέθη ἀκόμη κανεὶς θελήσεως Κυβερνήτης νὰ τὸ θέσῃ εἰς ἔργον. Εἰς τὰ ἀποκεντρώτερα χωριὰ τῆς Ρουμανίας ποῦ εὐρισκόμεν ἑφέτος, ὡς καταφανέστερα οἰκοδομήματα ἐκάστου χωρίου προσέπιπτον εἰς τὴν ὄρασίν μου, τὰ Σχολεῖα καὶ αἱ Ἐκκλησίαι, κ' ἐν γένει τὰ δημόσια ἢ δημοτικὰ καταστήματα. Ἐνῶ εἰς τὰς Ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος τὰ μᾶλλον ἐτοιμόρροπα καὶ σεσαθρωμένα εἶνε αὐτά. Ἐπεσκέφθην μετὰ φίλων τὸ σχολεῖον τῆς Ἀγουλινίτσης, εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως εὐρισκόμενον, μὲ εὐρεῖαν φυσικὴν πλατεῖαν καὶ ἀέρα καθαρὸν καὶ ἄποψιν θελκτικωτάτην. Ἀλλὰ τὸ κτίριον ἐρειπιῶδες, διερρωγός, σεισμόπληκτον, μὲ πατώματα καὶ στέγας χαίνοντα, ὁπόθεν ὅλα τοῦ αἰθέρος τὰ καλὰ ἠδύναντο νὰ διελάσουν. Κ' ἐν τούτοις, ἂν καὶ τὰ παιδιὰ ἐντὸς πραγματικοῦ σταύλου ἐστρατωνίζοντο, οὐδεμία πρόνοια ὑπὲρ τῆς ἐπισκευῆς καὶ στερεοποιήσεώς του ἐλήφθη· τί νὰ σᾶς κάμουν δὲ καὶ οἱ διδασκαλοὶ καὶ οἱ μαθηταί, ὅπου τὸ μὲν καλοκαίρι ἡλιοψήνονται ἐντὸς τῶν τρωγλῶν αὐτῶν, τὸν δὲ χειμῶνα τουρτουρίζουν καὶ δαιμονίζονται ἀπὸ τὴν τσουχτερῇ παγωνιά.

Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ σχολείων καὶ διδασκάλων, δὲν

πρέπει νὰ παραλείψω ὅτι εὗρον ἐκεῖ διδασκάλισαν παι-
δαγωγικωτάτην καὶ σεμνοπρεπῆ, τὴν Δικατερίνην Πα-
πάζη, ἣ ὁποία πράγματι μορφώνει καὶ διαπλάττει μαθη-
τρίας οἰκοκυράς, μητέρας, Ἑλληνίδας, καὶ ὅχι μόνον δι-
δάσκουσα καὶ παρακινουσα τὰ ὀρθά, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ
σεμνοῦ παραδείγματός της ἐπικυρόνουσα αὐτά.

*
* *

Ὅποιος ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγουλινίτσαν καὶ δὲν ἐκυνή-
γησεν εἰς τὴν λίμνην της, ἔχασε γλυκυτάτην τέρψιν. Ἐν
καιρῷ ἰδίως κακοκαιρίας, βροχῆς καὶ χιονοπαγωνιάς, τί
ἀπολαυστικὸν τὸ κυνῆγι τῆς λίμνης τῆς Ἀγουλινίτσας.
Καὶ κυνῆγι τοῦ βουνοῦ καὶ κυνῆγι τοῦ γιαλοῦ. Κυνηγοῦν
τῆς ἀγριόπαπιες ποῦ ἐπὶ τῆς λίμνης πτερυγίζουσι πρὸς
ψαροθηρίαν, κυνηγοῦν καὶ τὰ ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῶν βορβο-
ρωμένων ὑδάτων της τετράπαχα ψάρια, τῶν ὁποίων ἡ
γεῦσις καὶ ἡ νοστιμάδα εἶνε πλέον πασίγνωστα.

Κ Ρ Ε Σ Τ Ε Ν Α

Σκυλλοῦντος πρωτεύουσα τὰ Κρέστενα. Ὁ Σκυλλοῦς εἶνε γνωστὸς ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, διατρίψαντος αὐτόθι τὸν πλεῖστον τῆς ἐξορίας του χρόνον. Ἐπὶ λαμπρᾶς καὶ τερπνῆς τοποθεσίας κειμένη ἡ Κρέστενα, εἶνε ρωμαντικὸν καὶ ἐπίζηλον πρὸς διαμονὴν μέρος. Τὰ γηραλέα δένδρα, μετὰ τῶν πιτύων ἀποτελοῦν σύμπλεγμα τερψίθυμον καὶ ἀπολαυστικὸν θέαμα διὰ τὸν περπατητήν. Ἡ κωμόπολις αὕτη συνδέεται μετὰ τῆς Ἀγουλνίτσης δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σταφιδαμπέλων των, εἰς αἷς καὶ μόνας ἔχουν στρέψει τὴν προσοχὴν των καὶ ἀφ' ὧν ἀναμένουσι πάντα τὸν πλοῦτον αὐτῶν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἐπιτηδείων.

*
* *

Μόνον ὕδατος στεροῦνται τὰ Κρέστενα, καθόσον τοῦτο ἔρχεται μακρόθεν δι' ὕδραγωγείου.

Πᾶσαι σχεδὸν αἱ γαῖαι ἀνήκουσιν εἰς τὸν πρώην βουλευτὴν κ. Νικόλαον Παπαλέξην, εἰς ὃν πάντες οἱ ἐργᾶται ἀποδίδουσι τὸ νενομισμένον καὶ συμπεφωνημένον τρίτον τῆς σταφίδος ἢ οἶνου ἢ δημητριακῶν καρπῶν.

Ὑπάρχουν ἐν Κρεστένοις πολλαὶ οἰκοδομαὶ· ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ ρυθμῷ καὶ σχεδίῳ διακρίνεται ἡ τοῦ κ. Παπαλέξη.

Ὁ ὀρίζων καὶ τὸ κλίμα εἰσὶν ἀπαράμιλλα καὶ ἡ ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ διαμονὴ κατὰ τε τὸ θέρος καὶ χειμῶνα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τερπνὴ.

Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἱερὸς ὁ χῶρος οὗτος, τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος μνημεῖον περιλάλητον. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐγκλείεται ἡ τελειοτάτη ἐκφανσις τοῦ ἰδεωδῶς καλοῦ τῶν προγόνων μας. Πλὴν τούτου τόπος συνασπισμοῦ καὶ συγχρωτίσεως τῆς ἀπανταχοῦ ἐλληνικῆς φυλῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐνότης τέχνης, ἐνότης φυλῆς.

Ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Κρόνου πλήρης ἡ ἄποψις τοῦ ἀθανάτου χώρου, κειμένου ἐντὸς χλοάζοντος καὶ θάλλοντος ἄλσους. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τούτου ἐκτείνεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου ἡ πεδιάς τῶν Ὀλυμπίων. Ἰδοὺ τὰ ἐρείπια τοῦ βωμοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ ναὸς ὅπου τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, τὸ Πελόπιον, τὸ Ἡραῖον, τὸ Φιλίππειον, τὸ Μηριῶν, οἱ Θησαυροί, τὸ Στάδιον, ἡ Στοὰ τῆς Ἥχους, τὸ ἀνάκτορον τοῦ Νέρωνος, τὸ Βουλευτήριον, τὸ Λεωνίδαϊον, ἡ Πηλαίστρα, τὸ μέγα Γυμνάσιον, τὸ Πρυτανεῖον, ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησίᾳ κλπ. Ὅλα ταῦτα θεώμενα ἀφ' ὑψηλοῦ εἰς ἐρείπια· τίποτε τέλειον· ὅλα συντετριμμένα, ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα διασώζουσι τὰς θείας γραμμὰς καὶ ἀναλογίας τῆς τέχνης τῆς κλασικῆς.

Καὶ κυκλούμενα αὐτὰ ἀπὸ πλατάνους, λεύκας καὶ φοίνικας. Τὰ πρῶτα ἐχρησίμευον ὡς στεγάσματα πρὸς ἀνά-

παυσιν τῶν ξένων, τὰ δεύτερα ἀναπόσπαστα διὰ τὰς μεγάλας θυσίας τῶν θεῶν καὶ εἰ φοίνικες διὰ τοὺς στεφάνους τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Τόπος μεγαλείου τέχνης, μεγαλείου ἔθνους. Χῶρος προσκυνήματος διὰ τοὺς Πανέλληνας. Πεδιὰς ὑπομιμνήσκουσα τὴν ἄφθιτον δόξαν, τὸ ἀθάνατον κλέος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἀποκαλυφθῶμεν, καὶ πεσόντες προσκυνήσωμεν τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῶν Ὀλυμπίων.

Καὶ ἀπὸ τὰ ὑπαίθρια ἐρείπια εἰς τὰ ὑπόστεγα. Εἰς τὸ σεμνὸν Μουσεῖον, ἀνεγερθὲν δαπάναις τοῦ Ἐθνευεργέτου Α. Συγγροῦ. Ἐντὸς αὐτοῦ παρατεταγμένα εἰς τμήματα τὰ περισωθέντα ἐρείπια τῶν μνημείων. Ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης περισώζονται τὰ αἰετώματα, τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τεμάχιά τινα τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἄλλων πλείστων παραστάσεων. Ἐπίσης ἐρείπια τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου, τῆς ὁποίας διασώζονται αἱ πτέρυγες. Εἰς τὸ δεύτερον δὲ δωμάτιον εὐρίσκεται τὸ περίφημον ἄγαλμα τοῦ Πραξιτέλους, ὁ Ἑρμῆς, τοῦ ὁποίου θεῖον τὸ κάλλος καὶ ἔκπαγλος ἡ ὄψις.

Τώρα μὲ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἰδοὺ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὸν θαυμάσιον χῶρον τῶν Ὀλυμπίων. Συγκοινωνία τακτικὴ ἢ διὰ τοῦ ΣΠΑΠ. Ἐκ Πύργου μετὰ μίαν ὥραν φθάνεις. Ξενοδοχεῖα εὐμαρέστατα. Ἰδίως ἐν, τὸ μεγαλειότερον, κτῆμα τῆς Ἑταιρίας τοῦ σιδηροδρόμου, ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας κείμενον πλη-

ροῖ πᾶσαν ἀπαίτησιν. Καθάριον, εὐμαρές, πολυτελέστατον ἢ
 μὲ ὑπηρεσίαν μοναδικήν. Πλὴν τούτου δὲ ὑπάρχουν καὶ
 ἄλλα μικρότερα, ἀντιλορδικὰ, λαϊκωτέρων τιμῶν. Ἐκε
 εἰς τὰ Ολύμπια ἀρχίζει νὰ γίνηται μικρὸς συνεικισμὸς,
 οἰκοδομουμένων μικρῶν εἰκημάτων.

Παρέλειψα νὰ προσθέσω ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὴν διάθεσιν
 παντὸς ἐπισκέπτου δύο ἀρχαιολογικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ Μου-
 σείου εἰ ὅποιοι εὐγενέστατα προσφέρονται νὰ σὲ συνοδεύ-
 σουν εἰς τὰς ἐρευνητικὰς μελέτας ἐπὶ τῶν Ολυμπίων.

Γ Α Λ Α Ξ Ε Ι Δ Ι

Ἐν ἀπομεσήμερο, μαινομένου ἀγρίως τοῦ Βορηᾶ, ἐπιβαίνω ἐκ Πειραιῶς τῆς εὐμορφης «Μαργαρίτας» τοῦ Τζῶν καὶ μὲ συντροφιά ὅττην αἴθουσά της ἀπὸ πέντ' ἕξ καπεταναίους Γαλαξειδιώτας ξεκινοῦμεν ἀπὸ τὸν λιμένα Πειραιῶς καὶ γραμμὴ διὰ τὴν διώρυγα τὴν Κορινθιακὴν ὅπου φθανομεν ὅτ' ἀπὸ τὸ βράδυ. Ὅσον ἀνακάτευμα στομαχικὸ ἐπάθομεν — ὁ ὑποφαινόμενος καὶ ὅταν ἀκόμη μὲ ὀροσερὸ μπάττη ταξειδεύει γίνεται ἐρείπιον τῶν κυμάτων ἀπὸ τὴν ναυτίαν, ἂν καὶ νησιώτης καὶ θαλασσινὸς — ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸ Καλαμάκι, τόση γλύκα ἠσθάνθημεν μὲ τὴν διάβασιν τῆς Διώρυγος. Ἐπὶ εἴκοσι λεπτά τῆς ὥρας ποταμοπλοίαν· ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεχνητὰ εὐθύγραμμα καὶ ἐπικλινῇ ὄρη ὕψους ἑκατὸν μέτρων, μὲ γραμμὰς ὀριζούσας τὰ ἐκσκαφέντα τῆς γῆς ποικιλόχρωμα στρώματα ἢ μὲ τὰ βαθουλώματα τῶν διαφόρων φρεάτων· ψηλὰ·ψηλὰ δὲ μία σιδηρᾶ γραμμὴ ἐνοῦσα τὸν Μωρηᾶ μὲ τὴν Ρούμελην, ἡ γραμμὴ τοῦ ΣΠΑΠ. Κατὰ εὐτυχῇ συγκυρίαν ἰδοὺ ὁ συρμὸς ὁ ἐσπερινὸς ἐκ Πατρῶν μὲ τὰ βαγόνιά του τὰ πολλὰ, σιγὰ-σιγὰ καὶ μὲ προσοχὴν μεγάλην διερχόμενος ἢ μᾶλλον αἰωρούμενος ἄνωθ' ἐμὰς, κατόπιν ἓνα ἅμαξι, ἀκολουθῶς οἰτροχὸν καὶ ὅτ' ἐπὶ τέλος ἓνα φορτηγὸν τετράποδον. Ὅλη ἡ κλίμαξ τῆς συγκοινωνίας· μία στιγμιαία ἐκθεσις Ἑλλάδος συγκοινωνούσης εἰς τοὺς ὑποδοῦλους χρόνους, εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, εἰς τὸ ἐξηνταδύο καὶ εἰς τὸ ἐνενήντα τέσσαρα. Καὶ μετ' οὐ πολὺ, ἀντίο ΣΠΑΠ, ἀντίο Διῶρυξ.

*
* *

Τὸ πρῶν, μόλις ὁ Φοῖβος ἄρχισε νὰ ροδοβάφῃ τὸν νω-
χελῶς ἐξηπλωμένον μὲ τὴ χιονάτῃ φορεσιά του ἀθάνατον
Παρνασσόν, ἰδοὺ ἡμεῖς πρὸ τοῦ καρδιοστολισμένου, τοῦ
ἀνθρωποστολισμένου Γαλαξειδιοῦ. Ποῦ τὸ ἄλλοτε Γαλα-
ξειῖδι μὲ τὰ 150 κομμάτια καράβια του καὶ τῆς ἀμέ-
τρηταις βρατσέrais του, τὰ ὅποια διέσχιζον θαλάσσας,
ὠκεανούς καὶ κανάλια, διὰ νὰ ξεφορτώσουν τὰ σιτάρια,
τὰ τυρία, τὰ μαλλιά, καὶ νὰ φορτώσουν λίρες, πεντόλι-
ραις, κολονάτα. Ποῦ τὸ πεφημισμένο ἀνὰ τὴν Ἀνατο-
λὴν πᾶσαν Ναυπηγεῖόν του, εἰς τὸ ὅποιον κατὰ δεκάδας
ἐναυπηγοῦντο, τὰ μπαρκο-μπέστια, τὰ τσερνίκια, ἡ
σκοῦνες, ἡ γολέτταις. Μήπως δὲ ποτὲ καμμία πράγματι
φιλόπατρις κυβέρνησις ἐσκέφθη νὰ ὑποστηρίξῃ, νὰ διευ-
κολύνῃ τὴν λαμπρὰν αὐτὴν βιομηχανίαν, παρέχουσα κἄ-
ποιαν ἀτέλειαν εἰς τὴν ξυλείαν ἢ ἄλλην οἵανδῆποτε προ-
στασίαν; Τὸ Γαλαξειῖδι, ἡ Σῦρος, αἱ Σπέτσαι, ὁ Πει-
ραιεὺς, καὶ ἡ Ὑδρα ἀκόμημποροῦσαν ἄριστα νὰ συντηρή-
σουν τοιαῦτα Ναυπηγεῖα, τὰ ὅποια ἀμυθῆτως θὰ ὠφέ-
λουν τὸν τόπον, ἀδιάφορον καὶ ἂν ἡ ἱστιοπλοῖα παρήκμα-
σεν ἐσχάτως. Ἡ ἀστοργία ὅμως τῶν κυβερνώντων ἐπέ-
φερε τὸν μαρασμόν καὶ τὴν διάλυσιν τέτοιων ἐπιχειρή-
σεων πλουτοπαραγωγῶν καὶ χρυσοφόρων.

*
* *

Ἀποβιβάζομαι εἰς τὴν παραλίαν· ἀλλ' αὐτὸ τὸ κρη-
πίδωμα τὸ λαμπρόν, μὲ τὴν εὐρυτάτην παραλιακὴν λεω-
φόρον ἀποτελεῖ ὠραῖον παραθαλάσσιον πάρκο ἀπὸ τὸ
ὅποιον μόνον δεινροστοιχία λείπει καὶ ἄφθονος φωτισμός.

Ἐπειτα αὐτὸ τὸ κυκλοτερὲς κρηπίδωμα ὅπερ ἐσχάτως ἐπερατώθη, ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχει ἐν Γαλαξειδίῳ λιμενικὴ ἐπιτροπὴ ἔργων, καλαισθησίας, εὐρωπαϊσμοῦ. Ἀλλὰ ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ ἐκβαθυνηθῇ αὐτὸς ὁ πρὸ τῆς ἀθλίας ἀγορᾶς εἰσχωρῶν βορβορώδης τοῦ λιμένος λαιμός.

Καὶ θὰ εἶχεν ἐκλείψῃ αὐτὴ ἡ κηλὶς ἐν μέσῳ τόσης ἄλλης λεβεντιάς, ἂν ἐφρόντιζε κανεὶς νὰ σταλῇ ἡ βορβοροφάγος τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἀποκαθάρσῃ τὴν ἰλὺν αὐτὴν, προσφερομένου τοῦ λιμενικοῦ ταμείου μὲ τὸ ἀζημιώτόν του νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐταιρίαν διὰ 40 χιλ. δραχμῶν, ἐνῶ τῶρα οὔτε μὲ 80 χιλ. δραχμὰς εἶνε εὐκόλον νὰ γείνη τοῦτο.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ ἀγορᾶς ἀνάγκη ἢ νὰ κχτεδαφισθῇ τὸ ἐρειπιῶδες καὶ βορβορώδες αὐτὸ Ἰδρυμα ἢ νὰ ἀνακαινισθῇ.

*
* *

Γνώρισμα καὶ δεῖγμα τῆς μεταξὺ τῶν ναυτικῶν ἀλληλοβοηθείας πρόκεινται τέσσαρες ἀσφάλειαι, μοναδικαὶ εἰς τὸ εἶδος των καὶ τὸν προορισμόν των. Ἡ «Ἀδελφότης», ὁ «Σωτὴρ», ἡ «Ὑάνθη», ἡ «Ὀμόνοια». Καὶ οἱ τίτλοι των καὶ αὐτοὶ ἀδελφικοί, ποιητικοί. Αἱ μὲν ἀσφαλίζουν τὰ μεγάλα πλοῖα, αἱ ἄλλαι δύο τὰ μικρότερα. Συντηροῦνται δὲ ἄνευ κεφαλαίων καὶ ἄνευ προσωπικοῦ πολυδαπάνου. Ἐὰν λ. χ. ναυαγήσῃ ἐν πλοῖον συνέρχονται ὅλοι οἱ πλοίαρχοι — οἱ ὅποιοι εἶνε καὶ οἱ ἰδρυταὶ τῶν πρακτικωτάτων καὶ ὠφελιμωτάτων αὐτῶν ἀσφαλειῶν πρὸ τριακονταετίας ἰδρυμένων — καὶ ἀναλόγως τοῦ ἀσφαλίστρου των ἀποζημιώνει ἕκαστος τὸν ἀτυχήσαντα πλοίαρχον. Δι' αὐτὸ καὶ λέγονται Ἀλληλασφάλειαι. Εἰς ταύτας ἐννοεῖται ὀφείλεται καὶ ἡ διατήρησις τῆς Γαλαξειδιώτικης ναυτιλίας διότι τὸ χρῆμα δὲν χάνεται μένει εἰς τὸν

τόπον του. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ ἄλλοι μὴ Γαλαξειδιῶ-
ται δύνανται νὰ ἀσφαλίσουν τὰ πλοῖά των εἰς τὰς ἄλ-
ληλασφαλείας αὐτὰς ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς πάντοτε ὅρους ὑφ'
οὗς καὶ οἱ ἐντόπιοι.

*
* *

Θέλετε καὶ ἄλλας εἰκόνας σχολικῶν κτιρίων ὅπως
ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶδομεν εἰς ἄλλας πόλεις; Ἴδου τὸ δημο-
τικὸν σχολεῖον ἐξωτερικῶς ἀνεκτόν, ἐσωτερικῶς ἐτοιμόρ-
ροπον. Τὰ θυρώματά του ἡμιανεστραμμένα, χωρὶς παρα-
στάτας, ἢ κλεῖθρα ἢ μάνδαλα· τὸ δὲ πάτωμα διάτρη-
τον· εἶδα μίαν τρύπα ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ ἀποκρηάτικη
καμήλα μποροῦσε νὰ περάσῃ. Κ' ἐν τούτοις τὰ κακό-
μοιρα τὰ παιδάκια εὐκαταρτιστα, φιλομαθῇ, χρηστοθήη,
φιλόμουσα—ἤκουσα τραγούδια πρίμο σιγόντο ἁρμονικώ-
τατα ἀπὸ ἁγγελικὰ στόματα ἐξαετῶν παιδιῶν—καὶ μ'
ἓνα θάρρος εἰς τὴν ἀνάγνωσίν των καὶ αὐτοπεποιθήσιν
ποῦ μ' ἐξέπληξαν.

*
* *

Διὰ τὸ παρθυναγωγεῖον ἐπίσης· παρὰ τὴν εἴσοδον λάκ-
κος σχεδὸν ὡς ἐκεῖνος περὶ οὗ ἡ Γραφή ἢ Πηλαιά.
«Λάκκος ἐν μέσῳ τῶν λεόντων». Τὸ δ' ἐσωτερικόν του
ἀπαρτίζεται ἀπὸ μίαν αἵθουσαν καὶ δύο ἄλλα ὀωμάτια
μωροτάτης ἀρχιτεκτονικῆς. Καὶ εἶνε τὸ ἱδρυμα κενουργές,
αἱ δὲ ἀτέλειάι του ὡς καὶ τοῦ συναδέλφου του δημοτικοῦ
μποροῦσαν νὰ συμπληρωθοῦν μὲ δαπάνην ἐλαχίστην·
ἀλλ' ἀφ' ὅτου τὴν συντήρησίν των τὴν ἀνέλαβε τὸ κα-
ραβοτσακισμένον Κράτος δὲν εἶνε προκοπή, διότι, διὰ μιᾶ
κλειδαριᾶ φερ' εἰπεῖν ἀξίας δραχμῆς, χρειάζονται αἰτή-

σεις καὶ προτάσεις καὶ διατυπώσεις καὶ νταραβέρια διὰ
νὰ εἰδοποιήσεν εἰ τρανοὶ τμηματάρχαι τοῦ ὑπουργείου
τῆς Παιδείας νὰ στείλουν τὴν ἔγκρισιν.

*
* *

Εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν μοῦ ἐπροξένησε καὶ τῶν μαθη-
τῶν τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου ἢ ὑπαιθρία στρατιωτικὴ
ἐξάσκησις. Τὸ ἀπομεσήμερο μιᾶς ἡμέρας μὲ λιακάδα καὶ
ἀνοιξιάτικη ὁροσιά τὰ συνεκέντρωσαν εἰς μίαν παρὰ τὴν
πόλιν λαμπρὰν τοποθεσίαν, ἐπὶ τοῦ γηλόφου τοῦ Ἀγίου
Γεωργίου ὅπου ὁ ἀρχαιοπρεπὴς τότε ἐλληνοδιδάσκαλος κ.
Ηλ. Ηλιοπούλος — πρῶτον ἑφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς —
ἐξήσκησε τοὺς μαθητὰς εἰς κινήσεις καθαρῶς στρατιωτι-
κῆς μορφώσεως, ἐνῶ περαιτέρω ἑκατοντάδες μαθητουδίων
τοῦ Δημοτικοῦ ἔπαιζον κ' ἐτραγουδοῦσαν ᾠσματα ἐνθου-
σιῶδη. Κ' ἐσκέφθην : Ἴδου καὶ διδάσκαλσι τέλος πάντων
ἐρασταὶ τοῦ ὑπαιθρίου βίου καὶ τῆς φύσεως καὶ ὄχι μόνον
τοῦ τύπτω, τύπτεις, τύπτει.

*
* *

Εὐρῆκα εἰς τὸ Γαλαξειδι καὶ μίαν τεχνικωτάτην ζυ-
λογραφημένην Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ εἰ-
κονοστάσιον (τέμπλον) ἐνὸς τῶν ναῶν τῆς πόλεως εἶνε ἐξ
ὁλοκλήρου κάρινον, φέρον γλυφὰς ἀπεικονιζούσας διάφορα
γεγονότα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Νέας ἀκόμη.
Α. χ. βλέπεις ἐν ἐκτελέσει τὸν Ἀβραὰμ φονεύοντα τὸν
Ἰσ. ἀκ, ἢ τὸν Μωϋσῆν μὲ τὴν ράβδον του, ἢ τοὺς Ἑπτὰ
παῖδας ἐν Ἐφέσῳ κλπ. Λεπτούργημα φιλοπονηθὲν τίς
εἶδεν ἀπὸ πόσου χρόνου.

Ἴδου πρὸ τῆς ἀποβαθρας καὶ ὁ γλυκὺς θαλασσινὸς καὶ σωτὴρ τόσων ναυαγῶν ἐκ τῆς «Ταορμίνας» πλοίαρχος τῆς ἱστορικῆς «Ἀμπέλου» Δόγκας.

— Τί γίνετε ἡ ζηλεμμένη «Ἀμπελος», κ. Δόγκα ; τὸν ἐρωτῶ.

— Πάει ἡ «Ἀμπελος», κύριε· τὴν τρύγησαν τὰ κύματα στὴν Καλαμάτα.

Κ' ἐν τούτοις τέτοιοι ριφοκίνδυνοι καὶ ἀδαμάντινοι χαρακτῆρες εἰς ἄλλα μέρη θὰ ἐλατρεύοντο ὡς μάρτυρες, ἐνῶ ἐδῶ ἐπαίτουں.

Ἄλλὰ τί φιλόξενος, εὐπροσῆγορος, ἡμερος, πολιτισμένος τόπος. Κάθε σπίτι Γαλαξειδιώτικο καὶ ξενῶν, κάθε Γαλαξειδιώτης καὶ ἀδελφός. Ὅλοι φιλοτιμοῦνται καὶ ἀμιλλῶνται ποιοὺς νὰ πρωτοξενίσῃ τὸν ξένον. Καὶ τί φιλοξενία ἀρχαϊκὴ, ἐλληνοπρεπής. Νομίζει κανεὶς ὅτι ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τοὺς παροιμιώδεις ἐπὶ φιλοξενία ἀρχαίους Σπαρτιάτας, οἵτινες ὡς γνωστόν, ἐθεώρουν ἱερὸν τὸ πρόσωπον τοῦ ξένου, τιθεμένου ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ξενίζοντος, γι' αὐτὸ καὶ Ξένιον Θεὸν εἶχον. Γιὰ δύο μέρας μ' ἔκαμαν Γαλαξειδιώτην, ἀποχωριζόμενος ὁ αὐτῶν δὲν ἠδυνήθην νὰ πνίξω εὐγνώμον δάκρυ νοσταλγίας διὰ τὸν λατρευμένον αὐτὸν τόπον.

Εἶχεν ἔλθῃ κ' ἐδῶ ὁ «Ἀψε-σθύσε» Μελισσιώτης, ὅστις ἐξετέλεσε τετράκις τὴν Θυμιούλα του τὴν Γαλαξειδιώτισσα, τῆς ὁποίας τὰ τραγούδια κατέστησαν τὸ γλυκύτερον ἐντρύφημα Γαλαξειδιωτῶν καὶ Γαλαξειδιωτισσῶν. Ὅταν δὲ ὁ ποιητὴς-κουρεὺς τῆς Θυμιούλας ἐφευγε, σωστὴ διαδὴλωσις τοῦ ἔγεινεν ἀπὸ τοὺς Γαλαξειδιώτας. Φαντασθῆτε δὲ τὸν Μελισσιώτην δαφνοστεφανωμένον νὰ ἐπανέρχεται ἐκ Γαλαξειδίου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις κουρεῖόν του !

I T E A

Οὐαὶ καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἀποβιβαζόμενον ἐπὶ μιᾶς ποντικοφαγωμένης ξυλίνης ἀποβάθρας τῆς Ἰτέας ἂν πνέη νότιος ἄνεμος. Πρέπει νὰ ἦνε δελφίνι ἢ γοργόνα διὰ νὰ βρεθῇ θαλασσοφουρτουνιασμένος στὴν παραλίαν. Ἄν δὲ ἔχη τὴν τύχην ν' ἀποβιβασθῇ ἐν ἡμέρᾳ ἀμπώτιδος — δηλαδὴ ποῦ φεύγουν τὰ νερά ὅπως λέγουν οἱ ναυτικοὶ — θὰ δεχθῇ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ καθυλκεύσῃ εἰς τὴν ράχιν τοῦ λεμβόχου ὡς ἐπὶ ἀπτέρου Πηγάσου καὶ ἐν συστολῇ τῶν κάτω ἄκρων νὰ βρεθῇ εἰς τὴν ξηράν.

Τοῦλάχιστον οἱ ὅρμοι τῆς Λίμνης καὶ τοῦ Λεωνιδίου εἶνε ἀπρόσδοι καὶ ἄνευ κινήσεως ἐμπορικῆς. Ἄλλ' ὁ λιμὴν τῆς Ἰτέας, σκάλα πολυθύρβος τῆς Παρνασσίδος καὶ τῆς Λεβαθεΐας ἀκόμη, ἀφ' ἧς φορτώνονται διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἑκατομμύρια ὀκάδων ἐλαίων καὶ ἐλαιῶν καὶ δερμάτων καὶ χαλκίνων εἰδῶν, νὰ στερῇται ἐνὸς βραχίονος ὑψηνέμου διὰ νὰ διευκολύνηται τὸ ἐμπόριον, τό τε ἐξαγωγικὸν καὶ τὸ ἐσωτερικόν ; Δὲν ἀποφασίζουν οἱ πολιτευταὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης νὰ πατήσουν πόδι καὶ ἀπαιτήσουν ἀπὸ μίαν Κυβέρνησιν νὰ ἀποφασισθῇ ἡ κατασκευὴ ἐνὸς λιμένος, μιᾶς ἀποβάθρας, νὰ ἐκβαθυνθῇ τὸ ἀβαθὲς τῆς ἀμμώδους ἀκτῆς διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ διευκολυνθῇ τὸ ἐμπόριον ;

Καὶ ἐν τούτοις νὰ μὴ παραξενευθῇτε ἂν μάθετε ὅτι ὑπάρχει ποσὸν διαθέσιμον ἐξ 70 χιλ. δραχμῶν προωρισμένων διὰ λιμενικὰ ἔργα, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶνε κλειδομανδαλωμένο εἰς τὰς τραπέζας διότι ἔτσι τὸ θέλουν οἱ πολιτευταί. Δὲν συμφωνοῦν ποῦ καὶ πῶς νὰ γείνη ἡ προκυμαία καὶ ἡ ἐκβάθυνσις, καὶ οἱ ἔμποροι διαμαρτύρονται, καὶ τὸ ἐμπόριον δὲν ὑπηρετεῖται καὶ ἡ ἐξαγωγή σχεδὸν μειοῦται. Φαντασθῆτε δὲ ὅτι, ἐπειδὴ εἶνε ἀβασθὴς ἡ παραλία καὶ ἡ ξυλίνη ἀποβάθρα ἐλλεινή, τὰ ἐμπορεύματα μένουν ἐπ' αὐτῆς, τὰ δὲ φορτηγὰ ἀμάξια εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς θαλάσσης μισοπνιγμένα, διπλαρόνουν εἰς τὴν ἀποβάθραν καὶ παραλαμβάνουν τὰ φορτία των, ἐνῶ τὰ κακόμοιρα τὰ ἄλογα μισοβρεγμένα χολοσκάνουν ὅσῳ νὰ ἐξαγάγουν τοὺς τροχοὺς τοῦ ἀμαξιοῦ καὶ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τὸν δρόμον των.

"Ἐπειτα τὸ νερὸ τῆς Ίτέας εἶνε πικροθάλασσα· πως νὰ τὸ σπρώξῃς ἀπὸ τὸ στόμα σου εἰς τὰ ἔντερα τέτοιο ρετινόλαδο· οἱ ἄνθρωποι ὅμως τὸ ἐσυνήθισαν καὶ τί νὰ κάμουν πλέον. Κ' ἐν τούτοις μὲ δαπάνην 100 χιλ. δραχμῶν μποροῦσαν νὰ φέρουν ἑκτακτον νερὸν ἀπὸ τοὺς πρόποδας πέριξ βουνῶν, ἀπὸ τὰ ὑποῖα ὁλόκληροι ποταμοὶ λαμπροῦ ὕδατος χάνονται εἰς τὴν θάλασσαν, ἥ καὶ ἀπὸ τὸν παρακεείμενον ἐλαιῶνα τῶν Δελφῶν ἀκόμη. Ἀλλὰ ποῦ οἱ ἄνθρωποι οἱ πραγματικῶς μεριμνῶντες ὑπὲρ τοῦ τοπου των!

"Ἐλη δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν μικρόβια καὶ μεγαλόβια καὶ μιάσματα ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. "Ολοι οἱ κάτοικοι τῆς Ίτέας ἔχουν χρῶμα στὸ πρόσωπόν των κίτρινον χρῶμα κινήνης, ἀσθενικόν. Δὲν ὑπάρχει ψυχὴ νὰ μὴ ἔχῃ πάρη κληρονομία πλέον τὸν ἐλῶδη πυρετόν. Αὐτοὶ δὲ οἱ δυστυχησμένοι

ὑπάλληλοι, ἀήθεις εἰς τὸ κλίμα καὶ τὸ νερό, τραβοῦν μαρ-
τύριον.

Ποῦ δὲ σχολεῖον δημοτικὸν ἀρρένων καὶ θηλέων. Κ' ἐν
τούτοις εἶνε λαμπρὸς συνεικισμὸς ἡ Ἰτέα, καὶ ἔχει ὅλα τὰ
στοιχεῖα διὰ νὰ αὐξήσῃ καὶ μεγαλυνθῇ ἀλλ' εἶνε ἀπρο-
στάτευτος.

* *

Λαμπρὸν εὐρύχωρον, μὲ μεγάλην παραγωγὴν καὶ κα-
λὸν προσωπικὸν ἐργοστάσιον βυρσοδεψίας εὔρον εἰς τὴν Ἰ-
τέαν, κτῆμα καὶ μεγάλωμα τῶν ἀδελφῶν Καλλία. Χον-
δρά βόεια, ἥ βουβαλίσια δέρματα, κίτρινα δέρματα, βι-
δέλα κτλ. μοσχοπωλούμενα εἰς τὴν Κρήτην ἰδίως καὶ
εἰς τὴν Στερεάν, Βιομηχανία ἐν ἀκμῇ καὶ δράσει καὶ με-
γαλύνσει. Ὅ,τι κάμνει ἡ κακομοῖρα ἡ ἰδιωτικὴ πρωτο-
βουλία, μὲ θυσίαν χρημάτων, χρόνου, κόπων κλπ. διὰ νὰ
ἀπορροφᾷ τὸ ἀχόρταστον δημόσιον χωρὶς νὰ τὴν ἀνα-
κουφίξῃ καὶ τὴν προστατεύῃ καὶ τὴν ὑποστηρίξῃ.

* *

Ἐπίσης ἄλλο μέγα ἐργοστάσιον — ἀλευρόμυλον καὶ ἐ-
λαιοπιεστήριον — διὰ τοῦ ἀτμοῦ κινούμενον καὶ τροφοδο-
τοῦν τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Στερεᾶς· εἰς τὸν ἀτμόμυλον
μάλιστα αὐτὸν ἀλέθονται καὶ ἐντόπια δημητριακά, σίτος
καὶ ἀραβόσιτος. Διευθύνεται δὲ τοῦτο ἀπὸ τὸν κ. Κολο-
βάτον. Ἀλλὰ τί τέλειον μηχανήμα ἐλαιοπιεστηρίου δι'
ἀτμοῦ. Μήπως ὅμως ἔχουν τὸ νερὸ οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ
χρησιμοποιήτουν εἰς τὴν κίνησιν τῶν μηχανημάτων;
Παλαῖον διὰ μυρίων προσκομμάτων διὰ νὰ ἐπιδιώξουν,
ὅχι κέρδη, ἀλλὰ τὰ ἐξοδὰ των.

Διὰ τοὺς ξένους, τὴν πρώτην φοράν ἀποβιβαζομένους εἰς τὴν Ἰτέαν, πολὺ καλὸς ξενὼν καὶ ἀναπαυτήριον τὸ ξενοδοχεῖον τῶν ἀδελφῶν Παπαλαΐου καὶ Διαμαντῆ. Ὅχι μόνον ἀρπακτικὰς διαθέσεις δὲν ἔχουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ πολὺ συγκαταβατικοὶ εἶνε. Ἰδίως εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς περιηγητὰς παρέχουν πᾶσαν εὐκολίαν καὶ περιποίησιν μεταφέροντες αὐτοὺς διὰ τῶν ἀμαξῶν των εἰς τοὺς Δελφούς, ἀντὶ τιμῆματος εὐτελοῦς. Δὲν νομίζετε ὅτι οἱ ξένοι καὶ ἀπὸ τοὺς ξενοδόχους μας αὐτοὺς μποροῦν νὰ καταλάβουν ὅτι δὲν εἴμεθα πλέον ἀγιογδύται, ὅπως ὑπεθέτουν ἴσως, ἀλλ' ἑθνάριον ἡμερον καὶ φιλόξενον ;

Α Μ Φ Ι Σ Σ Α

Καὶ ἀπὸ τὴν Ἰτιά μετὰ δίωρον στερειανὸν περίπατον μέσῳ πυκνοτάτου ἐλαιῶνος φορτωμένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὸν πολύτιμον τοῦ Σάλωνα ἐλαιοκαρπὸν μ' ἓνα σκονοκύλισμα καὶ μὲ συντροφιά ἀπὸ δυὸ εὐφρευστάτους χωρικοὺς Ρουμελιώτας καὶ ἄλλους δύο κοσμοπολιτισμένους Ἀμφισσεῖς φθάνομεν βράδῳ βράδῳ στήν Ἀμφισσαν.

Ἡ Ἀμφισσα ἐξ ἀπόπτου Λεωνίδιον ἐν μεγαλογραφία. Ὅπως ἐκεῖνο βρίσκεται περιφραγμένο ἐκατέρωθεν ἀπὸ ὑψηκάρηνα βουνά, οὕτω καὶ ἡ Ἀμφισσα ἐπὶ κλιτύος ὁρέων ἀμφιθεατρικῶς σχεδὸν ἐξηπλωμένη καὶ περιζώνουσα οὕτως εἰπεῖν τὸ ἓνα ὅρος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ μὲν Λεωνίδιον διασχίζεται ἀπὸ ξηρότατον καὶ εὐρὺν ἀμμώδη χεῖμαρρον, ἐνῶ ἡ Ἀμφισσα ἔχει πρὸ αὐτῆς τὴν ἄπειρον ἐκείνην πρασινάδα τοῦ ἐλαιῶνός της.

Πρώτη ἱλαρὰ ἐντύπωσις τὸ κομψὸν μέγαρον τοῦ στρατῶνος χρωματισμένο, οἰκοκυρευμένο, μ' ἓνα ἄρτιφυές μὲν ἀλλὰ τετραγωνισμένο περιβολάκι, μὲ τ' αὐλάκια του καὶ τὴν λαμπρὰν περιποίησίν του. Νομίζεις ὅτι ἐντὸς αὐτῆς

τῆς μικρεπαύλεως δὲν τιθασσεύονται Ἕλληνες στρατιῶται ἀλλὰ ὅτι διαιτῶνται ἀρχοντόπουλα· φαντάζεσθε δὲ ὁποίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἥθους, ἐπὶ τοῦ αἰσθητικοῦ, εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῶν στρατωνιζομένων ἐν αὐτῷ ἑλληνοπαίδων ἔχει τὸ εὖμορφο αὐτὸ παλατάκι.

Πῶς νὰ μὴ ὑπηρετοῦν μὲ τὴν καρδιά τους καὶ μ' ἐνθουσιασμόν τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἅταν οἰκοῦν εἰς τέτοιον στρατῶνα, ἀφοῦ δυστυχῶς οἱ πλεῖστοι—ἂν μὴ ὅλοι—οἱ ἑλληνικοὶ στρατῶνες ἔχουν ἓνα τόσῳ μαυροπράσινο καὶ μπουδρουμοειδὲς ἑσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ὥστε λύκοι καὶ τίγρεις καὶ Παρδάλεις τοῦ Μοντενέγρου μὲ δυσκολίαν τιθασσεύονται καὶ ὄχι ἐλαφροχίτωνες καὶ κουφόποδες τοῦ καμπου καὶ τοῦ βουνοῦ τρόφιμοι ἑλληνόπαιδες. Καὶ θὰ νομίσητε ἴσως ὅτι κένενας μεγάλοςχημος νομάρχης, ἢ δήμαρχος, ἢ βουλευτὴς θὰ ἠγωνίσθη δι' αὐτὸ τὸ ἱλαρώτατο πραγματάκι· τέτοιο πρᾶγμα ἓνας ἀπλούστατος ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ—ψυχολόγος φαίνεται καὶ πολιτισμένος—ὁ κ. Μαντζαβίνος, μοῦ εἶπεν ὅτι ἐφιλοτέχνησεν ἀπὸ τὰς εὐτελεῖς οἰκονομίας τοῦ ἑκατονεικοσάδράχμου μισθοῦ του. Ἐ, καὶ ἂν εἶχαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες δήμαρχοι τὴν μπαξεδομανίαν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ αὐτοῦ, σὲ τί μπαξέδες θὰ λούζονταν οἱ ἔρημοι δῆμοί μας!

Τὸ πρῶτον καὶ ἐπίφθονον προῖόν τῆς Ἀμφίσσης ἡ ἐλαιοπαργωγή. Ἐλαία καὶ ἐλαῖαι ἰδοὺ ὁ πλοῦτος τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Καὶ εἶνε ὀνομαστὰ τὰ ἐλαία αὐτά. «Σαλωνίτικαις ἐλθαίς». Ἐξωγωγή ἐτησία τοῦ εἴδους αὐτοῦ πλεόν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ὀκαδῶν διὰ Ρωσσίαν, Ρουμανίαν καὶ Βουλγαρίαν. Συμφέρει δὲ πολὺ περισσότερον νὰ πωλοῦν ἐλαίας καὶ ὄχι ἐλαία· διότι αἱ πρῶται ἔχουν

ἀξίαν 28—40 λεπτῶν κατ' ὁκᾶν, ἐνῶ διὰ νὰ γείνη μιὰ ὁκᾶ ἐλαίου θὰ θλιβοῦν πέντε ὁκάδες ἐλαιῶν, τὸ δὲ ἔλαιον θὰ πωληθῇ πρὸς μίαν δραχμὴν. Ποιότητος λαμπρᾶς, ἀντέχουν εἰς τὴν μεταφοράν. Θὰ κατηναλίσκετο δὲ διπλάσιον ποσὸν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἐὰν ὁ δασμὸς ἐκεῖ ᾗτο μικρότερος. Κᾶποια κυβερνητικὴ ἐνέργεια παρὰ τῇ Ρωσικῇ κυβερνήσει θὰ ἐμετρίαζε τὸ κακόν. Εἶχεν ὅμως εὐλαβῶς ὑποβληθῇ αἵτησις τις τῶν Ἀμφισσέων πρὸς τὴν γαληνοτάτην βασιλίσσαν μας παρακαλουμένην νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῇ Ρωσικῇ Αὐλῇ—διότι ὁ ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν δασμὸς συγκεντροῦται, ὡς γνωστὸν, εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ρωσικὸν ταμεῖον—ὅπως μειωθῇ ὁ δασμὸς οὗτος, ὑπάρχουν δ' ἐλπίδες ὅτι ἡ Α. Μ. ἐνήργησε πρὸς τοῦτο ἀποτελεσματικῶς, ἀλλὰ δὲν ἐγνώσθη ἀκόμη ἐπισήμως ἡ ἐλάττωσις τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐν Ρωσσίᾳ τούτου δασμοῦ.

*
* *

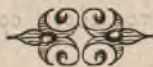
Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἐλαίων καὶ ἐλαιῶν, ὀνομαστῶν διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ τὸ εὐγεστον αὐτῶν, ἔχει καὶ ἀκμαίαν βιομηχανίαν ἡ Ἀμφισσα. Τὴν Βυρσοδεψίαν. Ἐξαγωγή δὲ τοιούτων δερμάτων γίνεται μεγάλη εἰς Κρήτην, ὅπου κατασκευάζουν τὰ κίτρινα καὶ στερεὰ ὑψηλὰ ὑπόδηματά των, καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲ πανταχοῦ. Ἄλλαι ἐπίσης καλαὶ βιομηχανίαι εἶνε τὰ χαλκεῖα, τὰ σχοινοπλοκεῖα, τὰ κωδωνοποιεῖα—ἐκ τῶν τελευταίων εἰδῶν μεγάλη ἐξαγωγή εἰς Σμύρνην,— ἐξ ὧων δὲ τούτων κυκλοφορεῖ ἐτησίως χρῆμα ἀνερχόμενον εἰς 3 ¹/₂ ἑκατομμύρια δραχμῶν.

*
* *

Ἰδοὺ καὶ ἐν Γυμνάσιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν μπορεῖ νὰ βάλῃ βέβηλον χεῖρα ἡ Βρωμοπολιτικὴ. Εὐρέθη φιλόμουσος καὶ φιλόπατρις Ἀμφισσεύς, ὁ αἰείμνηστος Ν. Γιαντζής, ὅστις ἐδαπάνησεν ἑκατοντάδας χιλ. δραχμῶν καὶ ἀνήγειρε λαμπρὸν μέγαρον ὡς Γυμνάσιον, μὲ τὰς καταλλήλους διαιρέσεις του, μὲ τὸ προαύλιόν του, ἐπὶ καταλληλοτάτης θέσεως, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκουν φῶτα καὶ γνώσεις ὅλα τὰ διψῶντά γραμμάτων παιδιὰ τῆς Παρνασσίδος. Τὸ γυμνάσιον τοῦτο συντηρεῖται ἐκ κληροδοτήματος τοῦ αἰμνήστου, συντρέχοντος τοῦ Δημοσίου καὶ καταβαλλόντων τῶν μαθητῶν τὰ τέλη. Κ' ἐπειδὴ τὸ Παιδευτήριον τοῦτο δὲν διέπεται ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε ὑπουργόν, ἀλλ' ἀπὸ τὸ διοικητικόν του συμβούλιον, καὶ προσωπικὸν ἐξαιρετον ἔχει, τῆς δουλειᾶς του καὶ τοῦ καθήκοντος, καὶ οἱ τρόφιμοί του καταρτίζονται πολὺ καλὰ, κ' ἐν γένει γίνεται ἐργασία, ὅλῃ εἰς ὀλίγα τοῦ Κράτους Γυμνάσια.

*
* *

Ἄφθονα, εὐποτα κ' εὐπεπεπτα νερὰ ἔχει ἡ Ἀμφισσα, ἀλλ' ἐπιβάλλεται τῶν δρόμων κάποια ζωντανωτέρα ἐπίβλεψις, καὶ τῆς Πλατείας δὲ τῆς κεντρικῆς ὁ ἐξωραϊσμός. Ἀνάγκη αἰσθητικὴ πλέον νὰ κατεδαφισθοῦν τὰ ἐναπομείναντα ἐρείπια, τὰ ὁποῖα κηλιδόνουν τῆς ὅλης πλατείας τὴν ὁπωσοῦν εὐπρέπειαν· ἐπὶ τέλους ἅς ὀπανήσῃ ὁ Δῆμος ἀποζημιόνων τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν μπαγαγκῶν αὐτῶν.

Χ Ρ Ι Σ Σ Ο

— Ἐνα πρῶι μ' ἓνα ἀμάξι τραβῶ ἀκολουθῶν ἀτραπὸν ἄκρως μουτροσπαστικὴν, εἰς τὴν πάλαι Κρίσσαν τανῦν Χρισσό. Τί λαμπρὰ κωμόπολις ! Ἔχει ἓνα ὀρίζοντα γιὰ ζωγραφιά. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους κ' ἔχει ἀπέναντί του τὴν Κίρφιν, εἰς τὸ βάθος τὸν Κλειστὸν ποταμόν, ἀνωτέρω τὸν φαϊόχρουν ἐλαιῶνα καὶ κάτω κάτω μίαν στενὴν ὑγρὰν λωρίδα τῆς Ἰτέας καὶ τοῦ Γαλαξειοῦ.

Κάμνω ἓνα περίπατον ἀνὰ τὴν κωμόπολιν καὶ θαμβοῦμαι μὲ τὸν κεντρικώτερον δρόμον της, τὸν ἀπὸ Χρισσο εἰς Δελφούς. Τί συντήρησις καὶ στερεότης καὶ εὐθύτης. Ναοὺς δύο καινουργεῖς καὶ εὐπροσώπους· ἰδίως ἓνας ἐξοχικὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἔχει μίαν πλατεῖαν εὐθυγραμμοτάτην, ὅπου, ὡς μου εἶπον, ἐπὶ τριήμερον γλεντοῦν τὰς Πασχαλινὰς ἡμέρας ὅλοι οἱ κάτοικοι, συναδελφούμενοι καὶ συμφιλιούμενοι μικροὶ καὶ μεγάλοι, οἰκοκυραῖοι καὶ χειρώνακτες.

Πῶς νὰ λησμονήσω δὲ τὰ ἄφθονα καὶ αἰέρροα νερὰ τοῦ Χρισσοῦ, τὰ ὅπερ ἐκρέουν ἀπὸ κρήνας τετρακρούους, ὅπου συγκεντροῦνται ἰδίως ἡ πτωχολογία καὶ ἀποπλύνει τ' ἀσπρόρρουχά της. Νερὸ μὲ τὸ ὅποιον μπορούσε κανεὶς νὰ πνίξη τὴν πρωτεύουσά μας, μ' ὅλους τοὺς Δημάρχους της.

*
* *

Ἀλλὰ μήπως αὐτὰ μόνον ; Εὐρῆκα ἓνα μέγα δημοτικὸν κητάστημα, ἀρχιτεκτονικῆς εὐρωπικῆς, μὲ τὰς δι-

αιρέσεις καὶ τὸ προαύλιόν του καὶ τὰς εἰσόδους του καὶ τὰς παρόδους του, εἰς τὸ ὅποιον ἔχουν συγκεντρωθῇ ὅλα τὰ δημόσια καὶ δημοτικὰ καταστήματα τοῦ Χρισσοῦ, Δημαρχεῖον, Ἀστυνομία, τηλεγραφεῖον, ταχυδρομεῖον, παρθηναγωγεῖον, διδασκτῆριον ἀρρένων, στρατῶν, ἔργον τοῦ πρώην Δημάρχου κ. Πολίτη. Καὶ ὅχι διὰ δανείου, ἀλλὰ δι' ἐπιτυχoῦς οἰκονομικοῦ συνδυασμοῦ, τὸν ὅποιον ἐφεῦ-
 ρεν χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνῃ καὶ τὸν Δῆμον. Ἐπειτα μήπως μόνον αὐτό : Τὸ Νεκροταφεῖον, οἱ λαμπροὶ δρόμοι, τὰ κτίρια τῶν κρηνῶν, ἓνας ὑδραύλαξ οὐσιωδέστατος διὰ νὰ ποτίζουσι τὰ ἐλαιόδενδρα, ἄλλος δρόμος διὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον, παραρτήματα καὶ σκιαᾶδες διὰ τὴν γινομένην ἐκεῖ ἐκάστοτε ἀγοράν, τ' Ἀρτεσιανὰ εἰς τὴν Ἰτέαν καὶ τόσα ἄλλα διάφορα δημοτικὰ ἔργα, ἅνευ δανείου ἢ ἐκτάκτων πιστώσεων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐτησίων εἰσοδημάτων τοῦ Χρισσοῦ συνετελέσθησαν ἀπὸ τὸν πρώην Δήμαρχόν του.

Θὰ τὸ πιστεύετε ἤε ; Μὲ τῆς 13 χιλιαδοῦλές του ὅχι μόνον αὐτάρκης εἶνε ὁ δῆμος, ἀλλ' ἔχει καὶ περίσσευμα.

*
* *

Ἑύρετε δὲ πῶς ἐβάπτισε σοφὸς Ἀγγλος περιηγητὴς καὶ συγγραφεὺς ὁ Τόμψων, τὸ Χρισσό, δημοσιεύσας περὶ αὐτοῦ εἰς κάποιον ἀγγλικὸν περιοδικόν ; Ὁ ἐξώστης ἢ ἐλληνικώτερον τὸ μπαλκόνι τοῦ γέρω Παρνασσοῦ ! Ὅποιος ἔχει ἐναντίαν ἰδέαν ὥς κοπιάσῃ νὰ τὸ ἀντιληφθῇ.

*
* *

Καὶ ἀπὸ τὸ Χρισσό καὶ πάλιν ὁδοιπορικῶς εἰς τὸ σημερινὸν Καστρί, δηλαδὴ τὸν συνοικισμὸν τῶν σημερινῶν Νέων Δελφῶν. Ἐ, καὶ νὰ ξεύρατε τί ἐνθουσιασμὸν καὶ

χαρμὸς τὴν στήν καρδίαν των ἡσθάνθησαν οἱ Καστριῶται χωρικοὶ καὶ γεωργοὶ ποῦ εἶδαν ἓνα συντάκτην ἐφημερίδος ἑλληνικῆς ἐπισκεπτόμενον τὸ πενιχρὸν καὶ τὸ ἀπόκρημον χωρίδιόν των ! Ποιὸς νὰ μοῦ πρωτοεἰπῇ τὰ παράπονά του καὶ ποιὸς νὰ μέ πρωτορωτήσῃ τί θ' ἀπεργεῖνουμε.

— Ἐφτωχύνουμε κ' ἐπεινάσαμε, κύρ συντάχτα, ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὴν κακομοιρίαν. Δὲν μᾶς φωτίζεις ποῦ θὰ κατασταλάξουμε ; Θὰ φοφῆσοιμ' ἀπ' τὴν πείναν κ' ἐρεῖς καὶ τὰ παιδιὰ μας καὶ τὰ ζωντανά μας. Ἐσεῖς δὲ ποῦ εἴσθε στὴν πρωτεύουσα, δὲν τὰ διορθόνετε ; Ἄμ ὁ Βασιλεὺς μας, ἄμ ὁ Διάδοχος ἄμ τὰ Βασιλόπουλα ; Ἄμ, καὶ αὐτὴ ἡ Σουφιά ! Δὲν πετιῶνται μιὰ ματιὰ νὰ μᾶς δοῦνε καὶ νὰ μᾶς ρουτήσουν πῶς τὰ περνᾶμε ἀπὸ πείναν, ἀπὸ ψωμί ; Αὐτοὶ οἱ παληοφράγκοι μᾶς ξεπούλησαν τὰ σπιτάκια μας γιὰ ναύρουν ἀρχαῖα, καὶ δὲν μᾶς δίνουν καὶ τὰ ὑλικά, τῆς πέτρες τ' ἀσβέστι νὰ χτίσοιμ' ἄλλα. Δὲν κάνεις λόγον στὴν « Ἀκρόπολι » γι' αὐτοῦνα τὰ πράγματα ;

*
* *

Εἶνε ἀπὸ τὰς σπανίας εὐκαιρίας ποῦ ἡσθάνθη καί ποιναν εὐάρεστον ἀγαλλίασιν τὴν ψυχὴν μου — ὑπὸ τὴν ιδιότητα δημοσιογράφου — μέσω χωρικῶν διατυπούντων μὲ ἄλγος ψυχῆς τὰ παράπονά των. Ἐχει καὶ ἡ δημοσιγραφία τὰς ἀσυλλήπτους ἀπολαύσεις της.

*
* *

Τί εἶνε δὲ οἱ Νέοι Δελφοί, ἢ τὸ Καστρί κοινῶς λεγόμενον ; Ἐνα χωρὶὸ μικρὸ, ἐν τῇ γενέσει του ἀκόμη, μὲ οἰκήματα πλινθόκτιστα ὅλα, κ' ἐπομένως στακτόχροα. Καὶ ξεύρετε τὸν λόγον ; Ἐκεῖ οἱ Καστριῶται χορεύουν

πολλάκις τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸ πᾶν-τὲ καί-ρ ἢ τὸ Βοστόν των, τὸν τρομακτικώτατον σεισμικόν. Τρώγουν, κοιμῶνται, σκάπτουν, διασκεδάζουν, ἐκκλησιάζονται σεισμοχορεύοντες. Ἀλλὰ τόσω τὸν ἐσυνείθισαν, ὥστε δὲν τοὺς κάμνει καμμίαν αἴσθησιν ὁ τιναγμός ἢ ὁ τριγμός τῶν οἰκιῶν των.

Οἱ Καστριῶται ὅλοι ἔχουν καταγανακτῆσαι ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἑταιρίαν τῶν ἀνασκαφῶν. Τοὺς ἀπαλλοτριῶνουν τὰ οἰκήματά των μὲ ὅσα — ὅσα καὶ στὸ τέλος δὲν τοὺς δίδουν τοῦλάχιστον τὰ ὑλικά. Ἀνεφέρθησαν πολλάκις εἰς τὴν Κυβέρνησιν ζητοῦντες παρ' αὐτῆς τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπονομὴν τοῦ δικαίου των. Ἀλλ' ἡ ἀφεντιά της ἀγρὸν ἠγόρασε· οἱ μυκηθμοὶ καὶ οἱ στόνοι ἐνὸς χωριοῦ ὀλοκλήρου ποῦ νὰ τρυπήσουν τὸν Παρνασσὸν διὰ νὰ φθάσουν καὶ πλήξουν τὸ ἀπὸ γρανίτην ὠτικὸν τύμπανον τῶν κυβερνητῶν.

Δ Ε Λ Φ Ο Ι

Ὅσάκις βλέπει ὁ Ἕλλην λόρδους, περιηγητάς, Ἀγγλους, Γάλλους, Γερμανούς, μίς, λαίδας, θαλαμηγούς, κόττερα, γιότ κλπ. νὰ διασχίζουν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ ὠκεανούς διὰ νὰ φθάσουν, ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Ὑψηλίου ἐκκινούντες, εἰς τὸ μικροσκοπικὸν ἀλλ' ἐνδοξον καὶ εὖελπι διὰ τὸ ἁπώτερον μέλλον πενιχρὸν κρατίδιόν μας, καταλαμβάνεται ἀπὸ κἄποιο εὐπρόσυνον αἴσθημα κρυφῆς ὑπερφηφάνειας διαθρυπτούσης τὴν ἐθνικὴν φυλετικὴν φιλοτιμίαν του. Ἀναπολεῖ πρὸς στιγμὴν τὸ παρελθὸν καὶ στρέφει γύρω τὸ βλέμμα ἐρευνητικὸν ἵνα ψυχολογήσῃ ἐπὶ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνακαλύψῃ ποῦ αἴσθημά τι φιλαρχαϊσμοῦ. Τί θὰ πορισθῇ δὲ ἀπὸ τὰς ἐπιμελεῖς ἐρεῦνας του; Ὅτι ὑπάρχουν διδάκτορες Νόμων, Φαρμάκων, ἀριθμῶν, πολιτευταὶ, βουλευταὶ, ὑπουργοὶ ἀγνοοῦντες στοιχειώδεις ἀρχαιολογικὰς γνώσεις τῆς κλασικῆς τῶν ἐλλήνων ἐποχῆς. Ὑπάρχουν ἐπιστήμονες ἀγνοοῦντες τὴν διαφορὰν τῶν τεσσάρων ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν ρυθμῶν, ἥ τί ἔστι κιονόκρανον, μετόπη, πελασγικὸν τεῖχος, Κυκλώπειον τεῖχος, Πολυγωνικὸν τεῖχος. Καὶ ἐν τούτοις οἱ ξένοι, κατὰ λόχους, κατὰ συντάγματα, κατὰ καρβάνια, παγανιᾶ, τρέχουν ὡς εἰς προσκύνημα εἰς τὴν μικράν Ἑλλάδα μας, τῆς ὁποίας μελετοῦν καὶ τὰ ἀπλούστερα καὶ κοινότερα λείψανα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, ἐνῶ πολλοὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐλλήνων σπουδαστῶν καὶ διδασκτῶν οὔτε αὐτὸν τὸν Παρθενῶνα γνωρίζουν τί πρᾶγμα εἶνε· ναός; ἥ θέατρον; ἥ ἀγορά; ἥ πρυτανεῖον; Ποῦ αἱ

ἐτήτiai ἐκδορομαὶ τῶν ἐλλήνων νεωτέρων σπουδαστῶν ἀνά τὰ Ὀλύμπια, τὰς Μυκήνας, τοὺς Δελφοὺς κλπ., τῶν φιλαρχαίων, τῶν ἀνθρώπων τῶν βιβλίων, τῶν γραμμάτων, τῆς πένης ;

Χωρὶς νὰ θελήσω νὰ ἀποκρύψω καὶ ἐγὼ τὴν ἑλλειψίν μου προκειμένου περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν μας, ὁμολογῶ ὅτι μύχιον ἡσθάνομην ἀνέκαθεν πόθον ὅπως ἐπισκεφθῶ τὸ πολύκροτον καὶ περίφημον μαντεῖον τῶν Δελφῶν, εὐκαιρίας δὲ καταλλήλου τυχεύσης κινῶ διὰ τὸ Χριστὸ—καὶ μετὰ μιᾶς ὥρας ἐξαντλητικωτάτην τῶν κάτω ἄκρων μου γυμναστικὴν εὐρίσχομαι πρὸ τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν χώρου.

Τί ἐπιβάλλων καὶ μυστηριώδης καὶ μεγαλοπρεπὴς χώρος ! Πράγματι ἡ πέριξ φύσις σοῦ ἐμπνέει σεβασμὸν καὶ εὐλάβειαν καὶ μεγαλεῖον. Διὰ τοῦτο λέγουν ὅτι ἐπὶ τούτῳ ἐξέλεξαν τὸν τόπον αὐτὸν οἱ ἱερεῖς καὶ ἔφοροι καὶ ὅσοι καὶ προφηταὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅπως συνδυάσουν τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως μὲ τὸ ἀλάνθαστον τοῦ μαντείου. Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν, τὴν ἀνατολικὴν τοῦ διαρρέοντος Κλειστοῦ ποταμοῦ, τὸ ὄρος Κίρφis, καὶ εἰς τὴν ἀντίπεραν, τοῦ Παρνασσοῦ οἱ πρόποδες ὅπου καὶ τὸ ἱερόν. Ἐπεκράτει μάλιστα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ ἰδέα ὅτι ἐκεῖ εἰς τοὺς Δελφοὺς ἦν ὁ ὀμφαλὸς, τὸ κέντρον τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ἀκριβῶς δὲ κάτωθεν τῶν Φαιδριάδων Πετρῶν τὸ περισπουδαστον μαντεῖον.

Ξένος ἐν ξένη καὶ ἄγνωστος ἐν ἀγνώστοις συνήνηται ἐκ τύχης πρὸ τοῦ ἱεροῦ χώρου τὸν κ. Κοντολέοντα, νέον τρελλαινόμενον ἀπὸ τὸν ἔρωτά του πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, εἰδικώτατον, ἀρχαιομαθῆ καὶ ἐκτάκτου ἀβρότητας ὑπάλ-
ληλον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, τοποθετημένον ἐπὶ τούτῳ αὐτόθι πρὸς ἐξακρίβωσιν καὶ διάγνωσιν οὕτως εἰ-
πεῖν τῶν ἀνευρισκομένων ἀρχαίων εὐρημάτων. Αὐτὸν δὲ μεταχειρισθεὶς ὡς πραγματικὸν μῖτον Ἀριάδνης ἐτόλμησα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸν λαβυρινθώδη διὰ τοὺς πλείστους τῶν ρωμηῶν ἱερὸν χώρον ἀποκαλυφθεὶς μετ' εὐλαβείας πρὸ τοῦ θείου, πρὸ τῆς τέχνης τῶν προγόνων μας.

Ἄλλὰ τί πρᾶγμα αὐτὸς ὁ χώρος! Ἐρείπια, ἐκσκα-
φαί, κίονες, στῆλαι, στύλοι, μετόπαι πλάκες ἐνεπίγραφοι,
ἀγάλματα χιλιοκόμματα, σφίγξ ἀκέφαλος, ρυθμοὶ ποικί-
λοι, τείχη ποικίλα, ἐργάται, μηχανικοὶ, ἀρχαιολόγοι,
ἀρχαιοδίφαι, γραμμαὶ ὡς εἶδος ΣΠΑΠ μεταφέρουσαι τὰ
ἐκσκαπτόμενα χώματα, ἀξίναι, πτύα, βαριαῖς, ἀμαξί-
δια, βαγονίδια, ἐρείπια οἰκίσκων, ναῖσκων, κατεδαφιζομέ-
νου τοῦ συνοικισμοῦ τούτου πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἀρχαι-
ολογικῶν θησαυρῶν κλπ. κλπ.

Ὁδηγοῦντος τοῦ κ. Κοντολέοντος ἐτόλμησα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ ἐξωτερικὸν προαύλιον τοῦ Ναοῦ. Ἰδοὺ ἡ Στοὰ τῶν Ἀθηναίων εὐρεθεῖτα ἐν προγενεστέραις ἐποχαῖς, ἀρι-
στούργημα κλασικῆς τέχνης. Περαιτέρω ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Ὠμόλλ. Καὶ τὰ δύο,

ρυθμὸς καὶ τέχνη καὶ γλυφαὶ καὶ κίονες, Ἴωνικά. Ἐκ τῶν γενομένων ἐκσκαφῶν ὠρίσθη ἐπακριβῶς ὁ χῶρος καὶ ἡ ἔκτασις τῶν δύο τούτων σπουδαιοτάτων κοσμημάτων τοῦ Μαντείου. Χωροῦμεν ἐσωτέρω κ' εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ Προνάου τοῦ Ναοῦ. Ἐδῶ τέχνη τριῶν ἀναμιξ ρυθμῶν, προεξάρχοντος τοῦ ὀλιγογράμμου, αὐστηρογράμμου καὶ μεγαλοπρεποῦς Δωρικοῦ. Ἴδου ἔμπροσθέν μου ὀρθομένην ἀκέφαλος ἡ περίφημος Σφιγξ τοῦ Οἰδίποδος, ἐν ὑπερφυσικῷ μεγέθει, φέρουσα γλυφὰς καὶ κοσμήματα καὶ τέχνην ἐξόχου ἐργασίας. Παρακειμένη αὐτῇ ἡ Στήλη τῶν Ναξίων, περαιτέρω δὲ πλάξ ἐνεπίγραφος φέρουσα ἐπίγραμμα ἀφιερωμένον εἰς Σάμιον Σάτυρον ὑπερέχοντα ὅλων τῶν συγχρόνων του μουσικῶν. Ἀλλὰ τί τελειότης οἰκοδομικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Πολυγωνικοῦ καὶ Πελασγικοῦ τείχους τοῦ Ναοῦ. Νομίζει κανεὶς ὅτι εἶνε ζωγραφιὰ τὸ τεῖχος αὐτό, τόσον ἡ συναρμογὴ καὶ ὁ σύνδεσμος εἶνε ἐπιτυχής. Ἀλλ' ἔχει καὶ μικρὸν τμήμα Μωσαϊκοῦ παραπλεύρως. Προσθετέον δὲ ὅτι ὅλον τὸ Πελασγικὸν αὐτὸ τεῖχος φέρει ἐγκεχαραγμένας ἐπιγραφάς, ὧν τὸ περιεχόμενον εἶνε πράξεις ἀπελευθερώσεων δούλων.

Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ μία στενὴ ἀτραπὸς ἄγουσα εὐθὺ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ. Αὐτὴ εἶνε ἡ Ἱερὰ ὁδὸς δι' ἧς εἰσήρχοντο οἱ μαντευόμενοι καὶ δι' ἧς εἰσῆλθεν ἐν τῷ Ναῳ ὁ περίφημος Πausanίας. Ἡ ὁδὸς αὐτὴ πλάτους μέτρου εἶνε ἐπεστρωμένη διὰ πλακῶν, αἵτινες ἐν τῇ συναρμογῇ των φέρουσι μικροὺς λακκίσκους ὅπως ὁ ἀνερχόμενος μὴ ὀλισθήσῃ ἕνεκεν τῆς ἀνωφερείας τῆς ὁδοῦ. Καὶ κατόπιν διὰ στροφῆς τινος εὐρίσκεσαι ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, ἐν τῇ αἰθούσῃ, οὕτως εἰπεῖν, ἐνθα συνήθως ἔστατο ἡ Πυθία

καὶ ἔδιδε τοὺς χρησμούς. Ἀλλὰ τὸ ἐσώτερον τοῦτο τοῦ Ναοῦ δὲν παριστᾷ ὁλόκληρον τὸν ἐσωτερικὸν χώρον αὐτοῦ· ὑπάρχουν ἐν τούτοις πολλαὶ ἐλπίδες ὅπως ἐκ τῶν γενομένων ἐκσκαφῶν ἐξακριβωθῇ ὅλη τοῦ Ναοῦ ἡ ἔκτασις. Ἐν τοσοῦτῳ καὶ αὐτὸ τὸ ὀλίγον ἀνευρεθὲν εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ μεγάλων πλακῶν, ἀπεξεσμένων ὅμως ποῦ καὶ πού ὡς ἐκ τῆς καταπτώσεως μεγάλων ὄγκων χωμάτων καὶ λίθων ἐπ' αὐτῶν Ὑπὸ δὲ τὰς πλακάς ταύτας ὑπάρχει κενὸν χάριν οἰκονομίας ἴσως ὕλικοῦ. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἶδον καὶ δύο κυλινδροειδεῖς στήλας ἐπιμήκεις ἐκ μαρμάρου πολυχρώμου καὶ πολυτίμου — τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται ἐν Εὐρώπῃ διὰ λεπτουργικωτάτας ἐργασίας—, ἀλλὰ τετμημένας, πλῆθος δὲ ἐνεπιγράφων πλακῶν, τὰς ὁποίας ἀνευρίσκουν ἐκσκάπτοντες τὸ ἔδαφος οἱ ἐργάται. Ἡ δὲ ἀποτύπωσις τῶν λέξεων ἐπὶ τοῦ χάρτου γίνεται στερεοτυπωτικῶς ὡς ἐξῆς : Ἀποπλύνουν καθαρὰ τὴν πλάκα δι' ὕδατος ἕως ὅτου ἐκλείψῃ πᾶν ἔχνος χωμάτων ἐπ' αὐτῆς· κατόπιν βρέχουν τὴν πλάκα ἐλαφρῶς δι' ὕδατος καὶ ἐπιθέτουν χάρτην ἀκριβῶς, ἐφαρμοζόμενον ἐπὶ ταύτης. Ἐπειτα διὰ χονδροτρίχου βύρσης πλήττουν τὸν χάρτην ἐφ' οὗ μετ' ὀλίγον ἀποτυποῦνται καὶ αἱ μικροσκοπικώτερι ἀμυχὰ καὶ χαρχαὶ τῆς πλακὸς καὶ οὕτως ἔχουν ἀντίγραφον οὕτως εἰπεῖν τῶν κεχαρχγμένων ἐπὶ τῆς πλακὸς λέξεων, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἀριθμοῦντες παραμερίζουν, τὸ δὲ ἀντίγραφον αὐτῆς φυλάττουν εἰς τὸ αὐτόθι γραφεῖον τῆς Ἐφορίας. Ἐννοεῖται ὅτι πολλαὶ τῶν ἀνευρισκομένων πλακῶν φέρουσι καὶ εἰς τὰς τέσσαρας αὐτῶν πλευρὰς διαφόρους ἐπιγραφάς, ὅποτε τότε ἔχουν σπουδαιοτέραν ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν.

Ἐκτὸς τῆς Ἱερᾶς Ὀδοῦ ἀνευρέθη καὶ δευτέρα ὁδὸς μετὰ βαθμίδων στερεωτάτη καὶ τελείως σωζομένη. Αὕτη δ' ἦν, φαίνεται, ἡμιεπίσημος ὁδός, δι' ἧς ἀνήρχοντο οἱ ἔφοροι, οἱ ἱερεῖς καὶ ὅσοι τοῦ ναοῦ. Προσθετέον δὲ ὅτι ὅλον τὸν ἐπίσημον χῶρον τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν κατεῖχεν ἡ κωμόπολις «Καστρί», οἱ ἀρχαῖοι Δελφοί, ὧν αἱ οἰκίαι ἀπηλλοτριώθησαν, ἀνοικοδομοῦν δὲ τριαύτας εἰς ἄλλο παρακείμενον χωρίον «Σκαφίδα» ὀνόματι. Ἐκεῖ εἰς τὸ Καστρί ὑπάρχουν ἀκόμη ὀλίγαι οἰκίαι αἱ ὁποῖαι καὶ αὐταὶ βαθμηδὸν κατεδαφίζονται. Ἡ περιοχὴ τοῦ Μαντείου μετὰ τῶν παραρτημάτων του ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶνε ἐκτεταμένη, ἐλπίζεται δ' ὅτι προϊόντος τοῦ χρόνου διὰ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν θὰ ἐκταθῇ τριπλασίως καὶ κατὰ πλάτος καὶ κατὰ μῆκος.

* *

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ ναοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων δυτικώτερον ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως τάφοι Ρωμαῖκοί. Μὲ ὁδηγοῦν εἰς ἓνα εἶδος ἐκτισμένης δεξαμενῆς φερούσης ἄνωθεν μεγάλην ὀπὴν εἰς σχῆμα ὀρθογωνίου. Κατέρχομαι διὰ κλίμακος τεχνικώτατα λαξευμένης καὶ μετὰ δεκαπέντε κλιμάκια εὐρίσκομαι ἐντὸς ὑποχθονίου αἰθούσης εἰς τὰς πλευρὰς τῆς ὁποίας βλέπω τρεῖς λαξευτοὺς μαρμαρίνους τάφους, ἀνήκοντας εἰς ἐπιφανεῖς Ρωμαίους, ὃ εἰς τῶν ὁποίων τεχνικώτατα γεγλυμένος ἔφερε κοσμήματα τέχνης ρωμαϊκῆς. Σώζονται μάλιστα καὶ αἱ καλυπτήριοι πλάκες τῶν τριῶν αὐτῶν τάφων, ἀλλὰ καὶ λείψανά τινά ὁστέων ἐρριμένα τῇδε κακεῖσε.

Ὀλίγον ἀπωτέρω τῶν τάφων τούτων καὶ ἐπὶ ὑψηλοτέρου χώρου εὐρίσκονται ἐρείπια τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ Συνε-

δρίου, ἐφ' ὧν ὁμως τὴν σήμερον ἰδρυνται οἰκίσκοι πινές
πλινθόκτιστοι.

*
*

Ἐλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὰ μικροσκοπικὰ μωσεῖα τῶν
Δελφῶν. Καὶ πρῶτον ἰδῶμεν τὰς περιφήμους πλάκας, —
τὰς ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσας, καὶ περὶ ὧν τόσαι διατρι-
βαὶ ἐπισήμων ἀρχαιολόγων εὐρωπαϊκῶν ἐδημοσιεύθησαν, —
ἐφ' ὧν ὁ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνος. Αὐταὶ εἶνε δύο τὸν
ἀριθμὸν μήκους ἐκάστη $\frac{50}{100}$ καὶ πλάτους $\frac{50}{100}$ τετραυ-
σμέναι δὲ κατὰ τὰ ἄκρα καὶ ὄχι ἄρτιαι. Μεταξὺ δὲ δύο
στίχων τοῦ κειμένου φέρονται αὐτούσι καὶ καταφανέ-
στατα διάφορα τῶν ἀρχαίων φθογγόσημα.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰ τε φθογγόσημα καὶ τὸ κείμενον
τοῦ ἄσματος ἐστερεοτυπώθησαν προηγουμένως ὑπὸ τῶν
ἐπιστατούντων εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν εὐρημάτων δι' οὗ
τρόπου ἀνωτέρω ὑπέδειξα. Ἐπειδὴ ὁμως κατὰ ρητὴν ἐν-
τολὴν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας ἀπαγο-
ρεύεται ἡ ἀντιγραφὴ ἔστω καὶ μιᾶς λέξεως ἐκ τῶν ἀνα-
καλυπτομένων εὐρημάτων, δὲν ἐπέμενα εἰς τοῦτο, εὐλα-
βοῦμενος τὰ διατεταγμένα.

Ἐκτὸς τῶν πλακῶν τούτων, ἐν τῷ Μουσεῖῳ φυλάτ-
τονται πλῆθος ἄλλων πολυτίμων ἀρχαιοτήτων, καὶ ἐν
ἄγαλμα Ἀπόλλωνος ἐν ὑπερφυσικῷ μεγέθει ἀλλὰ τέχνης
οὐχὶ κλασικῆς, ἄγαλμα γυναικὸς φερούσης κόμμωσιν
μᾶλλον αἰγυπτιαζούσαν καὶ πολλὰ ἄλλα κειμήλια δευ-
τερευούσης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας.

*
*

Ἐξ αὐτοῦ τοῦ μουσείου μετέβημεν εἰς δεύτερον, τῆς
γαλλικῆς ἐταιρίας, ἥτις κρατεῖ ταῦτα ἐν ἰδιαιτέρῳ οἰκῇ-

ματι μέχρις οὗτο ἐκτιμηθῇ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀρχιολόγων ἢ ἀξία των, καθόσον οὗτοι ἔχουν τὴν προτεραιότητα τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ἀφοῦ διὰ δαπάνης αὐτῶν γίνονται αἱ ἀνασκαφαί. Ἐδῶ ὅμως διάφορα σπουδαῖα ἀγάλματα ἀρίστης τέχνης καὶ ἐφιππος ἀνὴρ, γυνὴ ἐπίσης ἐφιππος κλπ.

Μετὰ τοῦτο ἀνῆλθουμεν καὶ εἰς τὸ τρίτον μουσεῖον ἔνθα φυλάττονται αἱ μετόπαι τοῦ θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων ἄρτιαι σχεδόν, τέχνης προφειδιακῆς, ἀριστούργημα τέχνης κλασικῆς, φέρουσαι γλυφὰς ἐξόχως καλλιτεχνικάς. Ἐδῶ εἶδομεν καὶ λαμπράν συλλογὴν ἀγγείων φερόντων ποικίλας παραστάσεις πολυχρώμους. Ἐδῶ μοῦ ὑπέδειξαν καὶ μικροσκοπικώτατον μὲν, ἀλλ' ἐκτάκτου καὶ σπανίας τέχνης ἀμφορέα, φέροντα ἐγχρώμους παραστάσεις κλασικῆς τέχνης, σωζόμενον δὲ τόσῳ ἄρτιον καὶ ἀνέπαφον ὥστε νομίζει κανεὶς ὅτι σήμερον ἐξῆλθε τῶν χειρῶν τοῦ τεχνίτου.

Καὶ ἀφοῦ ἐν ἀμυδρῶς γενικαῖς γραμμαῖς ἐξέθεσά τινα τοῦ Μαντείου, ἔλθωμεν καὶ εἰς τὴν Κασταλίαν πηγὴν ἧς τὰ νάματα ἐχρησίμευον ὡς γνωστὸν ὅπως λούηται ἡ Πυθία μετὰ τριήμερον ἀσιτίαν ὅσαςκις ἐπρόκειτο νὰ χρησιμολογήσῃ. Ἡ Κασταλία πηγὴ παράκειται τῷ Ναῷ, σώζεται δὲ μέχρι τῆς σήμερον ὁ τόπος ἐξ οὗ ἀνέβλυζε τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχρησίμευε μόνον διὰ τὸ λουτρὸν τῆς Πυθίας, ἀλλ' ὑπελαμβάνετο ὅτι παρῆγε τὸν ποιητικὸν ἐκείνον ἐνθουσιασμόν. Προσθετέον δὲ ὅτι ἡ Πυθία ἐπροτίμα

πρὸς πόσιν ἄλλο ὕδωρ, τὸ τῆς Κασσοτίδος καλουμένης, κειμένης εἰς τὸ ἐνδότατον τοῦ ἱεροῦ.

Παρά τὴν Κασταλίαν πηγὴν κεῖται φοβερόν χάσμα, ἢ μᾶλλον λαβυρινθῶδες σπήλαιον ἀποτελούμενον ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῶν ἀπορρώγων προπόδων τοῦ Παρνασσοῦ ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ εἰσερχόμενος κατέχεται ὑπὸ εὐλόγου τράμου καὶ φρίκης, καθόσον ἀντηχεῖ τὸ φοβερόν αὐτὸ κοίλωμα καὶ ἐκπέμπει ἓνα ἥχον ἐκφοβίζοντα καὶ τὸν τολμηρότερον. Ἀφοῦ ἐκυψα εἰς τὴν πηγὴν τῆς Κασταλίας καὶ διὰ τοῦ κοίλου τῆς χειρός μου κατέπιον ἀφθόνως τὸ κρυσταλλῶδες νᾶμα, ἐτόλμησα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν παμφάγον αὐτὸν Ἄδην. Ἀνῆλθον διὰ τῶν λελαξευμένων ἐπὶ τοῦ βράχου κλιμακίων τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ χάους, καὶ ἀντίκρυσα ἀκριβῶς τὸ χάσμα ἐκεῖνο ἐφ' οὗ λέγεται ὅτι πολλάκις ἑστήσεν ἡ Πυθία τὸν Τρίπουν, ἐφ' οὗ καθημένη ἐχρησμολόγει. «Ὡς φοβερός ὁ τόπος οὗτος. Οὐκ ἔστι τοῦτο ἢ οἶκος Θεοῦ καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ Οὐρανοῦ». Αὐτοὶ ἀκριβῶς τοῦ Δαυίδ οἱ ποιητικοὶ λογισμοὶ ἦλθον εἰς τὴν μνήμην μου, εὕρισκομένου ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἐκείνου. Τί θάμβος καὶ ἐκπληξεις καὶ ἑκστασις ποῦ κατέχει τὸν ἐν αὐτῷ εἰσερχόμενον. Πράγματι ὁ χρησμός τῆς Πυθίας ἐκεῖ ἀκούμενος, ἀντήχει ἀληθῶς ὡς ἀπὸ στόματος τ' οὐρανοῦ κατερχόμενος. Ἀπεκαλύφθην πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς Φύσεως καὶ πρὸ τῆς ὑψηλῆς ἐκλογῆς τῆς Πυθίας. Καὶ ὁ ὕλιστικώτερος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ

μᾶλλον θρασύπλαγχνος καὶ κακοῦργος ψυχῇ^ῃ ἔμαν-
τεύετο ἐκ τοῦ χάους αὐτοῦ, θὰ ἔκυπτε κεφαλὴν καὶ θὰ
ἔκλινε καρδίαν. Ἀπῆλθον μετ' ὀλίγον προτροπάδην κ'
ἐντρομος, θαυμάζων τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ ἐφευρετικότητα
τῶν ἱερέων αὐτῶν τοῦ Μαντείου· ὥς διὰ νὰ σβέσω δὲ
τὴν δίψαν μου καὶ καταστείλω τὴν δύσπνοϊαν ἣτις μὲ
κατέλαβεν, ἔτρεξα εἰς τὴν Κασταλίαν πηγὴν, ἐξ ἧς ὄχι
μόνον τὴν γλῶσσαν ἔβρεξα, ἀλλὰ καὶ τὴν περιβομβοῦ-
σαν καὶ πυρέσσουσαν ἐκ τοῦ τρόμου κεφαλὴν μου, περι-
ελουσα.

Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι

Μόλις φθάσῃ τὸ τραῖνον εἰς τὰς Πάτρας, ἔτοιμον ἔν ἀτμόπλοιον τῆς Ἑταιρίας τοῦ Σιδηροδρόμου ἡ «Καληδὼν» μὲ τὴν ὁποίαν μεταβαίνει εἰς τὸ ἀπέναντι Κρυονέρι, κυματοπορῶν μόλις μίαν ὥραν. Ἐκεῖ σὲ περιμένει ἄλλο τραῖνον τῆς Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ Κρυονέρι πανδαιμόνιον βομβοκελάδημα σοῦ ταράσσει τὸ τύμπανον· περιδιαβάζων δὲ παρὰ τὸν σταθμὸν ἐνωτίζεσαι πολυφθόγγου καὶ μυριοφώνου Φιλαρμονικῆς. Γλυκοκελαδήματα μυριάδων βατράχων. οἱ ὅποιοι τραγουδοῦν στὰ γερὰ κοάζοντες εἰς τὰ ἀμέτρητα τενάγη, τὰ ἔλη, τὰς ἰλῦς, τὰ τέλματα, τὰς λίμνας.

Καὶ ἀπὸ τὸ Κρυονέρι διὰ τοῦ ΣΒΔΕ εἰς τὸ ἥρωικόν Μεσολόγγι.

..

Ζητῶ νὰ ἀντιληφθῶ ἀμέσως τὴν πόλιν. Οὔτε ὑποφερτὰ πεζοδρόμια, οὔτε ὁρόμοι, οὔτε καμμιὰ πλατεῖα, ἀλλ' οὔτε φωτισμός. Ἀκαθαρσίαι ὅμως καὶ ἀπορρίμματα καὶ σκολάτινα ρεῖθρα καὶ ἀποσυνθέσεις μικροβιακαὶ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Ὅλη ἡ πόλις καλύπτεται ἀπὸ τέλματα, τὰ ὅποια, κατὰ τὸ θέρος ἰδίως, εἶνε γονιμώτατα εἰς πυρετοὺς καί... κώνωπας. Ἀποκαθαίρεται ὅμως τὸ Μεσολόγγι ἀπὸ πᾶσαν ἐπιδημίαν, διότι, κείμενον εἰς τὴν

εἵσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ, διαπνέεται πάντοτε ἀπὸ ὄροσε-
ρους καὶ πελαγίστους ἀνέμους.

*

Τὰ τέλματα δὲ αὐτὰ πῶς μποροῦν νὰ λείψουν ; Δι' ἐ-
πιχωματώσεως βεβαίως ὄχι, διότι τοῦτο εἶνε ἀδύνατον ἕ-
νεκα τοῦ ὑπάρχοντος χωροσταθμικοῦ σχεδίου τῆς πόλεως.
Αἱ οἰκίαι ὠκοδομήθησαν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσ-
σης· καὶ ἐπομένως ὅταν γίνωνται πλημμύραι αὐτῆς, ἢ
καὶ ραγδαῖι βροχαί, τὰ ὕδατα μὴ εὐρίσκοντα διέξοδον
γίνονται στάσιμα καὶ ἐντεῦθεν τὸ κακόν. Μοῦ εἶπαν Με-
σολογγῖται μηχανικοὶ καὶ ἱατροὶ ὅτι τὸ μόνον μέσον εἶνε
ἡ διοχετεύσις τῶν ὑετίων ὑδάτων εἰς τὴν τάφρον τοῦ
φρουρίου, ἥς νὰ προηγηθῇ ὁ καθαρισμός. Ἐκ τῆς τάφρου
δὲ ταύτης—ἐχούσης ἀρκετὴν κλίσιν—εἶνε πολὺ εὐκόλον
νὰ διοχετευθοῦν τὰ νερά εἰς τὴν θάλασσαν. Αὐτὰ προ-
τείνει ὁ τόπος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὑγείαν καὶ καθαριότητα.

*

Ἀλλὰ τί θαῦμα φύσεως καὶ τέχνης ἡ φημισμένη Τουρ-
λὶς ! Ἐντὸς τῆς λιμνοθαλάσσης διατρέχεις ὠραιότατην
ὁδὸν μήκους 4 1)2 χιλιομέτρων ὑπὸ 8 ξυλίνων γεφυρῶν
διακοπτομένην, δαπανηθέντων 450 χιλ. δραχμ. Ἡ ὁδὸς
αὕτη διασχίζει ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον τὴν λίμνην, καὶ ἐν-
θεν μὲν ἔχεις τὴν ἱστορικὴν νησίδα Κλείσοβα, ἣν ὑπερη-
σπίσθη ὁ Κίττος Τζαβέλλας μὲ 130 παλληκάρια του
κατὰ μυριάδων Τουρκοαιγυπτίων μαχόμενος, ἐφ' ἧς ναῖ-
σκος τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἐνθεν δὲ τὸ Βασιλάδι, τὸν
Ντολμᾶ, τὸν Πόρον, τὴν Μαρμαρεῦ καὶ τόσα ἄλλα ἀνα-
δύοντα θαλασσοπούλια. Μοῦ εἶπαν ὅτι κάποια ἐπιτροπὴ

συνέλεξε παρὰ τῶν κατοίκων δραχμὰς 2,500 διὰ νὰ ἀνε-
γερθῇ στήλη ἀναθηματικὴ ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Κλει-
σέβῃ πεσόντων ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς. Αὐτὰ τὰ τρεχάματα
πῶς δὲν ἐτελεσφόρησαν ἀκόμη ;

*
* *

Ἡ λίμνη κατάστικος ἀπὸ στενόμακρα μονοκόμματα
πριάρια (μονόξυλα) ὁμοιάζει αὐτόχρομα πρὸς τὴν Βενε-
τίαν μὲ τὰς γόνδολές της. Καὶ δὲν μποροῦσε τάχα νὰ
γίνη Βενετία τὸ Μεσολόγγι, ἐὰν ἐξεβαθύνοντο αὐτὰ τὰ
μέσῳ καὶ κύκλῳ τῶν οἰκιῶν τέλματα, συγκοινωνούντων
τῶν πολιτῶν ἀπὸ οἰκίας εἰς κατάστημα διὰ σκαφιδίων
καὶ ἀκατίων ; Ἀλλ' αὐτὰ ὅλα μόνον ὡς ἀνοιξιάτικο
ὄνειρο μπορεῖ νὰ περάσουν, ἐνῶ ἡ πραγματικότης εἶνε ὅτι
ἐσωτερικῶς τὸ Μεσολόγγι εἶνε βουρκοβουτηγμένο.

Τὸ καλοκαῖρι δὲ μὲ πανσέληνον στὸν οὐρανό, καὶ μὲ
ἀργυρωμέναις λίμνες, μ' ἓνα κομμάτι μουσικῆς καὶ δυό-
τρία τραγουδάκια, ἡ Τουρλὶς εἶνε πρᾶγμα φανταστικόν,
ἀσύλληπτον, ψεύτικο, ζωγραφιά.

*
* *

Καὶ τὸ Μεσολόγγι ὁ ΣΒΔΕ τὸ ἐχανδάκωσε. Πρὸ τοῦ
γείνη ὁ σιδηρόδρομος, ἡ Τουρλὶς ἦν τὸ ὄρμητῆριον τῶν
ἀτμοπλοίων καὶ ἐπομένως τῶν ἐπιβατῶν, ἄρα τῶν λεμ-
βούχων, τῶν ἀμαξαγωγέων, ξενοδόχων κλπ. Τώρα δὲ ἡ-
ρημώθη ἡ Τουρλὶς μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ σιδηροδρομικοῦ
σταθμοῦ τοῦ Κρυονερίου, τὸ ὁποῖον ὅμως καὶ αὐτὸ ὡς ὄρ-
μος καὶ ἐπίνειον εἶνε κινδυνωδέστατον. Ὁ μαινόμενος ἰ-
δίως βορρᾶς ἀνατρέπει συχνὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐπὶ τῆς θα-
λασσινῆς προβλήτος τοῦ ΣΒΔΕ βαγόνια. Φχντασθῆτε δὲ

τὰς καθυστερήσεις καὶ τὸν ἀποκλεισμόν. Αὐτὸ τὸ βουνὸ ὅταν κατεβάζη ἄνεμον, ἀποκλείει τὸν κόσμον. Ὁ λαμπρὸς διευθυντὴς τοῦ ΣΒΔΕ εὐγενέστατος Ἰταλὸ Ἕλληνας κ. Λ. Πεσταρίνης μοῦ ἔλεγεν ὅτι πρό τινας τέτοιαν τρικυμίαν εἶχον εἰς τὸ Κρυονέρι ὥστε ὁ πλοίαρχος τοῦ ἀτμοπλοίου ἔμεινεν ἄσιτος ἐπὶ διήμερον, ὁ υἱὸς του δὲ προσέφερε διακοσίας δραχμὰς εἰς ἓνα λεμβοῦχον νὰ μεταφέρῃ διὰ τῆς λέμβου του ἓνα κομματι ψωμί εἰς τὸν πατέρα του! Μὲ ἄλλους λόγους τὸ Μεσολόγγι δὲν ἔχει ἓν ἀπλούστατον ἐπίνειον. Αὐτὰ ἅς τ' ἀκούσουν οἱ πρῶην καὶ μέλλοντες πρωθυπουργοὶ του.

Τὰ δὲ προϊόντα τοῦ Μεσολογγίου; Ψάρια, κρασιά αὐγοτάραχα, σταφίς, ἄλατα, καὶ... πρωθυπουργοί.

Τὰ ἰχθυοτροφεῖα ἰδίως εἶνε ὁ σπουδαιότερος πλοῦτος τοῦ τόπου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ δημοσίου, τὸ ὅποιον τὰ ἐνοικιάζει διὰ μίαν δεκαετίαν πρὸς 2 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια. Δύο εἰδῶν δὲ οἱ ἄλιεις : Οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν ἰχθυοτροφείων, καὶ ἐπομένως οἱ ὑπὸ ὅρους καὶ περιορισμοὺς ἀλιεῦντες, καὶ ἐξ ἄλλου οἱ ἐλεύθεροι ψαράδες. Οἱ πρῶτοι ψαρεύουν διὰ τῆς καλαμωτῆς (γυροβολίδι), τῆς πῆρας, τῶν καμάκων καὶ χιλίων ἄλλων τρόπων, οἱ δεῦτεροι (σκαπουλοὶ) ἢ διὰ τοῦ κάμακος, εἴτε διὰ τῆς πρυᾶς (πυρᾶς) κατὰ τὴν νύκτα καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ χρησιμοποιοῦν εἰς τὴν ἐργασίαν των τὰ γνωστότατα μονόξυλα, ἢ πριάρια, δηλαδὴ ἐλαφρότατά τινα πορθμεῖα εὐόλισθα, καὶ εὐκυβέρνητα ὅχι διὰ κωπῶν, ἀλλὰ διὰ τινος καλάμου ὠθούμενα ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ μήκους ἱκανοῦ. Τί γλυκὸ δὲ τὸ θέαμα νὰ βλέπῃς μακρόθεν ἐρχομένης μὲ φουσκούμενα τὰ κάτασπρα ἢ κόκκινα πανιά (ὑσαναλογα ἀληθῶς πρὸς τὰ ὑπό-

σαθρα σκαφίδια) τὲς στενόμακρες γόνδολες τῆς λίμνης τοῦ Μεσολογγίου κατάφορτες ἀπὸ λαχταριστὰ πετάλια, ἢ φωσφορούχους σπάρους, ἢ τὲς ἀθάνατες τσιποῦρες ἢ τα θελξιστόμαχα καὶ μυρωδάτα αὐγοτάραχα.

Ἐπειτα ποῦ ἀφίνετε τὰ ἄλατα, ἄλλην πηγὴν πλούτου διὰ τοὺς Μεσολογγίτας, πολλοὶ τῶν ὁποίων παραπονοῦνται κατὰ τοῦ συμπολίτου των πολιτευτοῦ κ. Τρικούπη ὅστις τοὺς ἀπεστέρησεν ἐνὸς μέσου ψωμισμού ὑπαγαγὼν τὸ ἄλας ὑπὸ τοὺς δεσμοὺς τῶν μονοπωλίων ὡς ἐγγύησιν ἐνὸς τῶν ἐλλαδοφάγων πονηροδανείων του.

Ἄν δὲν ἔχετε βαρυνθῇ ζῶσαν καὶ νεκράν τὴν Ἑλλάδα, ἀκολουθήσατέ με εἰς τὸ Ἡρώον τὸ πολύδοξον. Νά, ἐκεῖ ἡ καρδιά τοῦ Ἑπαμ. Δεληγεώργη, τοῦ Ἕλληνος Γαμβέττα, παρακάτω ὁ Βύρων, παραπλεύρως ὁ Μάρκο Βότσαρης, ὁ Σ. Βάλβης, ὁ Γρίβας καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί, καὶ στὸ τέλος τύμβος ἐγκλείων τὰ ὅστ' αὐτῶν κατὰ τας πολιορκίας καὶ τὴν ἐξοδὸν πεσόντων. Τί τιτανοπλαίσιον εἶ; Τί κιλύνδημα καὶ λαχτάρισμα ἀναμιμνησκομένης καρδιᾶς; Ποῦ οἱ γίγαντες ἐκεῖνοι καὶ ποῦ οἱ νάννοι ἡμεῖς; τί κληρονομίαν, τί παρακαταθήκην μᾶς ἀφῆκαν αὐτοὶ καὶ πῶς τὴν καταντήσαμεν ἡμεῖς; Καὶ ἔπειτα τί περιφρόνησις, τί βεβήλωσις, τί ἀνοσιότης εἶνε αὕτη, νὰ βρίσκετε ἓνα τέτοιο πᾶνδοξον διὰ τὸ πανελλήνιον σκῆνωμα ἀπεριποίητον, καταφρονεμένο σὰν ρουμάνι ποῦ βόσκειν ἀγριόγιδες, ἐνῶ πρόκειται παραπλεύρως αὐτοῦ ἄκρα ἀντί-

θεσις, ὁ ἀπὸ γιούλια καὶ βιόλαις μοσχοβολῶν κῆπος τοῦ νοσοκομείου ;

Ἕνας τεσσαρακοντάδραχμος κηπουρὸς ἐχάθη, διὰ νὰ ὀροσίζη μὲ λίγο νερὸ τὰ ἀγριολούλουδα τῶν μαυσωλείων ἐκείνων καὶ τὰ περισσότερον διὰ τὸ ἐνεστῶς καὶ μέλλον παρὰ διὰ τὸ παρελθὸν αἱματωμένα καὶ ἀνδρειωμένα στήθη τῶν ἀξιομακαρίστων ἐκείνων προμάχων καὶ δημιουργῶν τοῦ Ἑθναρίου τούτου ;

*
*

Τούλάχιστον βρίσκεις εἰς τὸ Μεσολόγγι κάτι τι ὅχι πεζὸν καὶ σαπρὸν καὶ εὐτελές. Βρίσκεις κέντρον διὰ τὴν νεολαίαν, ἀραιοπρεπές, ἑλληνοπρεπές καὶ ἐνθυμεῖσαι τοὺς κουφόποδας ἄνδρας τοῦ Εἰκοσιένα καὶ τοὺς ὠκύποδας καὶ ἐλικόποδας Ἀχαιοὺς. Τὸ κέντρον αὐτὸ εἶνε ὁ Παναιτωλικὸς Γυμναστικὸς Σύλλογος ἀριθμῶν 180 μέλη, τὰ ὅποια ἀσκοῦνται εἰς δίσκον καὶ πάλην, καὶ πῆδημα, καὶ αἰώρημα, καὶ δρόμον, καὶ ἀκρίδας. Χάρις δὲ εἰς τοῦ προέδρου του τὴν φιλοτιμίαν, καὶ τοῦ γραμματέως του τὴν εὐπροσηγορίαν, τὸ Σωματεῖον αὐτὸ θὰ γείνη σὺν τῷ χρόνῳ ἐφάμιλλον τοῦ Πανελληνίου τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Παναχαϊκοῦ τῶν Πατρῶν.

*
*

Οἱ Μεσολογγῖται, καὶ ἐν γένει οἱ Αἰτωλοακαρναῖες, σεμνύνονται διότι ἔτυχον ἀρχιεπισκόπου χρηστοῦ, εἰρηνικοῦ καὶ σεμνοπρεποῦς. Ὁ σεβ. Παρθένιος Ἀκύλας συνενοῖ τὴν ἀρχαϊκὴν ἀπλότητα ἐν τε τῇ ἀμφίσει, τῇ ὁμιλίᾳ καὶ τῇ ἀναστροφῇ, πρὸς τὴν πρακτικότητα, ἣν ἀπαιτοῦν οἱ δύσμοιροι σημερινοὶ χρόνοι. Ἱεράρχης ὅχι τῶν ἄκρων,

τοῦ ἀποτόμου καὶ ἐπιμόνου, εἶνε συμβιβαστικός, μειλίχιος, τοῦ μέσου ὁδου. Εἶχον τὴν τιμὴν νὰ κληθῶ παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν λιτὴν του καλογηρικὴν τράπεζαν καὶ ἐξετίμησα τὴν ἐγκράτειαν καὶ ὀλιγάρκειάν του — δύο χριστιανικωτάτας ἀρετάς — καὶ τὸ μεμετρημένον τῆς ἐκφράσεώς του καὶ πεφωτισμένον τῶν σκέψεών του. Ἀπλοῦς δὲ ὡς ἰδιώτης, ἀπλούστατος καὶ εἰς τὸ κήρυγμα· κηρύττει ὡς νὰ ὀμιλῇ, πείθει ὅμως καὶ συγκινεῖ τὸ ἀκροατήριόν του, διότι ὁ ἴδιος παθαίνεται. Καὶ ἐσκέφθην : Εἶθε ὅλοι οἱ μορφωμένοι κληρικοὶ μας νὰ κατέλθουν ἀπὸ τὰ Ἱμαλάια ὕψη τῶν περὶ τρισυποστάτου καὶ ἀδιαιρέτου θεωριῶν των εἰς τὴν ταπεινὴν καὶ χθαμαλὴν κλίμακα τῶν ἀναγκῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου τοῦ ποιμνίου των. Εἶθε καὶ πάλιν εἶθε !

ΑΓΡΙΝΙΟΝ

Μετὰ δῖωρον σιδηροδρομοπορείαν ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὸ Ἀγρίνι, τὸ καπνοπαραγωγόν. «Καπνὰ Ἀγρινίου.» Μεγάλῃ διαφορᾷ μεταξὺ Μεσολογγίου καὶ Ἀγρινίου. Τοῦ πρώτου ἐνθυμεῖσθε τὴν εἰκόνα ποῦ σᾶς ἔδωκα· ἐνῶ τὸ Ἀγρίνι ἔχει λαμπρὰν ρυμοτομίαν, πλατείας κομφᾶς δύο, δρόμους τῆς ἀνθρωπιᾶς, Δημοτικὸν κατὰστημα εὐάερον, εὐρύχωρον, ἀξιοπρεπές. Ξενοδοχεῖον ὕπνου μέτριον ἀλλὰ μὲ ὑπηρεσίαν Ρουμελιωτικῆς φιλοξενείας, μὲ τὰ σπιτάκια του τριγυρισμένα μὲ πρασινάδα, μὲ δένδρα, μὲ περιβολάκια, καὶ μὲ τόσα ἄλλα καλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν εἰς τὸν ξένον μίαν πόλιν περιωρισμένην μὲν κοινωνικῶς, ὑποφερτὴν ὅμως διὰ τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς ὑπαλλήλους.

Ὁ ΣΒΔΕ εὐεργετικώτερος εἰς τοὺς Ἀγρινιώτας, οἱ ὁποῖοι—διὰ νὰ μὴ πνίξωμεν τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν—εὐλογοῦν τὸν κ. Τρικούπην, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐδῶρῃσε τόσῳ καλὴν συγκοινωνίαν. Ἀλλὰ ἓνα πρᾶγμα ἔμαθον ὅτι συμβαίνει μὲ τοὺς περισσοτέρους τῶν ἐμπορευομένων ἐν Ἀγρινίῳ. Ἀφοῦ τὰ ἐμπορεύματά των δύνανται νὰ μεταφέρωνται ἀσφαλέστατα, καὶ τὸ σπουδαιότερον δι' αὐτοὺς, ταχύτατα ἐκ Πειραιῶς καὶ Πατρῶν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, διατί ἄρα γε νὰ προτιμοῦν τὰ ἰστιοφόρα μέχρι τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ κατόπιν τὰ κλασικὰ κάρρα μέχρις

Ἀγρινίου ; Ἐνῷ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καὶ ἐπιβράδυν-
 σις ἐπέρχεται καὶ κίνδυνος κάποτε καὶ αἱ δαπάναι εἶνε
 ἀνώτεραι ἢ διὰ τοῦ ΣΒΔΕ. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ὀλίγον
 σκανδαλῶδες, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον νὰ προτιμοῦν τὰς
 σκολιὰς καὶ δυσκόλους αὐτὰς ἀτραποὺς ἀπὸ τὰς εὐθυτά-
 τας καὶ ἀσφαλεῖς διὰ τοῦ ΣΒΔΕ, ὑπεκφεύγοντες εὐκο-
 λώτερον τὸν τελωνισμὸν τινῶν ἐμπορευμάτων κατὰ τὴν
 γνωστὴν πλέον Ρωμαϊκὴν μέθοδον. Νὰ τὸ πιστεύσωμεν ;

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ σπουδαιοτέρου προϋόντος, τοῦ
 καπνοῦ, ἤκουσα ὅτι ἀπὸ τινος παρακωλύεται ἡ καλλιέρ-
 γεια αὐτοῦ ἕνεκα ἰδίως τῆς προστεθείσης φορολογίας καὶ
 τῆς μὴ ἐξαγωγῆς αὐτοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Ἀλλὰ δὲν
 μπορῶ ν' ἀποκρύψω μίαν παρατήρησιν πρὸς τοὺς καπνο-
 παραγωγούς. Παρετήρησα ὅτι αἱ γαῖαι τῶν δὲν εἶνε ὅσον
 ἔπρεπε περιποιημέναι. — ἐνῷ τὰ κτήματα τῆς Πελοπον-
 νήσου κ' ἐν γένει τὰ χωράφια τῆς ἐκτάκτου περιποιή-
 σεως τυγχάνουν, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν φιλοπονίαν τῶν
 γεωργῶν, — ἐλέγχει δὲ τοῦτο φυγοπονίαν μεγάλην, ἐνῷ ἔαν
 τὰ ἐπεμελοῦντο, θὰ ἐξῆγον καλλιτέρας ποιότητος καπνὰ,
 κ' ἐπομένως θὰ ἐτύγχανον καὶ τιμῆς ἀνωτέρας αὐτά.

Γνώρισμα καὶ ἐνδειξις τοῦ τί γίνεται εἰς τὰ μικρότερα
 χωρία ἀπὸ τοῦ γραμματοδιδασκάλου ἀρσενικοῦ καὶ
 θηλυκοῦ, ἀκούσατε τὸ ἐξῆς: Εἰσῆλθον εἰς ἓν ἐστιατόριον
 τοῦ Καραμπίνη καὶ βλέπω ἀπέναντί μου δύο κυρίας ἐσ-
 θίουσας καὶ πινοῦσας μετ' ἄκρας βουλιμίας καὶ θρασυτή-
 τος. Ἡ μία ἢ καὶ νεωτέρα — σεμνὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ

τὴν ὄψιν — συνεκρατεῖτο ὀλίγον, ἀλλ' ἡ ἄλλη σωστὴ ἀνδρογυναῖκα, ὄγκου καὶ πλάτους καὶ εὖρους ἀνεμομύλου τοῦ χωριοῦ μου, ὅχι μόνον ἠκκίζετο καὶ ἐχαχαρίζετο μέτινα ὀγδόου βαθμοῦ ἐξάδελφον, ὡς ἔλεγε, τῆς θειᾶς της, ἀλλὰ καὶ ἐτραβοῦσε κᾶτι πολυκάνδηλες μαυροκράσου κοῦπες πρὸ τῆς θεᾶς τῶν ὁποίων καὶ ὁ τρυφερώτερος φίλος τοῦ βαρελιοῦ τῆς ρετσίνας θὰ κατεκοκκίνιζεν ἀπὸ εὐλάβειαν. Φαντάζεσθε δὲ πῶς ἐξωτερικεύοντο εἰς τὰ μάτια της καὶ τὰ μοῦτρα της αἱ ἀξιοσέβαστοι αὐταὶ δόσεις ! Ἀπὸ περιέργειαν ἠρώτησα τί εἶδους κυρίαι ἦσαν αἱ παρατράπεζοί μου καὶ ἔμαθα ὅτι εἶνε «Δασκάλαις τοῦ τάδε χωριοῦ». Τώρα τὸ πῶς ἀφῆκαν μάρμαρο τὰ δυστυχημένα κορίτσια καὶ βρέθηκαν ἐκεῖ, τὸ τί τὰς διδάσκουν καὶ τί μποροῦν ἀπὸ τέτοιες κρασοπατέρισες νὰ μάθουν καὶ τί κατόπιν ἀπέγειναν, αὐτὰ ὅλα τὰ παραπέμπω εἰς τὸ Σεβαστὸν ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος !

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ δασκάλων καὶ σχολείων, ἔμαθα ἀπὸ τὸν τότε Δήμαρχον Ἀγρινίου κ. Στάϊκον, ὅστις τακτικᾶς περιοδεύει ἀνὰ τὰ ἐνδότερα χωρία τῆς ἐπαρχίας του, ὅτι εὕρισκει δωδεκάδας ὁλοκλήρους γραμματοδιδασκάλων μισθοδοτουμένων ἀδρότατα καὶ διδασκόντων καθέννας ἀπὸ τρία χωριατόπουλα, ἐνῶ μὲ ἓνα δεκάδραχμον ἦτο πολὺ εὐκόλον νὰ διδάσκη τὰ δύο τρία παιδιὰ κάθε χωρίου ὁ ἱερεὺς αὐτὸς τοῦ χωρίου.

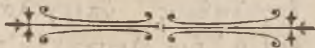

Μὲ πέρνουν δύο νέοι ἓνα προμεσήμερο δικηγόρος ἀλατισμένος ὁ ἓνας καὶ τραπεζιτικὸς ἄβρότατος ὑπάλληλος ὁ ἄλλος — καὶ μὲ ὁδηγοῦν εἰς μίαν ἐκτὸς τῆς πόλεως ραχοῦλα σουβλερὴ. Σκηνογραφία φύσεως ποικιλωτάτη.

Δένδρα καὶ δάση καὶ χωράφια πρασινίζοντα, καὶ ἄμπε-
λῶνες καὶ ἐλαιῶνες, κ' ἐκεῖ κάτω μία λίμνη καὶ παρα-
κάτω μία ὑγρά θολωμένη γραμμὴ — ὁ ἀργυροδίνης Ἄ-
χελῶς — καὶ μία βαθύχρωμη ἀπὸ χορτάρια ραχσῦλα
ὅπου ἀσπρόμαλλα πρόβατα καὶ γίδια ἐβόσκαν μὲ χαρὰ
καὶ ὅλα αὐτὰ πλαιοισωμένα ἀπὸ ἰόχροα καὶ κυανόχροα
καὶ μολυβδόχροα πολύγραμμα καὶ ποικιλόϋφα βουνά.

Καὶ μὲ τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἰλαρωτάτην ἐξ Ἄγρι-
νίου ἐντύπωσιν μὲ συνοδεύουν καὶ μὲ κατευοδόνουν μέχρι
τοῦ σταθμοῦ τοῦ ΣΒΔΕ δεκαπεντὰς φιλοξένων νέων Ἄ-
γρινιωτῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνω εὐχαριστίας ἀπεί-
ρους διὰ τὰ φιλοξενώτατα αἰσθημάτων των.

Ἐξ Ἄγρινίου ἀνεχώρησα μὲ ἐκτάκτως ἑαρινὸν καιρὸν,
ὁ ὁποῖος μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἀπολαύσω, ἐξ ἀποστάσεως ὁ-
μως, διότι ἐξ αὐτοψίας ἀνατρέπονται οἱ ὅροι, — τὸ προ-
σομοιάζον ὀλίγον μὲ τὸ ποντικονῆσι τῆς Κερκύρας ἢ μ'
ἓνα κομματάκι Βενετίας ὡραιότατον Αἰτωλικόν, τὸ ὁποῖον
τὶ πρᾶγμα εἶνε ; Ἐνα μικροσκοπικὸ νησακὶ βρεχόμενον
ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἀπὸ λίμνας καὶ ὄχι ἀπὸ θαλάσσης ἀφρο-
στεφανωμένον, συγκοινωνεῖ δὲ διὰ δύο ἐπιλιμνίων λεωφό-
ρων, στηριζομένων ἐπὶ γεφυρῶν, μὲ τὴν ξηράν. Εἶνε μία
ἀσύλληπτος ἀκουαρέλλα τὸ Αἰτωλικόν, ἀπὸ μακρὰν ὅμως
τὴν ἐπλησίασες ; τὴν οἰέσχιες ; Μετεβλήθη ἀμέσως εἰς
μουντζαλιάν !

Π Ρ Ε Β Ε Ζ Α

Ἀπὸ Κερκύρας εἰς τὴν Πρέβεζαν ! Τί ἀντίθεσις ἔ ;
 Δηλαδή ἀπὸ ἓνα κομμάτι μεσημβρινῆς Ἰταλίας εἰς τὸ
 Τούρκικο ! Ὑστερα ἀπὸ τὴν *Bella Venezia*, ἀπὸ τὸ Ἀ-
 χιλλεῖον, ἀπὸ τὸ Μὸν-ρεπό, ἀπὸ τὲς Ἰταλικὲς ὄπερες,
 ἀπὸ περιηγητάς, ἀπὸ Γερμανούς, ἀπὸ μῖς καὶ λαίδας,
 ἀπὸ ψηλὰ καπέλα, ἀπὸ γαντοφορεμένα χέρια, ἀπὸ Εὐ-
 ρώπην τέλος πάντων, καὶ νὰ βρεθῇς ἓνα πρωὶ εἰς μίαν
 Τουρκικὴν πόλιν μὲ μινარέδες, μὲ κόκκινα φέσια, μὲ τσα-
 ούσηδες, μὲ ἀγάδες, μὲ ἐφέντηδες, μὲ μουτεσαρίφηδες,
 πρὸ ἐδαφιαίων τεμενάδων, πρὸ τζαμιῶν, φακιολιῶν, χα-
 νουμισσῶν, ἀμανέδων, ἐλφαζιέδων ἡμισελήνων, γιασακ-
 σήδων, ἱμάμηδων, ντερβίσηδων.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ Πρέβεζα ὡς πόλις, ὡς Δῆμος ἀνωτέρα
 ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐλληνικοὺς δήμους, πλὴν δύο-τριῶν ἐξ
 αὐτῶν. Πόλις τσερκικὴ μὲ δρόμους, μὲ πεζοδρόμια, μὲ
 καθαριότητα, — μὲ ποῦ καὶ ποῦ καλδεριμία — μὲ ἀσφά-
 λειαν, μὲ τάξιν, — χωρὶς χρέη, χωρὶς δάνεια, χωρὶς
 τόκους, χωρὶς ἐργολάβους, ὑπεργολάβους, μηχανικοὺς
 καὶ σχεδιαστὰς καὶ μ' ἓνα Διοικητὴν ποῦ εἶχον τότε νο-
 μιμόφρονα λογικώτατον, ὅχι ἀπότομον, ἀλλ' ἡμερον, φι-
 λάνθρωπον, Εὐρωπαῖον, ἐλληνομαθῆ, ἀγαπητὸν ἀπὸ τε

τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀπὸ τοὺς τούρκους, τὸν ἐξοχώτατον κύριον Ἀβδούλ-Ρεφὶ Μουτεσχαρίφην.

* *

Μ' ἐδέχθη εἰς τὸ μέγαρόν του ὁ γλυκὺς αὐτὸς διοικητής, — ἐξαιρετικῶς τοῦτο ἐνῶ συνήθως δέχεται εἰς τὸ Διοικητήριόν του — καὶ μ' εὐπροσηγορίαν καὶ ἀβρότητα Εὐρωπαϊοῦ ὑπαλλήλου μου ὠμίλησε περὶ τοῦ τόπου τὸν ὁποῖον διοικεῖ, περὶ τῶν αὐτοῦ ὁμογενῶν, περὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Δήμου, περὶ τῆς πολιτικῆς μας καταστάσεως, περὶ τῶν πολιτευμάτων ἐν γενεῇ, περὶ Ρωμηῶν, περὶ Τούρκων. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἰντερβιού μας διημερίθη ἐλληνιστί.

* *

Ἀκούσατε μερικὰς τοῦ ὀρθοῦς ἰδέας περὶ τοῦ πολιτεύματός μας καὶ τῶν κομμάτων μας καὶ τῶν πολιτικῶν μας ἡθῶν ;

— Ἐσᾶς τοῖς Κριστιανοῖ ἐκεῖνο τῇ ψῆφο — ὄχι τὸ ψῆφο, τὸ ψόφο καλλίτερα σωστὸ — σᾶς ἐψόφησε ! Ἐσᾶς θέλεντε ὅλα κεφάλια νὰ εἶνε. Μὰ γιὸκ, τζάνουμ ! Ντέν εἶνε καλὸ. Ντέν εἶνε ὅλοι ἐσεῖς καλὰ κεφάλια. Ὅχι. Τζάνουμ, ὅλοι Τρικούπη, ὅλοι Δεληγιάννη εἴσαστά νε ; Ἐκεῖνα εἶνε κεφάλια τσοκ γκιουζέλ. Μὰ, ἐφένδημ, ἐσᾶς θέλετε νὰ εἶνε ὅλοι μεγάλα. Ἀ αὐτὸ δὲ γένεται τζάνουμ, δὲ γένεται !

Συμπληρώσας δὲ κατόπιν προσέθεσε :

— Μὰ ὄχι ὅλοι Βουλευτάδες νὰ κάνουν ὅ,τι τέλει. Πρέπει νὰ ἔχη γκέμι, καπίστρη. Καὶ τὸ Βασιλέα ὄχι νὰ κοιμᾶται, νὰ δένῃ χέρια καὶ νὰ γράφῃ ἀπὸ κάτω φετράδες καὶ ἱραδεδές ὅσμά του μόνο. Νὰ χτυπάῃ πόδι, νὰ

ἀκούγεται, νὰ ἀγριέψῃ· ἀλλὰ νὰ ἔχη καὶ Ἐκεῖνος γκέμι, καπίστρι. Νὰ μὴ κάμῃ ὅ,τι τέλει καὶ αὐτός. Ἐσεῖς ντὲν ἔχετε ἔτσι, ἐμεῖς ντὲν ἔχομε ἔτσι.

*
* *

Ἀφοῦ τέλος πάντων παρέμεινα ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν εἰς τὴν ἀρχοντικὰ στολισμένην καὶ ἐπιπλωμένην Εὐρωπαϊκὴν αἵθουσάν του καὶ ἔπιον τὸν καϊμακλίδικον καὶ Ὀθωμανικὸν βραστὸν καφὲν ποῦ μοῦ προσέφερε φεσοφόρος ὑπηρέτης του, ἡγέρθην νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω, ἐγχειρίσας αὐτῷ τὸ ἐπισκεπτήριόν μου, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐγερθεὶς ἐκ τῆς μαλθακωτάτης πολυθρόνας του μοῦ προσέφερε μεγάλην φωτογραφικὴν εἰκόνα του, ὅπισθεν τῆς ὁποίας εἶχε Τουρκιστί προσηγογράψῃ τὸ ὄνομά του.

ΑΒΔΟΥΛ-ΡΕΦΙ

Μουτεσαρίφης Πρεβέζης.

Μοῦ προσέθεσε δὲ συγχρόνως·

—Νὰ τὸ κάρη αὐτὸ γιὰ νὰ μὲ θυμᾶσαι καμμιὰ φορὰ καὶ ὅ,τι τέλει ἀπὸ μένα νε, ἐγὼ τὸ κάνω πάντοτε.

Ἐννοεῖται δ' ὅτι πρὸ τόσοι φιλόφρονος δεξιώσεως καὶ ἀδροτάτης συμπεριφορᾶς ἐγὼ τῷ ἐξέφρασα τὰς εὐχαριστήσεις μου ἐπὶ τούτῳ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐν Πρεβέζῃ ὁμογενῶν μας πρὸς αὐτὸν διεβίβασα.

*
* *

Καὶ τώρα δὲν μ' ἐρωτᾶτε ἂν ἡσύχασα μία ὥρα κατὰ τὴν τριήμερον ἐνδημίαν μου εἰς τὴν Πρέβεζαν, ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἐκεῖ ὑποδούλους, οἱ ὅποιοι ὡς ἐκ θαύματος ἰδόντες ἐν τῇ πατρίδι των ἔλληνα δημοσιογράφον, ἐβάλ-

θηκαν νὰ μὲ κατασκληρώσου, ἀπὸ περιποιήσεις, ἀπὸ γεύματα, ἀπὸ ἐξοχικὰς ἐκδρομὰς κλπ. ; Τί ἐνθουσιασμὸς ἦτο αὐτός, τί ἐκδήλωσις καὶ ἐξωτερίκευσις αἰσθημάτων φιλίας, ἀγάπης, ἀδελφώσεως ; Ἐπειτα, τί κόσμια τὰ ἦθων, τί εὐγένεια τρόπων, τί ἀγνὴ οἰκογενειακὴ ἀνατροφή ! Ἐγνώρισα σχεδὸν ὅλους τοὺς Πρεβεζαίους. Ποῦ νὰ λησμονήσω δὲ τὸν ἀβρότατον νέον κ. Ἄρ. Βακατάτζην, ἢ τὸν εὐγενέστατον τραπεζίτην κ. Γ. Περδικάρην, καὶ τοσους ἄλλους ἰσαδέλφους φίλους Πρεβεζαίους ;

Ξενοδοχεῖον κομψόν, καθάριον, εὐρῆκα τοῦ περιποιητικωτάτου κ. Μπακούκου. Φαρμακεῖα ἐλληνικὰ, καταστήματα διάφορα κλπ. Ἑλληνικωτάτη πόλις ἡ Πρέβεζα. Ἐκτὸς τῆς Πρεβέζης ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τῆς Νικοπόλεως, τὴν ὁποίαν ἵδρυσεν ὁ Ὀκτάβιος τῆς Ρώμης.

*
* *

Πῶς δὲ διασκεδάζουν κατὰ τὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος ἡ τοῦ θέρους οἱ Πρεβεζαῖοι ; Θὰ μαντεύετε βέβαια ὅτι οὔτε μελοῶδραμα, οὔτε ὁρᾶμα, ἢ βωδεβίλ, ἢ Βαριετέ, ἢ ἔχουν ἐκεῖ. Ἡ διασκέδασίς των εἶνε ἓνα Καφὲ-ἀμάν ! Ἄγ δὲν βαρύνεσθε, ἀκολουθήσατέ με.

*
* *

Εἰσέρχομαι ἐντὸς εὐρυτάτου καφεπωλείου — ἡ ὥρα δεκάτῃ ἐσπερινῇ — κ' εὐρίσκομαι πρὸ κοκκινοχρόου δάσους ἀπὸ μινারেδοειδῆ φέσια. Τοῦρκοι, Ἕλληνες, ἀρμένιοι κλπ. ὅλοι ἐκεῖ συνωθούμενοι καὶ φεσοφοροῦντες. Ἀτμοσφαῖρα ἀσφυκτικὴ, ἐμετικὴ, πνικτικὴ. Ἦτο μάλιστα περίοδος ραμαζανίου, ὁδηλαδὴ τεσσαρακοστὴ τῶν τούρ-

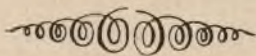
κων, καθ' ἣν τὴν ἡμέραν οὔτε νερὸ πίνουν, ἀλλ' οὔτε καπνίζουν. Ἀδιάφορον τί κάμνουν εἰς τὰ κρυφά. Τὰς δὲ νύκτας διαρκές ξεφάντωμα. Κατορθόνομεν ἐπὶ τέλους καὶ εἰσχωροῦμεν μὲ πέντ' ἕξ φεσοφόρους φίλους. Χαιρετίζω εἰσελθὼν καὶ ἀντεχαιρετίζομαι ὑπὸ πάντων δι' ἑδαφιαίου τεμενᾶ. Καὶ καθήμεθα περίξ τραπέζης.

*
*
*

Διατάσσομεν κονιάκ, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔρχεται ἐντὸς . . . κυπέλλου καφέ. Τοῦτο δέ, χάριν εὐλαβείας μας πρὸς τὴν αὐστηρὰν νηστείαν τῶν ὁσμανλήδων. Κ' ἔτσι μὲ τὸ ραχάτι μας ἀρχίζουν τὰ σαρκιὰ καὶ οἱ ἀμανέδες τῶν ἀοιδῶν. Μία τούτων ἑλληνίς, —Κουτσονίτσα ὀνόματι— χωλαίνουσα τὸν ἕνα πόδα, ἐτραγουδοῦσε μὲ τέτοιαν περιπάθειαν, μὲ τέτοιο χοῶμα καὶ γλυκύτητα καὶ ὑγρότητα καὶ Σουλιώτικα ἢ τρυφερῶς εἰδυλλιακὰ τραγοῦδιὰ τῆς Ρούμελης, ὥστε ἔβλεπες τοὺς τούρκους χάσκοντας πρὸ τῆς εὐστροφίας καὶ ἡδύτητος τῆς κρυσταλλώδους καὶ ὀξυφθόγγου φωνῆς τῆς Κουτσονίτσας. Ἦτο φωνὴ αὐτὴ ἀπὸ στόματος καὶ λάρυγγος κοινῆς καὶ ἀμαθοῦς γυναικός, ἢ ἀρμονία καὶ ἡδυπάθεια καὶ ντέρτι καὶ παθολογικὴ ἀπόλαυσις καμμιᾶς Σειρῆνος μυθολογικῆς ; Ὅσοι ἠσθάνοντο καὶ πῶς τὰς δονήσεις τῆς τουρκοελληνικῆς μουσικῆς, ἢ τοῦ κελαδήματος τοῦ βουνοῦ, τῆς στρούγκας, τοῦ ποιμενικοῦ βίου ἢ τῶν ἐπαναστατικῶν μας χρόνων, κατελαμβάνοντο ἀπὸ ἐλαφρὸν ρίγος ἢ ριγηλὴν συγκίνησιν μὲ τὸ ἄκουσμα αὐτὸ τῆς χωλῆς—χοιδοῦ, τῆς ὁποίας ἡ στάσις, οἱ στίχοι, ἡ χολότης, τὸ παράπονο, ἡ ἀπελπισία σ' ἐκίνουν εἰς συμπάθειαν, εἰς οἶκτον, εἰς δάκρυα ! Σπανίως βλέπει κανεὶς τόσῃν ἐξωτερίκευσιν βαθυτάτου παραπόνου κατὰ τῆς φύσεως, τοῦ πεπρωμένου, τοῦ Δημιουργοῦ ἀκόμη ὅσον ἐκεί-

νην, ἣν εἶδα εἰς τὴν ἀδικημένην Κουτσονίτσαν τῆς Πρεβέζης. Τῶν ματιῶν της τὸ ἀπλανές, τῶν μαλλιῶν της τὸ ἀφελές, τῆς φορεσιᾶς της τὸ ἀπλοϊκόν, τοῦ βαδίσματος της τὸ σεσυρμένον, ὅλα αὐτὰ προοιδούν ὀξύτατον παράπονον γυναικὸς αἰσθανομένης, πονούσης, ἀπέλπιδος!

Ἡ ἄκρα ἀντίθεσις, τὸ ναδὶρ τῆς Κουτσονίτσας, εἶνε ἡ Σαῖνοῦ. Ἀρμενὶς μαυρομμάτα καὶ μαυροφρεῖδα, μὲ ρεμβώδεις καὶ ἡδυπαθεῖς καὶ λάγνους τὰς κόγχας, μὲ διαρκές μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη, εἰς τὰ μάτια, εἰς τὰς παρειάς. Αὕτῃ θέλγει τοὺς φεσσοφόρους ἀκροατὰς μᾶλλον μὲ τοὺς ἀκκισμούς της, τὰ νάζιά της, τὰ γέλοια της, τὰ σεισποπυγήματά της, παρὰ μὲ τὸ τραγοῦδί της. Τί ἐνθουσιασμός δὲ κατέχει πάντας ὅταν τραγουδῇ ἓνα γλυκύτατο εὐρωπαϊκὸ ἄσμάτιον. Τότε ἐγείρεται τῆς ἑδρας της, καὶ ὀρθία ἐπὶ τῆς αὐτοσχεδίου σκηνῆς — ἄδει τὸ Φράγκικο, ὁπότε χειρονομεῖ καὶ ὑπομειδιᾷ καὶ ἀκκίζεται καὶ στέλλει φιλήματα καὶ δέχεται τοιαῦτα καὶ κάποτε κανένα πορτοκάλι κεντημένο μὲ δύο-τρία γαρύφαλλα — ἐκδήλωσις εὐαρεσκειᾶς τινὸς τῶν ἀκροατῶν της — καὶ στὸ τέλος ὑποκλίνεται, ἐνῷ οἱ φεσσοφόροι ἐν παραφορᾷ κ' ἐνθουσιασμῷ χειροκροτοῦν, ποδοκροτοῦν, ἀξιοῦντες ἐπανάληψιν αὐτοῦ καὶ γίνεται ἓνας θόρυβος φοβερός καὶ τρομερός, ὁπότε ἀναγκάζεται νὰ ἐπαναλάβῃ ἡ Σαῖνοῦ τὸ ἄσμάτιον διὰ νὰ ἐπαναληφθοῦν τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, μέχρι βαθείας νυκτός, μέχρις ὀψίας μάλιστα.

B O N I T S A

Μικρὸς τόπος, πτωχὸς τόπος. Προτοῦ γείνη ὁ σιδηρόδρομος Ἀγρινίου—Μεσολογγίου καὶ προτοῦ ἀρθῇ ἐκ Βονίτσης τάγμα ὁλόκληρον σταθμεῦον ἐν αὐτῇ κατὰ τοὺς εὐτυχεῖς ἄλλοτε χρόνους, ἡ Βόνιτσα εἶχεν ἐμπόριον, ζῶν, κίνησιν, σφρίγος, νειάτα. Σήμερον ὅμως τὴν κατέβαλεν ὁ ἀνταγωνιστὴς της. Ὁ Κραβασαράς ἐχανδᾶκωσε τὴν Βόνιτσαν. Καὶ σήμερον ἡ Βόνιτσα ἐξαρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἐπιτόπιον παραγωγὴν της, τὴν μικρὰν κτηνοτροφίαν της, τὴν γαλακτοκομίαν, τὰ δημητριακά της καὶ τίποτε ἄλλο. Δηλαδή μόλις εἶνε αὐτάρκης. Δὲν τῆς περισσεύει τίποτε, ἀλλ' οὔτε στερεῖται. Τίς ὅμως μποροῦσε νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ; Ἡ ἐκεῖ μεταστάθμευσις τοῦ ἐν Κραβασαράς ἐδρεύοντος λόχου ἢ τάγματος, διότι μὲ τὴν ὑπαρξιν ὀλίγων ἀνδρῶν θὰ ἐζωντάνευεν ἡ μικροαγορά της, καὶ ἐπειτα ἀφοῦ εἰς τὴν Βόνιτσαν ὑπάρχουν λαμπροὶ στρατῶνες καὶ ἀποθῆκαι ἐπὶ τοῦ Ἑνετικοῦ φρουρίου, ἐνῶ εἰς τὸν Κραβασαράν τὸ δημόσιον ἀκριβοπληρῶνει δι' ἐνοίκιον τῶν στρατωνιζομένων ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς διϋλίζομεν τὸν κώνωπα, ἐνῶ τὴν κάμηλον τὴν κχλοκαταπίνουν τὰ κόμματα.

Ἐπειτα μήπως καμμιά κυβέρνησις ποτὲ, ἢ οἱ τῆς Βονίτσης πολίτευταί, ἐφρόντισαν νὰ χαρίσουν ὑγείαν εἰς τὸν

τόπον αὐτόν ; Ἐκεῖ, ἕνεκα τῶν λιμναζόντων τελμάτων καὶ ἐλωδῶν ἐκτάσεων, ἀναπτύσσονται πυρετοὶ, ἐξαντλοῦντες τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους καὶ ρίπτοντες αὐτοὺς εἰς μαῦρον πένθος, εἰς τρόπον ὥστε ὅχι μόνον οἱ κάτοικοι σκέπτονται ν' ἀποδημήσουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπάλληλοι οἱ τοποθετούμενοι ἐκεῖ, τρώγουν τὰ σίδερα, κατὰ τὸ κοινὸν λόγιον, νὰ μὴ μεταβοῦν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, βέβαιοι ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἂν εἶνε οἰκογενειάρχαι πολυμελεῖς θὰ ἀποχαιρετίσουν ἀργότερα τὴν Βόνιτσαν . . . ὀλιγομελέστατοι. Ἐνῶ διὰ δαπάνης 20 χιλιάδων ψωροδραχμῶν μποροῦσαν νὰ ἐκχωσθοῦν οἱ αὐλακες, ν' ἀποξηρανθοῦν τὰ τέλματα καὶ ν' ἀποκτήσῃ ὑγείαν ὁ τόπος. Ἐν τούτοις ὅχι αὐτὰ ποῦ γράφομεν, ἀλλὰ καὶ κανόνια τοῦ θωρηκτοῦ «Καπερδᾶουν» ἂν βρεντοκοπήσουν κανεῖς δὲν συγκινεῖται.

*
* *

Ἐπειτα τί πρῶτον καὶ τί ὕστερον νὰ τοὺς ψάλλῃ κανεῖς ! Ἐχει λαμπρᾶς ποιότητος νερόν ἡ Βόνιτσα καὶ νερὸ δὲν ἔχει, ἢ μᾶλλον ἔχει, ἀλλὰ εἶνε βοῦρκος, καὶ διαφόρων νόσων καὶ μαλακιῶν παραγωγός. Ξεύρετε δὲ τὸν λόγον ; Τὰ ὄμβρια ὕδατα χύνονται εἰς τὴν ὑδραποθήκην παρασύροντα ἐντὸς αὐτῆς ὅ,τι ψοφίμι, ἢ ἄλλην βρῶμαν εὔρουν κατὰ τὴν ὁρμὴν των. Καὶ αὐτὸ διότι δὲν ἐπεμελήθησαν ν' ἀντικαταστήσθουν ἀπλούστατα τοὺς πηλίνους σωλῆνας (τὰ εὐθραστα κιούγγια) διὰ σιδηρῶν τσιούτων δαπανῶντες ἐλάχιστα πράγματα, ὅπως διοχετευθῇ καθάριον ἀμιγές καὶ ἄγνόν τὸ λαμπρὸν νερόν της.

Ὅποιος φιλόζωος ἐπιθυμεῖ καὶ μετὰ θάνατον νὰ εὐρίσκειται εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν τοῦλάχιστον, ἅς τρέξῃ ν' ἀφήσῃ τὰ κῶλα του εἰς τὴν Βόνι-

τσαν. "Ας τρέξῃ νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ ! Πῶς ἐπιτυγχάνεται αὐτὸ τὸ θαῦμα; Ἀπλούστατον. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἔξωθεν τῆς πόλεως δύο νεκροταφεῖα, τῶν ὁποίων ἡ περιφέρεια ἀποτελεῖ ἀνὰ μίαν λεκάνην, ἐν αἷς συσσωρεύονται καὶ λιμνάζουν τὰ ὕδατα ἐπὶ τῶν μνημείων. Λοιπὸν εἶνε πολὺ φυσικὸν τὰ πτώματα αὐτὰ νὰ μὴ ἀποσυντίθενται παρὰ μετὰ δεκαετίαν. Φαντάζεσθε δὲ τὴν ἀρωματικὴν κνίσσαν σηπομένων πτωμάτων καὶ δὴ ἀνθρωπίνων. Μοῦ εἶπαν μάλιστα ἐντόπιοι, πάσης πίστεως ἄξιοι, ὅτι κάποτε βλέπουν ἐπιπλέοντα εἰς τὰ χεῖλη τῶν τάφων καὶ αὐτὰ τὰ πτώματα ! Ὡ τῆς φρίκης καὶ τῆς ἀσεβείας ! Ἐ, κατόπιν ὅλων αὐτῶν δὲν εὐρέθη ἓνας προκομμένος δήμαρχος, νομάρχης, βουλευτής, ὑπουργὸς νὰ πατήσῃ πόδι καὶ ἐνεργήσῃ νὰ καταστραφοῦν τὰ δύο αὐτὰ νεκροταφεῖα, συστηθῇ δὲ ἐν μόνον ὀλίγῳ μακρὰν τῆς πόλεως, ἀφοῦ μάλιστα ὑπάρχει χῶρος ἐπιτήδειος πρὸς τοῦτο. Ἰσως ὅμως προτιμοῦν αὐτὰ διὰ νὰ ὀρεσίζωνται μ' ὀλίγο νερὸ οἱ τὸν αἰῶνιον μακαρίως ἀναπαυόμενοι Βονιτσιῶται.

"Αν δ' ἐρωτήσητε διὰ δρόμους, θὰ μάθετε ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ δίποδα ὄντα ἀναγκάζονται κάποτε νὰ μεταβάλλουν φύσιν γινόμενα τετράποδα διὰ νὰ διεπεραιωθῶν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ἀλλ' οὔτε ἡ χρησιμωτάτη ἄλλως ὁδὸς ἡ μέχρι Λευκάδος συνεπληρώθη, ἐνῶ εἶνε τόσον τερπνὴ καὶ ἀπολαυστικὴ, καμμία δὲ γέφυρα πρὸς τοῦτο. Ἀλλ' οὔτε μία παραλιακὴ λεωφόρος ὑπάρχει, οὔτε κρηπίδωμα. Κ' ἐν τούτοις τὸ λιμενικὸν ταμεῖον ἔχει 30 χιλ. δραχμὰς κλειδομανδαλωμένας διὰ νὰ γεννήσουν ἴσως.

Ἴδου καὶ ἓνας ταχυδρομοτηλεγραφικὸς ὑπάλληλος πολυτεχνίτης ἀλλ' ὅχι κ' ἐρημοσπίτης. Ὁ διευθύνων ἐκεῖ τὸ τηλεγραφεῖον κ. Σακᾶς εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς καλέσῃ ἓνα βράδυ εἰς τὸ ἀρχοντικόν του. Καὶ ἀφοῦ μᾶς προσέφερεν ἀρωματικώτατον σπιτικὸν χαλβᾶν, μᾶς ἐδρόσισε καὶ μὲ τὴν μουσικὴν. Μὲ ἓνα μικροσκοπικὸν ποδοκίνητον πιάνο — ἡδύφωνος φουσαρμόνικα — τὸ ὅποιον φέρει μαζῇ του ὅπου καὶ ἂν μετατεθῇ, μᾶς ἐπαιζε πόλκες, μαζοῦρκες, ὅπερες, καλαματιανούς, ζεῖμπέκικους καὶ ἀμανέδες, μὲ τέχνην κ' εὐστροφίαν τελείου *πιανίστα*. Χαλβᾶς καὶ μουσική, στὴν Βόνιτσαν εἶνε κᾶτι τι σχεδὸν ὀνειρώδες. Ἀλλὰ μήπως εἶνε μόνον μουσικός; Εἶνε καὶ ἔκτακτος ξυλολεπτουργός. Ἡ κομψή του αἵθουσα ἐστολίζετο μὲ ξυλολεπτουργικὰ κοσμήματα, ἔργα τῶν χειρῶν του. Ἐνας πολυέλαιος αἰωρούμενος ἄνωθεν ἦτο ἀριστούργημα τέχνης. Κᾶτι πλαίσια εἰκόνων καὶ πολλὰ ἄλλα κομψὰ ποικίλματα ἐπρόδιδον ὅτι ὁ κ. Σακᾶς ἔχει μέσα του ἔμφυτον καλαισθησίαν καὶ δημιουργικότητα μυαλοῦ σπανίως ἀπαντωμένων. Εἶνε σωστὴ ὅασις τὸ σαλονάκι του διὰ τε τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς ξένους.

ΑΡΤΑ

Ἄπὸ τὴν Βόνιτσαν εἰς τὸν Ἀμβρακικόν, τὸν βατραχοειδῆ, τὸν ὡς μεγαλοπρεπῇ λίμνην προσομοιάζοντα, τὸν ὀλίγον ἄγνωστον εἰς τοὺς ταξειδεύοντας, τὸν τουρκο-ελληνικόν, τὸν παρδάλον τὴν καλλιέργειαν καὶ τοὺς κατοίκους, τὸν μαγεύοντα καὶ τρελλαίνοντα ἡπειρωτικὸν κόλπον. Ἄ, αὐτοὶ οἱ κόλποι τῆς πολυσχιδοῦς καὶ βαθυκόλπου καὶ πολुकόλπου Ἑλλάδος μας. Διατρέχεις τὸν ὀφιοειδῆ καὶ δουναβοειδῆ Εὐβοϊκὸν καὶ νομίζεις ὅτι, ἂν ἐκτείνης τὸ χέρι σου ἔνθεν καὶ ἔνθεν, θὰ κόψῃς δράκα πρασίνων ἢ χρυσιζόντων σταχύων μὲ τὰ ὅποια νὰ πλέξῃς ἓνα στεφάνι ἀνοιξιάτικο τῆς φύσεως. Διαπλέεις τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ γελοιέσαι ἀπὸ τὴν εὐμορφάδα τῆς χλωρίδος καὶ ἂν κλίνῃς ἐκατέρωθεν, νομίζεις ὅτι θὰ κόψῃς κλάδους τεφροχρόου ἑλκίας διὰ νὰ πλέξῃς δεύτερο στεφάνι. Ἐκάτερος τῶν κόλπων τούτων ἔχει τὴν ἀρχαίαν του Θεάν. Ὁ Εὐβοϊκὸς τὴν Δήμητραν, ὁ Ἀμβρακικὸς τὴν Ἀθηνᾶν. Φαντασθῆτε δὲ τὰς δύο αὐτὰς προστάτιδας τῆς καλλιέργειας, ἐκτεινούσας ἑκάτερα τὴν χεῖρα, τῆς μὲν ἀπὸ τοῦ Εὐβοϊκοῦ, τῆς δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ, καὶ περιπτυσσομένης τὴν μικροσκοπικὴν Ἑλλάδα, ἢ μία μὲ τὸ λάδι της, ἢ ἄλλη μὲ τὸ σιτάρι της.

Δηλαδή, μὲ τὰ δύο ἀτίμητα ἐκεῖνα προϊόντα τῶν ὁποίων ἂν ἐσυστηματοποιεῖτο ἡ καλλιέργεια, θὰ εἴμεθα σήμερον αὐτάρκεις καὶ δὲν θὰ ἐσκορπίζομεν ἓνα ἑκατομμύριον εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

* *

— Καὶ γιὰ ποῦ μᾶς ἔχεις τώρα, κύριε πλοίαρχε : ἐρωτῶμεν τὸν ὑδραῖον καπετανιον τῆς κλασικῆς «Πάρου» τῆς Πανελληνίου. Γιὰ τὸ Μενίδι ἢ γιὰ τὴν Κόπραιναν ;

Καὶ μὲ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπτόμεθα τοῦ σπουδαιοτέρου διὰ τὴν Ἄρταν ζητήματος, τοῦ ἐπινειακοῦ. Ποῖον πρέπει νὰ εἶνε τὸ ἐπίνειον τῆς Ἄρτας ; Τὸ Μενίδι, ἢ ἡ Κόπραινα ; Εὐρον τὰς γνώμας διηρημένας, ὅχι διηρημένας ὑπὸ ἔποψιν γενικοῦ συμφέροντος τῶν Ἀρτινῶν, ἀλλ' ὑπὸ ἔποψιν κόμματος ! Παντοῦ τὸ ἀναθεματισμένον. Οἱ μὲν προτιμοῦν τὸ Μενίδι, ἀντεκδικούμενοι οὕτω τὸν κ. Καραπάνον, ὃ ὁποῖος εἰς τὴν Κόπραιναν ἔχει πολλὰ κτήματα, τὰ ὁποῖα βέβαια μὲ τὴν σύστασιν αὐτῆς ὡς ἐπινείου τῆς Ἄρτας ἀνετιμῆθησαν καὶ ἀνατιμῶνται, οἱ δέ, δι' ἀντιθέτους λόγους. Ἐγώ, ἐστηθοσκοπήσά καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δέ, καὶ ἐξήγαγον συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ὑποβάλλω εἰς τὴν κρίσιν σας.

* *

Ἡ Κόπραινα ἐν πρώτοις ἔχει νερά, τῶν ὁποίων στερεῖται τὸ ἀντίζηλόν της Μενίδι, κεῖται ἐγγύτερον τῆς Ἄρτας, ἔστω καὶ κατὰ τέταρτον, ἔχει καλὰ τελωνειακὰ καταστήματα καὶ περιέχει πλειοτέρας εὐκολίας εἰς τε τοὺς ἐμπορευομένους καὶ τὰ ἀτμόπλοια. Αὐτὰ εἶνε τὰ ὑπέρ. Θέλετε καὶ τὰ κατὰ ; Εἶνε ἐλώδης, δὲν ἔχει ἀποβάθραν, εἶνε ἀλίμενος, καὶ κυκλοῦται ἀπὸ ἀλυκᾶς. Τὸ Μενίδι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι στερεῖται ὅλων τῶν ἀνωτέρω πλεονεκτημάτων, ὑπάγεται δικαστικῶς καὶ διοικητικῶς εἰς τὸ Μεσολόγγι ! Ὡστε Φαντασθῆτε ὅτι, ἂν ἓνας λεμβούχος

Μενιδίου κλέψῃ ἓνα σάκκον καφὲ Ἄρτινοῦ τινὸς ἐμπόρου, οὗτος εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ τρέξῃ μίλλια καὶ παρασάγγας διὰ νὰ τὸν ἐγκαλέσῃ πρὸς ἀποζημίωσιν εἰς τὸ Μεσολόγγι! Εἶνε ὅμως εὐλίμενον τὸ Μενίδι, καλὸν αὐτὸ προτέρημά του. Σᾶς παρέθεσα λοιπὸν συστατικὰ καὶ τῶν δύο καὶ κατὰ τὸν γνώμονα τῶν συμφερόντων ὅχι τῶν ἀτομικῶν, ἀλλὰ τῶν Ἀρτινῶν, μπορεῖτε νὰ ἐκλέξητε.

*
* *

Μετὰ δίωρον δὲ ἐκ Κοπραίνης ἀντεροβγαλτικὴν ἀμαξάδα, καθ' ἣν ὀλίγον ἔλειψε νὰ κατέλθωμεν οἱ τέσσαρες ἐποχούμενοι διὰ νὰ ζευχθῶμεν ὡς ὑποζύγια, καὶ σύρωμεν τὸ ἀμάξι, τὸ ὁποῖον δὲν μποροῦσε νὰ προχωρήσῃ, ἀφοῦ ἡ ὁδὸς Κοπραίνης—Ἄρτης ἦτο ὀδοντωτὴ σχεδὸν μὲ τὰ ἐπ' αὐτῆς ὅπως ὅπως ἐρριμμένα σκίρρα, φθάνομεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ἀραχθοπλαισιουμένην Ἄρταν.

Ἡ πρώτη μου ἰλαρὰ ἐντύπωσις, τὰ διαυγῇ, τὰ ἄφθονα, τὰ κατρακυλοῦντα νερὰ τοῦ ποταμοῦ. Τὶ ὄρεξις, τὶ μέθη ποῦ μὲ κατέλαβε, νὰ τρέξω, νὰ κολυμβήσω, νὰ καταπιῶ, νὰ καταρροφήσω τὰ κελαρύζοντα αὐτὰ νάματα, τὰ διαρρέοντα καὶ κυκλοῦντα τὴν Ἄρταν καὶ κατόπιν διὰ τῆς ἱστορικῆς γεφύρας χυνόμενα εἰς τὸν Ἀμβραχικόν.

*
* *

Καὶ ἐπειδὴ περὶ γεφύρας ὁ λόγος, ἅς παρασχω ἐπιτροχάδην, μερικὰς πληροφορίας περὶ αὐτῆς. Ἡ γέφυρα αὕτη εἶνε τὸ μεσότοιχον, ὁ φραγμός, τὸ σύνορον, τὸ χωρίζον Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν. Ἀλλὰ γέφυρα μεγαλοπρεπῆς, λιθόκτιστος, εὗρους καὶ μήκους καὶ ὕψους οὐ τῶν συνή-

θων, κάτωθεν τῆς ὁποίας τρέχει τραγουδιστὰ καὶ ὑπερήφανα κητρακυλῶν ὁ εὐεργετικώτατος ποταμός. Καὶ ἔνθεν μὲν, εἰς τὸ Ἑλληνικόν, σταθμός καὶ τελωνεῖον Ἑλληνικά, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὸ ἀντίπεραν, σταθμός, τελωνεῖον, Τουρκικά. Τί συμβαίνει ὁμως; Σχεδὸν τὰ πλεῖστα τῶν κτημάτων τῶν Ἀρτινῶν εὐρίσκονται εἰς τὸ Τουρκικόν. Φαντάζεσθε δὲ εἰς ὁποίας ὑποχρεώσεις ὑποβάλλονται οἱ δυστυχεῖς κτηματῖαι. Πληρώνουν τὸν ἑγγειον δασμόν, καὶ τὸν τῆς ἐξαγωγῆς, εἰς τὸ Τουρκικόν, καὶ κατόπιν τὸν τῆς εἰσαγωγῆς, τὸν δημοτικὸν κλπ. εἰς τὸ Ἑλληνικόν. Ἀναγκάζονται λοιπὸν οἱ ἰδιοκτῆται νὰ ἐξάγῃσι τὰ προϊόντα των διὰ τοῦ Τουρκικοῦ λιμένος τῆς Σχλαχώρας, ἐπὶ σπουδαία βλάβη τῶν συμφερόντων τῆς Ἄρτας. Δι' αὐτὰ τὰ καταθλιπτικά ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ ἐξεύρῃ μίαν ἀνακούφισιν διὰ τοὺς ἰδιοκτῆτας;

Ἐπειτα, ὁποίας καταπιέσεις ὑφίστανται ὅσοι τῶν ἡμετέρων — δηλαδὴ τὰ $\frac{9}{10}$ τῶν Ἀρτινῶν — ἀναγκάζονται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ Τουρκικόν. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκία ἔχει ἀπαγορεύσει, ἄγνωστον διατί, τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων, οἱ Ἕλληνες ὑποβάλλονται εἰς ἐρεύνας κατὰ τσέπην, ἀλλοίμονον δὲ ἂν τοὺς εὔρουν τοιαῦμα· ἢ τὰ κατάσχουν, ἢ τοὺς ἀποστέλλουν δεσμίους εἰς τὴν Φιλιππιάδα. Κ' ἐπειδὴ πάλιν δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ εὔρουν ἐν περισσεΐᾳ τουρκικὰ νομίσματα χάριν τῶν μετὰ τῶν πολλῶν τούρκων συναλλαγῶν των, ἐπέρχεται ὑπερτίμησις αὐτῶν ἐπὶ κερδοσκοπῇ ὠφελείᾳ τῶν ἀφέντηδων ὑπαλλήλων. Αὐτὰ βεβχίως μποροῦσαν νὰ μετριάθοῦν διὰ κάποιας διπλωματικῆς ἐνεργείας.

Ἡ Ἄρτα ἤρχισε νὰ καλλωπίζεται ἀπὸ τῆς προσαρ-
τήσεως. Πρὸ αὐτῆς ἦτο ἓνα κοινότατον τουρκοχωρὶ· κατὰ
τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη μεταμορφώνεται βαθμηδὸν εἰς πόλιν
Εὐρωπαϊκὴν. Ἄλλ' ἡ νέα Δημοτικὴ περίοδος θ' ἀποβῇ
γόνιμος εἰς μεταρρυθμιστικὰ δημοτικὰ ἔργα. Ὁ πανη-
γυρικῶς ἐκλεχθεὶς Δήμαρχός της κ. Εὐάγγ. Γαρουφαλιᾶς,
νέος θελήσεως καὶ φιλοτιμίας, ἐκ τῶν ἔργων του θὰ δείξη
ὅτι εἶνε δυνατὸν καὶ ὁ πτωχότερος τῶν Δήμων νὰ καλ-
λωπισθῇ ἐξαιρέτως καὶ τὰ οἰκονομικά του νὰ βελτιώσῃ.
Μὲ τέτοιον φιλοπρόοδον Δήμαρχον εἰ Ἄρτινοὶ πολλὰ
καλὰ διὰ τὸν τόπον των πρέπει νὰ περιμένουν.

Ἡ ἀρχιερατικὴ ἔδρα χηρεύουσα πρὸ πολλῶν ἐτῶν,
ἐπληρώθη ἐσχάτως διὰ τοῦ σεμνοῦ ιεράρχου παν. κ. Πα-
ναγιωτοπούλου, ὅστις θὰ ἐπιδείξη βέβαια θερμότατον ἐν-
διαφέρον ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τοῦ κατωτέρου κλήρου,
νουθετῶν καὶ παραινῶν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε.

Εἰς τὴν Ἄρταν εὗρήκα ἓνα δραστήριον καὶ ἱκανὸν
διευθυντὴν τοῦ αὐτόθι ὑποκαταστήματος τῆς Τραπεζῆς
Ἡπειροθεσσαλίας κ. Κ. Ξανθόπουλον, διευκολύνοντα τοὺς
μετὰ τῆς Τραπεζῆς συναλλαττομένους, ἐξίσου δ' ἐνδια-
φερόμενον διὰ τε τῆς Τραπεζῆς καὶ τῶν ἰδιωτῶν τὰ συμ-
φέροντα.

..

Ἐσωτερικῶς ἡ Ἄρτα ἀρχίζει νὰ εὐρωπαϊζέται. Λείψανα ἐν τούτοις τουρκοκρατίας δὲν μποροῦν εὐκόλως νὰ ἐκλείψουν. Κ' ἐν τούτοις εὖρον κοινωνίαν φιλόξενον, πρᾶον, εὐπροσήγορον, φίλεργον. Τοῦλάχιστον ὁ ὑποφαινόμενος ἐτιμήθη διὰ τόσων ἐνδείξεων συμπαθειῶν καὶ φιλίας, ὥστε θεωρεῖ ἑαυτὸν σκλαβωμένον ἀπέναντι τῶν Ἀρτινῶν, πάσης τάξεως καὶ ἀποχρώσεως, οὓς κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον αὐτόθι διατριβὴν του ἐγνώρισε.

*
* *

Διατρέξας τὴν κεντρικὴν λεωφόρον τῆς ἀγορᾶς ἀντελήφθην ἐκφραστικωτάτας πινακίδας καναστημάτων καὶ ἐργαστηρίων. Εἶδον λόγου χάριν ἔξωθεν τινὸς τούτων πινακίδα φέρουσιν τίτλον :

ΕΜΒΑΛΟΤΣΑΡΟΥΧΟΠΟΙΕΙΟΝ

Κ. ΧΑΤΖΗΣΤΑΘΗ

ἢ παρακάτω :

Φ Α Β Ο Π Ο Ι Ε Ι Ο Ν

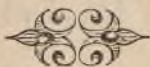
Ι. ΚΟΛΙΑΝΕΣΤΗ

καὶ ἄλλα πολλὰ πρωτότυπα καὶ πρωτοφανῆ φημοτυπήματα. Ἐξετάσας δὲ ἔμαθον τὴν αἰτίαν. Ὁ ἀστυνόμος ὑπεχρέωσε πάντας νὰ κρεμασῶσι πινακίδα ἄνωθεν τῆς θύρας, δηλωτικὴν τῆς ιδιότητός των. Καὶ οἱ καυμένοι οἱ

ἐργαστηριάρχαι ὅπως-ὅπως ἐκρέμασαν μίαν σανίδα γράψαντες ἐπ' αὐτῆς κᾶτι τι.

..

Ἐπὶ περιόπτου ὑψώματος σώζεται ἐκτάκτου Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ καὶ τέχνης ναός, ὁ τῆς *Παρηγορητίσσης*, ἀρχαιότατος καὶ ἱστορικώτατος. Εἶνε πράγματι, κατὰ τὸν ἀρχαιομαθῆ Γυμνασιάρχην κ. Καλλέλην, Ἄγία Σοφία ἐν μικρογραφίᾳ ὁ ναὸς αὗτος. Καὶ οἱ θόλοι, καὶ οἱ τροῦλοι, καὶ ὁ γυναικῶν, καὶ αἱ στῆλαι, καὶ τὸ τέμενος, καὶ ἡ εἴσοδος, καὶ ὁ περίβολος, τὰ πάντα ἔχουν κατασκευασθῆ κατὰ τοιοῦτον ὑπόδειγμα. Ὁ φιλόρχαιος μάλιστα κ. Καραπάνος, ἠδύνατο ὀαπανῶν κᾶτι τι ἀπὸ τὰ πλούτη του, νὰ ὑπρεπίσῃ καὶ ἀποκαταστήσῃ τὸν ὠραῖον τοῦτον ναόν, ὅστις κατήντησε νὰ γείνη οἰκητήριον καὶ φωλεὰ ὀρνέων καὶ ἀγριοπεριστεριῶν τοῦ ὀρυμοῦ καὶ τῶν φαραγγῶν.

ΚΑΡΘΑΣΑΡΑΣ

Κεῖται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἐκτίσθη δὲ πρὸ 60 περίπου ἐτῶν ἕκ τινος ἀποικίας τοῦ ὧραν ἀπέχοντος χωρίου «Ἀμβρακίας», τοῦ ὁποίου ἔτι σώζονται ἐρείπια· ἔχει ἀσφαλῆ λιμένα, ζωηρὸν ἐμπόριον βαλανιδίου, ἐρίφων, δερμάτων, ζώων καὶ διαφόρων ἄλλων προϊόντων, μικρὰν βιομηχανίαν καὶ γεωργίαν, ἐλαχίστην δὲ ναυτιλίαν. Περιβλλόμενος ὑπὸ τῶν ὀρέων Σπαρτοβοῦνι καὶ Πεταλᾶ, τῆς σειρᾶς Μακρυνόρους, παρέχει ὄψιν ἀμφιθεατρικὴν. Εἰς τοὺς ἀνατολικούς πρόποδας τοῦ Πεταλᾶ καὶ περὶ τὸ μέσον τῆς πόλεως καθήκει κυκλώπειον τεῖχος τῆς πρώτης καὶ δευτέρας περίπου περιόδου, ἰσοδομικὸν κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ πολυγωνικόν, ἀποδιδόμενον εἰς τὸ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πενιχρὸν χωρίον Ὀλπη. Οἱ Ὀλπηνοὶ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον συνετάχθησαν μὲν τοὺς Ἀθηναίους, εἰς ἀποτροπὴν δὲ τῶν ἀπὸ τῶν Ἀκαρνάνων κινδύνων, ἐκτίσθη τότε.

Δίωρον μακρὰν τοῦ Καρθασαρᾶ καὶ παρὰ τὸ χωρίον Ἀρειάδα εὔρηνται τὰ ἐρείπια τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους. Ἐπιπόλαιαι ἀνασκαφαὶ γεωργῶν ἔφερον εἰς φῶς νομίσματα, κατὰ πλεῖστον τῆς 4ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐνια δὲ Μακεδονικά.

Ὁ Καρθασαρᾶς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς του καὶ

τοῦ ἀκμάζοντος ἐμπορίου, ἔχει καὶ ἰδιαίτερον πληθυσμὸν κινήτον, συνδέεται δὲ μετὰ τοῦ Ἀγρινίου καὶ Ἀρτης δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ· τόση δὲ εἶνε ἡ κυκλοφορία ταύτης, ὥστε καὶ σιδηροδρομικῶς ἐδύνατο νὰ συνδεθῇ. Καὶ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία εἶνε ἀνεπτυγμένη, ἐξάκεις δὲ τῆς ἐβδομάδος ἐπισκέπτονται καὶ διανυκτερεύουσιν ἐν τῷ λιμένι αὐτῶν ἀτμόπλοια πέντε ἐταιρειῶν.

Ἐν τῇ πόλει αὐτῇ, ἐκτὸς τοῦ λαμπροῦ φωσφορισμοῦ τῆς θαλάσσης, τοῦ λιμένος, παρακτίων δινῶν ὀρμητικῶν, τῶν καθαρῶν καὶ χρησίμων θαλασσίων λουτρῶν, δι' ἃ συρρέουσι κατὰ τὸ θέρος πολλοὶ ξένοι, τῆς ὠραίας παραλιακῆς ὁδοῦ, παρὰ τὴν ὁποίαν συγκεντρύμενοι οἱ κάτοικοι συνήθως πρὸς ἀναψυχὴν καὶ τινων καλῶν οἰκοδομῶν καὶ τριῶν ἀτμομύλων, οὐδὲν ἕτερον ἔργον ἄξιον λόγου ὑφίσταται. Ἐν τούτοις συντηροῦνται τρία εὐπρόσωπα ξενοδοχεῖα, πληθώρα δὲ μαγειρείων καὶ καφενείων, εἰς ἃ ἀπὸ ὀρθρου βαθέως συρρέουσι πλεῖστα, κκτατρίβοντες τὸν χρόνον εἰς πολιτικὰς συζητήσεις.

*
* *

Ἡ εὐθυμία δὲ αὕτη τῶν κατοίκων μεταβάλλει τὸ θέρος τὴν πόλιν εἰς κέντρον παντοίων δισσκεδάσεων, ὅλην δὲ τὴν μαρμαρώδη καὶ παγεράν ζωὴν τοῦ χειμῶνος μετὰς ζοφεράς του νύκτας ἐξ ἑλλείψεως παντελοῦς φωτισμοῦ, διαδέχεται ἡ τερψίθυμος ἐποχὴ τοῦ θέρους μετὰ τὴν ἀένναον ὁρόσον τοῦ ζεφύρου.

*
* *

Μὲ ὅλα ὅμως τὰ φυσικά του καλὰ στοιχεῖα καὶ τὰς πολλὰς του δημοτικὰς καὶ κοινοτικὰς προσόδους, ὑπερβι-

νούσης τὰς 60,000 δραχ. ἑτησίως, ὁ Καρβασαράς κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν εἶνε λίαν παρημελημένος. Ἐν τῷ μέσῳ κλεισωρείας ἐκτισμένος καὶ πυκνῶς συνοικισμένος ἄνευ κανονικοῦ σχεδίου, ἐστερημένος δὲ ἀπολύτως ρυμοτομίας οὐδεμίαν ἔχει ἐσωτερικὴν ὁδόν, πλὴν τῆς ἀπ' Ἀγρινίου-Καρβασαρά· Ἀρτὴς ἀμαξιτῆς, ἣτις διερχομένη τοῦ μέσου τῆς πόλεως εὐρύνεται κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ συνεξυπηρετεῖ τὸ κέντρον πάσης κοινωνικῆς κινήσεως καὶ ἐμπορίας. Βρίθουσα λοιπὸν ἀτραπῶν καὶ τούτων ἄνω· μάλων καὶ πλήρων ἀκαθαρσιῶν, καθίσταται τὴν νύκτα εἰς τὸν ξένον σχεδὸν ἀδιάβατος. Εὐτυχῶς ὅμως ἡ ἀσχημία αὕτη δὲν εἶνε διαρκής, διότι ὡς ἐκ τῶν συχνῶν αὐτοῦ βροχῶν καὶ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, τὰ ἐκ τῶν ὁρέων κατερχόμενα ὕδατα ἐκπλύνουσιν αὐτάς. Ἀλλ' ὅσῳ κατὰ τὸ θέρος εἶνε χρήσιμοι αἱ βροχαί, τόσῳ καὶ ἐπιζήμιοι κατὰ τὸν χειμῶνα, ὡς ἐκ τῶν ὀρμητικῶν χειμάρρων, οἵτινες μὴ εὐρίσκοντες εὐχερῇ ἐκβολὴν· καταπλημμυροῦσι τὴν πόλιν, ἐντεῦθεν δὲ διακόπτεται προσωρινῶς τῶν κατοίκων ἡ συγκοινωνία.

ΒΙΤΡΙΝΙΤΣΑ

Ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ τοῦρ εἰς τὸν Κερινθιακόν. Ἡ Βιτρινίτσα, πρωτεύουσα τοῦ Δήμου Τολοφῶνος, ἀπέχει περὶ τὴν μιστὴν ὥραν τῆς ἀρχαίας Τολοφῶνος, τῆς ὁποίας ἐρείπιά τινα ὀλίγα λεπτὰ μακρὰν τῆς θαλάσσης σώζονται εἰσέτι. Ἐχει ἐπίνειον, τὴν Ἐρατεινὴν (χάνι) ἣτις ἀπέχει τῆς κόμης $\frac{5}{4}$ τῆς ὥρας. Εἶνε ἐκτισμένη ὀλίγον ἄνω τῶν προπόδων μικροῦ ὄρους. Ὑπὸ ὑγιεινὴν ἐποψιν

καλή. Τὸ ὀλίγον ὁμῶς φρεάτειον ὕδωρ μόλις ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων καὶ μάλιστα τὸ θέρος. Ἐχει ἀπόλυτον ἀναγκὴν καλῆς καὶ σταθερᾶς συγκοινωνίας μετὰ τῆς Ἑρατεινῆς. Διότι τὸν χειμῶνα, χεῖμαρρος καταρρέων ἀποτόμως πλημμυρεῖ τὸ λεκανοπέδιον, τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ σχεδὸν καθιστᾷ ἄχρηστον, καὶ διακόπτει ἐπὶ μῆνα τὴν συγκοινωνίαν καὶ διὰ τοῦτο οἱ χωρικοὶ ἔχουν πλείστας ὅσας πλινθοκτίστους καλύβας εἰς τοὺς ἀγρούς.

Ὁ Δῆμος εἶνε κατάχρεως, ἐνῶ αἱ ὁδοὶ εἶνε εἰς ἀθλίαν κατάστασιν· ἀνά πᾶν βῆμα προσκρούει τις ἐπὶ τῶν χαλίκων καὶ τῶν λίθων τῆς ἀνωφερείας. Ἐχει ἀνάγκην χρηστοῦ καὶ ρέκτου Δημάρχου, διότι οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μόνον διὰ τὰ χωράφια τῶν καὶ τὰ κρομμύδια τῶν. Δὲν ἔχουν ὁμῶς καὶ ἄδικον νὰ ἐναθρύνωνται καὶ νὰ ὀνομάζουν τὸ χωριὸ τῶν *Παρίσι*. Διότι τῷ ὄντι παραβαλλόμενον πρὸς ἄλλας κώμας καὶ χωρία ἕνεκα τῆς κατὰ θαλάσσαν συγκοινωνίας, τῆς μικρᾶς κοιλάδος τῶν, τῶν ἀρχῶν Εἰρηνοδικείου Ποτιδανείας, ὅπερ μόνον ὀκτῶ μῆνας ἐδρεύει, τοὺς δ' ἄλλους τέσσαρας ἐν Παλαιοζαρίῳ, τοῦ Ἑλλην. Σχολείου, τῶν βατῶν ὁδῶν της, πράγματι ἀξίζει τοιοῦτον τίτλον.

Τὰ ὀρεινότερα καὶ μεσογειότερα τῆς Δωρίδος, Εὐλογαϊδᾶρα, Πλέσα, Παλαιοζάριον, Κλῆμα κλπ. διατελοῦν ἐν πλήρει ἀποκλεισμῷ, ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν καὶ ὅτῃ τὸν χειμῶνα. Μόνον μετὰ τῆς πρωτευούσης τῆς Ἑπαρχίας Λιδωρικίου συνδέετο διὰ βατῆς ὁδοῦ. Οἱ κάτοικοι εἶνε ἐργατικοὶ καὶ συζητητικοί. Ἀσχολοῦνται εἰς καλλιέργειαν ὀλίγων δημητριακῶν, ἐλαιῶν καὶ ἀμπέλων, ἐνῶ οἱ τῶν ὀρεινῶν χωρίων εἰς τὴν ποιμνιοβοσκήν. Ἐξαγωγή

γίνεται μόνον τῶν κρομμύων, χάριν τῶν ὁποίων καὶ πα-
ραθερίζουσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς, κερδαίνοντες οὐκ ὀλίγους ἐλο-
γενεῖς πυρετούς.

*
* *

Ἡ Ἐρατεινή, τὸ ἐπίνειον τοῦτο τῆς Βιτρινίτσης καὶ
ὅλης τῆς Ἐπαρχίας Δωρίδος ἔχει περὶ τὰς τεσσαράκοντα
οἰκίας. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ ἀρα-
βοσίτου, οὗτινος μεγίστη εἰσαγωγή καὶ κατανάλωσις εἰς
τὰ μεσόγεια γίνεται, ὀλίγοι δὲ εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐν-
ταῦθα ἐδρεύει τὸ τηλεγραφεῖον μόνον καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Βι-
τρινίτση. Οἱ κάτοικοι ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν χειμάρρων σχημα-
τιζομένων ἐλῶν καὶ αὐτοὶ ἐνοχλοῦνται ὑπὸ πυρετῶν. Δὲν
ἦτο καλὸν τάχα νὰ γείνουν μερικὰ τεχνικὰ ἔργα ὥστε νὰ
ἀποκτήσουν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τὴν ὑγίαν των ;

Ὁ νέος Δήμαρχος ἄς μεριμνήσῃ περὶ τῶν ἀναγκῶν
τοῦ τόπου του.

Λ Α Υ Ρ Ι Ο Ν

Πλὴν τοῦ ΣΠΑΠ καὶ ΣΑΠ καὶ ΣΒΔΕ ἔχομεν καὶ τὸν Ἀττικὸν σιδηρόδρομον μὲ τὸν λαμπρὸν ὀργανισμόν του καὶ τὴν λεβεντιάν του καὶ τὴν εὐπρέπειάν προσωπικῶ καὶ ὕλικῶ, ἰδίως ὅμως μὲ τὸν ἐνεργητικὸν καὶ τυπικὸν καὶ προοδευτικὸν καὶ μεταρρυθμιστὴν διευθυντὴν του, τὸν κ. Μπασιάκον. Περιορισμένη, μετρημένη ἢ ἀκτὶς καὶ ἡ γραμμὴ τοῦ ΣΑΤΤ, ἀλλ' ἡ συντήρησις καὶ ἡ διεύθυνσις του θαυμασίως ὀργανωμένη. Αὐτὰ τὰ θύματα τὰ κάμνει ἓνας ἄνθρωπος ποῦ ἔχει σιδηρὰν τὴν θέλησιν.

Μὲ τὸν ΣΑΤΤ λοιπὸν ἐξεκίνησα τὸ πρῶν καὶ ἔφθασα περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν πολυδαίδαλον καὶ πολυμέταλλον Λαυρεωτικὴν.

Ἐπίσκεψις εἰς Λαύριον σημαίνει ἐπίσκεψις εἰς τὸ νέον πλυντήριο τῶν μεταλλουργείων, ἐν ἑκ τῶν σπουδαιοτέρων μηχανικῶν ἔργων ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἐγκατάστασις καὶ ἡ ἀποπεράτωσις του ἐστοίχισεν ὑπὲρ τὰ 4 ἑκατομμύρια φράγκων. Σὲ θαμβοῦν οἱ πολύπλοκοι μηχανισμοί, ἡ σύγχρονος κίνησις τόσων τελαμώνων, στροφίγγων, ἀορτήρων, τροχῶν, μοχλῶν, κυλίνδρων, ἀντλιῶν, ἐμβόλων, πιεστηρίων, κοσκίνων καὶ ποικιλωτάτων ἄλλων μηχανημάτων τὰ ὅποια ὅλα χρησιμεύουν διὰ τὴν ἀπόπλυνσιν τῶν με-

ταλλευμάτων καὶ τὴν ἀποχώρισιν αὐτῶν κατὰ πειόν, κατὰ ποσόν, κατὰ βάρος, κατὰ σχῆμα, κατὰ τιμήν. Νὰ βλέπης λόγου χάριν ἐπὶ διατρήτων ἐκ καουτσούκ ἐπιμήκων σινδόνων τὰ διάφορα μεταλλεύματα ἀπσπλυνόμενα ὑπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ θαλασσίου, ἐκ τῶν ὑποίων τὰ μὲν πλούσια εἰς ἀμμώδη κατὰστασιν διατελοῦντα νὰ ἐπικάθηνται ἐπὶ τῶν ἐπιμήκων αὐτῶν σινδόνων, ἐνῶ τὰ πτωχὰ (εἶνε ὅρος μεταλλουργικὸς ἢ τριαύτη διαίρεσις) νὰ διέρχωνται διὰ τῶν ὀπῶν αὐτῶν καὶ ν' ἀπορρίπτονται κατόπιν.

Ἡμερησίως δὲ τὸ Πλυντήριο τοῦτο ἀποπλύνει 1000 τόνους, ἀπασχολοῦν ἑκατοντάδας ὅλας ἐργατῶν. Διευθύνει δὲ τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο ποῖος νομίζετε; Κανένας ἴσως Βέλγος ἢ Ἀγγλος ἢ Γάλλος γράν μηχανικὸς; Διόλου. Ὁ διευθυντὴς του εἶνε Ἕλλην, δημιουργήμα καὶ μεγάλωμα τοῦ Λαυρίου. Ὁ κ. Στέφ. Λαζίδης, ὅστις ἀπὸ ἀπλοῦ ἐργάτου, ἀπὸ ἀπλουστάτου καροτσέρη, προήχθη εἰς ἐργοστασιάρχην, διευθύνοντα ὅλα τὰ ἀνώτερα μηχανικὰ ἔργα τοῦ Λαυρίου. Εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ πλυντηρίου, ὅπως ἕκαστος τμηματάρχης εἶνε ἡ ζωὴ τοῦ τμήματός του, ὅπως ὁ κ. Κορδέλλας ἄλλοτε καὶ ὁ κ. Φ. Νέγρης ὁ νῦν διευθυντὴς εἶνε ἡ ψυχὴ τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως. Καὶ θὰ νομίζετε ἴσως ὅτι θὰ εἶνε ἀπόφοιτος ὁ Λαζίδης καμμιᾶς μηχανικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων, τοῦ Λονδίνου; Τίποτε ἀπὸ αὐτά. Εἶνε αὐτοδημιούργητος, ἔργον τῶν χειρῶν του, τῆς νοημοσύνης του, τῆς σιδηρᾶς του θελήσεως, τῆς φιλομαθείας καὶ φιλοπονίας του. Ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται, μελετᾷ. Ὅ,τι δὲ ἀποκομίζει ἐκ τῶν μηχανικῶν του βιβλίων, τὸ ἐφαρμόζει εἰς τὴν πράξιν καὶ οὕτω κατάρθωσε νὰ εἶνε ἓνα εἶδος ΑΟΔΟ — ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς μηχανικῆς πάντοτε — ἠλεκτρολόγος, μηχανουργός, ἀρχιτεχνίτης, σιδηρουργός, σχεδὸν ἐφευρέτης, ἀπόδειξις δὲ

ἡ ἐγκατάστασις τοῦ πλυντηρίου ἢ μηχανικὴ, ὀφειλομένη κατὰ $\frac{9}{10}$ εἰς τὴν εὐφυΐαν του. Εἶνε καὶ Γαλλομαθής, συνδρομητὴς τῶν σπουδαιοτέρων μηχανικῶν περιοδικῶν τῆς Εὐρώπης, ἐνθερμος φίλος — ἐξ ἀποστάσεως ἐννοεῖται — τοῦ μεγάλου Ἑδισσων, δαπανῶν τὰ ἡμίση τῆς μισθοδοσίας του εἰς βιβλία καὶ εἰς περιοδικὰ τοῦ εἵδους του. Καὶ εἴπομεν ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ ἐστολίσθη μὲ τὸ φλογῶδες πῦρ τοῦ πρὸς τὴν φιλομάθειαν ἔρωτος.

*
* *

Θέλετε τώρα νὰ λάβητε μικρὰν ἰδέαν — ἰδέαν ἀπλὴν — τῶν καμिनιστασιῶν ; Φντασθῆτε σειρὰν καμίνων, τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, ἐντὸς τῶν ὁποίων ρίπτονται τὰ μεταλλεύματα, ἅτινα δι' ὑπερβολικῆς θερμοκρασίας τήκονται, τηκόμενα δὲ ἐκρέουσι διὰ δύο ὁπῶν τῶν καμίνων εἰς τὴν βάσιν αὐτῶν ἠνεωγμένων. Τί ὠραῖον πρᾶγμα αὕτῃ ἡ ἐκροή ! Νὰ βλέπῃς δύο κρουνοὺς, ἐξ ἐνὸς τοῦ ὁποίου — τοῦ ὑψηλοτέρου — νὰ τρέχῃ αἰμόχρους ρύαξ τηκομένων σκωριῶν, τὸν ὁποῖον ἐν ὑγρᾷ καταστάσει παραλαμβάνουν ἐργάται διὰ σιδηρῶν προτύπων — σχήματος ἀνεστραμμένων κώνων — ἐπὶ χειραμαξῶν ἡρμοσμένων καὶ μεταφέρουν ἐκεῖ κάπου διὰ νὰ ἀποψυχθῇ, ἐνῶ ἐκ τοῦ χαμηλοτέρου κρουνοῦ ρεεῖ ὁ μόλυβδος, ἡ πολυτίμος δὲ συγχομιδὴ τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως. Πόσαι δὲ αἱ κάμινοι ἐν ὅλῳ ; 14 κάμινοι μολύβδου, 4 φλεγοβόλοι καὶ 1 φρύξεως ψευδαργύρου, καὶ δύο μηχαναὶ πλινθοποιίχες δυνάμεναι νὰ παρασκευάσωσι 300 τόνων πλίνθους καθ' ἐκάστην.

*
* *

Μιά ματιὰ νὰ ρίψωμεν καὶ εἰς τὸ Λαυρεωτικὸν μηχανουργεῖον. Ἡ ἑλληνικὴ μεταλλουργικὴ ἐταιρία Λαυρίου ἔχει τελειότατον μηχανοστάσιον ἀμιλλώμενον πρὸς τὰ ἐν Πειραιεῖ γνωσιότατα πλέον τοῦ Βασιλειάδου, τοῦ Τζών, τοῦ Κούπα κλπ. Εἰς αὐτὸ ἐπισκευάζονται ὅλα τὰ φθειρόμενα ἢ θραυόμενα μηχανήματα παντὸς εἶδους, σχήματος, λεπτότητος, χονδρότητος, μεγέθους· ὡς καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἀτμομηχαναὶ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἀλλὰ μήπως λείπει τὸ χυτήριον; Ὅλοι δὲ οἱ διευθυνταὶ τῶν μηχανικῶν ἐν Λαυρίῳ τμημάτων εἶνε γέννημα καὶ θρέμμα καὶ δημιούργημα τῶν Λαυρεωτικῶν ἐργοστασίων. Ὁ Λαζίδης, ὁ Γρίβας, ὁ Ἀποστολίδης, ὁ Μακρῆς, ὁ Πραγματευτάκης κλπ. ἐκεῖ ἤντλησαν τὰ πρῶτα νάματα καὶ ἐκεῖ τώρα σκορπίζουν αὐτὰ οἷονεὶ ἀνταποδίδοντες τὰ τροφεία των.

*
* *

Ἀκριβῶς δ' ἀπέναντι τῶν καμίνων κεῖται τὸ Χημεῖον. Καὶ αὐτὸ ἐργοστάσιον ἐννοεῖται μὲ τὸν τμηματάρχην του, τοὺς βοηθοὺς, τοὺς ἐργάτας, τὰ ἐργαλεῖα. Εἰσέρχομαι ἐν αὐτῷ καὶ βλέπω ὅλους προσηλωμένους εἰς ἀναλύσεις καὶ προσδιορισμούς. Εἰς τὸ ἐσώτερον δὲ τῶν διαμερισμάτων ἀνακαλύπτομεν τὸν διεθυντὴν του, κύπτοντα πρὸ τραπέζης ἐφ' ἧς μέγας χάρτης κατὰστικτος ἀπὸ πολύχρωμα νούμερα· δηλωτικὰ ὅλα αὐτὰ τοῦ πόσον τοῖς $\frac{\circ}{\circ}$ ἐνέχει ἕκαστον μετάλλευμα. Ὁ διεθυντής του νεαρώτατος, ξανθὸς εἰκοσιπενταετῆς νέος, Διδάκτωρ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, μὲ ὁρὸν τρεῖς ξένας γλώσσας, ὁ κ. Ι. Δοανίδης διευθύνει ὡς ἐμπειρότατος Μέντωρ τὸ ἐπιστημονικώτατον τμῆμά του.

— Καὶ πόσους προσδιορισμούς ἐκτελεῖ τὸ Χημεῖόν σας κατὰ μῆνα, κύριε Δοανίδη; Τὸν ἐρωτῶμεν.

— Ἀκριβῶς περὶ τὰς 3 χιλιάδας.

*
* *

Ἴδου καὶ ὀλίγους ἀριθμούς : Ἐν τῇ ἑλληνικῇ Μεταλλουργικῇ Ἑταιρίᾳ ἐργάζονται 2,800 καὶ ἐν τῇ Γαλλικῇ 3,800, ἐν τῇ τοῦ Σουνίου 100 καὶ εἰς τὰ τοῦ κ. Δροσοπούλου 300. Ἡ ἐτησίᾳ παραγωγή : Τῆς ἑλληνικῆς 8 χιλ. τόνοι μολύβδου ἀργυρομιχοῦς, τῆς γαλλικῆς 7 χιλ. τόνοι.

Μαγγανιούχου Σιδήρου : Τῆς ἑλληνικῆς 46 χιλ. τόνοι, τῆς γαλλικῆς 36 χιλ., τῆς τοῦ Σουνίου 45 χιλ. καὶ τῆς τοῦ κ. Δροσοπούλου 30 χιλ.

Πεφρυγμένου σμιθωνίτου (ἀνθρακικοῦ ψευδαργύρου) : Τῆς ἑλληνικῆς 2 χιλ. τόνοι, τῆς γαλλικῆς 26 χιλ. τόνοι καὶ τῆς τοῦ Σουνίου 2 χιλ.

*
* *

Πειθαρχία στρατιωτικὴ εἰς ὅλον τὸ προσωπικόν του· ἀπόλυτος δὲ σεβασμὸς εἰς τὸν διευθυντὴν των κ. Φ. Νέγρην ὡς πρὸς προστάτην καὶ πατέρα. Νοσοκομεῖον καθάριον μὲ τοὺς ἰατροὺς των καὶ τὰ φάρμακά των. Χορηγεῖται δὲ εἰς πάντας πᾶσα διευκόλυνσις ἐκ μέρους τῶν Γραφείων. Ἡ πληρωμὴ δὲ τακτικωτάτη.

ΑΛΙΒΕΡΙΟΝ

Νύκτα φεύγεις ἀπὸ τὸ Λαύριον καὶ νύκτα φθάνεις εἰς τὸν ὀμφαλὸν τῆς Καρυστίας, τὸ Ἀλιθερι. Ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου σὲ ὑποδέχονται ἀναρριχώμενοι ἐπ' αὐτοῦ δίκην πειρατῶν μὲ τὰ φαναράκια ἀνὰ χεῖρας οἱ λεμβοῦχοι καὶ σὲ ἀποβιβάζουν ἐν τῇ εὐρυτάτῃ καὶ ἀμμοχώστῳ ἀκτῇ, ὅπου γύρωθεν ὑπάρχουν ξενοδοχεῖα καὶ παντοπωλεῖα ἀνοικτὰ καὶ φωτεβολοῦντα ἅπαντα διὰ νὰ δεχθῶσι τοὺς εἰσερχομένους ξένους, ἀφ' οὗ πρὸ μικροῦ προέπεμψαν ἄλλους ἀπελθόντας. Περιπικητικώτατος ὁ ξενοδόχος καὶ ἡμερος ἰδίως ὁ κ. Ἰωάν. Τσουγκράνης τοῦ ὁποίου ἡ ἄκρα εὐγένεια καὶ περιπικίσεις ἀμιλλᾶται μὲ τὴν ἐξαίρετον κα-
θαριότητα τοῦ ξενοδοχείου του. Μολις ἀρχίζει νὰ γλυκο-
χαράζῃ βλέπεις κάτι τι τὸ περίεργον, τὸ δυσανάλογον πρὸς τὴν ὀλιγόκοσμον αὐτὴν παραλίαν· βλέπεις ἐπὶ τῆς ἄμμου κατὰ σωροὺς παρακείμενα τὰ ἐμπορεύματα, κάρρα καὶ ἀμάξια φορτονόμενα νὰ ἀπέρχωνται κατὰ διαφόρους διευθύνσεις πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς Καρυστίας. Τὴν πη-
λίαν μετὰ τοῦ Ἀλιθερίου συνδέει ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεως σταδίου.

*
* *

Ἡ κωμόπολις Ἀλιθερίου μακρόθεν ὀρωμένη προξενεῖ καλὴν ἐντύπωσιν, διότι εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ κεκλημένου λοφίσκου, εἰς τὰ πρόθυρά της δὲ ὑπάρχει φρέαρ μέγα ἐξ οὗ καὶ μόνου οἱ κάτοικοι ὑδρεύονται. Οἰκοδομὰς ἔχει ἀρκετὰ

μεγάλας ἀλλ' ἀκόμψους καὶ δυσχεδιάστους, ὁδοὺς πλήρεις ἀκαθαρσιῶν αἵτινες ἐστία μόλυσματος θὰ ᾔσαν, ἐὰν δὲν ὑπεβοήθη εἰς τὸν καθαρισμὸν των ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους οὕσα προσκλινής. Ἄδενδρος καθ' ὁλοκληρίαν ὁ τόπος ἐν- τὸς τῆς κωμοπόλεως, σὺδενδρος δὲ εἰς τὰ περίξ καὶ ὁῦν ἀμπελοφυτευμένος.

Ὁ δῆμος εἶνε βεβαρυμένος δι' ὀλίγων χρεῶν ἕνεκεν ἑκτελεσθέντων κοινωφελῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ δημάρχου κ. Γ. Κόλλια τοῦ πλουσιωτέρου τῶν συνδημοτῶν του, παρέ- χοντος πλείστας ὅσας ἐκδουλεύσεις εἰς τὸν κόσμον ἀπορ- ρεούσας ἐκ τοῦ ἀξιώματός του καὶ τοῦ χρηματοφυλα- κίου του. Ὁ κ. Κοντόσταυλος ἐδῶ ἔχει γαίαις πολλὰς ἅς καρποῦνται κολλίγοι.

Οἱ κάτοικοι εἶνε γεωργοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· φιλοπο- νώτατοι δέ· ἔχουσιν εἰσοδήματα πολλὰ ὧν κυριαρχεῖ ὁ λευκὸς οἶνος ρητινίτης, θαυμάσιος διὰ τὸ εὐγευστον καὶ ἀρωματῶδες αὐτοῦ. Παράγει ἐπίσης ἔλαιον καὶ δημη- τριακοὺς καρπούς, καλλιεργεῖται ὁ μεταξοσκώληξ, ἔχει κτηνοτροφίαν καὶ πτηνοτροφίαν ἄρκετὰ ἀνεπτυγμένην. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει ἀγαθὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν ξένον εἶνε αἱ γυναῖκες ἀσχολούμεναι πλὴν τῶν οἰκείων ἔρ- γων, καὶ εἰς τὰ τῶν ἀνδρῶν. Ἀριστοὶ ἵππεῖς, καθαρῶς καὶ ἀτμηελήτως ἐνδεδυμέναι, πολὺ συντελέσασαι εἰς τὸ νὰ ἐξημερωθοῦν τὰ ἤθη, διότι γυναῖκες διευθύνουν παντο- πωλεῖα καὶ ἐργαστήρια· καὶ ἄρκετοὺς ἐπιστήμονας ἔχει ἐν

οἷς τὸν κοσμοπολίτην φαρμακοποιὸν κ. Δημητ. Χρυσοστάλην, τὸν Γ. Παλαιολόγον ἄριστον κυνηγόν, τὸν κ. Γ. Σαμαρᾶν, ἀντιπρόσωπον τοῦ κ. Κοντοσταύλου· ἐμπόρους δὲ τοὺς ἀδελφοὺς Λεβέντη, τὸν Ἀντώνιον Κυριαζῆν τὸν χαϊδεμένον τοῦ Ἀλιθερίου, τὸν Σταμ. Ἀγγελέτον κλ. Παρὰλλήλως δὲ πρὸς τὴν φυσικὴν του τοποθεσίαν τὸ Ἀλιθέριον, κρατεῖ καὶ τὰ ἡνία τῆς πολιτικῆς ἐν Καρυστίᾳ. Ἐκεῖ καταρτίζονται οἱ συνδυασμοί, ἐκεῖθεν κατάγονται οἱ σημαντικώτεροι πολιτικοὶ τῆς Καρυστίας, οἱ καὶ πυρῆνες τῶν συνδυασμῶν οἷοι οἱ κκ. Κοντόσταυλος, Μπαλάφας, Λεβέντης, ἰδίᾳ ὁ τελευταῖος, ὧν γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ τόπου, ἀνὴρ διὰ μόνων του τῶν δυνάμεων κατορθώσας νὰ διέπη σήμερον πολιτικῶς τὴν Καρυστίαν ἐργασθεὶς ὑπὲρ τοῦ τόπου του ἰδίᾳ καὶ τῆς ἐπαρχίας ἐν γένει, ἀγαπητὸς καὶ πραγματικὴ τιμὴ διὰ τὸ Ἀλιθέριον.

Μὲ λαμπράς δ' ἐντυπώσεις φεύγει ὁ ξένος, διότι εὗρίσκει κόσμον εὐγενέστατον φιλόξενον, φιλοπρόσδον, πολιτισμένον. Τὰ ἴδια δὲ καὶ εἰς ὅλην τὴν Καρυστίαν.

Κ Υ Μ Η

Διὰ τὴν μετχθῆς ἀπὸ τὸ Ἀλιθέριον εἰς Κύμην πρέπει νὰ κατέλθῃς εἰς τὴν παρχλίαν ὁπόθεν μετὰ ἐξάωρον ἀμαδρομίαν φθάνεις εἰς Κύμην ἀφοῦ προηγουμένως διέλθῃς διὰ τῶν πρωτεουσῶν τριῶν ἄλλων δῆμων, Αὐλῶνος, Κονιστρίων καὶ Κοτυλαίων. Τοῦ Αὐλῶνος πρωτεύουσα εἶνε τὸ Αὐλωνάριον, ὡραία κωμόπολις τρίωρον ἀπέχουσα τοῦ Ἀλιβερίου, ἐπὶ κορυφῇ λόφου ἐκτισμένη καὶ ὡς στέμμα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἔχουσα πύργον ἐνετικὸν μὲ παρακειμένην τὴν Ἐκκλησίαν τῆς κωμοπόλεως. Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν κωμόπολιν ταύτην εἶνε θριαμβευτικὴ καὶ μαγευτικωτάτη· διέρχεσαι μέσῳ ἀψίδων ἐκ συμπλέγματος μυρσινῶν, δαφνῶν καὶ πλατάνων, περιτρέχει τὴν κωμόπολιν ποταμίσκος, κατὰφυτος δὲ κάτωθεν ἐξαπλοῦται πεδιάς εὐφορωτάτη

*
* *

Προχωρῶν πρὸς τὴν Κύμην συναντᾷς πλεῖστα χωρία παρακείμενα ἀλλήλοις δίκην μαχαλάδων ὧν ἀξιοσημεῖωται εἶναι αἱ Κονίστραι πρωτεύουσα τοῦ Δήμου Κονιστρίων, ἐν τῷ μέσῳ ὧν ἐκείνων τῶν διεσπαρμένων χωρίων κείμεναι ἔνθα κατὰ Κυριακὴν γίνεται μεγάλη ἐμπορικὴ πανήγυρις.

Ὁ νεωστὶ ἐκλεγείς δῆμαρχος Κονιστρίων ἀντὶ τοῦ κ. Μπαλάφα εἶνε ὁ ἰατρός κ. Παπαθεοδώρου.

Ἀπὸ τῆς Κονίστρες ἀναχωρῶν συναντᾷ τὰ ἀν-
θρακωρυχεῖα Κύμης εἰς θέσιν Ἐντζ, ἄνωθεν τῶν ὑπείνων
εὐρίσκονται οἱ Καλλιμεριᾶνοι ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου λό-
φου ἐκτισμένοι, ἐνῷ κάτωθεν αὐτῆς παρελαύνουν πλη-
θὺς λόφων καὶ λοφίσκων, δίκην στρατιωτικῶν σκηνῶν διε-
σπαρμένων· ἀπάντων συδένδρων καὶ καταφύτων ἐξ ἐ-
λαιῶν καὶ ἀμπελώνων, ἐξ ὧν ἐξάγεται ὁ φημισμένος
μέλας Κυμαϊκὸς οἶνος. Δῆμος ἄνευ χρεῶν, μὲ δῆμαρχον
ἀφεντάνθρωπον τὸν κ Ζαφείρη. Οἱ κάττοι ναυτικοί,
ἔχοντες ἴδια πλοῖα, φιλόξενοι καὶ περιποιητικοί. Μετὰ μι-
σὴν ὥραν φθάνεις εἰς τὴν Κύμην πρωτεύουσαν τῆς Κα-
ρυστίας ἐκτισμένην ἐπὶ χθαρμαλοῦ καὶ ἀνωμάλου τοποθε-
σίας. μέσα εἰς κάτι ρεματαριαῖς, ὅπου πληκτικὴ καὶ ἀ-
νιαρὰ καὶ ἀτερπὴς ἡ ἀπότομος θέα.

..

Τὸ κλίμα ὑγρὸν ἄλλ' ὑγιεινόν. "Όταν θὰ ἀρχίσῃ νὰ
βρέχῃ, βρέχει συνεχῶς ἐπὶ μῆνα. Ἀπέχουσα τῆς θαλάσ-
σης ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν συνδέεται δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ
μετὰ τῆς παραλίης διηκούσης ἐλικοειδῶς μέσω μιᾶς φο-
βερᾶς κατηφοριᾶς. Ἦδη κατασκευάζεται ὁ λιμὴν προ-
χωρούντων γοργῶς τῶν ἐργασιῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ
κ. Μάτσα.

Τὸ ἔργον θὰ στοιχίσῃ πλέον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου.
Πλατειῶν καὶ ἀγορῶν στερεῖται ἡ πόλις ὡς καὶ ὕψατος
καλοῦ καίτοι ὑπάρχοντος ἀφθονωτάτου, ἀλλ' εἰς ἀπό-
στασιν μακράν. Ἐξοχὰς ἔχει, ἀλλ' ὄχι καὶ τόσον ἐπαγω-
γούς· κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τόπον, οἱ κάττοι εἶνε κα-
λοὶ καὶ φιλόξενοι εἰς τὸ ἐπακρον, ψύχραιμοι ὡς Ἑγγλέ-
ζοι καὶ σοβροὶ ὡς Ρωμαῖοι Συγκλητικοί. Οἱ κάττοι γεωργοὶ καὶ ναυτικοί, οἱ πολλοὶ ταξειδεύοντες δι' ἰδίων

πλοίων τὰ κρασιά των. Αἱ γυναῖκες τῆς Κύμης ὄχι πολὺ ὠραῖαι, ἀλλὰ πολὺ εὐφρεῖς καὶ χαριτωμέναι εἰς τὸ ὁμιλεῖν ἰδίως μὲ τὸν ἰδιάζοντα Κυμαϊκὸν τόνον τῆς φωνῆς. Ὁ Δῆμος εἶνε βεβαρημένος δι' ὀλίγων χρεῶν, ἀλλ' ὁ νέος Δήμαρχος κ. Ν. Παπανικολάου ὥς φιλοτιμητῇ ν' ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικά του περιποιῶν εἰς ἑαυτὸν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν. Ἔχει ἐπίσης μορφωμένην καὶ φιλόξενον κοινωνίαν ὡς τὸν φιλανθῆ καὶ πάντοτε νεάζοντα δικηγόρον κ. Κωνσταντινίδην, τὸν κ. Ι. Στεφάνου βουλευτὴν, τὸν πλουσιώτερον ὄλων τῶν συνεπαρχιωτῶν, ὅστις ἐν ἡμέραις ἀτυχιῶν εἰς τοὺς Κυμαίους πολλὰς ἐπιδαφιλεύει περιποιήσεις καὶ περιθάλψεις, γενναίᾳ τῇ χειρὶ μοιράζων τὸν πλοῦτόν του εἰς παντοῖα κοινωφελῇ ἔργα ἐπαρχιακά.

Πλὴν τούτων εὐρίσκεις τὸν ἐμπορικὸν κόσμον, ὡς τοὺς κκ. ἀδελφοὺς Ἀντωνίου μεγαλοεπιχειρηματίας, Ν. Καραλην, Γ. καὶ Ν. Καραβᾶν, οἱ ὅποιοι σοῦ παρέχουν ἀδελφικὴν ὄντως φιλοξενίαν.

ΚΑΡΥΣΤΟΣ

Ὁμαλή καὶ βατὴ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπὸ Ἀλιβερίου εἰς Κάρυστον διασχίζουσα πλεῖστα χωρία ἐξ ὧν ἄξια μνείας τὰ Κριεζά, κεφαλοχώρι μὲ ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένον κόσμον, πατρὶς τοῦ ἥρωος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Κριεζώτου. Ἄλλο χωρίον ἡ Βύρα, μὲ τὸν ἄριστον ἱερέα Παπα Γιάννην Περούλια διδάσκαλον τοῦ χωρίου καὶ κυνηγὸν ἄριστον. Εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ ὑπάρχει οἰκογένεια Συγγραίων, ἡ ὁποία διαμφισβητεῖ ὅτι ὁ ὁμώνυμος ζάπλουτος Χῖος ἀποτελεῖ μέλος αὐτῆς. Τὸ περιεργότερον ὄλων εἶνε ὅτι ἡ φυσιογνωμία τῶν ἐδῶ Συγγραίων καταπληκτικῶς ὁμοιάζει μὲ τὸν κ. Συγγρόν. Τρίτον χωρίον αἱ Πετριά μαγευτικὸν εἰς ἄκρον, μὲ καλλιπαρεῖους καὶ εὐσώμους γυναῖκας, χωρὶς τὸ ὁπεῖον ἀντικρῦζει τὴν Μεσόγειον, ἐντὸς δάσους ἐκ καρῶν καὶ πλατάνων εὐρισκόμενον, καὶ περιρρεόμενον ἀπὸ ἄφθονα νερά. Ἐπειτα τὰ Βελούσια, τὰ Στύρα, ὠραῖα ἐπὶ ἀειθαλοῦς ρεμματαριᾶς ἐκτισμένα, πλησίον τῆς θαλάσσης. Καὶ ἀπεκεῖ εἰς τὴν Κάρυστον μετὰ δεκαπεντά-
 ωρον καθαλλαρίαν. Ἡ Κάρυστος διαιρεῖται εἰς παλαιὰν καὶ νέαν πόλιν· ἡ παλαιὰ εἶνε ἐκτισμένη εἰς τὰς ὑπὸ
 ρείας τοῦ ὄρους Ὀχης, ἡ νέα ἐπὶ τῆς παραλίας. Ἐχει
 λιμένα τεχνητόν, εὐρύν, ὠνομάζετο δὲ τὸ πάλαι Ὀθω-
 νούπολις. Ἐχει ἐξοχὰς ὠραίας, κήπους ἐκ πορτοκαλλεῶν
 καὶ λεμονεῶν ὠραιότατους. Οἱ Καρυστινοὶ συχνὰ ταξειδεύ-
 ουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίως εἰς τὴν Αἴγυπτον, αἱ δὲ γυ-
 ναῖκές των ὠραιόταται, ροδόχροοι καὶ βεργολιγερὲς φοροῦν

ἐξαιρετικῶς αὐταὶ εὐρωπαϊκῇ καὶ ὅχι τὸ κυριαρχοῦν ἀνὰ τὴν Καρυσίαν ντουλιχστὸ φουστάνι. Ὁ Δήμαρχος κ. Νικολαΐδης, εὐπρσήμερος καὶ φιλόπολις.

Ἐνδυμα κύριον διὰ τὰς γυναῖκας ἀνὰ τὴν Καρυσίαν ἐπικρατεῖ τὸ φουστάνι. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς κατὰ τὸ ἥμισυ ὁμιλοῦν τὴν Ἀλβανικὴν, ἰδίως τὰ ἀπὸ Ἀλιβερίου μέχρι Καρύστου χωρία ἁλβανόφωνα εἶνε ὅλα. Ὅπως εὐρίσκει κανεῖς ποικιλίαν κατὰ τὴν φυσιογνωμίαν τῶν κατοίκων, οὕτω καὶ τὸ εἶδος ὑπερῶν καὶ κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ποικίλλει παραδοξότατα· ἐν συνόλῳ ὅμως εἶνε ἐπαρχία εὐφροσύνης, οἱ κάτοικοι ἡμεροὶ καὶ πρόστατοι. Ἄλλοτε ἡ πρωτεύουσα τῆς Καρυσίας ἦτο ἡ Κάρυστος, ἤδη ἡ Κύμη· ἀλλὰ διὰ τὴν νὰ μὴ γείνη πρωτεύουσα τὸ Ἀλιβερί τὸ ὑποῖον εἶνε τὸ φυσικὸν κέντρον τῆς Καρυσίας; Τοῦτο ὅμως ἅς τὸ λύσουν ἀπὸ κοινοῦ οἱ πολιτικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Καρυσίας.

Χ Α Λ Κ Ι Σ

Πάντοτε πρῶτῃ πρῶτῃ προσορμίζονται ἐκ Πειραιῶς ἢ ἐκ Λαυρίου τ' ἀτμόπλοια εἰς τὴν πανεύφορον καὶ λιπαρὰν καὶ πιναρὰν Χαλκίδα.

Τὸ πρῶτον εὐάρεστον θέαμα, ἡ ἄμπωτις καὶ παλ-
λίρροια τοῦ πορθμοῦ. Φαινόμενον φυσικὸν περιεργότατον.
Κάθε ἕξ ὥρας ἀλλάσσουν διεύθυνσιν τὰ νερά. Ἀλλὰ τὶ
ἀπόλαυσις νὰ περνᾷς διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου τὴν γέφυραν.
Νομίζεις ὅτι τὰ πλάγια αὐτοῦ ψαύουν ἐκατέρωθεν τὰ
κράσπεδα τοῦ στενοῦ. Ἄν μάλιστα εὐρίσκεσαι εἰς τὴν γέ-
φυραν τοῦ πλοιάρχου, ἔτσι ἀφ' ὕψηλῳ, σοῦ ἔρχεται ὄρε-
ξις νὰ ἐκτείνης τὴν χεῖρά σου καὶ χαιρετίσης τοὺς ἀπὸ
τῆς γεφύρας θεωμένους τὴν δίοδον Χαλκιδεῖς. Τὸ εὖρος
τοῦ πορθμοῦ εἶνε 40 μέτρων, τὸ δὲ βάθος 12 περίπου.
Μὲ τὴν τελευταίαν δ' εὗρυνσιν καὶ ἐκβάθυνσιν αὐτοῦ θὰ
κατορθωθῇ νὰ διέρχωνται τὸ στενὸν πάσης χωρητικότη-
τος ἀτμόπλοια, καίτοι τὰ ὕδατα νὰ ἔχουν ἀντίθετον δι-
εύθυνσιν· διότι, τῆς ὁρμῆς τῶν ὑδάτων ἐχούσης ταχύτητα
6 μιλλίων, τ' ἀτμόπλοια τὰ διατρέχοντα 9 μίλλια θὰ
ἐξουδετεροῦν τὴν ἀντίστασιν καὶ τότε θὰ λείψῃ ἡ ἐπικρα-
τοῦσα ἀταξία ἐνεκὰ τῆς ροῆς τῶν ὑδάτων. Ἀλλὰ τέλος
πάντων αὕτῃ ἡ εὐλογημένη σιδηρᾷ γέφυρα πότε θὰ φθάσῃ
ἐξ Εὐρώπης; Πρὸ τριῶν ἐτῶν παρηγγέλθη καὶ ἴσως ἀκόμη
νὰ μὴ ἐπερατώθῃ. Δὲν ἐξεγείρονται οἱ Χαλκιδεῖς ὅπως
ἀπαιτήσουν μίαν ὥραν ἐνωρίτερα τὴν γέφυράν των; Δι'

αὐτῆς θὰ συνδέεται ἡ Εὐβοία μὲ τὴν Βοιωτίαν. Ὅταν μάλιστα γείνη καὶ ἡ διεθνὴς γραμμὴ τοῦ ΣΠΑΛ, μὲ τὸν κεντρικὸν σταθμὸν ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν βοιωτικῆς ἀκτῆς, ἡ Χαλκίς θ' ἀπέχη τῶν Ἀθηνῶν δύομισι ὥρας! Θαύματα συγκοινωνίας εἶ;

Ἐκτὸς τοῦ πορθμοῦ προσπίπτει εἰς τὰ βλέμματά Σου τὸ ἐνετικὸν φρουρίον μὲ τὸ ἱστορικὸν Μποῦρτζι, διὰ τῆς πύλης δὲ τοῦ φρουρίου τῆς ὑποστέγου εἰσέρχεσαι εἰς τὴν πόλιν. Καὶ πρῶτον δεξιὰ σου παρουσιάζεται ἐν ἐπίμηκες φάτνωμα, ὅπου καταυλίζεται ὄχι καμμία ἔλη ἱππικοῦ, οὔτε πυροβολαρχία πεδινῆ, ἀλλὰ στρατωνίζονται οἱ στρατιῶται! Ἀκριβολογώτερον πρέπει νὰ ὀνομασθῇ ὄχι στρατῶν, ἀλλὰ φάτνη ἀλόγων καὶ ὄχι λογικῶν ζώων. Φαντασθῆτε ἐν ἀνθρωποστέγασμα μονοκόμματον καὶ ἀδιαίρετον, χαμηλὸν παράπηγμα, στηρίζον τὰ νῶτα τοῦ ἐπὶ τῶν πανύγρων τειχωμάτων τοῦ φρουρίου, μὲ ὀρθανοίκτους πὰς θύρας, μὲ στρατιωτικὰς ἐννοεῖται κλῖνας παραλλήλως κειμένας ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει τὴν πᾶχνην τῆς, μὲ τὰ ξύλινα στυλώματα, μὲ τὸ στέγασμά τοῦ χαῖνον κ' ἐν γένει μ' ὅλα τὰ γνωρίσματα καταλύματος ζώων τετραπόδων καὶ ὄχι διπόδων καὶ μάλιστα λογχοφόρων. Μᾶς εἶπαν ὅτι κάποια ἐπιτροπὴ ἐξ ἀνωτέρων στρατιωτικῶν συγκειμένη, ἐπισκεφθεῖσα αὐτὸ πρὸ δύο—τριῶν ἐτῶν ἀπεφάνθη ὅτι καὶ διὰ σταῦλον ζώων τοῦ στρατοῦ εἶνε ἀκατάλληλον. Καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖ στρατωνίζονται παιδιὰ τρυφερώτατα τὰ ὁποῖα ὑπηρετοῦν τὴν πατρίδα, αὐτὴ δὲ πρὸς ἀνταπόδοσιν τῆς ἐθελουσίας των, τοὺς προικίζει ἀπὸ διπλοτετράδιπλη πνευμονία καὶ τοὺς χαρίζει σπέρμα ἀνι-
άτου νοσήματος.

Ἀπὸ τοῦ στρατῶνος δὲ εἰς τὰς φυλακὰς Χαλκίδος, ἴσον ἀπὸ τῆς Σκύλλης εἰς τὴν Χάρυβδιν. Ἄλλη πάλιν ἀνθρωποκαρμανιόλα αὕτη. Σωστὸς τάφος ζωντανῶν. Τί βρῶμα, ἀκαθαρσία, κινουσα τόνους ἐμετοῦ ! Ἰδὲ ποῦ καὶ πῶς κοιμῶνται. "Ἡλιου ἀχτίδα καμμία, διότι περιστοιχίζονται διὰ τειχωμάτων ὑψηλῶν αἱ φυλακαί, ὑγρασία δὲ καὶ μουχλα καὶ σαπίλα, σαπίζουσα καὶ γρανίτην ἀκόμη. Ἐνας φρουστανελοφόρος, μόλις ἀνεγνώρισε τὴν ιδιότητά μας, προσῆλθε καὶ σχεδὸν γονυπετῆς μᾶς παρεκάλει ἔν-δακρυς μὲ τόνον φωνῆς πενθίμως ὑγρὸν καὶ σεσυρμένον:

— Γράψετε νὰ μᾶς βγάλουν ἀπ' ἐδῶ μέσα γιατί σαπίσαμε, σκουλικιάσαμε ! Γράψε νὰ χαρῆς τῇ νειότη σου!

Αὐτὴν τὴν εἰκόνα εἰς ποίους νὰ τὴν ἀφιερῶσωμεν, παρὰ εἰς τοὺς πολιτευομένους μας ;

Ἡ πλατεῖα τῆς Χαλκίδος, ἡ παρὰ θιν' ἄλός, ἡ μικρὰ μὲν τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ κακονικωτάτου σχεδίου καὶ, δει-δροστολίσιτος καὶ κομποστρωμένη, μὲ τὰ γύρω της Ξενοδοχεῖο καὶ καφενεῖα, τί στολισμὸς τῆς πόλεως ; Ἄλλ' ἀπέναντι ὅλων αὐτῶν ἡ δημοτικὴ σχολὴ ἐρειπιώδης, οὐροποτισμένη γύρωθεν, σεσαθρωμένη ἔσωθεν, δὲν ἀποτελεῖ στίγμα μελανόν, μέσῳ τέτοιαις φιλοκαλίας;

Καὶ ἂν μὲν ρυμοτομία δὲν ὑπάρχῃ συστηματικὴ, ἔχει ὅμως αὐτὴν τὴν παραλιακὴν λεωφόρον ὅπου κομφόταται καὶ τελείως ἀθηναϊκαὶ οἰκοδομαὶ λαμπρύνουν καὶ κοσμοῦν τὴν πόλιν.

Ἄν δὲ ἐπισκεφθῇτε τὴν δημοτικὴν ἀγορὰν θὰ παρα-

ξενευθῆτε πῶς τόσα παραπήγματα δημοτικὰ μένουν κα-
τάκλειστα, ἐνῶ δι' αὐτὰ ὅλα ἔδαπανήθη σωστὴ περιου-
σία τοῦ Δήμου ; Τέτοια ἔργα περιττὰ καὶ πολυτελῆ δὲν
εἶνε τετραγωνικῆς μωρίας συλλήψεις ;

*
* *

Καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὰ κτήματα, εἰς τὴν γεωργίαν.
Τί σύστημα καλλιεργείας ἔχουν οἱ Χαλκιδεῖς ; Τοὺς
κολλίγας, τὰ τσιφλίκια. Κακόμοιροι γεωργοί: Σκάπτετε,
ἐπιμελεῖσθε, κατεργάζεσθε τὴν ἄρουραν τῆς πατρίδος σας
καὶ παρουσιάζετε εἰς τοὺς ἀφεντάδες σας κτήματα χρυ-
σοφόρα, τὰ μᾶλλον προσοδοφόρα τῆς Ἑλλάδος — ἓνα
κτῆμα δεκατριῶν στρεμμάτων ἐπωλήθη 35 χιλ. δραχ-
μὰς — σεῖς δὲ ἀρκεῖσθε μὲ τὸ ψωμάκι σας καὶ τὸ τυράκι
σας καὶ τὸ κρασάκι σας. Κ' ἔπειτα ὁμιλοῦμεν περὶ ἐλευ-
θερρίας τοῦ δυστυχισμένου τοῦ Ἕλληρος ἀγρότου. Τί δὲ
παράγουν τὰ κτήματα αὐτά ; τὰ ἀθάνατα Χαλκιδεῖκα
κρασιά, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρα ἑκατομμύρια μπότσες —
ὀκτὼ ἑκατομμύρια ὀκάδες — ἐξάγονται ἐντὸς κ' ἐκτὸς τῆς
Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ δημητριακῶν ἀφθονίαν θὰ εὔρητε
καὶ ἐλαιοπαραγωγὴν κλπ. Τὰ καλλίτερα δὲ κτήματα ὑ-
πάρχουν εἰς τὸ Ληλάντιον πεδῖον.

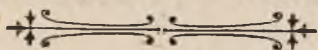
*
* *

Ἀπὸ τῆς γεωργίας εἰς τὴν βιομηχανίαν. Οἱ ἰδιῶται,
οἱ ἰδιῶται, αὐτοὶ τὸ μέλλον καὶ ἡ τιμὴ τοῦ τόπου μας.
Μὲ τὰ κεφάλαιά των καὶ τὸν ἰδρώτά των, ἴδρυσαν πά-
σης βιομηχανίας ἐργοστάσια. Θὰ ἰδῆτε εἰς τὴν Χαλκίδα
βυρσοδεφεῖον λαμπρὸν τῶν ἀδελφῶν Ἀναστασίου, κλω-
στήριον ἀτμοκίνητον τῆς ἐταιρίας Παύλου — Καλλιμάνη

καὶ Σα, δύο ἀτμομύλους τῶν ἰδίων, τέσσαρα πρώτης τάξεως οἰνοπνευματοποιεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα τῆς Ἀνατολῆς τῶν ἀδελφῶν Χατζηπαναγιώτου, ἄλλο τοῦ Ἑμμ. Ἀναστασίου εἰς Ἀμπέλια, τρίτον τῆς ἐταιρείας τῶν Ἠνωμένων πνευματοποιείων, καὶ τέταρτον τὸ τοῦ « Ἀγίου Στεφάνου ». Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἑπτὰ κονιακοποιεῖα τὰ ἐξῆς τῶν κ. κ. Τσαλα, Πανάγου καὶ Φουσάρη, ἀδελφῶν Διδίτση, Νικολ. Κοσόνα, Δ. Πιτσουρή, Δημ. Κουρία καὶ Γ. Ἀθανασιάδου, τὰ κονιάκ δὲ τὸ ὁποῖον κατασκευάζουν ἀποστέλλεται εἰς Εὐρώπην, Τουρκίαν, Ρουμανίαν, Βουλγαρίαν, Σερβίαν, Αἴγυπτον, Ἀμερικὴν, Αὐστραλίαν καὶ εἰς πολλὰς πόλεις τῆς ἡμεδαπῆς. Ἀξιόλογον ἐπίσης σχοινοποιεῖον τοῦ κ. Γλύκα τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ περὶ τοὺς πεντήκοντα τεχνίτας. Ὡστε ἡ ἰδιωτικὴ αὐτοβουλία καὶ δράσις κατατάσσει τὴν Χαλκίδα μεταξὺ τῶν βιομηχανικωτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Εἰσαγωγικὸν δ' ἐμπόριον σπουδαιότατον ἐνεργεῖται εἰς τὴν Χαλκίδα. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἰδίως δεκαετίαν ἡ πρόοδος ἀπέβη σημαντικὴ, τῶν ἐμπόρων ὅλων προμηθευομένων τὰ ἐμπορεύματά των ἀπευθείας ἐκ Τεργέστης, Μασσαλίας, Βιέννης κλπ.

Μορφωμένην καὶ πολιτισμένην κοινωνίαν ἔχει ἡ Χαλκίς· πολλοὺς ἐπιστήμονας, πολλοὺς γαιοκτήμονας καὶ κεφαλαιούχους, ἄλλὰ καὶ ἄνενα ἐπιστήμονα οἰνοποιόν. Δὲν εἶνε κρῖμα τόπος μὲ οἰνοθησαυροὺς νὰ μὴν ἔχῃ ἓνα οἶνολόγον, ἓνα χημικόν, ἓνα νέον ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένον εἰς τὴν ποτοποιεῖαν;

Τὴν ἑδρὰν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς κατέχει εὐπαίδευτος κληρικός, ὁ Κ. Σ. Εὐγ. Δεπάστας, πολιτισμένος πρωθιεράρχης, θεολόγος καὶ κοσμογνώστης.

Λ Ι Μ Ν Η

Τερπνότατον τὸ ταξεῖδι τῆς θαλασσοζώνης τοῦ Εὐβοϊκοῦ μὲ ὀλογάλαζον οὐρανὸ καὶ γαλανώτερο κῦμα. Μέσ' τὴν καρδίᾳ τοῦ χειμῶνος ἰδίως νὰ βλέπῃς τὰ γύρω βουνὰ τῆς Εὐβοίας ὀλόλευκα ἀπὸ χιόνι καὶ νὰ νομίζῃς ὅτι βρίσκεται ὅττην μᾶλλον ἀνοιξιάτικ' ἡμέρα.

Ὡς διὰ νὰ προδιατεθῶμεν δὲ ὑπὲρ τῆς Λίμνης μᾶς παρουσιάζεται εἰς τὰ πρόθυρά της μία ἀπὸ τὰς εἰδυλ-
λιακάς εἰκόνας.

Φαντασθῆτε τῆς ράχης καὶ ραχοῦλες τῆς κουκουλωμέ-
νες μὲ τὸ κάτασπρο σκουφάκι των τὸ χιονάτο, σὲ μιὰ
ρωγμὴ δὲ δύο βουνῶν ἓνα Βυζαντινὸ μοναστηράκι, μὲ
τοὺς τρούλους του καὶ τὰ κελλία του καὶ τοὺς καλογή-
ρους του, κάτω-κάτω δὲ εἰς τὴν ἄμμουδιᾷ ἓνα κοπάδι
ἀπὸ γιδοπρόβχτα τὸ ὁποῖον ἀφ' ἑν τὴν παγερότητα τῶν
χιονισμένων βουνῶν κατέβη εἰς τὴν ζεστασιὰ τῆς ἄμμου.
Ὡς συμπλήρωμα δὲ τῆς σκηνογραφίας φαντασθῆτε τσο-
παναραίους καὶ τσελιγκάδες μὲ τῆς βαθύμαλλες κάπες
των στὸν ὦμο, μολοσσούς καὶ μανδρόσκυλα γαυγίζοντα
κύκλῳ τῆς αὐτοσχεδίας στρουγγας, ὅλο δὲ τὸ διὰ πινε-
λιᾷ ζωγράφου λαμπρὸν σκηνογράφημα νὰ ἀντιπαρέρχεται
ἀπὸ τὰ μάτια μας ὅλο καὶ σμικρυνόμενον, ἕως ὅτου μετὰ
παρόδον ὥρας ἐξαφανισθῇ ἀπ' ἐμπρός μας.

Ἀποβιβάζομαι οἱ ἑνὸς κουφόποδος κλέφτικου πηδήματος εἰς τὴν κυματοφαγωμένην σιδηρόξυλον ἀποβάθραν. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Λίμνη εἶχε πολλὰ ἱστιοφόρα εὐμεγέθη καὶ εὐμήκη, σήμερον δ' ἀκόμη σώζονται, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, περὶ τὰ τριάκοντα καράβια. τὰ ὅποια ὅμως οἱ ἔλληψιν ὄρμου ἀσφαλῶς πρσσορμίζονται τὸν χειμῶνα εἰς Χαλκίδα καὶ Πειραιᾶ διὰ τὸ εἶναι τὴν Λίμνην ἀλίμενον καὶ εὐπρόσβλητον ὑπὸ τῶν νοτίων ἰδίως ἀνέμων.

Τί τὸ πρῶτον διὰ τὸν δῆμον συστατικόν; "Οτι δὲν χρεωστεῖ πεντάραν! Καὶ θέλετε ἀξιοζηλευτοτέραν ἀρετὴν ταύτης; Δὲν ἔχει μὲν ἀφθόνους πόρους, οὔτε ἔργα νὰ ἐπιδείξῃ. ἀλλὰ ἔχει ἰσοζύγιον εἶνε τουλάχιστον αὐτάρκης. Ἄς εἶνε καλὰ ὁ πολῦτιμος ἐπίκουρός του, ἡ Κοινότης Λίμνης.

Αὕτῃ ἡ εὐεργετικὴ Κοινότης ἤγειρε λαμπρὸν δημαρχεῖον, αὕτῃ ἔφερε νερά, πῆξασα πολλοὺς κρουνοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως ἀειρρούους, ἔχει κτήματα μεγάλης ἀξίας, ἀποφέροντα ἔσοδα ἐτησίως δρ. 2500. Εἶνε δὲ πενταμελὴς μετὰ προέδρου, ἔχει ἴδιον προϋπολογισμόν, ἀνεξάρτητον τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς.

Οὐ μακρὰν τῆς κωμοπόλεως ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου ἐξορύσσεται λευκόλιθος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατασκευάζονται πλίνθοι, τοῦβλα, πινάκια, κόλλα ὑποκαμίσων, χάρτης κλπ. ἄλλ' ὅλα αὐτὰ εἰς Εὐρώπην βέβαια τελειοποιούμενα. Τὴν ἐξόρυξιν δ' αὐτοῦ τὴν εἶχεν ἀναλάβει ἡ ἐταιρία τῶν ἐργοληψιῶν, ἣτις μάλιστα εἶχε συνδέσει διὰ σιδηρῶν γραμμῶν διπλῶν τὴν παραλίαν μὲ τὴν πηγὴν τοῦ μεταλλείου. Αἱ ἐργασίαι ὅμως ἀπὸ τινος διεκόπησαν, διότι ἡ ἐταιρία δὲν ἱκανοποιεῖτο. Ἐν τούτοις ἡ κοινότης ἀπελάμβανεν ἀρκετὰ κατ' ἔτος, ἐκχωροῦσα αὐτὸν εἰς ἐταιρίαν,

παράδοξον, ὃ' εἶνε πῶς διεκόπη ἡ προχώρησις τῶν ἐργασιῶν προκειμένου περὶ ἐπιχειρήσεως ἱκανοποιητικῆς.

Εὐρῆκα ἐκεῖ μίαν διδασκάλισσαν μάρτυρα, τὴν δεσποινίδα Τασόγλου. Τῆς εἶχαν φορτώσει—διότι φόρτωμα βεβαίως εἶνε ὅπως κατήντησε τὸ δασκαλίκι—ἐκατὸν δέκα κοράσια διαφόρου ἡλικίας, μορφώσεως, ἀναπτύξεως. Αὐτὴν τὴν ἐκατοντάδα λοιπὸν τὴν εἶχον ἀποθηκεύσει ἐντὸς οἰκήματος πανύγρου, ἀνηλίου, ἀνθυγιεινοῦ. Ἀπὸ τὰ κοράσια ἄλλα μὲν ἐθρονίζοντο εἰς τὰ θρανία των ἀλλὰ Φράγκα, ἄλλα ὀκλαδὸν ἐπὶ αὐτοσχεδίου θρανίου—κατ' ἐπινόησιν τῆς διδασκαλίσσης θεσάσης μίαν σανίδα στηριζομένην εἰς τὰ δύο ἄκρα ἐπὶ κιβωτίων τοῦ πετρελαίου—ἀλλὰ Ρωμέϊκα, καὶ ἄλλα, ἐλλείπει ἄλλης πολυτελείας, χαμαὶ καὶ ὀκλαδὸν ἀλλὰ τοῦρκα. Τί στῆθος θωρακωτὸν πρέπει νὰ εἶχε ἡ διδασκάλισσα νὰ ἐπιβλέψη, νὰ μορφώσῃ, νὰ διαπαιδαγωγήσῃ ἐκατὸν δέκα κοράσια τὰ ὁποῖα τῆς παρέδωσαν. Καὶ ἐν τούτοις κατῶρθωνε νὰ ἐργάζεται κατεργόρως καὶ νὰ παρουσιάζῃ κοράσια ὀκταετῇ νὰ ἔχουν ποικίλας γνώσεις καὶ τὸ σπουδαῖον νὰ εἶνε εὐπρόσωπα, καθάρια, κτενισμένα.

Διὰ τὸ Εἰρηνοδικεῖον δὲ τί νὰ εἴπωμεν ; Καὶ αὐτὰ τὰ ἀγριοπερίστερα θὰ ἐντρέποντο νὰ ἐπήγνυον ἐντὸς αὐτοῦ τὴν φωλεάν των. Τὸ ξύλινον δάπεδον διερρωγός, μέ χάσματα ὁπόθεν συντάγματα ἀρουραίων ἐστηνον φαιδρότατον πυρρίχιον χορόν. Τὰ δωμάτιά του οὔτε διὰ καταδίκους. Καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖ διανέμεται τὸ δίκαιον ἐκάστῳ, ἐκεῖ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον πρὸ τῆς ἔδρας τοῦ εἰρηνοδίκου,

ἐκεῖ προσέρχονται ὡς ἐν ἱερῷ τεμένει οἱ πολῖται νὰ ζυγισθοῦν. Καὶ εἶχε πολὺ δίκκιον ὁ γραμματεὺς του νὰ μᾶς εἰπῇ : « Πῶς θέλετε τότε νὰ εὐλαβηθοῦν οἱ ἄνθρωποι τέτοιο Δικαστήριον, ποῦ μοιάζει σὰν Ἀφρικανικὸ παληομπουδρόμι. »

*
* *

Τί φίλεργοι καὶ οἰκοκυροποῦλαι αἱ Λιμναῖαι. Ὅχι μόνον εἰς τὴν οἰκιακὴν ἐνασχόλησιν ἔχουν τὸν νοῦν των, ἀλλὰ τρέχουν μὲ τὸ τσαπὶ καὶ μὲ τὴν σκάφτρα εἰς τὰ κτήματα, αὐτὴ δὲ ἡ ἐργασία των ταῖς χαρίζει εὐμορφίαν, αἶμα, εὐμέλειαν, ὁροσερότητα καὶ τῆς βλέπεις παχουλαῖς καὶ ὑγιεῖς. Ἄν θέλετε μάλιστα, αἱ Λιμναῖαι εἶνε φιλεργότεραι τῶν συζύγων των τῶν ἄρρένων Λιμναίων.

ΑΤΑΛΑΝΤΗ

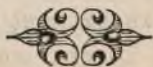
Ὅπως ὁ Σχρωνικὸς εἶνε τερπνότατος μὲ τὰς πυκνάς προσεγγίσεις του ἔτσι καὶ ὁ θαυμασιὸς Εὐβοϊκός. Ἀπὸ τὸ Ἀλιθέρικ' ἐπάνω, κάθε δυὸ-τρεῖς ὥρας καὶ ἀνὰ μία προσέγγις. Καὶ ὅτε μὲν ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, ὅτε ἐπὶ τῆς Στερεᾶς. Ἀπὸ τὴν Λίμνην εἰς τὴν Ἀταλάντην, τὴν σεισμοπαθῇ καὶ χασματώδῃ Ἀταλάντην. Ἐπίνειόν της ἡ Νέα Πέλλα μὲ τὰ ὀλίγα καὶ πενιχρὰ οἰκήματά της.

Ἐνθυμοῦμαι τὴν μικρὰν ἀποβάθραν πρὸ τῶν σεισμῶν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1894 καὶ μετὰ τοὺς σεισμούς. Πῶς ἐβυθίσθη κ' ἐκαλύφθη ἀπὸ τὸ κύμα, διαρραγεῖσα καὶ κομματιασθεῖσα.

Μισῆς ὥρας ἁμαξιτὸς ὁρόμος μέχρι τῆς Ἀταλάντης, μετὰ τοὺς ὠραίους καὶ πλουσίους ἐσπεριδοειδεῖς κήπους της, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ χαῶδες καὶ τρομερὸν ἰδεῖν σεισμικὸν ρῆγμὰ της. Ἐνθυμοῦμαι τότε, ὅποταν ὡς ἀπεσταλμένος τῆς «Ἀκροπόλεως» μετέβην εἰς τὰ μέρη αὐτά, ἀκολουθῶν ἀπὸ χωριὸ εἰς χωριὸ τῶν Βασιλέων μας τὴν ἀνὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς πληθυσμοὺς περιοδεῖαν των. Ὀλόκληρα χωριὰ εἰς σωρὸν ἀμόρφων ἐρειπίων καὶ ἑκατοντάδες ἀνθρώπων θαμμένων ὑπ' αὐτά! Ἡ Λιβανάταις τὸ πλουσιώτερον χωριὸν, ὅπου μετ' ἐξόχου γενναιότητος καὶ καρτερίας ὑπέστησαν τὴν συμφορὰν οἱ κάτοικοι, κατόπιν ἡ Ἀταλάντη, τὸ Προσκυνᾶ, τὸ Μάζι, τὸ Μαρτίνο, τὸ Καστρί, ἡ Μαλεσίνα κλπ. Ὅλα ἀντήχουν ἀπὸ θρήνους καὶ κοπετούς. Ὁλοὶ δὲ οἱ πληθυσμοὶ ἀλθανόφωνοι, καταστραφέντες ἐν στιγμιαίῳ ὑποχθονίῳ κλονισμῷ. Ἐκάμαμεν ὅλον αὐτὸν τὸν γῦρον τῶν χωρίων αὐτῶν, καὶ ἐθαμβώθημεν μετὰ τὸν πλοῦτον τῆς καλλιεργείας καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν πτωχῶν Λοκρῶν. Ἰδίως ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τῆς Μαλεσίνας ὅπου τὸ ἀρχαιότατον βυζαντινὸν Μοναστήριον, καὶ ὅπου ὁ ἡγούμενος προσέφερεν εἰς τὸν ἐπὶ λιθίνης εἰσόδου καθυστάμενον Βασιλέα μας λαμπρὸν μαῦρον κρασί τῶν ἀμπέλων τοῦ Μοναστηριοῦ, ἐκτάκτως θαυμασία ἡ ἄποψις, τὴν ὁποίαν καὶ ἰχνογράφησεν ἐκ τοῦ προχείρου ὁ καὶ τῆς ζωγραφικῆς ἐρασιτέχνης Βασιλόπαις Νικόλαος.

Πᾶσα ἄλλη περιγραφὴ τῶν μερῶν αὐτῶν παρέλκει. Ἄς ἀφήσωμεν τοὺς δυστυχισμένους χωρικοὺς νὰ παρηγορηθοῦν μετὰ τῶν, καὶ ὁ χρόνος ἅς γλυκάνῃ τὸν πόνον των.

Σ Τ Υ Λ Ι Σ

Τὸ σπουδαιότερον καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ἔργον τῆς ὀλιμῆν. Πρὸ ἐτῶν ἤρχισεν ἡ ἐκβάθυνσις καὶ θὰ χρειασθῇ ἄλλος τόσος χρόνος νὰ περατωθῇ. Περίεργον πῶς εἰς τὸν τόπον μας διαιωνίζονται αὐτὰ τὰ δημόσια ἔργα. Τὸ ἀτμόπλοιον ἀγκυροβολεῖ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, τοῦλάχιστον τέσσαρα μίλλια. Δηλαδή ἀποβιβάζεσθαι ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Στυλίδος ἴσον κάμνειν δεύτερον ταξεῖδι· καὶ ἂν μὲν εἶνε οὐρειος ἄνεμος μετὰ τέταρτον τῆς ὥρας φθάνεις, τῆς λέμβου σου ἰστιοπλοούσης· ἐν νηνεμίᾳ δέ, ἐξαντλητικωτάτῃ κωπηλασία διὰ τοὺς λεμβούχους καὶ ἀηδεστάτῃ ἀκινήσιᾳ διὰ τοὺς ἐπιβάτας· ἐν κακοκαιρίᾳ δέ, μαρτύριον καὶ ἐξομολόγησις. Τοῦλάχιστον εὐρίσκεις λεμβούχους κυματομάχους καὶ ριφοκινδύνους. Εὐγενεστάτους δέ· θὰ ἰδῇτε νὰ σᾶς ἐγχειρίσουν, ἂν εἴσθε ξένοι, τὸ ἐπισκεπτῆριόν των. Ἀσφάλεια δὲ πλήρης. Πράγματι τέτοια λεβεντόπαιδα δὲν εὐρίσκεις εἰς ἄλλας θαλασσινὰς πόλεις. Ποῦ οἱ ληστοπειραταὶ Πειραιῶς, Πατρῶν, κλπ. συνάδελφοί των.

Μέγα κτίριον προσπίπτει εἰς τὸ βλέμμα σου, τὸ λαμπρὸν ἐργοστάσιον τῶν ἀδελφῶν Ἀγαθοκλέους. Διπλοῦν τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Κλωστήριον, Ἀλευρόμυλος. Νήματα καὶ σιτάρι. Φορεσιὰ καὶ ψωμί. Τροφόδοτεῖ δὲ καὶ μὲ τὰ δύο Στερεάν καὶ Πελοπόννησον καὶ Θεσσα-

λίαν. Ἐν καιρῷ ἐπιστρατείας μάλιστα μπορεῖ νὰ ψωμίση ὁλόκληρον στρατόν. Ἀνακαινισθὲν ἐσχάτως, ἔχει προσωπικὸν ἐξ 120 ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Πράγματι εὐεργετικὸν ἐργαστάσιον διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν Στυλίδος.

Ἡ πόλις μικρὰ μὲν τὴν ἑκτασιν, ἀλλὰ κομψοτάτη, μὲ λεωφόρους εὐθυτάτας, στολισμένας μὲ δένδρα καὶ πεζοδρόμια. Ὁ μπαξές ἰδίως ὁ δημοτικὸς — ἔργον καὶ καλαισθησία τοῦ πρώην δημάρχου τῆς ἱατροῦ κ. Μαρκίδου — ὁροσερώτατον κέντρον· εἶνε ἡ Τερψιθέα τῆς Στυλίδος. Νερὰ δὲ ἄφθονα καὶ ὑποτα, τὰ ὅποια χυνόμενα ἀποκαθαίρουσιν τὰς ὁδοὺς· δι' αὐτὸ καὶ δενδροφυτεία πυκνή.

Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ἐκάστοτε Δήμαρχοί τῆς ἐπιμελοῦνται τὴν πόλιν. Τοῦλάχιστον καὶ οἱ προκάτοχοι καὶ ὁ νῦν δήμαρχος κ. Θεοδώρου δεικνύουσιν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς μικρᾶς μὲν ἀλλὰ ὡραίας πατρίδος των.

Ὁ πλοῦτος τῆς Στυλίδος τὸ λάδι, τὰ καπνά, τὰ σιτηρὰ καὶ ἡ κτηνοτροφία. Εἰς αὐτὰ ἐνασχολεῖται καὶ καταγίνεται ὁ ἐργάτης καὶ γεωργός.

Ἴδου καὶ ἡ εἰδυλλιακὴ εἰκὼν τῆς Στυλίδος. Ἀπέναντι, ἐπὶ τῆς ράχews τῆς πόλεως εἶδα κατεσκευημένους εἰς κλαδοσκέπαστα τσαντήρια βλαχοποιμένας, Σκηνίτας κα-

λουμένους, οἵτινες κατερχόμενοι ἐκ τῶν βορεινῶν δῆμων
ὥς πρὸς χειμαδιὸν παραχειμάζουσι εἰς τὴν πόλιν. Πρὸ
τῆς ἀρχοντικῆς οἰκίας τῶν ἀδελφῶν κκ. Πετρίδου παρε-
τήρησα βλαχοπούλαις τῆς Ρούμελης, παρατεταγμένας
διὰ νὰ πάρουν τὰ ἡμερομίσθια τῆς ἐβδομάδος διὰ τὴν
ἐλαιοκαρποσυλλογὴν τοῦ ἰδιοκτήτου. Ἀλλὰ τί σφρῖγος
καὶ ὑγείαν καὶ χρῶμα καὶ λεβεντιὰν ποῦ εἶχαν. Τί εὐ-
μελῇ κ' εὐπλαστα κ' εὐμορφα κορμιὰ. Μὲ παρειὰς κερα-
σιorroδιζούσας. Μὲ κατατομὰς ἀρχαϊκῶς ἐλληνικὰς· καὶ ἥ
ξανθόμαλλες καὶ χρυσομμάτες, ἥ μαυρόμαλλες καὶ μαυ-
ρομμάτες.

Λ Α Μ Ι Α

Ἡ ζηλεμένη πρωτεύουσα τῆς Φθιώτιδος. Ἡ πάντοτε χλοάζουσα, ἡ πάντοτε πρασινίζουσα, ἡ πάντοτε ἀειθαλῆς καὶ δροσερὰ Λαμία.

Ἀπὸ μακρὰν ὅπως τὴν ἀντικρύζεις, ἀπὸ τὴν ὁδὸν Στυλίδος—ὠραίαν ἀμαξιτὴν ὁδὸν—τὴν βλέπεις νὰ προβάλῃ καὶ νὰ ἀνακύπτῃ μέσα ἀπὸ δάσος λευκὴ, χαρίεσσα, μὲ τὰς ἰδιοτροπίας καὶ ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τῶν ἀκανονίστων κλιτύων δύο ἔναντι ἀλλήλων λόφων, τῶν ὁποίων αἱ ράχεις ποῦ μὲν μαλακὰ ξαπλώνονται πρὸς τὸν κάμπον τῆς Λαμίας, ποῦ δὲ ἀποτόμως κόβονται ἀπὸ ὕψος 250 μέτρων.

Ἡ Λαμία εἶνε ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἀφ' ἐνὸς ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀγίου Λουκά καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου λόφου τῆς Ἀκρολαμίας, ἥτις δεσπόζει ὅλης τῆς ἀπεράντου Λαμιακῆς πεδιάδος, τὴν ὁποίαν ἐναλλάξ δύναται τις νὰ θαυμάσῃ πρασινίζουσάν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ χλοεράν, καὶ χρυσίζουσάν ἐξαίσιώς μὲ μαλακοὺς κυματισμοὺς ὑπὸ τοὺς ὁποίους μόλις λυγίζουν οἱ λεπτοκάλαμοι καὶ πολύτιμοι στάχεις τῆς ἐριβώλακος Φθίας.

• •

Ἡ Λαμία σήμερον μπορεῖ τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε μία ἀπὸ τὰς κομψοτέρας ἐπαρχιακὰς πόλεις. Πρὸ δεκαετίας καὶ πλέον ἐπεκράτει ἡ κακὴ διὰ τὴν πόλιν ἰδέα ὅτι μα-
στιζέται ὑπὸ πυρετῶν καὶ εἶνε ἐν γένει νοσώδης τόπος. Πράγματι τότε μολονότι τὰ λεγόμενα ὄλκ ἐξετίθεντο ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον, ἐπεκράτουν πυρετοὶ ὀφειλόμενοι εἰς τὸ ἀκαθαρτον καὶ ἀνθυγιεινὸν τῶν ποσίμων ὑδάτων.

Ἀφ' οὗτου ὁμως ἀπὸ δέκα ἤδη χρόνων ὁ καὶ νῦν δὴ-
μαρχος κ. Α. Σκληθανιώτης ἐπροίκισε τὴν Λαμίαν μὲ
νερὰ κρυστάλλινα καὶ διαυγῇ καὶ ψυχρὰ διοχετευόμενα
εἰς τὴν πόλιν διὰ σιδηροῦ ὑδραγωγείου ἐξ ἀποστάσεως
τριῶρου μέσα ἀπὸ τὰ βραχώδη σπλάγχχνα τῆς ὑπερκει-
μένης Ὀθρυος, ἡ Λαμία τότε μετέλλαξεν ὄψιν καὶ χρῶμα.
Ἀνεξωογονήθη τότε ὥσπερ διὰ μαγείας καὶ νέαν ἀπέκτησε
χρὴν καὶ θέλγητρα. Σήμερον ἡ Λαμία εἶνε ἓνα ἀπέραν-
τον περιβόλι, ἀνθισμένη καὶ μυρόβλητος. Ἐπικρατεῖ δὲ
ὑγεία σιδηρᾶ κυριολεκτικῶς, ἐξ ἧς δὲν ἔχουν νὰ παραπο-
νῶνται παρὰ οἱ ἰατροὶ μόνον καὶ οἱ φαρμακοποιοί. Τὸ
καλοκαίρι ἰδίως εἶνε τόπος διαμονῆς καὶ τέρψεως ἑξοχος
ὑπὸ ὑγιεινὴν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἔποψιν.

Ἐχει καθαρίας καὶ καλῶς ἐπεστρωμένας ὁδοὺς καὶ
πλατείας. ὦν ἡ ἐτέρα ἡ τοῦ Διάκου θὰ κοσμηθῇ ὑπὸ
λαμπροῦ μνημείου, τοῦ μαρμαρίνου ἀνδριάντος τοῦ ἥρωος
τῆς Ἀλαμανας Διάκου.

Ἡ Λαμία ηὐτύχησεν ὅπως πολὺ ὀλίγοι τόποι, νὰ
ἔχῃ δὴμαρχον ρέκτην, καλαίσθητον, πλούσιον, ἐνθουσιώ-
δη, μὲ νῦν δημιοουργικόν, ὄχι σοφόν, ἀλλὰ πρακτικόν

συνδυάζοντα ἐμπειρίαν περὶ τὰ πράγματα μετὰ καλαισθησίας ἀπαραμίλλου καὶ ἔρωτος πρὸς τὸ καλόν. Τὸν κ. Ἀριστείδην Σκληθανιώτην, ὅστις τιμώμενος πάνυ ἐπαξίως ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του ἐξελέγη ἤδη τὸ τέταρτον δῆμαρχος τῆς Λαμίας, ὅπως συμπληρώσῃ τὰ καλλωπιστικὰ καὶ διακοσμητικὰ ἔργα. Ἐν ἀπὸ τὰ σχέδιά του εἶνε νὰ φωτίσῃ τὴν Λαμίαν δι' ἡλεκτρικοῦ φωτός! Καὶ 90 τοῖς % ἐλπίζει νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ὁ κυριώτερος λόγος εἶνε ὅτι κινητήριος δύναμις θὰ χρησιμεύσῃ τὸ ὕδωρ, ἐξοικονομουμένου οὕτω μεγάλου ποσοῦ χρημάτων.

Τὸ γυμνάσιον καὶ τὰ σχολεῖα ἀρκετὰ εὐπρεπῆ κτίρια, καφενεῖα κομψότατα μὲ σφαιριστήρια 5—6, τῶν κκ. Κ. Κρίτσα καὶ Π. Λιβαδίτου, μὲ ζυθοπωλεῖα κλπ. Ἡ ἀγορὰ δὲ ποικιλωτάτη καὶ ἀφθονωτάτη.

* *

Τὸ ἐμπόριον τῆς Λαμίας δυστυχῶς σήμερον δὲν ἀνθεῖ ὅπως ἄλλοτε. Ἀφ' ἐνὸς ἡ ἀπότομος διακοπὴ τῶν ἔργων τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσσης, ἐξ ἧς ἡ ἀγορὰ ἐζημιώθη ἀπὸ ὀφειλόμενα εἰς αὐτὴν μισθὸ ἑκατομμύριον, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ κακαὶ γεωργικαὶ ἐσοδεῖαι καὶ ἡ καθόλου ἀθλία οἰκονομικὴ κατάστασις ἐπέδρασαν ὀλεθριώτατα εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς Λαμίας. Ἐν τούτοις ἀπὸ τινος ἤρχισε νὰ παρατηρεῖται εὐοιώνως ζωηρότερα κίνησις χάρις εἰς τὴν μετὰ τῆς Αἰγύπτου σύμβασιν, ἣτις διηυκόλυνε τὴν εἰσαγωγὴν τῶν φημισμένων καπνῶν τῆς Λαμίας. Θέλετε νὰ ὀητε τί παράγει ὁ τόπος αὐτὸς ποῖα καὶ πόσα; Σιτάρη, ἔλαιον, καλαμπόκι, βαμβάκι, σουσάμι, ἐλαίας καὶ ἔλαιον, καπνά, λαχανικά, ὅλα τὰ ἐσπεριδιοειδῆ, ὅλα τὰ εἶδη τῆς χορτονομῆς, κάστανα, μῆλα, κεράσια, σταφίδα ἐξόχου ποιότητος εἰς τὸ Μοσχοχώρι, κρασιὰ εἰς τὰ Διμερὰ καὶ χίλια

ἄλλα δύο εἶδη. Προσθέσατε καὶ τὴν πλουσίαν κτηνοτροφίαν, τυριά, βούτυρον, μαλλιά κτλ. Δυστυχῶς ἡ γεωργία εὐρίσκεται εἰς νηπιάζουσιν κατὰστασιν, μολονότι παρατηροῦνται τάσεις καὶ προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν. Τὰ τσιφλίκια ἰδίᾳ τῆς Φθιώτιδος ἐν ἀκμῇ ἀλλὰ καὶ ἡ κακομοιρία καὶ ἡ πτωχεία τῶν γεωργῶν, μεγαλητέρα. Εἰς τὴν Φθιώτιδα ἀπαραίτητος ἡ ἀνάγκη γεωργικοῦ σταθμοῦ.

* *

Ἡ Λαμία ἔχει πληθυσμὸν 8 χιλιάδων κατοίκων, κομφᾶς οἰκίας μὲ περιέργους καὶ ἰδιοτρόπους ρυθμούς. Ἐμπορικὰ νεωτερισμῶν πλουσιώτατα, φαρμακεῖα τέσσαρα, ἐκ τῶν ἀρχαιότερων τὸ τοῦ κ. Ν. Λαχανοκάρδου εὐυπολήπτου Λαμιεύς. Ἡ κοινωνία τῆς φιλόξενος, ἀγαστή, ἀνεπτυγμένη καὶ φιλοπρόδος, μολονότι κάποτε μετέχει πως τῆς μοιρολατρείας ἐκείνης, ἥτις καταλήγει εἰς ὑπομονὴν Ἰώβειον πρὸ ζητημάτων ἀπαιτούντων ἄμεσον θεραπείαν καὶ ἀντίδρασιν.

* *

Ἡ Λαμία συνδέεται δι' ἐπαρχιακῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν μετὰ διαφόρων κέντρων τῶν μεσογείων τῆς Στερεᾶς, ὡς μετὰ τῆς Ἀμφίσσης, μετὰ τοῦ Καρπενησίου, μετὰ τῆς Στυλίδος, μετὰ τοῦ Δομοκοῦ-Λαρίσσης, μετὰ τῆς Ἀταλάντης, Λεβαδείας Θηβῶν-Ἀθηνῶν, ἐκτὸς τῶν ὁδῶν ἄλλων ἀμαξιτῶν καὶ ἄλλων βατῶν εἰς ἡμιόνους, αἱ ὁποῖαι τὴν συνδέουν μετὰ διαφόρων κέντρων τῆς Φθιώτιδος.

Ἐν Λαμίᾳ ἐμπορικὰ πανηγύρεις τελοῦνται δύο, τριή-

μερος ἑκατέρα, τὴν 23ην Ἀπριλίου καὶ τὴν 27ην Αὐγούστου καθ' ἃς συρρέουν χιλιάδες ἐπισκεπτῶν ἐξ ὅλου τοῦ νομοῦ, τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἀκόμη. Τὸ κύριον ἐμπόριον διεξάγεται εἰς τὰ ζῶα, ὧν πωλοῦνται μεγάλαι ποσότητες, ἔπειτα εἰς τὸ βούτυρον, τυρούς, ἔρια κτλ.

Ὅταν θὰ συντελεσθῇ ἡ μεγάλη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πειραιῶς—Λαρίσσης, ἡ Λαμία θ' ἀπέχη τῶν Ἀθηνῶν τέσσαρας μόνον ὥρας! Δυστυχῶς τὸ σχέδιον μετεβλήθη ὥστε ἡ Λαμία δὲν θὰ ἐνοῦται διὰ τῆς κεντρικῆς γραμμῆς ἀλλὰ διὰ διακλαδώσεως, ἣτις κκταλήγει εἰς τὸ $\frac{1}{2}$ ὥραν ἀπέχον τῆς Λαμίας χωρίον Μπεκί.

Ἀπέκτησαν καὶ οἱ Λαμιεῖς φιλαρμονικὴν, πρωτοβουλία φιλομούσων νέων. Δεκαπέντε ὄργανα ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀλλὰ βαθμὴδὸν θὰ διπλασιασθοῦν. Καὶ αὕτῃ οὐσιῳδῆς κοινωνικὴ ἀνάγκη τῆς πόλεως.

Μετὰ πολυετῇ ἀρχιεπισκοπικὴν ὀρφάνιαν, ἀπέκτησεν ἡ Λαμία ἀρχιεπίσκοπον τὸν Σ. κ. Κ. Καλοζύμην, ὅστις ἀπροστάτευτον εὐρὼν τὸν κλῆρον τῆς περιφερείας του θὰ προσπαθήσῃ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ τὸν ποδηγήσῃ εἰς τὴν σεμνοπρέπειαν καὶ τὴν ἀρετὴν.

*
* *

Μὴ λησμονῆτε τὴν ὠραίαν ἄποψιν τῆς Λαμίας· ἰδίως ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ θεώμενος ὁ Τυμψηστός, ἡ Οἶτη, ἡ Ὁρθρυς, ἡ Γκιόνα, τὸ μέγα λαμιακὸν πεδίον μὲ τὰ χωριά του. ὁ Σπερχειὸς μὲ τὸν Μαλιακὸν καὶ ἡ εὐθυτάτη τῶν ὁδῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ Λαμίας εἰς Μουσταφᾶ Μπέη, κατωτέρω ἢ σήραγξ τοῦ Μπράλο, ἀπὸ τὰ μεγαλειότερα τεχνικὰ ἔργα τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν Ἁγίαν Μαρίναν, — τὸ Φάληρον τῶν Λαμιέων — τὰ πηγαδοῦλια καὶ τὴν δενδροφυτεῖαν τοῦ Κάστρου καὶ κάτω-κάτω ἢ ὑγρὰ λωρὶς τοῦ Εὐβοϊκοῦ.

Υ Π Α Τ Η

Πρὸς δυσμὰς καὶ εἰς δῖωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Λαμίας. Ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑψωμάτων τῆς πυκνοφύτου Οἷτης ἐκτισμένη ἡ κωμόπολις Ὑπάτη ἔχει λαμπρὰν τὴν ἄποψιν πρὸς τὸ ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἀπλούμενον Φθιωτικὸν λεκανοπέδιον, τὸ ὑποῖον στίζουσιν εὐφροσύνως δεκάδες ὀλόκληροι χωρίων. Ἐνῶ ὅμως ἡ φύσις τόσον γενναιοδῶρως καὶ τόσον πλουσίως ἐπρόικισε τὴν Ὑπάτην, χάρμα διαμονῆς ἐν καιρῷ θέρους ὑπὸ τὴν ἐλατομυρωμένην καὶ δροσερὰν πνοὴν τῆς Οἷτης, τοσοῦτον πενιχρὰ καὶ ἀκατάρτιστος φαίνεται εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς ἡ κωμόπολις. Φαντασθῆτε ὅτι δὲν ἔχουν οὔτε ἓνα δρόμον πλήρη ἀπὸ τὰ ἡμῶν ἀπέχοντα φημισμένα λουτρὰ τῆς Ὑπάτης. Ὅταν δὲ τὸν χειμῶνα ἀρχίζουν αἱ βροχαὶ καὶ τὰ χιόνια κινδυνεύει τις νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὰς σχηματιζομένους χειμάρρους. Καὶ ὅμως ἔμπορῶσαν νὰ γείνουν πολλὰ πράγματα εἰς τὴν δροσερὰν καὶ ὑγιεινὴν ἄλλως κωμόπολιν ἐξωραϊζοντα αὐτὴν καὶ συμπληροῦντα τὸ ἔργον τῆς φύσεως.

Εἰς τὴν Ὑπάτην δῆμαρχος διαρκῶς ἀπὸ τὸ 1864 ὁ κ. Τσακνιάς. Τὸν ὠνόμασαν ἐκεῖ ἰσόβιον δῆμαρχον. Πλουσιώτατος γὰρ καὶ τοκιστὴς ἑκατοντάδων χιλιάδων, δι' ὧν κρατεῖ ὑποχειρίους πολλὰς ἑκατοντάδας ψηφοφόρων. Οἱ ἀντίπαλοί του οὐδέποτε κατῴρθωσαν ν' ἀντιτάξουν κατ' αὐτοῦ σοβαρὰν ἀντίστασιν. Θὰ εἰκτείρη τις ὅμως

τὸν τόπον αὐτὸν ὅταν μάθῃ ὅτι ὅλα τὰ 33—34 χρόνια τῆς δημαρχίας τοῦ κ. Τσακνιᾶ, τὰ ὁποῖα βαίνουν ἤδη τὴν ἐννάτην τετραετίαν παρῆλθον ἄγωνα ἐντελῶς καὶ ἄκαρπα, μολονότι ὁ δῆμος ἔχει εἰσοδήματα τὸ ἔτος 30—35 διλιάδας δραχμῶν. Καὶ μᾶς ἡρώτα κάποιος: Μὰ αὐτός ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος περιεβλήθη τόσην δύναμιν ἐπὶ τόσα ἔτη δὲν ἐφιλοδόξησε ποτέ ν' ἀφήσῃ ἔστω καὶ ἓν ἔργον του ὡς μνημεῖον τῆς ὑπερτριακονταετοῦς του δημαρχίας; Τὴν ἀπάντησιν τὴν δίδουν τὰ πράγματα.

Ἡ Ὑπάτη, ὁ δῆμος ἐν γένει αὐτῆς παράγει κατ' ἐξοχὴν καπνὰ πολλὰ μέχρι 400 χιλιάδων ὁκάδων, αἱ ὁποῖαι ὅλαι ἐξάγονται εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀποφέρουσαι πολλὰ χρήματα εἰς τὸν τόπον. Ἐπειτα δημητριακὰ ἐν γένει ἀρκοῦντα διὰ τὴν ἐγγώριον κατανάλωσιν. Αὐτὰ μὲν εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, εἰς δὲ τὰ ὄρεινὰ οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν ἐν γένει. Ἡ κατάστασις ὅμως καὶ τῶν γεωργῶν καθῶ; καὶ τῶν κτηνοτρόφων δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστος. Τὸ κυριώτερον αὐτῶν ζητήσατέ το εἰς τὸ στράγγισμα τῆς τοκογλυφίας, καὶ εἰς τὰς ἐπανειλημμένας κακὰς ἐσοδείας.

Εἰς τὴν Ὑπάτην γίνεται ἐτησίᾳ ἐμποροπανήγυρις τὴν 14ην Σεπτεμβρίου διερχοῦσα τέσσαρας ἡμέρας, καθ' ἃς διεξάγεται ζωηροτάτη κίνησις ἰδίως εἰς τὸ ζφεμπόριον.

ΛΟΥΤΡΑ ΥΠΑΤΗΣ

Τὰ λουτρά τῆς Ὑπάτης μίαν ἡμέραν — καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ — θὰ γείνουν τὸ Αἰξ-Λε-Μπαὶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ φήμη των ἡ ἱαματικὴ ὁσημέραι ἐπεκτείνεται, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος προσερχομένων αὐξάνει τεραστίως. Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς ὑποδούλους ἐπαρχίας, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον συρρέουν τακτικὰ πλήθη ἀπὸ τὸν Μάϊον μέχρι τοῦ Ἰουλίου ἐπιζητοῦντα τὴν ἀπὸ διαφόρων νόσων θεραπείαν των εἰς τὰ ἱαματικὰ ὕδατα τῆς Ὑπάτης. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ ἀποδώσῃ εὐρωπαϊκὴν ὄψιν καὶ τελειότητα εἰς τὰ λουτρά ταῦτα εἶνε ἡ ἰδρύσις τελειοτάτων καὶ εὐρωπαϊκῶν λουτήρων, ἐντὸς λαμπροῦ κτιρίου ἐπιμήκου, ἀνεγερθέντος καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, λευκάζοντος μακρόθεν καὶ προσομοιάζοντος πρὸς τὸ τῶν Ἀθηνῶν Ζάππειον. 44 ἐν ὅλῳ λουτήρες μαρμάρινοι θὰ περιέχωνται, δύο κοιναὶ δεξαμεναί, δωμάτια ἰδιαιτέρα διὰ ψεκασμοῦ καὶ εἰσπνοᾶς καὶ ἐν γένει θὰ ἔχωσιν ὅλα τὰ προτερήματα τ' ἀπαιτούμενα ὑπὸ τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης πρὸς ἀσφαλῆ θεραπείαν. Τὸ ὕδωρ θὰ μετοχετεύηται ἐκ τῆς κυρίως δεξαμενῆς κειμένης εἰς ἀπόστασιν 50 μέτρων διὰ σωλήνων κατεσκευασμένων ἐκ μίγματος τοιοῦτου τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχῃ οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἡ δεξαμενὴ δὲ αὕτῃ θὰ καλυφθῇ ὑπὸ θολωτοῦ καλύμματος οὕτως ὥστε αἱ ἀναθυμιάσεις καὶ ἀπόπνοιαὶ τῶν λουτρῶν νὰ μὴ χάνωνται.

Τὸ ὅλον ἔργον ἐλπίζεται νὰ περατωθῇ ἐντὸς 4—5 μηνῶν οὕτως ὥστε οἱ θαυμάσιοι αὐτοὶ λουτῆρες νὰ παραδοθῶν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Δύο μεγάλα καὶ εὐάερα οἰκήματα τοῦ κ. Ν. Χαντζίσκου μόνα δύνανται νὰ περιλάβουν ὄντως ὑπερτριακοσίους λουομένους ἐκτὸς τῶν ἰδιαιτέρων ὀωματίων τοῦ δημοσίου. Ὁ κ. Χατζίσκος ὅμως προβλέπων τὴν αὐξήσιν τῆς συρροῆς τῶν λουομένων θέλει ἀνεγείρει καὶ ἄλλα οἰκήματα εὐρυχωρότατα ὅπως ἐπαρκέσουν εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις. Μία δὲ καὶ μόνη ἑλλειψις διὰ τὴν εἰς τὰ Λουτρὰ μετὰβασιν. Ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἀπὸ τὸ πλησίον χωρίον Λιανοκλάδι, ἣ δὲ γέφυρα ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ ἐγκατελείφθη ἡμιτελὴς πρὸς δόξαν τῶν ἑλληνικῶν δημοσίων ἔργων. Ἀλλὰ μαζὺ μὲ τ' ἄλλα ἔργα, πρέπει νὰ τελειώσῃ καὶ αὕτη, κ. Μαυρομιχάλη.

Ὅταν δὲ συμπληρωθῇ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Πειραιῶς—Λαρίσσης θὰ γείνη τότε καὶ διακλάδωσις μέχρι τῶν Λουτρῶν, τὰ ὁποῖα τότε θὰ προσκτῇσιν εὐρωπαϊκὴν παγκόσμιον φήμην.

Ἡ ἀπὸ Λαμίας μέχρι Λουτρῶν ἀπόστασις εἶνε δίωρος σχεδόν.

ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΝ

Εἰς τὰ ὕψη τοῦ ἀθανάτου Βόλουχιου, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή ὑπερηφάνως διασχίζει τὰ συννεφα εἰς ὕψος 2.350 μέτρων σχεδὸν πάντοτε χιονόλευκος· ἐκεῖ κατόπιν μακροῦ καὶ κοπιώδους ταξειδίου δι' ἀμάξης ἐκ Λαμίας φθάνει τις εἰς τὸ Καρπενήσιον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Εὐρυτανίας, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ὑγείαν . . . μονοπώλιον. Τόσον ὥστε ἀνέκαθεν ὡς ἀξίωμα ἐκφέρεται περὶ τῶν Καρπενησιωτῶν καὶ τῶν Καρπενησιωτισσῶν ὅτι εἶνε ροδοκόκκινοι σὰν μῆλο. Καρπενησιώτικο δὲ μῆλο σημαίνει τὸν ἔχοντα τὰ ρόδα τῆς ὑγείας εἰς τὰς παρειάς του. Κατάψυχρον καὶ παγερὸν τὸν χειμῶνα μὲ τὰς χιόνας του, ὄροσερὸν ὄροσερώτατον τὸ καλοκαῖρι μὲ διαφανῇ ὀξυγονοβριθῇ τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἥτις εὐρύνει τὸ στῆθος, δίδει πτερὰ εἰς τοὺς πόδας, ἀνυψοῖ τὸ φρόνημα καὶ τὴν καρδίαν.

Καθὸ ὀρεινὸν τὸ Καρπενήσιον δὲν διακρίνεται εἰς ποικιλίαν προϊόντων, παράγει ὅμως ἄφθονα κάστανα καὶ μῆλα

καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐσπεριδοειδῶν, πρὸ πάντων τὰ παν-
ελληνίου φήμης φασόλια, ποῦ κáμνουν θραῦσιν ἰδίως εἰς
τὰς Ἀθήνας.

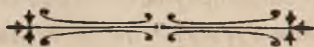

Οἱ Καρπενησιῶται εὐφυεῖς ἄνθρωποι καὶ ἐπιχειρημα-
ταί διακρίνονται διὰ τὸ φιλαπόδημον τοῦ χαρακτῆρός
των, ἑκατοντάδας δὲ ὅλας ἐξ αὐτῶν δύναται τις νὰ συ-
ναντήσῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εὐποροῦντας διὰ τῆς
ἐντίμου ἐργασίας των, μὴ λησμονοῦντας δὲ καὶ τὴν ἰδι-
αιτέραν των πατρίδα. Ἀλλ' ὅ,τι τὰς χαρακτηρίζει εἶνε
τοῦ φρονήματος ἢ ἀξιοπρέπειας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τὸ
αἶσθημα πολὺ ἀνεπτυγμένον ἔχουν τόσῳ οἱ ἐν Καρπενη-
αίῳ διαμένοντες ὅσῳ καὶ οἱ ξενητευόμενοι.

ΑΙΔΗΨΟΣ

Ἀπὸ ἱαματικὰ λουτρὰ καὶ θέρμας μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεῖς ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶνε πολύτιμον ὑδροθεραπευτήριον. Τὸ ἀπέναντι τῆς Κορίνθου Λουτράκι καταφύγιον τῶν νεφρικοῦν· αἱ θέρμαι τῆς Κύθνου ἄλλη κολυμβήθρα Σιλωάμ· τὰ Μέθανα ὡσαύτως· ἡ Ὑπάτη τὰ ἴδια· ἡ Κυλλήνη ἐπίσης ἀπαλλακτικὴ νόσων καὶ μαλακικῶν. Ἡ Αἰδηψὸς εὐεργετικωτάτη διὰ τοὺς ρεύματιῶντας καὶ στομαχιῶντας. Μικρὰ ἡ ὁμώνυμος κωμόπολις, βαθμηδὸν ὅμως συνοικίζεται πυκνότερον ἕνεκα τῶν γειτονικῶν του λουτρῶν. Ἄλλως τὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ κατέστησαν ἐσχάτως τερπνοτάτη θερινὴ διαμονὴ διὰ τοὺς λουομένους. Ξενοδοχεῖα θὰ εὕρετε εὐμαρῇ, μὲ πολυτέλειαν σχεδόν· διασκεδάσεις ποικίλας, ἀφθονίαν κ' εὐθηνίαν τροφίμων, πληῖος δὲ πολὺ ἐξ ὅλων τῆς Ἑλλάδος τῶν μερῶν κ' ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἀκόμη. Εἰς ταῦτα πάντα συνετέλεσε βέβαια καὶ ὁ παντοτεινὸς δήμαρχος τῆς κωμοπόλεως ἱατρὸς κ. Παπανικολάου ὅστις πλὴν τοῦ ὅτι μεριμνᾷ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Δήμου καὶ τῶν δημοτῶν του, ἀγωνίζεται νὰ ἐξευρωπαϊσῇ τὰ λουτρά, καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ τερπνότατον θερινὸν διαμονητήριον ἀσθενῶν καὶ ὑγιῶν. Πυκνοτάτη δὲ ἡ συγκοινωνία, ἀτμοπλοϊκὴ, ἡμερησίᾳ σχεδὸν ἐν θέρει.

ΕΗΡΟΧΩΡΙΟΝ

Κάμπτοντες μικρὸν ἀκρωτήριον μετὰ τὴν Αἰδηψόν, φθάνετε εἰς τὸ ἐπίνειον τοῦ Ἐηροχωρίου, τοὺς Ὀρεοὺς. Ἀλίμενοι οἱ Ὀρεοί, ἀλλὰ ὅχι καὶ πολὺ ὀχληροὶ εἰς τοὺς ἀποβιβαζομένους εἰς αὐτούς· διότι καὶ μὲ τὸν ἰσχυρότερον ἄνεμον, μικρὰ ἢ θαλασσοταραχή, ἀφοῦ τὸ κύμα μὴ προερχόμενον ἐκ τοῦ πελάγους δὲν προφθάνει νὰ ἐκσπάσῃ. Μικρὸς ὁ συνοικισμὸς τῶν Ὀρεῶν, χρησιμεύει δ' ἀπλῶς ὡς παραλιακὸς σταθμὸς τοῦ Ἐηροχωρίου τὸ ὅποιον μισὴν μόλις ὥραν ἀπέχει δι' ἀμάξης.

* *

Ὅχι Ἐηροχώρι, ἀλλὰ Χλωροχώρι ἔπρεπε νὰ κληθῇ ἡ ὠραία αὐτὴ κωμόπολις, ἢ κατ' ἑκτασιν καὶ κατὰ πληθυσμὸν μετὰ τὴν Χαλκίδα ἐρχομένη. Εἶνε ἡ βορεινότερα τῆς Εὐβοίας πόλις, πλουσία τὴν βλάστησιν καὶ τὴν χλόην, εὖφορος, μὲ ἄφθονα δάση, παραγωγὴν καλῶν δημητριακῶν, ἰδίως ὅμως κρασιῶν ἀρωματωδῶν. Τὰ κρασιά της ὁ ἐπικρατέστερος θησαυρὸς της. Ἀνέκαθεν ἄλλως τε οἰνοφόρος τόπος τὸ Ἐηροχώρι. Ἀφοῦ καὶ ὁ Ὅμηρος αὐτὸς πολυστάφυλον ἔγραφε τὴν Ἰστιαίαν. Ἰστιαία δ' ἐλέγετο ὅλη ἡ περιφέρεια τοῦ Ἐηροχωρίου.

*
* *

Ὅπως ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, καὶ τὸ Ἐηροχώρι εἶχει τὴν εὐμορφίαν του καὶ τὰς ἀσχημίας. Αἱ πρῶται ὁμῶς περισσότεραι τῶν δευτέρων. Ἐχει καὶ ποίαν ρυμοτομίαν καὶ σχετικὴν καθαριότητα ὁ τόπος· ἀλλ' ἡτικημένος ἀπὸ τοῦς ἄρχοντάς του· οὐδεμία μέριμνα νομαρχῶν, κυβερνητῶν. Ποῖος ἀπὸ τοῦς μεγαλωνύμους τοιοῦτους ἐπεσκέφθη ὅλας τὰς περιφερείας του τὰς κωμοπόλεις διὰ νὰ ἰδῇ καὶ ἀντιληφθῇ τὰς ἀνάγκας καὶ ἐλλείψεις των ; Δι' αὐτὸ δὲ πλὴν πρωτευουσῶν τῶν νομῶν ὅλαι αἱ ἄλλαι πόλεις πλέουν εἰς ἀθλιότητα.

*
* *

Ἡμερος κόσμος, φίλεργος, ἀλλ' ὅχι εὐθαρσής· οἱ χωρικοὶ ἰδίως φοβοῦνται τρομερὰ τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ὑπομένοντες ἀπαθῶς τὰς ἰδιοτροπίας των. Ἐνῶ οἱ τῆς Κερυστίας φαίνονται γενναιότεροι. Τοῦλάχιστον οἱ Ἐηροχωρίται δὲν εἶνε οὔτε φιλέχθικοι οὔτε φιλόδικοι, ἀρεταὶ χαρακτηρίζουσαι τὴν ἡμερότητα των.

Σ Υ Ρ Ο Σ

Μετὰ τὴν ἐλικόστροφον καὶ ὀλιγοκύμαντον — σὰν νὰ ταξειδεύης ποταμὸν — στενὴν ὑγρὰν λωρίδα τοῦ Εὐβοϊκοῦ, εἰς τὸ εὐρὺ ὑγρὸν ὕπαιθρον τοῦ πόντου, τὴν ἀναπεπταμένην θάλασσαν τοῦ πελάγους, τὸ Αἰγαῖον. Ἡ μεταλλαγὴ τοῦ ταξιδιοῦ δὲν εἶνε ἄσχημη. Ἀψίκρος γὰρ φύσει καὶ μορφώσει ὁ Ἕλλην.

*
* *

Εἰς τὰς Κυκλάδας. Καὶ δὴ τὴν καρδίαν, τὴν μητρόπολιν αὐτῶν, τὴν φημισμένην Σύρον.

Ἡ πόλις τὴν ὁποίαν βλέπεις καλλίτερον ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου παρὰ ὅταν ἀποβιβάζεσαι. Ἐπὶ τριῶν κτισμένη λόφων. Αἱ οἰκίαι τῆς ὑπερκείμεναι αἱ μὲν ὑπὲρ τὰς δέ, νομίζεις ὅτι ἀποτελοῦν μεγάλας κλίμακας. Εἶδες τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου, αἰσθάνεσαι ἀμέσως νάπολαύσης καὶ τὸ ἀντίθετον θέαμα, τὸ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ μεσαίου λόφου. Πρὶν ἢ ἀποβιβάσθῃ ἀλλόκοτος πόθος μὲ ἐκράτει ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου· ἐφοβούμην μήπως μειωθῇ ἡ πρώτη καλὴ ἐντύπωσις. Ἀλλὰ γεννᾶται ἀμέσως ἡ περιέργεια, ὅτι κἄτι ὠραῖον, κἄτι μέγα κρύπτει τὸ νησί αὐτό, ἡ ξακουσμένη Σύρα, τὸ μέχρι πρὸ ὀλίγου ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος ὁλοκλήρου.

Ἡ ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου ἄποψις οὐδὲν προδίδει ἐκ τῆς πλουσίας Σύρου, τῆς πόλεως τοῦ κερδέου Ἑρμοῦ, ὅπου

ἡ Πελοπόννησος ὅλη, ἡ Στερεὰ ὅλη, ἡ Θεσσαλία, ἡ Μακεδονία, ἡ Ἀνατολή ἔστελλον τὸ χρῆμά των καὶ ἐξεπολιτιζοντο. Τὸ τελευταῖον δὲν πρέπει νὰ φανῇ πολὺ. Ἦτο πράγματι ἐστία πολιτισμοῦ ἡ Σῦρος, πολιτισμοῦ ἐμπορικοῦ, πολιτισμοῦ ἐθνικοῦ, διαδιδόμενου διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀποτελεσματικώτερον ἥτως ἢ ὅσον διχδίδεται διὰ τῶν Γυμνασίων καὶ τοῦ Πανεπιστημίου. Ὑπηρετήσε τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἡ Σῦρος καὶ ἠθικῶς ὅσον καὶ ὕλικῶς, ἐξεπλήρωσεν ἀποστολὴν μεγάλην. Καὶ ἡ εὐφυΐα τῶν Χίων της μὲ τὴν Πελοποννησιακὴν δραστηριότητα συνεκράσθησαν εἰς χαρακτῆρα προσδευτικόν, ἔντιμον, πατριωτικόν, φιλόπονον, ἡμερον, πολιτισμένον. Ὅταν ἡ συγκοινωνία ἐν Ἑλλάδι ἐκράτει ἀγνώστους μεταξὺ των καὶ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τοὺς κατοίκους, εἶζον δὲ ἐκάστου δήμου οἱ κάτοικοι μακρὰν πάσης μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἐπικοινωνίας, πλὴν τῶν ναυτιλλομένων, εἰς τὴν Σῦρον ἐπεκκινῶνουν Ἕλληνες ἐξ ὅλων τῆς Ἑλλάδος τῶν πόλεων, Ἕλληνες ἐλεύθεροι καὶ Ἕλληνες δοῦλοι, καὶ ἡ μορφωσις τῶν Συριανῶν ἐσφυρηλάτει τοὺς ἐθνικοὺς δεσμούς, καὶ ἀνῆρχοντο ἐκεῖθεν οἱ ἐμπορευόμενοι ἀπόστολοι ἐθνισμοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀπόστολοι πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Αὐτὴν τὴν Σῦρον δὲν τὴν προοῖδει ἡ ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου ἄποψις. Καὶ ἡ περιέργεια μὲ ὥθει νὰ ἐξέλθω ὅσον ἡδυνάμην ταχύτερον καὶ ἀπορία μου ἐγενεῖτο ποῦ κρύπτεται μέσα ἐκεῖ ἡ μεγάλη ἐκείνη Σῦρος, μὲ τὰ μεγάλα της ἐμπορικὰ καταστήματα, μὲ τὰς λέσχας της, μὲ τὴν ζωὴν της τὴν συναλλακτικὴν, μὲ τὴν κίνησιν μικρῶν καὶ μεγάλων, ἐντοπίων καὶ ξένων, μὲ τὸν πλοῦτον της.

Πρώτη ἐντύπωσις εἰς τὴν ἀποβίβασιν. Παραλία αἰ-
κτρά. Βρωμερα, ἀλλὰ καὶ ζωὴ ὀλίγη. Προχωρῶ ἀμέ-
σως πρὸς τὴν πλατεῖαν· πελώριον Ἰδρυμα, καθ' ὅλην τὴν
δυτικὴν αὐτῆς πλευρὰν, ἐπικάθηται ἀμέσως εἰς τὴν ψυ-
χὴν παντὸς ὡς ἐφιάλτης. Κλείει ὅλην τὴν περαιτέρω τῆς
πόλεως ὄψιν, καὶ ὡς Κολοσσαῖος Ἡρακλῆς, μοῦ φαίνεται
σὰν νὰ κηρύττῃ : ἀπαγορεύεται ἡ πρόσδος ! ἀπαγορεύεται
νὰ κάμῃς πάσο παραπέρα ! Εἶνε τὸ μεγαθήριον τοῦ ὀή-
μου Ἑρμοῦπόλεως, τὸ ἐξωθῆσαν αὐτὸν μέχρι χειλέων
χρεωκοπίας, τὸ ἱστορικὸν κατὰστημα ὅπου συνεκεντρώ-
θησαν ὅλα τα δημόσια γραφεῖα, δικαστήρια κλ. εἶδος
κιβωτοῦ τοῦ Νῶε, ἀλλὰ κιβωτοῦ ἡ ὁποία δὲν ἐπικάθεται
εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Συριανοῦ Ἀραράτ, ἀλλ' εἰς τὸ κέν-
τρον τῆς πόλεως, εἰς τὸ ὠραιότερον αὐτῆς μέρος, εἰς τὴν
πλατεῖαν της, πελώριος ὄγκος, ὡς βαρὺ παραπέτασμα
ἀποκλείει τὴν περαιτέρω θέαν, εἰς αἰώνιον μνήμην τῶν
ἐλλήνων ὠημάρχων καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς !

Ἀσφυκτικὴ πόλις ἡ Σῦρος. Δρόμοι στενοί, ἀλλὰ λι-
θόστρωτοι οἱ πλεῖστοι καὶ καθαροί. Εἰς τὰ στενὰ της ὅμως
σοκάκια προβάλλουν αἴφνης λαμπρὰ ἐμπορικὰ καταστή-
ματα· ὁ παραλιακὸς της δρόμος ἀκάθαρτος· ἀλλὰ καθα-
ρώτερος ὁ μετ' αὐτόν, ὅπου καὶ ἡ καλητέρα σειρὰ τῶν
ἐμπορικῶν της καταστημάτων.

Καὶ ἀπὸ τὴν ὄψιν τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁρᾷσιν τὴν
ἐμπορικὴν, τὴν βιομηχανικὴν, τὴν κοινωνικὴν.

Κ' ἐν πρώτοις τὸ ἐμπόριον τῶν ἀποικιακῶν.

Μὲ ποίας ἀγορὰς νομίζετε ὅτι συναγωνίζονται οἱ Συριανοὶ ἀποικιακέμποροι; Μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ τὰς Πάτρας; Ὁχι. Συναγωνίζονται μὲ τὴν Τεργέστην, τὴν Μασσαλίαν. Διότι ἤρχισαν μεγάλοι ἐμπορικοὶ οἶκοι τῆς Σύρου νὰ προμηθεύωνται τὰ ἀποικιακὰ ἀπευθείας ἀπὸ τὰς Ἰνδίας. Φορτία ὁλόκληρα καταφθάνουν εἰς τὴν Σῦρον διὰ λογαριασμὸν τοῦ τάδε ἢ τοῦ δεῖνα μεγαλεμπορικοῦ οἴκου. Δὲν σᾶς ἐκπλήσσει τοῦτο; Τί δὲ προδίδει; Ὅτι μ' ὅλας τὰς οἰκονομικὰς καταστροφάς, εἰς τὴν Σῦρον τὴν ἀρχοντομαθημένην νῆσον τὸ χρῆμα ἀφθονεῖ· ὅχι εἰς χρεώγραφα καὶ μετοχάς, ἀλλ' εἰς νόμισμα καὶ χρυσόν. Ἀπόδειξις οἱ τρανοὶ ταλαντοῦχοι, Βαφειαδάκης ὁ εὐφύστατος μεγαλοτραπεζίτης Χῖος καὶ διπλωματικώτατος πολιτευτής, οἱ συμπαθέστατοι ἀδελφοὶ Λαδόπουλοι, ὁ Μαυρογορδάτος κλπ.

Πλὴν τῶν ἀποικιακῶν δέ, τὰ πλούσια καταστήματα ὑφασμάτων, μεταζωτῶν καὶ ἐν γένει εἰδῶν πολυτελείας, τὰ φημιζόμενα διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐμπορευμάτων των. ἤκμασαν καὶ παρήκμασαν. Καὶ τῶρα πάλιν ἀκμὴ, ἀλλὰ ἀκμὴ ὅχι ψευδής, ἀπατηλή, φιγουράτη. Ἀκμὴ θετική, γερή, ἀδιάσειστος.

*
* *

Ἔχει καὶ τὴν ἀτμοπλοΐαν τῆς ἡ Σῦρος. Ὅταν ὁ Συριανὸς σοῦ λέγει ἐγωιστικῶς «ἡ Ἑταιρία μας!» μὴ τὸν ἀδικῇς. Εὐλόγως ὑπερηφανεύεται δι' αὐτήν. Ἀδιάφορον ἂν μποροῦσε σήμερον νὰ εἶχεν ὄργανισμὸν «Λεῦδ» καὶ ἐπέκτασιν γραμμῶν ἀνὰ ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐν γένει τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Εὐρώπῃ ἐλληνικὰς ἀποικίας. Παλαιαὶ ἁμαρτίαι δυσεξέλεγκτοι, δυσδιόρατοι. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ἡ ἀτμοπλοΐα αὐτὴ εἶνε θρέμμα καὶ δημιούρ-

γημα Συριανῶν κεφαλαιούχων καὶ μεγαλεμπόρων. Ἀλλὰ δὲν εἶχε διευθύνειν· ἢ μᾶλλον ὅλοι ἦσαν διευθύνοντες· ἀπὸ τοῦ ἀρχιλογιστοῦ, τοῦ πλοιάρχου, μέχρι τοῦ καμαρότου. Πειθαρχία, τάξις, ἀκρίβεια, τίποτε. Προσθέσατε καὶ τὴν βορβωρῶδη κομματοφαγομάραν μας καὶ φθάνετε εἰς τὸ τυμπέρασμα. Καὶ εἶδατε τ' ἀποτελέσματα.

Σήμερον ὁμοῦ τὰ πράγματα φαίνεται ὅτι ἤλλαξαν. Ὅ,τε ὁργανισμός της καὶ τὸ διοικητικόν της σύστημα καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ προσωπικοῦ καὶ αἱ διδόμεναι ἐγγυήσεις καὶ ἡ διευθύνσις της μυρίζουν εὐρωπαϊσμόν. Ἐκαστος εἰς τὴν θέσιν του μὲ τὰς εὐθύνας του καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του. Εὐρῆκαν καὶ τίμιον, δραστήριον, φιλότιμον, φιλόπονον διευθυντὴν τὸν κ. Ν. Βέργον καὶ συνέπηξαν ἐπὶ νέων βάσεων τὴν ἐταιρίαν των. Ἄν ἔλειπεν ὁ συναγωνισμός μὲ τὰς ἄλλας ἀτμοπλοῖας ὅλοι θὰ ἐκέρδιζαν, χωρὶς νὰ ζημιόνηται κανεὶς. Ἀλλ' αὐτὰ παντοῦ συμβαίνουν· συναγωνισμός πνεύματος, συναγωνισμός ὕλης. Καὶ ὁ γερωτέρος, ὁ ἰσχυρότερος ἄς ἐπικρατήσῃ. Αὐτὸ θὰ πῇ ἀγών, πόλεμος, μάχη. Αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν, αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν ἀπεκδέχεται ἕκαστος, ἀνεξαρτήτως κρίνων τὴν Νέαν Συριανὴν Ἑταιρίαν. Ἄν ἐξακολουθήσῃ νὰ ποδηγετηθῇ καλὰ, θὰ προοδεύσῃ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ προσωπικοῦ της, τῶν Συριανῶν, τοῦ ἔθνους καθόλου.

*
* *

Ἐλθωμεν τώρα εἰς τὰ βιομηχανικά.

Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται τὴν λαμπρὰν ἄλλοτε βιομηχανίαν τῶν Βυρσοδεψείων τῆς Σύρου; Πρὸ δεκάδος ἀκόμη ἐτῶν ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς, αἱ νῆσοι τοῦ Ἀρχιπελάγους,

ἡ Ἀνατολὴ αὐτὴ καὶ μέρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἐπρομηθεύοντο τὰ δέρματά των ἐκ Σύρου. Κατήντησε δὲ λαμπρὰ νὰ συναγωνισθοῦν τὰ Συριανὰ δέρματα μ' αὐτὰ τὰ γαλλικά. Τὸ μέγα Βυρσοδεφεῖον Σαλούστρου—τανῦν Τσιροπινᾶ—ἀπησχόλει ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἐργάτας, ἐνῶ σήμερον οὔτε τὸ τρίτον. Τὸ Βυρσοδεφεῖον ἀδελφῶν Παπαδάμ,—οἵτινες εἶνε καὶ πράκτορες τῆς ἀτμοπλοῖας Τζὼν-Μῆκ-Δούκλ, ἐνεργητικώτατοι, εὐγενέστατοι, πολιτισμένοι μεγαλέμποροι — ἀπασχολοῦν σήμερον τετρακοσίους περίπου ἐργάτας κάμνει ἐτησίαν κυκλοφορίαν κεφαλαίων δύο ἑκατομμυρίων. Ἐργάζεται δὲ ἐξαίρετα, φημιζόμενον ὡς ἐν τῶν τελειοτέρων τοῦ εἴδους του. Ἀλλὰ τῆς βιομηχανίας αὐτῆς ὁ πρότερον μεγιστος κύκλος ἡλαττώθη ἐσχατως, περιωρίσθη ἔνεκ τοῦ συναγωνισμοῦ. Βυρσοδεφεῖα σήμερον εὐρίσκεις εἰς τὰς πλείστας τῶν νήσων, εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ εἰς τὴν Ἰτέχν ἀκόμη. Ἐπομένως τὸ κέντρον μετετοπίσθη, ἐπὶ βλάβῃ πρaxyματικῷ πλούτου τῶν Συριανῶν.

Καὶ διὰ τὸ Ναυπηγεῖον τίποτε ;

Ἄ, αὐτὸ πλέον ἀνήκει εἰς τὴν Ἱστορίαν. Εἶνε μακαρίτικο. Αὐτὸ πλέον εἶνε ἡ θαμμένη δόξα τῆς Σύρου, τῆς Ἑλλάδος. Εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὅλος αὐτὸς ὁ ἐκτὸς τῆς πόλεως παρακτιος κιγκλιδωμένος χῶρος ἦτο γεμάτος ἀπὸ νεότευκτα ἱστιοφόρα ὅλων τῶν τύπων, ὅλων τῶν σχημάτων, ποικιλωτάτων ἐξαρτισμῶν, παντοίων χωρητικότητων. Καράβια, σκυῖνες, γολέττες, τσερνίκια, βρυτσέρες, μπαρκο-μπέστια, μπάρκα, μπομπάρδες, καὶ τόσα ἄλλα σχέδια καὶ σχήματα περὶ ὧν τεχνικῶς, ἐπιστημονικῶς ἀναφέρει τὸ ναυτικὸν σύγγραμμα τοῦ Συριανοῦ βιβλιοπωλοδημοσιογραφοεκδότου κ. Ἐμμ. Βεκιαρέλλη *Περὶ*

ἐξαρτισμοῦ τῶν πλοίων. Εἰς τὸ Ναυπηγεῖον αὐτὸ ἄλλοτε εἰργάζοντο ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἐργάτας, τεχνίτας, ξυλουργούς, σχεδιαστάς. Σήμερον οὔτε τὸ πεντηκοστόν. Πέντε-δέκα κομμάτια μόνον παρετήρησα ἐσχάτως ἀπασχολοῦντα ἀπὸ πέντε-δέκα χέρια! Κ' ἐν τούτοις ἀπ' αὐτὸ τὸ Ναυπηγεῖον τῆς Σύρου ἐρρίφθησαν εἰς τὰ κύματα τὰ κομψότερα, τὰ ταχυπλωότερα, τὰ στερεώτερα ἱστιοφόρα τῶν Ὑδραίων, τῶν Γαλαξειδιωτῶν, τῶν Σπετσιωτῶν, τῶν Κρανιδιωτῶν.

Σήμερον ὅμως τὸ λατίνι, ἡ γάπια, ὁ παπαφίγκος, ὁ φλόκος, ἡ μοῦδα, ὑπεχώρησαν πρὸ τοῦ γαιάνθρακος, τοῦ ἀτμοῦ, τῆς καπνοδόχου, τῶν πυρόσκάφων, ἕως ὅτου καὶ ταῦτα δώσουν τὴν θέσιν τῶν εἰς τὴν φοβεράν δύναμιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

*
* *

Ἐπὶ τὰ σκιερὰ εἰς τὰ εὐφρόσυνα.

Μὲ τὸ νὰ ἐξέπεσεν ἐσχάτως τὸ Συριανὸν ἐμπόριον τῶν ὑφασμάτων, τῶν ἀποικιακῶν, τὰ βυρσοδεψεῖα, τὸ ναυπηγεῖον, κ' ἐν μέρει οἱ ἀλευρόμυλοι, δὲν ἔπεται ὅτι βιομηχανικῶς ἔχανδακώθη ἡ Σύρος. Ὅχι. Φιλότιμοι, φιλόπονοι, αὐτοδημιούργητοι νέοι, παιδιὰ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἀνυψωθέντα εἰς περιωπὴν, νέοι εἰς τὰς φλέβας τῶν ὁπίων δὲν κυκλοφορεῖ τὸ κυανοῦν αἷμα—ὅπως τοῦλάχιστον εἰς τοὺς ἐπὶ πατραγαθία ἐπαιρομένους! — εἰργάσθησαν, ἐπολέμησαν, ἠγωνίσθησαν, ἔδρωσαν κ' ἐπὶ τέλος ἐνίκησαν! Ὁ Ἀργυρόπουλος, ὁ Καρέλλας, ὁ Ἰατροῦ, ὁ Βελισσαρόπουλος, ὁ Βρατσάνος καὶ Γιαμαλάκης, ὁ Παπαναστασόπουλος, οἱ ἀδελφοὶ Βέλτσου, οἱ ἀδελφοὶ Ἀράγκη, ὁ Παπανικολῆς, ὁ Δαρόπουλος καὶ Νοστράκης καὶ τόσοι ἄλλοι νεοῖδρυται ἐργοστασίων, ἀντιπροσωπεύουν καθένας τὴν βιομηχανίαν του. Ὑελοურγεῖον θέλετε, ἐριουργεῖον,

νηματουργείον, καλτσοπλεκτεῖον, ἐργοστάσιον καλεμκεριῶν, ἐργοστάσιον βολίδων, ἐργοστάσιον ἀμερικανικοῦ πανιοῦ, ἀλευροποιεῖα, πνευματοποιεῖα, καρφοβελονοποιεῖα καὶ τόσας ἄλλας μικροβιομηχανίας αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν σημερινὴν δόξαν τῆς Σύρου.

Κάθε ἓνας δὲ εἰς τὸ εἶδός του εἶνε μικροσκοπικός Ἄτλας. Τί ἐγράβηξεν ὁ Ἀργυρόπουλος διὰ νὰ παγιώσῃ πλέον τὴν ὑέλουργίαν του τὴν μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδός της ἐν Ἑλλάδι; Ἐπειραματίσθη μυριάκις, ἔχανε καὶ τὴν τελευταίαν πεντάραν του, καὶ πάλιν ὑψοῦτο καὶ πάλιν κατέπιπτεν, ἕως ὅτου σήμερον ἀποκατεστάθη εἰς σοβαρὸν ἐργοστασιαρχὴν, κάτοχον δύο ἐργοστασίων, τοῦ ἑνὸς ἐν Συρῷ, τοῦ ἄλλου ἐν Πειραιεῖ, ἐκ τούτου δὲ θὰ κατασκευάσῃ μαύρας φιάλας κονιάκ κλπ. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος εἰργάσθη· ἔγινε χημικός, μηχανουργός, ξυλουργός, ὑέλουργός. Κ' ἐπέτυχεν. Ὁ Κ. Ἰατροῦ συνέταιρος τῶν ἀδελφῶν Μένθου, γλωσσομαθής, ἐγκυκλοπαιδικός, μὲ τὰ περιοδικά του, καὶ τὸν κοσμοπολιτισμὸν του. Καὶ εἶνε διευθυντὴς διπλῆς βιομηχανίας. Καλτσοπλεκτικῆς καὶ νηματοβαφικῆς. Τέτοιοι δημιουργοὶ ἔργων, βιομηχανιῶν, βιοπορισμοῦ, τέτοιοι πάροχοι ἄρτου ἐντίμου εἰς χιλιάδας ἐργατικῶν χειρῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, δὲν εἶνε ἐθνικῶς πολῦτιμοι;

Ἄλλὰ ποῦ ἀφίνετε τὴν τερψιλαρύγγειον βιομηχανίαν τοῦ λουκουμιοῦ; «Συριανὸ λουκοῦμι!» κραυγάζουν τὰ γκαρσόνια ὅλων τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καφενεύων, ζαχαροπλυστείων. Καὶ πράγματι ἀξίζει τέτοιαν ἔκτα-

κτον φήμην ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Εὐρώπην τὸ Συριανὸ λουκουμι. Εἰς τὸ Συριανὸ λουκουμι ὅλα τὰ χρώματα καὶ ὅλα τὰ ἀρώματα ἀντιπροσωπεύονται. Οἱ ἀρχιλουκουμοποιοὶ τῆς Σύρου κκ. Σταματελάκης, Ζουμπουλάκης, Μάγκος κλπ. σοῦ παρουσιάζουν λουκούμια φυστικιοῦ, μανδαρινιοῦ, ἄνθους, βανίλιας, βερυκόκκου, πορτοκαλιοῦ, μπανάνας, βιόλας, τσικολάτας, μαστίχας, κουκουναριοῦ, πικραμυγδαλου, ἄμυγδαλου, ροδοζαχάρως! Θέλετε κι' ἄλλα; Ορίστε εἰς τὴν Σῦρον νὰ διαλέξετε. Ἀλλὰ πῶς αὕτῃ ἡ ὀνομαστή δὲ ἐκτίμησις τοῦ συριανοῦ λουκουμιῦ; Ἀπλούστατον. Κατὰ μὲν τοὺς Συριανούς ζήτημα νεροῦ, φρεάτων, κατὰ δὲ τοὺς ἐπιστήμονας, ἐντοπίους καὶ μὴ, ζήτημα τέχνης. Ἡμεῖς παραδεχόμεθα καὶ τὰ δύο διὰ νὰ εἴμεθα ἐντὸς τῆς ἀληθείας. Μολονότι μπορούμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὸ πρῶτον ὡς ἐπικρατέστερον ὅταν συγκρίνωμεν τὸ νερὸ τῆς Χίου ἐξ οὗ ἡ μαστίχα, τὸ νερὸ τῆς Ἀνδρου ἐξ οὗ τὰ λεμόνια καὶ καθεξῆς. Ὅπωςδὲποτε ὁποῖος ἐπισκεφθῇ τὴν Σῦρον καὶ δὲν προμηθευθῇ τ' ὀλιγώτερον δέκα κουτιά λουκούμια Σταματελάκη, θὰ πῇ ὅτι δὲν ἐπάτησε κἄν εἰς τὴν Σῦρον. Γι' αὐτὸ βλέπεις πάντοτε τὰ ἐκ Σύρου καὶ Πειραιῶς φθάνοντα ἀτμόπλοια τὸ ὄγδοον τοῦ φορτίου των — αὐτὸ κατὰ στατιστικὴν λουκουμομανοῦς — ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ κουτιά λουκουμιῶν!

*
* *

Ἐπειτα ποῦ ἀφίνετε τὴν σπουδαίαν ἐξαγωγήν τῶν πρωῒμων καρπῶν καὶ λαχανικῶν τῆς Σύρου; Ξεύρετε ὅτι φορτία ὁλόκληρα τοιοῦτων φαγωσίμων εἰδῶν ἐξακοντίζονται ἀπὸ τὴν Σῦρον κατὰ τὴν ἀνοιξιν διὰ τε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀνατολὴν; Τὸ εὐκραές καὶ γλυκὺ καὶ θερ-

μαντικὸν τοῦ κλίματος συντελεῖ εἰς τὴν ταχυτέραν ὥριμανσιν τῶν διαφόρων καρπῶν, τοὺς ὁποίους ἐπικερδῶς μεταπωλοῦσιν οἱ δαιμόνιοι ὀπωροπῶλαι, οἱ γνωστοὶ τετραπέρατοι μανάβιδες.

*
* *

Ἡ Δελαγράτσα, ἡ περίφημος ἐξοχὴ τῶν Συριανῶν ἀπομεμακρυσμένη ὀλίγον τῆς πόλεως, ἀλλὰ διὰ τοῦτο κ' ἐπιθυμητὴ ἀπὸ τοὺς κατοίκους διὰ τὴν θερινὴν saison. Ἡ Κηφισσιὰ τῶν Συριανῶν, λουλουδοφορτωμένη, μέ πρασινάδα καὶ συδενδράδα καὶ πᾶσαν εὐμάρειαν διὰ τὰς ὑπερθέρμους Ἰουλιανὰς ἡμέρας. Ποῖος ἐντόπιος καὶ ποῖος ξένος δὲν σὲ ἐγλέντησεν, ὦ νευραπαλυντικὴ καὶ εἰς τὸ πράσινον καὶ κυανοῦν κολυμβῶσα ἐξακουστὴ Δελαγράτσα; Καὶ ἀπὸ τὰς ἐξοχὰς τῆς εἰς τοὺς περιπάτους τῆς.

*
* *

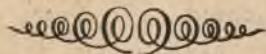
Αὕτῃ ἡ πλατεῖα ὅπου ὁ ἀνδριάς τοῦ ἀθανάτου Μιαιούλη ἐξόχως γοητευτικὴ καὶ εὐμορφη. Ἐχεις πλατεῖαν πλακόστρωτον ἀμέμπτου λεβεντιᾶς καὶ ἐνθεν κ' ἐνθεν μπαξεδάκια δενδροφυτευμένα ἐκτάκτου καλαισθησίας καὶ πρακτικότητος. Ἀλλὰ ὁ φωτισμὸς ἀνεπαρκέστατος κ' ἔλλειψις μουσικῆς, κύριοι Συριοί. Τοῦλάχιστον συνέστη σύλλογος φιλομούσων, μὲ προέδρους καὶ γραμματεῖς ἐνεργητικοὺς καὶ ἀεικινήτους, ἐπιτηδεότατα δὲ πρόσωπα διὰ τοιαύτην μουσικοπροπαγάνδαν. Ἀλλὰ χρειάζεται ζῆλος καὶ ἐπιμέλεια καὶ κάτω ἡ τεμπελίτις. Κύριοι Συριανοφιλόμουσοι, διὰ ν' ἀποκτήσητε φωνητικὴν καὶ ὀργανικὴν μουσικὴν. Ἐχετε ἀνάγκην τῶν δύο τούτων ἐξημερωτικῶν πάραγόντων διὰ νὰ καταστήσητε τὴν Σῦρον Κέρκυραν τῶν Κυκλάδων. Ἐργασθῆτε λοιπόν.

Ὡς περιπάτους οἱ Συριανοὶ ἔχουν τὰ Βαπόρια — δη-
λαδὴ τὰς Συριανὰς Ἑλπεῖς, κληθείσας οὕτω ἐκ τε τοῦ
ὕψους καὶ τῆς ἐλλείψεως ἵχνους χλωρίδος ἐπ' αὐτῶν —
καὶ τὸ Νησάκι τὸ παρὰ θὶν' ἄλός . . . Ἀλλὰ μήπως ὁ-
λον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου δὲν εἶνε ἓνας γιγαντοπερί-
πατος ; Τί λαμπροὶ δρόμοι, τί καθαριότης καὶ λεβεντιά
κ' εὐπρέπεια ; Καὶ ἀφοῦ τέλος πάντων περιπατήσουν,
συγκεντοῦνται τὸ βράδυ εἰς τὴν πλατεῖαν, ὅπου πλέον τὸ
ὀφθαλμοφάγωμα καὶ ἀμοιβαιοκύτταγμα τῶν Συριανῶν,
ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν εἰς ἐνέργειαν.

Τὸ ξενοδοχεῖόν σας, ὅσάκις πηγαίνετε εἰς τὴν Σῦρον,
νὰ εἶνε τὸ τῆς « Ἀγγλίας ». Ἀπὸ καθαριότη-α καὶ
μυρωδάτην μαγειρικὴν μὴ σκοτίζεσθε. Ἀρκεῖ νὰ
μάθετε, ὅτι ὁ διευθυντῆς του κ. Μάτσης εἶνε σαράντα
χρόνων ξενοδόχος καὶ μὲ ὅλα του τὰ ἐβδόμηντα χρόνια
μπορεῖ ἀπὸ τὴν λεβεντιάν του νὰ σκλαβώσῃ καὶ δεκα-
εξαετῇ κοπέλαν, καὶ ἐπὶ τέλους εἶνε Ὑδραῖος, ἡγουν Ἀρ-
βανίτης !

Τ Η Ν Ο Σ

Ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουν τὸ Φάληρόν των, ἔχουν καὶ οἱ Συριανοὶ τὸ ἰδικόν των. Μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι οἱ μὲν τὸ ἐπισκέπτονται σιδηροδρομικῶς, οἱ δὲ ἀτμοπλοικῶς. Ἰδίως τὴν ἐκδρομὴν των τὴν θαλασσίαν οἱ Συριανοὶ τὴν κάμνουν κατὰ Κυριακὴν. Ὡς πρὸς αὐτὸ εἶνε εὐαγγελικώτατοι. «Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου». Τὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς αὐτὸ δόγμα τὸ ἐφαρμόζουν πιστότατα. Ἄν θέλετε, ἀκολουθήσατέ μας εἰς τὴν ἐκδρομὴν των αὐτὴν.

*
* *

Κυριακὴν πρῶι συναντῶ ἐπὶ τοῦ εὐρυθώρακος. εὐρυστέρνου κ' εὐρυμετώπου «Πέλοπος» τῆς Συριανῆς ἀτμοπλοίας ὅλον τὸ ἀφρόγαλα, τὴν ροδοζάχαρην τῶν Συριανῶν ἐμπόρων, τραπεζιτῶν, βιομηχάνων κλπ. Ὅλοι μὲ τὰς οἰκογενείας των. Κ' ἐκκινουῦμεν κατὰ τὰς ἐννέα. Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μπουκέτο ἀνοιξιάτικο ἀπὸ Συριανοπούλες. Ὅλη ἡ εὐμορφία τῆς Σύρου ἀντεπροσωπεύετο.

Μέχρις ἐδῶ καλὰ· ἀλλὰ μόλις ἐξήλθομεν τῆς Σύρου, χύνεται τὸ ἄστοργον μελτέμι καὶ σκορπίζει τὸ μπουκέτο τὸ ἀνοιξιάτικο εἰς ροδοπέταλα καὶ κλάδους. Μ' ἐννοεῖτε, πιστεῦω. Αἱ εὐμορφοὶ Συριανὰὶ ἐκρύβησαν, ἐχάθησαν εἰς

τὰ ἄδυστα τῆς αἰθούσης τοῦ «Πέλοπος» καταληφθεῖσαι ἀπὸ . . . ναυτίαν.

Καὶ μετὰ μιᾶς ὥρας ἀφόρητον κυματομάχημα φθάνομεν εἰς τὸ Φάληρον τῶν Συριανῶν, τὴν Τήνον, τὴν νῆσον τοῦ μαρμάρου, τῶν καλλιτεχνῶν.

Ποῖος χριστιανὸς τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος ἀγνοεῖ τὸ ὀροσερό, τὸ θαυματουργὸν αὐτὸ νησί ; Ποῖος δὲν ἔτρεξεν εἰς τὴν «Χάρη της» καὶ δὲν ἐκρυφοπαράκαλεσε τὴν Ἀειπάρθενον καὶ δὲν ἀφιέρωσε μία λαμπάδα, ἓνα ἀσημένιο χέρι ; Δι' αὐτὸ ὅσοι πρωτοπατοῦν εἰς τὴν Τήνον εὐθὺς πρὸς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα κατευθύνονται. Εὐρῆκα ἐντὸς τοῦ ναοῦ, εἰς τὰ παρεκκλήσιά του, εἰς τ' ἀνώγαια καὶ κατώγαια, οἰκογενείας περίξ ἱερέως εὐλαβῶς ἀκροωμένας τὸν ἁγιασμόν ἢ τὴν παράκλησιν. Καὶ τί ἀφιερώματα, τί πολυκάνδηλα χρυσοκέντητα ἢ ἀργυροπάρυρα ;

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὰ θετικώτερα, ξεύρετε τί ἐτησίας εἰσπράξεις ἔχει ὁ Ναὸς οὗτος ; 100—120 χιλιάδας. Ἡ ὀλικὴ περιουσία του ἀνέρχεται εἰς χιλ. φράγκων. Προσωπικὸν δὲ ὡς ὑπουργεῖον. Μὲ γραφεῖς, γραμματεῖς καὶ Φχρισσαίους ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Ἡ «Εὐαγγελίστρια» εἶνε ἡ ψυχὴ, ὁ ἄρτος τῆς Τήνου. Κάποιος Τήνιος εὐφυστάτα μου ἔλεγεν· «Ἡ Βαγγελίστρια μᾶ εἶκαμεν ὅλους τεμπέληδες ! Περιμένομεν ὅλοι μας τὰ δύο πανηγύριά της γιὰ νὰ μπαλωθοῦμε γιὰ ὅλο τὸ χρόνο. Ἐὰν δὲν εἶχαμε τὴν Χάρη της, θὰ γινόμαστε

καὶ γεωργοί, καὶ κτηματίαις. θὰ εἴχαμε ἀμπέλια, χωράφια κ' ἐλθαῖς. Ἐνῶ σήμερον γενήκαμε ὅλοι ἐπαῖτες !» Κ' ἐν τούτοις τὸ Κατάστημα τοῦ Ναοῦ εἶνε εὐεργετικώτατον διὰ τὴν Τήνον. Ἐὰν ἔχη σήμερον λιμένα, τὸν ἔχει δαπάναις τοῦ Καταστήματος αὐτοῦ. Ἐδαπανήθησαν δι' αὐτὸν 600 χιλ. δραχμαί. Μένει δ' ἀκόμῃ ἡ προέκτασις αὐτοῦ, ὁ πρόμωλος καὶ ἡ ἐκβάθυνσίς του. Καὶ αὐτὰ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ γίνουν, διότι ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ κινδύνου ὃν διατρέχουν τὰ ἐν αὐτῷ ἐλλιμενιζόμενα πλοῖα, ἀλλὰ, καὶ τὸ σπουδαιότερον, οἱ ἀποβιβαζόμενοι κατὰ τὰς πανηγύρεις ἀναρίθμητοι προσκυνηταί.

Ἐνεκαινιασθήσαν ἐφέτος ἀγῶνες εἰς τὴν Τήνον. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ὀνομασθέντας τὰ «Τήνια» καὶ τελεσθέντα τὴν 15 Αὐγούστου μετέσχον ὅλα τὰ γυμναστικά σωματεῖα τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ τὰ πλεῖστα τῆς δούλης· ἐτελέσθησαν ἀγῶνες κολυμβητικοί, σκοπευτικοί, γυμναστικοί, δρόμου, λεμβοδρομιῶν κλπ.

Ὁ Ἐθνικὸς Γυμναστικὸς Σύλλογος διώρισε ἐπιτροπὴν ἐν Τήνῳ εἰκοσαμελῆ ἀπὸ τοὺς ἐγκριτοτέρους πολίτας διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων· πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἦτο ὁ θαλερὸς πρεσβύτες κ. Γ. Πιστόλης ὅστις ἀκαμάτως εἰργάσθη διὰ τὴν αἰσίαν ἐκβασιν τῶν ἀγώνων, ὑπὲρ ὧν ἠγωνίσθη καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς ὁ δραστήριος καὶ πολιτισμένος Τήνιος δικηγόρος ἐν Ἀθήναις κ. Ξενοφῶν Σῶχης ὅστις καὶ εἰσηγητὴς τῆς ιδέας ἦτο καὶ ἐν τῇ ἐκτελέσει ἔκαμε τὰ ἀδύνατα δυνατὰ προκειμένου περὶ τὸς ἐθνικῆς ιδέας.

Ἐσωτερικῶς ἡ πόλις τῆς Τήνου εἶνε καθαρὰ, εὐπρόσωπος, μὲ Δῆμαρχον μεριμνῶντα ὑπὲρ τῆς εὐπρεπείας της.

Δροσερωτάτη δὲ κατὰ τὸ θέρος, ὅσῳ εὐκραῆς τὸν χειμῶνα·
 μὲ ὀρίζοντα καὶ θάλασσαν καὶ πρασινάδα ἀπιστεύ-
 του γλυκύτητος καὶ ρέμβης.

Ἡ Τήνος ἐξάγει θαυμάσια λευκὰ καὶ πράσινα μάρ-
 μαρα· ἰδίᾳ ὁ δῆμος Πανόρμου ὅστις ἔχει πάμπολλα λα-
 τομεῖα καὶ ὁπόθεν γίνεται ἐξαγωγή μαρμάρων εἰς τὸ ἐξω-
 τερικόν· τὰ μάρμαρα δὲ ταῦτα εἶνε καὶ ὁ μόνος πόρος τοῦ
 δήμου τούτου. Πανορμιῖται εἶνε οἱ πλεῖστοι τεχνῖται, λαμ-
 προὶ καὶ αὐτοδίδακτοι, ἔχει δὲ καλλιτέχνας περιάπτοντας
 τιμὴν καὶ αἵγλην οὐ μόνον εἰς τὴν Τήνον ἀλλὰ καὶ εἰς
 μεγάλα κέντρα· τοιοῦτοι εἶνε ὁ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μο-
 νάχου καθηγητῆς καὶ περιφανῆς Ζωγράφος κ. Γκίζας, ὁ
 κ. Σῶχος ἐν Παρίσις πολλάκις βραβευθεὶς εἰς τοὺς δια-
 φόρους διαγωνισμοὺς μεταξύ Γάλλων καὶ ἄλλων καλλιτε-
 χνῶν καὶ ὅστις λίαν ἐνωρὶς κατέλαβε ἐπίζηλον καὶ περι-
 φανῇ θέσιν εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν κόσμον τῶν Παρισίων,
 ὁ παλαίμαχος τῆς καλλιτεχνίας κ. Λύτρας οὐτινος ὁ χρω-
 στήρ ἐθαυμάσθη παρὰ πλείστων εὐρωπαϊῶν καλλιτεχνῶν.

Ἡ Τήνος ἔχει φιλαρμονικὴν μὲ μουσικὸν σῶμα ἐξ εἰ-
 κοσι πέντε ὀργάνων. Πρόεδρος τῆς φιλαρμονικῆς εἶνε ὁ ρέ-
 κτης καὶ φιλόμουσος γέρων κ. Σωτηρόπουλος ἀδελφὸς τοῦ
 πρώην πρωθυπουργοῦ.

Μετ' οὐ πολὺ θέλει συντελεσθῇ ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ
 λιμένος, τοῦ κ. Δρόσου βουλευτοῦ διαπραγματευομένου δά-
 νειον 300,000 δραχμῶν χρησίμων διὰ τὴν ἀποπεράτω-
 σιν τοῦ λιμένος ὅστις θ' λει διπλασιάσει τὴν ἄφιξιν τῶν
 προσκυνητῶν.

Ἐπίσης τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἰδίου βουλευτοῦ ἐστήθη φανὸς

ἐν τῇ προκυμαίᾳ τῆς Τήνου ὅστις γίνεται καταφανῆς εἰς τοὺς εἰσπλέοντας ἐκ μεγίστης ἀποστάσεως.

Καὶ τώρα ἐλάτε νὰ κάμωμεν τὸν γύρον τῆς Τήνου.

Μὲ συντροφίαν ἀπὸ πέντ' ἑξ̄ καλοὺς νέους, Τηνίους καὶ μὴ, καὶ μὲ ἰσαριθμούς ἡμιόνους, φεύγομεν πρῶι-πρῶι ἀπὸ τὴν πόλιν κατευθυνόμενοι εἰς τὸ Μοναστῆρι τῶν Καλογραιῶν. Δρόμος ἀνάντης, μουτροσπαστικές. "Ολο καὶ ἀνηφοριὰ καὶ σκαλοπάτια. "Ενα χέρι ἀνθρώπου δὲν ἐχάραξεν ἐπὶ τῆς νήσου αὐτῆς ἓνα πῆχυν δρόμου—ἐκτὸς ἐνός, ἀμαξιτοῦ σχεδόν, μέχρι τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς. Μετὰ μιᾶς ὥρας τέλος ταλανισμὸν τῶν μελῶν μας, ποῦ χάρις εἰς τοὺς προσεκτικούς ἡμιόνους μας ἐσώθημεν ἀπὸ τὴν καταθρά-θρῳσιν, φθάνομεν εἰς τὸ Μοναστῆρι τῶν Καλογραιῶν ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῆς Τήνου ἰδρυμένον. Καὶ εἰσερχόμεθα ὡς εἰς προσκύνημα. Καλογραῖαι ἀπ' ἐδῶ, καλογραῖαι ἀπ' ἐκεῖ, ρχσοφόροι, μαυροφόροι, σταυροφόροι, ἀλλ' ὅχι εὐτυχῶς καὶ μυροφόροι. Ἑκατὸν δέκα τὸν ἀριθμὸν μ' ἓνα μόνον παντεπόπτην των ἄρρενα, τὸν ἱερέα, μεσήλικα καὶ ὄχι παρήλικα.

Αἱ πλεῖσται τούτων ἀσθενικαί, ἄχρωμοι. Πτώχεια γὰρ βασιλεύει ἐκεῖ καὶ ἀγὼν σωτηρίας ψυχῆς. Ἀμιλλῶνται ποία νὰ πρωτοκακοπαθήσῃ περισσότερον. Εἰς τὰς δέκα τὸ βράδυ ἀναπαύονται. Εἰς τὰς δύο τῆς πρωίας ἐγείρονται διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ἣ μένουσι μέχρι τῆς ἐβδόμης. Δηλαδὴ πεντάωρος ὀρθοστασία, γονυκλισία, σταυροκόπημα. Ὁ ναῖσχος των δὲ κάθυγρος. Αὐταὶ δὲ ὅλοι πάσχουσαι ἐκ ρευματισμῶν. Καμμία δὲ πρόνοια ὑπὲρ τῆς ὑγείας των ἐκ μέρους ἐκκλησίας, Κυβερνήσεως. Οἱ πόροι δὲ τοῦ Μοναστηρίου δέκα χιλιάδες δραχμῶν ἐτησίως ἀπὸ τὴν

Εὐαγγελίστριαν. Καὶ ὅ,τι πλέον ἢ φιλάνθρωπία κάμη, ἢ οἱ συγγενεῖς τῶν μοναζουσῶν.

Ἀλλὰ κάθε μιὰ τὸ κελλάκι της, τὰ βιβλιαράκιά της, — θρησκευτικὰ βέβαια — καὶ τὴν σχετικὴν των εὐμαρειαν. Ἐπεσκέφθημεν πολλὰ κελλία καὶ ἠύφρανθη ἡ ψυχὴ μας μὲ τὴν ἀποπνέουσαν καθαριότητα καὶ εὐπρέπειαν. Δὲν ταῖς λείπει οὔτε ὁ καφές, ἢ τὸ γλυκό, ἢ τὸ κονιάκ. Μὲ μίαν ἡγουμένην σεμνοτάτην. Εὐρίσκεις δὲ ἐκεῖ ἀντιπροσώπους γραμμάτων, ἀντιπροσώπους κάλλους. Γραίας ἑκατοντούτιδας, νέας εἰκασαέτιδας. Εἶδα μίαν καλογραῖαν τύπου ἰδεωδῶς ωραίου. Σῶμα καὶ ὄσφυν καὶ ἀνάστημα καὶ παράστημα καὶ χρῶμα καὶ μάτι καὶ βάδισμα Ἀνδαλουσίας κόρης. Ἔφερε δὲ κρήδεμνον κατὰ μαυρον δεδεμένον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ὡς Βασιλεῖον στέμμα ἢ διάδημα. Καὶ μήπως δὲν ἦτο Βασιλὶς ἐπὶ γῆς; Τώρα τῆς μένει νὰ γείνη καὶ Βασιλὶς ἐπ' οὐρανοῦ. Θὰ τὸ ἀπολαύσῃ ἄρᾳ γε;

Ἀλλὰ τί ἀγγελικὴ ἢ μουσικὴ των ἁρμονία! Νὰ παρσχῆς εἰς ἀγρυπνίαν μοναστηριοῦ, τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὁποίας νὰ ψάλλουν καλογραῖαι! Ὅ,τι οὐράνιον, ὑπεράνθρωπον, ἀγγελικόν. Ἡ ψυχὴ σου εἰς τὸ ἄκουσμα αὐτὸ πετᾶ, πετᾶ εἰς αἰθέρας, εἰς παραδείσους, εἰς οὐρανοὺς. Τί ὑψηλὸς ἐν τῇ μονοτονίᾳ τοῦ ὁ μοναχικὸς βίος! Νομίζεις ὅτι προσεγγίζει εἰς τὸ Θεῖον, τὸ ἀσύλληπτον. τὸ μπουμπουκένιο.

Καὶ ἀφοῦ μᾶς ἐξένισαν ὡς αἱ μητέρες τὰ παιδιὰ των καὶ μᾶς ἐδωκαν τὴν εὐχὴν των, μᾶς συνώδευσαν μέχρι τῆς ἐξωθύρας των καὶ ἐξηφανίσθησαν πάραυτα. Ἡμεῖς κατόπιν μὲ τὰς ἡμιόνους μας, ἐμπρὸς ἀνὰ τὰ χωρία. Ἄλλὰ τί εὐφρόσυνος ἐκδρομὴ. Νὰ περνᾷς ἀνὰ τὰς ἀτραπούς τὰς ἐσκιασμένας ἀπὸ κερασιές, ἀπὸ τὰς ὑποίας ἐκτείνων τὴν χεῖρά σου νὰ κόπτης τὰ πετροκέρασα καὶ νὰ τὰ καταβροχθίζης μετὰ βουλιμίας. Κᾶποιος μάλιστα περιπλακεῖς ὑπὸ κλάδους τοιοῦτους, ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐπάθαιεν ὅ,τι καὶ ὁ Ἀβεσσαλώμ τῆς Γραφῆς, ἀλλ' ἐσώθη διότι δὲν εἶχε τὴν ποδῆρην ἐκείνου κόμην.

Καθ' ὁδὸν ἰδοὺ ὁ Κέχρος, ἡ Μέση, ἡ Στενές, ἡ Φαλατάδες κλπ. ὅλα χωρία ὠριότατα. Εἰς τῆς Στενές ἐμείναμεν κ' ἐξενίσθημεν εἰς ἓνα καλὸν οἰκίσκον μὲ ὁμελέτην, λουκάνικα, ξυνοτύρι, καὶ μαῦρο σιταρένιο ψωμί. Κατόπιν μετέβημεν εἰς τὸν πλουσιώτατον κῆπον τοῦ αἰῶς σιμωτάτου Δυτικοῦ ἱερέως κ. Δὸν Μιχαὴλ Παλαμάρη, ὅστις μᾶς κατεσκλάβωσε μὲ τὰ πετροκέρασα τοῦ μπαξέ του. Ἐκεῖθεν τρόκ, ἀφοῦ διήλθομεν τὴν Ξυνάραν, ὅπου κατελύσαμεν ὀλίγον εἰς τὸ παντοπωλεῖον τοῦ περιποιητικωτάτου κ. Ἀντωνίου Νεγρεπόντη, εἰς τὰ Κελλιὰ, τὴν Κώμην, τὸ Σμαρδάνιτο, τὸν Κάμπον, φθάνομεν κατὰ τὸ μεσημέρι εἰς τὰ Λουτρά, ὅπου ἡ περίφημος Γαλλικὴ σχολὴ τῶν καλογραιῶν. Ἐδῶ ἄλτ.

Κτυποῦμεν τὸν κωδωνίσκον καὶ ἀπὸ τινος θυρίδος ἀναφαίνεται, ὡς εἰς τὴν *Forza del' destino* ὁ *Veccio*, ἡ μοναχὴ θυρωρός. Μετὰ τὴν δῆλωσιν δὲ τῆς ιδιότητός μας εἰσχωροῦμεν ἐντὸς αἰθούσης. Μετ' ὀλίγον προσέρχεται, ἀπουσιαζούσης τῆς ἡγουμένης, ἡ ὑφηγουμένη *Soeur Marie de S. Xavier*. Ταύτης δ' ὀδηγούσης, περιερχόμεθα τὴν σχολὴν. Ἰδρυμα λαμπρόν, μὲ τὰς διαιρέσεις του τὰς κανονικὰς, ἀπαστραπτον ἀπὸ εὐπρέπειαν, καθαριότητα καὶ Πα-

ρισινήν καλοισθησίαν. Εἶδομεν τὸ φαρμακεῖον μὲ φαρμακο-
τρίβην καλογραΐαν, τὸ μαγειρεῖον, τὸ ἐστιατόριον, τοὺς
κοιτῶνας τῶν μαθητριῶν κεχωρισμένους στρατιωτικώ-
τατα, τὰς αἰθούσας τῶν παραδόσεων, τῶν χειροτεχνημά-
των, τοὺς λουτρῶνας, τὸν περίφημον κῆπόν του.

* *

Εἰσῆλθομεν ἐν τῇ σχολῇ καθ' ἣν στιγμὴν ἐγίνετο μά-
θημα μουσικῆς. Κάθε μαθήτρια εἰς τὸ πιάνο της. Φαν-
ταζεσθε δὲ τὸ ἄκουσμα Πανῳαιμόνιον μουσικοκελάδημα.
Πειθαρχία δὲ καὶ αὐστηρότης στρατιωτικῇ. Ὑγεία πε-
ρισσῇ. Τὰ κοράσια ὅλα Κουταλιανοπούλες. Μὲ χρῶμα
ἐπὶ τοῦ προσώπου σὰν τὰ πετροκέρασα τοῦ Δὸν Παλα-
μάρη. Πόσα δὲ τὸν ἀριθμόν ; 104. Ἀπὸ ὅλον τὸ Πανελ-
λήνιον παρθένοι. Καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ἀκόμη
πλεῖσται. Ἀλλὰ καὶ πτωχοκόριτσα εὐρίσκουν ἐκεῖ τὸ ἄ-
συλόν των. Καὶ μορφοῦνται εἰς τὸ τέλος διδασκαλίσσαι,
παιδαγωγοί. Ἔχουν ναὸν ὥραϊον μὲ μουσικὴν ἀπὸ λά-
ρυγγας καλογραιῶν, καὶ μ' ἓνα ἁρμόνιον ἐκ Ρώμης στα-
λόν. Κοράσις δὲ ἀπὸ ἑξ ἐτῶν καὶ ἄνω.

Τὰς Καλογραίς τὰς λατρεύουν ὡς μητέρας. Καὶ
πολὺ φυσικά. Διότι ξεύρετε τί θὰ πῇ λεπτὴ, ἄβρά,
εὐγενὴς ἀνχτροπὴ Γαλλίδος καὶ δὴ Καλογραίας. Ἀλλὰ
ἐλλειψίς τις : Ἑλληνικοῦ Ναοῦ καὶ ἐλληνικῆς γλώσ-
σης. Τὰ ἑλληνοκρασία μας ἐκκλησιάζονται εἰς τὸν
Δυτικόν. Ἑλληνικά δὲ παραδίδει μόνον μία ἑλληνομα-
θὴς Καλογραῖα. Αὐτὰ μπορούσαν νὰ συμπληρωθοῦν.
Ἀλλὰ σᾶς λέγουν « ἡμεῖς ἔχομεν Γαλλικὴν Σχολὴν προ-
ωρισμένην νὰ μορφώνη εἰς τὰς ξένας γλώσσας τὰ κορά-
σια ». Κ' ἐν τούτοις εἰς τὴν ἐν Νάξῳ Γαλλικὴν σχολὴν
ἔχουν τρεῖς διδασκαλίσσας ἐλληνίδας καὶ ἓνα σχολάρχην.

Ὅπωςδὴποτε ἡ Σχολὴ τῆς Τήνου εἶνε πρότυπον ἐκπαι-
 δευτηρίου, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει καθ' ὅλην τὴν
 Ἀνατολήν.

*
* *

Ὀλίγω περαιτέρω εὐρίσκεται ἡ Μονὴ ἀγίου Ἰωσήφ,
 τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν. Μὲ τέσσαρας μοναχὺς
 ὄλους θεολόγους. Δὲν γνωρίζω διατὶ αὐτὴ ἡ προκατάλη-
 ψις κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἐνῶ εἶνε ἓνα τάγμα περιέχον
 πολὺ μορφωμένους κληρικούς, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται κη-
 ρύττοντες τὸν λόγον εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις. Ἔχουν τὸν
 ναόν των θαυμάσιον. Μὲ εἰκόνας τοῦ περιφήμου Ἰταλοῦ
 ζωγράφου Γκαλιάρδου. Κοσμημένος ἀπὸ πολύχρωμα μάρ-
 μαρα, διατηρεῖ ἐν ἰδιαιτέρῳ τμήματι λείψανα ἁγίων.

Μοῦ ὠμίλησαν ἐν τέλει περὶ τῶν μυθιστορημάτων καὶ
 τῆς ἐπιδράσεώς των ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Ἀποστρέφονται
 φοβερὰ ὄλους τοὺς μυθιστοριογράφους, τὸν Ζολᾶ, τὸν Σὺη,
 τὸν Οὐγκώ, τὸν Ρενάν, τοὺς ὁποίους, μοῦ εἶπαν, ἐπήρα-
 μεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὡς ἐγκόλπιον πρὸς ἠθικοποίη-
 σίν μας. Ὁ προϊστάμενος τῆς Μονῆς κ. Γ. Ρωμάνος εἶνε
 γλωσσομαθέστατος, θετικοῦ πνεύματος καὶ πολὺ συμπα-
 θής. Παρακολουθεῖ δὲ καὶ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν Φι-
 λολογίαν, ὑποστηρίζων καὶ τὴν δημοσιογραφίαν μας.
 Προσθέσατε δὲ ὅτι ἡ Γαλλικὴ Σχολή, καὶ ἡ Μονὴ τῶν
 Ἰησουϊτῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν ρωμαντικωτέραν χαρά-
 δραν τῆς Τήνου. Ἐκεῖ μπορεῖ καὶ ὁ πεζότερος νὰ γείνη
 ποιητής. Σκανδαλώδης μόνον ἡ γειτνίασις τῶν δύο.

*
* *

Πρὸς τὸ βράδυ ἡ ὑποχώρησίς μας διὰ τὴν πόλιν ἦτο
 τερπνοτάτη, διὰ μέσου ποιητικωτάτων χωρίων τοῦ Τρι-
 ποτάμου, τῆς Ἀπεργάδος, καὶ Χατζηράδος, τῆς Κου-

τηκάδος κλ. ὅπου ποικιλία φύσεως καὶ χλωρίδος. Καὶ μετὰ φῶτα σχεδὸν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Τήνον κουρασμένοι μὲν καὶ ἰδρωτόρρυτοι, ἀλλὰ ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν ἡμερησίαν ἐκδρομὴν μας.

*
* *

Ἡ Τήνος ἔχει καὶ τὴν βιομηχανίαν της. Οἱ ἀδελφοὶ Γάφου συνέστησαν ἐσχάτως ἀπέραντον εἰνοπνευματοποιεῖον. Ἐννοεῖται ὅτι ὄχι μόνον μετὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἐργάζεται, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΜΥΚΟΝΟΣ

Οὔτε δύο ὥρας ἀπὸ τὴν Τήνον δὲν βραδύνει τὸ ἀτμόπλοιον. Ἐξ ἀπόψεως ἡ Μύκονος οὐδὲν παρέχει τὸ γοητευτικόν. Νῆσος ξηρά, τόσον ξηρά, ὥστε στερεῖται καὶ τῆς ὀλίγης αὐτῆς πρασινάδας, δι' ἧς κοσμοῦνται αἱ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πετρώδεις λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου. Ὅσον πλησιάζει τις τόσῳ διακρίνει τὴν πόλιν οἶονεῖ ἐξ αὐτῶν σχεδὸν τῶν κυμάτων ἀναδυομένην, πάλλευκον, καὶ τοὺς καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ἐγκατεσπαρμένους οἰκίσκους καὶ ἐξωκλήσια. Κομψός, φυσικὸς ὁ λιμενίσκος, ἀσφαλίζόμενος οὐχὶ ἐπαρκῶς ὑπὸ ἡμιτελοῦς κυματοθραύστου.

Ὅπως δὴ ποτε ἡ Σχολὴ τῆς Τήνου εἶνε πρότυπον ἐκπαι-
 δευτηρίου, ὅμοιον τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει καθ' ὅλην τὴν
 Ἀνατολήν.

*
* *

Ὀλίγω περαιτέρω εὐρίσκεται ἡ Μονὴ ἀγίου Ἰωσήφ,
 τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν. Μὲ τέσσαρας μοναχοὺς
 ὅλους θεολόγους. Δὲν γνωρίζω διατὶ αὐτὴ ἡ προκατάλη-
 ψις κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἐνῷ εἶνε ἓνα τάγμα περιέχον
 πολὺ μορφωμένους κληρικούς, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται κη-
 ρύττοντες τὸν λόγον εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις. Ἐχουν τὸν
 ναόν των θαυμασίων. Μὲ εἰκόνας τοῦ περιφήμου Ἰταλοῦ
 ζωγράφου Γκαλιάρδη. Κοσμημένος ἀπὸ πολύχρωμα μάρ-
 μαρα, διατηρεῖ ἐν ἰδιαιτέρῳ τμήματι λείψανα ἁγίων.

Μοῦ ὠμίλησαν ἐν τέλει περὶ τῶν μυθιστορημάτων καὶ
 τῆς ἐπιδράσεώς των ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Ἀποστρέφονται
 φοβερὰ ὅλους τοὺς μυθιστοριογράφους, τὸν Ζολᾶ, τὸν Σὺη,
 τὸν Οὐγκώ, τὸν Ρενάν, τοὺς ὁποίους, μοῦ εἶπαν, ἐπήρα-
 μεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὡς ἐγκόλπιον πρὸς ἠθικοποίη-
 σίν μας. Ὁ προῖστάμενος τῆς Μονῆς κ. Γ. Ρωμάνος εἶνε
 γλωσσομαθέστατος, θετικοῦ πνεύματος καὶ πολὺ συμπα-
 θής. Παρακολουθεῖ δὲ καὶ τὴν σύγχρονον ἐλληνικὴν Φι-
 λολογίαν, ὑποστηρίζων καὶ τὴν δημοσιογραφίαν μας.
 Προσθέσατε δὲ ὅτι ἡ Γαλλικὴ Σχολή, καὶ ἡ Μονὴ τῶν
 Ἰησουϊτῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν ρωμαντικωτέραν χαρά-
 ὀραν τῆς Τήνου. Ἐκεῖ μπορεῖ καὶ ὁ πεζότερος νὰ γείνη
 ποιητής. Σκανδαλώδης μόνον ἡ γειτνίασις τῶν δύο.

*
* *

Πρὸς τὸ βράδυ ἡ ὑποχώρησίς μας διὰ τὴν πόλιν ἤτο
 τερπνοτάτη, διὰ μέσου ποιητικωτάτων χωρίων τοῦ Τρι-
 ποτάμου, τῆς Ἀπεργάδος, καὶ Χατζηράδος, τῆς Κου-

τηκάδος κλ. ὅπου ποικιλία φύσεως καὶ χλωρίδος. Καὶ μετὰ φῶτα σχεδὸν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Τήνον κουρασμένοι μὲν καὶ ἰδρωτόρρυτοι, ἀλλὰ ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν ἡμερησίαν ἐκδρομὴν μας.

*
* *

Ἡ Τήνος ἔχει καὶ τὴν βιομηχανίαν της. Οἱ ἀδελφοὶ Γάφου συνέστησαν ἐσχάτως ἀπέραντον εἰνοπνευματοποιεῖον. Ἐννοεῖται ὅτι ὄχι μόνον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν ἐργάζεται, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

ΜΥΚΟΝΟΣ

Οὔτε δύο ὥρας ἀπὸ τὴν Τήνον δὲν βραδύνει τὸ ἀτμόπλοιον. Ἐξ ἀπόψεως ἡ Μύκονος οὐδὲν παρέχει τὸ γοητευτικόν. Νῆσος ξηρά, τόσον ξηρά, ὥστε στερεῖται καὶ τῆς ὀλίγης αὐτῆς πρασινάδας, δι' ἧς κοσμοῦνται αἱ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πετρώδεις λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου. Ὅσον πλησιάζει τις τόσῳ διακρίνει τὴν πόλιν οἶονεὶ ἐξ αὐτῶν σχεδὸν τῶν κυμάτων ἀναδυομένην, πάλλευκον, καὶ τοὺς καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ἐγκατεσπαρμένους οἰκίσκους καὶ ἐξωκλήσια. Κομψός, φυσικὸς ὁ λιμενίσκος, ἀσφαλίζόμενος οὐχὶ ἐπαρκῶς ὑπὸ ἡμιτελοῦς κυματοθραύστου.

Ὁ μῶλος παριστᾷ κατὰ πᾶσαν ἄφιξιν ἀτμοπλοίου γραφικώτατον θέαμα. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία μὲ ποικιλοχρῶμους ἀμφιέσεις συνωθοῦνται ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας, οἱ μὲν ἐκ περιεργείας, ἄλλοι ἀναμένοντες ξενητευμένους οἰκείους των καὶ ἄλλοι προπέμποντες. Εἰς τὸν συμφυρμὸν τοῦτον ἀκούει τις, ὅτε μὲν βελάσματα μικροῦ κοπαδίου ἀρνίων, ὅτε δὲ ὀξεῖς γρυλλισμοὺς χοιριδίου ἐν συναυλίᾳ μετὰ τῶν διατόρων κραυγῶν παιδίου, τὸν μηκυθμὸν ταύρου ἀποστελλομένου εἰς τὴν ἀγορὰν Σύρου κλπ. Ἐδῶ εὖσωμος γυνή, κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς βρέφος, προπέμπει τὸν υἱὸν τῆς μεταβαίνοντα εἰς Σῦρον, ὅπου τὸν ἀναμένει τὸ καράβι, εἰς ὃ θὰ ὑπηρετήσῃ ὡς ναυτόπαις. Ἐκεῖ, ἀδελφὴ προπέμπει τὸν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν πατρίδα διατρίψαντα, κατόπιν πολυετοῦς ἀπουσίας εἰς τὰ ξένα, προσφιλῇ ἀδελφόν. Παρέκει περιπτύσσει ἐν τρυφερῷ ἐναγκαλισμῷ ὁ ἄρτι ἀφιχθεὶς σύζυγος τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του . . .

Οἱ κατ' ἐξοχὴν ναυτικοὶ κάτοικοι αὐτῆς, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν λοιπῶν ναυτικῶν νήσων, παρεσύρθησαν ἐκ τῆς πτώσεως τῆς ἐμπορικῆς ἡμῶν ναυτιλίας καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ζήσωσιν ἐν τῇ πατρῴᾳ γῇ, ἐζήτησαν πόρον ζωῆς ἄλλαχοῦ καὶ ἐλθὲν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μαιώτιδος καὶ εἰς τὰς παραδουναθείους χώρας, ὅπου ἄλλοι μὲν, ὀριστικῶς ἐγκατασταθέντες, μετέφερον καὶ τὰς οἰκογενείας των, ἄλλοι δὲ διὰ τῆς ἐντίμου ἐργασίας των συντηροῦσιν αὐτὰς ἐν Μυκόνῳ καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰς ἐπισκέπτονται. Εἰς τὴν Σεβαστοῦπολιν τῆς Ῥωσσίας εὐρῆκα ἀπείρους Μυκονίους· μὲ πρόξενον Μυκόνιον τὸν κ. Γρυπάρην. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαχοῦ αὐτῆς πολυάριθμοι παροικίει Μυκονίων ὑπάρ-

χουν. Ἐνεκα τούτου πολλαὶ οἰκίαι τῆς Μυκόνου ἐντελῶς ἡρημώθησαν καὶ ὁ πληθυσμὸς ἐπαισθητῶς ἀραιωθείς, ἀποτελεῖται σήμερον ἐξ ὀλίγων ἀπομεινασῶν οἰκογενειῶν, ἐκ τῶν κτηματιῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Οἱ χωρικοὶ τῆς Μυκόνου, φίλεργοι, λιτοὶ καὶ καρτερικοί, καλλιεργοῦντες τὴν πετρώδη γῆν ὑπερισχύουσι σήμερον ἐν τῇ νήσῳ καὶ πολλοὶ τούτων εὐποροῦν. Ἡ νῆσος μ' ὅλον τὸ πετρώδες τοῦ ἐδάφους εἶνε εὖφορος· παράγει ἐξαίρετον οἶνον ἐγχωρίου κατασκευῆς, κριθὴν καὶ ὄσπρια. Καὶ κτηνοτροφίαν δὲ ἔχει σχετικῶς σημαντικὴν ἢ Μύκονος. Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Δήμου εὗρηνται εἰς καλὸν σημεῖον χάρις εἰς τὸν ῥέκτην πρῶτον δήμαρχον Μυκονίων κ. Θ. Γρυπάρην· δὲν θὰ εἶχον δὲ λόγον νὰ παραπονῶνται οἱ Μυκόνιοι, ἂν αἱ ἀρχαὶ τῶν κατέβαλλον πλειοτέραν ἐπιμέλειαν εἰς τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν, αἵτινες ἀληθῶς ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην δὲν εἶνε ἄμεμπτοι.

Διήλθμεν παρὰ τὰ ὀνομαστὰ τῆς πόλεως «τρία πηγάδια». Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὅστις ἐκ τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν νῆσον ἀγάμων πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος τῶν «τριῶν πηγადίων», δὲν δύναται νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν θαυματουργὸν ἰδιότητα τοῦ νεροῦ καὶ νυμφεύεται ἀπαραιτήτως Μυκονίαν. Λέγεται ὅτι πολλοὶ τὴν ἐπαθάν· ἀλλὰ προσθέτουν οἱ παθόντες ὅτι δὲν ἔμειναν δυσηρεστημένοι . . .

Γυναικείας καλλονὰς ἀπείρους. Ἐχουσι πολὺ τὸ ἐλκυστικὸν αἱ κόρραι τῆς Μυκόνου· αἱ δέσποιναὶ δὲ διακρίνον-

ται ἐπὶ νοικοκυροσύνη καὶ τυφλῇ ἀφρσιώσει πρὸς τοὺς συζύγους αὐτῶν.

*
* *

Διήλθομεν πολλὰς στενωπεὺς μᾶλλον ἢ ὁδοὺς, πλακοστρώτους ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ κατελήξαμεν εἰς τὸ κατ'εὐφημισμὸν καλούμενον Μουσεῖον, πράγματι ὅμως ἀπόζον κατώγειον, ἐγκλεῖον πλεῖστα ἀξιόλογα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ἐκ τῶν ἐν Δήλῳ ἀνασκαφῶν.

*
* *

Εἰς τὴν θέσιν Ἀνωμεριά, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσιν, ὑπάρχει εἰς μνήμην τῆς Κσιμῆσεως τῆς Θεοτόκου τιμωμένη, ἀρχαία Μονὴ τῆς Τουρλιανῆς χάριν τῆς ὁποίας κατ' ἔτος τελεῖται πανήγυρις, ἀλλὰ πανήγυρις ὡχρά . . .

Ν Α Ξ Ο Σ

"Όταν ἀποφασίσετε νὰ ταξειδεύσετε ἀνὰ τὰς Κυκλάδας, νὰ ἐκλέξετε πρὸ παντὸς τοὺς καταλλήλους μῆνας τοὺς ἑαρινούς. Καὶ ξεύρετε τὸν λόγον; "Όλα αὐτὰ τὰ ἀναδύοντα θαλασσοπούλια τοῦ Αἰγαίου εἶνε ἀλίμενα, ἐκτεθειμένα εἰς ὅλους τοὺς ἀνέμους καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἀντεροβγαλτικώτατον διὰ τοὺς ναυτιῶντας βορρᾶν, ὁ ὁποῖος, ὅσάκις πνεύσῃ καὶ διχρkéσῃ ἐπὶ μῆνα, ἀποκλείει τοὺς νησιώτας ἀπὸ πᾶσαν συγκοινωνίαν. Ὑπάρχουσι δὲ πολλὰ παραδείγματα ὅτι ἄνθρωποι μεταβάντες διὰ δύο-τρεις ἡμέρας εἰς τὴν Νάξον ἢ τὴν Ἀνδρον φέρ' εἰπεῖν, ἀπεκλείσθησαν ἔνεκα τῆς κακοκαιρίας ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον.

Ἄλλ' ὅταν ἄνοιξις εἶνε, ἀποφάσιζε νὰ ταξειδεύῃς ἔστω καὶ μὲ τὴν μικροτέραν βρκοῦλαν ἢ μ' αὐτὸ τοῦ χάρωνος τὸ κλασικὸν πορθμεῖον.

"Όλα τ' ἀνωτέρω ἔχων ὑπ' ὄφει εὐρῆκx εὐκαιρίαν, ἐν Σύρῳ ἐνδημῶν, ἓνα κομπὸν x' εὐὸρομον ἀτμοπλοίαριον, τὴν «Μαξουέλαν», ἐρ' ἣς ἐπέβην πρῶι-πρῶι μιᾷ Παρασκευῇ. Ἐπιβάται ἐπ' αὐτῇ: ἀνχρίθμη.

τοι, ἔπιπλα, ἀποσκευαί. ψώνια, καθρέπται, ἔρμαρια, κα-
θέκλαι κλπ. ὅλα αὐτὰ τ' ἀντικείμενα προσωρισμένα διὰ
τὰ περίξ τῆς Σύρου νησιᾶ, τὴν Νάξον, τὴν Ἴον, τὴν
Πάρον, τὴν Σικινον. Καὶ κατὰ τὰς ὁκτώ περίπου τῆς
πρωίας ἐκκινουμέν.

Θάλασσα ποῦ μποροῦσες νὰ τὴν κόψης μὲ τὸ μαχαῖρι,
οὐρανὸς ἀρρυτίδωτος ὡς ἡ διαφχνεστέρα ἐπιδερμὶς δεκαε-
ξαετοῦς πορθένου, ταξεῖδι εὐχάριστο, συντροφιά ἐκλεκτή.
Καὶ ὡς συμπλήρωμα τοῦ νανουριστικωτάτου τῶν ταξει-
διῶν μουσικὴ καὶ τραγούδια νησιώτικα. Δύο Παριανοὶ
δαιμονισμένοι μᾶς κατέθελξαν, ὁ ἓνας μὲ τὴν τσαμποῦνά
του, ὁ ἄλλος μὲ τὸ νταουλί του. Ὁ πρῶτος ἐστριφόπαιζε
τόσῳ τεχνήντως κᾶτι εὐστροφα καὶ εὐχοργα τραγούδια
ποῦ αὐτὴ του ἡ τσαμποῦνα ἐνόμιζες ὅτι ἦτο ἐν μικρο-
γραφίᾳ ἀρμόνιον πολύφθογγον. Ὁ δεῦτερος ἐκράτει τὸν
ρυθμὸν διὰ τοῦ νταουλιοῦ κ' ἐτραγουδοῦσε κᾶποτε διὰ
νὰ δίδῃ καιρὸν δι' ἄνεσιν καὶ ἀναπνοὴν εἰς τὸν πρῶτον.
Κύκλω δ' αὐτῶν τί φυσιογνωμίαι ἡμεροί, ἄκακοι, ἀγα-
θαί. ἀπονήρευτοι, εὐφρόσυνοι. Ὅλοι νησιῶται. Συμμετεῖ-
χον καὶ αὐτοὶ τοῦ γλεντιοῦ ὅχι κοάζοντες καὶ βωμολο-
χοῦντες καὶ κρασοποτοῦντες, ἀλλὰ ρηγνύμενοι εἰς ἀκρά-
τητον εὐθυμίαν, εἰς γέλοια, εἰς ἀστειολογίας. Κ' ἔτσι
σιγὰ-σιγὰ ἀνεγώϊστα, ἀνεπαίσθητα, παρῆλθον δύο-τρεῖς
ῥαὶ ὁπότε ἰδοὺ ἡμεῖς ντάλα-μεσημέρι εἰς τὸν μπαξέν,
τὴν Ζάκυνθον τῶν Κυκλάδων, τὴν Νάξον.

Τὸ νησιὶ αὐτὸ φημίζεται διὰ τὴν σμύριδα, τὰ κίτρα της,
τὸ ξυνότυρό της, καὶ κᾶπου κᾶπου —πρὸ τῆς στρατιωτι-
κῆς ἀστυνομίας ἐννοεῖται— διὰ τὰ λαθρεμπορικά της.
Χάριν τῆς σμύριδος μάλιστα ἐνθυμεῖσθε τί ταβατοῦρι

ἐγένετο ἄλλοτε εἰς τὸ παρλαμέντον μας. Σήμερον ὁμως δὲν ἐρωτᾷτε τί μαρτύρια ὑφίστανται οἱ ἄτυχεῖς χωρικοὶ σμυριδορύκται, πῶς ἀμειβονται, πῶς ψωμίζονται, πῶς ζοῦν ; Τ' ὀρυκτὸν αὐτὸ εὐρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς θέσεις Ἀμάλια, Μαχαιρά, Σιδερίτη, Μουγσούνα κλπ. Οἱ ἐργάται λοιπόν, περὶ τοὺς πεντακοσίους ἐν ἔλῳ, ξεύρετε τί ἀπολαμβάνουν διὰ τὴν ἐξόρυξιν τοῦ ὀρυκτοῦ καὶ τὴν μετακομιδὴν αὐτοῦ δι' ἰδίῳν ζώων ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων ἢ εἰς ἄλλα προσδιωρισμένα μέρη ; **Μιάμιδν ἢ δύο δραχμὰς** τὸ πολὺ ! Τί νὰ φάγῃ ἀπ' αὐτὰς ὁ ἔρμημος ὁ ἐργάτης καὶ τί νὰ περισσέυσῃ διὰ τὸ μουλάρι του. Κ' ἐν τούτοις ποσάκις παρὰ τὰς ἀδικίας ταύτας δὲν ἐξανέστη ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Νάξου μετριοπαθέστατος πολιτευτῆς κ. Δελλαρόκας, ἀλλ' ἡ φωνὴ του, φωνὴ βοῶντος...

Ἀλλὰ λιμένα ἡ Νάξος ἔχει ; Γιόκ ! Εἶνε τὸ αἰώνιον λιμενικὸν ζήτημα ὅλων τῶν παραλίῳν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Λιμενικὸν ταμεῖον κέκτηται περιουσίαν 150 χιλιάδων δραχμῶν καὶ ἐτήσιον εἰσόδημα 20 χιλ. Ἡ ὀλικὴ δὲ δαπάνη πρὸς κατασκευὴν λιμένος ὑπελογίσθη εἰς 350 χιλ. δραχμὰς.

Λοιπόν,μποροῦσαν νὰ δαπανηθοῦν αἱ ὑπάρχουσαι καὶ νὰ συναχθῇ ὀάνειον διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀλλὰ ποῦ πόνος καὶ θέλησις ἐκ μέρους τῶν κυβερνητῶν μας. Κ' ἔτσι μένει ἓνα λαμπρότατο νησὶ ἐκτεθειμένον εἰς ὅλους τοὺς ἀνέμους χωρὶς ἓνα βραχίονα, χωρὶς μίαν ἀποβάθραν.

*
* *

Ἀπὸ τὰ κίτρα δὲ ἐτησίᾳ εἰσαγωγὴ χρυσοῦ εἰς τὴν Νάξον. Ἄλλοτε φορτία ὀλόκληρα μετεφέροντο εἰς τὴν Εὐρώπην μοσχοπωλούμενα. Ἀλλ' ἐνεκα τῆς εἰς τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην παραγωγῆς τῶν ἐσπεριδοειδῶν, ἡ ζήτησις

τῶν κίτρων τῆς Νάξου ἑσταμάτησε, καὶ ἤδη ἀποθῆκαι ὁλόκληροι ὑπάρχουν εἰς τὴν νῆσον πλήρεις τοῦ ἄβροῦ τοῦ-
του ἐσπεριδοειδοῦς ἐν βυτίοις ὀξειδωμένου ὅπως μὴ κατα-
στραφῇ. Γνωρίζετε δὲ τὴν ἐν Εὐρώπῃ χρῆσιν τῶν κίτρων.
Τὰ κάμνουν κόνιτο, δηλαδὴ γλύκυσμα εὐγεστον καὶ
ἀρωματῶδες.

*
* *

Ἄλλ' ἔχει καὶ κτηνοτροφίαν ἡ Νάξος ἐπίζηλον, ἐπο-
μένως καὶ γαλακτοκομίαν, τυροκομίαν. Δηλαδὴ ἐν σμικρῷ
μία ἐλληνικὴ Ἑλθετία, χωρὶς ἀγελάδας ὅμως. Καὶ ζῶα
μὲν καθημερινῶς προμηθεύονται ἡ Σῦρος, ἡ Θήρα καὶ
πολλὰ ἄλλα νησιά. Τυριὰ δέ ; Ὅλη ἡ Ἑλλάς. Ὅλα τὰ
ξενοδοχεῖα. Καὶ τὸ τῆς « Ἀγγλίας » ἐν Σύρῳ, τὸ τῶν « Πα-
τρῶν » ἐν Πάτραις, τὸ τῶν « Ξένων » ἐν Ἀθήναις, καὶ τὸ τοῦ
« Σάν Ζώρζ » τῆς Κερκύρας. « Τυρὸς Νάξου ! » Ἐνα εἶδος
Ρῶκ φόρ, ἐλληνικὸν δέ. Καὶ ὅταν σκέπτεται κανεῖς τί
ἀθάνατα τυριὰ ἔχει ὅλη ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ δὲν ἔχει πολ-
λοὺς ἐπιστήμονας τυροκόμους νὰ ἐπιδείξῃ, δὲν μπορεῖ παρὰ
νὰ ταλανίσῃ τὴν ἱκτροδικηγοροδοσκαλομανίαν τῶν νεω-
τέρων ἐλλήνων.

*
* *

Ἄλλ' ἂν ἡ πόλις τῆς Νάξου εἶνε ἀτερπής, αἱ ἐξοχαί
της ὅμως, τὰ περιβόλιά της, τ' ἄνθη της, ἡ χλωρίς της,
τὰ δένδρα της σὲ ἀφοπλίζουν, σὲ γοητεύουν. Μὲ ὁδηγεῖ
μίαν ἡμέραν εἰς τὸ κτῆμά του τὸ Ἀβραμιαῖον ὁ κ. Φρ.
Γρύλλος, ἐκ τῶν κοσμοπολιτισμένων Ναξίων νέων. Καὶ
μὲ περιάγει ἀνὰ τοὺς δένδρωνάς του, τοὺς ἀνθῶνάς του,
τοὺς κιτρώνάς του, τοὺς λεμονεῶνάς του, κλπ. Τί χαρά

καὶ ἀγαλλίασις καὶ εὐφροσύνη ὁ ἀγροτικὸς βίος! Μὲς' τὰ κελαρύζοντα νερά, ἔς τὸ γλυκύτατον πράσινον χρῶμα, μέσ' τῶν πουλιῶν τὸ κελάδημα καὶ τοῦ φυλλώματος τὸ σύριγμα, πόσα χρόνια πηγαίνει αὐτὴ ἡ ζωὴ, δὲν μοῦ λέτε; Καὶ ἔπειτα, ὑπὸ πορτοκαλέαν στρώσιμον καὶ ὀρίστε εἰς τὰ φρεσκοκομμένα κεράσια, τὰ βερύκοκκα, τ' ἀγγουράκια, εἰς τὸ παμπάλαιον κρασί καὶ τὸ ἀθάνατο ξυνότυρο καὶ τόσους ἄλλους γαργαλιστικωτάτους μεζέδες.

Ἡ Νάξος ἔχει καὶ τὸ Γαλλικὸν ΠαρθENAγωγεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ φοιτῶσιν 68 μαθήτραι ἐσωτερικαί, 10 ἡμισύστοι καὶ 25—30 ἐξωτερικαί. Τὸ ἐπεσκέφθην τὸ εὐεργετικὸν διὰ τὴν Νάξον Λύκειον καί, συνοδευούσης με τῆς εὐγενεστάτης Ἡγουμένης καὶ Διευθυντρίας του Soeur Marie de la Sainte Trinité, περιῆλθον ὅλον τὸ κατὰστημα. Ἄμεμπτος ἡ καθαριότης, ἐπιμελὴς ἡ διδασκαλία, αὐστηρὰ ἡ ἐποπτεία. Πέντε αἱ διδασκάλισσαι τῆς Γαλλικῆς, τρεῖς τῆς Ἑλληνικῆς, σχολάρχου διδάσκοντος τ' ἀνώτερα Ἑλληνικὰ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Ἐν αὐτῷ εὐρίσκεις μαθητρίας ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

Κοινωνίαν δ' εὖρον λαμπράν, φιλόξενον, φίλαλλον. Κάθε βράδυ ὅλοι οἱ Νάξιοι καὶ αἱ Νάξιαί εἰς περίπατον, ἀναστρεφόμενοι δημοκρατικώτατα. Τοῦλάχιστον μοῦ ἐπροξένησεν εὐάρεστον ἐντύπωσιν ἡ πραότης τῶν ἡθῶν καὶ ὁ κοσμοπολιτισμὸς τῶν. Ὅχι ἐκεῖνα τὰ τουρκικὰ κλειδῶματα τῶν γυναικῶν. Μίαν ἡμάδα κορασιῶν ἤκουσα

νά τὴν ἀποκαλοῦν «ἱερὸν λόχον». Ἐγὼ τὸν μετονομάζω «λόχον ἀμαζόνων.»

Μετὰ τὸν περίπατον δὲ συνεκεντρούμεθα ὅλοι εἰς τὸ φαρμακεῖον τοῦ φιλοξενωτάτου νέου κ. Ν. Βαρότση ὡς εἰς Κλοῦμπ ἢ Λέσχην. Κ' ἐπειδὴ, ὡς γνωρίζετε, ὑπάρχουν πολλοὶ τοῦ δυτικοῦ Δόγματος ἐν Νάξῳ, θὰ νομίσετε ἴσως ὅτι ὑπάρχει διάστασις τις μεταξὺ τῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν. Ἐξεναντίας. Σύμπνοια, ὁμόνοια, συναδέλφωσις. Χαρακτηριστικὸν καὶ αὐτὸ τῆς ἡμερότητος, τοῦ πολιτισμοῦ των.

Μὲ τὸν ἀστυνόμον των ἀνθυπολοχαγὸν τοῦ πεζικοῦ κ. Ἰ. Στριφτὸν ἐνθουσιασμένοι οἱ Νάξιοι. Πράγματι εὐθύς, ἀξιοπρεπής, φιλότιμος ἀξιωματικός.

Θ Η Ρ Α

Εἶνε νησὶ αὐτὸ διὰ περιγραφὴν. ἢ εἶνε τόπος ποῦ μό-
 λης τὸν πλησιάζης πρέπει ν' ἀποβάλης τὸν σκοῦφον σου
 καὶ σταυροκοπούμενος ν' ἀνακράξης : « ὦς θαυμαστὰ τὰ
 ἔργα σου, ὦ μεγαλοδύναμος Φύσις ! »

*
* *

Ἐν πρώτοις εἰσέρχεσαι διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου ἐντὸς τοῦ
 κοίλου μιᾶς ἡμισελήνου· διότι τοιοῦτον εἶνε σήμερον τὸ
 σχῆμα τῆς Θήρας καὶ σιγὰ-σιγὰ προσεγγίζεις εἰς τὴν ἀ-
 ποβάθραν· καὶ ἂν μὲν φθάσης ἡμέραν, πάει καλὰ, καὶ τι
 βλέπεις, ἀλλ' ἂν νύκτα, ἀπελπισία. Ἡμεῖς ἐφθάσαμεν
 κατὰ τὰς ὀκτὼ τὸ βράδυ, περὶ λύχνων ἀφάς, κ' ἐρρίψα-
 μεν βλέμμα ἐπὶ τῆς νήσου. Τὸ θέαμα μεγαλοπρεπὲς ἐν
 τῇ ἀγριότητί του. Ἀπὸ βάθους δυσθεωρήτου θεᾶσαι τὴν
 φωτοβόλοῦσαν πόλιν· νομίζεις ὅτι εὐρίσκεσαι εἰς τὰ Τάρ-
 ταρα καὶ ἐξηπλωμένος ὕπτιος ὅτι βλέπεις τὸν ἀστροφεγγῇ
 οὐρανόν, δηλαδὴ τὰ Φηρά, τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου.
 Καὶ σκέπτεσαι : « Πῶς θὰ ἀνεβῶ 'κεῖ 'πάνω ! » Ἀλλ'
 ἔχε ὑπομονήν.

*
* *

Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ γνωρίζης ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον ἢ μίαν ἢ τρεῖς ἢ δέκα ὥρας καὶ ἂν παρκαμείνῃ κατωθεν τῆς νήσου, στέκεται ὑπ' ἀτμόν, δὲν ἀγκυροβολεῖ. Θὰ ἐρωτήσης διατί ; Διότι πυθμὴν θλάσσης δὲν ὑπάρχει διὰ νὰ ριφθῇ ἡ ἄγκυρα· ἢ μᾶλλον ὑπάρχει, ἀλλ' εἰς βάθος . . . διακοσίων ὀργυιῶν. Ὡστε ποῦ ἀλύσεις διὰ τέτοιον τάρταρειον Ἄδην. Ἡ Θήρα εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους εἶχε σχῆμα σφαιρικόν, ἀλλὰ πρὸ αἰώνων τὸ κέντρον αὐτῆς ὑπέστη καθίζησιν ἕνεκα λόγων ἡφαιστειογενῶν. Καὶ οὕτως ἡ σφαιρική τέως Θήρα ἐγένετο . . . ἡμισέληνος. Κ' ἐπειδὴ πάλιν τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ ἐδάφους ἀνεκόπη ἀποτόμως, μὲ τὸ μαχαῖρι, σχεδὸν καθέτως δηλαδή, ἀκτὴ, παραλία, ἄμμουδιά, λεία, ἀβχθής, ἐπίπεδος, δὲν ὑπάρχει. Ἔτσι ἐξηγοῦνται τὰ ἅπαντα νερὰ τῆς Σαντορίνης καὶ ἡ ἀπότομος ἀποκοπὴ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ πανυπερύψηλος θέσις τῆς πρωτευούσης τῆς Θήρας ἀφ' ἑτέρου.

* *

Καὶ τώρα ὁρίστε ν' ἀνέλθωμεν εἰς τὰ Ἱμαλάια τῆς πόλεως. Εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ συνταξειδεύω μετὰ εὐγενεστάτων Θηραίων, τῶν κκ. Καρᾶ, Κανάκη, Δεναξᾶ, Μηνέτα κλπ. οἱ ὅποιοι μοῦ ἐπιδαψίλευσαν τὰς δυνατὰς εὐκολίας καθοδηγήσαντές με εἰς πάντα. Μετὰ μισῆς ὥρας ταξειδὶ ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου φθάνομεν εἰς τὴν σκάλαν. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις : Σειρὰ παντὸς εἵδους βασιζων τετραπόδων — πλειοψηφούντων τῶν μακάρων ὄνων — μᾶς ὑποδέχεται διὰ χρεμετισμῶν, ὀγκηθμῶν, ζητωκραυγῶν σχεδόν ! Εἶνε τὰ εὐεργετικώτατα πράγματι ζῶα ἐφ' ὧν ἐπέβημεν διὰ νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τώρα δὲν μ' ἐρωτατε πῶς γίνεται ἡ ἀνάβασις εἰς τὴν πόλιν; Ἐπειδὴ, ὡς σᾶς προεῖπον, αὕτη εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὕψη-

λοτέρου σημείου τῆς καθέτου κατατομῆς τοῦ ἐδάφους, ἢ εἰς αὐτὴν ἄνοδος δὲν εἶνε βέβαια ὁμαλή, λεία. Τί ἔχει γείνει λοιπόν; Ὑπάρχει δρόμος, καλδεριμόστρωτος, ἀποτελούμενος ἀπὸ δεκατέσσαρας στροφάς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιμήκεις. Καὶ μετὰ μισῆς ὥρας ἀνέβασμα φθάνεις εἰς τὴν πόλιν, ὁπόθεν, ρίπτων βλέμμα ἐπὶ τῆς παραλίας καταλαμβάνεσαι ὑπὸ ἱλίγγου πῶς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ταρτάρειον βάθος εὐρέθης εἰς τόσῳ Ἰμαλάϊον ὕψος. Προσθετέον δ' ὅτι ὁ δρόμος αὐτὸς εἶνε ἐκτισμένος, καὶ ὅτι εἰς τὰ τοιχώματα τῆς νήσου εὐρίσκεις ἐσκαμμένους οἰκίσκους! Ἔχουν σκάψει δηλαδὴ τὸ πορσελανοειδὲς βουνὸν κ' ἔχουν καταρτίσει οἰκίσκους οἱ ὁποῖοι βέβαια φωτίζονται ἀπὸ θυρίδια καὶ αὐτὰ ἐσκαμμένα.

Καὶ τὸ πρῶτὸ εὐρίσκεσαι εἰς ἓνα ἀνοικτοπράσινον ὁροπέδιον ἀμπελοφυτευμένον. Ἡ ἄμπελος εἶνε ἡ ψυχὴ τῆς Θήρας, ὁ εἶνος εἶνε τὸ μοναδικὸν πρεῖόν της. Καὶ τί κρασί. Κρασί δυνατό, γερό, εἰνοπνευματωδέστατον, πλήρες ζωτικωτάτων στοιχείων, κρασί ἀπὸ τὸ ὁπεῖον ἂν κατεβάσης δύο-τρία κύπελλα μπορεῖς νὰ μεταβληθῇς εἰς ροῦσσον ναύτην τοῦ «Τιέρετς». Κ' ἔχει κρασιὰ ἡ Θήρα μπροῦσκα, καὶ γλυκέα, καὶ ἠλιόψητα, καὶ παντὸς χρώματος κρασια. Ἀρετσίνωτα δέ. Ἀλλ' ἐπειδὴ κερδοσκόποι μικροσινοπῶλαι νοθεύουν τὰ θηραϊκὰ κρασιὰ ἐν Πειραιεῖ, ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ, ὁ κόσμος εἶνε προκατειλημμένος κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἀδίκως. Μᾶς ἐπέδειξεν ὁ ἐκ Καλλιστης κ. Δεναζᾶς κάτι εὐγεστα, ἀρωματικώτατα κρασιὰ ἀπὸ τὴν ἐν Μεσαριᾷ εἰναποθήκην του, τὴν ποιότητα τῶν ὁποίων εἰς ὀλίγους ἑλληνικοὺς εἰνους εὐρίσκεις. Σχεδὸν ἔπαθα μὲ τὰ κρασιὰ τοῦ κ. Δεναζᾶ ὅ,τι καὶ μὲ τὰ τοῦ ἐν

Κεφαλληνία κ. Τούλ. Ἀπὸ τὰς βαρελοστοιβάδας του μᾶς παρουσίασε δεκαπέντε λογιῶν κρασιὰ διαφόρων ἐποχῶν. Καὶ ἄφοῦ μᾶς ἐνέπνευσεν ὀλίγον μὲ τὰ ἀθάνατα λιαστά του μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ παλατάκι του, σπίτι ἀθηναϊκό, μὲ τὰ δώματά του, καὶ τοὺς μπαξέδες του καὶ τῆς εὐμορφίης του, τὸ ὅποῖον ἔχει μίαν θέαν παραδείσιον.

*
* *

Ἄλλὰ τί τὰ θέλετε, ἡ Μεσσαριά εἶνε ἡ λαμπροτέρα, ἡ πλουσιωτέρα κωμόπολις τῆς Θήρας. Ὀμειάζει τὰ περίφημα ἐκεῖνα πολίχνια τῆς Κεφαλληνίας. Σπίτια μέγαλα, ναοὶ περίφημοι, πλεῦτος παντοῦ, εὐρωπαϊσμός, πολιτισμός. Εἰς τοῦ κ. Καρᾶ τοῦ σιτεμπόρου τὴν εἰκίαν ἐνόμισα ὅτι εὕρισκόμεν ἑῖς Ἀθηναϊκώτατον σαλόνι. Ἐπειτα μήπως τῆς λείπει καὶ ἡ βιομηχανία; Ἐχει κλωστήριον λαμπρόν, τὸ τοῦ κ. Φιλιππάκη, νέου αὐτοδημιουργήτου, ἔχει καὶ βιομηχανίαν καλτσῶν τοῦ κ. Μαρκεζίνη, καὶ ἀπὸ τὰ δύο δ' αὐτὰ ἐργοστάσια συντηροῦνται δεκάδες πτωχῶν κορασίων κ' ἐπομένως δεκάδες πτωχῶν οἰκογενειῶν. Ὅ,τι κάμη ἢ καϋμένη ἢ ἀτομικὴ πρωτοβουλία διὰ νὰ τὴν ἀπορροφᾷ τὸ ἀθεόφοβον Κουβέρνο. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ Φηρὰ πολλὰ οἶναπεσθῆκαι ὑπάρχουν, ὡς αἱ τοῦ κ. Μανέτα, Κουτσογιαννοπούλου, Δελένδα, Διχργέντα κλπ. τῶν ὁποίων τὰ κρασιὰ ἐξάγονται ἰδίως διὰ τὴν Ρωσσίαν, διότι ἐκεῖ ἕνεκα τοῦ ψυχους γίνεται μεγάλη αὐτῶν καταναλωσις.

*
* *

Καὶ τῶρα ὁρίστε διὰ τὸ ἐσβεσμένον ἠφαίστειον. Ὁ εὐγενέστατος τότε Δήμαρχος κ. Βενιέρης εἶχε τὴν κλωσὺ-

νην νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὰς Καϋμένας τὰς ἡφαιστειογενεῖς. Πρῶι-πρῶι μὲ τὴν χαραυγὴν, κινουμένῃ ἀπὸ τὴν πόλιν πέντ' ἐξ πρόσωπα καὶ διὰ τοῦ μαιανδροειδοῦς κατωφεροῦς λιθοστρώτου κατερχόμεθα εἰς τὴν ἀποβάθραν ὀπόθεν, ἐπιβιβαζόμενοι λέμβου, μετὰ μισῆς ὥρας συνεχῇ κωπηλασίαν, φθάνομεν εἰς τὰς Καϋμένας. Εἶνε νῆσοι, τρεῖς τὸν ἀριθμόν, αἵτινες ἀνεφάνησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Ἡ μία πρὸ τριῶν αἰώνων, ἡ ἄλλη πρὸ δύο καὶ ἡ τρίτη πρὸ δεκάδων ἐτῶν. Ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτέρας βλέπει κάνεις τὴν ἀναφύσιν χλωρίδος, σποραδικῆς ὅμως. Ἐνῶ ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων τίποτε, παρὰ σωροὺς βραχῶν καὶ πετρωμάτων, ἅτινα ἐξηκόντιζε τὸ ἐν ἐνεργείᾳ διατελοῦν ἄλλοτε ἡφαιστειον τῆς Θήρας ὀπόταν κατὰ τὸ 1854 ἐξηκόντιζε πῦρ καὶ λάβαν καὶ λίθους καὶ γλώσσας πυρὸς καὶ καπνοὺς καὶ σπινθῆρας. Ἦτο τὸ λαμπρότερον πυροτέχνημα ποῦ μποροῦσε νὰ φαντασθῇ κάνεις τὴν νυκτα. Ἐκ τῶν ἀνατιναγμῶν ὁ αὐτῶν ἐσχηματίσθη ἡ Νέα Καϋμένη.

*
* *

Ἀνερχόμεθα ἐπ' αὐτῆς καὶ εἰσχωροῦμεν ἐντὸς τοῦ κρατῆρος. Ἀραιὸς καπνὸς μᾶς ὑποδέχεται ἀβλαβής. Ἐκ τῶν σχισμᾶδων ὁ αὐτοῦ πυκνότερος ἀνεγείρομεν λίθους ὀπόθεν ἐξήρχετο καπνὸς καὶ τί νὰ ἴδωμεν ! Στρώμα θειοῦχον καλύπτον τὸ πέτρωμα, πυρίκαυστον μάλιστα. Εὐρίσκω μικρὸν λίθον περικαλυπτόμενον ἀπὸ θεῖον, ἀλλὰ θεῖον ἐξητρισμένον. Τὸν ἐνθυλακόνω ὡς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ κρατῆρος ἀναβάσεώς μου. Κάμνομεν ὅλον τὸν γῦρον τῆς Καϋμένης καὶ ἀντικρῶμεν ἓνα λαμπρὸν ὀρμίσκον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἐνθα καθαρίζονται τὰ πλοῖα. Καὶ ἀφοῦ εἶδομεν τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, τὸν μέγαν κρατῆρα καὶ τοὺς ἄλλους μικροτέρους κ' ἐθαυμάσαμεν τὰς γεωλο-

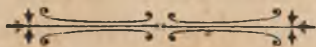
γικάς ἐκείνας μεταβολάς, κατήλθομεν εἰς τοὺς πρόποδας, ὅπου τὸ παρὰ τὴν ἀκτὴν κοχλάζον ὕδωρ τὸ μεταλλικόν. Κνίσσα θείου καὶ μετάλλων μᾶς προσέβαλε τὰ ὄσφραντήρια. Ἐκεῖ γίνεται εἰς ἀένναος βρασμός. Τὸ ὕδωρ κοχλάζει διαρκῶς καὶ ἐξατμίζεται. Ὅχι μόνον αὐγὸ μπορεῖς νὰ βράσης εἰς τὸ νερὸ αὐτό, ἀλλὰ καὶ βραστὸ βωδινό! Ποῦ νὰ δεχθῇ δὲ τὴν χεῖρά μας τέτοιον ὀλόθερμο νερό. Καὶ ἀφοῦ παρεμείναμεν ἐπ' ὀλίγον παρὰ τὰ μεταλλοῦχα αὐτὰ νερά καὶ ἐξιδρώσαμεν καὶ συνήλθομεν ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ κόπου, ἐπιβαίνομεν τῆς λέμβου καὶ . . . τρὸκ διὰ τὴν ἀποβάθραν.

Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν μας προσεγγίσαμεν εἰς τὰ πορσελανορυχεῖα—διότι μὴ λησμονεῖτε ὅτι ἡ πορσελάνη, ἢ ἡ Θηραϊκὴ γῆ κοινῶς λεγομένη, εἶνε ἐπίσης πλεῦτος παραγωγικὸς διὰ τὴν Θήραν—καὶ ἀπελαύσαμεν τοῦ θεάματος τῶν ἀπὸ ὕψους ἑκατοντάδων μέτρων κρημνιζομένων χωμάτων τὰ ὅποια ἐχύνοντο διὰ τεχνητῆς αὐλακος. ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν προσδεδεμένου ἱστιοφόρου, τὸ ὅποιον ἐντὸς πέντ' ἑξ ὥρῶν συμπληροῖ ὀλόκληρον τὸ φορτίον του.

*
* *

Ἄν παῖτε εἰς τὴν Θήραν τί νομίζετε ὅτι δὲν θὰ δῆτε; Οὔτε δένδρον, οὔτε κεραμίδια ἐπὶ τῶν στεγασμάτων τῶν οἰκιῶν. Τὰ πρῶτα διότι τὸ ἔδαφος εἶνε γεωλογικῶς ἀπρόσφορον, τὰ δευτέρα, διότι ἀντικαθίστανται θαυμάσια διὰ τῆς . . . πορσελάνης. Ὡστε αἱ οἰκίαι ἐκεῖ δὲν εἶνε κεραμιδοσκεπεῖς ἀλλὰ ὀμματοστεγεῖς.

Θὰ εὔρητε ἐκεῖ μίαν λέσχην ἀνεκτὴν πως, μὲ μίαν ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τῆς θαυμασίαν ἄψιν ὑγρᾶς καὶ χέρσου.

ΑΝΔΡΟΣ

Διὰ νὰ ἐπισκεφθῇς ὅλας τὰς Κυκλάδας δὲν μπορεῖς ν' ἀρχίσῃς ἀπὸ τὴν μίαν καὶ νὰ φθάσῃς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον. Τὸ ταξεῖδι τῶν Κυκλάδων δὲν γίνεται κορδόνι, μὲ ἀρχὴν τὴν Σύρον καὶ τέλος τὴν Ἀνάφην. Ἄλλοτε μόνον διὰ μέσου Σύρου διεπεραιούσο εἰς τὰ ἄλλα νησιά· τὴν ὁμῶς κ' ἐκ Λαυρίου καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ Πειραιῶς. Τώρα μάλιστα μὲ τὸν συναγωνισμόν τῶν ἀτμοπλοίων σχεδὸν δὲν ὑπάρχουν ἄγονοι γραμμαὶ διὰ τὰ ἀτμόπλοια· κατὰ πόσον ὁμῶς εἶνε γόνιμοι αὗται ὅσον ἀφορᾷ τὰς εἰσπράξεις, αὐτὸ μόνον τὰ πρακτορεῖα τῶν ἀτμοπλοίων τὸ γνωρίζουν.

*
· *

Ἀλίμενος ἢ Ἄνδρος, ἐν καιρῷ μάλιστα κακοκαιρίας ποῦ νὰ προσεγγίζουν τ' ἀτμόπλοια. Ὅταν βορρᾶς πνέει κυματογόνος, αὐτὰ προσεγγίζουν εἰς τὸν ἀντίθετον ὄρμον, τὸ Γαύριον.

Βλέπεις ὁμῶς ἓνα κυματοθραύστην, ἀπὸ τεχνητοῦς ὀγκολίθους σχηματισμένον, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἐφθαρμένον ἐκ τῆς κακῆς κατασκευῆς, θὰ καταστραφῇ τὸ ἔργον διὰ τὸ ὁποῖον ἐδαπανήθη μισὸ ἑκατομμύριον.

Ἄλλ' ἂν τὰ δημόσια αὐτὰ λιμενικὰ ἔργα δὲν σὲ πολυεθουσιάζουν, τὰ ἰδιωτικῇ θυσίᾳ συντελεσθέντα σὲ ἐκπληττουν. Οἱ υἱοὶ Κ. Ἐμπειρίκου — οἶκος τῆς Ἄνδρου πλημμυρῶν ἀπὸ καρδίαν καὶ πλοῦτον καὶ ἱπποτισμὸν καὶ ἀγαθοεργίας — δι' ἰδίων δαπανῶν κατεσκεύασαν ἀποβάθραν χρησιμωτάτην διὰ τὴν ἀποβίβασιν, σχεδικοθεΐσαν — καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα Ἀνδριώτικα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἔργα — ἀπὸ δοκιμώτατον ἀρχιτέκτονα καὶ ἄνθρωπον τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ξεφαντώματος, τὸν Ἰωάννην Μάμην.

Αὕτῃ εἶνε ἡ παρὰ τὴν ἀκτὴν ὄψις τοῦ νησιοῦ. Ἡ δὲ πόλις ; Θὰ τὴν ἰδῆς, ἀναρριχώμενος καὶ διασκελίζων ἀνωφερῇ δρόμον· ὀχληροτάτῃ ἢ δοκιμασία· ἀλλὰ δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ ἐνετικὸν φρούριον τὸ ὁποῖον ἀρχῆθεν ἐκύκλωνε τὴν πόλιν. Ὡστε ἡ ἔλλειψις ρυμοτομίας καὶ κανονικῶν ὁδῶν, ἀποτελεσμα φύσεως ἀνωμαλίας· ἐπὶ ἀποτόμου γὰρ ἀκρωτηρίου ἡ πόλις. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος ἀνακαίνιζεται, σκιρροστρώνεται ἐκσκαφεῖσα κατὰ μῆκος διὰ νὰ τοποθετηθοῦν οἱ σιδηροὶ σωλῆνες τοῦ ὑδραγωγείου. Τὸ νέον ὅμως τμήμα τῆς πόλεως ἐξαίρετον, μὲ οἰκοδομὰς καινουργεῖς, κομψάς, ἀρχιτεκτονικῆς ἀθηναϊκῆς καὶ ἐπιβυλλομένας ἐκ τε τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ἐξωτερικῆς εὐπρεπείας των. Παρὰ τὴν Πλατεῖαν δὲ ἐγείρεται τὸ εὐεργετικώτατον διὰ τοὺς γέροντας ἄσυλον, τὸ Γηροκομεῖον, καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς τέχνης καὶ ὑλικάς δαπάναις τῶν Ἐμπειρίκων.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ οἰκοδομαὶ καὶ ὁ φαιδρὸς χαρακτήρ τῶν κατοίκων προδίδουν κόσμον εὐποροῦντα, πλουτοῦντα, οἰκοκυρευμένον.

Ὀλίγον περαιτέρω ἡ ἱστορικὴ Καίρειος Σχολή, ὅπου σήμερον ἐγκατεστημένον τὸ Σχολαρχεῖον καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Κρίμα εἰς τὸν φιλόσοφον, τὸν παιδαγωγικώτατον, τὸν θεολόγον ἰδρυτὴν της. Κατῶρθωσε νὰ συστήσῃ σχολὴν ἑξοχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δαπάναις τῶν ὁμογενῶν, ὅπου γενεαὶ ἀπὸ τοῦ 1832 ἐλληνοπαίδων εὕρισκον γνώσεις, γράμματα, μόρφωσιν. Εἰς πόσα δὲ ἄπορα παιδιὰ παρέσχεν ἄρτον καὶ στέγην καὶ προστασίαν καὶ μόρφωσιν. Τί μεθοδικαὶ αἱ διαιρέσεις τῶν θαλάμων, τῶν κοιτῶνων, τοῦ νοσοκομείου, τοῦ ἐστιατορίου καὶ τῆς εὐρυτάτης αἰθούσης ὅπου ἐδίδασκεν ὁ ἴδιος Καῖρης. Ἄτυχῶς τὸ φιλοσοφικὸν ἐκείνο πνεῦμα ἐξετροχιάσθη, παρέκλινε τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων μας. Παρεδέχετο τὸν μονοθεϊσμόν, τὸ ὅποιον ὅμως τοῦ ἐστοίχισε τὴν ζωὴν. Καθηρέθη, ἐξωρίσθη, ἐδικάσθη, ἐφυλακίσθη ἀποθανῶν ὡς ὁ ἐσχατος τῶν ἐγκληματιῶν εἰς τὰς εἰρκτάς τῆς Σύρου. Ἐὰν ἐζῇ εἰς τὰς ἡμέρας μας μὲ τὴν κρατοῦσαν σχετικῶς ἀνεξιθρησκείαν, μποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ἀνὴρ, γινόμενος ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἄνδρον του, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Θρησκείαν μας. Τώρα δὲ τί σώζεται τοῦ Καῖρη; Ἡ λαμπρά του Σχολή, ἡ πλουσιωτάτη βιβλιοθήκη, τὰ διάφορα φυσικοχημικοοπτικὰ ἐργαλεῖα του, τῶν ὁποίων χρῆσιν ἔκαμνε διδάσκων τὰ φυσικὰ μαθήματα. Κρίμα εἰς τὸν ἠθικοδιδάσκαλον, τὸν φιλόσοφον, τὸν κληρικόν.

Καὶ τὰ προϊόντα τῆς Ἄνδρου, τὰ ὀνομαστά ἐσπεριδοειδῆ της, ἰδίως τὰ λεμόνια καὶ ἡ . . . παραμάνες. Χρυσο-

φόρα τὰ πρῶτα, χρυσοδότοι αἱ δεύτεραι. Εἵκοσιν ἑκατομυρια λεμόνια κατ' ἔτος. Ἐξαγωγή γίνεται εἰς Ρωσσίαν, Κωνσταντινούπολιν καὶ Ρουμανίαν. Πλὴν τῆς εξαγωγῆς, γίνεται καὶ ἐντοπία κατανάλωσις γερή. Ἡ λεμονάδα εἶνε τὸ κλασικὸν ποτὸν τῶν Ἀνδριωτῶν. Εἰς τὰ καφφενεῖα, τὰς οἰκίας, παντοῦ ἐν μεγάλη χρήσει. Ἐγὼ ὁ ἴδιος εὐρῆκα τόσῳ δροσερὸν καὶ στομαχικὸν τὸ ποτὸν αὐτό, ὥστε δωδεκάδα καθ' ἑκάστην ἐρροφοῦσα. Ἄν τὸ ἴδιον ἔκαμνον καὶ οἱ Πελοποννήσιοι διὰ τὴν σταφίδα των καθὼς καὶ ὅλοι μας, ὑποθέτω ὅτι δὲν θὰ εἴχομεν ἀνάγκην παρακρήτησεων, Καρακάλλου, σταφίδαποστολῶν κλπ. πρὸς διάδοσιν τῆς. Ἄλλ' ἐν Ἑλλάδι ἡ ξανθὴ σταφὶς εἰς τὰ φαρμακεῖα μέχρι τινὸς ἐπωλεῖτο σὰν παντεσπάνι καὶ μίαν δραχμὴν ἢ ὀκτ. Τώρα ἀνοίξαμεν τὰ μάτια μας καὶ τὴν χρησιμοποιοῦμεν βιομηχανικῶς. Ἀλλὰ ὑστερνὴ μου γνῶσι κλπ.

* *

Ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἀβρὰν ὅσῳ κ' ἐπικερδῇ εξαγωγὴν τῶν ὑπηρετριῶν, παραμανῶν κλπ. Εἶνε κατώτερον τῆς ἀληθείας νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι εἰσάγονται ἐκ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διαμενουσῶν εἴκοσι χιλιάδες λίραι κατ' ἔτος. Αἱ γνωσταὶ ἐπὶ σφρίγει καὶ ἀκμαιοτάτῃ ὑγείᾳ παραμάναι δὲν εὐρίσκονται μόνον εἰς τὸ Ζάππειον καὶ πρὸ τοῦ βασιλικοῦ κήπου τῶν Ἀνακτόρων μετὰ τῶν μπεμπέδων τῶν Ἀθηναίων ὀψιπλούτων, ἀλλὰ ἀνὰ τὴν ὑφήλιον. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Ρουμανίαν ἑκατοντάδες τούτων ὑπηρετοῦν παρὰ διαφόροις οἰκογενεαῖς ὁμογενῶν καὶ μὴ. Κ' ἐννοεῖται ὅτι ταξειδεύοντων ὁπωσδήποτε τῶν ἀφεντικῶν συνταξειδεύουν καὶ αἱ παραμάναι. Καὶ ἀφοῦ μετὰ πέντε-δέκα χρόνια γεμίσουν τὸ πουγγί των καὶ καταρτίσουν τὴν προικοῦλάν των, ἐπιστρέφουν εἰς τὴν Ἄνδρον, σὰν τὴν Μα-

ρουλιῶ τοῦ ἀθανάτου μας Κόκκου καὶ ἀποκαθίστανται τιμημένοι καὶ ζηλημένοι. Ἄν δὲ ἐπιτκεφθῇς τὸ οἰκοκυριό των, θὰ τρίψῃς τοὺς ὀφθαλμούς σου πρὸ τῆς καλαισθήτου ἐπιπλώσεως, τῆς λαμπρᾶς μαγειρικῆς των καὶ τῆς ἀβροτάτης εὐπροσηγορίας των. Μπορεῖς μάλιστα ν' ἀκούσῃς καὶ ὀλίγα γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ, νὰ ἰδῇς τρόπους κομ-ιλ-φῶ, γοῦστο εἰς τὰ φορέματά των, εἰς τὴν κόσμησίν των κλπ. Τὰ ἴδια εἰς τὸ Γαύριον καὶ τὰ μεσογειότερα χωριὰ τῆς Ἄνδρου, ὅπου μάλιστα καὶ Ἀλβανόφωνοι πολλοί.

Πιστεύω δὲ ὅτι οἱ Ἄνδριοι δὲν θὰ θεωροῦν ὕβριν καὶ ἀνυποληψίαν τὸ ὅτι τὸ νησί των διατρέφει τοιαύτας ὑγιεστάτας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν τιμὴν νὰ θηλάζουν ὄχι μόνον τὰ παιδιὰ τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλόπαιδάς μας.

*
* *

Καὶ ναυτιλίαν, ἰστιοφόρον καὶ ἀτμήρη, ἔχει ἀξίαν λόγου ἡ Ἄνδρος. Οἱ Ἄνδριοι πλοίαρχοι καὶ κεφαλαιοῦχοι εἶνε ἀπὸ τοὺς πρώτους ποῦ ἐσκέφθησαν ν' ἀντικαταστήσουν τὸ πανὶ μὲ τὸν ἀτμόν. Ἐνῶ δὲ ἄλλοτε ἡ Ἄνδρος εἶχε πεντήκοντα καράβια, ἀπέκτησε σήμερον δέκα ἀτμόπλοια φορτηγά, ἐμπορικά, ταχυδρομικά. Τέσσαρα εἶνε τῶν Ἐμπειρικών, ἄλλο τοῦ Λάμπρου, ἄλλο τοῦ Μωραΐτου, κλπ. τὰ δὲ πληρώματά των ἀπὸ τοῦ τελευταίου ναυτόπαιδος, τοῦ μούτσου, μέχρι τοῦ πλοιάρχου, ὅλοι Ἄνδριοι, πλὴν τοῦ πρώτου μηχανικοῦ, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶνε ἄγγλος, διότι τ' ἀτμόπλοια ταῦτα ταξειδεύουν τὴν Εὐρώπην.

*
* *

Βιομηχανία εἰς τὴν Ἄνδρον, ὁ μέγας ἀτμοῦδρόμυλος παρὰ τῆς Στενές, διευθυνόμενος ὑπὸ τοῦ συμπαθοῦς νέου κ. Ἀλεξ. Ἐμπειρίκου, μέλους τοῦ καλλικλάδου οἴκου. Ἐξαίρετος διὰ τὰ μηχανήματά του, τὴν παραγωγὴν του καὶ τὸ εὐπροσῆγορον τοῦ προσωπικοῦ του.

Ἀλλὰ τῆς Ἄνδρου ὅ,τι ἀξίζουσιν αἱ ἐξοχαί. Ἡ Μεσσαριά, ἡ Στενές, ἡ Μένιτες, τὸ Ἀλαδινὸ καὶ πλεῖστα ἄλλα χωρίδια εἶνε τοποθεσίαι ποῦ οὔτε ὁ φανταστικώτερος κολορίστ δὲν μπορεῖ νὰ τὰς συλλάβῃ.

Εἰς τὸ Ἀλαδινὸ ποῦ πῆγα μετὰ τινων φίλων ἔτυχεν ἑορτῇ, ἡ Πέμπτη τῆς Ἀναλήψεως. Πολλοὶ χωρικοὶ διὰ τὸ πανηγῦρι, ἄπειροι καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν. Εἰς τοῦ παρέδρου τὸ χωριό, ἐνὸς ἀγαθωτάτου οἰκοκύρη Νικολάου Στρατῆ, μᾶς παρετέθη τράπεζα πλουσιωτάτη, δημοκρατικὴ ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα. Ὀμοτράπεζοι ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα. Ἄνδριοι καὶ Ἀνδριώτισσαι, χωρικοὶ οἱ πλεῖστοι, πρῶτατοι, ἀγαθώτατοι. Καὶ ἀφοῦ ἐκαλοπεράσαμεν ἀπὸ τὸ ζεῦκι, μετέβημεν εἰς τοῦ Παπαῦ Θεόδωρου Καλλιβρούση τὸ ἀρχοντικό, ὅπου εἶχε στήθῃ χορὸς Ἀνδριώτικος.

Ὅλων τῶν χωριῶν τὰ δροσερώτερα κορίτσια ἐκεῖ. Καὶ παλληκάρια ἐπίσης. Ζητήσαντες τὴν ἄδειαν, ἐλάβομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ χορεύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Ἀνδριώτικον χορόν, ἓνα εἶδος συρτοῦ, ἢ κοινότερον μπάλου καλουμένου. Ἀπὸ σαράντα σὺν τὸ κρῦο νερὸ τῆς βρύσης τοῦ Μπιζυγρῇ ἐκλέγω μὴ βεργολιγερή, καστανομμάτα καὶ μελαγχροινὴ κοπέλα, τὴν ὁποίαν ἐχόρευσα συμμορφωθεὶς πληρέστατα πρὸς τὸν ρυθμὸν τοῦ συρτοῦ καὶ τὰ σεμνότατα ἦθη των. Τέτοιαν ἀγαλλίασιν ἡ ψυχὴ μου εἰς κἀνένα ἄλ-

λον χορὸν δὲν ἤσθάνθη. Διότι τέτοια ἄγνά, καὶ παραδεί-
σια θέλγητρα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ αἰσθάνθῃ κανεὶς παρὰ εἰς
χοροὺς χωρικῶν.

*
*

Βράδῳ βράδῳ ἄλλης ἡμέρας καλούμεθα εἰς τὴν ἐξοχι-
κὴν ἔπαυλιν τῶν εὐγενεστάτων ἀδελφῶν Δελαγραμμά-
τικα, μεγαλεμπόρων τῆς Ἄνδρου, εἰς τῆς Στενές. Δίπλα
ἐκεῖ τὸ ἀθάνατο νερὸ τοῦ Μπιζυγρῆ. Ἀλλὰ μεταλλικώ-
τερον, στομαχικώτερον, εὐπεπτότερον εἶνε τὸ πανελλη-
νίου φήμης νερὸ τῆς Σάριζας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναρίθμητοι
δαμετζαναι πᾶν κ' ἔρχονται ἀπ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ
τὸ ἐξωτερικόν. Νερὸ ἱαματικώτατον, σωτήριον καὶ ἀπαλ-
λακτικὸν νοσημάτων ποικίλων. Ἄλλ' εἰς ἄλλο μέρος εὐ-
ρίσκεται τοῦτο. Ἡμεῖς εἴχομεν πρόχειρα τὴν βρύσιν τοῦ
Μπιζυγρῆ ὅπου ἑδροσίσθημεν καλὰ καλὰ καὶ κατόπιν
διηυθύνθημεν εἰς τὸ κτῆμα ὅπου λαμπρὸν ἐξοχικὸν οἶ-
κημα τῶν φίλων ἰδιοκτητῶν. Εἰσερχόμεθα εἰς αἴθουσαν
ἐπιμηκεστάτην. Τεσσαράκοντα ἐν ὄλῳ. Ὅλον τὸ ἀφρό-
γαλον τῆς Ἄνδρου. Ἐπιστήμονες, ἔμποροι, ὑπάλληλοι,
πλοίαρχοι, κτηματῖαι. Δυστυχῶς ὅλοι ἄρρενες. Οὔτε δι'
ἄλάτι ἓνας ποδόγυρος . . . Ἦτο βλέπετε εἰδικὴ ἐκδρομὴ
ἄρσενικῶν. Κατὰ μῆκος τῆς αἰθούσης τράπεζα πέρα-πέρα.
Στολισμένη, ταξινομένη ὡς ἓνα μεγαλοπρεπὲς μπουκέτο.
Καλαισθησία δέ, ἀνθρώπου τοῦ κόσμου καὶ ἀνθρώπου τοῦ
Χριστοῦ, τοῦ αἰδεσιμωτάτου Παπαγιάννη Φρούση, ιερέως.

*
*

Ἡ ὥρα ποῦ ἐστρώθημεν δεκάτῃ νυκτερινή. Μετὰ τὸ
ἀπὸ Θεοῦ ἄρχεσθαι ἤρχισαμεν καὶ ἀπὸ τοῦ ψητοῦ. Τὰ
γαργαλιστικώτερα τῶν ἐδωδίων, τὰ εὐγεστότερα τῶν

κρασιῶν, αἱ νοστιμώτεραι τῶν ὀπωρῶν. Καὶ αἱ φυσιογνωμῖαι τῶν περὶ τὴν τράπεζαν χαροπαί, εὐφρόσυνοι, ἄκακοι. Εἶχον περίξ ἐμοῦ ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν ἀσχολημάτων καὶ ὄλων τῶν κομμάτων. Ἄλλ' ὅποια ἡ σύμπνοιά των, ἡ συναδέλφωσις των, ἡ ἀμοιβαιοαγάπη των. Μιλιά καὶ γέλαιο ἀπὸ τὰ στόματά των. Οὔτε κομματικῶς οἰηρημένοι, οὔτε κοινωνικῶς διεσπασμένοι. Ζήτημα ἀνατροφῆς, πολιτισμοῦ, συγκοινωνίας, μορφώσεως, δὲν γνωρίζω. Ἐν μόνον ἀντελήφθην ὅτι εὐρισκόμεν ἡμέσῳ τῶν πρᾶτοτέρων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος. Κ' ἐσκεπτόμεν : Εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις εὐρῆκα ὅχι μόνον διαιρέσεις κομματικὰς, κοινωνικὰς, ἀλλὰ καὶ κατὰ περισσότερον. Εὐρον καφενεῖον Τρικουπικόν, καφενεῖον Δεληγιαννικόν, φαρμακεῖον Τρικουπικόν, φαρμακεῖον Δεληγιαννικόν. Θαῦμα πῶς δὲν μετέβαλον καὶ τοὺς ναοὺς εἰς κομματικούς. Αὐτὴν τὴν παρέκβασιν τὴν κάμνω πρὸς σύγκρισιν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἡθῶν τῶν νησιωτῶν πρὸς τὰ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ τί λαμπρὰ ἡ ἀποψὶς ἀπὸ τοῦ μεγάρου ἐκείνου. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον πεπονόχρους σχεδὸν ἀναφαίνεται ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ὀρίζοντος, ὡς ἀπὸ τοῦ κύματος ἀναδυομένη, ἡ Πότνα Σελάννα, ἐλαφρῶς ἐπαργυροῦσα τὴν ἀδαμαντόστικτον γαλανὴν ἑκτασιν. Κύκλῳ μας τὸ περιβόλι μὲ τοὺς λεμονεῶνάς του, τοὺς ἀμπελῶνας, τοὺς ἐλαιῶνας, καὶ τὰ παντὸς εἶδους ὀπωροφόρα δένδρα. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κτήματος χεῖμαρρος καταπράσινος καταλήλων βαθεῖα κάτω εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀφήσαμεν τραγοῦδι. Τῆς Μαρουλιῶς μάλιστα τὰ Ἀνδριώτικα τραγοῦδια κ' ἐν γένει τοῦ ἀδικοσκοτομένου Κόκ-

κου αἰ λαϊκώταται στροφαί, πρωτηγωνίστουν. Κάποιος τῆς ρωμαντικῆς ἴσως σχολῆς ὀπαδός, ἐτραγούδησε μὲ πάθος καὶ παράπονο καὶ ντέρτι ἓνα δίστιχον εἰς τόνον μινόρε. Ἴδού το :

Μὴ ὁ γέρων ποτὲ ξανανειόνει ;
Μὴ τ' ἀηδόνι τὸ ταῖρι τ' ἀλλάσσει ;
Μ' ἢ ψυχὴ δύο φορὲς θ' ἀγαπήσῃ ;
Μὴ θὰ ζήσῃ κάνεις δὴ ὁ φορὲς ;

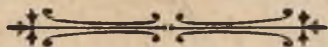
Ἄλλος δ' εὐαίσθητος μεσόκοπος δικηγόρος τόσῳ συνεκινήθη ἀπ' τοῦ ρυθμοῦ τὸ νανούρισμα καὶ τοῦ στίχου τὸ ἄκουσμα, ὥστε ἀσυναίσθητως πως ἐδάκρυσε. "Ὅταν δ' ὁ παρακείμενός του τὸν ἠρώτησε τὴν αἰτίαν, αὐτὸς μὲ βουρκωμένα τὰ μάτια :

— "Ἀχ ! θυμήθηκα κ' ἐγὼ τὴ νειότη μου· τραγουδοῦσα κ' ἐγὼ μιὰ φορά !

"Ἀς προστεθῇ ὅτι ὁ συγκινηθεὶς κύριος ὄντως κατὰ τὰ νεανικά του χρόνια, ὅτε ἐσπούδαζεν εἰς Ἀθήνας, ἀρκετὰ καλὰ ἔκαμνε τὸ μέρος του.

*
* *

Ἄλλ' ἐκεῖ ποῦ τὰ λέγαμεν καὶ ἄνοιγεν ὁ ἓνας τὴν καρδίαν στὸν ἄλλον, ἰδοὺ ἀπ' ἀνατολῶν ροδόφλοξ τάπης ἀπλοῦται ἐπὶ τμήματος τοῦ γαλανοῦ στερεώματος. "Ὅλα τῆς ἱρίδος τὰ χρώματα μᾶς ἐπαρουσίασαν τὰ κάλλη των. Ἀπὸ τὸ ἰῶδες μέχρι τοῦ κρινολεύκου. Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ ροδόφλοξ μεταβάλλεται εἰς αἵματοβαφῇ τοιοῦτον, πρόδρομον τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ἐνοήσατε ὑποθέτω. Ἡ εὐωχία ἤρχισε μὲ τὴν οὔσιν του καὶ ἐτελείωσε μὲ τὴν ἀνατολήν . . .

ΚΥΘΝΟΣ

Μᾶλλον ὡς Θερμιά παρὰ ὡς Κύθνος εἶνε γνωστὴ ἡ νῆσος αὕτη. Εἶνε δὲ ἡ δυσμικωτέρα τῶν Κυκλάδων. Τ' ὀνομά της αὐτὸ ἐδόθη φαίνεται συνεκδοχικῶς ἀπὸ τὰς θερμὰς τὰς ἱαματικὰς αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν ἐκεῖ· τὰ συστατικά των εἶνε ἄλατα, ἰώδιον, βρώμιον καὶ σίδηρος. Τινὲς μάλιστα τῶν πηγῶν ἔχουν θερμοκρασίαν 60 περίπου βαθμῶν, ἀνωτέραν τῶν ἄλλων ἐν Ἑλλάδι θερμῶν, διότι τοῦ Λουτρακίου εἶνε 29°, τῆς Κυλλήνης 27°, τῶν Μεθάνων 19°, τῆς Ὑπάτης 29°. Ἄλλοτε πυρετοὶ ἐμάστιζον τὸν τόπον, προερχόμενοι ἐκ τῶν θερμῶν πηγῶν αἱ ὁποῖαι ἐσχημάτιζον λίμνην· ἄλλ' αὕτη ἐξηράνθη πλέον καὶ ἄκρα ὑγεία ἐπικρατεῖ, περιποίησις δὲ καὶ εὐμάρεια καὶ εὐκολίαι πολλαὶ διὰ τοὺς λουομένους, καὶ λουτῆρες μαρμαρίνοι καθαρώτατοι.

*
* *

Τίνα τὰ ἀσχολήματα τῶν Κυθνίων; Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία. Φυσικὰ, πατριαρχικὰ ἔργα. Οὔτε ἔμποροι, οὔτε ναυτίλοι, οὔτε βιομήχανοι. Καλλιερگوῦν τὴν γῆν ἐπιμελέστατα, ἡ ὁποία τοὺς παρέχει ὅλα τ' ἀγαθὰ. Δημητριακά, καὶ ἰδίως κριθή, ἀμπελουργία, δενδροκομία, βομβυκοτροφία, βαμβανοφυτεία, ἐσπεριδοειδῆ, ἀμυγδαλεῶνες ὀνομαστοί, καὶ ἀπὸ τὰ παρθένα καὶ πυκνὰ δάση, ξυλεία οἰκοδομική, χρήσιμος διὰ τὰ οἰκήματά των. Τί δὲν εὐρίσκετε εἰς τὴν Κύθνον; Ἑλαιοδένδρων ἀφθο-

νίαν. Καὶ ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα παρήγετο μεγάλη ποσότης ἐλαίου, σήμερον οὔτε διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς δὲν οἰκονομεῖται. Μήπως ἡ μεταξοσκωληκοτροφία ἦτο ἀσημαντος πλουῦτος; Ἐκ τῆς ἐγχωρίου μετὰξῃς κατεσκευάζοντο ἡ μπόλιες καὶ τὰ ἐμπροστοσέντονα τῶν κλινῶν. Ἀλλὰ μὲ τὸν νεώτερον ψευδοπολιτισμὸν ἥλλαξεν ἡ ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν καὶ ἐξέλειψε τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο ἐντόπιον εἰσόδημα, ἄλλως καὶ ἡ ἐνσκήψασα νόσος εἰς τοὺς μεταξοσκώληκας συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν.

Πλὴν τῆς γεωργίας, παράγων πλουτισμοῦ διὰ τὸν τόπον εἶνε ἡ κτηνοτροφία καὶ τυροκομία. Σπουδαία ἐξαγωγή ζώων γίνεται ἀπὸ τὴν Κύθνον· μικρῶν καὶ μεγάλων. Ἀλλ' ἡ τυροκομία τῆς φημισμένη. Ὁ Κύθνιος τυρὸς παρασκευάζεται κατ' ἰδιαιτέρον τρόπον· οὔτε εἰς κεφάλια ξηροῦ τυροῦ τὸν πηγνύουν οὔτε ἐντὸς ἀσκῶν· ἀλλ' ὅπως εἶνε χλωρὸς καὶ ἄβραστος ἀλατίζεται καὶ ἐπιμελῶς τίθεται ἐντὸς πηλίνων ἀγγείων, πιεζόμενος δὲ καλὰ, ἀναστρέφεται διὰ ν' ἀποστραγγίσῃ ὁ ὀρρός. Θαυμασία δὲ ἡ γεῦσις ὅχι τόσον διότι ὅλον τὸ βούτυρον τὸ ἐμπεριέχει, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον· εἰς τὰ βουνὰ τῆς Κύθνου φύεται χόρτον κῦτισος καλούμενον τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν νοστιμωτέραν τροφὴν τῶν ζώων. Περίεργον εἶνε ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐφημίζετο ἐπὶ ἐκτάκτῳ γλυκύτητι ὁ Κύθνιος τυρὸς· συγγραφεῖς πολλοὶ τὸ ἀναφέρουν.

Δύο τὰ πολίχνια τῆς Κύθνου καὶ τὰ δύο μεσόγεια καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ὕψους. Ἡ Μεσσαρία καὶ ἡ Δρυοπίς

(Σύλλακα)· τῆς ἀρχαίας πόλεως οὔτε ἐρείπια δὲν σώζονται. Μὲ 1500 κατοίκους ἑκάστη. Ἄλλοτε εἶχον διπλάσιον πληθυσμόν ἄλλ' ἢ ἐλλειψίς ἐπικερδοῦς ἀσχολίας, ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους νὰ ξενητευθοῦν εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Ρουμανίαν, τὴν Τουρκίαν. Καὶ ὅπως ἄλλου συμβαίνει, ἄλλοι μὲν ἐκπατρίζονται τελείως, ἄλλοι ἐπανερχονται ἐνίοτε.

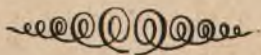
Μέταλλα ὀλίγα· ἐσχάτως μόλις ἀνευρέθησαν δείγματα ἀργυρούχου μολύβδου καὶ σιδήρου· πάντως ὅμως ἡ γῆ τῆς Κύθνου εἶνε σιδηροῦχος καὶ τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπερύθρου τῆς τε γῆς καὶ τῶν λίθων. Οἰκοδομικὸν πῶρινον λίθον εὐρίσκει τις εἰς ὠρισμένα μέρη, λατομεῖα ὅμως μαρμαρίου οὐδαμοῦ.

Ἡ συγκοινωνία μετὰ Πειραιῶς καὶ Λαυρίου ἀραιότητα, ἐπὶ ζημίᾳ τῶν λουτρῶν τῆς Κύθνου.

Ὅπως ὅλοι οἱ νησιῶται, καὶ οἱ Κύθνιοι πρᾶοι, γλυκεῖς, φιλόξενοι, ἡμεροί. Ποῦ ἐγκλήματα καὶ αἵματοχυσίαι. Εἰς αὐτὰ τὰ νησιὰ βασιλεύει αἰωνία ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια πλήρης. Κόσμος ἄκακος, ἀπονήρευτος, εὐαγελικός.

ΠΑΡΟΣ

Γνωστότατον νησί διὰ τὰ μάρμαρα καὶ τὰ κρασιά της. Ὀμαλωτάτου ἐδάφους ἄλλα καὶ νοσηροῦ κλίματος. Περίεργον πῶς οἱ πυρετοὶ κατέστησαν ἐνδημικοὶ εἰς τὸ κατὰ τ' ἄλλα εὐμορφον νησί. Ἐλη, ἔλη, ἔλη. Ἴδου ἡ πυρετογόνος ἐστία. Καὶ μήπως τοῦλάχιστον εἶνε μικραὶ αἱ ἐκτάσεις της διὰ νὰ συγκαλυφθοῦν ἢ ἐπιχωσθοῦν; Χρειάζονται σπουδαῖα ὑδραυλικὰ ἔργα νὰ γείνουν, ἄλλα τὰ ὅποια ἀπαιτοῦν πολλὰς δαπάνας. Κρῖμα εἰς τόσῳ εὐμορφον νῆσον μὲ πρᾶότητα πληθυσμοῦ καὶ ὠραιότητος γυναικας νὰ πάρῃ κληρονομίαν τὴν ἐξαντλητικὴν κιτρινόχρουν αὐτὴν νόσον.

*
* *

Ποία εἶνε ἡ ἐπιμήκης καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησία ἡ ὅποια δεσπόζει σχεδὸν τῆς πόλεως; Ἡ περίφημος Ἐκατοντοφυλιανή. Τὸ πανηγῦρί της συμπίπτει μὲ τὸ τῆς Εὐαγγελιστρίας τῆς Τήνου κατὰ τὸ δεκαπενταύγουστο. Πολλοὶ δὲ προσκυνηταὶ τῆς Τήνου, ὅταν εἶνε καλοκαιρία, μετὰ τὸ πανηγῦρι τῆς Τηνιακῆς Εὐαγγελιστρίας, πηγαίνουν οἱ ἀτμοπλοίου αὐθημερὸν εἰς τὴν Ἐκατοντοφυ-

λιανήν τῆς Πάρου· ἔλλ' ἐννοεῖται δὲν παρατηρεῖται σπουδαία συρροὴ πλήθους, διότι ἡ φήμη τῆς θαυματουργοῦ Παναγίας τῆς Τήνου ἔχει σκιάσει πᾶσαν ἄλλην.

* *

Ἡ πόλις τῆς Πάρου εἶνε ἴσως ἡ μόνη ἀπὸ τὰς ἄλλας Κυκλάδας ἐπιδεκτικὴ ρυμοτομίας. Διὰ τὸ ἐπίπεδον καὶ ὁμαλὸν τῆς. Ὁ συνοικισμὸς ἐξαπλοῦται σχεδὸν παραλλήλως τῆς ἀκτῆς, ἡ ὁποία ἀμμώδης καὶ ἀβαθὴς σχηματίζει ὄρμον πρὸς προσέγγισιν ἀτμοπλοίων· ἀλλ' ὁ ὄρμος αὐτὸς ἔχων πλατυτάτην τὴν ἐξοδὸν πρὸς τὸν βορρᾶν, ὀλίγω προφυλάσσει τὰ εἰσπλέοντα καὶ ἐκπλέοντα σκάφη. Ἀποβάθραν ὅμως εὐρίσκεις καλὴν δι' ἀποβίθασιν. Ἡ συκοινωνία δὲ ἐκ Σύρου τακτικὴ· ἀπόστασις σχεδὸν τριῶρος.

* *

Οἱ σπουδαιότεροι πόροι τῆς Πάρου, εἶνε τὰ μυριόχρωμα μάρμαρα. Ὀλόκληρα βουνὰ μαρμαροῦχα. Πόσον δὲ κοπιώδης ὁ ἀγὼν τῶν πτωχῶν λατόμων. Διὰ τῶν σιδηρῶν λοστῶν σχηματίζουν οἱ ἐργάται ρωγμάς τινας ἐντὸς τῶν ὁποίων παρενθέτουν σφῆνας ξυλίνους τοὺς ὁποίους βρέχουν μὲ νερόν, ὅπως διαστελλόμενοι ἐπιφέρουν τὴν διάρρηξιν τῶν μαρμάρων, τὰ ὁποῖα ἐκεῖ προχεῖρως καὶ ἀτελῶς κατεργάζονται.

* *

Τὰ δὲ κρασιὰ τῆς πολλὰ καὶ λόγου ἄξια. Ἐξαγωγή αὐτῶν γίνεται κ' ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἀλλ' εἰς μικρὰς ποσότητας. Μαῦρα καὶ κόκκινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἀρτινῶτα ὅλα. Ἐπιτυγχάνονται δὲ ἐξαίρετα εἰς τὴν Πάρον τὰ λιαστὰ κρασιὰ. Ἐκθέτουν δηλαδὴ εἰς τὸν ἥλιον τὰς σταφυλὰς καὶ μετὰ τέσσαρας πέντε ἡμέρας, ἀφοῦ ψηθοῦν καὶ πυκνωθοῦν αἱ ράγες, τὰς καταθλίβουν καλὰ ὁπότε ὁ ζωμὸς πλέον γίνεται πυκνότερος καὶ πηκτότερος.

ΣΕΡΙΦΟΣ

Τετράωρον τὸ ταξείδι ἀπὸ τὴν Σῦρον εἰς τὴν μεταλλοῦχον καὶ οἰνοφόρον Σέριφον. Καὶ ἡ συγκοινωνία ἐβδομαδιαία. Εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὑπάγονται τρία νησῦδρια, ἡ Σερειοποῦλα, ὁ Βοῦς καὶ τὸ Πιπέρι. Ἡ πόλις, εἶνε ἐκτισμένη εἰς ὑψηλὸν βραχῶν λόφον μακρὰν τῆς παραλίας, φόβῳ τῶν πειρατῶν, οἱ ὅποιοι ἐλυμαίνοντο τὰ μέρη ἐκεῖνα εἰς χρόνους ἀπωτέρους. Ἡ Σέριφος εἶναι ὁροσειρὰ τοῦ Πίνδου, κατὰ τοὺς γεωλόγους, ἡ ὁποία ἐξαφανίζεται κατὰ τὴν ἄκραν τοῦ Σουνίου εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὑψοῦται κατ' ἀποστάσεις ὑπὲρ αὐτήν, εἰς γιγανταίας ὑφάλους ὧν μία καὶ ἡ Σέριφος· ἡ σύστασις τοῦ ἐδάφους πετρώδης. Εἶνε περίφημος μυθολογικῶς ὁ τόπος ἐνθα τὸ κῦμα ἐναπέθεσε τὸ κιβώτιον ἐν ᾧ ἐνυπῆρχε ἡ Δανάη καὶ ὁ υἱὸς τῆς Περσεύς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πολυδέκτης ὁ βασιλεὺς τῆς νήσου ἐξηνάγκαζε τὸν Περσεά νὰ τὴν νυμφευθῇ, ὁ Περσεὺς ὠπλισμένος μὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης τὸν ἀπελίθωσε καθὼς καὶ ὅλους τοὺς Σεριφίους.

Ἔχει λιμένα ἀσφαλέστατον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέχει εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας ἡ χώρα· ἐκτὸς δ' αὐτῆς ἔχει καὶ ἄλλα ἐξ χωρία· αἱ ὁδοὶ εἶναι ἀκανόνιστοι καὶ εἰς αὐ-

τὰς τὰς αἰγας ἀκομή κινδυνώδεις· οἱ κάτοικοι φιλόπονοι ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ εἰς τὰ ἐν τῷ τόπῳ ἐν ἐνεργείᾳ μεταλλεῖα ὡς ἐργάζεται· διατηροῦν τὰ πάτρια ἤθη, εἶνε εὐλαβεῖς, φιλότιμοι καὶ ἔχουν καὶ τοῦτο τὸ καλὸν ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὸ ρουσφέτι· τὸ πολὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν τοπικὴν πολιτικὴν, κεχωρισμένοι ὄντες εἰς δύο κόμματα· τὴν Ἄνω καὶ Κάτω λεγομένην μερίδα· τῆς πρώτης ἡγοῦνται οἱ προὔχοντες κ. κ. Βιτάλης καὶ Κόντες οἱ ὁποῖοι ζήσαντες ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπανῆλθον γέροντες εἰς τὴν πατρίδα των· τὰ σπῆτια των δὲ εἶνε κοινόδια δι' ὅλους τοὺς Σεριφίους· πρόθυμοι εἰς πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τοῦ τόπου των δι' αὐτὸ καὶ λατρεύοντι ἀπὸ τοὺς Σεριφίους. Ὀνειρον τῶν Σεριφίων εἶνε νὰ ἀποκτήσουν Σεριφίον βουλευτήν. Καὶ ἔχουν δίκαιον, διότι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Κράτους Κεῖτοι καὶ Κύθνιοι ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἐπαρχίαν· ἔχουν ὁμως πεποίθησιν ὅτι εἰς νέας ἐκλογὰς Σεριφίος θὰ γείνη βουλευτής.

*
* *

Εἰς τὴν Σέριφον καλλιεργεῖται ἡ ἄμπελος· αἱ περίφημοι Σεριφίαι σταφυλαὶ καταναλίσκονται εἰς μεγάλην ποσότητα εἰς Σῦρον. Ἐὰν εἴπητε εἰς κἀνένα Συριανὸν ὅτι εἰσθε ἀπὸ τὴν Σέριφον, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ὅτι κατὰγεσθε ἀπὸ τὸν τόπον ὁ ὁποῖος τρέφει τὴν Σῦρον μὲ τὰς ὠραίας της σταφυλάς· διὰ τοὺς Συριανούς, Σέριφος καὶ σταφυλὴ εἶναι δύο πράγματα συνώνυμα. Καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα σταφύλια τὰ ὁποῖα παράγονται ἐν Σύρῳ εἶναι Σεριφίας καταγωγῆς.

Ἀπὸ τὸ σταφύλι εἰς τὸ κρασί· ἄφθονον παράγεται ἄλλὰ καταναλίσκεται ἐπιτοπίως· φαίνεται ὅτι οἱ Σερίφιοι, ἀπὸ ζηλοτυπίαν βέβαια, δὲν ἐννοοῦν νὰ μεταλάβουν καὶ ἄλλοι τοῦ ωραίου ποτοῦ των· ἔχει γεῦσιν καὶ ἄρωμα κήπων παραδεισίων· πράγματι ποτὸν διὰ τὰ χεῖλη Μουσῶν, καὶ μόνον εἰς κύπελλα μυκηναῖα δύναται νὰ ἐναποτεθῇ· παράγει ἐπίσης ἡ Σέριφος γευστικώτατον τυρὸν ὁμοιάζοντα τὴν γεῦσιν πρὸς τὸν Κρητικόν, ὀημητριακοὺς καρποὺς κλπ.

Εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων οὐκ ὀλίγον συντελοῦν τὰ ἐν ἐνεργείᾳ Μεταλλεῖα σιδήρου, μολύβδου καὶ χαλκοῦ, ὅπου ἐργάζονται πλέον τῶν 600 ἐργατῶν ὧν οἱ πλεῖστοι Σερίφιοι, διότι ὑπάρχουν καὶ ξένοι ἐργάται, ἰδίως Ἰταλοὶ Μικρασιάται καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων.

Τρία καὶ τέσσαρα μεγάλα ἀτμόπλοια καταπλέουν κατὰ μῆνα εἰς Σέριφον καὶ παραλαμβάνουν τὸ ἐξορυσσόμενον μετάλλευμα τὸ ὁποῖον μεταφέρουν πρὸς κατεργασίαν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν.

Τρεῖς ἐταιρίαι ἐξορύσσουν μετάλλευμα εἰς διαφόρους τόπους· ἐκάστη τούτων ἄλλ' ἰδίως ἢ εἰς Μέγα Λειβάδι καὶ Κουταλᾶ ἐξορύσσουσα· ἔχουν δαπανήσει ἀρκετὸν χρῆμα εἰς τεχνικὰ ἔργα· ἔχουν κατασκευάσει οἰκοδομήματα, ὁδοὺς, μικροὺς σιδηροδρόμους δι' ὧν μεταφέρεται τὸ μετάλλευμα ἀπὸ μέρη ὑψηλὰ εἰς τὴν παραλίαν, καὶ γεφύρας μεγαλοπρεπεῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῶν ὁποίων φορτύνεται τοῦτο προσεγγίζοντος τοῦ ἀτμοπλοίου.

Ἐν γένει ἡ Σέριφος εἶναι τόπος ὑγιεινός, διότι συχνὰ ἀνεμίζεται τὸ νησὶ ἀπὸ τὰ πόντια ρεύματα. Ὡς ἐξοχὴ θερινὴ εἶναι θαυμασία ἀπόλαυσις τῶν δώρων τῆς φύσεως· εἶναι πολυσχιδὴς σχηματίζουσα διὰ τῶν ἐξεχόντων εἰς τὴν θάλασσαν βράχων τῆς γραφικοῦς αἰγιαλοῦς καὶ ἀσφαλεῖς λιμενίσκους. Πανταχοῦ ποίησις καὶ ρέμβη· ἐδῶ ὕδατα ρέοντα μελιτώδους γευστικότητος καὶ πόα καὶ βαθύσκοιοι κῆποι, ἐκεῖ βράχοι καὶ λόγγοι καὶ σκόπελοι.

Πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου ὑπάρχει ἡ Μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν· κτισθεῖσα πρὸ διακοσίων σχεδὸν ἐτῶν. Πλουσία εἰς ἀφιερώματα καὶ ἄμφια περιλαμβάνει δέκα εὐσεβεῖς μοναχοὺς ὑπὸ χριστιανικώτατον καὶ μειλίχιον ἡγούμενον, τύπον δ' ἀρετῆς. "Οσοι ἔτυχε νὰ φιλοξενηθοῦν ἐκεῖ, ἔχουν νὰ διηγοῦνται διὰ τὰς περιποιήσεις τὰς ὁποίας ἐπιδαφιλεύουν οἱ ἐρημίται ἐκεῖνοι. "Οσοι δὲ διενυκτέρευσιν, ἀφυπνίσθησαν δ' ἀπὸ τοὺς γλυκεῖς ἤχους τῶν κωδῶνων τῆς Μονῆς, μεσονυκτίαις ποθ' ὥραις, διὰ νὰ σπεύσουν εἰς τὸν ὄρθρον, ἠσθάνθησαν ἄρρητον ψυχικὴν ἀγαλλίασιν καὶ κατανυξιν μὲ τὴν σεμνὴν ἀκολουθίαν. Εἰς τοῦτο συμβάλλει ἡ μοναξιά, ἡ μυστηριώδης τιγὴ τῆς πέριξ ἐρημίας τῆς φύσεως, ἡ γαληνότης καὶ ὁ χριστιανικὸς τῶν μοναχῶν βίος. Τί ἰδεώδης, τί ὑψηλὴ ἡ μονότονος ἀσκητικὴ ζωὴ!

Ι Ο Σ

Δύο-τρεις ὥρας πρὸ τῆς Θήρας. Ψηλὸ-ψηλὸ βουνὸ ἀπότομον, ἐλαφρῶς ἐπικλινές, μὲ φυσικώτατον λαιμὸν ὡς λιμένα. Κάτω ὁ μικρὸς συνοικισμὸς καὶ μακρὰν αὐτοῦ πρὸς τὴν κορυφήν, εἰς ἀπόστασιν μισῆς ὥρας, ἡ πόλις λευκάζουσα ἐπὶ τοῦ βράχου ὡς τὸ χιόνι.

Πλὴν τῶν φυσικῶν πόρων της, διατί ἄλλο φημίζεται ἡ Ἰος; Ὅτι ἐκεῖ που εὐρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Ὀμήρου. Ἐκ παραδόσεως ὁ θρύλος καὶ ὅχι ἐκ τῆς ἱστορίας· ἄλλως τε τόσαι πόλεις ἤριζον περὶ τοῦ ἀθανάτου ἀρχαίου ἐποποιῦ, ὥστε δὲν γνωρίζει κανεὶς ποίαν νὰ ἐκλέξη. Ἐν τοσούτῳ οἱ Ἰῆται μεθ' ὑπερηφανείας σᾶς τὸ λέγουν ὅτι ἐπὶ τοῦ νησιοῦ των ἐτάφη ὁ τυφλὸς ποιητής. Ἄς παρηγοροῦνται τοῦλάχιστον μὲ τοῦτο, ἀφοῦ ἄλλα σπουδαιότερα πράγματα δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ Νιό.

* *

Ὅπως εἶνε μικρὰ τὴν ἑκτασιν ἔχει καὶ πληθυσμὸν ὀλίγον, ἀσχολούμενον εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Οἱ μόνοι πόροι τοῦ μικροῦ νησιοῦ· ἀλλ' οἱ κάτοικοι, ὅπως ὅλοι οἱ Κυκλάδιοι, γλυκεῖς, ἡμεροί, εὐλαβέ-

στατοι εἰς τὰ θεῖα. Εἰς τὰ μικρὰ αὐτὰ μέρη εὐρίσκει κανεῖς ζῆλον καὶ λατρείαν ἔνθερμον διὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὰ πάτρια ἦθη.

*
* *

Διὰ τὸ εἶναι πτωχὴν καὶ περιωρισμένης παραγωγῆς τὴν Ἴον, οἱ Ἰῆται εἶνε φίλοι τῶν ταξειδίων. Ἰδίως ξενητεύονται εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἀλλ' ἂν καὶ ἀπομακρύνονται τόσῳ πολὺ ἀπὸ τὴν ἀγαπημένην των πατρίδα, δὲν τὴν λησμονοῦν. Ὅσοι ἐπλούτησαν ἐκεῖ, ἐπανέρχονται εἰς τὴν Ἴον κ' ἐκεῖ περνοῦν τὸ γῆρας των, οἰκοδομοῦντες κομψὰς καινουργεῖς οἰκοδομάς· ἰδίως τὸ καλοκαῖρι, πρὸ τοῦ Πάσχα μάλιστα, ὅσοι εἶνε βαμβακέμποροι, μόλις τελειώσῃ ἡ συγκομιδὴ τοῦ βάμβακος, ἔρχονται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον σὰν τὰ χελιδόνια ἀπὸ θερμὰ εἰς τὰ δροσερὰ κλίματα.

*
* *

Πλὴν ἄλλων καινουργῶν οἰκοδομῶν, διακρίνεις εἰς τὴν Ἴον τὸ ὠραῖον σπιτάκι τοῦ κ. Κορτέση, ἐνὸς τῶν μᾶλλον καλαισθητῶν καπνεμπόρων τοῦ Καΐρου, τοῦ ὁποίου τὰ καπνεμπορικὰ καταστήματα φημίζονται διὰ τὴν κομψότητά των.

*
* *

Ἄν βραχῶδης εἶνε ἡ Ἴος δὲν στερεῖται ὅμως καὶ καλλιεργουμένων μικρῶν ἐκτάσεων· αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ἔξαρκοῦν διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν τῶν κατοίκων. Τὸ εὐτύχημα εἶνε ὅτι εἶνε ὀλιγαρκεῖς καὶ οἰκονόμοι οἱ κάτοικοι, τοῦ δὲ πολιτισμοῦ τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἐπέδρασαν ἀκόμη ἐπὶ τὰ ἄγνὰ καὶ ἀπλοϊκὰ ἦθη τῶν νησιωτῶν. Εἴθε δὲ νὰ διασωθοῦν τοῦλάχιστον εἰς τὰς ἀποκέντρους.

ἐπαρχίας, ἀφοῦ, — εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν, —
ἀπὸ τὰ κέντρα βαθμηδὸν ἐκλείπουν.

*
* *

Οἱ δημοτικοὶ ἄρχοντες ὅ,τιμποῦν κάμνουν διὰ τὰς
ἀνάγκας τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἀφοῦ ἀσήμαντοι οἱ πόροι
καὶ ὁ προϋπολογισμός, σπουδαῖα ἔργα δημοτικὰ δὲν εἶνε
εὐκολὸν νὰ γείνουν.

Κ Ε Α

Ἡ διὰ τὸ φιλόξενον τῶν κατοίκων αὐτῆς διακρινομένη νῆσος τῶν Κυκλάδων, ἡ κοινῶς γνωστὴ «Τζιά» τετράωρον ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς ἀπέχουσα, εἶνε ἡ πρώτη ἦν συναντᾷ τις διευθυνόμενος εἰς Σῦρον. Διαιρουμένη ἡ νῆσος ὅλη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς τέσσαρας πόλεις ἢ Δήμους, τὸν τῆς Ποικέσσης, (Πίσσαις) τὸν τῆς Καρθαίας (Πόλαις) τὸν τῆς Κορησσίας, νῦν Λειβαδιοῦ — καὶ τὸν τῆς Ἰουλίδος — ἐνθα νῦν ἡ πόλις τῆς νήσου, κατοικεῖται ἤδη ὑπὸ πέντε χιλιάδων ψυχῶν. Ἡ ἀπὸ τοῦ λιμένος εἰς τὴν πόλιν ὁδὸς δὲν ὑπερβαίνει τὴν ὥραν. Καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν εἶνε αὕτη ἐπίπεδος, κατὰ τὸ ἕτερον δ' ἥμισυ ἀνωφερὴς καὶ πλακόστρωτος. Οἰκίας ἐν ὅλῳ ἔχει περὶ τὰς χιλίας, σχολαρχεῖον πλῆρες, σχολεῖα θηλέων καὶ ἀρρένων, ταμεῖον, εἰρηνοδικεῖον, ἐφορίαν, ὑπομοιραρχίαν, ὑποτελωνεῖον, εἶνε πρωτεύουσα τῆς ὅλης ἐπαρχίας ἀποτελουμένης ἐκ τῶν δήμων Κέας, Κύθνου, Δρυοπίδος καὶ Σερίφου. Δίδει ἓνα μόνον βουλευτὴν σήμερον ἀντὶ τῶν μέχρις ἐσχάτων δύο οὓς ἔδιδε.

Εἶνε ὄντως ἡ νῆσος αὕτη καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς παραγωγῆς πλουσία, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ζοῦν βίον ἄνετον καὶ νοικοκυρίσιον. Ἐν Κέᾳ — σπάνιον αὐτὸ φαινόμενον — δὲν ὑπάρχει ἐπαίτης οὐδεὶς. Καὶ ὁ πενέστερος ἐργάζεται διὰ τὴν ζῆσιν. Καὶ ζῇ.

Δήμαρχος κατὰ τὰς ἄρτι ἐκλογὰς ἀνεδείχθη ἄνευ ἀντιπάλου ὁ κ. Κωνσταντῖνος Χαρτοφυλακίδης, ἐκ τῶν πρωτευόντων νῦν ἐν τῇ νήσῳ, ὑποστηρικθεὶς παρ' ὅλων τῶν κατοίκων, φίλος δὲ κυρίως τῆς πολιτικῆς μερίδος τοῦ τέως δημάρχου Ἱερομνήμονος ὅστις πολλάκις διώκησε τὸν δῆμον Κέας καὶ πρὸς τὸν συμπαθῶς ἔχει ὁ τόπος διὰ τὸ ἥπιον καὶ δημοτικὸν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Ὁ νέος δήμαρχος ὀφείλει νὰ θέσῃ φανούς τινὰς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, νὰ ἰδρύσῃ ἀγορὰν ἀνθρωπινὴν, νὰ ἐξωραΐσῃ ὀλίγον τὴν πόλιν καὶ ἐν γένει νὰ πράξῃ καὶ διοικήσῃ ἀνταξίως τῆς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν τοῦ ἐκδηλωθείσης ὑποστηρίξεως. Διότι ὁμολογουμένως ἡ πόλις πολλῶν ἔχει ἀνάγκην. Προϊόντα ἡ νῆσος παράγει τὸν ὀνομαστὸν οἶνον τὸν Τζιῶτικον, βαλανίδιον, κριθήν, βόχας καὶ ἀρνία, καὶ ἐν μικροτέρᾳ ποσότητι, τυρόν, μέλι, ὀπώρας κλπ. ἔχει δ' ἐκ τούτων ὅλων ἔσοδα ὑπὲρ τὸ ἡμῖς ἑκατομμύριον ὀρ. ἑτησίως.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἔχουν ἐπιδοθῇ εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα, εἰς ἃ διέπρεψαν. Καὶ φυσικῶς ἐξεταζομένη ἡ νῆσος αὕτη παρουσιάζει ἅπειρα πλεονεκτήματα. ἔχει λαμπρὰς ἐξοχάς, ὄρμους καὶ λιμένας ἀρίστους, δύο φάρους, καὶ Μονὴν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς παναγίας τῆς

Καστριανῆς, ἣτις καὶ θαυματουργὸς ὑπὸ τῶν κατοίκων θεωρεῖται καὶ λατρεῖται ὑπ' αὐτῶν, πολλῶν πολλὰ ὑπὲρ τῆς Μονῆς ταύτης ἀφιερούντων ἀναθήματα κατὰ ἐποχάς.

*
* *

Ἡ μικρὰ νῆσος καυχᾶται καὶ δικαίως, διότι καὶ ἀρχαίαν ἱστορίαν λαμπρὰν ἔχει, καὶ νεωτέραν πλήρη δράσεως καὶ προόδου. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῇ ἐπιστήμῃ, ταῖς τέχναις, ἐν τῷ στρατῷ, ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐν τοῖς γράμμασι, παντοῦ οἱ Κεῖοι ὑπερέχουν, πολλοὺς ἔχοντες νὰ ἐπιδείξωσι τοὺς τιμῶντας τὴν γεννήσασαν αὐτοὺς πατρίδα. Εἶνε ὄντως ἄξιον πολλῆς ἐκτιμήσεως διὰ τοὺς Κεῖους ὅτι ἡ μικρὰ αὐτῶν νῆσος ἀριθμεῖ ἐν τοῖς τέκνοις αὐτῆς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Πάγκαλον, τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἀνθιμον Ρεδιάδην, τοὺς Γυμνασιάρχας καὶ διδασκάλους τοῦ Γένους Σερούϊον καὶ Ψαρράν, τὸν στρατηγὸν Λαζαρέτον τὸν καὶ ὑπουργὸν καὶ πρόεδρον τῆς Βουλῆς διατελέσαντα, τοὺς νῦν καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου διαπρεπεῖς μαθηματικούς, Λάκωνα καὶ Κυπάρισσον Στέφανον (ἐκ μητρὸς), τὸν διαπρεπῆ νομομαθῆ καὶ καθηγητὴν Ψαρράν, τὸν διακεκριμένον τμηματάρχην τοῦ τελωνιακοῦ τμήματος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Δ. Ρεδιάδην, ὅστις ὡς τελώνης Πατρῶν καὶ Πειραιῶς ἀνεδείχθη πρώτης δυνάμεως τελωνειακός, εἰσαγαγὼν καὶ ἐμπεδώσας τὴν πειθαρχίαν καὶ τάξιν ἐν αὐτοῖς, μεταμορφώσας δὲ τὰ τελωνεῖα ἀπὸ ἀχούρια εἰς εὐπρεπῆ ὅπως οὖν καταστήματα, τέλειον γνώστην τοῦ δασμολογικοῦ λαβυρίνθου δι' αὐτὸ καὶ ἐπιζήτητος καὶ πολῦτιμος ἡ γνώμη του προκειμένου περὶ δασμολογικῶν μεταρρυθμίσεων, ὡς ἐπίσης καὶ ἄλλα αὐτῆς τέκνα ἐπίσης διαπρέψαντα καὶ

διαπρεποντα ὡς ἐπιστήμονες ἢ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὡς πολιτευόμενοι ἢ στρατιωτικοί.

*
* *

Πολλοὶ Κεῖοι πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατέφυγον εἰς τὰς Ἡγεμονίας ὅπου ἐμυήθησαν εἰς τὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ ὡς ἱερολοχῖται εἴτα ἔπесαν μαχόμενοι ἢ ἐπέζησαν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος ὡς ὁ Ζαφείριος Δελίνης καὶ ἄλλοι. Κεῖοι ἐπίσης κατέφυγον εἰς Ρωσσίαν τότε καὶ ταχθέντες εἰς τὸν ρωσσικὸν στρατὸν προήχθησαν μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ στρατηγοῦ, ὡς ὁ Σοφιανός, ἢ τοῦ ναυτικοῦ, ὡς ὁ Παπαδόπουλος καὶ Χωματιανός.

ΣΙΦΝΟΣ

Ἄπο τὴν Σῦρον μετὰ πέντε ὥρας, ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μὲ ἀτμόπλοιον τῆς Πανελληνίου μετὰ ἑννέα, φθάνεις εἰς τῆς Καμάρες τῆς Σίφνου. Εἰς τῆς Καμάρες ὅταν φθάσης βλέπεις μακρόθεν πλεῖστα κτίρια τῇδε κάκεισε ἐκτισμένα τῆς μεταλλευτικῆς ἐταιρίας ἣτις ὅμως πρὸ πολλοῦ ἔχει παύσει τὰς ἐργασίας της, ἀφοῦ μικρὰ μόνον ἐξόρυξις καλαμίνας καὶ σιδήρου ἐγένετο. Φαίνεται ὅτι δὲν ἐπῆρχουν τὰ κεφάλαιά της, ἴσως ὅμως βραδύτερον ἐπαναλάβῃ τὰς ἐργασίας. Ἄπο τῆς Καμάρες μ' ἓνα ἡμίονον ἀνέρχεται τις τὴν πρὸς τὰ χωρία ἄγουσαν ἐν μέσῳ πικροδαφνῶν, σχοίνων, λυγαριῶν ἀνθισμένων, καὶ ἀπαραμίλλων τοποθεσιῶν, ἀναπολῶν τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου ταύτης, τῆς φημισμένης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τῆς πρυτανείαν καὶ ἀγορὰν ἐκ λευκοῦ Παρίου λίθου, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, κεκτημένης, τῆς τόσῳ πλουσίας τῷ πάλαι, ὥς ἀπεδείχ' ἡ καὶ νῦν ἐκ τῶν ἐν Δελφοῖς εὐρημάτων, τῆς μὴ χορηγησάσης γῆν καὶ ὕδωρ τοῖς Πέρσiais ἀλλὰ μετασχούσης τῆς ἐν Μαραθῶνι ναυμαχίας διὰ μιᾶς πεντηκοντόρου, τῆς ἐνεκα τοῦ πλούτου της ἐφελκυσάσης τὴν ἐπίθεσιν τῶν Σαμίων, εἰς οὓς ἤρνεϊτο δάνειον, καὶ μὲ τοὺς ὁποίους ὅμως κακὰ ἐξεμπερ-

δευσε. Μετὰ μίαν δὲ ὥραν φθάνεις εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν, τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις, ἡ ὑπερβάλλουσα καθαριότης τῶν ὁδῶν καὶ πρὸ πάντων ἡ λευκότης τῶν σπιτιῶν· φαίνεται ὅτι γίνεται σπουδαία κατανάλωσις τῆς ἀσβέστου πρὸς ἐξωράϊσιν τῶν οἰκιῶν των, δεῖγμα τοῦ πρὸς τὴν καθαριότητα ἔρωτος τῶν κατοίκων.

Ἀπὸ τὴν Ἀπολλωνίαν, κοινῶς Σταυρί, διευθύνεσαι εἰς τὰ ἄλλα χωρία γύρωθεν· εἶνε συνοικίαι μᾶλλον ἢ χωρία, διότι ἡ ἀπόστασις ἣτις τὰ χωρίζει δὲν ὑπερβαίνει τὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἴδου τὰ χωρία Ἀρτεμῶν, Καταβατή, Ἐλεῆμον, Ἐξάμπελα, Ἄνω καὶ Κάτω Πετάλι καὶ εἰς ἡμισεῖας ὥρας ἀπόστασιν τὸ Κάστρον, ὅπου ἡ παλαιὰ ἀριστοκρατία τῆς Σίφνου ἀλλὰ σήμερον σχεδὸν ἐρειπωμένον. Σώζονται ὅμως καὶ τὴν σήμερον ἐκεῖ εὐρεῖαι οἰκίαι μὲ ἀπεράντους αἰθούσας, ὅπως ἐν Νάξῳ εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὅπου ἡ διαμονὴ κατὰ τὸ ἔαρ καὶ θέρος εἶνε ἀπολαυστική. Ἐκ τῶν ἄλλων χωρίων ὁ Ἀρτεμῶν κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὡς ἐκ τῆς πληθύος τῶν οἰκιῶν πασῶν λευκῶν, ὡς ὅλαι αἱ ἐν Σίφνῳ, μετὰ τῶν ὠραίων κήπων των, τῆς ἰδιαζούσης καθαριότητος (ἀφοῦ καὶ μέχρις ἀσπρίσματος τῶν ὁδῶν δι' ἀσβέστου φθάνουν), τοῦ μεγέθους τῶν οἰκοδομῶν, διότι οἱ Σίφνιοι ἀρέσκονται νὰ ἔχουν οἰκίας εὐπρεπεῖς, καλῶς ἐπιπλωμένας καὶ εὐρυχώρους. Πρὸς τὸν Ἀρτεμῶνα ἀμιλλᾶται τὸ χωρίον Ἐξάμπελα τόσον διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν οἰκιῶν ὅσον καὶ διὰ τὴν καθαριότητα. Βλέπεις ἀπ' ἐκεῖ ὅλον τὸν ὀρίζοντα ἀπὸ τῆς νήσου Ἀνδρου μέχρι τῆς Κρήτης, ἐπίσης δὲ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα χωρία τῆς Σίφνου καὶ

τούς διαφόρους καταπρασίνους λοφίσκους. Ἐκεῖθεν δὲ κα-
τάγονται οἱ πολιτικοὶ τῆς Σίφνου, οἱ Προβελέγγιοι, οἱ
Πρεζάναι καὶ τὸ φιλόξενον σπῆτι τοῦ Γαϊτάνου τὸ ἀνοι-
κτὸν εἰς πάντα ξένον ἐπισκεπτόμενον τὸν τόπον εἰς τὰ
Ἑξάμπελα.

*
* *

Εἰς τὸ Κάτω Πετάλι σχεδὸν ἐπερατώθη ἐκκλησία στοι-
χίζουσα περὶ τὰς 80,000 δραχμάς· χωρὶς μὲ ὀλίγα
σπήτια ἀλλὰ θεοσεβὲς φαίνεται ὡς καὶ ὁ Ἀρτεμίων.

*
* *

Εὐμορφο νησὶ ἡ Σίφνος, οἱ κάτσιοι τῶν εὐγενέστατοι,
φιλότιμοι· ἂν ἦσαν ὅλα τὰ χωρία ἡνωμένα θὰ ὑπερέβαιnen
ὅλας τὰς νήσους τῶν Κυκλάδων, ἀλλὰ καὶ οὕτω ἔχει τι
τὸ ἰδιόρρυθμον.

Ἄν καὶ πολὺ φίλεργοι οἱ Σίφνιοι, δὲν ἔχουν οἱ δυσ-
τυχεῖς γῆν νὰ καλλιεργήσουν καὶ σκάπτοντες τοὺς λόφους
κατασκευάζουσι τὰ λωρῖὰ λεγόμενα, οὕτω δὲ κατορθόνουν
ὥστε νὰ ζοῦν διὰ τῶν κτημάτων τῶν τούτων ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον, παράγοντες οὕτω λίγο ἀπ' ὅλα, πλὴν τοῦ ἐλαίου
διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ὁποίου διαθέτουν τὰ καλλίτερα
κτῆματα τῶν καὶ βλέπεις οὕτω ἐλαιόδενδρα ὑψικάρηναι
καὶ φουντωμένα ὡς βασιλικούς. Γίνεται δὲ ἐξαγωγή ἐλαίου
περὶ τὰς 50,000 γνωστοτάτου διὰ τὴν ἐξαίρετον ποιό-
τητα.

*
* *

Μέγα μέρος τῶν κατοίκων ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἀγγειο-
πλαστικὴν τὴν ὁποίαν τελευταίως ἀνέπτυξαν εἰς τοσοῦ-
τον βαθμὸν ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ γίνηται διάκρισις τῶν

ἀγγειοπλαστικῶν προϊόντων των τόσοι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης ὅσων καὶ διὰ τὴν στερεότητα τῶν ἀγγείων μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ. Καθ' ἑκάστην δὲ γίνονται φορτώσεις τοιούτων ἀγγείων διὰ τοὺς λιμένας τῆς ἀπωτέρω Ἀνατολῆς καὶ ἄλλα μέρη, περὶ τὰς 200,000 δὲ δραχμὰς εἰσρέουν εἰς Σίφνον ἐκ τῆς βιομηχανίας ταύτης, ἣ ὑποία ἠδύνατο νὰ προαχθῇ ἂν συνιστάτο ἐταιρία ἐκ κεφαλαιούχων, ἣτις καὶ τὴν κατανάλωσιν θὰ ἐπὶνύξανε καὶ περὶ τῆς τελειότερας κατασκευῆς διὰ τῶν κεφαλαίων της θὰ ἡσυχλεῖτο· ὅταν μάλιστα ἐχορηγεῖτο καύσιμος ὕλη ἐξωθεν δὲν θὰ ἐπὶήρχετο τὸ δυσάρεστον τοῦ νὰ βλέπῃς πολλὰ βουνὰ τῆς νήσου ταύτης σχεδὸν γυμνὰ σχοίνων καὶ φειδῶν καὶ ἄλλων χαμοδένδρων τὰ ὅποια μεταχειρίζονται ἤδη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς καύσιμον ὕλην τῇ ἀνοχῇ σχεδὸν τῶν ἀρχῶν. Ὑπάρχουσι δὲ τοιαῦτα ἀγγειοπλαστικὰ καταστήματα εἰς τὰ παράλια τῆς νήσου περὶ τὰ πεντήκοντα.

*
* *

Ἡ φυσικὴ καλλονὴ τῆς θαυμασίας. Εὐρίσκονται τοποθεσίαι κατὰφυτοι ἀμιλλώμεναι πρὸς τὰς τῆς Ἐλβετίας. Φημίζονται ἢ τῆς μονῆς Βρύσεως, ἢ τῆς Παναγίας τοῦ Βουνοῦ ὁπόθεν ὠραία ἢ ἀφ' ὕψους ἀποψὲς τῆς γαληνιαίας παραλίας τοῦ πλατέως αἰγιαλοῦ μὲ τὰ ἀγγειοπλαστικὰ καταστήματα, τῆς μεγάλης ἐκτάσεως ἐλαιοδένδρων καὶ τῶν καταπρασίνων βουνῶν. Ἐκεῖ εἰς τὴν Παναγίαν τοῦ Βουνοῦ περνᾷς ἂν θέλῃς τὸ καλοκαίρι σου εὐχάριστα μὲ τὸ ἰδιαιτέρον σου δωμάτιον, τὴν πρόθυμον περιποίησιν καλογραιῶν ἀξιολόγων καὶ τὴν παραδειγματικὴν καθαριότητα. Εἶνε ἢ μονὴ αὕτη εἶδος ξενοδοχείου εἰς τὸ ὅποιον ἔχεις τὸ δωμάτιόν σου τοῦ ὕπνου ὥρεάν μὲ καθαρωτάτας κλίνας· πολλὰ δὲ οἰκογένηται

διέρχονται ἐκεῖ τὸ καλοκαῖρι των, ὡς καὶ εἰς ἄλλας ἐξοχὰς λ. χ. τῆς Ζωοδόχου πηγῆς (κοινῶς χρυσοπηγῆς) ὅπου ὑπάρχουν ἐπίσης ὠμάτια ὕπνου ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν καλογήρου ἀντὶ καλογραιῶν ἐδῶ καὶ ὅπου οἱ κάτοικοι πέρνουν τὰ θαλάσσια λουτρά των καὶ διασκεδάζουν ἐκεῖ κατὰ τὰς θερινὰς νύκτας μὲ λεμβοδρομίας καὶ ἄσματα ἢ ἐπὶ τῆς ὠραίας παραλίας ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους ὑπὸ τὸ ἀργυροῦν φέγγος τῆς σελήνης καὶ τοὺς ἁρμονικοὺς φλοίσβους τῆς λειχούσης τοὺς βράχους θαλασσης τοῦ Αἰγαίου.

Ὡσαύτως ἡ ὠραία ἐξοχὴ τοῦ Ταξιάρχου τοῦ Βαθιοῦ ἦν πολλοὶ προτιμῶσι τῶν ἄλλων.

*
* *

Ἡ κοινωνία εἶνε ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, πολλοὶ δὲ ἐκ τὸς τῆς Σίφνου ἐν Ἀθήναις, Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλαρχῶ ἐπιζήλους κατέχουσι θέσεις ἕνεκεν τῆς ἐπιδόσεως αὐτῶν πρὸς τὰ γράμματα.

ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ

Τὸ ἐπίνειόν της εἶνε ὁ Καραβοστάσης, ἀσφαλὲς ὅπως οὖν ὀρμητήριον τῶν πλοίων καὶ ἀτμοπλοίων. Ἡ δὲ πόλις ἀπέχει περὶ τὴν ὥραν. Ναυτιλίαν δὲν ἔχει ἢ νῆσος, οἱ κάτοικοί της δ' ἀσχολοῦνται μόνον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ἐκ τῆς πρώτης ἔχουν ὀλίγα δημητριακά, ἀμπελῶνας, ὀπωροφόρα δένδρα, ἐλαιῶνας, συκεῶνας. Σῦκα ἰδίως παράγει τὸ νησὶ ἐξαίρετα καὶ νοστιμώτατα· ἔχουν δὲ διαφόρους ἐπωνυμίας· λ. χ. ἀσπρόξυνα, βλαρόξυνα, βαβουλᾶτα, ἀσπροτούρκικα, χαμηλάκια κλπ. Ἀπὸ δὲ τὴν κτηνοτροφίαν, ζῶα ἄφθονα καὶ προϊόντα τυροκομικά· ἐκ τούτων ἡ ἐξαγωγή γίνεται εἰς ἄλλας νήσους.

*
* *

Ἡ Ἐπάνω Μεριὰ ὠραία κωμόπολις μὲ τὰς ἀγροκατοικίας της· ἴσως εἶνε ἡ ὠραιότερα τοποθεσία ὅλης τῆς Φολεγάνδρου. Κατοικοῦν δ' ἐκεῖ μόνον γεωργοί, καλλιεργοῦντες ὀλίγα στρέμματα γῆς καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καταγινόμενοι. Ἄν καὶ ὀλίγα ἀποφέρει ἡ καλλιέργειά της, οὐχ ἥττον οἱ κάτοικοι δὲν ἀπογοητεύονται· ἐπιμελοῦνται δὲ τῶν κτημάτων των ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ μόνον ἀπολαμβάνουν τὸν ἄρτον των. Μποροῦσε βέβαια νὰ βελ-

τιωθῇ ὁ τόπος, ἐὰν ἐγίνετο ἀπόπειρα καλλιεργείας καπνοῦ καὶ γεωμήλων, ἀλλὰ ποῦ χεῖρες καὶ ποῦ κεφάλαια.

* *

Ἡ βιομηχανία της δὲ συνίσταται εἰς τὴν ἐξύφανσιν ὀλίγων ὑφασμάτων βαμβακερῶν καὶ κλινოსκεπασμάτων μαλλίνων, χρησιμοποιουμένου τοῦ ἐρίου τῶν προβάτων, μὲ τὸ ὁποῖον πλέκουν στερεὰς φλανέλλας πωλουμένας εἰς τοὺς πέριξ νησιώτας. Ἐκτὸς δὲ τούτων χωρικοὶ τινες πλέκουν πῖλους ἀπὸ κάλαμον ξηρόν, στερεοὺς καὶ ὅπως οὖν κομψούς.

Ὅρυκτά ἢ νῆσος δὲν ἔχει πλὴν μεταλλικῶν τινων κοιτῶν ἄνευ ἀξίας τινός. Τὸ μάρμαρόν της δὲ ἐξαίρετον, χρώματος κυανοῦ καὶ λευκοῦ.

Τὴν κωμόπολιν διαιροῦν εἰς δύο, εἰς τὸ Κάστρον καὶ τὸ Χωρίον. Τὸ πρῶτον ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἐνετικοῦ φρουρίου, τὸ δ' ἄλλο εὐρίσκεται ἐκτὸς αὐτοῦ. Τὸ Κάστρον ἔχει πολλὰς καὶ πυκνοκτίστους οἰκίας, πληκτικωτάτου ἐσωτερικοῦ, ἀλλ' ἢ ὁροσιὰ τοῦ πόντου δὲν ἀφίνει μόλυσμα· δι' αὐτὸ ἄκρα ὑγεία ἐπικρατεῖ. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Κάστρου ὠκοδομήθησαν πρό τινων ἐτῶν ὀλίγαι καλῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ διακοσμήσεως ὅχι τυχαίας οἰκίαι.

* *

Χαρις εἰς τὸν πρῶτον Δήμαρχόν της κ. Ι. Γεράρδον εὐρίσκει κἀνεῖς ὀλίγους καλοὺς δρόμους καὶ ἐν γένει δειγματα δημοτικῆς μερίμνης. Ἄλλ' οἱ ὀλίγοι πόροι τῆς νήσου δὲν ἐπιτρέπουν μεγαλητέραν πολυτέλειαν.

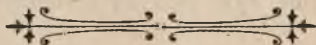
Λιτώταται καὶ ὀλιγαρκεῖς οἱ Φολεγάνδριοι ἰδίως οἱ χωρικοί. Ἐμπόριον μικροῦ λόγου ἄξιον διενεργεῖται καὶ αὐτὸ δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων Κυκλάδων ἐπ' ἀνταλλαγῇ εἰδῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν. Ἀλλὰ Φολεγάνδριοι πολλοὶ ἔχουν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐγκατασταθῇ ἰδίως τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐμπορευόμενοι ἐκεῖ λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἐπικερδῶς.

*
* *

Ἡ ἐνδομασία τῶν Φολεγανδρίων εἶνε ἡ νησιώτικη Γελέκι καὶ βρακιὰ διὰ τοὺς ἄνδρας, σκουῖφος δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τινος ἡ φορεσιὰ αὐτὴ ἀντικατεστάθη μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀμφίεσιν, τὰ δὲ ἐντόπια φορέματα τὰ ἐγκαταλείπουν πλέον ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Πανηγύρεις δύο ἔχει ἡ νῆσος· ἐκ τούτων σημαντικωτέρα εἶνε ἡ τῆς 15 Αὐγούστου ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καθ' ἣν ὅλοι οἱ νησιῶται τρέχουν εἰς τὴν ὁμώνυμον ἐκκλησίαν. Σπουδαίως εὐεργετεῖ τὰ διάφορα σχολεῖα τῆς νήσου ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φολεγάνδριος «Ἀδελφότης», ἥτις οὐ μόνον δαπάναις ἰδίαις ἐπεσκεύασεν αὐτὰ ἀλλὰ καὶ βιβλία ὠρεᾶν ἀποστέλλει διὰ τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς τῶν χωρικῶν.

*
* *

Διοικητικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μήλου, ἀποτελεῖ δὲ ἓνα ὁμώνυμον δῆμον. Ὁ πληθυσμὸς τῆς μόνον εἰς 1500 ἀνέρχεται. Καὶ οὔτε αὐξάνει, οὔτε ὀλιγοστεύει. Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ φιλαπόνημον τῶν κατοίκων, ἀποτέλεσμα δὲ πάλιν τῆς πτωχείας καὶ ἐλλείψεως πάσης ἐμπορικῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

ΣΙΚΙΝΟΣ

Μόλις ἀπό τινων μηνῶν κατωρθώθη ἡ προσέγγισις ἀτμοπλοίου εἰς τὴν Σίκινον. Πρό τιнос χρόνου ἡ συγκοινωνία ἀπὸ τὴν Σῦρον ἐπετυγχάνετο μόνον διὰ λέμβου, ἢ μικροῦ ἀτμοπλοιαρίου. Ἀλλὰ ἐν καιρῷ θέρους· ἐν χειμῶνι ὅμως εἰς πλήρη ἀποκλεισμόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ τωρινὴ προσέγγισις πῶς ἐπιτυγχάνεται πολὺ εἶνε. Διότι ἡ νῆσος δὲν ἔχει λιμένα, ἢ ἀπλοῦν τινα ὄρμον, τ' ἀτμόπλοια δὲ κινδυνεύουν κατὰ τὸν χειμῶνα νὰ προσεγγίσουν.

Ἡ Ἀλεπρόνια εἶνε τὸ ἐπίνειον τῆς Σικίνου, ἡ ὁποία εἶνε μικρὸς παράλιος συνοικισμός, μόνον διὰ τοὺς ταξειδεύοντας χρήσιμον ταμποῦρι τοὺς ἀναμένοντας τὸ ἀτμόπλοιον. Ἀλλ' ἡ ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν ὁδὸς πολὺ καλὴ, σχεδὸν ἀμαξιτὴ· πῶς τὸ κατώρθωσαν τοῦτο οἱ Σικίνιοι, θαῦμα· γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὰ χρήσιμα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι διαιωνίζονται διὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν. Ἡ πόλις ἐπικλινῶς ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους, μὲ τὰς ἀνάγκας κ' ἐλλείψεις της, ἐκ τῆς φυσικῆς της ὅμως θέσεως ὑφίστα- μένας. Ἀλλ' εἶνε φύσει καθάριοι καὶ εὐπρεπεῖς οἱ νησιῶται ὥστε ἡ πόλις των ἔχει ὡραίαν ὁπωσοῦν τὴν κάτοψιν.

Ὀλίγα δημητριακά, κτηνοτροφία, τυροκομία, δενδροκομία, ἰδοὺ οἱ πόροι τῆς Σικίνου. Ἐχει καὶ ὀλίγα μεταλλεῖα, ἀλλ' ὅχι ἐν ἐνεργείᾳ δυστυχῶς· καὶ τοῦτο ἐξ ἐλλείψεως συγκοινωνίας ἀτμοπλοικῆς. Κανὲν ἄλλο χωρίον δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς νήσου, πλὴν τῆς ὁμωνύμου κωμοπόλεως. Ποῦ καὶ που δὲ μικραὶ ἀγροκατοικίαι, διὰ τοὺς ποιμένας καὶ γεωργοὺς μόνον καταλύματα.

Ἐμπόριον, ναυτιλίαν, βιομηχανίαν, τίποτε. Μικρὰ γὰρ καὶ πενιχρὰ ἡ νῆσος. Οἱ κάτοικοί της φιλόξενοι καὶ ἥσυχοι· δῆμαρχον δ' ἔχει ἀποκτήσει ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς περιόδους ἡ νῆσος τὸν ἱατρὸν κ. Δ. Πλατῆν, ὅστις φαίνεται ἐργαζόμενος ἐκ τῶν ἐνόντων ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ τόπου του.

Ἀποδημοῦν καὶ οἱ Σικίνιοι εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κων/πολιν ἔχουν ἐγκατασταθῇ πολλοὶ ἐκ τούτων, οἵτινες προάγονται εἰς πλοῦτον καὶ ἀκμὴν, χάρις εἰς τὴν φιλεργίαν καὶ τὴν ἐμπορικὴν ἰδιοφυίαν των. Πολλοὶ δὲ τούτων ἐκ στοργῆς πρὸς τὴν πατριὸν νῆσον μετὰ πολυετῇ ἀπουσίᾳ των ἐπισκέπτονται τὴν πατρίδα, ἂν δὲ αὐτοὶ συνηθισμένοι εἰς μεγαλοπόλεις, εὐρίσκουν πολὺ πληκτικὴν καὶ ἀτερπῆ τὴν αὐτόθι διαμονήν. Ἐν τούτοις δὲν τὴν λησμοιοῦν ὁπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται.

ΚΙΜΩΛΟΣ

Ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἀσβεστολίθου γνωστοτάτη ἡ μικρὰ Κίμωλος. Ἡ κιμωλία, ἡ χρησιμωτάτη διὰ τοὺς μαυροπίνακας τῶν σχολείων, τῆς Κιμώλου προϊόν εἶνε· ἄστυμον βέβαια ἀλλὰ χρησιμώτατον. Καὶ κρητὶς ἀκόμη λέγεται.

*
* *

Ναυτικούς ἐμπειροτάτους ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ μικρὰ νῆσος· παράδοξον τοῦτο, ἀφοῦ, κατὰ κανόνα, πλὴν τῶν Ἀνδρίων, ὅλαι αἱ ἄλλαι Κυκλάδες δὲν φημίζονται διὰ τὴν θαλασσινὴν ἐπίδοσίν των. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς της εἶνε ἐλάχιστος, καὶ οἱ ναυτικοὶ της πολλὰ ὀλίγοι, διὰ τοῦτο καὶ ὀλίγα καὶ μικροσκοπικὰ τὰ πλοιάριά των.

Ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν περιμένουν μόνον ἀπὸ τὴν θάλασσαν· ἔχουν καὶ τὰ στερειανὰ εἰσοδήματά των. Κάμνουν κ' ἐκεῖ τὸ σιτάρι των, λίγο λάδι, ἔχουν τυροκομικά τινα εἶδη, ἀφοῦ καὶ κτηνοτροφίαν ἔχουν, κ' ἐν γένει εἶνε αὐτάρκεις ὁπωσοῦν καὶ δὲν στεροῦνται, ἀλλ' οὔτε εὐκολοξενητεῦνται.

*
* *

Πλὴν τῆς κιμωλίας, ἔχει ἡ Κίμωλος καὶ ἄλλα μεταλλεῖα, ἀλλὰ τῶν ὁποίων τὰ μεταλλεύματα εἶνε ἀνάξια λόγου, διὰ τοῦτο ἄλλα μὲν ἐν ἐνεργείᾳ, ἄλλα παρημελημένα, καὶ ἄλλα ἐγκαταλελειμμένα.

Ἀπομεμακρυσμένη πολὺ τῆς Σύρου, σχεδὸν εἰς διαρκῇ ἀποκλεισμὸν εὐρίσκεται, διότι τί τὸ συμφέρον τῶν ἀτμοπλοίων, ἀφοῦ εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν καὶ κίνησιν ἐμπορικὴν δὲν ἔχει. Κατὰ τὸ θέρος μόνον εὐπρόσιτος ἡ Κίμωλος, συγκοινωνοῦσα ἐνίοτε διὰ τῆς Σύρου.

Μ Η Λ Ο Σ

Ἡ μόνη νῆσος τῶν Κυκλάδων ἡ ὁποία ἔχει φύσει ἀσφαλέστατον λιμένα. Εὐρύτατον, εὐβαθῆ, ἀπρόσβλητον ἀπὸ οἰανδῆποτε ἀνεμοταραχῇ. Οἱ τετραπέρατοι διὰ τὰ λιμενικὰ κρυσφύγετα Ἕλληες συχνότατα ἐπισκέπτονται τὸ νησί αὐτό. Κατὰ βάθος, καὶ τὸ ὑποβλέπουν ζηλοτύπως· θὰ ἠῦχοντο δὲ ἐν τῇ ἀπληστίᾳ των νὰ κατέχουν καὶ τὴν Μῆλον — ὡς σταθμὸν τάχα τοῦ ἐν τῇ Μεσογείῳ στόλου των — ὅπως καὶ τὴν Κύπρον. Ἀλλ' ὅχι μόνον τὰ πολεμικὰ πλοῖα εὐρίσκουν τὴν Μῆλον καταφύγιον· καὶ αὐτὰ τὰ ἐμπορικὰ, ὅσα κατὰ τὰς τρικυμίας τοῦ πόντου κλυδωνίζονται καὶ διακινδυνεύουν, ἐκεῖ προσορμίζονται ἕως ὅτου παρέλθῃ ἡ θύελλα. Κ' ἔχει μὲν πλατυτάτην τὴν ἑξοδὸν ὁ λιμὴν τῆς Μήλου, ἀλλ' εὐκόλως συνταράσσεται.

*
* *

Τὸ διὰ Κρήτην ἀναχωροῦν ἐκ Πειραιῶς ἀτμόπλοιοι τῆς Πανελληνίου, αὐτὸ προσεγγίζει κατὰ τε τὴν κάθοδον καὶ τὴν ἀνόδον ἐκ τῆς Μήλου· πλὴν τούτου ὅμως καὶ ἄλλων ἐταιριῶν σκάφη διέρχονται τοῦ λιμένος της, εἰς τρόπον ὥστε καταντᾷ πολλάκις τῆς ἐβδομάδος νὰ συγκοινωνῇ ἡ Μῆλος μὲ τὰ κέντρα, Πειραιᾶ καὶ Σῦρον. Ἐπειτα ἐκτὸς

τῶν ταχυδρομικῶν ἀτμοπλοίων, ὑπάρχουν καὶ τὰ μεταλλοφόρα σκάφη, ὅσα μεταβαίνουν εἰς Μῆλον πρὸς παραλαβὴν τῶν μεταλλευμάτων αὐτῆς.

Τὰ μεταλλεῖα αὐτὰ σήμερον ἀποτελοῦν τον σημαντικώτερον πόρον τῆς Μήλου.

*
* *

Τὸ ἐπίνειον τῆς Μήλου εἶνε ὁ Ἀδάμας· ἀποικία Κρητῶν. Μὲ δῆμαρχον Κρητα, τὸν κ. Ἑμμ. Μαυροθεοδωράκην. Ἄλλοτε εἶχον καὶ βουλευτὴν οἱ Ἀδαμάντιοι κατὰ προνόμιον χορηγηθὲν ὑπὸ τῆς Βουλῆς· ἀλλ' ἀπὸ τινος κατηργήθη τοῦτο καὶ ἔκτοτε ὁ Ἀδάμας δὲν ἔχει βουλευτήν.

*
* *

Ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου εἶνε ἡ Πλάκα, μιστὴν ὥραν μόνον ἀπέχουσα τοῦ ἐπινείου, συνδέεται ὅμως μετ' αὐτοῦ δι' ὥραιας ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. ἀλλ' ἄνευ ἀμαξῶν· ἀργότερα βέβαια θὰ τὰς ἀποκτήσουν. Ὁ δῆμαρχος τῆς Πλάκας εἶνε ὁ φαρμακοποιὸς κ. Α. Μοδινός, ἐπὶ δύο περιόδους δημαρχεῦων τῆς νήσου. Δὲν παρέχει ὄψιν τερπνὴν ἢ πόλις, διότι ἐπὶ ἀποτόμου λόφου ἐκτισμένη εἶνε φυσικῶς ἀδύνατον νὰ ἐξωραϊσθῇ.

*
* *

Πλοῦτον μεταλλείων ἔχει τὸ νησί αὐτό· ὅλα δ' εὐρίσκονται $\frac{5}{4}$ ὥρας μακρὰν τῆς Πλάκας. Τὸ σπουδαιότερον εἶνε τὸ τοῦ θεῖου τὸ ὁποῖον ἐξορύσσεται κατὰ τὴν θέσιν Θειάφι. Ἐργάζονται 200 ἐργάται, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν ἐταιρίαν τῶν δημοσίων ἔργων. Τὸ θεῖον αὐτὸ ἐξάγεται καὶ

ἢ κονιοποιεῖται ἢ στερεοποιεῖται ἢ μικροκυλινδροποιεῖται· πωλεῖται δὲ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλο εἶνε τὸ τοῦ γύψου, ἐν ᾧ ἐργάζονται 50 ἐργάται, ἀνήκει δὲ εἰς τὸ δημόσιον τὸ ὁποῖον διὰ δημοπρασίας ὑπενοικιάζει εἰς ἰδιώτην· τρίτον τὸ τῆς Μαγνησίας παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Βάνι. Ἐργάται 150, ἰδιοκτησία δὲ τοῦ κ. Σερπιέρη. Ἐχει καὶ ἀλυκὴν τοῦ δημοσίου ἐξ ἧς εἰσπράττονται 80—100 χιλ. δραχμαὶ ἑτησίως· τὰ μεταλλεύματα αὐτὰ διὰ μικρῶν ἀτμοπλοιαρίων μεταφέρονται ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἐξαγωγῆς εἰς τὸν κεντρικὸν λιμένα.

*
* *

Ἄλλ' ἔχει καὶ οἰνοπαραγωγὴν ἡ Μῆλος. Κρασιὰ μαῦρα καὶ λευκά, ἰδίως μοσχάτον ωραιότατον· καὶ ὀλίγα δημητριακά, ὀπωροφόρους κήπους κλπ. Οἱ κάτοικοι κυρίως εἶνε ἐργατικοί· ἄλλοτε οἱ Μήλιοι ἦσαν οἱ καλλίτεροι πρωεῖς τῆς Μεσογείου· καὶ τώρα ἀκόμη μερικοὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἰδίως εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ.

*
* *

Πλὴν τῆς Πλάκας, καὶ ἄλλα χωρία εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς νήσου. Ἡ Πλάκας, ὁ Τριοβασάδος, ἡ Τραπεητή, τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἄλλο απέχον τέταρτον τῆς ὥρας.

Ἡ νῆσος δὲν ἔχει ἄφθονα νερά. Μόνον ὀλίγα φρέατα, ὑέτεια δὲ ἐντὸς δεξαμενῶν (στέρναις) τῶν εὐπόρωτέρων κατοίκων. Ἐχει μεταλλικὰ ὕδατα ἱαματικά· καὶ θερμὰς πηγὰς. Τὰ μεταλλικὰ νερά ἐβραβεύθησαν μάλιστα καὶ εἰς τὴν Ὀλυμπιακὴν μάς ἔκθεσιν.

Ὑπῆρχεν ἄλλοτε μονὴ τῆς Ἀγίας Μαρίνης ἀλλὰ κατεστράφη πλέον, μόνον δὲ ἡ ἐκκλησία της σώζεται.

Ἔχει καὶ τὴν ἀρχαιολογικὴν τῆς ἱστορίαν ἡ Μῆλος. Παρὰ τὴν θέσιν Κλίμα ὑπάρχουν ἐρείπια μεγάλου θεάτρου, ὡς τὸ Διονυσιακὸν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ που δὲ εὑρέθη ὁ τάφος τοῦ Μενελάου, ἡ περίφημος Ἀφροδίτη τῆς Μήλου, ὁ Ποσειδῶν κλπ. Πλεῖσται δὲ ἀρχαιότητες ἀνακαλύπτονται καθ' ἑκάστην, ἀλλὰ κρύφα μεταφέρονται εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Ἰδίως ἀρχαιολογικῆς ἀξίας εὕρημα ἦτο μία γλαυξ ἐκ χρυσοῦ, πολυτιμοτάτη. Καὶ ἀγγεῖα πήλινα ἄπειρα εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς νήσου.

Ἐξοχὰς ὠραίας ἔχει ἡ νῆσος, τὸν Κάμπον, τὴν Ἀγίαν Μαρίναν κλπ. αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ γενικὸν ἐντευκτήριον τῶν κατοίκων κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον.

Πολιτευόμενοι εἶνε οἱ κκ. Ταταράκης, Κουλούρης, Βάστας καὶ Προβελέγγιος. Ἐκ τούτων οἱ δύο πρῶτοι εἶνε βουλευταὶ σήμερον.

Α Μ Ο Ρ Γ Ο Σ

Ἡ πατρίς τοῦ ἱαμβογράφου Σιμωνίδου, μικρὰ νῆσος καὶ πτωχή. Τὸ ἐπίνειόν της τὰ Κατάπωλα· ὠραίος ὄρμος καὶ ἀσφαλὴς ἰδίως. Ἀπέχει τῆς πρωτεύουσας μισὴν μόνον ὥραν· δρόμος βατός. Ὁ Δήμαρχός της κ. Ν. Λουδάρης ὡς νεοεκλεχθεὶς θὰ φιλοτιμηθῇ νὰ ἐργασθῇ πρὸς βελτίωσιν τῶν δημοτικῶν πραγμάτων. Ἄλλος ὄῃμος εἶνε ὁ τῆς Αἰγιάλης, μὲ πρωτεύουσαν τὰ Θουάρια καὶ Δήμαρχον τὸν κ. Σιμιγδαλῆν.

Οἱ κάτοικοι εἶνε γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Αὐτοὶ εἶνε εἰ πόροι των. Ἐχουν καὶ μικρὰν ναυτιλίαν· ὀλίγα ἰστιοφόρα μὲ τὰ ὅποια ταξειδεύουν τ' ἄλλα νησιὰ καὶ λιμένας τινὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μεταφέροντα προϊόντα τοῦ πτωχοῦ νησιοῦ των. Πολλοὶ τούτων ταξειδεύουν καὶ εἰς τὸ Ἐξωγερικόν. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη νησίς ἡ Ἡράκλεια, ἔνθα ὑπάρχει μεταλλεῖον σμύριδος ἐγκαταλελειμμένον.

Ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχει τοποθεσία τις Καστρί ὅπου σώζονται ἐρείπια ἐνετικοῦ φρουρίου. Εἰς τὴν Ἀμοργὸν εὐρίσκεται τὸ ὄρος Μινῶα ὁπόθεν λέγεται καταγόμενος ὁ Βασιλεὺς τῆς Κρήτης Μίνως.

Ἐχει καλὴν μονὴν ἡ Ἀμοργός Τὴν τῆς Χοζωβιατίσ-

σης, μὲ 15 μοναχοὺς. Ἡ πόλις καίτοι μικρὰ ἔχει καλοὺς ναοὺς, προδίδοντας τὸ φιλόθρησκον καὶ εὐλαβεῖς τῶν κατοίκων.

*
* *

Ἀπὸ τὴν Ἀμοργὸν κατάγεται ὁ ἐν Καίρῳ ἰδρυτὴς καὶ ἰδιοκτῆτης τῆς ἐφημερίδος «Καίρον» καὶ τυπογραφείου ἐκλεκτοῦ κ. Μιχ. Νομικὸς ὅστις, κατόπιν ἀγώνων καὶ θυσιῶν ἐδημιούργησε τὴν ἐφημερίδα αὐτὴν ἐξ ἧς ἀπέκτησε καλὴν περιουσίαν καὶ ἔγεινε ἰδιοκτῆτης Ἀθηναῖος μὲ σπίτια καὶ ἓνα κῆπον εἰς τὰ Πατήσια ἐξαίρετον. Ὡς ἄνθρωπος δὲ εὐγενέστατος καὶ αἰσθημάτων πατριωτικῶν.

ΑΝΑΦΗ

Τὸ νοτιώτερον νησὶ τῶν Κυκλάδων, τὸ μικρότερον καὶ τὸ πτωχότερον. Ἀδικημένον ἐκ φύσεως, ἀδικημένον ἐξ ἀνθρώπων. Ἀπρόσιτον, ἀπροσπέλαστον· ποῦ καὶ πῶς νὰ τὸ πλησιάσῃ κάνεις. Ἀπόστασις μιλλίων ἱκανή, συγκοινωνία δι' αὐτὴν δὲν ὑπάρχει, ἄρα ἀποκλεισμός. Κ' ἐν τούτοις ὅπως καὶ ὅλα τ' ἄλλα νησιά, κ' ἐκεῖ κάτι μπορεῖ νὰ εὕρῃ καὶ νὰ ἀντιληφθῇ ὁ ξένος. Οἱ κάτοικοι φιλοξενώτατοι, πραοτάτοι· ἄλλως τε τοῦτο εἶνε φυσικόν· ὅσῳ περιωρισμένοι ἀπὸ κόσμον εἶνε, τόσῳ διψοῦν νὰ ἴδωῦν ἄνθρωπον. Πτωχοὶ μὲν, φιλότιμοι δέ. Τί νὰ τοὺς κάμουν δέ καὶ τοὺς ὀλίγους πόρους τῆς στειρείας ποῦ ἔχουν. Διὰ τὴν συντήρησίν των τοῦλάχιστον ἀρκοῦν.

Δημητριακὰ καὶ κτηνοτροφία. Αὐτὰ ἡ τροφή των καὶ ὁ πλοῦτός των. Γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι· τοιοῦτοι οἱ Ἀναφιῶται. Σπέρνουν τὰς μικρὰς ἐκτάσεις τὰς ὁμαλὰς καὶ συγκομίζουσιν τὸ σιτάρι των, ἢ καλλιεργεῦν τ' ἀμπέλια των κ' ἔχουν τὸ κρασί των· βόσκουν τὰ γίδια ἢ τὰ πρόβατά των κ' ἔχουν τὰ τυριά των, τὸ μαλλί των. Δὲν

διάγουν βέβαια βίον σαρδαναπάλων, ἄλλ' εἶνε ὀλιγαρκεῖς ἐν τῇ συντηρήσει των.

Κατὰ ἑκατοντάδας μόνον μετροῦνται οἱ κάτοικοι τῆς Ἀνάφης, ὀλίγον κατ' ὀλίγον δὲ ἀπομακρύνονται τοῦ νησιοῦ των ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς ἐκθρέψῃ καὶ συντηρήσῃ καὶ ἔρχονται εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπου μάλιστα συνέπηξαν συνοικίαν πυκνοτάτην, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀναφιώτικα.

Μὲ τὴν Ἀνάφην ἐπισφραγίζομεν τὰς ἀνὰ τὰς Κυκλάδας ἐντυπώσεις μας· ὀφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τοὺς νησιώτας αὐτοὺς εὐρήκαμεν πραότητα ἡθους καὶ εὐπροσηγορίαν ἀγαστήν, εἶδομεν κόσμον γλυκὺν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἡμερον καὶ φιλόνομον, εὐλαβῇ πρὸς τὰς ἀρχάς, εὐσεβῇ πρὸς τὸ θεῖον, καὶ ὅχι φιλέκδικον καὶ φίλεριν.

ΘΗΒΑΙ

Ἀπὸ τὰ νησιὰ τῶν Κυκλαδῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Θῆ-
βαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, Θῆβαι εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ-
νομα ἀρχαίας κλασικῆς δόξης. Ἐδῶ ἡ ἰδική μας
περιώνυμος διὰ τὸν Ἐπαμεινώνδαν τῆς καὶ τοὺς
φιλοπολέμους καὶ φρονηματίας κατοίκους τῆς. Ἐκεῖ
διὰ τὸν πανάρχαιον πολιτισμόν τῆς. Ἡ ἐδῶ ἴσως ἀ-
ποικία τῶν ἐκεῖ. Οἱ Αἰγύπτιοι γὰρ ἀρχαιότατος λαὸς καὶ
τοῦ τότε πολιτισμοῦ σηματοφόρος. ὉΚέκροψ καὶ ὁ Κάδμος
ἐκεῖθεν ὠρμήθησαν καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἔκτισε τὴν Κεκρω-
πίαν, ὁ δ' ἄλλος τὴν Καῶμειαν.

Σχεδὸν δεκάωρος πορεία ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Θήβας. Δι'
ἁμαξιτῆς ὁδοῦ συνδέεται μὲ τὴν πρωτεύουσαν. Ἀλλὰ
στερειανὸ ταξεῖδι πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ περιεργοτά-
της ποικιλίας. Εὐρυτάτῃ καὶ καλῶς διατηρουμένη λεω-
φόρος σὲ ὁδηγεῖ πρὸς τὰς Θήβας· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τί
μεγαλοπρέπεια φύσεως. Ἐξ Ἀθηνῶν φεύγετε νύκτα διὰ
τοῦ λεωφορείου, διέρχεσθε Ἐλευσίνα, Μάνδραν, Παληο-
κούντουρα καὶ καταλήγετε εἰς τὸ Χάνι τῆς Κάζας ὅπου
ἀναπαύεσθε δυὸ-τρεῖς ὥρας καὶ τὸ πρωὶ εἰς τὰς Θήβας.

Ἀλθανόφωνος ὁ πληθυσμός της, ἡ δὲ πόλις κατόπιν τῶν τελευταίων σεισμῶν τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1894 ἀγερπῆς καὶ ἐρειπίων βρίθουσα. Μικρὰ ἡ παραγωγή της, ἀκαταπόνητοι οἱ κάτοικοί της. Εἰς τὴν γεωργίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσχολοῦνται οἱ κάτοικοι καὶ ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των μικροὺς κάμπους τοὺς ὁποίους καλλιεργοῦν δημητριακὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐπὶ τῆς Κωπαίδος μάλιστα πολλὰ τὰ κτήματα τῶν Θηβαίων. Ἄλλους σπουδαιότερους πόρους δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἡ πόλις τῶν Θηβῶν.

*
* *

Αἱ Θῆβαι κατέστησαν γνωστόταται διὰ τὸ στρατόπεδον τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, ἥδη δὲ σκέψις γίνεται νὰ συσταθῇ καὶ πάλιν. Φαίνεται ὅτι ὑπάρχει κατάλληλος τοποθεσία, στρατηγικῆς σπουδαιότητος καὶ ἀμυντικῆς ὑπεροχῆς, εἰς τῆς ὁποίαν εἶνε δυνατόν νὰ στρατοπεδεύσῃ ὁ στρατός μας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐστάλησαν εἰδικοί ἀξιωματικοὶ ὅπως μελετήσουν τὰ κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ ἀποφανθοῦν περὶ τοῦ σκοπίμου ἢ μὴ τῆς ἐκεῖ στρατοποδεύσεως. Ἄλλ' αἱ γινῶμαι εἶνε διηρημέναι, διὰ τοῦτο πολὺ ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ ματαιωθῇ ὁ σκοπός, ἀφοῦ προτείνονται καὶ ἄλλα μέρη, ὡς ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἰσθμία περιλαμβάνοντα συνθήκας μᾶλλον ἐπωφελεῖς καὶ σκοπίμους.

*
* *

Οἱ Ἀλθανόφωνοι κάτοικοι τῶν Θηβῶν κατῴρθωσαν νὰ μεταλλάξουν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς πόλεώς των.

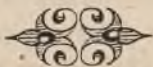
Φήβρα τὴν ἀποκαλοῦν, καὶ Φηβιώτην τὸν κάτοικον ἀντὶ
Θήβας καὶ Θεβιώτην. Φαίνεται ὅτι σχεδὸν ὅλος ὁ πλη-
θυσμός τῶν Θεβῶν καὶ τῶν περιχώρων ὁμιλεῖ τὴν Ἀλ-
βανικὴν, διὰ τοῦτο ἡ ἀπίστευτος ἐπίδρασις τῆς γλώσσης
ταύτης ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἡθῶν τῶν κατοίκων.

Τὰ περιβόλια ἐκτείνονται δεξιᾷ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ,
ἥτις τὴν ἐνόνει μὲ τὴν πρωτεύουσαν. Ἡ ἀγορὰ Θεβῶν
εἶνε ἐντελῶς ἰδιότυπος, ἴσως δὲ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην πόλιν
ἐλληνικὴν δύναται τις νὰ εὔρη ὁμοίαν. Εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ
τῆς ὁδοῦ Ἐπαμεινώνδου· δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ ταύτης παρα-
τάσσεται εἰς μῆκος ἀρκετὸν ἡ μία πλευρὰ τῶν ποικίλων
μαγαζιῶν, ὧν προεξέχουν ἀπὸ τουρκικῆς ἴσως ἐποχῆς,
οἱ ἴσκριοι, ὧς λέγονται ὑπὸ τῶν κατοίκων.

Ἄλλη πλευρὰ τὰ ἴδια. Οἰκοδομαὶ ἤρχισαν νὰ γί-
νωνται ἀρκετὰ κομψαί. Ἐκ τῶν τριῶν ναῶν ὁ τοῦ ἁγίου
Δημητρίου ἔχει ἱστορικῆς σημασίας εἰκόνα, τὴν τῆς μεγά-
λης Παναγίας ἥτις λέγεται, ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Θεοφό-
ρου Λουκά. Ἐκ τῶν συνοικιῶν ἡ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λό-
φου ἐκτισμένη εἶνε ἡ λεγομένη «Ἀρμενιά» κλῖμα ὑγι-
εινότατον. Μοναδικῆς φήμης εἶνε καὶ αἱ βελέντζαι τῶν
Θεβῶν, τὰς ὁποίας κατασκευάζουν εἰς τὴν συνοικίαν
Βλαχικὰ γυναῖκες εἰδικαὶ σχεδὸν δι' αὐτάς. Τὰ κρομμύδια
βγαίνουν ἄφθονα καὶ πωλοῦνται εἰς τὴν πανήγυριν τῆς
26 Αὐγούστου λεπτὸ καὶ ὁκᾶ περίπου. Κάμποι ἀπέραν-
τοι, ὅχι ὅσον ἔπρεπε ἐκμεταλλευμένοι. Σχεδὸν εἶνε συνδε-
δεμένα τὰ δύο προάστεια μὲ τὴν πόλιν, τὸ «Πυρὶ» καὶ ὁ
«Ἅγιος Θεόδωρος». Τὸ τρίτον προάστειον τὸ «Τάχι» ἀ-

πέχει ἓν τέταρτον καὶ δὲν ἔχει παρὰ ὀλίγα σπήτιχ. Ἐπιστήμονες ἄρκετοὶ καὶ καλοί. Δύνανται αἱ Θῆβαι νὰ ὀνομασθοῦν ἢ κλείς τῆς Στερεᾶς· συγκοινωνοῦν δι' ἁμαξιτῶν ὁδῶν μὲ τὴν πρωτεύουσαν, Χαλκίδα, Λεβαδείαν κλπ. Ἐκ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσσης βεβαίως πολλὰ θέλει ὠφεληθῇ. Εἰς τὴν οὐχὶ μακρὰν αὐτῆς Κωπαΐδα εὐρίσκουν οὐκ ὀλίγοι καθημερινὴν ἐργασίαν. Ἐκ τῶν ἀρχαίων Θηῶν ὀλίγα ἔχνη, πολὺ ὀλίγα. Μία ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη δύναται πλείστα ὅσα εἰς ἡμᾶς νὰ φερῇ, μέλλοντα νὰ ὑπενθυμίσωσι τὴν πατρίδα τοῦ Ἐπαμεινώνδα, τοῦ Πινδάρου, τὰς ἡρωϊκὰς ἐκείνας καὶ ἑπταπόλεις Θήβας. Ὁ διάσημος ποταμὸς Ἰσμηνός, ὀνομάζεται νῦν Ἀριάωνης, ἀναβλύζει δ' ἐξ αὐτοῦ ὕδωρ ἄφθονον, ἐξ οὗ διατρεῖται δωδεκάς ὑδρομύλων.

ΛΕΒΑΔΕΙΑ

Ἡ αὐτὴ λεωφόρος ἐκ Θηβῶν σὲ φέρει εἰς τὴν Λεβαδεῖαν μετὰ ἑπτὰ περίπου ὥρας.

Ἐντὸς κοιλώματος εὐρίσκεται ἡ πόλις· φαντάζεσθε δὲ τί βορβορώδεις ποῦ εἶνε οἱ ὁρόμοι τῆς κατὰ τὸν χειμῶνα· διότι ποῦ νὰ εὕρουν διέξοδον τὰ νερὰ νὰ χυθοῦν. Ὁ Δήμαρχός τῆς κ. Πανουργιάς, τὴν δευτέραν δημαρχικὴν περιόδον ἄγων ἤδη, φιλοτίμως ἐργάζεται πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ δήμου του, ἀλλὰ μὲ τόσῳ γλίσχρον προϋπολογισμόν, δὲν περισσεύει τίποτε διὰ ἔργα δημοτικά.

*
*

Ὅπως τὸ Παρίσι ἔχει τὸν Σηκουάναν, ἔτσι καὶ ἡ Λεβαδεία τὴν Ἑρκιναν, ποταμὸν διχάζοντα τὴν πόλιν εἰς τὸ μέσον. Ὁ σπουδαιότερος πόρος τοῦ τόπου εἶνε ὁ βάμβαξ, ἐξαιρέτου ποιότητος τοῦ ὁποίου σπουδαία ἐξαγωγή γίνεται ἐντὸς κ' ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Χρησιμεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ λεπτὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα· δι' αὐτὸ καὶ φημίζεται. Ποῦ δὲ καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ; Πέριξ τῆς Λεβαδείας καὶ ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς Κωπαΐδος, ἀποξηρανθείσης πλέον ὀλοσχερῶς. Ἐπ' αὐτῆς τὰ περισσότερα κτήματα τῶν κατοίκων. Τῆς Κωπαΐδος τὴν ἀποξήρανσιν ἔχει ἀναλάβει Ἀγγλική τις ἐταιρία, ἡ ὁποία καὶ ἐκμε-

ταλλεύεται ταύτην, ὑπενοικιᾶζοντα μὲ συμφέρουσιν τιμήν εἰς τοὺς γεωργοὺς, παρέχοντα συγχρόνως πᾶσαν ἄλλην εὐκολίαν πρὸς αὐτούς. Ἡ Κωπαῖς κεῖται πλησιέστερον τῆς Λεβαδείας ἢ τῶν Θηβῶν. Σχεδὸν δύο ὥρας ἀπέχει τῆς πρώτης, καὶ τέσσαρας τῆς δευτέρας. Κ' ἐννοεῖται ὅτι τὴν κηλλιεργοῦν ὄχι μόνον Λεβαδεῖς ἀλλὰ καὶ Θηβαῖοι· καὶ ὄχι μόνον βάμβηκα ἀλλὰ καὶ δημητριακοὺς καρπούς· καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ εὐδοκιμοῦν· πιναρά γὰρ ἡ πρώτη λίμνη.

Καὶ τί δ' ἄλλο καλὸν ἐπροξένησεν ἡ ἀποξήρανσις τῆς; Ἐχάρισε τὴν ὑγείαν εἰς τοὺς κατοίκους ὀλοκλήρου ἐπαρχίας· διότι πρὸ ταύτης, ἀνεπτύσσοντο ἐλώδεις πυρετοὶ οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐξήντλουν καὶ ἐκλόνιζον τὴν ὑγείαν των, τοὺς καθίστων δὲ ἀνικάνους πρὸς ἐργασίαν.

Ἡ ροὴ τῶν ποταμῶν χρησιμοποιεῖται ὡς κινητήριος δύναμις δύο ὑδροκινήτων κλωστηρίων τοῦ ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν Κηλογεροπούλων καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ κ. Λάππα τοῦ καὶ βουλευτοῦ. Ἐκαστον τούτων ἀπασχολεῖ περὶ τὰ τριάκοντα κοράσια, τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀπασχολοῦνται εἰς βιομηχανίαν χρήσιμον, ἀλλ' ἀπολαμβάνουν ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ κατορθώνουν νὰ καταρτίζουν τὴν προικὰ των.

Πλὴν τούτων δὲ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἐξ αὐτῶν ὅμως ὀλίγα πορίζονται· ὥς εἶνε κηλὰ τὸ βχμβάκι των.

Εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὥρῶν ἀπὸ τὴν Λεβαδεῖαν εὐρίσκειται ὁ μικρὸς συνεικισμὸς Μοῦλκι, ἀπὸ τὰ ὁπεῖα ἐξάγονται τὰ περίφημα μουλκέϊκα πεπόνια. Δυστυχῶς εἰ Μουλκιῶται ἐνσχλοῦνται ἀπὸ τοὺς πυρετούς, οὐδέποτε δὲ ἀποκτοῦν ὑγείαν.

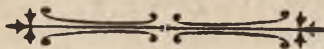
Σχεδὸν ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπάρχει τὸ μαντεῖον τοῦ Τροφωνίου Διός, τοῦ ὁποίου σώζονται ἐρείπια τινα. Ἐκεῖ που πλησίον ὑπάρχει ὁ Πύργος τῆς Πέτρας ὁ γνωστότατος ἐκ τῆς ἱστορίας μας τοῦ Εἰκοσιένα ὅπου ὁ Ὑψηλάντης ἤνοιξε τὸν πόλεμον πρῶτος κατὰ τῶν Τούρκων.

Πολιτευόμενοι τῆς ἐπαρχίας Λεβαδεῖας εἶνε οἱ κκ. Λάμπας καὶ Γεωργαντάς, εἰ καὶ βουλευταὶ σήμερον, καὶ ὁ πρῶν ὑπουργός, διαπρεπὴς δὲ ποινικολόγος, κ. Ν. Μπουφίδης.

Κοινωνίαν πολιτισμένην εὐρίσκεις, ἐπιστήμονας δὲ πολλοὺς· ἰατροὺς καὶ δικηγόρους διπλωματούχους, ὅχι διολάβους.

Ἄλλοτε ἐμαστίζετο καὶ ἡ Λεβαδεία ἀπὸ τοὺς πυρετούς, ἀλλὰ τὴν σήμερον ἄκρα ὑγεία ἐπικρατεῖ καὶ ἡ ἐνδημικὴ μέχρι τινὸς νόσος ἐξηφανίσθη πλέον.

ΑΡΑΧΩΒΑ

Ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ γερῶ Παρνασοῦ εὐρίσκεται ἡ Ἀράχωβα. Ἐπὶ ἀποτόμου βράχου ἐκτισμένη, ἀπέχει ὀκτὼ μόνον ὥρας ἀπὸ τῆς Λεβαδείας. Γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι οἱ Ἀραχωῖται καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ ἀσχολούμενοι κατορθόνουν νὰ ζοῦν ἐν αὐταρκειᾷ ἂν μὴ καὶ περισσεΐα. Περίεργον μόνον φαίνεται πῶς ἐκεῖ ἐξακολουθοῦν ἀκόμη οἱ πυρετοὶ νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς κατοίκους, ἐνῶ πλέον ἀπεξηράνθη ἡ Κωπαῖς, καὶ ἐξ ἄλλου καὶ αὕτῃ ἡ κωμόπολις εὐρίσκεται ἐπὶ ὄρους σχεδόν. Πῶς ἐξηγεῖται τοῦτο; Φαίνεται ὅτι αἱ ἀναθυμιάσεις τῶν μικρῶν ἐλῶδῶν ἐκτάσεων, αὐταὶ προσβάλλουν καὶ μολύνουν τοὺς κατοίκους. Μόνον εἰς τὴν Ἀράχωβαν ἀκόμη καὶ εἰς τὸ Μοῦλκι ἐξακολουθοῦν οἱ πυρετοί.

*
* *

Ἀπὸ τὸ λαμπρὸ δὲ μαλλὶ τῶν προβάτων τοῦ Παρνασοῦ κατεργάζονται οἱ Ἀραχωῖται τῆς χνουδωτῆς ἐκείνης καρπίτες, τοὺς ἐντοπίους αὐτοὺς τάπητας οἱ ὅποιοι κοινότερον λέγονται βελέντζαι καὶ κυλίμια. Συχνὰ βλέπετε εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς ποιμένας Ἀραχωῖτας οἱ ὅποιοι ἐπὶ τοῦ ὄμου των φέρουν τῆς χρωματιστῆς καρπίτες, ὀνομαστὲς διὰ τὴν ζεστασιὰν καὶ τὸ παχύτατον χνουδί των. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ χρῶμα δὲν τὸ δίδουν οἱ ἴδιοι.

ΛΙΔΩΡΙΚΙΟΝ

Τὸ κέντρον τῆς Δωρίδος δηλ. ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς. Ἡ τοποθεσία τῆς πόλεως, ἣτις δύναται καλλίτερον νὰ ὀνομασθῇ κωμόπολις, ἐλεεινή. Μία ρευματιὰ μὲ βουνὰ ἀπότομα ἐκατέρωθεν, μὲ πολλὰς ὁμως καὶ καλὰς ἀμπέλους εἰς τὸ κατώτερον μέρος. Ἐχει τὸ Λιδωρίκιον ἀξίας λόγου οἰκίας, ἀλλ' αὐταὶ εἶνε ἐλάχισται, ὁ λόγος δὲ τῆς μὴ αὐξήσεως τῶν κατοίκων εἶνε τὸ ἐλαττωματικὸν τῆς τοποθεσίας. Δύο τρία τῆς προκοπῆς καφφενεῖα καὶ μία πλατεῖα εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως συγκεντρώνουν τοὺς ὀλίγους περιπατητάς, δημοσίους ὑπαλλήλους, ἀποστράτους ἀξιωματικούς — καὶ δὲν εἶνε ὀλίγοι — καὶ τοὺς εὐπορωτέρους.

Εἶνε τὸ Λιδωρίκι ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Αἰγιτίου μὲ δήμαρχον τὸν κ. Παπακωνσταντίνου. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Δωρίδος καταλήγει ἡ μόνη ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἀπὸ Βιτρινίτσης καὶ τῆς Ἐρατεινῆς ἡ ὁποία εἶνε καὶ τὸ ἐπίκειον τῆς ἐπαρχίας. Ἐχει ἀποπερατωθῇ ἡ ὁδὸς ἀλλὰ δὲν ἔχει τεθῇ εἰς χρῆσιν, διότι τὸ ἀπὸ Ἀνάθεμα μέχρι Λιδωρικίου τμήμα αὐτῆς εἶνε πολὺ στενὸν εἰς τρόπον ὥστε δυσκόλως διέρχονται συναντώμενα δύο ἀμάξια. Ἐνεκεν τῆς

ἄχρηστίας κινδυνεύει νὰ καταστραφῇ ὁλόκληρος ἡ ὁδός, δι' ἣν χιλιάδες πολλαὶ ἐδαπανήθησαν.

*
* *

Ὁ τόπος εἶνε ὑγιεινός, τὸν χειμῶνα δὲ καλύπτει αὐτὴν τὴν πόλιν χιῶν ἐπὶ μῆνας, ἐπικρατεῖ δὲ ψυχρὸς δριμύ. Προϊόντα δ' ἔχει δημητριακὰ ὀλίγα καὶ κτηνοτροφίαν ἐπίσης ἀξίαν λόγου.

Ὀλίγοι ἀπὸ τὸ Λιδωρίκι, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τὰ λοιπὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας κατέρχονται εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γαλακτοπώλου. Καὶ ἄλλοι μὲν διατηροῦν τὰ ὠραιότερα εἰς τὸ εἶδος των καταστήματα ἄλλοι πάλιν, πωλοῦντες γάλα καὶ βούτυρον τὸν χειμῶνα μόνον, ἐπιστρέφουν τὸ θέρος εἰς τὸν τόπον των πίνοντες τὸ ὠραῖόν των ὕδωρ καὶ ἀναπνέοντες τὸν καθαρώτατον ἀέρα των κάτω ἀπὸ ἔλασα.

Οἱ πωλοῦντες εἰς τὰς ὁδοὺς γάλα ἔχουν ἓν ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν· φοροῦν καλλιτέρας καὶ καθαρωτέρας ἐνδυμασίας εἰς τὴν ἐπαρχίαν των ἢ εἰς τὰς Ἀθήνας.

A P T O T I N A

Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν Δωρίδα πρέπει νὰ θεωρῇ ἀπαράιτητον τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τῆς ὠραιότερας κωμοπόλεως αὐτῆς καὶ ὀρεινοτέρας ἐν ταύτῃ.

Ἀπέναντι τῶν γυμνῶν καὶ ὑψηλῶν Βαρδουσιῶν καὶ παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ Εὐήνου κεῖται ἐπὶ κεκλιμένου ἐδάφους ἡ Ἄρτοτινα μὲ τοὺς ὑπερδισχιλίους κατοίκους της. Ἐχει ἀξιομνημόνευτον τοποθεσίαν ἐφ' ἧς εὐρίσκεται ἡ ἱστορικὴ μονὴ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ὅπου ὁ Ἀθ. Διάκος ἐχρημάτισεν ὡς καλογηρόπαις. Μὲ ὅλην τὴν σχετικὴν γυμνότητα τοῦ ἐδάφους της τρέφει πολλὰ ποίμνια τὰ ὅποια τὸν χειμῶνα κατέρχονται, ἕνεκεν τοῦ ψύχους, εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὰς Ἀθήνας. Ὁ τυρὸς τῶν Βαρδουσιῶν εἶνε ἐφάμιλλος μὲ τὸν τυρὸν τῆς Λιάκουρας. Οἱ κάτοικοι ζωηροὶ, ὑγιεῖς, εὖρωστοι. Ἐπικρατεῖ τὸ μέτριον ἀνάστημα. Ἡ Ἄρτοτινα θὰ ᾔτο καλλιτέρα καὶ εὐκολώτερον θὰ διήρχετό τις δι' αὐτῆς εἰάν εἶχεν ὁδοὺς. Ἐχουν καταστραφῇ σχεδὸν ὅλαι καὶ ἐγιναν μονοπάτια. Τῆς λείπει καὶ καλὸς ναὸς ἀνάλογος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων.

..

Καὶ ἐδῶ οἱ συνταξιῶχοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ εἶνε ὅχι ὀλίγοι· δι' αὐτοὺς δὲ ἐξέρχονται ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου περὶ τὰς 30,000 χιλ. δραχμὰς ἐτησίως.

Ἐχει ἡ κωμόπολις καὶ ἰατρὸν τὸν κ. Κ. Διάκον συγγενῇ τοῦ ἥρωος τῆς Ἀλαμάνας.

Ὁ διαβάτης αἰσθάνεται κᾶποιαν λύπην διὰ τὴν μὴ συντήρησιν καλογῆρων εἰς τὴν ωραίαν καὶ προσοδοφόρον μονὴν τοῦ Προδρόμου τῆς ὁποίας τὰ κτήματα νέμεται ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος.

Ἐξ Ἀρτοτίνης οὐδεὶς ἐξασκεῖ τὸ ἐπαγγελμα τοῦ γαλακτοπώλου ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τῆς αὐτῆς κωμοπόλεως κατάγονται οἱ τέως βουλευταί, Ρούκης Ξηροχωρίου καὶ Σκαλτσᾶς Βάλτου.

Ν Α Υ Π Α Κ Τ Ο Σ

Διὰ περικόμψου ἱστιοφόρου πορθμείου ἐκτελεῖται τε-
τράκισ τῆς ἡμέρας ἡ διαπόρθμευσις τῶν ταξειδιωτῶν ἐκ
τοῦ ἐπὶ τῆς Πελοποννησιακῆς παραλίας ἐναντι ἀκριβῶς
τῆς Ναυπάκτου κειμένου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ τοῦ
Ψαθοπύργου. Διαιρεῖται εἰς παλαιὰν καὶ νέαν πόλιν, ἐξ
ᾧ ἡ μὲν πρώτη ἐγκατεσπαρμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς
θαλασσίας πλευρᾶς ἐπὶ λοφίσκου, συνεχομένου τῇ ὑπερκει-
μένη λοφοσειρᾷ τοῦ Πίνδου, περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ φρουρίου
τριγωνοειδῆ ἔχοντος τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐνθα ὁ
κυκλοτερὴς ἀλλὰ μικρὸς τῆς πόλεως λιμὴν, καὶ τὴν ἐναντι-
γωνίαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐπιστεφομένου ὑπὸ
ἐκκλησιδίου τοῦ Ἀγ. Ἡλίου, ἡ δὲ νέα ἐν κανονικῷ σχε-
δίῳ ἤρχισεν ὠκοδομουμένη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ
Ἑθνους ἐπὶ τοῦ χθαμαλοῦ ἐδάφους κατὰ μῆκος τῆς πα-
ραλίας.

Ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις τῆς πόλεως καὶ ἡ καθαριότης
τῶν ὁδῶν ἀμεμπτος συγκριτικῶς πρὸς πολλὰς ἐλληνικὰς

πόλεις, ἐξαιρουμένης στενωποῦ τινος ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει, καλουμένης ἀγορᾶς ὡς συγκεντρούσης πλεῖστα καταστήματα, ἐν αἷς καὶ τὸ νεότευκτον ξενοδοχεῖον τῆς πόλεως τῶν ἀδελφῶν Τρυσκοσίνη, ὅλως ἀκαταλλήλως ἰδρυθὲν εἰς ἄσχημον μέρος τῆς πόλεως. Ἡ ρυμοτομία δὲν συνετελέσθη πλήρως εἰσέτι, ἀλλ' ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, πολὺ φιλοκάλως.

Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν ἐπὶ δωδεκαετίαν ὅλην δημαρχεῦντα καὶ ἤδη ἐκλεχθέντα πάλιν κ. Δημ. Φαρμάκην Ὁ αὐτὸς κατεσκεύασε τὸ λειτουργοῦν ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως ἱκανοποιοῦν τελείως τὴν ὑδρευσιν τῆς νέας πόλεως, ὅχι ὅμως καὶ τῆς παλαιᾶς, λόγῳ τῆς δυσαναλογίας μὲν τοῦ ὕψους τοῦ ἐδάφους τοῦ Β. τμήματος αὐτῆς καὶ τῆς πηγῆς τῶν ὑδάτων, λόγῳ ἐλαττωματικῆς ὅμως κατασκευῆς τοῦ ὑδραγωγείου ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑδρευσιν τοῦ Ν. αὐτῆς τμήματος. Ὑπάρχουν ἄφθονα ὕδατα ἐντὸς τοῦ Φρουρίου εἰς θέσιν περίοπτον καλουμένην Μεγαλομάτα, ἅτινα διοχετευόμενα καταλλήλως ὑπεραρκοῦν δι' ὁλόκληρον τὴν παλαιὰν πόλιν. Ἡ λύσις τοῦ Γορδίου τούτου δεσμοῦ ἐπαφίεται τῷ κ. Δημάρχῳ. Τοῦ αὐτοῦ ἔργα εἶνε καὶ δύο πλατεῖαι ὠραῖαι μετὰ δένδρουφυτείας. Ἀσύγγνωστον ἀμέλειαν ἐπεδείξατο μὴ συνετελέσας διὰ μόνης τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς βοσκῆς ἐπὶ τῆς ΒΑ τῆς πόλεως κειμένης κλιτύος, εἰς τὴν ἀναδάσωσιν αὐτῆς αὐτομάτως, ἀναπτυσσομένων τῶν ἀειθαλῶν καὶ χαριτωμένων πρίνων, οἵτινες καίτοι ριζηδὸν ἐκκόπτονται ὑπὸ τῶν ποιμένων, ἀναφύονται πεισματωδῶς δίκην Λερναίας Ὑδρας. Οἱ κάτοικοι ἀξιοῦν ἀπὸ τὸν κ. Φαρμάκην ν' ἀναλάβῃ ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὴν ἀναδάσωσιν ταύτην, χορηγῶν καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου ἑκατοντάδα δραχμῶν ἑτησίως δι' ἐκκοπὰς καὶ ἀνακαθάρσεις πρὸς ταχυτέραν ἀνχνέωσιν τῶν καχεκτικῶν δένδρουλλίων, διότι ἡ ἀπόκτησις

τοιαύτης δεινότητος οὐ μόνον εἰς ἀπολαυστικὸν τοπεῖον θὰ μετατρέψῃ τὴν καὶ ἤδη ὠρσίαν Ναύπακτον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐκράες τοῦ κλίματος θὰ μονιμοποιηθῇ κλονιζόμενον τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ πυρετῶν, ὅποτε ἡ πόλις αὕτη δύνηται νὰ καταστῇ ἡμέραν τινὰ *Θερινή* *Ἀνεσις* τῶν πλουσίων Πατρινῶν.

* *

Πολλαὶ νέαι οἰκοδομαὶ ὑποδομῆθησαν τὴν τελευταίαν δεκαετίαν καὶ ὁσημέραι ἀνεγείρονται. Κατοίκους ἀριθμεῖ 2,500. Τὴν κοινωνίαν διακρίνει φιλοξενία, τὸ εὐάγωγον τοῦ χαρρακτῆρος, ἐξ οὗ καὶ σπανίζουσι καὶ ἀπλᾶ ἔριδες, ἅμα δὲ καὶ ἐργατικότητα.

Πεδιάδα ἔχει εὐρορον καὶ ἐπιμήκη ἔνθεν καὶ ἔνθεν, κατεῖλημμένην κυρίως ὑπὸ σταφιδοκαρπῶν καὶ ἀμπελώνων. Ἡ παρὰ τὴν ὁδὸν τοῦ τόπου συνίσταται κυρίως ἐκ τοῦ θυμαρίου αὐτοῦ σταφιδοκαρποῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἐνετικῶν λιτρῶν περίπου, δευτέρου μετὰ τὸν τοῦ Αἰγίου κατὰ τὴν ποιότητα, ἡ πρώτη ὅλων τῶν ἄλλων σταφιδικῶν μερῶν, πωλουμένου καὶ εἰς τὴν δυσχερεστέραν περίοδον ὡς ἐφέτος 200 ὀρχμας, 300 δὲ ἐν ἡμέραις εὐτυχίας, ἐκ τοῦ ὠραίου οἴου μελανοῦ, ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ, ἀγνωστάτου καὶ λίαν γευστικοῦ, μὴ ἐξαγομένου κατὰ πολὺ εἰς μεγάλα κέντρα καταναλώσεως ἐλλείπει ἐπιχειρηματιῶν, ὡς περιοριζομένων τῶν κεφαλαιούχων εἰς τὸν σταφιδοκαρπὸν καὶ ἄλλας ἐμπορικὰς ἐργασίας, δι' ὃ καὶ ἡ τελευταία ὑποτίμησις αὐτοῦ 30 λεπτὰ κατ' ὅκῃ, καὶ ἡ στασιμότης νέων φυτειῶν. Σὺν τούτοις παράγει καὶ τριφύλλιον, ἐξαγόμενον εἰς Πάτρας καὶ Πειραιᾶ, διαφόρους ὀπώρας κλπ. Εἰς τὰ χωρία τοῦ δήμου καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας εἶνε σνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία ἀποφέρουσα πολλὰς προσό-

δους. Εἰς προγενέστερα ἔτη θαυμασίως ἐκαλλιεργεῖτο ἀνά πᾶσαν τὴν ἐπαρχίαν ἡ σπηροτροφία, ἀποτελοῦσα τότε τὸν μέγιστον ἐπαρχιακὸν πόρον, ἣτις ἀδικαιολογήτως παρητήθη, καὶ ἥς ἡ ἀνανέωσις δύσκολος διὰ τὴν ἐκ παραμελήσεως ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τῶν μωρεῶν. Καὶ ὅμως τὸ ζήτημα αὐτὸ ὡς δυνάμενον ν' ἀναζωογονήσῃ τὴν εὐημερίαν τῆς ἐπαρχίας ὁλοκλήρου πρέπει νὰ προσελκύσῃ σύντονον τὴν μέριμναν τῶν δημάρχων καὶ τῶν ἐγκρίτων ἐν γένει, ὅπως παρακινήθῃ τὸ χωρικὸν στοιχεῖον καὶ ἀναλάβῃ τὴν καλλιέργειαν.

Ἡ Ναύπακτος συνδέεται διὰ τοῦ Ἀγρινίου δι' ἁμαξίτης ὁδοῦ, ἐπίσης διὰ συμπλέγματος σχεδὸν πλήρους βχτῶν ὁδῶν συνδέεται δι' ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας, καταρτισθέντος τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἐνεργείᾳ τοῦ τέως βουλευτοῦ κ. Καλαντζοπούλου. Τούτου ἕνεκεν καὶ ὡς ἐπινοεῖον χρησιμεύει ἡ Ναύπακτος τῆς ἐπαρχίας ὁλοκλήρου, πολλῶν ὁήμων τῆς Δωρίδος καὶ ἄλλων τινῶν, ὡς τοῦ Μεσολογγίου καὶ Τριχωνίας. Ἄλλη ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἀνατολικῶς τῆς πόλεως συνδέει αὐτὴν μετὰ τινος ἐξοχικῆς πλατείας 20 λεπτὰ τῆς ὥρας μακρὰν κειμένης, λίαν εὐρυχώρου, περιβαλλομένης ὑπὸ πλατάνων ὑψικαρήνων, καὶ διασχιζομένης ὑπὸ ρύακος πλήρους ἀφθόνων διαυγῶν ὕδατων ποσίων, περιττευόντων ἐκ τῶν διὰ τῆς δεξαμενῆς διοχετευομένων, καλουμένης δὲ ἐντεῦθεν Κεφαλόβρυσον. Πέριξ αὐτῆς ὑψοῦνται λοφίσκοι πετρώδεις καὶ ἀπότομοι τὰ μάλα συντείναντες εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς τοποθεσίας, ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς ἐκ τῶν ὁποίων ὑψοῦται ναῖσκος ἄνευ μὲν πολυτελῶν κόσμων, ἀλλὰ μετὰ περισσῆς φιλοκαλίας κατεσκευασμένος.

Ἐπὶ τῆς πλατείας ταύτης τελεῖται ἐτησίως ἐμπορικὴ πανήγυρις τὴν 26 Ὀκτωβρίου ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, προσερχομένων ἐμπόρων ἐκ Πειραιῶς, Σύρου, Κορίνθου, Αἰγίου καὶ Πατρῶν. Ὀλίγον πέραν ταύτης πρὸς τὴν θάλασσαν κεῖται χωρίον ἐξ εὐαρίθμων οἰκογενειῶν, μετὰ πολλῶν λαχανοκήπων καὶ πολλῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἄλλη πηγὴ ἀφθόνων ὑδάτων ὑπάρχει καὶ ἡ ὁποία καλεῖται «βρύσι τῆς ἀγάπης» διότι πιθανολογεῖται ὅτι αὐτόθι ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης παρ' ἀρχαίοις.

Ἀνατολικώτερον ἐκτείνεται πεδιάς εὐρεῖα διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Μόρνου δι' ὃ καὶ ὁμώνυμος αὐτῷ. Ἄλλοτε ἐκ τῆς καλλιεργείας ὁλοκλήρου τῆς πεδιάδος αὐτῆς ἐτροφοδοτεῖτο διὰ δημητριακῶν καρπῶν ὁλόκληρος ἡ Ναυπακτία καὶ Δωρίς. Διάφοροι ὅμως διακλαδώσεις τοῦ Μόρνου μετέπειτα δημιουργηθεῖσαι κατέκλεισαν αὐτὴν καὶ παρέσυραν τὰ χῶματα, τούτου ἕνεκεν κατέστη ἄγονος.

Ἰδού στάδιον ἐνεργείας ὑπὲρ τοῦ τόπου τῶν εἰς τοὺς βουλευτὰς Ναυπακτίας καὶ Δωρίδος.

Ἄλλο ὅμως ζήτημα, σχετιζόμενον ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἐν γένει εὐπροσωποτέραν παράστασιν τῆς πόλεως, ὅπερ πρέπει νὰ προκαλέσῃ ταχεῖαν τὴν μεριμναν τῆς λιμενικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ κ. Δημάρχου, εἶνε ἢ κατεδάφισις τῆς πλευρᾶς τοῦ φρουρίου τῆς παραλλήλου τῇ θαλάσῃ καὶ ἡ κατασκευὴ περιφερικοῦ δρόμου, διότι διὰ τοῦ μέτρου τού-

του θα ἐπιτευχθῇ καὶ στοιχειώδης ὑγιεινὴ ἀνάγκη τῆς πόλεως, ὁ ἀνετώτερος ἀερισμός.

★
★ ★

Ναυπακτίους πολλοὺς εὐρίσκει κἀνεῖς εἰς τὰς παραδου-
ναθείους ἑλληνικὰς παροικίας, λαμπρὰ ἐγκατεστημένους
καὶ πλουτίσαντας ἐκ τοῦ μηδενὸς διὰ τῆς φιλεργίας καὶ
ὁραστηριότητός των. Ὅφείλουν δ' οὗτοι ἐκ συμφώνου
μετὰ τῶν ἐν Ναυπάκτῳ συμπολιτῶν των νὰ δαπανήσουν
διὰ τὴν ἀνέγερσιν εὐπρεποῦς ἐκκλησίας, διότι ἡ ὑπάρ-
χουσα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τουρ-
κικὴν σαρὰγι καὶ οὐχὶ πρὸς τέμενος ὀρθοδόξων.

Β Ω Λ Ο Σ

“Ὅ,τι καὶ ἂν εἰπῇτε, τὸ θαλασσινὸν ταξεῖδι εἶνε καὶ θὰ μείνῃ ταξεῖδι ταξειδιῶν. Τί σᾶς λέγει ὁ ἀθάνατος γῦρος τῆς Πελοποννήτου, ἢ τῶν Κυκλάδων; Ὁ πρῶτος σὺ παρουσιάζει ἐνθεν μὲν τὴν ἀχόρταστον πρασινάδα τῶν κάμπων, ἐκεῖθεν δὲ τὴν ἀτίμητον γαλανάδα τοῦ πόντου. Ὁ δεῦτερος πελαγίσιος, μὲ ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ κύματ’ ἀφρισμένα. Κατὰ τὸν διάπλουν ὅμως τοῦ Εὐβοϊκο-Παγασητικοῦ τὸ ταξεῖδι σου εἶνε ἀμφίχερσον. Ταξειδεύεις ἀφ’ ἐνὸς μὲ πυρόσκαφον, καὶ ἀφ’ ἐτέρου νομίζεις ὅτι διασκελίζεις τοὺς ἐνθεν κ’ ἐνθεν τοῦ κόλπου τούτου ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας, ὅτε μὲν ἀναρριχώμενος εἰς βράχους ὅτε δὲ χανόμενος εἰς ρεματαριαῖς ἢ ὑψούμενος εἰς ραχούλαις. Εἰκοσιτετράωρος ποταμοπερίπατος ποῦ δὲν ξέρεις ἂν πεζοπορῇς ἢ ἂν κυματοπορῇς. Εἶνε λοιπὸν ἢ δὲν εἶνε ἡ ποικιλωτέρα καὶ ὠραιοτέρα θαλασσινὴ ἐκδρομὴ τῆς Ἑλλάδος; Ἀπὸ τὸ Ἀλιθέρι καὶ πέραν σὰν νὰ ποταμοπλοῇς. Ὅποια δὲ θέλγητρα δὲν σοῦ παρουσιάζει ὁ ἐλικόστροφος καὶ μχιανδροειδὴς αὐτὸς κόλπος; Ὡς νὰ ταξειδεύῃς Δούναβιν ἢ Νεῖλον. Κ’ ἐνθεν κκεῖθεν ἢ πρασινισμένοι κάμποι ἢ χιονοσκεπῇ βουνά. Κ’ ἔπειτα βρίσκονται μερικοὶ ποῦ

ἐνῶ τρελλαίνονται διὰ τὸν Νεαπολιτάνικον κόλπον δὲν τρέχουν νὰ ροφήσουν τὸ ταξειῖδι τῶν ταξειδιῶν τὸν καταγάλανον ὀφιοειδῇ τῆς Ἑλλάδος Δεύναβιν, τὸν Εὐβοϊκόν, τὸν καταλήγοντα εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Παγασσητικῷ τὸν κόλπον τοῦ Βῶλου. Ἐνεκα δὲ τῶν πολλῶν προσεγγίσεων, πάντοτε τ' ἀτμόπλοια πλήρη ἐπιβιχτῶν πᾶν κ' ἐρχονται· καὶ τοῦτο ἀκόμη προσθέτει εἰς τὴν τέρψιν τοῦ ταξειδιοῦ· τόσῳ διὰ τοὺς ταξειδεύοντας ὅσῳ καὶ διὰ τὰς ἀτμοπλοῖας.

*

Ὁ Βῶλος, τὸ Παρίσι τῆς Θεσσαλίας.

Ἐξ ἀπόπτου θεώμενος, πανόραμα, μὲ τὴν κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἐξηπλωμένην πόλιν, τὰ κομψὰ λιθό-
 ὂμητα μέγαρά του, μὲ τὰ κυκλοτερῶς συνοικισμένα εἰκοσιτέσσαρα χωριά του, τὰ ὁποῖα λὲς καὶ προφυλάττουσιν ὡς ταμποῦρια τὴν φιλόστοργον Μητρόπολιν των, μὲ τὴν ὑπερήφανον Πήλιον χιονοσकुφωμενος, καὶ τὰ γύρωθεν βουνὰ καταστολιστα ἀπὸ πρασιναδά.

Ὁ Βῶλος ἐκ τοῦ συνεγγυος πανδαιμόνιον ἀγοραπωλησίας. Ἐμποροὶ, μικρέμποροι, μεγαλέμποροι, μεσίται ἐκατόμποδες κ' ἐκατόγχειρες, σιτηρα, ὀημητριακα, ἀραβόσιτος, κριθή, ἔλαια, ἐλαῖαι, κευκύλια, σῖκα, σπασμια, νταρί, καπνά, τυρός, ρώθια, φασόλια λευκὰ καὶ ψιλὰ—τὰ μαυρομμάτικα καλσόμενα—ρεβίθια, φακὴ, παταται, μῆλα, φριόκια τὰ ἀθανατα, πορτοκαλία καὶ ὅ,τι ἄλλο ἢ ἐριβῶλαξ τῆς Θεσσαλίας πεδιάς παράγει, τὸ εὐρίσκεις εἰς τὸν Βῶλον λιανικῶς, χονδρικῶς, κατ' ὀκαῶδας, εἰς φορτία, ἐν ἀποθήκαις, ἐν γραφεῖσις, εἰς ἐργαστάσια, εἰς τὴν ἀγοράν. Ὅλων τῶν περιφερειῶν ἡ παραγωγὴ συγκεντρύεται εἰς τὸν Βῶλον, ὡς ἐν ἐστία φωτός καὶ πλούτου. Ἐκεῖθεν δὲ κατόπιν δι' ὅλων τῶν ὑγρῶν ἀρτηριῶν τὰς

ὅποιος διατρέχει ὁ Τζών, ὁ Γουῆς, ἡ Πανελλήνιος, ἡ Συριανὴ Ατμοπλοῖα καὶ οἱ λοιπαὶ ἀτμοπλοῖαι μας, ἐξακοντίζονται εἰς πλοῦσιοι οὗτοι τῆς Δήμητρος καρποὶ ἀνὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ τὰς Πατρὰς καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὁ Βῶλος. Ἔτσι βυθμολογεῖται λόγῳ ἐμπορικῆς ζωῆς, βιομηχανικῆς κινήσεως, κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ κατ' ἐξοχὴν σιταποθήκη τῆς Ἑλλάδος. Μήπως ταχα δὲν θὰ ἤμεθ' αὐταρκεῖς ὡς πρὸς τὸν σιτισμὸν μὲ μόνην τὴν Θεσσαλίαν, τὴν πράγματι Βεσσαραβίαν τῆς Ἑλλάδος, ἂν μερικὰ ἐκ τῶν ἑκατομμυρίων τὰ ὅποια ἐσκορπίσαμεν εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους διεθέτομεν καὶ διὰ τοὺς κάμπους τῆς Θεσσαλίας, κατασκευάζοντες ἀναγκαιότατα ὑδραυλικά ἔργα, ρυθμίζοντες τὴν κοίτην τοῦ Πηνειοῦ ὥστε οὔτε ἐν πολυομβρίᾳ νὰ ἐπέρχωνται πλήμμυραι, ἀλλ' οὔτε ἐν ἀνομβρίᾳ ξηρασίαι;

Καὶ μ' ὅλας τὰς χονδροειδέστατας αὐτὰς ἑλλείψεις ἡ λιπαρὰ Θεσσαλία ἀποδίδει κατ' ἔτος ἄφθονον τὸν ἀμητόν.

Ἀποδείξεις οἱ μεγάλοι σιτεμπορικοὶ οἶκοι, οἱ ἀναριθμητοὶ ἐμπορομεσίται, τὰ βιομηχανικὰ τῆς ἐργοστάσια, τὰ πλούσια καταστήματα εἰς τὰ ὅποια εὐρίσκονται τὰ τελεióτερα εὐρωπαϊκὰ γεωργικὰ ἔργαλεια, ἡ καταπληκτικὴ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως, ἡ ἀπροσδόκητος ἐπεκτασίς τῆς, ἡ πρόοδος τῶν ὠημοτικῶν καὶ λιμενικῶν ἔργων, ὁ πλουτισμὸς τοῦ τε Βῶλου καὶ τῶν Βωλιωτῶν, ὁ κοινωνικὸς πολιτισμὸς, ἡ ἐγκατάστασις ποικίλων καταστημάτων πολυτελείας, βιομηχανικῶν εἰδῶν, ἀποικιακῶν κλπ. ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Βῶλος μεγαλύνεται, ἀκμάζει, πλουτίζει.

Καὶ ἡ πρόοδος τοῦ Βῶλου χρονολογεῖται πρὸ δεκαπεντάδος ἐτῶν. Πρόοδος δημοτικῇ, πρόοδος ἰδιωτικῇ. Τὸ λιμενικὸν κρηπίδωμα ποῦ ἐξακλουθεῖ νὰ γίνεταί ἀνεκαίνισε πράγματι τὸν Βῶλον, ἡ ρυμοτομία τῆς πόλεως, ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἀεριόφωτος — ἂν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὸν πολιτισμένον πρῶτον Δήμαρχόν της κ. Τοπάλην ἐπεριμέναμεν νὰ λαμποκοπῇ ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἡλεκτρικὸν τοῦ "Εδισσων — ἡ ἐκ τῶν ἐνόντων ἀνεύρεσις ἀρτεσιανῶν ὑδάτων διὰ τὴν πόλιν, ἡ σύστασις πλατειῶν καὶ ὀρενδροφυτειῶν, ἡ ἀνέγερσις οἰκοδομῶν τελείως Ἀθηναϊκῶν μὲ κομψότατον τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, μὲ καφενεῖα καὶ ζυθοπωλεῖα καὶ καταστήματα καλαισθήτου καὶ πολυτελοῦς μάλιστα ἐπιπλώσεως.

Εἶνε καὶ ἔορα τῶν Θεσσαλικῶν Σιδηροδρόμων ὁ Βῶλος. Πόσῳ ὁ ὠφέλησαν γεωργικῶς, κοινωνικῶς, ἐκπολιτιστικῶς τὴν Θεσσαλίαν αἱ σιδηρεὶ γραμμαὶ τοῦ ; Δι' αὐτοῦ ἐντὸς ἡμέρας φορτία ὀλοκλήρα συγκεντροῦνται εἰς τὸν Βῶλον ἐξ ὅλων τῶν ἀποκέντρων τῆς Θεσσαλίας. Ἀλλὰ μήπω μόνον τοῦτο ; Τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, καθ' ἡμᾶς, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπαγίωσεν ὁ Θεσσαλικὸς σιδηρόδρομος, ἀναδειχθεὶς ἀνώτερος στρατιωτικῶν ἐποπτῶν, ἀποσπασμάτων καὶ ταγματῶν ὀλοκληρῶν. Τὸ πρὶν ἀσυγκοινῶντον ἐσωτερικὸν τῶν Θεσσαλικῶν κάμπων, τὸ ὁποῖον ἦτο ἔρμειον φυγοδίκων, ζωοκλόπων, ἐκβιαστῶν, κηκοποιῶν καὶ ληπτικῶν συμμοριῶν, διὰ τῆς ἐξαπλώσεως αὐτοῦ ἀπέκτησεν ἀσφάλειαν, ἐξημέρωσιν,

πολιτισμόν· πρὸ τοῦ σιδηροδρόμου, ὁ ἐπισκεπτόμενος τὰ ἐνδότερα τῆς Θεσσαλίας ἔπρεπε νὰ ἀσφαλισθῇ μὲ ὁλόκληρον ὀπλοθήκην, διότι εὐκολώτατα ἠδύνατο νὰ ζωγρηθῇ ἀπὸ ἀρματωμένους κατσικοκλέπτας· τῶρα ὅμως, κατόπιν τῆς μαρτυρικῆς ἐξοντώσεως τῶν γνωστῶν ληστοσυμμοριῶν Τσουλῇ καὶ Παπακυριτσοπούλου, ἡ ἀσφάλεια ἐμπεδώθη

*
* *

Πλὴν τοῦτου δέ, ὁ σιδηρόδρομος συνέδεσε τὰ ἁπώτατα χωριὰ μὲ τὰ κέντρα, ἐκ τῆς συγχρωτίσεως δ' αὐτῆς ὠφέλεια βέβαια προσεγένετο εἰς τοὺς ἡμιπολιτίστους τῶν ἐσωτερικῶν χωρικοὺς. Ἄλλωςτε ὅλα τὰ πανθεσσαλικά προϊόντα διὰ τῆς νέας συγκοινωνίας ἔγειναν προσιτώτερα καὶ εὐωτότερα καὶ εὐαποκτητότερα εἰς πάντα ἀγοραστήν. Ἴδου διατὶ πρέπει νὰ δοθῇ μεγάλη σημασία εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῆς σιδηρομικῆς συγκοινωνίας ἐν Θεσσαλίᾳ. Μάθετε δὲ πρὸς τοῦτοις ὅτι αἱ ἀπολαυαὶ τῆς ἐταιρίας δὲν ὁμοιάζουν τὰς τοῦ ΣΠΑΠ. Ἐκεῖ αἱ εἰσπράξεις εἶνε ἄφθοναι, δι' αὐτὸ καὶ τὰ μερίσματα γερά· ἅς εἶνε καλὰ τὰ ἰδιαίτερα φορτηγὰ τραῖνα, τὰ ὁποῖα μετακινεῖ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τὰ προϊόντα τῶν κάμπων. Ἄλλως ἂν ἐπερίμενε μόνον ἀπὸ τὰ ἐπιβητικὰ τραῖνα, πρὸ πολλοῦ θὰ εἶχε βροντήσῃ τὸ « Ἐπτωχεύσαμεν... » Φαίνεται ὅμως ὅτι ἔχει καὶ διεύθυνσιν καὶ διοίκησιν καὶ ὄργανισμὸν τυπικώτατον. Κάθε ἓνας εἰς τὸν κλάδον του καὶ εἰς τὸ εἶδός του. Διιχνίσεις θέσεων. Δι' αὐτὸ ἡ εὐδοκίμησις καὶ οἱ πρόοδοί του.

*
* *

Ὅπως ἔχει τὸν σιδηρόδρομον ἔχει καὶ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἡπειροθεσσαλίας. Μικρὰ τῆς τὰ κεφάλαια, μεγάλη τῆ

ἡ ἀποστολή διὰ τῶν Θεσσαλῶν ἰαίᾳ, εὐεργέτις, σώτεια.
 Ἄνευ τραπεζῆς πῶς μπορούσαν νὰ καλλιεργοῦν οἱ χω-
 ρικοί; Ἐξαιροῦμεν βεβαίᾳ πολλοὺς τραπεζιτικοὺς οἴκους
 τοῦ Βῶλου, οἱ ὅποιοι συντρέχουν τῶν παραγωγῶν καὶ
 καλλιεργητῶν· ἀλλ' ὅταν αὐτοὶ δὲν ὑπῆρχον, ἦσαν ἡ δὲν
 ἦσαν σκλάβοι οἱ γεωργοὶ τῶν τοκιστῶν ἀφενταδῶν των;
 Ἐνῶ διὰ τῆς Τραπεζῆς ἐσκορπίσθη ὀλίγος παρὰς εἰς τὸν
 κόσμον, ἀδιάφορον ἂν μὲ τόκον ὀλίγῳ δυσβάστακτον· ἀλλ'
 ἐν σχέσει πρὸς τὸν τόκον τῶν ἰδιωτικῶν δανείων, δὲν εὐ-
 εργετεῖ ἡ Τράπεζα; Καὶ ἂν ἐκεῖ ἐδρεύει—μὲ διευθυντὴν
 τῆς ἀξιόλογον τὸν κ. Μαθιουδάκην— ἔχει ὅμως πέντ' ἑξ
 ἄλλα ὑποκαταστήματα, ὡς λ. χ. εἰς Ἀθήνας, Ἄρταν,
 Λάρισσαν, Τρίκκαλα κλπ.

*
*
*

Πανσπερμία κατοίκων εἰς τὸν Βῶλον· εἰς ὅλην δὲ τὴν
 Θεσσαλίαν τὰ ἴδια. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς προσαρτήσεως
 χιλιάδες ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος ἐγκατεστάθησαν εἰς
 τὴν Θεσσαλίαν, οἱ ὅποιοι μὲ τὰς εὐτυχισμένας ἐκείνας
 εὐφορίας καὶ τὸ ἀνεκμετάλλευστον τοῦ τόπου ἔκαμαν τὴν
 τύχην των, ἐπλούτησαν, ἀνεδείχθησαν, ἠὲδοκίμησαν. Κ'
 ἔγειναν ἔμποροι πλεῖστοι, βιομήχανοι, τσιφλικιοῦχοι κλπ.
 Ὅσοι πάλιν ἐπιστήμονες τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος — ἰα-
 τροί, δικηγόροι— μετέβησαν ἐκεῖ, ἀπέκτησαν περιουσίαν,
 ἐδημιούργησαν κοινωνικὴν θέσιν, πολλοὶ μάλιστα τούτων
 ἀνεδείχθησαν βουλευταί, ὑπουργοί.

*
*
*

Οἱ Βολιῶται τί εἶνε παρὰ Πηλιορεῖται κοσμογυρισμέ-
 νοι; Ὁ Βῶλος, φέρ' εἰπεῖν, κατὰ τί ὑστερεῖ τῶν ἄλλων

μεγαλοπόλεων τῆς Ἑλλάδος ; Ὁ βίος ἐκεῖ ἄνετος, εὐχά-
ριστος, μὲ κοινωνικὴν συναναστροφὴν πολιτισμένην μὲ τὰ
δικαστήριά του, τὸ Γυμνάσιον, τὰ ξενοδοχεῖα του, τὰ
θέατρά του, καὶ ἐν γένει μὲ ὅψιν πόλεως ὅπου δὲν χωρεῖ
πλῆξιν καὶ μονοτονία. Ὅταν μάλιστα, ὅπως σκέπτον-
ται, γείνη σιδηροδρομικὴ ἢ συγκοινωνία μετὰ τοῦ ἀθανά-
του Πηλίου, καὶ ἐξευρεθοῦν ἄφθονα εὐποτα νερά, ἀντὶ τῶν
σημερινῶν Ἀρτεσιανῶν, ὁ Βῶλος θ' ἀποβῇ μία ἀπὸ τὰς
κομψοτέρας καὶ εὐμαρεστέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς
τοῦτο ἅς δώσουν τὰ χέρια οἱ ἀρχιπολιτευταὶ των, οἱ Γε-
ωργιάδαι, οἱ Τοπάλαι, οἱ Καρτάλαι καὶ οἱ Κοκωσλῆδες
καὶ ἅς συνεργασθοῦν διὰ νὰ ἀναβιβασθῇ ἐκεῖ ποῦ ἀξί-
ζει ὁ ζηλευμένος καὶ ἀρχοντομαθημένος Βῶλος των.

ΑΛΜΥΡΟΣ

Ἀπὸ τὸ πολυθόρυβον ἐπίνειον τῆς Θεσσαλίας μετὰ δύο ὥρας μὲ τὸ μικρούτσικο βαποράκι «Ἁγίος Σπυρίδων» τὸ αἰωνίως ἀσθμαῖνον καὶ βροντερὰ ροχθοῦν εἰς τὴν «Παραλίαν» τοῦ Ἀλμυροῦ. Ἐνας ἐπιμήκης θαλασσοβραχίων ἐκτείνεται 30—60 μέτρα εἰς τὴν θάλασσαν, κολλημέναι ἐπάνω του 3—4 βάρκαις καὶ βαρκούλαις, ἔξω εἰς τὴν ἄμμουδᾶ τὸ τελωνοσταθμαρχεῖον καὶ τῶν χωροφυλάκων ὁ σταθμός. Παρακάτω 4—5 μεγάλοι κωνοειδεῖς σωροὶ καρβούνων—ἡ ἐπαρχία Ἀλμυροῦ ἐξάγει μεγάλην ποσότητα τοιούτων—καὶ 3—4 μικροκαπηλεῖα χρησιμεύοντα καὶ ὡς δῆθεν ξενοδοχεῖα. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην «Παραλίαν» τοῦ Ἀλμυροῦ, τὴν Σκάλαν του. Ἐκεῖ σὲ ἀναμένουν καὶ 1—2 ἄμαξαι φαεθώνων, λανδῶ, κουπέ, βικτώρια, ὅλα ἀπὸ αὐτὰ καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτά.

*
*
*

Ὁ Ἀλμυρὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἰπῇ ὅτι ἔχει καλὰ καὶ εὐπρεπῇ ἁμάξια. Δὲν πταίει ὅμως ὁ τόπος οὔτε οἱ ἁμαξηλάται, οἷτινες ἄλλως δὲν μένουν καὶ τόσον δυσηρεστημένη ἀπὸ τὴν ἐργασίαν των. Τὸ ν' ἀναβῇτε ἀπὸ τὴν παραλίαν εἰς τὴν πόλιν—μιας ὥρας ἀπόστασιν—ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ κάμητε γυμναστικὴν ἐντὸς τῆς οἰονεὶ ἁ-

μάξης, τρομερὰν γυμναστικὴν τῶν ἄνω καὶ κάτω ἄκρων.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐννοεῖτε μὲ τὴν ἐκκλησίαν τήνδε :

— Κύριοι ἄρχοντες τοῦ Ἄλμυροῦ, μικροὶ καὶ μεγάλοι, κατασκευάσατε τὸν ὁρόμον σας ἀνθρωπινόν, ὁμαλόν, ἀπαλόν. Καὶ τὸ μαρτύριον αὐτό, τὸ βασανιστήριον αὐτό, τὸ τραβάτε καὶ πῆς οἱ ἴδιοι, καὶ ὅλοι οἱ συμπολιταὶ σας καὶ ὅσοι συναλλασσονται μὲ τὸν τόπον σας ἐμπορικῶς καὶ αὐτοὶ εἶνε πολλοὶ εὐτυχῶς. Εἰς ἐπίμετρον δὲ σπάνουν καὶ τὰ ὀλίγα ἀμάξια σας καὶ οἱ ἀμαξηλάται παραπονοῦνται.

Ὁ Ἄλμυρδος ἐσωτερικῶς ἄρκετὰ εὐρύχωρος καὶ καλοκαμωμένη κωμόπολις γεωργικὴ. Μὲ ἄρκετὰς οἰκίας καινουργεῖς καὶ κομψὰς αἵτινες ἀποτελοῦν εὐφρόσυνον ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν παλαιῶν οἰκιῶν τῶν κατοίκων.

Τὰ σπήτια των μὲ τοὺς μπαξέδες, μὲ τὰ κηπάριά των εὐχάριστον ἰδεῖν ! Ἔχουν μίαν πολὺ ὡραίαν ὀρθογώνιον πλατεῖαν, ἣ ὁποία συμπληρουμένη θὰ γείνη πολὺ καλὴ, δενδροφουτευομένη γύρωθεν. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ τζαμί ποῦ τὴν ἀσχημίζει πρέπει νὰ πέσῃ.

Τώρα ἀνεγείρουν εἰς τὸν Ἄλμυρὸν μίαν μεγάλην ὡραίαν ἐκκλησίαν 100 χιλ. δραχμῶν, εἰς τὸ πλάγι μιᾶς μικρᾶς ἥτις τζαμί ἦτο πρὶν καὶ οἱ κάτοικοι ἐλευθερωθέντες τὴν μετέβαλον εἰς ἐκκλησίαν.

Καφενεῖα δύο πολὺ Ἀθηναῖζοντα, μὲ τὰ μπιλλιάρδα των, μὲ τὰς ἐφημερίδας των, τοὺς ἀναγνώστας των, μὲ

πολλήν ἡμερωσύνην καὶ πολιτισμὸν χριστιανικόν. Δὲν βλέπεις στοὺς δρόμους καὶ τὰ σοκάκια μοῦτρα συννεφιασμένα καὶ σκοτεινά. "Ολοι ὡσὰν νὰ σοῦ προσμειδιοῦν, νὰ σὲ χαιρετοῦν, νὰ σοῦ λέν «καλῶς ὤρισες» ! Δύο ξενοδοχεῖα ἐπίσης ἀρκετὰ καλὰ.

Δήμαρχον ἔχουν τὸν καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν κ. Παναγόπουλον, ἄνδρα ὑπ' ἀγαθῶν ἐμπνεόμενον διὰ τὸν τόπον διαθέσεων.

* *

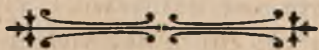
Γεωργία καὶ κτηνοτροφία ἡ κίνησις τοῦ Ἄλμυροῦ. Σιτάρια, καπνός, πρόβατα, μαλλιά, τυριά, βούτυρα. Ἐκεῖ γίνονται καὶ οἱ περίφημοι οἶνοι τῶν ἀδελφῶν Φίλωνος εὐγεστότατοι, ἡδύτατοι. Ὁ τόπος δύναται τις νὰ εἴπῃ εὐπορεῖ κάπως ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ὑπάρχει αὐτόθι βαμβακεργοστάσιον ἀξιόλογον τῶν ἀδελφῶν Ἀριστάρχῃ.

Ὁ Ἄλμυρὸς δεικνύει καὶ ἄλλα σημεῖα ζωῆς καὶ δρασεως καὶ πολιτισμοῦ. Φιλοπρόοδοι Ἀλμυριῶται συνέστησαν σύλλογον ὃ «Ἀχιλλεύς», γυμναστικὸν σωματεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε καὶ τὴν συλλογὴν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων.

Ἀπὸ τὸν Ἄλμυρὸν φαίνεται ὁ ἱστορικὸς καὶ ἡρωϊκὸς Πλάτανος τοῦ ὁμωνύμου δήμου. Ἐξ Ἀλμυροῦ δὲ μεταβαίνουν καὶ εἰς τὴν Γεωργικὴν σχολὴν τοῦ Ἀἰδινίου.

Φαρμακεῖον ἀθηναϊκώτατον τοῦ μέχρυσῃν καρδιᾶν νέου κ. Ἰωάννου Ν. Λαχανοκάρδου, μέ ἱατροῦς 5—6 εὐγενεῖς καὶ ἐμβριθεῖς ἐπιστήμονας.

Π Η Λ Ι Ο Ν

Ἑλληνικὸν Τυρόλον τὸ ἐβαπτισεν ὁ γλυκὺς ποιητὴς καὶ διευθυντὴς τῆς « Ἑστίας » κ. Γ. Δροσίνης τὸ ἀθάνατον βουνὸ τῆς Θεσσαλίας.

Εἶνε τὸ καύχημα τῶν Θεσσαλῶν. Νομίζεις ὅτι χειρὶ θεϊκῇ μετετοπίσθη ἀπὸ τοῦ παραδείσου καὶ ἐστυλῶθη ἐκεῖ. Βουνὸ ποῦ παράγει τοῦ Ἀβραάμ τὰ κχλά. Εὐτυχισμένον ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὰ τὰ χωριά του, ἡ Ζαγορά, ἡ Μακρυνίτσα, τὰ Λεχώνια εἰς κανέν ἄλλο τῆς Ἑλλάδος μέρος δὲν τὰ βρίσκεις. Πλούσια εἰς πόαν, εἰς δένδρα, καὶ φυλλώματα. Μὲ πρασινάδα καταστόλιστον καὶ νερὰ ἄφθονα. Ἀλλὰ τί δὲν παράγουν τὰ εἰκοσιτέσσαρα χωριά τοῦ Πηλίου ; Ὅπως θέλετε, καρπούς, δημητριακά, λάδι, κρασιά, τυροκομίαν, καί, καί...

Τὰ χωριά ἔχουν ὄψιν εὐρωπαϊκῶν κωμοπόλεων. Πολιτισμός παντοῦ, εἰς τὰ σπítiά των, τὴν μόρφωσίν των, τὰ πάντα. Βλέπεις εἰς χωριά, ποῦ κατὰ τὸν πληθυσμὸν δὲν μετροῦν τριακοσίους κατοίκους, μέγαρον ὑψηρεφῆ, μ' ἐπίπλωσιν καὶ κομψότητα καὶ πολυτέλειαν ἀρχοντικὴν. Τὸ Πήλιον εἶνε τὸ μόνον τῆς Θεσσαλίας τμῆμα ποῦ ἀναπνέει πραγματικὸν ἀέρα ἐλευθερίας κοινωνικῆς, γεωργικῆς,

πολιτικῆς. Κάθε Πηλιορείτης καὶ τὸ παλατάκι του, τὸ κτηματάκι του, τὸ ψωμάκι του. Δὲν ὑπάρχει ὡς εἰς τὴν λοιπὴν Θεσσαλίαν διάκρισις ἀφεντάδων καὶ σκληθῶν, οἷοτι δὲν ὑπάρχουν γαῖαι καὶ τσιφλίκια.

*
* *

Ποθεν δὲ ὁ ἐξευγενισμὸς καὶ ὁ πολιτισμὸς ποῦ ἀποπνέει τὸ Πήλιον ; Ἀπὸ τοὺς κατοίκους του. Ὅλο ταξειδεύουν. Ἰδίως ξενητεύονται εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐκεῖ τοὺς εὐρίσκεις εἰς τὰ κέντρα καὶ τὰς κωμοπόλεις. Πέρυσι ποῦ περιώδευσα ὁλόκληρον τὴν Αἴγυπτον, ἀντελήφθην τοῦτο. Δὲν ἐπάτησα εἰς Αἰγυπτιακὸν χωριὸ χωρὶς νὰ εὕρω Πηλιοτην. Καὶ ὅλους τοὺς εἶδα μεγαλεμπόρους, ζαπλοῦτους. Οἱ ὅποιοι διαχειμάζουν μὲν εἰς τὴν Νειλόρρυτον Αἴγυπτον καὶ παραθερίζουν εἰς τὸ ὁροσερώτατον Πήλιον. Τί λαμπρὰ ζωὴ! τὸν μὲν χειμῶνα σου νὰ τὸν περνᾷς εἰς τὸ εὐκράτεστον καὶ γλυκύτερον κλίμα τοῦ κόσμου, τὴν Αἴγυπτον, τὸ δὲ καλοκαῖρι εἰς τὸ βουνὸ καὶ μάλιστα τὸ Πήλιον.

*
* *

Τώρα ἢ μετὰ τοῦ Πηλίου συγκοινωνία γίνεται δι' ὑποζυγίων· κάθε τρεῖς τέσσαρας ὥρας καὶ ἀπὸ ἑνα χωριό· ἂν ὅμως συνδεθῇ μὲ τὸν Βῶλον σιδηροδρομικῶς τὸ Πήλιον, ἔ τότε θὰ ἀποβῇ τὸ θερινὸν κχταφύγιον ὅλων τῶν Θεσσαλῶν. Ὅστις πῆγε εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ δὲν διέτρεξε τὴν Πηλιοσειράν, δὲν εἶδε τίποτε Θεσσαλικόν.

ΣΚΙΑΘΟΣ

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, μὲ συντροφιά τὴν ἡμιτέλῃνον, καὶ τὸ σὰν παγωτὸ ἀπὸ φράουλα παχύμυρο ἀγέρι τοῦ Πηλίου γιὰ ὀρεσιπτικὸν κέρασμα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς Θεσσαλίας» τοῦ Πρίμα, ἀποχαιρετίζομεν τὸν Βῶλον καὶ πρῶι πρῶι, μὲ τὸ ροδοβάψιμο τῆς Πηλιοσειρᾶς ἀπὸ τοῦ Φοίβου τὸ ἀκτινωτόν, προσεγγίζομεν εἰς τὴν Σκίαθον, τὴν εὐμορφον νῆσον, τὴν εὐλίμενον, τὴν ναυτικωτατὴν, τὴν γλυκυτάτου κλίματος νῆσον. Ἄλλ' ὅ,τι νῦν εἰπῆς ἀξίζει τῆς Σκιάθου ὁ ἀσφαλέστατος, ὁ στρατηγικός, ὁ εὐρύτατος λιμὴν της. Ἐνθυμεῖσθε τὸν περίφημον ἀποκλεισμόν τοῦ Ὀγδονταέξη. Ἐκεῖ προσωρμίσθησαν οἱ Αὐστριακοὶ διὰ νὰ κατέχουν τὸ κλειδὶ τῆς πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην ὁδοῦ. Θὰ ἐνθυμῆσθε δὲ τίνα περιορισμὸν ἐδοκίμασαν ἀπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ οἱ Σκιαθῖται, καταληφθέντων τῶν δημοσίων γραφείων, ιδίως τοῦ τηλεγραφείου, Δημάρχου τότε ὄντος ἱκανοῦ τοῦ κ. Ν. Δημητριάδου.

Ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἡ Σκίαθος καλῆτερον κρηπίδωμα, διότι αἱ δύο αὐταὶ μικραὶ προκυμαῖαι δὲν πληροῦν βεβαίως οὐσιώδη ἑλλειψιν τῆς νήσου. Ἀλλὰ μήπως ἀφίνει ἡ μικροπολιτικὴ; Κατὰ τὸ 1886 ἀπεφασίσθη τὸ ἔργον, ἐγένεον

ἡ ἐναρξίς αὐτοῦ, κατόπιν διεκόπη, ἐπαναληφθὲν τὸ 1892. Ἐκτοτε ἐγκατελείφθη τελείως, κ' ἔτσι σήμερον ἡ ναυτι-
κωτάτη νῆσος δὲν ἔχει μικρὸν τμήμα προκυμαίας, ἀλλ'
οὔτε ἐκβάθυνσις τοῦ λιμένος καμμία ἔγινε διὰ νὰ προ-
σεγγίζουσιν τὰ Σκιαθίτικα πλοῖα καὶ δένουν τὰ πκλαμά-
ριά των.

Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ ἱστιφόρων, ἀριθμεῖ ἡ Σκίαθος
40 τριαῦτα νεοπαγῇ, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρα εἶνε χω-
ρητικότητος 25—30 χιλ. κοιλῶν. Καὶ αὐτὰ ὅλα ναυ-
πηγοῦνται εἰς Σκιαθίτικον ναυπηγεῖον, ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν
ἀμμουδιὰν ἐγκατεστημένον, τὸ ὁποῖον διευθύνει ἀρχιναυ-
γὸς ροδσκοκκινὸς καὶ γελαστός ὁ Κ. Μιτυληναῖος. γαμ-
βρὸς τοῦ ἀγαπητοῦ μας διηγηματογράφου κ. Α. Μωραΐ-
τίδου. Ὅταν ἐπεσκέφθημεν τὸ ναυπηγεῖόν του, ὅπου δύο-
τρία νεότευκτα καράβια ἐναυπηγοῦντο, μᾶς ὑπεδέχθη μὲ
ἀγαθωτάτην νησιωτικὴν φιλοφροσύνην καὶ μᾶς προσέφερε
ρακὴν διὰ νὰ εὐχηθῶμεν καλοτάξιδα τὰ καράβια τοῦ
ἐπήγνυε αὐτὸς καὶ οἱ ναυτοξυλουργοὶ του.

Νερῶν ἔχει ἀνάγκην τὸ εὐμορφο νησί καὶ ὑδραγωγείων
καὶ διοχετευτηρίων σωλήνων. Εὐρέθησαν ἄφθονοι πηγαί,
ἐκεῖ παρὰ τὸν Προφήτην Ἡλίαν, ἐμελετήθη δὲ ἡ μετα-
φορὰ τοῦ ὕδατος εἰς τὴν πόλιν, ἐξ ὁκάδων τεσσάρων, ἀρ-
κετοῦ καὶ πρὸς ἔρδουσιν τῶν κτημάτων, ἔγινε τὸ σχεδι-
αγραμμα τοῦ ὑδραγωγείου, ὠρίσθη ἡ ἀπόστασις εἰς 2,500
μέτρ. προὔπελογίσθη ἡ δαπάνη εἰς δρχ. 50 χιλ., ἀλλ'
ἐπειδὴ ὁ τότε Δήμαρχος δὲν ἦτο φίλος τῆς ἰσχυροῦς με-
ρίδος τὸ ἔργον ἐσκαλῶσε παντοῦ τὰ ἴδια.

Τί παραγει ἡ Σκίαθος; Ναυτικούς κυματομαχους, λάδι ἐξαίρετο, σῦκα μελισταγῆ, κουκούλια ἐκλεκτα καὶ... διηγηματογράφους. Δύο, ἀλλὰ λέντας Τοὺς Διοσκοῦρους τοὺς μοναδικούς τῆς ἐν Ἑλλάδι διαγηματογραφίας. Ἀλέξ. Παπαδιαμαντην καὶ Ἀλέξ. Μωραϊτίνην. Ὁ πρῶτος βαθύς, ψυχολόγος, παρατηρητής, φιλόσοφος, ὁ δευτέρως, τρυφερός, πεζοποιητής, ζωγράφος τῆς φύσεως. Καὶ οἱ δύο λάτρεις τῶν ἀγνῶν ἑλληνικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων μας, τῶν παραδόσεών μας, τοῦ ναυτικοῦ βίου, τῶν νησιωτῶν. Ἀλλ' ὅ,τι τοὺς καθιστᾷ ἐξοχως τρυφεροὺς καὶ ποιητικὸς εἰς τὰ διηγήματα τῶν εἶνε ἡ ἐκλογή τῆς πηγῆς τῶν ἐμπνεύσεών των. Ποία εἶνε αὕτη ἡ μελίρρυτος πηγὴ; Ἡ ἐκκλησίᾳ μας, ἡ θρησκεία. Ἐκεῖθεν ἀντλοῦν εἰκόνας, ἐμπνεύσεις, διδάγματα, τρυφερότητα, ποίησιν. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ δύο εἶνε φανατικῶς φιλόθρησκοι, φιλακόλουθοι, φιλόμουσοι. Δι' αὐτὸ τὰ διηγήματα των ἀποπνέουν ὕφους σεμνότητα καὶ γλαφυρότητα χριστιανικωτάτην. Εἶνε καὶ οἱ δύο φίλτατοι τῆς ἐκκλησίας, φανατικοὶ ἐκτιμηταὶ τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεών μας, τῆς βυζαντίδος μούσης θερμότατοι ὁπαδοί. Μὲ μίαν λέξιν εἶνε χριστιανοὶ ἄλλων χρόνων, ὅχι τῶν σημερινῶν κιβδηλων, τῶν ἀπατηλῶν, τῶν ἐπιμυθιωμένων.

Εἰς τὸ νησί τους ποῦ πῆγα κατὰ καλὴν μου τύχην συνήντησα τὸν Παπαδιαμάντην μόνον, συντροφεύοντα ὡς τέκνον φιλοστεργότατον τοὺς γηραιούς γονεῖς του, τὸν ὀγδοηκοντούτη-μακαρίτην τῶρα-αἰδεσιμώτατον πατέρα του,

μέλος τοῦ ἐκεῖ κλήρου πολυσέβχστον. Ὁ δὲ Μωραϊτίδης αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς μου ἐπέβη τριεστίου Σκιαθιτικοῦ καραβιοῦ κα' ἐτράβηξε διὰ Νικομήδειαν, Κων)πολιν κλπ. ὅπου ἐπὶ μῆνα περιηγήθη δι' εἰκοστὴν ἴσως φορὰν τ' ἀλησμόνητα αὐτὰ μέρη.

*
* *

Ἡ Σκίαθος ἐσωτερικῶς, πλὴν τοῦ ἐπὶ ὄροσερωτάτου παρالياκοῦ ὄροπεδίου κειμένου νεκροταφείου του, ὅπου οἱ ναυτίλοι Σκιαθῖται ἀναπαύονται τὸν μακάριον νανουρίζομενοι μὲ τοῦ φλοισβίζοντος κύματος τὴν θέλγουςαν ἁρμονίαν, — δὲν παρουσιάζει τερπνὴν τὴν ἄποψιν. διότι εὐρίσκεται ἐπὶ ἀποτόμου σχεδὸν βράχου. Κατὰ τὸ θερος ὅμως τερπνότατον ἐξοχικὸν καταφύγιον διὰ τοὺς Λαρισσάιους καὶ τοὺς Βολιώτας, νησὶ ὄροσερωτάτου κλίματος καὶ ἀφθονίας ψαριῶν, ἰδίως μουστακοτρόφων μπαρμπουνιῶν. Ἀλλὰ ὅ,τι ἀξίζει αἱ ἐξοχαὶ τῆς Σκιάθου. Ὅλη ἡ νῆσος περιβολί, μπαξες. Ὅλα τὰ βουνά της, αἱ φάργγες, αἱ ραχίς, οἱ βράχοι, καταφυτοὶ, δενδρόφυτοὶ, ἐλαιοφυτοὶ. Ὅχι σὰν τὰ πολλὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς, τὰ ἀποφιδουμένα ἀπὸ χειρῶν πυρφόρων. Εὐλογημένος τόπος. Ἡ Σκίαθος εἶνε συνέχεια τοῦ Πηλίου, ἀποσπασθεῖσα αὐτοῦ τίς οἶδε πρὸ πόσων αἰώνων καὶ κατόπιν τίνων γεωλογικῶν μεταμορφώσεων.

*
* *

Καὶ διὰ τὰ μεῦ παράσχουν ἐλαχίστην μόνον εἰκόνα τῆς πρασιναῶς τῶν βουνῶν τῆς Σκιάθου, μὲ ὁδηγοῦν βράδυ-βράδυ καμμιὰ δεκαριά Σκιαθῖται — ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἐκδρομῆς μὲ τὸν ἀγαπητὸν Α. Παπαδιαμάντην —

εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Εὐαγγελιστρίας, ποῦ βρίσκεται τὸ Ἅγαλλιανοῦς τὸ ρέμμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παραδεΐσιος ἡ θέα. Ἐπὶ τῆς κλιτύος βουνοῦ τὸ Μοναστήρι, κυκλούμενον μὲ τοὺς ἀμπελῶνας του, τοὺς ἐλαιῶνας του, τοὺς συκεῶνας του· εἰς τὸ βάθος χαράδρα ἀπότομος, μεγαλοπρεπείας ἐξόχου, μὲ τὰ ἔνθεν κ' ἔνθεν βαθύσκια ἀγριόδενδρά της, καὶ εἰς τὸ τέρμα τὸ κῦμα, ὁ πόντος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἡ ὄρεοσειρὰ τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς Κασσάνδρας, τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐκεῖ ἐκάμαμε τὴν ἀγρυπνίαν, πρωτοστατοῦντος τοῦ Ἡγουμένου τῆς Μονῆς, σεμνοτάτου δὲ λευίτου, τοῦ Γρηγορίου Ξενοφωντεινοῦ, μὲ ψάλτην δεξιὸν τὸν ἐλληνικωτάτης φήμης, ἄλλοτε δὲ ἀρχιψάλτην ἐν Σύρῳ, κ. Θεοφάνην Παπαῖωάννου, ἀριστερᾷ δὲ τὸν ἀγαπητόν μας Παπαδιαμάντην. Πράγματι ἀγγελικὸς ὁ μοναχικὸς βίος. Ὁμολογῶ ὅτι εἰς τὸ Μοναστήρι αὐτὸ μὲ τὴν ἀγρυπνίαν του καὶ τοὺς καλογήρους του, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τοῦ κοσμικοῦ θορύβου, διῆλθον μίαν ἀπὸ τὰς γλυκυτέρας πνευματικὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς μου.

Σ Κ Ο Π Ε Λ Ο Σ

Κυριακῇ ἀπόγευμα ἔτυχε νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν Σκόπελον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ περιπάτου. Ὅταν δ' ἀπεβίβασθημεν ἀπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου εἰς τὴν ἀποβάθραν θριαμβευτικῆς δεξιώσεως ἐτύχομεν ἀπὸ τοὺς κατὰ μῆκος τῆς ἀποβάθρας περιδιαβάζοντας Σκοπελίτας. Καὶ ξεύρετε τὸν

λόγον; Εἵχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ συνταξειδεύωμεν μὲ πολιτευόμενον πρόσωπον—βουλευτὴν δὲ σήμερον — τὸν δημοφιλέστατον κ. Νικόλ. Δημητριάδην, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν ὅλην τὴν κοινωνίαν τοῦ νησιοῦ. Εἰς τὰ μικρὰ αὐτὰ νησιά τὰ ὁποῖα ἀραιότατα συγκοινωνοῦν μὲ τὰ κέντρα, ἡ ἄφιξις ταχυδρομικοῦ ἀτμοπλοίου εἶνε σωστὸ πανηγῦρι. "Ολοὶ σχεδὸν οἱ κάτοικοι κατέρχονται εἰς τὴν παραλίαν ἢ διὰ νὰ ὑποδεχθοῦν ἢ διὰ νὰ προπέμψουν οἰκείους των.

*
* *

Ἔχει ἓνα φυσικὸν ὄρμον ἡ Σκόπελος, ὅταν δὲ συμπληρωθῇ ὁ πολυθρύλλητος λιμενικὸς βραχίων διὰ τὸν ὁποῖον ἐφρχώθησαν ἀρκεταὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων, θὰ δύνανται νὰ προφυλάσσωνται τὰ πλοῖα ἀπὸ τὸν ἄγριον βορρᾶν. Εἰς αὐτὸ καταγίνονται οἱ πολιτευόμενοι τῆς νήσου νὰ συμπληρώσουν τὸν λιμενοβραχίονα καὶ ὅλον τὸ παραλιακὸν κρηπίδωμα. Πότε ὅμως θὰ πάρῃ τέλος;

*
* *

Ναυτικὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ Σκοπελῖται· ἀλλ' ὅπως παντοῦ ἡ ἱστιοφόρος ναυτιλία—ὄνομα καὶ πράγμα—ἔχασε τὸν μπούσουλα, ἔτσι καὶ εἰς τὴν Σκόπελον. "Ολα τὰ οἰκοκυρόσπιτα πῶς ἐδημιουργήθησαν παρὰ διὰ τῶν ξυλίνων τειχῶν. Μὲ τὰ καράβια των οἱ Σκοπελῖται διέσχιζον τοὺς ὠκεανούς, μεταφέροντες δι' ἴδιον λογαριασμὸν δημοτριακά, ἀποικιακά, κλπ. Τώρα δὲ τί σώζεται τοῦ εἰρηνικοῦ στόλου των; Ὀλίγα καράβια μ' ὀλιγωτέρους ναυτικούς. Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς δὲ τῆς ναυτιλίας, ἐσκόρπισαν κ' οἱ θαλασσινοὶ Σκοπελῖται εἰς τὸ Ἐξωτερικόν· εἰς τὴν Αἴγυπτον φέρ' εἰπεῖν θὰ συναντήσετε ὀλί-

γους Σκοπελίτας πρωεῖς — πιλότους — εἰς τὴν Σουέ-
 ζειον διώρυγα. Τὰ ὑπάρχοντα δὲ σήμερον καράβια των
 ἀρκοῦνται εἰς εὐτελεῖς ναύλους μ' εὐτελέστατα κέρδη.

*
* *

Ἄλλ' ἂν ἐπερίμενον μόνον ἀπὸ τὴν θάλασσαν οἱ Σκο-
 πελίται, θὰ ἐδυστύχουν καὶ αὐτοὶ ὅπως καὶ οἱ Σπετσιῶ-
 ται. Τὸ εὐτύχημα δι' αὐτοὺς εἶνε ὅτι ἔχουν καὶ ἀπὸ τὴν
 στερεῖαν πόρους καὶ ἀπολαύας. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὅτι τὸ νησί
 εἶνε εὖφορον καὶ παραγωγικὸν ποικίλων προϊόντων, ἀλλ'
 εὐρέθησαν καὶ κάτοικοι φιλόπονοι καὶ φιλογεωργοί. Ἰδίως
 κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐξάγεται ἀπὸ τὴν Σκόπελον
 τὸ λάδι· ἀπὸ τὸ ὅποῖον κατ' ἔτος οἱ καλλίτεροι κεφαλαι-
 οῦχοι τῆς νήσου μεταφέρουν ὁλόκληρα φορτία εἰς τὴν
 Ρουμανίαν ἰδίως. Πλὴν τούτων καὶ κρασιὰ ἄφθονα πα-
 ράγει καὶ ποικίλα ἄλλα ἐδώδιμα, ἰδίως τὰ ὀνομαστά Σκο-
 πελίτικα ἀχλάδια. Ἄλλ' ἔχει καὶ δάση πυκνὰ καὶ δυσ-
 διάβατα, τὰ ὅποια ὅμως ἀπὸ τοὺς πυρφόρους ποιμνιοβο-
 σκοὺς πλησιάζουν νὰ μεταβληθοῦν εἰς ἐρήμους σαχάρας.

*
* *

Ἐντύπωσιν φαιδρὰν σοῦ προξενεῖ ἡ ἔκτακτος καθαριό-
 τῃς τῶν οἰκιῶν καὶ προαυλιῶν. Εἶνε νησί ἐπὶ βραχώδους
 λόφου ἐκτισμένον, χωρὶς ὁμαλότητα ἐδαφικὴν, κ' ἐν τού-
 τοις οἱ δρόμοι του ἀπαστράπτουν, τὰ δὲ προαυλιά των
 μοσχοβολοῦν ἀπὸ εὐτρεπισμὸν καὶ λεβεντιάν. Ἄ, αὐτὴ ἡ
 καθαριότης· εἶνε ἀρχοντιά εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Τὰς στέγας δὲ τῶν οἰκιῶν δὲν βλέπεις ἐστρωμένας μὲ
 κεράμους ὅπως παντοῦ, ἀλλὰ μὲ ἐντοπίους στερεὰς πλά-
 κας κτισμένας σχεδὸν ἐπ' αὐτῶν· αὐτὸ δὲ γίνεται φόβω

τοῦ καταστρεπτικοῦ θορῶ, ὅστις, ὅταν χύνεται ὀρμητικὸς, σηκόνει καὶ αὐτὰ τὰ κεραμίδια τῶν σπιτιῶν.

*
* *

Ἡ παραλία τῆς νήσου στολιζεται πέρα-πέρα ἀπὸ διάφορα καταστήματα, ἰδίως καφενεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων οὐο τρία εἶνε πολὺ ἀναπαυτικὰ ἐν σχέσει μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ νησιοῦ.

*
* *

Πλὴν τοῦ κεντρικοῦ λιμένος, ἡ Σκόπελος ἔχει καὶ τὸ ἀνατολικὸν ἐπίνειόν της, τὸν Ἀγνῶντα, ὅπου κατὰ τὰς τρικυμίας προσεγγίζουν τ' ἀτμόπλοια. Ἀπὸ τὴν πόλιν μέχρι τοῦ Ἀγνῶντος διήκει ὥραία ἀμαξιτὴ ὁδός, καλὰ συντηρουμένη καὶ σπουδαίως διευκολύνουσα τὴν συγκοινωνίαν, ἀποστάσεως μόλις μιάμισης ὥρας. Πρὸ τοῦ Ἀγνῶντος εἰς πολὺ καλὴν τοποθεσίαν, ἂν καὶ ἐπίπεδον, δεκαπεντὰς νέων Σκοπελιτῶν, ἐπιστημόνων, κτηματιῶν κλπ. μᾶς παρέθεσεν ὑπὸ παχύκλωνον κορμοστασίαν δένδρου ὑπὸ κίθριον ἐξοχικὸν γεῦμα, ὅπου ἐπερᾶσαμεν ἐν ἀπόγευμα ἀδελφωμένοι.

*
* *

Εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως ὑπάρχουν διάφοροι κῆποι καὶ ἀμπελῶνες ἀνήκοντες εἰς τινὰς τῶν εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν τῆς νήσου. Ἐκεῖ μάλιστα εὐρίσκεται τὸ ὠραῖον κτῆμα τῶν ἀδελφῶν Δουλίδου, εἰς τὸ ἀρχοντικὸν οἶκημα τῶν ὁποίων εὐγενέστατα ἐξενίσθημεν κατὰ τὴν ἐν Σκοπέλῳ ἐνδημίαν μας.

“Ὅπως σὶ Σκιαθῖται εἶνε φιλόθησκοι καὶ εὐλαβεῖς εἰς τὰ θρησκευτικά, ἔτσι καὶ οἱ Σκοπελῖται. Ἐκκλησίδια ἄπειρα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ἐτύχομεν ἐκεῖ τὸν Αὐγουστον, ἡμέραν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ, καθ’ ἣν πανήγυρις γίνεται εἰς τὸ ἐπὶ τινος ράχεως βουνοῦ ὁμῶνυμον Μοναστῆρι, ιδιόκτητον τοῦ Ἡγουμένου Γρηγορίου Ξενοφωντεινοῦ, ὅπου μεῦ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἴδω καὶ ἐκτιμήσω τὰ σεμνότατα ἥθη καὶ τὴν ὠραιότητα ἐγγύριον νησιωτικὴν ἀμφίεσιν. Ἀλλὰ τί μοναστῆρι πατριαρχικὸν μὲ τὸ νοικοκυριό του, τ’ ἀπχστράπτοντα δωμάτιά του, τὴν ἀρχοντικὴν ἐπίπλωσίν του, καὶ κατόπιν ὅλων αὐτῶν μὲ τὸν φιλόξενον καὶ ἀπονήρευτον καὶ ὄχι σεμνότυπον Ἡγούμενόν του Γρηγόριον. Ἀπὸ ἔρωτα καὶ ψυχικὴν εὐφροσύνην πρὸς τὴν ἀντικοσμικὴν μοναξιάν καὶ τὸ ἐκτάκτως εὐδωροσὸν καὶ ρεμβῶδες τῆς τοποθεσίας, τριημερεύσαμεν ἐκεῖ περῶντας ζωὴν αἰθερίως ἰδανικὴν.

Πλὴν αὐτοῦ, ἐπεσκέφθημεν καὶ ἄλλα παρακείμενα μοναστήρια, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὅπου πρὸς μεγαλήν μου ἐκπληξίν εὖρον γνωστότάτόν μου — κοσμικὸν ἄλλοτε — ἀσκητὴν — καλόγηρον σήμερον —, τὸν ὁσιώτατον Σίλβεστρον, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ μαθητικά μου χρόνια ποῦ ἐπέρασα εἰς τὸν Πειραιᾶ μ’ ἐποδηγέτεi καὶ μὲ καθωδῆγει παραινῶν με εἰς τὸν δρόμον τὸν εὐθὺν καὶ σώφρονα. Ἐκεῖ εἰς τὴν κορυφὴν ἐνὸς βουνοῦ ποῦ βρίσκεται τὸ Μοναστήρι του διαχέει βίον ἀγγελικὸν ὁ μειλίχιος καὶ μορφωμένος καὶ φιλομουστότατος Σίλβεστρος, ἐγκαταλεί-

ψας τὰ κόσμια κ' ἐγκολπωθεῖς τὰ θεῖα, ὡς μόνην δ' ἅ-
 πόλαυσιν ἐν τῷ κόσμῳ θεωρῶν τὴν εἰς τὸ θεῖον εἰλικρινῇ
 ἀφοσίωσίν του, συντροφεύμενος μὲ ὀλίγα θεολογικὰ βι-
 βλία καὶ ὡς τέρψιν αἰσθανόμενος τοῦ ὄρυμοῦ καὶ τῶν φα-
 ράγγων τὰ δυσδιάβατα ρουμάνια, τὰ βόσκοντα γιδοπρό-
 βατα καὶ τὴν ἐξόχως ἀπολαυστικὴν ἄποψιν τοῦ γαλα-
 νοῦ πόντου, φιλοσοφῶν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ζηλοτύ-
 πως ἀτενίζων τὰ μόλις ὑποκυανίζοντα εἰς τὸ ἀχανές ὑ-
 γρὸν ἄπειρον βουνὰ τοῦ Ἀγίου Ὁρους.....

ΣΚΥΡΟΣ

Ἡ νοτιωτέρα τῶν Σποράδων. Ἡ συγκοινωνία της δι' ἀτμοπλοίων τῆς Πανελληνίου γίνεται ἀπὸ τὴν Κύμην. Τὸ κεντρικώτερον ἐπίνειόν της εἶνε ἡ Λιναριά· μικρὸς συνοικισμός. Ἀπ' ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀπόστασις μιᾶμισης ὥρας. Ὅδὸς βατή. Ἡ πόλις τῆς Σκύρου ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους ἐκτισμένη φρουρεῖται ἄνωθεν ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, τὸ φρούριόν της, τοῦ ὁποίου αἱ μὲν βάσεις πελασγικάι, τὰ δὲ τοιχώματα ἐνετικά. Παρὰ τὸ Φρούριον εὐρίσκεται ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἣτις εἶνε μετόχιον τῆς Λαύρας τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐνοικιαζόμενον κατὰ τριετίαν ὑπὸ τριῶν μοναχῶν, ἐπιμελουμένων τῆς κτηματικῆς του περιουσίας.

Γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι οἱ κάτοικοι· ναυτικοὶ οὔτε ἓνας· μικρὰ μόνον πλοιάρια ὑπάρχουν συγκοινωνοῦντα τὴν Σκῦρον μὲ τὴν Κύμην καὶ τάνάπαλιν. Ἀλλὰ τὰ τυροκομικά της ἐξοχα. Γίνονται ἐκεῖ τυριά καὶ μυζῆθραι θαυμασίας γεύσεως· ὅταν μάλιστα ἐπιτυγχάνουν εἶνε ἀνώτερα καὶ τῶν Ὀλλανδικῶν. Ἔτσι λέγουν οἱ γευθέντες αὐτῶν.

Οἱ ἄστακοὶ τῆς Σκύρου ὀνομαστοί· τοπικῶς πωλοῦνται πρὸς 120 λεπτά ἢ ὀκτᾶ· ὅταν δὲ δὲν διέρχεται ἀτμόπλοιον διὰ νὰ τοὺς μεταφέρῃ εἰς τὴν Σῦρον καὶ τὸν Πειραιᾶ, εὐθηνότερα ἀκόμη, 80 λεπτά. Τί γλέντι ἀλήθεια διὰ τοὺς ἀστακομανεῖς ! Ξεύρετε δὲ πῶς τοὺς φυλάττουν ὅταν ψαρεύουν ἀφθονίαν ἀπὸ αὐτοὺς ; Ἐχουν κατασκευάσει ἐντὸς τῆς θαλάσσης λιθοκτίστους φράκτας, — ὅπως ἡ στρουγκὲς διὰ τὰ πρόβατα — ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀποθηκεύουν τοὺς ἀστακοὺς διὰ νὰ διατηροῦνται νωποὶ καὶ φρέσκοι καὶ νὰ μὴ χάσουν τὴν ἀρμίρα των.

*
* *

Δάση ὠραῖα ἔχει ἡ Σκυῖρος, νερὰ λαμπρά, ἐξοχὰς τρέλλα.

Δήμαρχός της εἶνε ὁ δικηγόρος κ. Α. Γιαλούρης. Φιλόπολις, φιλότιμος.

Εἰς τὴν Σκυῖρον ὑπάρχει τοποθεσία τις καλουμένη Ἀχιλλεῖον· ἡ παράδοσις μᾶς ἐξηγεῖ τὸ ὄνομα τοῦτο· λέγεται ὅτι ἀπ' ἐκεῖ ἐξεκίνησεν ὁ Ἀχιλλεὺς κατὰ τῶν Τρώων. Ἀλήθεια, ψέμματα, δὲν ξεύρω.

*
* *

Ἀπὸ τὴν Σκυῖρον κατάγεται καὶ ὁ συμπαθέστατος διερμνεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις Ρωσικῆς Πρεσβείας κ. Ἀγαθ. Κωνσταντινίδης, ὁ ρωσσομαθὴς φίλος λόγιος καὶ μεταφραστὴς φιλοσοφικοῦ Ρωσικοῦ μυθιστορήματος τὸ «Κράτος τοῦ Ζόφου».

ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΝ

Ἐμπρὸς διὰ τὰ ἐνδότερα τῆς Βεσσαραβίας μας. Πρώτη σιδηροδρομικὴ προσέγγισις τοῦ Ρήγα ἡ πατρίς. Μακρόθεν βλέπεις ἓνα πυκνότατον καὶ δενδρῶδες δάσος, τὸ ὁποῖον κρύπτει τὸ Βελεστῖνον. Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ διακρίνης, διότι εἶνε χωμένο καὶ πλαισιωμένον ἀπὸ ὑψικάρηνα δένδρα, ἀπο ἑλατα καὶ λεύκας. Ἴσως εἶνε τὸ μόνον τῆς ἐνδοτέρας Θεσσαλικῆς πεδιάδος τμήμα εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκεις τέτοιον πλοῦτον χλωρίδος καὶ πόας· χάρις εἰς τὰ ἄφθονα νερά του. Ὑπάρχει μία πηγὴ ἐντὸς τῆς πόλεως ἀφθονωτάτη, ποῦ τὰ νερά της χυνόμενα ἀποτελοῦν σωστὴν λίμνην· ἄλλως τε καὶ διὰ τῆς ροῆς αὐτῶν κινητοποιοῦνται διάφοροι ὑδρόμυλοι.

Πλὴν τούτων εὐρίσκεις μέγα ἐργοστάσιον τῶν ἀδελφῶν Γιαννοπούλων, ἀπὸ τὰ τελειότερα τοῦ εἴδους του. Μεγάλης παραγωγῆς.

Ζήτημα ἔγεινε ποῦ νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριάς τοῦ ἔθνοψάλτου μας Ρήγα τοῦ Φεραίου. Οἱ μὲν τὸν θέλουν ἐπὶ κορυφῆς λόφου τινός, ὥστε νὰ εἶνε καταφανὲς μακρόθεν τὸ

ἄγαλμα· ἄλλοι ἐντὸς τῆς πόλεως· καὶ ἄλλοι ἐκτὸς αὐτῆς εἰς μανδρωμένον τι μέρος ὅπου λέγουν ὅτι ὑπῆρχεν ὁ πατρικὸς οἶκος τοῦ Ρήγα. Ἐπὶ τέλους ἅς ἐπικρατήσῃ μία γνώμη καὶ ἅς στηθῇ ὁ ἀνδριάς, διότι ὅπως φαίνεται μὲ τὴν ἄσυμφωνίαν αὐτὴν μπορεῖ καὶ νὰ διαιωνισθῇ ἡ ὑπόθεσις πρὸς κατασχύνην ὅλων μας.

*
* *

Μικρὰ κωμόπολις τὸ Βελεστῖνον καὶ ὀλίγοι οἱ πόροι του. Γεωργικὸς ὁ πληθυσμός, χειραφετημένος ὅπως οὖν ἀπὸ τοὺς μεγαλοκτηματίας.

Λ Α Ρ Ι Σ Σ Α

Μετὰ τὸν Βῶλον ἡ Λάρισσα. Ἡ δευτέρα Θεσσαλικὴ πόλις λόγῳ πληθυσμοῦ, παραγωγῆς, ἐμπορίου, δράσεως. Παρδαλὴ καθ' ὅλα. Σπήτια Εὐρωπαϊκὰ καὶ Τούρκικα καὶ Ἑβραϊκά. Κάτοικοι ἐπίσης. Ποικιλία εἰς ὅλα. Μετὰ τὴν προσάρτησιν ἰδίως ἔγεινε ἓνας τόπος πρωτοτύπου περιεχομένου. Ἕλληνες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος κατέφυγον ἐκεῖ. Στερεοελλαδῖται, Μωραῖται, νησιῶται κλπ. Σωστὴ πανσπερμία.

Πόλις νέα, ρυμοτομίας λαμπρᾶς, σχεδίου καθαρῶς εὐρωπαϊκοῦ. Ἄλλως τε ἐπὶ ὁμαλοῦ ἐδάφους ἐκτισμένη, εἶνε ἐπιδεκτικὴ διὰ τοιαύτην ἐξωραΐσιν. Ὠραία ἡ ἄποψις τῆς μὲ τοὺς μιναρέδες τῆς καὶ τὰ ποικιλοῦψα σπήτιά της.

Ἡ κεντρικὴ πλατεῖα εὐρυτάτη καὶ εὐθυτάτη μὲ τὸ μέγαρον τῶν δικαστηρίων καὶ γύρωθεν τὰ ξενοδοχεῖα καὶ καφενεῖά της. Τόπος δικαστηρίων καὶ στρατῶνων, δικαστῶν καὶ στρατιωτικῶν. Ἐνεκα τῆς στρατηγικότητός της εἶνε καὶ ἔδρα ἀρχηγείου. Στρατιωτικοὶ δὲ παντὸς ὅπλου. Ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἔχομεν εἰς τὴν Λάρισσαν στρατῶνας ἐπαρκεῖς διὰ μίαν κινητοποίησιν ἑκτακτον. Ἀδιάφορον ἂν σήμερον εἶνε κατάκληστοι ἢ κατάκενοι διερχόμεθα περίοδον νηστείας εἰς ὅλα· ἄρα καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς μας παρασκευάς, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ δράσεως θὰ

δυνάμεθα νὰ συγκεντρώσωμεν ἱκανὰς δυνάμεις στρατοῦ εἰς τὴν Λάρισσαν· ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον πολλοὶ προτιμοῦν τὴν σύστασιν τοῦ στρατοπέδου εἰς τὴν Λάρισσαν· διότι ἅπ' ἐκεῖ μετὰ τρεῖς-τέσσαρας ὥρας εὐρίσκεσαι εἰς τὰ σύνορα.

*
* *

Εἰς τὰ Λαρισσικὰ θὰ σᾶς παραθέσω καὶ μερικεὺς ἀριθμοὺς δηλωτικοὺς τῆς πανθεσσαλικῆς παραγωγῆς, ὥστε κατὰ προσέγγισιν νὰ ἔχετε μικρὰν ἰδέαν τοῦ τί πλοῦτον ἐγκλείουν οἱ Θεσσαλικοὶ κάμποι.

Ἰδοὺ :

Ἡ Θεσσαλία παράγει κατὰ μέσον ὄρον ἐτησίως σῖτον κοιλὰ 4 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια — ἀξίας 30 ἑκατομμυρίων — ἐξ ὧν τὰ 1,300,000 — εἰς σῖτον καὶ ἄλευρα — διέρχονται ἐκ τοῦ λιμένος Βώλου, 300,000 κοιλὰ ἀναλίσκονται εἰς τὰ 24 χωρία τοῦ Πηλίου, 650 χιλ. διατίθενται διὰ σποράν, 2 ἑκατομμύρια ἀναλίσκονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ 300 χιλιάδες ἐξάγονται δι' ἄλλων λιμένων καὶ τῆς ὁροθετικῆς ἀκόμῃ γραμμῆς.

Ἡ κριθὴ ὑπερβαίνει τὸ ἓν ἑκατομμύριον κοιλὰ, ἀξίας 2 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων, ὁ ἄραβόσιτος τὰς 600 χιλιάδας, ἀξίας 2 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων, τὸ ἔλαιον καὶ αἱ ἐλαῖαι ὁκάδες 4 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων, ἀξίας 4 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων δραχμῶν, τὰ κουκούλια ὁκάδας 50—60 χιλιάδας, ἀξίας 5 ἑκατομμυρίων — ἐξ ὧν αἱ 35 χιλιάδες ἐξάγονται εἰς Εὐρώπην — τὰ σῦκα 400 χιλιάδας ὁκάδας, ἀξίας 160 χιλιάδων δραχμῶν, σησάμια κοιλὰ 30 χιλιάδων, ἀξίας 350 χιλιάδων δραχμῶν, ὄσπρια ἀντιπροσωπεύοντα ἀξίαν 500 χιλιάδων δραχμῶν, ὀπῶραι ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν, καπνὰ 600 χιλιάδας ὁκάδας, ἀξίας δύο ἡμισυ ἑκατομμυρίων δραχμῶν, τυρὸς ἓν ἑκατομμύριον ὁκάδας καὶ διὰ

φορα ἄλλα δευτερεύοντα εἶδη, ἀντιπροσωπεύοντα ἀξίαν 500 χιλιάδων δραχμῶν. Ὡστε βλέπετε ὅτι καθ' ὑπολογισμούς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκριβεῖς, ἔχομεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν ἐτήσιαν παραγωγὴν τῆς Θεσσαλίας εἰς τῆς ἀγορᾶς Βώλου τὴν κίνησιν.

Ἄλλὰ δὲν ἐρωτᾶτε πῶς συγκομίζονται αὐτὰ τὰ προϊόντα· πῶς γίνεται ἡ καλλιέργεια, ποία ἡ σχέσις ἰδιοκτητοῦ καὶ γεωργοῦ, ποῖος ὁ τόκος τῶν χρημάτων;

Σωστοὶ εἴλωτες οἱ κακόμοιροι οἱ Θεσσαλοὶ ἀγρόται, ὅπως σκλάβοι εἶνε οἱ Φθιωτιδοφωκεῖς. Κ' ἐδῶ τσιφλίκια, κολλίγοι, δουλοπάροικοι, γαιοκτήμονες, ἰδιοκτῆται, οἰκουραῖοι, ἄρχοντες, ἀφεντάδες, σκλάβοι. Κ' ἐδῶ δουλεύουν ἑκατὸν διὰ νὰ θρέψουν ἓνα. Ἀμάξια, παλάτια, λακαῖοι, γκουβερνάντες, πιχνα, γαλλικὰ διὰ τοὺς Νέρωνας ἰδιοκτῆτας τσιφλικιῶν, χωριῶν, γεωργῶν διὰ τοὺς γεωργοὺς δὲ μυχῶρο ψωμί, κκλημπόκι, καλύβη, ἀχοῦρι, τρώγη, σκλαβιά. Ἀνισότης κοινωνική, πολιτική, οἰκονομική. Ὑπάρχουν χιλιάδες σκλάβων ποῦ λέγονται πολῖται χωρὶς νὰ εἶνε ἔχουν δικαιώματα ἀλλὰ γραμμένα στὸ χαρτί· κ' ἐν τούτοις τὸ Σύνταγμά μας ἀπαγορεύει τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀνθρωπεμπορίαν ! Ὡ τῆς εἰρωνείας !

Ἐν πρώτοις ποία κυβέρνησις ἐφρόντισε νὰ εἰσαγάγῃ νεώτερα, εὐωνότερα καὶ τελειότερα εἶδη καλλιεργείας ; Ἀνὰ ὅλην τὴν Θεσσαλίαν χρησιμοποιοῦνται μόνον τρεῖς ἡμισυ χιλιάδες σιδηρᾶ ἄροτρα, δηλαδή τὸ ἐν πέμπτον τῆς ὅλης παραγωγῆς καλλιεργεῖται δι' αὐτῶν. Ἀλωνιστικαὶ δὲ μηχαναὶ μόνον 14 ἀλωνίζουσαι περὶ τὰς 300 χιλιάδας κοιλῶν σίτου καὶ κριθῆς.

Γεωργῶν δύο κατηγορίαι ὑπάρχουν : γεωργῶν ἰδιοκτητῶν καὶ γεωργῶν ἐπιμόρτων καλλιεργητῶν, ἤτοι κολλίγων. Διὰ τοὺς τῆς α' κατηγορίας ὑπάρχουν τὰ Κεφαλοχώρια, ἤτοι χωρία τὰ ὅποια ἡγοράσθησαν ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς καὶ καλλιεργοῦνται δι' ἴδιον λογαριασμόν των.

Διὰ δὲ τοὺς τῆς β' ὑπάρχουν τὰ τσιφλίκια καλούμενα, ἀνήκοντα εἰς ἰδιοκτητάς καὶ καλλιεργούμενα ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς ἐπὶ συνεταιρισμῷ, ἀλλὰ τὴν μερίδα τοῦ λέοντος τὴν πέρνουν οἱ ἰδιοκτῆται.

Μὲ πόσο τοκίζουν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ;

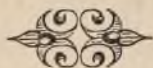
Εἰς τοῦτο ἅς ἀπαντήσουν οἱ δανειζόμενοι. Εἴκοσιν ἕως τριάντα τοῖς $\%$. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας πῶς θὰ βελτιωθῇ ἡ κατάστασις τῶν χωρικῶν ;

Τὸ χρῆμα τῆς Θεσσαλικῆς παραγωγῆς μένει εἰς τὸν τόπον ; Ὁχι. Φυγαδεύεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διότι οἱ σπουδαιότεροι ἰδιοκτῆται τῆς Θεσσαλίας διαμένουν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἶνε ἰδιοκτῆται 40—50 χωρίων Θεσσαλικῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, καὶ οἱ ἐργάται οἱ διὰ τὰ ἐργατικά πληρωνόμενοι καὶ αὐτοὶ μετὰ τὸν ἀμνητὸν ἀποδημοῦν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκεῖθεν γὰρ ἔρχονται.

Βιομηχανίαν καλὴν ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ Λάρισσα· εἶνε ἐκεῖ παρὰ τὰ Ταμπάκια καὶ παραλλήλως τῷ ποταμῷ δύο ἀτμόμυλοι τοῦ κ. Ἀθ. Γεωργιάδου ὁ ἓνας καὶ τοῦ Δημητριάδου, καινουργεῖς, ἐξαίρετοι.

Ὁ Πηνειός, ἡ μόνη ὁροστερὰ ὄψις διὰ τοὺς Λαρισσαίους, μὲ γέφυραν πλατυτάτην καὶ ἐπιβλητικῆς τέχνης. Ἐκεῖ περνοῦν τὰς θερινὰς νύκτας των οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ὅπως τὰς χειμερινὰς εἰς τὰς πλατείας των.

ΤΥΡΝΑΒΟΣ

Σχεδὸν μίαν ὥραν ἀπέχει ἀπὸ τὴν Λάρισσαν δι' ἀμάξης.

Ὡραῖοι λιθόστρωτοι ὁρόμοι, εὐρύχωροι οἰκίαι, κομψὰ καταστήματα ἰδοὺ ἡ πόλις. Εὐαέρος, ὑγιεινή.

Ἐκεῖ σταθμεύει πάντοτε στρατιωτικὸν σῶμα ἕνεκεν τῆς πρὸς τὰ σύνορα γειτνιασεώς της. Ἔχει ἀτμομύλους, δύο μονὰς τὴν τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Προφήτου Ἑλίου· ἡ δευτέρα βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Ὁ πληθυσμὸς μόνον 4500 χιλιάδες, μὲ πέντε ἐκκλησίας, παρθεναγωγεῖον λιθόκτιστον θεμελιωθὲν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ζ. Χατζηαντωνίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐκληροδοτήθη μὲ δύο χιλιαδὰς ὀθωμανικὰς λίρας Ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς Λαρίσσης εὐρίσκεται, ἔχει πυκνοτάτην μετ' αὐτῆς συγκοινωνίαν, δύνασαι δὲ καὶ ὁἰανδὴποτε ὥραν νὰ εὔρης ἄμαξαν ὅπως σὲ μεταφέρῃ εἰς τὸν Τύρναβον.

Ἔχει περὶ τὰ δέκα περίπου χάνια, ἐν δὲ τῇ περιφερείᾳ της τέσσαρας ὑδρομύλους κινουμένους διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ.

Τ Ε Μ Π Η

Ὁ περιηγούμενος τὴν Θεσσαλίαν ὀφείλει νὰ σημειώσῃ εἰς τὸ ὁρομολόγιόν του τὰ ἐξῆς τρία ὀνόματα: Πήλιον, Μετέωρα, Τέμπη. Κάθε ἓνα ἔχει καὶ τὰ θέλγητρά του. Θέλγητρα ποῦ δὲν τὰ βρίσκεις ἄλλοῦ. Τοῦ Πηλίου φέρ' εἰπεῖν τὴν εὐμορφάδα εἰς ποῖο ἄλλο ἐλληνικὸν βουνὸ τὴν εὐρίσκεις; τῶν Μετεώρων τὸ μεγαλεῖον καὶ κινδυνῶδες καὶ ἀπολαυστικὸν τὸ συναντᾶς ἄλλοῦ;

Τὰ Τέμπη! Ὅποιος ἐπισκεφθῇ τὴν Λάρισσαν, ὑποχρεωτικῶς θὰ ἰδῇ καὶ τὰ Τέμπη. Τέσσαρας ὥρας δι' ἀμάξης ἐκ τῆς Λάρισης. Ἀδιάφορον. Καὶ δεκατέσσαρας ἂν ἀπέχη ἀξίζει νὰ τὰ ἰδῇ κανεὶς.

Ποῖα τὰ θέλγητρά του; Ποταμός, βουνά, πουλιά. Ὁ Πηνειός, οἱ ὑψηρεφεῖς καὶ ὡς νὰ στέκωνται εἰς μονομαχίαν ἀπέναντι ἀλλήλων βράχοι, καὶ τ' ἀηδόνια. Μουσικὴ κελαρύζοντος νεροῦ, μουσικὴ ἀπὸ πουλιά, ἁρμονία ἀπὸ χρώματα. Μεγαλεῖον φύσεως ἐκπληῆσον. Τί τοποθεσία ὑπερφυσικῆς ρέμβης! Πῶς νὰ περιγράψῃς τέτοιαν θαυμασίαν φυσικὴν εἰκόνα; Ὁ νοῦς σου σταματᾷ καὶ ἡ πέννα σου ἀδρανεῖ, καὶ μόνον ἡ φαντασία συμπληροῖ, πετᾷ, ζωγραφίζει. Ἀθάνατη ἐλληνικὴ φύσις. Μόνον σὺ μποροῦσες νὰ παραγάγῃς Ὅμηρους, Ὀρφεῖς, Ἀπελλᾶς.

Μόνον οἱ θησαυροὶ σου μποροῦσαν νὰ ἐμπνεύσουν φιλοσόφους, ποιητάς, ζωγράφους. Τί νὰ σοῦ πρωτοεξάρη κάνεις ; Διαφάνειαν αἰθέρος : γαλανότητα οὐρανοῦ, βουνῶν, κύματος ; Ἀρμονίαν χρωμάτων ; Εὐγραμμίαν ὄρεοσειρῶν ;

*
* *

Ὅχι μόνον εἰς τὰ Τέμπη, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν γωνίαν τῶν ἑλληνικῶν χωματῶν ἂν σταθῇς, χασκεις πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως, πρὸ τῶν ἀριστοτεχνημάτων τοῦ Δημιουργοῦ.

*
* *

Ἕλληνες, Πανέλληνες. Ἀγαπήσωμεν τὸν τόπον μας, γνωρίσωμεν τὴν Ἑλλάδα, ἐπισκεφθῶμεν καὶ ἀπολαύσωμεν αὐτήν. Θὰ ἰδῇτε καὶ θὰ πεισθῇτε ὅτι εὐκράτερον κλῖμα, γλυκυτέραν φύσιν, ὠραιότερον ὄριζοντα δὲν θὰ εὔρετε οὐδαμοῦ τῆς ὕψηλίου.

Φ Α Ρ Σ Α Λ Α

"Ετυχε νὰ παρευρεθῶ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πολυανθρωποτέρας ἐμπορικὰς πανηγύρεις τῆς Θεσσαλίας. Εἰς τὰ Φάρσαλα. "Ο,τι παράγει ἡ ζείδωρος Θεσσαλικὴ πεδιάς ἀντεπροσωπεύετο ἐκεῖ κατὰ ποσὰ ἄπειρα. Σωστὴ ἐκθεσις οἰπόδων καὶ τετραπόδων. Δεκαπέντε χιλιάδες τετράποδα, ἵπποι, ἡμίονοι, ὄνοι, βόες, ἀγελάδες, πρόβατα, αἰγες, τράγοι, ὄρνιθες, χῆνες. γαλλόπουλα. Ἐπειτα ὅλα τὰ εἶδη τῆς τυροκομίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῆς γεωργίας, τυριά, μυζήθρες, κάπες, καπόταις, φλοκάτες, βλαχόκαλτσες, σιτάρια, κριθάρια, καλαμπόκια κλπ. Ἀληθές πανδαίμονιον. Ἐκεῖ ὁ Βολιώτης, ὁ Λαρισσαῖος, ὁ Τυρνάβιτης, ὁ Βλάχος, ὁ Καραγκούνης, ὁ Ἀγραφιώτης. Ἐκεῖ ἀφεντάδες καὶ σκλάβοι, ἔμποροι, μεσῖται, ζωέμποροι, τυρέμποροι καὶ καπνέμποροι.

*
* *

Πλησιάζω ἓνα γέροντα χωρικὸν ἀπὸ τοὺς Σοφάδες, ἐξηνταπεντάρη περίπου, κυρτωμένον ἀπὸ τὸ σκάψε-σκάψε, μὲ βαθουλωμένας τὰς παρειάς, σὰν τ' αὐλάκια ποῦ φτύνει στὸ χωράφι του, λιπόψυχον καὶ ἀπεγνωσμένον ;

— "Ε, πατέρα ! Τί καλὰ ἔφερεις ἀπὸ τὸ χωριό σου ;

— "Αμ τί νὰ ντὰ κάνης ! "Οσα καὶ ἄν ἔφερα, παράδες δὲν κάνουν. Δὲν βλέπεις ποῦ δὲν ζυγώνει κάνεις ; "Εδωσ' ὁ Θεὸς κ' ἔφερα τρακόσια κοιλά, ποῦ σφυρὶ-σφυρὶ τὰ μάζεψα γιὰ νὰ ντὰ πουλήσω, μὰ ποῦ εἶνε οἱ ἔμποροι, ποῦ οἱ παράδες ;

— Πόσα στρέμματα ἐφύτευες ἐφέτος ;

— "Αμ τί τὰ θέλεις τὰ στρέμματα. "Αλλοτε τὸ ἓνα μοῦ ἔφερνε δέκα. Φέτος οὔτε ἕξη. "Ανυδριά καὶ κατάρρα τοῦ Θεοῦ. "Επειτα μήπως ἐκεῖνα ποῦ θερίζομεν εἶνε ὅλα δικά μας ; "Απ' αὐτὰ θὰ πάρῃ ὁ ἀφέντης, ὁ χωροφύλακας, ὁ παπᾶς, ὁ εἰσπράκτορας, τὸ δημόσιο, ὁ φευγόδικος καὶ ὁ ζωοκλέφτης. "Ε τότε, τί θὰ περισσεύσῃ καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ μας ;

*
* *

"Ολα τὰ τετράποδα τὰ εἶχον συγκεντρώσει κάτω ἐκεῖ εἰς τὴν ἄφθονον πηγὴν τῆς ὁποίας τὰ νερὰ χυνόμενα ἔθαλάσσωναν τὸ μέρος. "Εκεῖ ἐγένετο ἡ δοκιμὴ τῶν ζώων. "Εκεῖ καὶ τῶν κελήτων. "Επιανες ὅποιο ἄλογο ἤθελες, τὸ ἐκαθλλίκευες διὰ νὰ τὸ δοκιμάσῃς καὶ τρὸς ἑκαμνες ἓνα δρόμον ὀλίγων λεπτῶν. Καὶ ἄν σοῦ ἤρεσκεν ἡ ὠκυποδία του καὶ ἡ κορμωστασιά του, ἔπεφτες στὰ παζάρια καὶ τὸ ἀγόραζες.

"Η ζωοπανήγυρις αὕτῃ γίνεται κατὰ τὸ Δεκαπενταύγουστο ὅπου ἡ κωμόπολις λαμβάνει ὄψιν πολυθρόνου μεγαλουπόλεως.

ΚΑΡΔΙΤΣΑ

Εἰς τὰ περὶ Καρδίτσης θὰ δώσωμεν εἰκόνα τινὰ τοῦ βίου τῶν χωρικῶν : τῶν Βουνίσσιων καὶ τῶν Καμπίσσιων.

Καὶ πρῶτον ὁ Καραγκούνης. Ὅσῳ κακόηχος καὶ ξενίζουσα ἡ λέξις, τόσῳ κακότυχοι καὶ δυστυχισμένοι οἱ δι' αὐτῆς τιτλοφορούμενοι. Ὁ Καραγκούνης τῆς Θεσσαλίας εἶνε ὁ εἴλωρ τῶν ἀρχαίων. Φέρει μὲν μορφήν ἀνθρώπου, ἀλλ' ἔχει δικαιώματα, ἐλευθερίαν, ἀνεξαρτησίαν κτήνους. Ἐνα εἶδος ἀροτῆρος... δίποδος. Μία ἑναρθρος, λογικὴ μηχανή, ἀλλὰ ἑτεροκέφαλος, ἑτεροκίνητος. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς, καρδία, χεῖρες, πόδες δὲν ἀνήκουν εἰς ἑαυτόν, ἀλλὰ εἰς τὸν ἀφέντη ! Τὸ ἀνθρωπο-κτῆνος τοῦ Ζολᾶ. Ἐργάζεται ὄχι διὰ νὰ ζήσῃ τὸν ἑαυτόν του, τὰ παιδιὰ του, ἀλλὰ διὰ νὰ πλουτίσῃ τὸν δουλέμπορον κύριον. Συνεῖδησιν τῆς ἐλευθερίας του, τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του δὲν ἔχει· τὴν ἐμοσχοπώλησεν εἰς τὸν τσιφλικιοῦχον, ὁ ὁποῖος εἶνε διὰ τὸν Καραγκούνην εἶδος ἀπολύτου δεσπότη, ἀπολύτου ἄρχοντας, παντοκράτορας.

Τὸν ἐρωτᾷς :

— Πόσα πέρνεις τὴν ἡμέραν ;

Σοῦ ἀποκρίνεται περιφόβως :

— Ὅσα μοῦ δώσῃ ὁ ἀφέντης !

— Πσιὸν θὰ ψηφίσῃς ;

- "Οποιον μοῦ πῆ ὁ ἀφέντης !
- Πόσο δουλεύεις τὴν ἡμέρα ;
- "Ὅσω μοῦ πῆ ὁ ἀφέντης !
- Τί τρῶς ;
- "Ὅ, τι μοῦ δώση ὁ ἀφέντης !

"Ὡστε κατὰ λόγον τῆς εὐσυνειδησίας ἢ ἀσυνειδησίας τοῦ ἀφέντη, περνᾷ καὶ ὁ Καραγκούνης ὡς ὃν δίπουν, ἢ ὡς ὃν τετράπουν !

Κ' ἔπειτα ὁμιλοῦμεν καὶ διαβάζομεν περὶ δουλεμπορίας εἰς τὴν Νοτίαν Παραγουαν, ἢ περὶ Φελλάχων ἢ δούλων τοῦ Τομπουκτοῦ. Ἐνῷ ἔχομεν ἔμπρὸς στή μύτη μας Φελλάχους καὶ Νοτιοαμερικανούς, τοὺς ὁποίους μάλιστα, ὅταν θέλωμεν, τοὺς ἐπισκεπτόμεθα σιδηροδρομικῶς ! Ὡ πολιτισμένη Ἑλλάς !

Οἱ Καραγκούνηδες προσαγορεύονται ὑπὸ τὸ γνωστὸν ὄνομα Καμπίσιοι, πρὸς διακρίσιν τῶν ὀρεινῶν ποῦ λέγονται Ἀγραφιῶται. Τοὺς μὲν ἀπὸ τοὺς δέ, τοὺς διακρίνεις κάλλιστα· καὶ ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν των περιβολήν, καὶ ἂν ψυχολογήσης βαθύτερα. Ὁ Καραγκούνης φορεῖ ἓνα πενιχρὸν σιγοῦνι, ἀμπαδένιο βρακί ἀπάνω πλατὺ καὶ πρὸς τοὺς πόδας στενόν, κάλυμμα δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἄλλοτε μὲν μανδῆλι, ἢ ἄσπρο φέσι (μπαρμπαροῦσα κοινῶς λεγόμενον) ἢ καὶ ἄλλοτε μόνον τὴν ὀφιοπλόκαμον κόμην του, κάλτσα, τσαροῦχι. Ἐχει τὴν ἐκφρασιν δουλόφρονα, πεφοβισμένην, καχύποπτον, μὲ δύο μεγάλα μάτια σβυσμένα. Δουλεῖ γὰρ ὁ ταλαίπωρος σῶμα καὶ πνεῦμα. Ὀμιλεῖ δὲ τὴν γλῶσσαν μέτινας ἰδιωτισμούς.

Ὁ ὀρεινὸς Ἀγραφιῶτης, λεβέντης τὸ παράστημα καὶ τὴν περιβολήν. Φορεῖ τὴν κάτασπρη φουστανέλλα, ἄσπρο

πεσιλί, σκούφια ἐπὶ τῆς κορυφῆς, μὲ ἔκφρασιν πάντοτε γελαστήν. εὐφρόσυνον, μὲ σφρίγος δὲ καὶ ὑγείαν Κουταλιανικὴν. Ζήτημα φύσεως ἀφ' ἐνός, διότι ὁ Ἀγραφιώτης σπανίως κατέρχεται εἰς τὸν κάμπον, ὁροσίζεται δὲ πάντοτε μὲ πάναγνον βουνίσιο ἄρωμα καὶ νερὰ κρυσταλλώδη, ἀλλὰ ζήτημα ἀφ' ἐτέρου κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας.

*
* *

Διὰ τὰ ζωγραφίσῃς τὸν Καραγκούνην ὡς καλλιεργητὴν καὶ ὡς οἰκογενειάρχην, πρέπει νὰ τὸν ἰδῇς εἰς τὸ χωριό του, εἰς τὸ σπίτι του. Κατοικεῖ — ἡ λέξις αὕτη δὲν ἔχει τὸν τόπον τῆς ἐδῶ — ἤγουν συμφύρεται, κουλουριάζεται εἰς ἓν ἀχυρολασπόκτιστον καλύβι, ἀπάτωτον, ἀστέγαστον, — διότι οἱ ὀλίγοι αὐτοὶ λασποσκεπασμένοι κλάδοι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ λέγωνται στέγη, — πάνυγρον, καὶ πάσης νόσου καὶ μαλακίας παραγωγικόν. Εἰς τὴν μίαν πλευράν τῆς καλύβης. αὐτὸς μὲ τὰ παιδιὰ του καὶ εἰς τὴν ἄλλην ὅλα τὰ τετράποδά του, ἀπὸ τοῦ μέγα βοῶντος ἄροτῆρος μέχρι τοῦ βορβορωμένου χοίρου. Εἰς χωρίον Καραγκούνηδων θὰ διακρίνης δύο μόνον ὑπερέχοντα κτίρια, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ κονάκι. Τὸ κονάκι αὐτὸ εἶνε τὸ μέγαρον τοῦ ἀφεντικοῦ.

*
* *

Ποία δὲ ἡ τακτικὴ τροφή των ; Μαῦρο ψωμί λασπόχρουν καὶ αὐτό, συνηθέστερον δὲ καλαμποκίσιο ἢ μπομπότα, τὸ δὲ προσφάγιόν των σκορδα, τυρί, γαλοτύρι, μπουλουγούρι (σιτάρι τριμμένο καὶ βρασμένο ὡς εἶδος λαπαῖ), τραχανᾶς, (ὁ Θεὸς νὰ τὸν κάμη τραχανᾶ) καὶ μαμαλίγκα ἢ κατσαμάκι. Ἡ μαμαλίγκα — τὸ πολυτι-

μότερον δὲ προσφάγι των — παρασκευάζεται ὡς ἐξῆς :
 Βράζουν νερό, ρίπτουν κατόπιν ὀλίγο μαυράλευρον, τὸ
 ἀναδεύουν ὀλίγον μέχρις οὐ πυκνωθῇ καὶ πῶς ἐκ τοῦ βρα-
 σμοῦ, κατόπιν δὲ τὸ ρίπτουν εἰς τὸ τηγάνι, περιχύνουν
 αὐτὸ μὲ λίγον λάδι καὶ ὕστερον κοπιᾶστε εἰς τὴν πανδοι-
 σίαν. Θὰ ἐκπλαγῇτε ὅμως διατί ἀπὸ τὴν λίσταν αὐ-
 τὴν λείπει τὸ κρέας. Ἡ πτώχεια καὶ ἡ κακομοιριά του
 δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν καραγκούνην νὰ σφάζῃ τὸ πρόβατον
 καὶ τὸ βῶδι του, διότι ὁ ταλαίπωρος εἶνε κατὰχρεως.
 Σπανιώτατα ὑποβάλλεται εἰς τοιαύτας θυσίας ζωντανῶν,
 Τὸ δὲ γλύκυσμά των ; Τὸ ζυματοῦρι. Μία ἀνοι-
 κτοπράσινη πῆττα, τὴν ὁποίαν παρασκευάζουν μὲ τὴν
 ἄχνην τοῦ σιταριοῦ, βάζουν ὀλίγες σταφίδες, τὴν ἐπιπᾶσ-
 σουν κατόπιν μὲ λίγη ζάχαρι καὶ μέλι καὶ τὴν προσ-
 φέρουν ὡς εἶδος τούρτας. Τὸ ζυματοῦρι αὐτὸ τὸ ἐδοκί-
 μασα ὁ ἴδιος εἰς ἓνα καραγκούνικο σπίτι καὶ τὸ εὖρον ἄρ-
 κετὰ ἐλαφροστόμαχον τὸ παντεσπάνι αὐτό. Εἶνε ὅμως
 φιλόθρησκοι οἱ Καραγκούνηδες· ἔχουν τάσιν πρὸς τὰ γράμ-
 ματα· ἔχει δὲν ἔχει ὁ Καραγκούνης θὰ στείλῃ τὸ παιδί
 του εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ.

*
* *

Τινὲς ἐξ αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν οἰκονομι-
 κὴν τινα ἀνεξαρτησίαν καὶ νὰ σπουδᾶσουν τὰ παιδιὰ των,
 σήμερον δὲ ὑπάρχουν καὶ ἐπιστήμονες καὶ φοιτηταί. Καὶ
 αὐτὸς ὁ πρῶν δήμαρχος Καρδίτσης—καὶ δὲν τὸν προσβάλ-
 λει βέβαια τοῦτο—ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς Καραγκούνηδες ἔχει
 τὴν καταγωγήν. Ἐν γένει ἐκδηλοῦται σήμερον παρ' αὐ-
 τοῖς τάσις προοδευτικῇ. ἀλλὰ πῶς νὰ προοδεύσουν οἱ
 πτωχοὶ ὑπὸ τοιαύτην Πολιτείαν, ἡ ὁποία τοὺς ἀφίνει
 δούλους τῶν τσιφλικιούχων, χωρὶς ἰδιοκτησίαν, χωρὶς

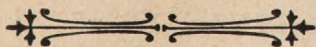
οὔτε προστασίαν τῆς ζωῆς τῶν, τῆς ἐν γένει ἀσφαλείας τῶν ;

Οἱ ὄρεινοί, οἱ Ἀγραφιῶται, ζῶσα ἀντίθεσις τῶν Καραγκούνηδων, τῶν Καμπίσσιων. Αὐτοὶ εἶνε ἀκτῆμονες, ἐνῶ οἱ Ἀγραφιῶται εἶνε οἰκοκυραῖοι. Κάθε Ἀγραφιώτης ἔχει τὸ χωράφι του, τὸ ἀμπέλι του, τὸ ζωντανό του, ἀλλ' ὅχι ὅλοι ἐξ ἴσου κατ' ἀναλογίαν. Οἱ Ἀγραφιῶται ἔχουν βουνὰ κοινοτικά ἰδιόκτητα τὰ ὅποια κατ' ἔτος ἐκμισθόνουν διὰ βόσκησιν εἰς τοὺς Σαρακατσαναίους Βλάχους· ἔχουν καὶ πλουσίαν ὑλοτομίαν. Οἱ πλούσιοι, οἱ μεγαλοκτηματῖαι, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ πολιτευόμενοι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θεσσαλίας εἶνε Ἀγραφιῶται. Κοινωνικῶς, πλουτολογικῶς ὑπέρτεροι τῶν Καραγκούνηδων, ὀλιγώτερον δὲ χρεωμένοι καὶ τοῦτο βέβαια εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν.

Οἱ Ἀγραφιῶται καὶ ταξειδεύουν εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Κωνσταντινούπολιν κλπ. Ὅπως σχεδὸν οἱ Πηλιορεῖται οἱ κοσμοπολιτισμένοι. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοὺς οἱ αὐτοὶ ἀπεχθεῖς τόκοι, ἡ αὐτὴ τοκογλυφία.

*
* *

Ἡ Καρδίτσα ὡς πόλις ἔχει κάποιαν ρυμοτομίαν, πλατεῖαν εὐπρεπῆ ὀπωσοῦν, ἐξοχὰς καλὰς, πολλοὺς ἐπιστήμονας, καὶ ἐν γένει κοινωνίαν μορφωμένην. Ἄλλως τε ἔχει Γυμνάσιον, Πρωτοδικεῖον κλπ. Ὡστε εἶνε εὐχάριστος τόπος διὰ διαμονήν. Δήμαρχον νεωστὶ ἐκλεγέντα τὸν κ. Ἀζάν.

Λ Α Ζ Α Ρ Ι Ν Α

Ὀλίγω πρὸ τῆς Καρδίτσης εὐρίσκεται ἡ Λαζαρίνα, ὅπου ὑπάρχει τὸ λαμπρὸν κτῆμα τοῦ ζαπλοῦτου ὁμογενοῦς Χρηστάκη Ἐφένδη Ζωγράφου. Κτήματα καὶ ἐργοστάσια. Τὸ ἐν, τὸ καὶ ἐγγύτερον, εἶνε τὸ ἐργοστάσιον ὅπου ἀποκαθαίρεται τὸ θεσσαλικὸν ὀρύζιον, συγκομιζόμενον ἀπὸ τοὺς ἀπεράντους ἰδιοκτῆτους ὀρυζῶνας τοῦ κ. Ζωγράφου. Ἐκεῖ εὐρίσκονται τὰ γραφεῖα τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ τῶν κτημάτων, ἐκεῖ καὶ αἱ κατοικίαι τῶν κομψόταται, εὐμαρέσταται, μὲ τὸ ἀπέναντι κηπάριον πλούσιον ἀπὸ λαχανικὰ ὀπωροφόρα δένδρα.

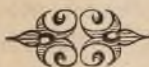
*
* *

Εἰς ἀπόστασιν δὲ τετάρτου τῆς ὥρας εὐρίσκεται τὸ ἄλλο σπουδαιότατον ἐργοστάσιον, τὸ Ζηκχαροποιεῖον. Παμμέγα, πολυδαίδαλον, πολυμήχανον. ἐστοίχισεν ὑπὲρ τὰ ὀὐο ἑκατομμύρια. Εἶνε δὲ τελειότατον καὶ ὁμοιότυπον τῶν εὐρωπαϊκῶν τοιούτων. Τί πλοῦτος μηχανημάτων. Νὰ ἐβλέπετε πῶς ἀποκαθαίρονται τὰ τεῦτλα — διότι ἀπὸ τεῦτλα γίνεται ἡ Θεσσαλικὴ ζάκχαρις — πῶς κατατέμνεται εἰς τεμάχια, πῶς πηλοποιεῖται, πῶς ξηραίνεται κατόπιν, πῶς ἀποχωρίζεται ἡ περιττεύουσα

οὐσία, πῶς κατόπιν ἀναδεύονται τεῦτλα μετὰ τῶν ὀστέων, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς ζακχάρεως, πῶς στερεοποιεῖται κατόπιν ἡ ζακχαρις εἰς κυλίνδρους μικροὺς ἢ μεγάλους, ἢ πῶς κονιοποιεῖται κλπ.

*
" *

Πράγματι τὸ σακχαροποιεῖον τῆς Λαρίσσης, χάρις εἰς τὰς μεγάλας δαπάνας καὶ τὸ πατριωτικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐν Ἑλλάδι βιομηχανίας μας τοῦ κ. Ζωγράφου, ἀποτελεῖ σπουδαῖον ἄλμα εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἐξέλιξιν τοῦ τόπου μας. Ἐὰν ἡ παραγωγή τῶν τεύτλων ἐπετύγχανε τελείως, ὥστε νὰ ἡδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν διαρκῆ κίνησιν τοῦ ἐργοστασίου, ὅχι διακοσίας χιλιάδας ὀκάδας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑκατομμύρια θὰ ἔφθανεν ἡ ὀλικὴ ἐτησίᾳ παραγωγή του. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅμως ὅτι ἡ μεγαλοδωρία καὶ ὁ πατριωτικὸς ἐνθουσιασμὸς τοῦ κ. Ζωγράφου θὰ φέρουν εἰς αἷσιον πέρας τὰς πρὸς παρασκευὴν μεγαλειτέρου ποσοῦ ζακχάρεως φιλοδόξους προσπάθειάς του.

ΤΡΙΚΚΑΛΑ

“Ὅσῳ καὶ ἂν θαυμάζουν πολλοὶ τὸ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ταξεῖδι τῶν Θεσσαλικῶν κάμπων, εἰς τὸν ὑποφαινόμενον δὲν παρέσχε τὴν ἀτίμητον αὐτὴν ποικιλίαν φύσεως τὴν ὁποίαν ἀπήλαυσε κατὰ τὸ ἀνὰ τοὺς σταφιδοκάμπους τοῦ Μωρηᾶ ὁμοίotypον ταξεῖδι του. Μόνον κατὰ τὴν ἄνοιξιν σοῦ παρουσιάζει ὠραίαν εἰκόνα ἢ κατὰσπартη Θεσσαλικῇ πεδιάδι· ἀλλ’ ἐν τούτοις ἔχει μονοτονίαν φύσεως πλήττουσαν. Ποῦ αἱ ἐδαφικαὶ ἀνωμαλῖαι τῆς Πελοποννήσου καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου οἱ πολύστροφοι κυματισμοί.

Ἄλλ’ ἂν αἰσθάνεσαι αὐτὴν τὴν μονοτονίαν τὴν ὁποίαν σοῦ προξενοῦν οἱ ὄμαλοι κάμποι, σ’ ἐνθουσιάζει ὁ εὐρωπαϊσμός καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν σιδηροδρομικῶν τραίνων. Ἰδίως τοῦ προσωπικοῦ ἡ εὐγενεστάτη συμπεριφορά· ὅλοι οἱ ὑπάλληλοί του, σταθμάρχαι, ἐλεγκταί, ἐπιθεωρηταί, εἰσιτηριοδῶται κλπ. ἀβρότατοι, προθυμότατοι. Καὶ ὅλοι γαλλομαθεῖς. Ὑπάλληλοι ἀγνοοῦντες τοῦλάχιστον τὴν Γαλλικὴν, ἀπορρίπτονται. Ξεύρετε δὲ διατί εἶνε τοιοῦτον τὸ προσωπικόν ; Διότι εἶνε ὅλοι σχεδὸν παιδιὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδίως Κωνσταντινουπολῖται. Καί, ὥς ὁμολογῶμεν τοῦτο, εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἢ κοινωνικὴν εὐπρέπεια καὶ ὁ πολιτισμός βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν εὐ-

προσηγορίαν τῶν εὐρωπαϊῶν. Αὐτὸ τὸ ἀντελήφθην καὶ τὸ ἐψυχολόγησα, ὥφειλον δὲ καὶ νὰ τὸ διατυπώσω ἔτσι ἐπὶ τὸ ἐπισημότερον.

Ἄπο τοῦ σταθμοῦ εὐρυτάτη καὶ εὐθυτάτη λεωφόρος σὲ φέρει ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἡ πρώτη ἐντύπωσίς σου ἱλαρωτάτη. Τοῦλάχιστον ἀπὸ τὴν θεάν τοιαύτης λεωφόρου, παρεμφεροῦς πρὸς τὴν τῆς Κηφισσιᾶς, εὐμενέστατα προδιατίθεσαι ὑπὲρ τῆς πόλεως. Καὶ σὲ φέρει αὐτὴ ἡ λεωφόρος ἐντὸς τῆς πλατείας της, ὑπὸ τὰ ξενοδοχεῖα, τὰ καφενεῖα, τὰ ζαχαροπλαστεῖα.

Καὶ ἡ πλατεῖα τῶν Τρικκάλων ἀπολαυστικωτάτη. Διχαζομένη δὲ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀθηαίου—ὀνομασθέντος οὕτω διότι *λεληθότως* ρέει—σοῦ ὑπενθυμίζει ὀλίγον τὸ Παρίσι μὲ τὸν Σηκουάναν του. Ἀλλά... ἀλλά...

Ἡ κοίτη τοῦ βορβορώδους καὶ ρυπαρωτάτη. Ποῖος δήμαρχος θὰ φιλοτιμηθῇ ν' ἀποκαθάρῃ τὴν ἰλὺν ἐκείνην, νὰ ἐκβαθύνῃ τὴν κοίτην του καὶ νὰ ἀσφαλίσῃ ἔνθεν καὶ ἔνθεν μὲ τὰ ἀπαραίτητα τειχίσματα; Διότι ὅπως τώρα εὐρίσκεται εἶνε πρόξενος ἀηδίας καὶ... ἀσθενειῶν. Ἄν ὅμως γείνουν αὐτὰ πληροῦται μία ὑγιεινὴ ἀπαίτησις τῆς πόλεως καὶ ὁ μόνος πόθος τῶν Τρικκαλινῶν.

Αὐτὸν τὸν Ἀθηαῖον ὀφείλουν οἱ Δήμαρχοι Τρικκάλων νὰ τὸν μεταμορφώσουν ὅχι εἰς βρωμοῦχον καὶ πυρετογόνον ρύακα, ἀλλὰ εἰς ὁροσερὸν καὶ δενδροφύτευτον καὶ ἀπολαυστικὸν καὶ ὑγιεινὸν παράγοντα. Οὔτε ἑκατομμύρια Κροίσου χρειάζονται, οὔτε ἔργον δυσεκτέλεστον εἶνε. Ἀπαιτεῖται μόνον θέ-λη-σις. Πρέπει νὰ πεισθοῦν οἱ Τρικκαλινοὶ ὅτι ὁ ἐκκαθαρισμὸς τοῦ ποταμίσκου αὐτοῦ θὰ προσθέσῃ εἰς τὴν πόλιν των μέγιστον πρότέρημα. Καλαὶ αἱ πλατεῖαι, κάλλισται καὶ αἱ λεωφόροι, λαμπρὰ αἱ ἀγο-

ραί, ἀπαραίτητος ἢ δενδροφυτεῖς, ἀλλὰ πρὸ παντός τὸν
 Ληθαῖον ὦ Τρικκαλινσί.

Αἱ μεσόγειοι πόλεις καὶ δὴ αἱ καμπίσαι τί μονοτονία.
 Τοῦλάχιστον αἱ ἐπὶ τῶν λόφων ἢ καὶ τῶν ὀρέων ἀκόμη
 σοῦ παρέχουν κάποιαν ἀναψυχὴν, κάποια θέλγητρα. Ἄλ-
 λως τε ἀπὸ χαρακτῆρος εἶμαι φίλος τῶν παραθαλασσίων.
 Ἡ θάλασσα μὲ τοὺς χρωματιστοὺς της καὶ τοὺς ἀφρούς
 της σοῦπραῦνει τὸ βλέμμα, σοῦ γλυκονανουρίζει τὴν ψυ-
 χήν. Τοῦλάχιστον ὅταν ἀφ' ὑψηλοῦ μπορεῖς, ἔστω καὶ
 μακρόθεν, ν' ἀτενίσῃς τὴν γαλανὰδα τοῦ κύματος, καὶ
 αὐτὸ σὲ παρηγορεῖ ἀλλ' ὅταν στρέφεις γύρω σου καὶ
 βλέπεις μόνον περὶαδὰς καὶ βουνά, δὲν αἰσθανεσαι πληξὶν
 ἐνδόμουχον ;

Κ' ἐν τούτοις εἰς τὰ Τρίκκαλα αὐτὸ τὸ αἶσθημα δὲν
 τὸ ἐδοκίμασα, ἂν καὶ μεσόγειος ἢ πόλις· πῶς τοῦτο ;
 Χαρὶς εἰς τὸν Ληθαῖόν της. Καμνεὶς ἓνα περίπατον πα-
 ραλλήλως τῶν ὄχθων του καὶ ἀναπνέεις ἄλλην ὁροσίαν.
 Ἄλλως τε καὶ ἡ ὅλη ὄψις τῆς πόλεως σὲ δεσμεύει, σὲ
 γοητεύει. Ἡ ρυμοτομία της, ἡ καθαριότης της, τὰ παμ-
 ποίκιλα καταστήματα της, τὰ πάντα εὐμενέστατα σὲ
 προδιαθέτουν διὰ τὴν πόλιν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ταπει-
 νῶς ὁμολογῶ ὅτι μετὰ τὸν Βῶλον μοῦ ἤρσαν τὰ Τρίκ-
 καλα ὑπερβολικά, ἀδιάφορον ἂν μᾶλλον περιωρισμένη ἢ
 κοινωνικὴ κίνησις ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως πολλῶν δικαστι-
 κῶν, στρατιωτικῶν καὶ διοικητικῶν ὑπαλλήλων. Φαίνεται
 δὲ ὅτι ζωηροτέραν κίνησιν καὶ σφριγὸς δεικνύουσιν τὰ Τρίκ-
 καλα ἀπὸ τὴν Λάρισσαν, ἐνῶ αὕτη ἔχει μεγαλειτέραν
 ἐκείνων περιφέρειαν καὶ συγκέντρωσιν ἐμπορίου ἐπίσης.
 Αὐτὸ δεικνύει ἡ σημερινὴ εἰκὼν τῶν δύο αὐτῶν ἀντιζή-
 λων πόλεων· τί θὰ γείνη ὅμως μεθαύριον μὲ τὴν περατω-

σιν τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου ἄγνωστον. Πάντως ὁμως ἡ Λάρισσα περιμένει νὰ μεγαλυθῇ καὶ ὑψωθῇ παντοιοτρόπως.

* *

Πλὴν τοῦ ἐμπορίου τῶν δημητριακῶν τὰ Τρίκκαλα ἔχουν καὶ κίνησιν ξυλείας οἰκοδομησίμου. Τὰ Θεσσαλικά δάση παρέχουν ὄχι μικράν ποσότητα· δι' αὐτὸ καὶ πολλὰ ξυλεμπορικὰ κτταστήματα ὑπάρχουν. Ἀλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία των ἐπαρκῶς ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ ἓνα τελειότατον ἀτμόμυλον τῶν ἀδελφῶν Ἀγαθοκλῆ, τον ὁποῖον διευθύνει πολιτισμένος ἀδελφός των ὁ κ. Ἀριστείδης Ἀγαθοκλῆς. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Ἀγαθοκλῆ, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Γιαννοπούλων, λογίζονται ὡς ὁ σπουδαιότερος βιομηχανικὸς παράγων Στερεᾶς καὶ Θεσσαλίας. Καὶ ἡ περιουσία αὐτῇ ἐδημιουργήθη ἐκ τοῦ μηδενός· ὁ πατήρ των εἰς τὰ 1865 ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὸ Κρανίδι, — καὶ τοῦτο λεγόμεν πρὸς τιμὴν των — ἀλλ' ἡ ἐπιχειρηματικότης καὶ τὸ ἀκαταπόνητον τοῦ μεγαλειτέρου τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κωνσταντίνου Ἀγαθοκλέους, πρώην βουλευτοῦ Λαμίας, αὐτὰ ἐδημιούργησαν τὴν κολοσσιαίαν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν δρᾶσιν ποῦ ἔχουν σήμερον.

Κ Α Λ Α Μ Π Α Κ Α

Ἀπὸ Τρικκάλων μέχρι Καλαμπάκας πολῦτιμος ἡ συντροφιά μου. Συνεταξείδευον μὲ τὸν ἕτερον τῶν διευθυντῶν τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς Ἀκαδημίας ἐν Πειραιεῖ, — τῆς μοναδικῆς πρακτικῆς σχολῆς ἐν Ἑλλάδι, — τὸν κ. Ρουσσόπουλον, περιοδεύοντα ἀνὰ τὴν Θεσσαλίαν ὅπως γνωρίσῃ εἰς τοὺς Δημάρχους τῶν Θεσσαλικῶν δήμων τὴν σύστασιν τῆς λαμπρᾶς Σχολῆς του καὶ τοὺς παρακαλέσῃ νὰ διαδώσουν τοῦτο εἰς τοὺς εὐπόρους κτηματίας συνδημότης των. Τί εὐχάριστος συντυχία καὶ τί τερπνὸν τὸ ταξεῖδι μας. Κ' ἐσυλλογιζόμεν ἐἰς ποίους κόπους καὶ δαπάνας ὑποβάλλονται οἱ ἰδρυταὶ τῆς μόνης παρ' ἡμῖν θετικῆς σχολῆς διὰ νὰ πείσουν τοὺς γονεῖς νὰ παύσουν πλέον σπουδάζοντες τὰ τέκνα των νόμους, φάρμακα καὶ λατινικά, καὶ νὰ τὰ καταρτίσουν λογιστικούς, βιομηχάνους, ζυμοτέχνας, οἶνοποιούς, τυροκόμους, χημικούς. Ἐὰν ἡ Ἀκαδημία αὕτῃ συνιστᾶτο πρὸ δεκαπενταετίας, σήμερον δὲν θὰ ἐπερίσσειον τάγματα καὶ συντάγματα διδασκτῶρων ἐξ ἀπογνώσεως διοριζομένων τελωνοφυλάκων ! Ἀλλὰ κάλλιον ἄργά . . .

Ἄλλ' ἐκεῖ ποῦ ἀντηλλάσσομεν γνώμας καὶ σκέψεις περὶ τῆς γραμματομανίας τῶν νεωτέρων ἑλλήνων, ἤκουον δ' ἀπὸ στόματος τοῦ ἐγκυκλοπαιδικωτάτου φίλου ἐπιστήμονος σοφωτάτας ιδέας περὶ τοῦ τί δέον γενέσθαι πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ πλημμυρήσαντος τὴν Ἑλλάδα ρεύματος δικηγόρων χωρὶς ὑποθέσεις, ἱατρῶν χωρὶς ἀσθενεῖς καὶ διδασκάλων χωρὶς θέσεις, ἀντικρύζομεν αἴφνης τὰ τρομακτικὰ βουνὰ τῶν Μετεώρων καὶ ὡσεὶ προσκλίνουσιν πρὸ τῶν ποδῶν των τὴν κατάφυτον Καλαμπάκην.

Βελεστῖνον καὶ Καλαμπάκα, δύο καταπράσινοι στολισμοὶ τῆς ἀδένδρου Θεσσαλικῆς πεδιάδος. Γλυκαίνεται ὁ ὀφθαλμός σου μὲ τὰς δύο αὐτὰς πρασινοσκεπεῖς κωμότητες κατόπιν μονοτονωτάτης πεζῆς ἀπολαύσεως τῶν κάμπων.

Ἡ Καλαμπάκα, ἂν καὶ ἐνοχλεῖται ἀπὸ πυρετοὺς ἐνίοτε, εὐρίσκεται ὁμως ἐπὶ καλῆς τοποθεσίας, στερουμένη δὲ ρυμοτομίας, δρόμων καλῶν καὶ πλατειῶν, ἔχει ἄλλα προτερήματα, νερὰ κηλά, ἓνα δημοτικὸν κατὰστήμα καινουργές εὐπρεπέστατον, ὑποκατάσθημα τῆς Τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας κλπ. Πλὴν δὲ τῶν δημητριακῶν, μεταξοσκωληκοτροφεῖα, ξυλείαν ἄφθονον καὶ ἄλλους πόρους, μὲ τοὺς ὁποίους εἶνε αὐτάρκης ὁπωσοῦν ὁ τόπος.

Μ Ε Τ Ε Ω Ρ Α

Μακρόθεν θεώμενα τὰ παράδοξα αὐτὰ βουνὰ τί μεγαλεῖον καὶ τρόμον κ' ἔκστασιν ποῦ ἐμπνέουν. Νομίζεις ὅτι εἶνε τεχνηταὶ γιγαντιαῖαι ἀπὸ βράχους στῆλαι· γεγλυμμένοι τίς οἶδε ἀπὸ τίνα γιγαντογλύπτῃν. Φαιόχροα, ἢ κανελλόχροα, ἢ ἐρυθρόχροα. Ποικιλόσχημα καὶ ποικιλοῦφα.

Ὡς νὰ βλέπης ἀπολιθωμένα γιγαντιαῖα ὁμοιώματα ζώων, ἀνθρώπων, πτηνῶν, ἀντικειμένων. Ἴδου ἀπολιθωμένη ἡ προτομή τοῦ φιλοσόφου συντάκτου τοῦ «Ρωμηοῦ». Ἡ κατατομή, τὸ ὑπογένειον, ἡ φυσιογνωμία τὰ πάντα σου παριστάνουν ἀπολιθωμένον τὸν Σουρῆν. Ἴδου ἄλλο βουνὸ παριστῶν ἓνα ὑπερφυσικὸν σκύλον, τοῦ εἴδους τῶν μποῦλ-ντόκ. Παρακάτω δύο πτερὰ ὑπερμεγέθους ἀγριοπουλιοῦ. Νὰ ἐκεῖ εἰς τὸν διπλανὸν βράχον ἓνα βράχινο καλπάκι βουλγάρικο. Πλοῦτος σχημάτων, χρωμάτων. Κ' ἐπὶ τῶν νεφελοῦφῶν κορυφῶν κάθε βουνοῦ, διακρίνεις τὸν τροῦλον ἢ τὸ κωδωνοστάσιον ἢ τὸ ἱερόν ἢ τὰ κελλία τοῦ Μοναστηριοῦ, τῶν καλογήρων. Καὶ σπάνεις τὸ κεφάλι σου νὰ ἀνακαλύψῃς πῶς διάβολο ἔγειναν ἐκεῖ ψηλὰ αὐταὶ αἱ οἰκοδομαί, πῶς ἀναβαίνουν ἄνθρωποι καὶ πῶς διαιτῶνται καλόγηροι.

Ὅρίστε νὰ τὰ θαυμάσωμεν.

Ἀπὸ τὴν Καλαμπάκαν φεύγων ἀκολουθεῖς βατὴν πως ὁδόν, ἡ ὁποία σκωληκοειδὴς καὶ ἀνωφερὴς σὲ ὁδηγεῖ ψηλὰ-ψηλὰ εἰς τὸ πρῶτο μοναστήρι, τὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ὁ δρόμος καταλήγει εἰς μίαν στερεὰν μικρὰν ξυλίνην γέφυραν ἐνοῦσαν ἓνα βουνὸν μετ' ἄλλο, τὰ ὁποῖα χωρίζει βάθος ταρτάρειον. Ἡ γέφυρα αὕτῃ κατὰ τὰς νύκτας ἀφαιρεῖται κ' ἔτσι παύει πᾶσα μετὰ τῆς Μονῆς συκοινωνία.

Εἰσῆλθον διὰ τῆς μεγάλης πύλης, — πύλης φρουρίου σωστοῦ — καὶ κατηυθύνθην πρὸς τὰ κελλία καὶ τὸ Μοναστήρι. Εὐρῆκα τὸν ἡγούμενον καὶ δυὸ-τρεις καλογήρους, ἐδήλωσα τὴν ιδιότητά μου καὶ τὸν σκοπὸν τῆς διανυκτερεύσεώς μου καὶ ἔκαμα ἓνα γῦρον ἐπὶ τοῦ ὁμκλοῦ ὁροπεδίου τῆς βουνοκορυφῆς. Ἐξ αὐτοῦ ἔκπαγλος ἡ θέα. Ἀπὸ ὕψους ἑκατοντάδων μέτρων ἐθεώμην τὴν πέριξ πανοραματικὴν φύσιν. Κάτω εἰς τοὺς πρόποδας ἡ χλοερὰ

Καλαμπάκκ, ὁ Θεσσαλικὸς κάμπος, ὁ βορβοροκυλίων Πηνειὸς μὲ λίγα τὰ νερά του καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντί μου τὰ Καμβούνια ὄρη μὲ τὸν ἱστορικὸν Κόζακκ. Ὡς νὰ εὐρίσκεισο ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ νομίζεις ὅτι ἂν ὑψώσης τὸ χέρι σου θὰ ἐγγίσης τὸ στερέωμα ! Τί αἷσθημα ἀσφαλείας καὶ ὑπεροχῆς καὶ δεσποτισμοῦ σὲ κατέχει θεώμενον ἄφ' ὑψηλοῦ τὴν θείαν σκηνογραφίαν.

Κατ' εὐτυχῇ συγκυρίαν εὐρῆκα εἰς τὸ Μοναστήρι ἐκεῖνο λαμπρὰν συντροφίαν, δυὸ-τρεῖς οἰκογενεῖας. ἐξ Ἀθηνῶν, Κερκύρας καὶ Τρικκαλῶν. Καὶ βέβαια ἐσχετίσθημεν καὶ ἐγνωρίσθημεν ἀμέσως. Τὸ βράδυ συνεφάγαμεν εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν ὅλοι μαζῇ μετὰ τοῦ μικροσκοπικοῦ γέροντος Ἡγουμένου, τοῦ νεάζοντος καὶ φιλοπαίγμονος, παρὰ τὰ ὀγδοήκοντα χρονάκια του. Κατὰ τὴν διαρκείαν δὲ τοῦ μοναστηριακοῦ γεύματος προπόσεις καὶ ψαλλμοὶ καὶ ἀθωοτάτα τραγουδάκια εἰς ἐνέργειαν. Πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι ἡ εὐτυχὴς συντυχία τόσον λαμπρᾶς συντροφίᾳς σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Μετεωροεκδρομῆς. Καὶ ἀφοῦ ἐφάγαμεν κ' ἐπίαμεν — τοῦ ἀγαθοῦ Ἡγουμένου προθυμότατα συνοδεύοντις ἡμᾶς εἰς τὴν εὐωχίαν — κ' ἐψάλαμεν, ἐξήλθομεν τῆς τραπεζαρίας καὶ ἐπὶ περιόπτου θέσεως τῆς κορυφῆς ἀπελαμβάνομεν τὸ θεῖον τῆς νυκτὸς πανόραμα.

Ἄλλ' ἐκεῖ ποῦ εἴμεθα καθένας ἀφηρημένος εἰς τὴν ρέμβην καὶ τὰ ὄνειρά του, αἴφνης ἀκούομεν φωνὰς ἀπὸ τὴν ἐξοδον. Τρέχουν οἱ καλόγηροι νὰ ἐξετασοῦν τίς ὁ εἰς τόσῃ προχωρημένην ὥραν ἐλθὼν. Ἡ συντροφιά μου τὰ ἐχρειάσθη. Ψίθυροι ἐκφοβιστικοὶ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Μήπως τάχα λησταὶ ἐπλάκωσαν τὸ Μοναστήρι ; Μήπως

ὁ φοβερός Τσουλῆς — ἐζοῦσε τότε — ἀπὸ ληστοῦ ἦλθε νὰ γείνη... καλόγηρος ; Καὶ ἄλλαι ἀνησυχητικαὶ σκέψεις ἐπεκράτουν, αἱ ὁποῖαι ὁμῶς ἐλύθησαν ἀπὸ τὸν φίλον συνοδὸν ἀξιωματικὸν ὅστις ἐν τῷ δικιῶματι τῆς ιδιότητός του, μόνος ἀπετάθη εἰς τὸν προσελθόντα ἀπὸ τοῦ οἴκην τουφεκῆθρας παραθύρου τοῦ Φρουρίου· ἐγνώσθη δὲ τέλος πάντων ὅτι εἶνε ἓνας στρατιώτης ὁ ὁποῖος ἐζήτει νὰ τοῦ ἀνοίξουν διὰ νὰ διανυκτερεύσῃ ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἐβράδυνε πολὺ εἰς τὴν πορείαν του. Κατόπιν τούτου, οἱ παλμοὶ τῆς καρδιᾶς ὅλων μας κατεστάλησαν καὶ ἀσφαλεῖς πλέον ἀπὸ κάθε δυσάρεστον ἐνδεχόμενον, ἀπεσύρθημεν ἕκαστος εἰς τὸν κοιτῶνά του, μὲ τὴν συμφωνίαν πρῶι-πρῶι νὰ ξεκινήσωμεν διὰ τ' ἄλλα Μοναστήρια.

*
* *

Κατόπιν ἡρώϊκῆς ὁλονυκτίου μάχης μεταξὺ τῶν ἐρυθροδέρμων νυκτοφρουρῶν τοῦ Ἡγουμένου καὶ ἡμῶν, καθ' ἡν μάχην ἄφθονον αἷμα ἔρρευσε, δηλωτικὸν τοῦ τί χελασμός κορεοπολέμου ἔγεινε καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἡγέρθημεν τὸ πρῶι καὶ τραταρισθέντες ἀπὸ τοὺς καλογήρους καὶ εὐχαριστήσαντες αὐτοὺς καὶ τὸν Ἡγούμενον διὰ τὴν φιλοξενίαν ποῦ μᾶς παρέσχον, ἐξεκινήσαμεν διὰ τὸ δεύτερον Μοναστήρι τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζουν τὰ βάσανα τῆς ἀναβάσεως ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν βουνῶν. Ἡ συνοδεία ἐσταμάτησε κάτωθεν τοῦ Μετεώρου τούτου· τρεῖς-τέσσαρες δὲ ἐξ αὐτῆς ἀπεφασίσσαμεν ν' ἀνέλθωμεν, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ μία δεσποινίς. Ἐν πρῶτοις ἀνήλθομεν τὴν πρώτην ξυλίνην κλίμακα κατόπιν ἐκάμαμεν δεξιᾷ καὶ ἀνήλθομεν εἰς ἓνα εἶδος ἐξώστου κυκλικοῦ προφυλάσσοντος τοὺς ἀναβάτας διὰ ξυλίνου ἀτέχνου φράκτου· παρεκεῖ στόπ'· δυστανάβχτος γὰρ καὶ κινδυνώδης ἡ ἀνάβχσις. Μᾶς ἔμενε δὲ τὸ ἄλλο ἡμισυ ὕψους τοῦ

βράχου διὰ νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν κορυφὴν ὅπου τὸ Μοναστήρι. Διατί δύσκολος ἡ προχώρησις; Ἀπ' ἐκεῖ κ' ἐπάνω ἡ ἀνάβασις γίνεται διὰ αἰωρουμένης ξυλίνης κλίμακος ἐντὸς στενοτάτου στρογγύλου κοιλώματος τοῦ βράχου πλάτους τοιούτου ὥστε μόνις νὰ χωρῇ ἓνα ἄνθρωπον. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσητε καλλίτερα, φαντασθῆτε τὸν βράχον διάτρητον ἀπὸ κορυφῆς μέχρι τοῦ μέσου ὕψους του, ἡ διάτρησις δ' αὐτὴ νὰ ἀποτελῇ ἓνα φρέαρ. Μόνον ἡ θεὰ αὐτοῦ τοῦ χάους ἐξεπόδιζε ὅλους μας· πολὺ δὲ περισσότερον γυναῖκα.

* *

Ἄλλ' ὀχυρωθέντες μὲ θάρρος καὶ ἀπόφασιν ἀποφασίζομεν τὴν ἀνάβασιν. Ἀρχίζουν ὁμῶς αἱ μεταξὺ μας προκλήσεις. «Ὅχι ἐγὼ πρῶτος, ὄχι σὺ δεύτερος.» Ἐπὶ τέλους δίδω ἐγὼ πρῶτος τὸ σύνθημα καὶ προχωρῶ. Ἐμέ, φιλοτιμηθεῖσα κ' ἐνθαρρυνθεῖσα, ἀπομιμεῖται ἡ ἀποφασιστικὴ κ' εὐγενὴς συνοδὸς κόρη Α. Κ. — θυγάτηρ γνωστοῦ συνταγματάρχου τῆς Οἰκονομίας — καὶ μετ' αὐτὴν τρίτος, τέταρτος. Ἄν καὶ εἰς εὐχίτωνας ἄνδρας ἐπίπονος ἡ ἀνάβασις, πόσῳ μᾶλλον εἰς γυναῖκα ἡ ὁποία βέβαια σπουδαῖον ἐμπόδιον ἔχει τὴν πολύπτυχον ἀμφίεσίν της. Κατόπιν κόπων πολλῶν κατορθόνομεν νὰ ἀνέλθωμεν τὸ κλιμακωτὸν φρέαρ ἐκεῖνο, καθ' ἣν σειρὰν ἐξεκινήσαμεν. Φαντασθῆτε δὲ τὴν χαρὰν μας ὅταν εὐρέθημεν καὶ οἱ τέσσαρες ἐπὶ τῆς κορυφῆς βράχου ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὁποίου μικροσκοπικώτατοι μᾶς ἐφαίνοντο εἰ κάτω ἀπολειφθέντες. Ἡ πρώτη μας φροντίς ἦτο νὰ τρέξωμεν εἰς τὸ ναΐδιον τῆς Μονῆς, καὶ νὰ ἀνάψωμεν ἓνα κερί, ν' ἀσπασθῶμεν τὰς εἰκόνας εὐχαριστοῦντες τὸν Ὑψιστον ὅτι δὲν κατεβαραθρώθημεν. Καὶ ἀφοῦ εἶδομεν τὸ Μοναστήρι καὶ τὰ κελλιὰ του καὶ τὰς δεξαμενάς του καὶ τὰ δένδρα του

καὶ τ' ἀμπέλια του — διότι ἔχουν εὖρος καὶ ἔκτασιν ὅλαι αἱ κορυφαὶ τῶν Μετεώρων — καὶ ἐπίομεν κρῦο νερὸ κατόπιν λουκουμοφαγίας καὶ εὖρομεν καὶ λείψανα κογχυλίων καὶ ὀστράκων, — τὰ ὅποια προδίδουν ὅτι ἐπὶ τῶν κορυφῶν αὐτῶν ἄλλοτε ὑπῆρχε θάλασσα κατὰ τίς οἶδε τίνας γεωλογικὰς μεταβολὰς κατὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος — ἀπεφασίσσαμεν τὴν κάθοδον, ὀλιγώτερον τρομερὰν καὶ κινδυνώδη. Πρῶτη κατῆλθεν ἡ ἐκτάκτου θάρρους καὶ καρτερικότητος δεσποινὶς Κ. καὶ μετ' αὐτὴν ἕνας-ἕνας οἱ ἄλλοι ἡμεῖς. Ἐννοεῖτε δὲ τὰς ἐπιπληξείας τῶν κάτωθεν ἀναμενόντων διὰ τὸ ριψοκίνδυνον καὶ τολμηρὸν διαβημά μας.

Ἄλλ' αὐτὰ ἦσαν παιγνίδια ἀπέναντι τῆς τρομερῶν ἰδεῖν καὶ εἰπεῖν ἀναβάσεως τοῦ τρίτου Μοναστηρίου τοῦ Βαρλάμου. Δύο τὰ μέσα τῆς εἰς αὐτὸ ἀναβάσεως· τὸ σχοινόπλεκτον δίκτυ καὶ ἡ μετεωρουμένη ἐπὶ τοῦ βράχου ξυλίνη κλίμαξ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ παχὺς κάλως τοῦ δικτύου εἶχε θραυσθῇ, μόνον ἡ κλίμαξ ἔμενε. Οἱ συνοδῖται μου ὅλοι ἀπεσύρθησαν πρὸ τοῦ ἱλιγγον ἐμπνέοντος τρομεροῦ ὕψους. Ποῖος ν' ἀποφασίσῃ δὲ νὰ τὸ διασκελίσῃ; Ἐν τοσοῦτῳ μὲ ἐγαργάλισεν ἡ δημοσιογραφικὴ μου περιέργεια καὶ μόνος ἤρχισα τὴν ἀνάβασιν. Ἐβδομητηπέντε ἐν ὅλῳ κλιμάκῳ τῆς αἰωρουμένης κλίμακος! Μετὰ πέντε δέκα σκαλοπάτια ἤρχισαν νὰ τρέμουν τὰ κάτω ἄκρα τοῦ ἀναβάτου. Ἡ κόπωση μὲ ἀπεθάρρυνε· ἀλλὰ τὸ ἐνδόμυχον τῆς φιλοτιμίας αἴσθημα μ' ἐκεντούσε. Οἱ συνοδῖται μου κάτω μὲ συγχίνησιν καὶ τρόμον παρηκολούθουν τὴν ἀνάβασίν μου. Οἱ κάτω μὲ ἐνεθάρρυναν, οἱ ἄνωθεν θεώμενοι καλόγηροι ἐπίσης, ἐγὼ πράγματι τὰ ἐχρειάσθην· ἀπεδειλίασα ἔτρεμον χεῖρας καὶ πόδας· οἱ καρδιακοὶ παλμοὶ ἐντονώτεροι. Ἐπὶ τέλους ὀλίγον κατ' ὀλί-

γον ἀνηρχόμεν, σκαρφαλόνων τὰ ἄνω ἄκρα καὶ ἀνυψόνων τὰ κάτω.

Μετὰ τρομερὰν δὲ δοκιμασίαν, καθ' ἣν ἀπὸ τρίχα νὰ κατακρημνισθῶ ἀπὸ τόσου ὕψους, ἀνῆλθον ἐπὶ τῆς Μονῆς, κάτωχρος, ἀναυδος, ἀσθμαίνων καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀρθρώσω κἄν λέξιν.

Ἐζήτησα νερὸ νὰ ὀροσίσω τὰ χεῖλη μου, διότι εἶχε ξηρανθῇ τὸ στόμα μου, συνελθὼν δὲ ἐκ τῆς σκοτοδίνης καὶ τῆς νευρικῆς ταραχῆς ηὐχαρίστησα τὸν Ὑψιστον ὅτι ἀβλαβῆς καὶ ἀκέραιος ἀνῆλθον εἰς τόσῳ ὕψος.

*
* *

Οἱ σύντροφοί μου μόλις μὲ εἶδον ἀπὸ τοῦ περιόπτου ἐξώστου τοῦ βράχου σῶον καὶ εὐθυμον ἤρχισαν τὰ χειροκροτήματα δηλωτικὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀναβάσεώς μου εἰς τὸ Μετέωρον. Κ' εἶδῶ εἰς τὴν κορυφὴν, αἱ αὐταὶ ἐκπλήξεις. Δεξαμεναί, φυτεῖαι, δένδρα. Ἐδῶ εὖρον ὑπέργηρον καλόγηρον, ὅστις ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν — ὡς ἔλεγε — δὲν εἶχε κατέλθῃ τῆς κορυφῆς ἐκείνης !

Οἱ μοναχοὶ μοῦ προσέφεραν τροφήν τινα, μαῦρον νόστιμον ἄρτον καὶ τυρὸν Ἀγράφων. Πρὸ τούτου ὅμως ἐμερίμνησα διὰ τοὺς κάτωθι ἀναμένοντας φίλους πρὸς οὓς ἀπεστείλαμεν ἐντὸς καλαθίου οὐ μόνον τροφὰς ἀλλὰ καὶ κρασί τῶν Μετεώρων.

Ἡ καθόδος ἐπίσης τρομερὸν ἰδεῖν, ἀλλ' ἦττον ἐπικίνδυνος· ἐν τοσοῦτῳ κατῆλθον σιγὰ—σιγὰ καὶ προτοῦ ἀκόμη πατήσω τὰ τελευταῖα τῆς κλίμακος σκαλοπάτια ἤκουα τὸν ἐθνικὸν ὕμνον τραγουδούμενον ἁρμονικὰ ἀπὸ τὴν συντροφίαν μου ὅλην, ἐκδῆλωσιν συμπαθῇ τῆς ἐπιτυχοῦς συμπληρώσεως τοῦ ριψοκινδύνου ταξειδίου μου.

Ἐμπρὸς τώρα διὰ τὸ τελευταῖον Μετέωρον, ἐφ' οὗ ἡ σπουδαιοτέρα Μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως. Ἐκεῖ μετέβην μόνος, διότι τὸ ἀνωφερὲς καὶ ἀπόκρημνον τῆς ὁδοῦ ἠνάγκασαν τοὺς συνοδίτας μου νὰ ἐπανέλθουν δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὴν Καλαμπάκαν.

Ἡ τελευταία δοκιμασία εἰς τὸ Μετέωρον αὐτό. Δύο τρόποι κ' ἐδῶ ἀναβάσεως· διὰ τοῦ δικτύου καὶ διὰ τῆς κλίμακος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδοκίμασα ὅλους τοὺς ἄλλους, μοῦ ἔμεινε τὸ δίκτυ. Εἰδοποιῶ λοιπὸν διὰ νευμάτων τοὺς ἄνωθεν κατοπτεύοντας ἡμᾶς καλογήρους νὰ ἐτοιμασθοῦν διὰ τὸ τράβηγμα· τὸ δίκτυ τὸ εὔρομεν κατὰ γῆς. Ὁ ἀγωγιότης μου τὸ πέρνει καὶ τὸ στρώνει κάτω. Ἀφοῦ ἐσταυροκοπήθην, ἐκάθησα εἰς τὸ μεσον τοῦ δικτύου· ὁ ἀγωγιότης περιμαζεύει τὸ δίκτυ, τὸ συμπτύσσει ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου, περνᾷ εἰς αὐτὸ τὸ ἄγκιστρον τοῦ χονδροῦ κάλω, καὶ μ' ἓνα σημεῖον εἰδοποιεῖ τοὺς καλογήρους νὰ τραβήξουν τὸ σχοινί. Κ' ἀρχίζουν τὸ τράβηγμα.

Μετ' ὀλίγον ἰδοὺ ἐγὼ κουλουριασμένος ἐντὸς τοῦ διατρήτου σχοινίνου δικτύου ἀνέρχομαι εἰς τὰ ὕψη.

Ὁ προνοητικὸς ἀγωγιότης μὲ συνεβούλευσε μόλις ἀρχίσῃ ἡ ἀναβίθασίς μου νὰ κλείσω τὰ μάτια μου διὰ νὰ μὴ μὲ ἀποθαρρύνῃ τὸ τρομερὸν ὕψος. Ἐν τοσοῦτῳ ἐγὼ τὰ μάτια μου γαρίδα, ἀπὸ περιέργειαν νὰ ἰδῶ τί αἰσθάνεται κάνεις εἰς τὸ ἀλλόκοτον αὐτὸ ταξεῖδι.

Καὶ σιγὰ-σιγὰ ὑψούμεν ἀπὸ τὸ ἕδαφος κατὰ πέντε, δέκα, εἴκοσι, τριάντα μέτρα. Ὁ ἀγωγιότης μου καὶ τὸ μουλάρι του μοῦ ἐφαίνοντο μικροσκοπικὰ στίγματα.

Φαντάζεσθε τότε ὁποῖαν ἀγωνίαν ἤσθανόμην καὶ πῶς ἐλαχταροῦσεν ἡ καρδιά μου. Ὅταν μάλιστα ἤκουον τοὺς τριγμούς καὶ γρυλλισμούς τοῦ κουλουριαζομένου ἐπὶ τοῦ κυλινδρῶν σχοινοῦ, ἔχνα τὰς αἰσθήσεις μου, ὑποθέτων ὅτι τετέλεσται, ἔσπασε τὸ σχοινὶ καὶ ὁ ὑποφαινόμενος πάει κατὰ κρημνούς! Ἐντούτοις πλήρης ἀσφάλεια καὶ τὸ δίχτυ λίγο-λίγο ἀνυψοῦτο κατὰ κανονικὰς ὑψώσεις. Ἐννοεῖτε ὅτι ἔνεκα τοῦ στραπατσαρίσματός μου ἐντὸς τοῦ δικτύου, δὲν μποροῦσα ν' ἀνατείνω τοὺς ὀφθαλμούς μου διὰ νὰ πεισθῶ πότε τέλος τελειώνει τὸ μαρτύριον. Κ' ἐξηκολούθει ἡ ἀνύψωσις πενήντα, ἑκατόν, διακόσια μέτρα! Ἀπ' αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ ὕψους νὰ κρέμασαι ὡς σταφύλη καὶ νὰ ἐξαρτᾷς τὴν ζωὴν σου ἀπὸ ἑνὸς σχοινὶ ἔστω καὶ ὑπέρχονδρον!

*
* *

Ἡ ἀγωνία καὶ τὸ τουρτούρισμα διήρκεσαν πλέον τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας· ἐπὶ τέλους εἰς τὰ 250 μέτρα φθάνω εἰς τὴν κορυφήν· με παραλαμβάνουν ἀπὸ τοῦ δικτύου οἱ καλόγηροι, με σύρουν ἀπὸ τὸ χάος ἐντὸς τοῦ ἐξώστου, με λύνουν ἀπὸ τὸ δίκτυ καὶ μοῦ παρέχουν πᾶν μέσον νὰ συνέλθω ἐκ τῆς τρομερᾶς ἀγωνίας. Κατόπιν ἔρχεται ὁ Ἠγούμενος με συνοδεύει εἰς τὸν λαμπρὸν ναόν, εἰς τὰ κελιά του, εἰς τὰς βιβλιοθήκας του, ἐντὸς τοῦ βραχου ἑσκαμμένας, εἰς τὰ ἰδιαίτερα λαβυρινθώδη κρησφύγετα ὅπου φυλάσσονται πολύτιμα ἅγια λείψνα καὶ ἄμφια ἁγίων καὶ μαρτύρων τῆς ἐκκλησίας μας καὶ ἀφοῦ μοῦ ἔδειξε τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ σπάνια εὐρήματα ποῦ ἐγκρύπτει τὸ πλουσιώτερον μοναστήρι τῶν Μετεώρων, με ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἀρχονταλίκι, ὁηλαδῇ εἰς τὴν αἵθουσαν τῆς ὑποδοχῆς ὅπου μοῦ προσφέρει καφέν καὶ κονιάκ, ἀρκούντως ἀναστυλινκτικὰ τῆς ἀπεριγράπτου λιποψυχίας μου. Ἐκεῖθεν με ὡ-

δήγησεν ἐπὶ κορυφῆς τοῦ βράχου, ὁπόθεν ἐκθιμβωτική καὶ μεγαλοκρεπῆς ἡ θαυμασία ἄποψις τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος, τῶν Ἀγράφων, τοῦ Πίνδου, τῶν Καμβουνίων ὀρέων, τοῦ Πηνειοῦ κλπ., κ' ἀφοῦ μοῦ ἐδώρησεν λιθογραφημένην τὴν εἰκόνα ὅλων τῶν Μετεώρων μὲ συνώδευσεν εἰς τὸ μέρος ὁπόθεν ἡ κάθοδος. Κατὰ τὴν καθοδὸν δὲν εἰσῆχθην εἰς τὸ δίκτυ, ἀλλ' ἐπροτίμησα τὴν κρεμαστὴν καὶ αἰωρουμένην ξυλίνην κλίμακα ὡς ὀλιγώτερον τρομακτικὴν καὶ πῶς ἀσφαλεστέραν. Καὶ κατῆλθον.

Καὶ ἀφοῦ ἔρριψα τελευταῖον βλέμμα εἰς τοὺς ἀξιοθαυμάστους αὐτοὺς βράχους, οἱ ὅποιοι εἰς ἄλλους χρόνους ἔχρησίμευσαν ὡς πραγματικὴ κιβωτὸς τοῦ Ἑθνους καὶ τοῦ Σταυροῦ, πέρνω τὸν ἀγωγιάτην μου — πλημμυρῶν ἀπὸ ἑνδομύχους συγκινήσεις καὶ ἐντυπώσεις διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως τῶν Μετεώρων — καὶ ἐπιστρέφω εἰς τὴν Καλαμπάκαν, ὅπου κ' εὗρήκα τὴν ἀγαπητὴν μου συντροφίαν νὰ με ἀναμένη εἰς ἐξοχικόν τι τῆς κωμοπόλεως καφενεῖον.

— Ἀνεβήκατε καὶ εἰς τὸ ἄλλο μοναστήρι ; μ' ἐρωτοῦν ὅλοι ἐνδιαφερόντως.

— Μάλιστα, ἀνέβηκα.

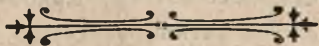
— Μὲ τὴ σκάλα πάλι ἢ μὲ τὸ δίκτυ ; ἀποτείνεται ἡ εὐτολμος συναναβάτις κόρη Α. Κ.

— Μὲ τὸ δίκτυ, δεσποινίς.

— Καὶ ποιὸ εἶνε τὸ φοβερώτερο ;

— Καὶ τὸ ἓνα φρίκη καὶ τὸ ἄλλο τρόμος.

Ἐδῶ ἀπαιχαιρέτισα τὴν ἐξαιρετον συντροφίαν, μὲ τὴν ὁποίαν εἶχα τὴν εὐτυχίαν νὰ κάμω τὸν θαυμάσιον γῦρον τῶν Μετεώρων, συνακομίζων τὰς μᾶλλον εὐφροσύνας καὶ εὐαρέστους ἐντυπώσεις.

ΑΘΗΝΑΙ

Μετὰ τὸν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ὄλην περιηγητικὸν γυρόν μου ἐπάνοδος εἰς τὸ κλασικὸν ποτλίεθρον. Διὰ Πειραιῶς δέ, τοῦ κεντρικοῦ καὶ πολυθροῦβου λιμένος μας, ὅλου γύρω-γύρω κρηπιδωματοδεμένου, μὲ τοὺς εἰς πυκνότατον δάσος συμπλεκομένους ἰστούς τῶν ἀναριθμῆτων ἱστιοφόρων καὶ ποροσκάφων. Κ' ἐνθεν μὲν τῆς εἰσόδου θωρηκτὰ καὶ πυργωτὰ ὑπὸ ξένην σημαίαν, ἐκεῖθεν δὲ ἄλλα σκάφη ὑπὸ τὴν δίχρουν ἐλληνικὴν. Κίνησις ζωηρά, εὐφρόσυνος, ἐν-θαρρυντική. Καράβια πᾶν, καραβία ἔρχονται· ἀτμόπλοια εἰσέρχονται συρίζοντα, ἄλλα ἐξέρχονται βραδέως, σχεδὸν μὲ βῆμα σημειωτὸν κυματοπλαταγοῦντα.

*
* *

Δεξιᾷ σοῦ παρατάσσεται ἡ πόλις ἐν ἐπιδεικτικωτάτῃ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ πλούτῳ καινουργῶν οἰκοδομῶν καὶ κτιρίων, ὡς τὸ Δημαρχεῖον, τὸ Θέατρον, δύο-τρεῖς λαμπροὶ ναοί, πολλὰ μέγαρα ἰδιωτικά, ἀκριβῶς δ' ἀπέναντι ἡ περίφημος Καστέλλα ὅπου τὸ πυροβολεῖον καὶ ἡ σπουδαία ὕδαταποθήκη τοῦ Δήμου· ἀριστερόθεν δὲ οἱ δίκην μιν-αρέων ὑψούμενοι καπνοδόχοι τῶν διαφορῶν βιομηχανικῶν

ἐργοστασίων τῆς πόλεως, κ' ἐν γένει ἡ ὅλη ἄποψις τῆς τε πόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτὴν σοῦ προξενοῦν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἔκστασιν πῶς χθесινὴ πόλις προήχθη καταπληκτικῶς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐντὸς δεκαπεντάδος ἐτῶν.

*
* *

Ἀποβιβάζεσαι πρὸ τῆς πλατείας Τζελέπη κ' ἐκεῖθεν εἰς τὸν στενοτάτου πλατφόρμ καὶ φιλαργυροτάτου φωτισμοῦ καὶ ἀτερπεστάτου ἐξωτερικοῦ σταθμὸν τοῦ ΣΑΠ. Εἶνε ὁ πλατύτατος καὶ εὐρύτερος τῶν ἐλληνικῶν σιδηροδρόμων·μποροῦσε νὰ ἦτο καὶ πολυτελέστερος καὶ πολυφωτότερος κ' εὐμαρέστερος διὰ τοὺς ταξειδεύοντας· ἀλλὰ τρομερὰ φιλαργυρεύεται τὸ Συμβούλιόν του, δι' αὐτὸ καὶ ὁ λιλιπούτειος τροχιόδρομος τοῦ κ. Βωτὺ ἀρχίζει νὰ τὸν συναγωνίζεται στὰ γερά· ὅταν μάλιστα ἐνωθῇ ἡ γραμμὴ Πειραιῶς — Φαλήρου καὶ συντομευθῇ τὸ ταξειδί τοῦ Πειραιῶς — Ἀθηνῶν ἀπὸ μιᾶς ὥρας εἰς μισήν, τότε ἀρκετὰ θὰ συναισθανθῇ τὸν ὀχληρὸν αὐτὸν ἀλλὰ δραστηριώτατον Βέλγον ἀντίπαλον Βωτὺ.

*
* *

Ἀπὸ Πειραιῶς μέχρι Φαλήρου διὰ τοῦ ΣΑΠ μόλις πέντε λεπτῶν ἀπόστασις, καθ' ἣν παρελαύνουν ἔνθεν κ' ἐνθεν διάφορα μηχανικὰ ἐργοστάσια, ὡς τὰ δύο τοῦ Ν. Σταματοπούλου, — ἀτμόμυλος καὶ οἰνοπνευματοποιεῖον — παρακάτω τὸ νεωτάτων βιομηχανικῶν εἰδῶν τῶν κκ. Δάλη καὶ Βακατάτση, ἀπέναντι τὸ τῆς ἀνωνύμου ὑφαντουργικῆς Ἑταιρίας, τῆς ὁποίας τὰ ὑφάσματα ἀμιλλῶνται μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ ἐκεῖ κατὰ τὴν καμπὴν τὸ ἐργοστάσιον τοῦ ἡλεκτρικοῦ φωτὸς τοῦ σιδηροδρόμου.

*
* *

Τὸ Φάληρον. Τὸ θερινὸν καταφύγιον Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν· ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμέραις λιανκάδας, τὸ χειμερινόν των ἐντευκτήριον. Συνοικισμὸς πυκνός, οἰκοδομαὶ ἐξοχικαί, εἶδος μικρεπαύλειων ἐλβετικῶν, μὲ τὰ κηπάρια καὶ τὰ προαυλίά του, μὲ τὸν γραφικὸν ναῖσκον του, τὴν μικρούτσικην ἀγοράν του, τὸ ταχυδρομεῖόν του, τὸ φαρμακεῖον καὶ τὸν ἱατρὸν τω, τὸ παμμέγα Ξενοδοχεῖον καὶ τὰ θαλάσσια λουτρά, τὴν ὀλίγον πελαγίσσαν λαμπρὰν προβλήτα, ἑκατοντάδας μέτρων διήκουσαν ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἐνίοτε τὸ κκλοκαιρινόν του θέατρον, — τοῦ γελοίου παρπαγγήματος κατεδαφισθέντος καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἰδρυθησομένου ἄλλου λιθοκτίστου —, μὲ τὰ πρὸς τὴν Καστέλλαν λαμπρὰ ἰδιόκτητα μέγαρα, καὶ ἄλλα πρὸς τὴν ἀκτὴν Κουμουνδούρου κλπ. κλπ. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον δὲ — χάρις εἰς τὴν οἰκοδομικὴν Ἑταιρίαν Φαλήρου ἥτις ἀντὶ ἐλχίστου τιμῆματος ἐκποιεῖ οἰκόπεδα πρὸς ἀνίδρυσιν οἰκῶν — τὸ Φάληρον ἐκτείνεται, νέαι ἐπαυλεῖς σχεδιάζονται, πολλὰ τῶν ὁποίων παραλλήλως τῆς ἀκτῆς προχωροῦν πρὸς τῆς Τζιτζιφιέσκαίου τῶ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον συνοικίζεται πυκνότερον τὸ Φάληρον, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἀπαλλαγέν τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν ποῦ τὸ ἐμαστιζον ἀνέκαθεν, θὰ κατὰ τῆς θέρας μὲν τὸ ψυχροδροσιστικώτερον κέντρον τῆς πρωτευούσης, χειμῶνος δὲ τὸ μοναδικόν του θερμότητιον.

Ἀπὸ τοῦ Φαλήρου τὸν μὲ δεινδρύλλια καὶ ἄνθη καὶ κιόσκια καὶ πρασινάδα στολισμένον σταθμὸν διὰ τοῦ ΣΑΠ εἰς Ἀθήνας. Πρώτη σουρπρίζ ὁ Ὑπόγειος τοῦ Ψύχα. Ἐν ἀπὸ τὰ ἀμερικανικώτερα μηχανικὰ ἔργα ἐν Ἑλλάδι, πολυδάπανον μὲν, ἀλλ' ὅχι τόσῳ πολὺ χρήσιμον. Πρὸς ποῖον σκοπὸν ἐγένεεν αὕτη ἡ προέκτασις; Διὰ νὰ συναγω-

νισθῇ ὁ Ἀθηνῶν—Πειραιῶς τὸν τροχιόδρομον; Ἡ διὰ νὰ πυκνώσῃ τὴν μεταξὺ πρωτευούσης καὶ τοῦ ἐπινείου της συγκοινωνίαν; Καὶ διὰ τὸ ἓνα καὶ διὰ τὸ ἄλλο, λανθασμένος ὑπολογισμός. Τὸν τροχιόδρομον ἀδύνατον πλέον νὰ τὸν τσακίσῃ· διότι ἔχει περιπλέξει ὡς ὀκτάπους τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ περίχωρά της. Ἄλλως τε ὁ μὲν εἶνε σιδηρόδρομος ἀνάγκης, ἐργασίας, ὁ δὲ τοῦ Βωτῦ τραῖνον τέρψεως. Ὅταν βέβαια συνδεθῇ ὁ Ἀθηνῶν—Φαλήρου καὶ μετὰ τοῦ Πειραιῶς τότε ἀναμφίβολον εἶνε ὅτι θὰ κτυπήσῃ ὁ μικρὸς κατακέφαλα τὸν μεγάλον. Δι' αὐτὸ ἀκούομεν τὰ σχέδιά του τὰ μεγάλα ὅτι θὰ κατασκευάσῃ ἡλεκτρικὸν σιδηρόδρομον καὶ τὰ ρέστα. Ἀλλὰ μήπως δὲν μπορεῖ τὰ ἴδια νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ἡ τοῦ τροχιοδρόμου ἐταιρία;

* *

— Ἡ προέκτασις ἔγεινε πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐπιβητῶν, οἱ ὅποιοι ἀποβιβάζονται ἀπὸ Πειραιῶς ἐντὸς τῆς πλατείας Ὀμονοίας, λέγουν μερικοί. Ἀδιάφορον ἂν ηὔξησε κατὰ 15 λεπτὰ ἡ τιμὴ τοῦ εἰσιτηρίου.

Ἄλλ' αὐτὸ κύριοι εἶνε ἀδικώτατον καὶ ὀλίγον ἀκαταλόγιστον. Τί σοῦ χρεωστεῖ ὁ πτωχὸς ἐπιβάτης νὰ σοῦ πληρώσῃ δεκαπέντε λεπτὰ περιπλέον διὰ νὰ τὸν φέρῃς εἰς τὴν Ὀμόνοιαν;

— Τὰ 15 λεπτὰ πεῦ θὰ δώσῃ εἰς τὸ τράμβαῦ διὰ νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τὸν παλαιὸν σταθμὸν εἰς τὴν Ὀμόνοιαν, τὰ πέρνομεν ἡμεῖς καὶ τὸν φέρομεν εἰς τὴν Ὀμόνοιαν.

Ἰδοὺ λογικὴ. Ἀλλὰ οἱ σιδηρόδρομοι δὲν κυτταζοῦν νὰ διευκολύνουν τοὺς ντιστεγχεὶ καὶ τοὺς λιμοκοντόρους, τοὺς ζαπλοῦτους καὶ τοὺς οἰκοκυραίους. Οἱ σιδηρόδρομοι, — ὡς καὶ πᾶν ἄλλο εἶδος συγκοινωνίας— προσπαθοῦν νὰ διευκολύνουν τὴν πτωχολογίαν. Ἄλλως τε ὁ κοσμάκης* ὁ

ἐργατικός, αὐτὸς γεμίζει τὸ τραῖνο πάντοτε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ-
νον βγαίνει τὸ μεγαλείτερον κονδύλι τῶν εἰσπράξεων. Αὐτὸς
λοιπὸν εἶνε εὐχαριστημένος νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν παλαιὸν σταθ-
μὸν πληρόνων εὐθυνὸν τὸν ναῦλον, ἀπεκεῖ δὲ μέχρι τῆς Ὀ-
μονοίας ἔρχεται μὲ τὰ γερά ποδαράκιά του. Διὰ τὸ ὧ κύριοι
ΣΑΠικοὶ τὸν ὑποχρεόνετε νὰ σᾶς ἀκριβοπληρώσῃ τὸ εἰ-
σιτήριόν του ; Εἶνε αὐτὰ εὐκολία καὶ πρόοδος, καὶ ἀμερι-
κανισμὸς συγκοινωνίας ἐν Ἑλλάδι ἢ ὀπισθοδρομικότης καὶ
βραχυμηνικὴ ἀπάθεια διὰ τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῆς
ἐργατικῆς τάξεως ;

Ἄς ἀφήσωμεν ὅτι τὸ ἔργον ὑπ' ἄλλων μὲν κατεκρίθη
ὡς ἀτελές, ὑπ' ἄλλων δὲ συνεστήθη ὡς ἐξοχόν. Ἀλλὰ διὰ
νὰ γραφοῦν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ καὶ νὰ κλονισθῇ ἡ πε-
ποίθησις τοῦ κόσμου καὶ νὰ εὐρίσκωνται ἄνθρωποι οἱ
ὅποιοι εἶνε ἀδύνατον νὰ πεισθοῦν νὰ περάσῃ τὸν Ὑπό-
γειον ἐκ φόβου καὶ τρόμου κλπ. κλπ. ὅλα αὐτὰ σημαί-
νουν ὅτι τὸ ἔργον, ἂν καὶ τεχνικῶς πολὺ μεγαλοπρεπές
καὶ ἐπιβαλλόν καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα πρωτοφανές, ἔχει
τὰς σοβὰρας ἐλλείψεις του τὰς ὁποίας καλὰ θὰ κάμουν οἱ
ἀρμόδιοι ἐνωρίτατα νὰ τὰς προλάβουν.

Κ' ἐπειδὴ περὶ σιδηροδρόμων ὁ λόγος, δὲν συλλογίζεσθε
ὀλίγον καὶ τὸ ταλαίπωρον προσωπικόν των, διὰ τὸ ὅποιον
κάμμία μέριμνα ἐκ μέρους τῶν ἐταιρειῶν αὐτῶν, εἴτε
περὶ συνταξέως τινος κατὰ τὰ γηρατειᾶ των, εἴτε περὶ συ-
στασεως ἐνὸς εἰδικοῦ ταμειευτηρίου, ὥστε ὅταν αὐτοὶ οἱ
ὑπαλλήλοι ἢ ἀσθενήσῃν ἢ συμπληρώσῃν ὠρισμένα ἔτη
ὑπηρεσίας νὰ ἔχουν κάποιον ἔρεισμα τοῦ βίου των ; Τὸ
ζήτημα αὐτὸ τὸ δικαιοτάτον καὶ φιланθρωπότατον δὲν τὸ
ὑποστηρίζουν μὲ τὰ σωστα των οἱ ἀξιώτατοι κ. κ.
Δούμας, Μπασιάκος καὶ Τριανταφυλλίδης, τῶν τριῶν
γνωστοτέρων σιδηροδρομικῶν ἐτχιρειῶν οἱ διευθυνταί ;

Ἡ Ὁμόνοια. Τὰ δημοτικώτατα Χαυτεῖα ἀπὸ τὸν αἰώνηστον Χαύταν ἢ ὀνομασία, ὅστις πρῶτος ἤνοιξε καφενεῖον τὸ 1848 εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς πόλεως. Τὰ Χαυτεῖα δὲ ἀπετέλουν πρὸ ἐτῶν πολλῶν τὴν γνωστοτέραν καὶ μᾶλλον πολυφοίτητον συνοικίαν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου συνεκεντροῦντο ὁ κόσμος ὅπως σήμερον εἰς τὴν τοῦ Συντάγματος. Ἀλλὰ καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη ἡ αὐτὴ ζωηρότης καὶ κίνησις ἐπικρατεῖ, θεωρουμένου καὶ τοῦ κεντρικωτέρου τμήματος τῆς πόλεως. Τώρα μάλιστα ποῦ ἀνεκαινίσθη ἐξαίρετα μὲ τὰ λαμπρὰ ξενοδοχεῖα, τὸ «Πάγκειον», τὸν «Μέγαν Ἀλέξανδρον», τῆς «Γερμανίας», τῆς «Μαυσαλίας», τοῦ «Πρίγκηπος Γεωργίου», τῆς «Γαλλίας», τῆς «Ἡπείρου», τὸ φημισμένον ἐστιατόριον τοῦ Καψῆ καὶ Τζάλα, ἢ «Ὁμόνοια», τὸ γνωστότατον τοῦ Σκτίδα «Τὰ Χαυτεῖα» κλπ. μὲ τοὺς κεντρικοὺς σταθμοὺς τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ τροχιοδρόμου, ἐτι μᾶλλον ηὔξησεν ἡ ζωηρότης.

*
* *

Ἀπὸ τῆς Ὁμονοίας εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν, τὴν κοκκτικὴν, τὴν πεοπατητικὴν ὁδὸν τοῦ Σταδίου. Ὅπως ἡ Strada Caroli τοῦ Βουκουρεστίου, ἡ Ντεριμπὰς τῆς Ὁδησσού, ἡ Mohamet-Aly τοῦ Καΐρου, τὸ Πέρην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶνε καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὁδὸς περιπάτου, ἐπιδειξεως, ἀμοιβαιοκυττάγματος ἀπὸ τὰς καλλιτέρας τῆς πρωτεύουσης. Μὲ δύο-τρία ὑπουργεῖα, τὸ Βουλευτήριον, μὲ λαμπρὸν ξενοδοχεῖον τῶν «Ἀθηνῶν» κ' ἐστιατόρια τοῦ «Ἄστεος», τῆς «Μινέρβας», τὰ φημισμένα πιλοπωλεῖα τῶν ἀδελφῶν Κα-

σδόνη, τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, τὸ Ἀρσάκειον, τὸ Βαριετέ, τὸ Φρουραρχεῖον κλπ. Αὕτῃ ἡ ὁδὸς σὲ φέρει εἰς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, τὴν μᾶλλον πολυφοίτητον, μὲ τὰ ἐξαίρετα καφενεῖα, ζαχαροπλαστεῖα, ζυθοπωλεῖα, τὰ ὠραιότερα ξενοδοχεῖα τῆς πρωτευούσης, τῶν «Ἑένων», τῆς «Μεγάλῃς Βρεττανίας», τῆς «Ἀγγλίας», τῆς «Ἀττικῆς».

Ἐκεῖ δις τῆς ἐβδομάδος παιανίζει ἡ μοναδικὴ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς, ἐκεῖ παρέλασις ὄλων τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων κύκλων τῆς πρωτευούσης. Ἐκεῖ βλέπεις συγκεντρωμένας τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ Κράτους. Στρατιωτικούς, ναυτικούς, φοιτητάς, βουλευτάς, ὑπαλλήλους. Ἡ τοῦ Συντάγματος εἶνε πλατεῖα τέρψεως, περιπάτου, ἐνῷ εἰς τὴν τῆς Ὁμονοίας βλέπεις κόσμον ἀενάως σπεύδοντα. πολυάσχολον, πολυπράγμονα. Αὕτῃ εἶνε ἡ διαφορὰ τῶν δύο πλατειῶν.

*
* *

Ἄλλ' ἡ πολυτελεστέρα, ἡ κομψοτέρα, ἡ παρῶαλωτέρα εἶνε ἡ Ὁδὸς Ἑρμοῦ. Ὄνομα καὶ πρᾶγμα Ἑρμαϊκὴ. Ἐδῶ ὁ πλοῦτος τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, πλοῦτος νεωτερισμῶν. Ἐν πρώτοις τὰ γνωστότατα βιβλιοπωλεῖα Βίλμπεργ καὶ Γάτ, τὸ τοῦ Κωνσταντινίδου, τὸ πλουσιώτερον χαρτοπωλεῖον τῆς πρωτευούσης Πάλλη καὶ Κοτζιᾶ, ἐδῶ τὰ καλλιτεχνικὰ φωτογραφεῖα τῶν Ἀδελφῶν Κάντα, τῶν Ρωμαῖδῶν, ἐδῶ τὰ ἀπαστράπτοντα ἐμπορικὰ καταστήματα, τὸ Ἑρμεῖον τοῦ Τσάτσου καὶ τὸ τῶν κ. Γάτ καὶ Μάρκου, τὰ μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδος των, ἐδῶ ὁ Χουτόπουλος, ὁ Μπονάνος, ὁ Παράδεισος τῶν Παίδων, τὸ Χρυσοχοεῖον τοῦ Σαμίου, ἡ μόνη ὁδὸς ἡ ἐν

διαρκεῖ θορύβῳ καὶ ἀνοδοκαθόδῳ κόσμου, ἀμαξῶν, ὁδὸς πλήρης ζωῆς ἐμπορικῆς καὶ κοινωνικῆς· κατερχόμενος περιεργάζεσθαι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν παντοίων ἐμπορικῶν καταστημάτων, συναντῶν Ἀθηναίους καὶ Πειραιώτας κ' Ἐπαρχιώτας, Ἕλληνας τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ Ἕλληνας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁδὸς ὡς εἶδος ἐκθέσεως παντὸς εἶδους ἐμπορευμάτων, δι' αὐτὸ καθένας ποῦ διέρχεται ἐξ αὐτῆς θὰ προμηθευθῇ ἅτι τι ἀπὸ τὰ γαργαλιστικώτατα ἐκθέματα τῶν πλουσίων καταστημάτων τῆς ὁδοῦ ταύτης. Καὶ προχωρῶν πρὸς τὰ κάτω περνᾷ τὴν Καπνικαρέαν, τὸν μόνον τέλειον βυζαντινοῦ ρυθμοῦ σωζομενον ἐν Ἀθῆναις ναόν, καὶ κάμπτων δεξιᾷ ρίπτεσαι εἰς τὴν Ὁδὸν Αἰόλου. Ἄλλη κίνησις, ἄλλη ζωή. Καὶ ἐδῶ πλούσια καταστήματα, ἰδίως ὑφασματατεμπορεῖα.

Αὐτὸ τὸ τρίγωνον τὸ ὁποῖον ἀποτελοῦν αἱ τρεῖς αὐταὶ κεντρικαὶ λεωφόροι ἢ τοῦ Σταδίου, τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Αἰόλου, αὐτὸ παρέχει τὴν ζωηροτέραν εἰκόνα τῆς κινήσεως καὶ τοῦ ἀνθρωποθορύβου τῆς πρωτευούσης.

Τὸ δὲ Ζάππειον ; Ἀπὸ τὰ σπανιώτερα δείγματα καλαισθησίας καὶ ἐξωραϊσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Χάρις εἰς τοὺς ζαπλοῦτους ἐθνευεργέτας ἀδελφοὺς Ζάππα, τοὺς ἰδρυτὰς τοῦ σεμνοῦ κτιρίου τῆς Ἐκθέσεως, ἠὺρεπίσθη τὸ ὠραιότερον τμήμα τῆς πόλεως, ἐδενδροφυτεύθη ὁ χῶρος αὐτός, ἀπεκαθάρθη, ἐρρυμοτομήθη, ἐξωραίσθη καὶ κατέστη ἡ ὠραιότερα τοποθεσία ἀφ' ἧς ρεμβάζεις μὲ τὸν ἀπέναντι θεῖον βράχον τῆς Ἀκροπόλεως, τὰς στήλας τοῦ Ὀλυμπίου Διός, καὶ εἰς τὸ βάθος κάτω μὲ τὸ Φάληρον καὶ τὸ γαλανὸν τοῦ πόντου κύμα. Ὅταν μάλιστα μετ' ὀλίγον ἀνεγερθῇ καὶ τὸ Στάδιον διὰ τοὺς προσεχεῖς Ὀλυμπια-

κοὺς Ἀγῶνας, τὸ ὁποῖον ἀνεγείρει ὁ γενναιοδωρότατος τῶν συγχρόνων πατριωτῶν ὁ Ἀθέρωφ, μετατοπισθῇ ἐκεῖθεν τὸ Ἀγγλικὸν νεκροταφεῖον κ' ἐν γένει εὐτρεπισθῇ τὸ μέρος τοῦτο, θ' ἀποκτήσουν αἱ Ἀθῆναι τὸ «μὸν ρεπό» των.

Εὐρεῖα, εὐρυτάτη, εὐθυτενής, ἡ λεωφόρος ἡ πρὸς τοὺς Ἀμπελοκήπους ἄγουσα. Γίνεται ἀπὸ τὰ ἀριστοκρατικώτερα βουλευθάρ. Ἀριστερόθεν ὠραιότατα μεγαρά τῶν μεγαπλοῦτων Συγγροῦ, Καλλιγᾶ.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς λεωφόρου καὶ ὀπισθεν τοῦ Ἀνακτορικοῦ κήπου μία ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας οἰκοδομάς ἐν Ἑλλάδι, ἡ τοῦ συμπαθεστάτου τραπεζίτου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ' Ἰ. Πεστματζόγλου, ἐξάωρος, μὲ τὰ ἡλεκτρικά της, τὸν ἀνυψωτῆρα της καὶ μὲ ἐντελεστάτην εὐμάρειαν τοῦ ἑσωτερικοῦ της.

Προχωρῶν ὁλονὲν ἔχεις ἄλλας κομψὰς οἰκοδομάς, μεμονωμένας, μὲ τὸν κήπὸν των καὶ μονοκατοικίας ὠραιότατας. Ἐπὶ τῆς λεωφόρου αὐτῆς ἔνθεν μὲν ἔχεις τὰς λαμπράς οἰκοδομάς, ἐκεῖθεν δὲ τοὺς στρατῶνας τοῦ πυροβολικοῦ, τὰς ἀποθήκας τοῦ ὑλικοῦ πολέμου, τὴν Ἱερατικὴν Σχολήν, τῆς ὁποίας διευθυντῆς εἶνε ὁ εὐπαίδευτος ἀρχιεπίσκοπος πρῶτην Πενταπόλεως κ. Νεκτάριος πρῶτατος. θεολόγος ἐκ τῶν πρωτιστῶν, συγγραφεὺς κλπ. καὶ ἀπεναντι αὐτῆς τὸ Γηροκομεῖον, ὀλίγον περαιτέρω τὸ «Εὐαγγελισμὸν», φιλοξενώτατον καταφύγιον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, διατελοῦντα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς γαληνοτάτης Βασιλίσσης μας διὰ τοῦτο καὶ ἐξόχου χρησιμότητος νοσοκομεῖον, καὶ ἀφ' οὗ προχωρήσης ὀλίγον ἀκόμη φθάνεις εἰς τὰ Παραπήγματα, ὅπου ὁ στρατῶν τῶν εὐζωνικῶν ταγμάτων, καὶ ὁ τοῦ Α' πεζικοῦ συνταγματῆς μὲ διικνητὴν τὸν συμπαθέστατον

συνταγματά,χην κ. Κακλαμανον. Δίπλα εἰς τοὺς στρατῶνας αὐτοὺς θὰ ἰδῇτε τὸν ὠραιότατον μπαξέν, καὶ γυμναστικὴν, ὅλα αὐτὰ πρωτοβουλία τοῦ πρώην διοικητοῦ τοῦ συντάγματος τοῦ συνταγματάρχου κ. Γ. Μαυρομιχάλη, γιγαντιαίου παραστήματος καὶ ζωηροτάτων ἀδρῶν χαρακτηριστικῶν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐπὶ ἔτος ὀλόκληρον ὑπηρέτησα ὡς ἐφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς κ' ἐξετίμησα τὰς σπανίας στρατιωτικὰς ἀρετάς του, ἂν καὶ τραχύτατος καὶ ἀπότομος πρὸς τοὺς ὑφισταμένους ἐδείκνυτο, ὅχι ἐξ ἄλλων λόγων κινούμενος ἀλλὰ ὑπὸ πνεύματος πειθαρχίας καὶ φρονήματος στρατιωτικοῦ.

Αὕτῃ ἡ λεωφόρος ἐξακολουθεῖ καὶ πέραν τῶν Ἀμπελοκήπων, ἐλίσσομένη δὲ ἡμικυκλικῶς κάτωθεν τοῦ λόφου τοῦ Λυκαβητοῦ ἐρχεται καὶ ἐνοῦται μὲ τὴν ἄλλην λεωφόρον τὴν τῶν Πατησίων.

Πρῶτον συναντᾷς ἐπ' αὐτῆς τοὺς στρατῶνας τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἂν θέλῃς τραβᾷς πρὸς τὰ ἐξοχικὰ Πατήσια, τὰ πλούσια εἰς μπαξέδες καὶ περιβόλια καὶ ἀγροκατοικίας καὶ μικροεπαύλεις, ἄλλως εἰσέρχεσαι εἰς τὴν πόλιν συναντῶν τὸ λαμπρὸν μέγαρον τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ ἀπέναντι ἄλλας οἰκοδομὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὑψηρόφους, καταλήγων εἰς τὰ κεντρικώτατα Χαυτεῖα.

*
* *

Ἐγκαλλώπισμα καὶ καύχημα τῆς πρωτεύουσής μας τὰ τρία ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου καλλιμάρμαρα κτίρια, ἡ Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Βαλλιάνειος Βιβλιοθήκη. Ἀκριβῶς δ' ὀπισθεν τοῦ Πανεπιστημίου τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον ἡ «Ἑλπίς» τὸ εὐεργετικώτατον κατὰστημα, τὸ ὁποῖον διευθύνει ὁ δημοτικώτατος ἱατρός

κ. Σπῦρος Μερκούρης, ὁ ἀνακαινιστὴς καὶ δημιουργὸς ἂν θέλετε τοῦ ἄλλοτε παραλυμένου αὐτοῦ καταστήματος, τὸ ὁποῖον ὅμως σήμερον διὰ τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ διευθυντοῦ του μετεβλήθη εἰς παράδεισον διὰ τοὺς ἀναρρωνύοντας, διὰ δὲ τοὺς σπουδαστάς τῆς Ἰατρικῆς κέντρον σπουδῆς καὶ τέρψεως.

*
* *

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, τῆς ὡραίας λεωφόρου, τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα, ὅπου ἄπορα καὶ ἀνέστια παιδιὰ γίνονται τεχνῆται ἐντιμότεροι, τὸ Ὠδεῖον, τὸ Μαιευτήριον κλπ.

*
* *

Πρὸς τὰ Πατήσια, καὶ παρὰ τοὺς στρατῶνας τοῦ Ἰππικοῦ ἐγείρεται ἡ Ἀβερῳφείος Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, ἐκ τῶν λαμπροτέρων δημοσίων κτιρίων.

*
* *

Ὅπισθεν τῶν Ἀνακτόρων, εὐρίσκεται τὸ καινουργὲς ἀνάκτορον τοῦ Διαδόχου· θὰ ᾔτο τέλειον ἂν τὰ παραθωρώματα του ἐγίνοντο μεγαλείτερα, εὐαρώτερα.

*
* *

Ἡ Πρωτεύουσα ἀπέκτησε Μητροπολίτην ἐνεργητικόν, μεταρρυθμιστήν, φιλάνθρωπον, φιλόκαλον δαπανῶντα ἐκ τῶν ἰδίων—καὶ ὅχι θυσαιρίζοντα ὡς πολλοὶ συνάδελφοί του—πρὸς εὐπρέπειαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων. Ἀπόδειξις ἡ ἀνέγερσις τοῦ Μητροπολιτικοῦ

μεγάρου, ἡ ἐπισκευὴ τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως καὶ πολλῶν ἄλλων. Ὁ Σ. Γερμανὸς φαίνεται ἐργαζόμενος ἐκ τῶν ἐνόντων ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τοῦ κλήρου, ἐξαίρεται δ' αὐτοῦ ἰδίως ἡ διοικητικότης καὶ τὸ ἀξιοπρεπές.

* *

Ναοὺς κομψοτάτους, πολυτελεῖς ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἡ πρωτεύουσα. Πλὴν τῆς Μητροπόλεως, ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Εἰρήνης τῆς ὑποίας ἁρμονικώτατος ὁ τετραφωνικὸς χορὸς διευθυνόμενος ὑπὸ λαμπροῦ μουσικοδιδασκάλου τοῦ κ. Κανακάκη, ὁ τῆς Χρυσοσπηλαιωτίσσης, τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, τοῦ Ἀγίου Νικολάου κλπ.

* *

Ἐξοχὰς ἔχουν αἱ Ἀθῆναι θαυμασίας. Τὴν Κηφισίαν, τὰ Πατήσια, τὰ Σεπόλια, τὴν Κολοκυνθοῦν, τ' Ἀμαροῦσι κλπ.

Πλὴν τούτων τὰ Φάληρα, τὸ Παλαιὸν τὸ ντιστεγκεδικὸν καὶ τὸ Νέον τὸ δημοκρατικόν.

* *

Αἱ συνοικίαι της.

Ἡ μία διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἐκάστη μὲ τὴν ἱστορίαν της, μὲ τοὺς τύπους της, μὲ τὰς ἰδιορρυθμίας της. Ἄλλη ἡ Νεάπολις, ἄλλη ἡ Πλάκα, ἄλλη τοῦ Ψυρρῆ, τοῦ Μακρυγιάννη, τὸ Κολωνάκι, τὸ Βαθρακονῆσι, οἱ Ἀέρηδες, ἡ Κασσίδα, τὰ Πιθαράδικα, τὰ Ἀνδριώτικα, ἡ Βάθεια, ὁ Ἅγιος Παῦλος, τὰ Ἀναφιώτικα.

Φειτῆται εἰς τὴν Νεάπολιν, κουτσαβάκηδες εἰς τὴν

Πλάκα καὶ τοῦ Ψυρρῆ, ραφτροῦλαις στὰ Ἀναφιώτικα, μεσαία τάξις στὸ Κολωνάκι, χλιδὴ καὶ πλοῦτος εἰς τὰς κεντρικὰς συνοικίας, δουλευτάρηδες στὴν Κασσίδα, στὰ Ἀνδριώτικα, στὸ Βαθρακονῆσι, ἀμαξάδες καὶ ἀμαξοστάσια στὸν Ἅγιο Παῦλο καὶ τὸ Μεταξουργεῖο.

Καὶ ὅλα αὐτὰ ἐγκλείουν 130,000 κατοίκους, κατανεμομένους εἰς τὰς λεωφόρους της, τὰς ὁδοὺς της, τὰ σοκάκια της, τὰς στενωποὺς της.

*
* *

Δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον τίποτε. Πρέπει νὰ γείνουν πάνδημοι ἑορταί, νὰ πρόκειται νὰ κηδευθῇ κανεὶς μέγας νεκρός, νὰ καοῦν μεγάλα πυροτεχνήματα, νὰ γείνουν τελεταὶ διὰ νὰ συγκεντρωθοῦν αἱ χιλιάδες τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὰ κέντρα της.

Ὁ ζῶν εἰς τὰς πλατείας, τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὰ μεγάλα της κέντρα δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν πολὺν, δὲν γνωρίζει φυσιολογίας, δὲν εἶδε τὰς τάξεις τῶν Ἀθηναίων. Πρέπει νὰ διασχίσῃ τὰς διασταυρουμένας περὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους ὁδοὺς, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς διανοιγομένας στενωποὺς ἀπὸ τοῦ Θησείου, νὰ διασχίσῃ τὰ Πιθαραδικὰ, νὰ πλανηθῇ εἰς τὸ Μεταξουργεῖον, νὰ ἀπολαύσῃ εἰς τοῦ Ψυρρῆ ἢ εἰς τὰ Ἀμπατζιδικὰ καὶ τότε βλέπει τὸν κόσμον τῶν ἀγαθῶν ἀτθίδων νοικοκυρῶν, ἀντιλαμβανόμενος τῆς ζωῆς των, αἰσθανόμενος τί τὸν περιβαλλεῖ. Τότε γνωρίζει τὰς Ἀθήνας!

Οὔτε ὁ κόσμος τῶν δαντήδων, οὔτε ἡ πληθὺς τῶν δεσποινίδων τῶν χαριεσσῶν, τῶν γλυκυτάτων, τῶν καλοενδεδυμένων, οὔτε ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀνεπτυγμένου κόσμου, οὔτε ἡ στρατιὰ τῶν πλουσίων, οὔτε τὰ ποδῆλατα καὶ οἱ φαέθοντες, οὔτε οἱ σιδηρόδρομοι, οἱ τροχιόδρομοι καὶ οἱ

ἵπποσιδηρόδρομοί της, οὔτε τὰ μεγάλα της καταστήματα, τὸ ἤλεκτρικόν της, αἱ πλατεῖαι της, αἱ φιλαρμονικαί της, ὁ Παρνασὸς της, τὰ εὐεργετικά της καθιδρύματα, τὰ μεγάλα της σχολεῖα, τὰ θαμβοῦντα μέγαρα, τὰ περίκομψα μουσεῖα της, ὁ πλοῦτός της, οἱ ἀναμενόμενοι ἀγῶνες της δίδουν εἰκόνα τῶν Ἀθηνῶν σαφῇ.

* *

Ὅ,τι καὶ νὰ πῇ κανεὶς διὰ πᾶν συντελούμενον εἰς τὴν πόλιν, ὅ,τι καὶ ἂν φαντασθῇ κανεὶς εἶνε ὀλίγον. Εἶνε 50 ἑτῶν πόλις καὶ εἰς τὰ διάπλατα στήθη ζῇ ζωὴ γίγαντος. Καὶ ἀληθῶς ἐγκλείει τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς πόθους ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον δὲν ἔχει καμμία ἄλλη πόλις τοῦ κόσμου, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον οὔτε δύναται νὰ τὸ ἀποκτήσῃ ὁ ἄλλος κόσμος, εἶνε ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὁ ἥλιος τῆς Ἀττικῆς.

Καὶ οἱ δύο θαμβοῦσι.

Ὁ πρῶτος διαγράφει τὰς ἀπαραμίλλους ἐκείνας καλλιτεχνικὰς γραμμάς καὶ τὸ ἐλαφρῶς κυανοῦν ἄπειρον τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ἄλλος ὁ φυσικὸς ἥλιος κρατῶν κολοσσαίαν παλétταν καὶ ἀναριθμήτους χρωστῆρας ζωγραφίζει τὰ πέριξ μὲ τὰ χρώματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια μόνον αἱ Ἀθῆναι βλέπουν.

Εἶνε ἄλλαι Ἀθῆναι αἱ εἰκόνες τῆς φύσεώς της καὶ τὰ σπάνια, τὰ θελκτικά, τὰ αἰθέρια χρώματά της.

* *

Ζωὴ μεγαλουπόλεως ἡ ζωὴ τῶν Ἀθηνῶν. Τρώγει κορορέτσι ὁ θαμὼν τῆς Παλαιᾶς Ἀγορᾶς ἢ σηκοτάκια τη-

γανισμένα ὁ μεταπρατῆς τῆς Νέας Ἀγορᾶς, ἀλλὰ κυλίνεται εἰς χνοῶδεις τάπητας ὁ τρόφιμος τοῦ ξενοδοχείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Ἀγαπᾶται ὁ ρητινίτης εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ λατρεύεται καὶ ἡ μπίρα. Ἔχει γαλλικοὺς καὶ Ἰταλικούς θιασους χειμῶνα-καλοκαίρι, ἵπποδρόμια καὶ μεγαλοπρεπῆ καφέ σαντάν. Ἔχει ὅμως καὶ παραγκιόζηδες, καὶ παντομίμαις καὶ κῖορ Κατίναις. Δίδονται ἀκόμη εἰς τὰ μικρά της καφφενεῖα τὰ ρομάκια καὶ τὰ φασκόμηλα, χωρὶς ὅμως νὰ λείπουν ἀπὸ τὰ μεγάλα ὁ φραντζέζικος καφές, ἡ σοκολάτα, τὸ τσαΐ καὶ ὅ,τι ἄλλο ὁ πολιτισμένος κόσμος καλὸν ἢ κακὸν ἔχει.

Εἰς οὐδὲν ὕστερεϊ. Τίποτε δὲν τῆς λείπει. Εἶνε μεγάλη ὅσον καὶ ἡ ἰδέα τοῦ πανελληνισμοῦ τὴν ὁποίαν ἐγκλείει καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ Λυκαβητοῦ καὶ ἀπὸ τῶν Ἀμπελοκήπων μέχρι τοῦ Ἑλαιῶνος.

Βεβχίως, ἐκ τῶν πρωτεύουσῶν τῆς Ἀνατολῆς, εἶνε ἡ πρωτεύουσα τοῦ μέλλοντος.

Ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποῦ σᾶς ἔδωσα ποῖον τὸ συμπέρασμα; Ὅτι μέγα τὸ λᾶθος τῶν χαραξάντων τὸ σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν. Χαράσσοντες τὴν μικρὰν πρωτεύουσαν τῆς μικρᾶς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, δὲν ἐφантаζοντο τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολῆς. Ἴσως διότι ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ μεγάλου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐνθουσιασμοῦ τοὺς ἔφερον αἱ ἐθνικαὶ ἐλπίδες μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀνέμενον νὰ μετατεθῇ ἡ πρωτεύουσα ἐντὸς ἐτῶν τινῶν μόνον εἰς τὸν Βόσπορον. Ἴσως διότι ἠλπίζον ταχέως νὰ μείνουν αἱ Ἀθῆναι προσκύνημα μόνον τῶν ἀρχαιοφίλων καὶ ὁ ἐλληνικὸς θρόνος νὰ στηθῇ ἐκεῖ ὅπου

ἐθραύσθη εἰς δοξασμένα συντρίμματα ὁ τοῦ Κωνσταντίνου.

Βεβαίως καὶ τώρα ἀκόμη αἱ Ἀθῆναι ἐξέχουν μεταξὺ τῶν πρωτευουσῶν τῶν Ἀνατολικῶν Κρατῶν, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἡ πόλις ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶνε.

Καὶ ὅμως καὶ ὁποία εἶνε φαίνεται πτωχαλαζονείας ἐπιδειξίς ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ τόπου μας πόλεις, ὁ ὕδροκέφαλος τοῦ ἀλησμονήτου Ἰακωβάτου. Ἐδῶ αἱ φροντίδες περὶ νεροῦ, ἐδῶ αἱ φροντίδες περὶ ὁρόμων, περὶ καλωπισμοῦ, δενδροφυτειῶν, πλατειῶν, περιπάτων, μεγάρων δικαιοσύνης, καλῶν κτιρίων σχολειακῶν, ἐδῶ καὶ μόνον ἐδῶ καὶ ἡ περὶ ὑγιεινῆς τῶν πόλεων μέριμνα ! Ὅχι ὅτι οὐδὲν τούτων στεροῦνται αἱ Ἀθῆναι. Ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς Ἀθήνας γίνεται λόγος περὶ ὅλων αὐτῶν. Καὶ αὐτὸ τῆς πτωχαλαζονείας μας δεῖγμα. Τὸ ὁποῖον τὸ διαπιστόνομεν μὲ τὴν ἀφελεστάτην δικαιολογίαν μας : Τί θὰ εἰποῦν οἱ ξένοι ! Ὅλα λοιπὸν διὰ τοὺς ξένους ! οἷτινες ἐπισκέπτονται τὰς Ἀθήνας ! Δι' αὐτοὺς οἱ καλοὶ ὁρόμοι, δι' αὐτοὺς ἡ καθαριότης, δι' αὐτοὺς ἡ δενδροφυτεία, δι' αὐτοὺς ἡ ὑγιεινὴ ! Ἄν ἐπρόκειτο νὰ μείνωμεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ εἶχομεν τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν μᾶς ἐπεσκέπτετο κανεὶς ξένος, τότε... θὰ ἦτο περιττὸν νὰ φροντίζωμεν διὰ τὰ διακρίνοντα τὰς πόλεις τῶν πολιτισμένων ! Δὲν λέγω βέβαια ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσελκύωμεν τοὺς ξένους παρέχοντες ὅλα τὰ μέσα τῆς εὐμαρείας· ἀλλὰ παρὰλλήλως πρὸς τὴν τῶν Ἀθηναίων ἔπρεπε νὰ βαίνη καὶ τῶν ἄλλων πόλεων ἡ πρόοδος, ἡ ἐξυγίανσις, ἡ ἐξημέρωσις, ὁ ἐκπολιτισμός.

* *

Τὸ ὕδροκέφαλον ὅμως τῶν Ἀθηναίων εἶνε καὶ κοινωνικόν. Δὲν εἶνε μόνον ἀστεῖον φαινόμενον ἢ λαμπουσα ἐκ στολισμοῦ κεφαλὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς σῶμα ρακοφορεμένον.

Εἰς τὰς Ἀθήνας συνέρρευσε καὶ δυσανάλογος πρὸς τὰς ἐπαρχίας ζωή. Τὸ ὄνειρον παντὸς νεαροῦ φοιτητοῦ καὶ νεαρωτέρου μαθητοῦ εἶνε πῶς νὰ ζήσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἰδίως τῶν προαλειφομένων διὰ τὴν δικηγορίαν. Καὶ συνέρρευσαν ἀπὸ περάτων ρεύματα δικηγόρων καὶ ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν καὶ μηχανικῶν, ἀκόμη καὶ διδασκάλων. Ἐδῶ θέλει νὰ ζῇ καὶ ὁ ὑπάλληλος, ἔδῳ καὶ ὁ δικαστής, ἔδῳ καὶ ὁ ἡμερομίσθιος ἐργάτης, ἔδῳ καὶ ὁ κρεοπώλης, ἔδῳ καὶ ὁ ἀνθρακοπώλης. Σημαίνει τοῦτο πόθον τοῦ πολυταράχου βίου; Σημαίνει ἑλλειψιν δουλειᾶς εἰς τὰς ἐπαρχίας; Σημαίνει ἐπιθυμίαν ἀπολαύσεως, κατὰ τὰς δυνάμεις ἐκάστου, τῶν ἀγαθῶν τῆς πρωτευούσης; Βεβαίως καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο. Ἀλλὰ τότε φροντίσατε οἱ ἀρμόδιοι νὰ καταστήσῃτε ἀνθρωπινώτερον καὶ τὸν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις βίον.

Εἰς τὴν συρροὴν αὐτὴν συνετέλεσε καὶ τὸ ὅτι οἱ πρὸ πολλῶν ἐλθόντες ἐνταῦθα ἑτῶν μὲ μόνον πλοῦτον τὰς δύο των ἐργαζομένας χεῖρας, κατῴρθωσαν διὰ τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς οἰκοπεδεμπορίας σιγὰ-σιγὰ νὰ ἀποκαταστῶσι πλούσιοι. Καὶ προβάλλονται τώρα ζηλευτὸν παράδειγμα, χωρὶς νὰ ἐννοοῦν οἱ σήμερον ἐρχόμενοι εἰς τὰς Ἀθήνας χειρῶνακτες ὅτι ἐπιτυγχάνουν μόνον τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἡμερομισθίων καὶ τὴν δυσχέρειαν τοῦ βίου. Προκαλεῖ δὲ τὴν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν μετανάστευσιν ἢ πτώσεις τῶν κυριωτάτων ἐπαγγελμάτων, τῆς γεωργίας καὶ τῆς ναυτιλίας. Τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα φυσικὰ ἔχουν μεγαλειτέραν ζωὴν εἰς τὴν πρωτεύουσιν.

Ποῦ θὰ φέρῃ ἡ συρροὴ αὕτη, ἂν ἐπὶ τινὰ ἀκόμη χρόνον παραταθῇ; Δὲν νομίζω ὅτι εἶνε ἀνάγκη σκέψεως

καὶ μέτρων ! Τὸ φαινόμενον ἔχει τοὺς φυσικοὺς τοῦ λό-
γους. Μετὰ τὴν παλίρροϊαν ἢ ἄμπωτις. Θὰ ἔλθουν, θὰ ἔλ-
θουν ἀκόμη πολλοί, καὶ ὅταν ὁ βίος ἐν Ἀθήναις δυσχερανθῇ
περισσότερον, θὰ ἀρχίσῃ ἡ μεταστροφὴ τοῦ ρεύματος. Ἐρ-
χονται ἐφ' ὅσον εὐρίσκουν ψωμί. Θὰ φεύγουν ἅμα τὸ
ψωμί λείψῃ. Καλὸν ὅμως θὰ ᾔτο ἂν ἐδίδοτο τροπὴ τις
εἰς τὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα. Ἰδίως δὲ ἂν ἐνισχύετο ἡ
γεωργία καὶ ἡ ναυτιλία. Τότε θὰ ἐκυκλοφόρει καὶ τὸ κοι-
νωνικὸν αἷμα εἰς τὴν Ἑλλάδα φυσιολογικώτερον, καὶ δὲν
θὰ εἴχομεν καμμίαν τοπικὴν συμφορὴν οὔτε ἀναιμίαν.
Οἱ πανίσχυροι φυσικοὶ νόμοι θὰ φέρουν εἰς τὴν ὁμαλότητα
ταύτην. Μέχρις οὗ ὅμως τὴν φέρουν, αἱ Ἀθῆναι δικαίως
θὰ λέγωνται ὁ ὑδροκέφαλος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς πόλις
καὶ ὡς κοινωνία.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α' ΜΕΡΟΥΣ

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐν.σελ. 2 στίχ. 21 ἀντὶ 1884 γράφε 1854.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἐκδότην	α' — στ'
Πειραιεὺς	1 — 14
Αἶγινα	14 — 19
Πόρος	19 — 26
Ὑδρα	26 — 33
Σπέτσαι	34 — 40
Κρανίδιον	40 — 47
Ἑρμιόνη	47 — 50
Δίδυμοι	51 — 54
Ναύπλιον	55 — 64
Λεωνίδιον	65 — 71
Μονεμβασία	72 — 75
Νεαπολις	76 — 81
Μολάοι	82 — 85
Γύθειον	86 — 91
Σπάρτη	91 — 100
Ἀρεόπολις	101 — 103
Καρδαμύλη	104 — 106
Καλάμαι	107 — 117
Νησίον	118 — 122
Πύλος	123 — 127
Μεθώνη	128 — 130
Λιγούδιστα	131 — 135
Γαργαλιάνοι	136 — 140
Φιλιατρά	141 — 145
Κυπαρισσία	146 — 150
Πάτραι	151 — 167

	Σελ.
Κέρκυρα	168—180
Ἄργοςτόλι	181—188
Ληξούρι	189—193
Παξοὶ	194—197
Ἰθάκη	198—202
Λευκάς	203—208
Ζάκυνθος	209—214
Κύθηρα	215—218
Ἐλευσίς	219—223
Μέγαρα	224—227
Σαλαμὶς	228—230
Κόρινθος	231—234
Ἄργος	235—239
Τρίπολις	240—249
Ἀνδρίτσαινα	250—252
Δημητσάνα	253—254
Λαγκάδια	255—256
Μεγαλόπολις	257
Καρύταινα	258
Στεμνίτσα	259
Εὐλοκαστρον—Κιατο	260—264
Καλαβρυτά	265—268
Αἶγιον	269—275
Πύργος	276—280
Ἀγουλινίτσα	281—284
Κρέστενα	285
Ὀλύμπια	286—288
Γαλαξείδι	289—294
Ἰτέα	295—298
Ἀμφισσα	299—302
Χριστό	303—306

	Σελ.
Δελφοὶ	307—316
Μεσολόγγι	317—323
Ἄγρίνιον	324—327
Πρεβεζα	328—333
Βόνιτσα	334—337
Ἄρτα	338—344
Καρθασαράς	345—347
Βιτρινίτσα	347—349
Λαύριν	350—354
Ἐλιθέριον	355—357
Κυμ	358—360
Κάφιστος	361—362
Χαλκίς	363—367
Λίμνη	368—371
Ἁταλάντη	371—372
Σφυλὶς	373—375
Λαμία	376—381
Ὑπάτη	382—383
Λουτρὰ Ὑπάτης	384—385
Ἐαρπενήσιον	386—387
Ἰδηψός	388
Προχώριον	389—390
ῥος	391—401
ος	402—411
ιονος	411—414
ζος	415—420
ια	421—426
ῶρος	427—435
ινος	436—438
ρος	439—441
ριφος	442—445

	Σελ.
Ἰος	446—448
Κέα	449—452
Σίφνος	453—457
Φολέγανδρος	458—460
Σίκινος	461—462
Κίμωλος	463—464
Μῆλος	465—468
Ἀμοργός	469—470
Ἀνάφη	471—472
Θῆβαι	473—476
Λεβαδεία	477—479
Ἀράχωβα	480
Λιδωρίκιον	481—482
Ἀρτοτίνη	483—48
Ναύπακτος	485—49
Βῶλος	491—495
Ἀλμυρός	498—500
Πήλιον :	501—502
Σκίαθος	503—507
Σκόπελος	507—512
Σκῦρος	513—51
Βελεστῖνον	515—516
Λάρισσα	517—521
Τύρναβος	522
Τέμπη	523—524
Φάρσαλα	525—526
Καρδίτσα	527—531
Λαζαρίνα	532—533
Τρίκκαλα	534—537
Καλαμπάκα—Μετέωρα	538—548
Ἀθῆναι	549—566

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΟΥΛΤΑΤΣΕ

107B